I
06113

CAYETANUS
IN PROPHIRI
ET
ARISTOTELE

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.
Sala Est. Tab. Núm.

C-165

I
00113

b18636780 (1)
b18063995 (2)
b18351517 (3)
b18636998 (4)

THOMAE DE VIO
CAIETANI CARDINALIS
TITVLI. S. XYSTI

IN PRAEDICABILIA PORPHYRII,

Prædicamenta,& libros Posteriorum Analyticorum Aristotelis castigatissima commentaria,Nunc primum ab innumeris erroribus diligentissime castigata,

Additis,annotationibus,& scholijs in margine positis, Capitum summis, ac duplici Indice, Quæstionum altero,Dictu notabilium reliquo:

Quę omnia ita diligenti cura sunt typis excusa,vt nihil supersit quod desiderari valeat.

Del Colegio Mor del Arzbpo.

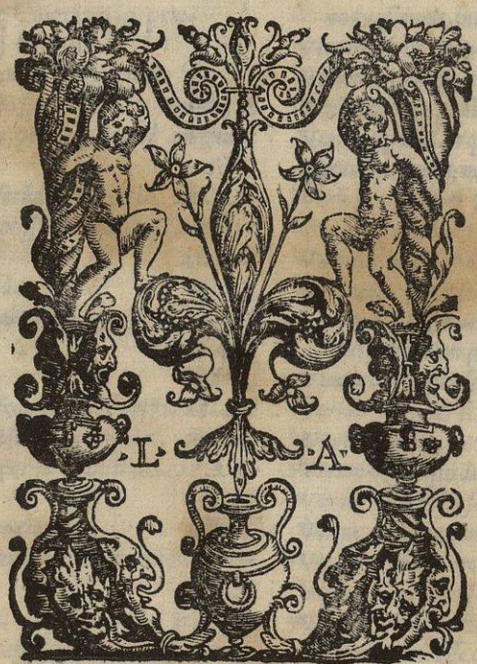

VENETIIS APVD IVNTAS.
M D LVI.

THOMAE DE VIO
CAIETANI CARDINALIS
TITVLI. S. XYSTI

IN PRAEDICABILIA PORPHYRII,

Prædicamenta, & libros Posteriorum Analyticorum Aristotelis castigatissima commentaria, Nunc primum ab innumeris erroribus diligentissime castigata,

Additis, annotationibus, & scholijs in margine positis, Capitum summis, ac duplici Indice, Quæstionum altero, Dictu notabilium reliquo:

Quę omnia ita diligenti cura sunt typis excusa, vt nihil superfit quod desiderari valeat.

VENETIIS APVD IVNTAS.
M D LVI.

INDEX QVAESTIONVM,

ab expositore motarum in libro Prædicabilium Porphyrij.

Vtrum liber prædicabilium sit necessarius ad prædicamenta Arist. char.1.col.2. lit.D
Vtrum genus diffiniatur pro re, an pro intentione. 2.3.H
Vtrum diffinitio generis sit diminuta. 3.2.D
Vtrum uerum sit, unum relatiuum poni in diffinitione alterius. 3.4.G
Vtrũ diffõ spẽi sit bona, qua dr̃, spẽs est, quæ de pluribus.etc. 4.2.C
Vtrum diffinitio spẽi conueniat speciei inquantum species. 4.3.G
Vtrum prædicta speciei diffinitio sit diminuta. 4.4.F
Vtrum prædicta diffinitio competat omni speciei. 4.4.H
Vtrum prædicta diffinitio tantum specialissime competat. 5.1.D
Vtrum Porphy. bene declaret, speciem speciei unam habere habitudinem tantum. 6.2.A
Vtrum genus sit magis collectiuus in una natura quàm spẽs. 7.1.C
Vtrum propositio oportet æqua de æquis prædicari sit uera. 7.3.F
Vtrum indiuiduum prædicetur de uno tantum, uel non prædicetur de multis. 7.4.H
Vtrũ diffinitio indiuidui conueniat idiuiduo uago, an signato. 8.1.C
Vtrum genus habeat differentias actu. ibidem.
Vtrum genus habeat differentias potestate. ibidem.
Qua potestate genus habeat differentias. ibidem.
Vtrum dr̃ia prædicetur de pluribus specie differentibus. 11.2.C
Vtrũ diuisio accñtis in sepabile, et isepabile sit bona diuisio. 14.1.B
Vtrum diffinitio accidentis sit bona. 14.1.D

Tituli Quęstionum Thomę Caietani in prædicabilia Porphyrij finiunt.

Eiusdem tituli. Q. in prædicamenta Aristotelis.

Vtrũ diffinitio ipsius cẽ in subiecto sit bona. char. 18.col.3.E
Vtrum cum diffinitur substantia prima, aliquid commune diffiniatur, an singulare. 20.3.F
Vtrũ uerificari posit, q. hõ et aĩal sint secũdæ substantiæ. 20.4.G
Vtrum primis substantijs destructis, impossibile sit aliquid aliorũ remanere. 21.4.F
Vtrum indiuiduum significet hoc aliquid. 23.4.F
Vtrum secunda substantia significet quale quid. 24.3.F
Vtrum substantia habeat contrarium. 24.4.G
Vtrum magnum sit contrarium paruo. ibidem.
Vtrum recipere contrarium competat secundis substantijs. 25.4.F
Vtrum recipere contrarium alteri à substantia competat. ibidem.
Vtrum omnia enumerata ab Arist. sint per se quantitates. 27.2.D
Vtrum in loco sit contrarietas. 28.1.C
Vtrum quantitati, quæ est corpori, sit contrarium. ibidem.
Vtrum suscipere magis & minus conueniat relatiuis ratione relationis, an fundamenti. 29.2.C
Vtrum omnia relatiua sint simul natura. 30.4.E
Vtrũ uerũ sit, caput cẽ ad aliq̃d, et hoc caput nõ cẽ ad aliq̃d. 31.2.D
Vtrum cognitio relatiui per relatiuum, sit diffinitiua, an actualis existentiæ. 31.4.G
Vtrum habitus & dispõ sint duæ, aut una spẽs qualitatis. 32.4.H
Vtrũ calor & frigus sint in prima, an ĩ tertia spẽ qualitatis. 33.1.D
Vtrum naturalis potentia debeat ordine præcedere habitum, uel dispositionem. 33.4.G
Vtrũ dedita opa, an casu. Arist. exẽplificãs ĩ qualitatibus tertiæ speciei prætermiserit qualitates odorabiles, & audibiles. 34.1.A
Vtrum Aristo. utatur nomine passionis, cum dicit, passio, uel passibilis qualitas, communiter, an propria. 34.4.G
Vtrum calor & frigus sint in tertia specie qualitatis. 35.1.B
Vtrum asperum & lene sint species qualitatis. ibidem.
Vtrũ calitas suscipiat itẽsionẽ et remissionẽ, an corpus calm. 36.3.H
Vtrum abstracta suscipiant magis, & minus. ibidem.
Vtrum situs sit unum de decem generibus. 37.3.G
Vtrũ quatuor ultima gña signñent absolutũ, an respectiuũ. 37.4.H
Vtrum oppositio dicatur untuoce. 38.2.A
Vtrum priuatio & habitus ordinate fiant, an æqualiter respiciant subiectum. 39.3.G
Vtrum priuatio & priuari sint idem secundum rem. 40.1.C
Vtrum uni bono contrarietur bonum & malum. 42.3.F
Vtrum si unum cõtrariorum sit, necesse sit & alterum esse. ibidem.

Q. in prędicamenta tituli finiunt.

In primum Posteriorum Thomæ de Vio Caietani index incipit.

Vtrum cum dicitur, de subiecto præcognoscitur, quid est, intelligatur quid rei. char.45.2.D
Vtrum cum dicitur de subiecto presupponitur, quia est, intelligatur de esse in rerum natura actualiter. ibidem.
Vtrũ cũ dr̃, de passiõe ps̃supponiť q̃d, itelligať q̃d nois, an rei. ibidẽ.
Vtrum sic scientia supponat suum subiectum esse. ibidem.
Vtrum de passione præcognoscatur quia, ideo q. esse ipsius partis quæratur per demonstrationem. 46.3.F
Vtrum de passione non præcognoscatur quid rei ideo quia passionis esse sit inesse, & ante demonstrationem ignoretur ipsam in esse, & consequenter ipsam esse, & consequenter quid est. ibidem.
Vtrum præcognita sint tantum quatuor. ibidem.
Vtrum demonstratio fiat per causam, quæ realiter distinguitur ab eo, cuius est cã, an per ea, quæ est rõ formalis, q. illud sit. 47.3.H
Vtrũ diffinitio immediate cõpetat oĩ immediate ꝓpositioni. 48.3.H
Vtrũ melius dispositus q̃ sciẽs dicať, q. intelligit principia. 49.2.D
Vtrum cum dicimus, principia cognoscimus maxime: cum terminos cognoscimus, intelligatur cum suis rationibus. 50.2.B
Vtrum omnis propositio per se nota ꝑm se sit nota nobis. 51.1.A
Vtrum demonstratio circularis sit posibilis. ibidem.
Vtrũ quæcũq; ponũtur in diffõne ꝑdicẽtur de diffinito p se. 52.2.B
Vtrum ꝓpões. in quibus spẽs ꝑdicať de gñe, sint i scdo mõ. 52.4.F
Vtrum quæcunq; neutraliter insunt accidentaliter sint. 53.1.D
Vtrũ ꝓpositio per se conuertatur in propositionem per se. 53.3.H
Vtrum in diffinitione uniuersalis committatur nugatio. 54.3.H
Vtrũ diffinitio uniuersalis explanet totã diffiniti naturam. ibidem.
Vtrum per se & secundum q. ipsum sint idem. 45.1.B
Vtrum quod conuenit alicui primo, posit inueniri in aliquo in quo eius subiectum primo non inueniatur. 55.3.F
Vtrum omne per se sit necessarium. 56.2.D
Vtrum omne per se sic necessarium uerificetur, & quomõ. 56.4.F
Vtrum scientia corrumpatur corrupta re scita. 57.2.B
Vtrum conclusio demonstrationis posit esse per accidens. 57.3.H
Vtrum accidens inseparabile non insit. 58.1.B
Vtrum committatur fallacia in termino in esse necessario. ibidem.
Vtrũ in diffõne accñtis inseparabilis ponatur indiuiduum. ibidem.
Vtrum accidens inseparabile sit accidens per se. ibidem.
Vtrũ Arist. cõmittat circularẽ demr̃ationẽ cũ supius demr̃auerit, demr̃ationẽ esse ex necessarijs, quia ẽ ex his, quæ sunt per se, nũc aũt q. sit ex his, quæ per se dum dicit eam ex necessarijs. 58.4.G
Vtrum ille processus. s. q. demonstratio fit ex necessarijs, ex hoc q. sit ex his, quæ per se, sit uere demonstratio. 59.1.B
Vtrum cum dicitur, media extrema esse eiusdem generis: sumatur genus, ut est unum de quinque uniuersalibus. 59.4.F
Vtrũ cõclusio non ulis inferat præmissam alterã non ulem. 60.2.D
Vtrum propositiones, in quibus prædicata quidditatiua prædicantur. sint æternæ ueritatis. 61.1.A
Vtrum posibile sit fieri demonstrationem passione, uel medio per se non inexistente subiecto. 62.2.C
Vtrum metaphysica sit uere scientia. 62.3.H

Vtrum quid passionis sit inter principia scientiæ. 63.4.F
Vtrum diffinitio sit uniuersalium, an singularium. ibidem.
Vtrum prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam. 65.3.E
Vtrum Arist. utatur æquiuoce hoc termino primum principium, cũ dicit, nulla demonstratio utitur hoc principio, non contingit simul affirmare & negare. 66.2.D
Vtrum demonstratio ad impossibile utatur illo alio principio. s. contingit simul esse & non esse. 66.3.H
Vtrum demonstrator interroget. 67.1.B
Vtrum contra propositionem demonstratiuam possit fieri instantia cum propositione inductiua. 67.1.C
Vtrum si esset impossibile ex falso concludi uerum, liceret à propositione consequentis arguere. 67.1.D
Vtrum possibilis sit demonstratio circularis. 68.3.E
Vtrum propter quid sit causa remota ipsius quia cum pertinent ad diuersas scientias. 69.4.E
Vtrum sint duo, aut tria genera demonstrationum. 70.4.H
Vtrum altero extremorum existente in quodam toto, reddatur propositio negatiua mediata. 72.2.B
Vtrum prædicamenta sint impermista. ibidem.
Vtrum nihil unius prædicari prædicetur de aliquo alterius prædicamenti. ibidem.
Vtrum bene diffiniatur ignorantia dispositionis. 74.1.B
Vtrum quando syllogizatur affirmatiua falsa contraria negat ne uere mediate per mediũ extraneũ existens sub primo, minor nõ ẽ falsa, sumatur pro maiori an pro mĩori extremitate. 74.2.A
Vtrum quando subiectum prædicatur de passione sit prædicatio per accidens. 76.4.E
Vtrum cũ prædicatur accidens de accidente sit per accidẽs. ibidem.
Vtrũ prædicatio accidẽtis realis de subiecto vl̃i sit ſm se. ibidem.
Vtrum unum accidens possit esse subiectiue in alio. 77.4.F
Vtrũ oĩa, quæ sunt i secũdo mõ perfcitatis sint cõuertibia. ibidẽ. G
Vtrũ proprie an transumptiue noĩe elementi utatur Arist. 78.2.D
Vtrum propositiones imediate sint elemẽta demonstratiõis. ibidem.
Vtrum uniuersale magis sit quàm particulare. 80.1.A
Vtrum habens particulare habeat vl̃e in actu aut potẽtia. 80.3.H
Vtrum Arist. descendens ad particularia sensibilia, cum loquitur de demonstratione vl̃i & particulari: à proposito recedat. 80.4.G
Vtrum Arist. quando probat demonstrationẽ ex minoribus absolute esse digniorem, incidat in uitium figuræ dictionis. 81.4.H
Vtrũ sit unius sciẽtiæ cõsiderare genus & eius per se partes. 83.1.E
Vtrum Aristoteles per prima intelligat principia ĩtrinseca. ibidem.
Vtrum ad unitatem scientiæ requirantur omnes positæ & expositæ particulæ. 73.4.G
Vtrum una & eadẽ conclusio possit esse diuersarũ sciarũ. 84.2.D
Vtrum demonstrationes augeantur per media. ibidem.
Vtrum cum dicitur media diuersorũ ordinum nõ dicũtur adinuicẽ, & q, necesse ẽ eidẽ utriq; inesse, sit ĩplicatio in adiecto. 84.4.H
Vtrum eadem eisdem sint eadem. 86.2.D
Vtrum scientia & opinio differant, quia hoc sit uerum contingens illud necessarium. 87.2.B
Vtrum de eodẽ enuntiabili possit haberi opinio uera & falsa. ibidẽ.
Vtrum unius & eiusdẽ obiecti possit esse scĩa & opinio. 88.2.B
Vtrũ possibile sit idẽ opinabile ab eodẽ opinari, & sciri. 89.1.A

In primo posteriorũ Thomę de Vio index explicit.

Vtrum tot sint. q. quot uere scibilia. char. 90. col. 1. B
Vtrum qõ quid est: sit qõ de secundo adiacente. ibidem.
Vtrum an est sit. q. de esse: an de ueritate. ibidem.
Vtrum an est sit. q. de esse subiecti, an passionis. 90.2.B
Vtrũ quærere de prædicatis quæ sunt partes diffinitionis sit quæstio nis quid, aut quia. ibidem.
Vtrum quæstio quid est sit quæstio de cõplexo, uel incõplexo. ibidẽ.
Vtrum oẽs quæstiones à præcognitionibus differant. ibidem.
Vtrum omnis scientia supponat suum subiectum esse. ibidem.
Vtrum omnis quæstio quærat medium suiipsius an quæsiti. 92.2.B
Vtrum quodquideſt sit uniuersale. 93.2.A
Vtrum intendat Arist. q, syllogismus debens concludere quodquid est, debeat habere terminos tales, q, primum sit quodquideſt medij & medium tertij, & hoc sufficiat. 93.4.G
Vtrum sequatur, primum est proprium ultimi seu tertij ergo etiam medium. 94.2.D
Vtrum syllogismus, qui dicitur peccare ſm petitionẽ principij: sit ille, qui demonstrat unam diffinitionẽ de diffinito per aliã. 94.3.F
Vtrũ mediũ in demonstratione debeat cõuerti cũ passione. ibidem.
Vtrum habita diffinitione circuli, restet inquirere propter quid circulus est. 97.1.D
Vtrum diffinitio dicat diffinitum esse uel possibile esse. ibidem.
Vtrum quodquideſt possit syll̃o demõstratiuo demonstrari. 98.3.E
Vtrum de tali processu dictum sit prius. 99.1.B
Vtrum demonstratio consueta cõcludens unũ quodquideſt per aliud sumptum penes aliud genus causæ ratione eorum, à quibus sumuntur diffinitiones, sit uere & ſm se demonstratio. 89.1.B
Vtrũ poĩe sit de aliquo cognoscere quid est. ignorato an sit. 99.1.D
Vtrum possit fieri propter quid ignorato quia. 99.2.D
Vtrum sit uerum, q, quorum habetur scientia, quia secundũ accidẽs nullo modo habentur ad quodquideſt. 99.3.E
Vtrũ cognoscere rem ſm accidẽs sit cognoscere rẽ ipsam. ibidẽ.
Vtrum facile sit quorum habemus. quia, habere quia est. ibidẽ.
Vtrum sicut per demonstrationem scitur quodquideſt passionis, sciri possit quodquideſt subiecti. 100.1.A
Vtrum mediũ in demonstratione sit quodquideſt subiecti. 100.2.D
Vtrum diuisio facta ab Aristotele. s. quædam sunt, quæ fiũt semper: etiam sit bona, uel non.
Vtrum differat dicere mansuetum aĩal, & aĩal mansuetũ. 107.1.A
Vtrum facilius sit singulare quàm uniuersale diffiniri. 107.2.B
Vtrum uia uenandi quodquideſt, sit diuisa, composita, an demonstratiua ſm Arist. 107.3.F
Vtrum cum Arist. dicit. utrum contingat eiusdem effectus non eandem causam in omnibus, sed diuersus esse, aut non, intelligat causam in essendo. aut cõmuniter causam siue in essendo: siue in cognoscendo. 109.2.C
Vtrum sensus sit incertior intellectu.
Vtrum ad generationem habitus principiorum, præexigatur necessario experimentum uel non, sed sufficiat cognitio sensitiua interior. 111.1.C
Vtrum habitus principiorum præexigat experimentum ratione cognitionis terminorum, an ratione cõplexionis eorũdem. ibidem.

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMVS SECVNDVM

ordinem Alphabeti, omnium dictu notabilium quæ in hoc opere continentur.

Abstractum non prædicatur de prima substantia, quia significat non per modum adiacentis sed per modum per se stantis. 21.col.3.F

Abstracta non dicũt magis & minus, qm̃ imitantur substãtiam in modo significãdi. 36.col.4.E

Ab inferiori ad suum superius negatiue nõ valet consequentia. 21.4.F

Accidens inseparabile contingit adesse & abesse idest affirmari & negari stante subiecto & eius ratione. 14.1.B

Accidens aliquod licet sit inseparabile ſm rem, potest tamẽ abesse ſm intellectum, vnde potest intelligi coruus albus, & Ethiops candore nitens. 14.1.C

Accidentis diuisio inseparabile & in inseparabile diligenter examinatur ab expositore. 14.1.D

Accidentis alia diffinitio in qua dicitur. Accidens est quod contingit eidẽ inesse & non inesse declaratur, & qũo accipiendi sint termini illi inesse & nõ inesse in diffinitione positi. 14.4.G

Accidentis variæ acceptiones, & quæ sint. 13.3.E

Accidẽs vltimũ p̃dicabile dicitur, qa ab essentia rei alienũ ẽ. 13.3.F

Accidẽs dupliciter sumi potest, vno modo vt distinguit̃ cõtra substantiam, alio modo vt distinguitur contra quatuor prædicabilia, & declaratur vtraq; pars distinctionis. 13.3.f.G

Accidens qnintum prędicabile, importat accidens indiuidui, proprium vero accidens speciei. 13.3.E

Accidens idest accidentale p̃dicatũ id esse dicitur quod indifferẽter affirmari & negari ꝓtingit absq; hoc ꝙ subiecti rõ destruat̃. 13.4.F

Accidẽtis distõ quo ad oẽs eius partes subtil'r examinat̃. 13.4.f.g.H

Accidentia in concreto impossibile est prædicari de prima substantia secundum rationem. 21.3.F

Accidentia omnia vt determinant subiecti potentiam, qualitates vocantur. 35.3.G

Accidens vniuersale & particulare, eandẽ habitudinẽ seruãt, quo ad substentationẽ & prędicationẽ respectu primę substãtię. 21.2.B

Accidens necessario inesse est per se inesse, conuertibiliter se sequũtur. 57.4.H

Accidẽs triplex ẽ, separabile, inseparabile, & ꝓpria passio .37.4.H

Accidens, quod necessario inest alicui, inest illi per se. 58.1.B

Accidens nõ est in subiecto vt pars in toto, neq; vt pars in parte, qm̃ ex accidente & subiecto, non resultat vnum totum, sicut ex materia & forma. 19.1.B

Accidentia in abstracto, nec ſm nomen, nec secundum rationem de primis substantijs dicuntur. 21.3.E

Accidens dupliciter diffinit̃ in cõcreto. ſ. & in abstracto. 52.2.B

Accidens vnum non est subiectum alterius accidentis vt quod, sed vt quo. 26.1.B

Accidens inseparabile à quibus fluat principijs. 58.4.E

Accidentia & passiones aut non habent diffinitionem, aut habent per additum. 53.4.G

Accidẽs qñ demonstrat̃, eiusdẽ plures esse causas cõtingit. 109.2.B

Actio & motus non sunt quantitates nisi per accidens quod probatur pluribus rationibus. 27.2.C.D

A composito ex aliquo termino & eius conditione diminuente, nõ licet inferre illum terminum simpliciter. 46.1.B

Ad bene diffiniendum, diuidendum, & demonstrandum necessaria est quinq; vocum cognitio & quare 1.2.B

Ad cognoscendum principium tam efficiens q̃ materiale & quodcũq; aliud, non debemus intueri an inceperit illud causare an nõ, sed habitudinem vnius, ad aliud. 77.1.D

Ad constructendam diffinitionem per diuisionẽ, tria sunt obseruanda & quę. 106.2.C

Ad demonstrationẽ sufficit mediũ esse causam proximam prædicati, & non oportet esse id à quo primo fluit prædicatum. 55.2.C

Ad euidentiam complexi significati, sufficiunt conceptus confusi terminorum. 51.2.C

Adesse & abesse, termini in diffinitione accidẽtis positi, quomodo accipiendi sunt. 13.4.F

Ad generationem habitus principiorum, non sufficit quęcunq; cognitio sensitiua interior etiam cogitatiua, sed requiritur frequens actus cogitatiuæ, circa idem formaliter. 111.3.F

Aequiuocum diuiditur in ęquiuocans & ęquiuocatum, & quid sit vtrunq;. 17.1.D

Ad æquiuocationẽ, vt sit vera ęquiuocatio quid requirat̃ ibidem.

Aequiuoca, quare diffinita sint ab Arist. in numero plurium, & non in numero vnius. ibidem.

Aequalitas ꝓprie nihil aliud est q̃ relatio vnius quanti ad aliud quãtum, ſm negationem excessus hinc & inde. 28.2.D

Aequale & inęquale proprie ſm quantitatẽ sunt tantum. 28.2.D

Aequalia sunt non solum illa, quæ nullo modo se excedunt, sed etiã illa, quę parum quid excessus habent. 29.3.E

Ad perfeitatẽ ꝓpositionis, licet exigatur quicquid est in prædicato per se conuenire subiecto, tñ non exigitur cuilibet quod est in subiecto per se inesse ipsum prędicatum. 62.3.G

Ad propositionẽ in secundo modo dicendi per se, sufficit, in subiecto includi id, quod ponitur in diffinitione prędicati. 53.1.A

Ad relatiua nõ põt aliqs motus terminari natural'r loq̃ndo. 29.2.D

Ad sciẽtię gñonẽ necessarius nobis est syll's demonstratiuus. 45.1.A

Ad susципere magis & minus, nõ sufficit aliquõd esse pfectius & imperfectius, ꝓpter quod non habet locũ quęstio de aĩa intellectiua qñ dicitur ꝙ substãtia nõ susципit magis & minus, quia aĩa est pfectior in vno gñe q̃ in alio ſm mentem D. Tho. 25.2.A

Aĩa nõ est substãtia prima nec secũda, sed principiũ vtriusq;. ibidẽ.

Ad reducendam mediatam negatiuam ad immediatam in secunda figura, oportet assumere semper medium quod non est extra terminos illius negatiuæ pręmissę. 78.4.F

Ad rationem formalem constitutiuã vnius subiecti in aliqua scientia: requiruntur duo, & quod sit cõmunis pluribus, & quod sit formaliter vna, non secundum quid sed simpliciter. 82.3.H

Albedo nõ causatur ab alio, sed album aliquid ideo & est, & dicitur, quia albedinem habet. 17.4.H

Aliquid dici qualitatem dupl'r intelligi põt. ſ. ſm rem tm̃, & ſm rem & modũ, & declarat̃ vtrũq; distinctionis membrum. 35.2.A

Alterius scientię, non est probare quod alterius est. 59.3.H

Aliquid esse facile vel difficile mobile, hoc potest ei conuenire dupliciter, ratione. ſ. speciei, vel ex cõditione indiuidui, & declaratur vnumquodq;. 33.1.B

Aliud est subiectũ esse extra essentiã passionis & accidẽtis, aliud est subiectũ esse extra rationem quidditatiuam eius. 53.4.G

Aliquod nomẽ, susципere additionẽ, & non susципere additionẽ, põt euenire ex perfectione & imperfectione illius. 9.4.F

Aliquid p̃dicari de aliquo contingit bifariã, absolute. ſ. & ſm realẽ existentiam, & declaratur vtrunq; membrum. 21.4.G

Aliqua vocantur contraria dupliciter, à Philosophis, simpl'r scilicet, & ſm quid, & declaratur vtrũq; membrum. 36.1.C

Aliquid dicitur v'e vel particulare dupl'r, vel quia est vnũ in multis & de multis, vel quia est vnum numero. 80.1.A

Altera scientia ab altera est, quorũcũq; principia neq; ex eisdẽ, neq; ex alterutris sunt. 82.2.A

Aliud est demonstrare ex proprijs subiectum esse, & aliud est aliquali declaratione illud patefacere. 92.2.A

Aliquod conuerti contingit bifariã, vno modo per adęquationem prędicationis, alio per adęquationẽ probationis. 96.2.D

Aliquid scitur per demonstrationem dupliciter, vno modo vt passio, alio modo vt conclusio. 93.1.A

Anima, sine phantasmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem potest. 112.1.A

An cum dicitur, de subiecto pręcognoscitur quid, intelligatur quid rei, an quid nominis. 45.2.D

Animalia sine capite conchylia sunt, habẽtia autem alas & aues nõ esse, muscę sunt, apes, & vespę. 29.4.H

Aĩæ passiones in triplici gradu sunt, vel cito trãseuntes, vel firmiter stantes, vel causatę à natura, & dat̃ exẽplum in oĩbus. 34.4.E

Antep̃dicamẽtorum oĩum ratio diligẽter discutit̃, & cur Arist. ita sollicitus fuit tradere doctrinã anteprędicamentorũ. 19.3.F.G.H

Ars diffinitiua adhuc ab antiquis tradita non est, vel ad nos non peruenit, ideo recte ignoratur. 16.3.G

Aristoteles qũo in negando processum in infinitum in secunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiue, processerit ex secundo modo tantum eiusdem, & nõ ex primo. 75.2.D

Aristotelis processus quantum valeat, probatis demonstrationem: exminoribus absolute procedentem, digniorem esse ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit. 81.4.H

Assentire per medium contingens existimatum necessarium non est actus opinionis. 89.2.C

Asperum & lene, positionem & qualitatem important, sed positionem principaliter, qualitatem vero secundario. 35.3.F

Augmentum, quia vnitatem rei aucte non destruit, sed via est ad entitatis & vnitatis rei maiorem quantitatem ideo augeri demonstrationes non sunt dicende. 84.3.H

Augmentum demonstrationis non potest crescere in infinitum vel assumendo, vel post assumendo. 67.3.F G

Auerroys doctrina est, vt quilibet expositor in principio librorum octo prælibet, & quę sint. 16.2.C

Auerroys opinio de genere generalissimo. 5.4

Auerroys declaratio terminorum positorum in diffinitione accidentis ponitur. 13.4.G

BOnum dupliciter sumi põt formal'r. s. & materialiter. 42.1.D

Boni formalis diuisio est in honestũ & delectabile. 42.2.B

Bono in quantum bonum, nihil est contrarium. ibidem.

Bonum & malum contrariorum genera sunt. 42.4.H

Breue & longum, licet sint propriæ passiones lineę, transumptiue tñ dicuntur de syllabis in oratione positis. 26.3.E

Breuis sex p̃dicamẽtoꝝ declatio ponit ab expositore diligẽter. 37.2.

CAlidum qñ intenditur ẽt ipsa caliditas intenditur. 36.3.H

Causa quare ī nulla alia figura posit fieri demonstratio p̨ cãm remotam, est quia oportet medium & maiorem extremitatẽ coniungi affirmatiue in maiori propositione. 69.4.E

Causa, & effectus, & subiectũ ita se habent fm cõsequentiã q̨ particulariter acceptis subiecto & cã, in plus est effectus q̃ subiectũ & causa, vl'r vero omnia æqualia sunt. 108.4.F

Causa in essendo est duplex, quędam adequata effectui, & quędam excessa ab effectu, q̃ vocat' causa specialis & partialis. 109.4.G

Causa principiorum est intellectus agens. 49.3.G

Causa remota. 1. nõ cõuertibilis est duplex. s. ex cuius quod quid est oritur effectus talis, & idem effectus in tali materia. 70.1.D

Causa quare à positione ꝑsequentis, non licet vniuersaliter arguere ad positionẽ antecedentis est, qa ex falsis sequeret' verũ. 67.2.A

Calor & frigus, ad quã qualitatis speciẽ pertineant. 35.

Circulus cõpletus cõstat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantum. 50.1.D

Circularis processus, vnde habet q̨ sit alienus ab arte. 68.3.G

Circularis processus tripliciter fieri potest. 68.4.E

Circuli quadratura scibilis est, licet de ea non sit adhuc inuenta vel nota scientia. 31.2.A

Circulari discursu absq; reprehensione vti, contingit duabus causis, & quæ sint illę causæ. 68.4.H

Cognitio prędicabilium, cur sit necessaria ad cognitionẽ prędicamentorum. car.1.col.2.B

Cognitio q̃d noīs à cognitione quid rei in quo differant. 45.3.B

Cognitio complexa principiorum, ex solis terminis cum lumine intellectus agentis resultat. 111.1.D

Cognitio complexa principiorum, necessario præexigit sensitiuã experimentalem. 111.2.B

Cognitio quę est principium omnis nostrę cognitionis, & in quam resoluitur: est certior cęteris. 111.4.G

Cognitio intellectiua nõ integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in genere causæ efficientis ministratiue. 111.4.H

Color vnus, habet duplicem modum essendi. s. firmiter, & instabiliter, & declaratur vtrunq;. 34.2.C

Color cito transiens non numeratur inter qualitates, sed ponitur in numero passionum. 34.2.C

Cõe ẽ oĩbus p̃dicabilib9 de pluribus p̃dicari, sed īdifferẽter. 14.4.H

Cõmunis terminus cuiuslibet cõtinui quid sit. 26.4.E

Complexa habẽt quid nominis dupliciter, vel vt significantur nomine incomplexo: vel ratione terminorum suorum. 45.2.D

Conceptus diffinitionis alius est à conceptu diffiniti nõ secundum se, sed ratione nostri. 51.1.C

Conditio requisita in demonstratione, q̨ fiat ex notioribus nobis, circulationi repugnat. 68.4.G

Continuum est illud cuius partes copulantur ad aliquem terminũ cõmunem, de quorum numero linea est. 26.3.H

Contraria oppositio quę sit, & qũo cum relatiua oppositione conueniat & differat ostenditur & declaratur, 38.4.G.H

Contrarie oppositа qũo sint relatiua & qũo non. 39.1.A

Contrariorum quædam sunt quorum nihil est mediũ, quędã vero, quorũ est mediũ, & declaratur vtrũq; membrum. 39.2.A

Contrariorũ quędã denominant primo substantiam, quædã primo accidentia fm se, & substantiã secũdario & fm accidens. 26.1.C

Contrarietas quę reperit'r in qualitate, vt est prima proprietas qualitatis: de contrarietate simpl'r intelligenda est. 36.1.D

Contraria mediata quędã sunt sine nomine, quædã nominata sunt, & datur exemplum in omnibus. 39.2.A

Contradictio in ordine oppositionũ tenet primũ locũ. 38.2.B

Contradictionis extrema in nullo conueniunt, quia alterum ens, alterum purum nihil est. 38.2.C

Contraria sunt quæ fm se ipsa sumpta, ex se ipsis extreme distant, & mutuo se expellunt. 28.1.A

Contradictoriorum, duo sunt genera, complexorum. s. & incõplexorum, & quæ sint illa. 40.2.D

Cõtrarie & relatiue oppositа, cuius naturę sint, & ꝓprietatis. 38.2.C

Conclusio necessaria nõ infert mediũ nõ necessariũ, sicut nec conclusio vera infert præmissas veras. 56.2.H

Cõcl'o, anteq̃ syllogizet'r ẽ cognita fm qd, ignota ãt simpl'r. 44.4.G

Conclusio non necessaria, infert mediũ non necessarium. 56.2.B

Cõclusionis nõ vl'itas, nũ īferat nõ vl'itatem alterius p̃missę. 60.2.C

Considerare de quęstione quid est, proprie Metaphysici est, cuius est considerare de substantia. 63.3.G

Conuersio, conuertibilitas, & conuertentia, quid sint & quomodo differant inter se. 30.1.C

Cõuertibilitas fm cãlitatẽ, cõsistit ī hoc, q̨ talis effectus necessario ꝑexigat talẽ cãm, & talẽ cã3 necessario sequat' talis effect9. 68.2.D

Corruptibilium nõ est scĩa per se, sed per accidens. 60.1.D

Corruptibilium quomodo sit scientia. 60.3.E

Corruptio oĩs & motus ad singularia terminatur. 60.3.G

Corruptibilium est scĩa per accidens, qũo sit intelligendum ly per accidens in proportione positum. 60.3.H

Cũ dr̃ia faciens alterũ solũ differre faciat, simpl'r dicta est aliud vero faciẽs, cũ specifice differre faciat nõ ẽ appellata dr̃ia simpl'r. 9.3.G

Cum dicit' illas spẽs esse substãtias in q̃bus sunt primę substantię, intelligit' de eẽ in, sicut inferius est in suo supiori essentiali. 20.4.G

Cuilibet scientię sunt proprię interrogationes. 67.1.A

Cuiusq; rectę consequentiæ, vel recti syllogismi antecedens verum infert conclusionem veram. 67.2.B

Cur dr̃ia faciẽs aliud, vocet'r specifica, & rõ ẽ qa spẽm ꝑstituit. 9.3.H

Cur Porphyrius, librũ quinq; vocũ ediderit. car.1.col.2.

Cur Ari. nõ adduxit in exẽplũ de qualitatibus tractãdo, q̃litates odorabiles & audibiles, ꝙ tm̃, gustabiles, tãgibiles & visibiles. 34.1.A

Cur secundũ tertię figurę modũ syllogismum constituere voluerit Arist. quintum vero prosyllogismum. 75.3.G

Coniunctiones per se multę sunt, quæ tm̃ non faciunt prædicationẽ per se aliquo modo nisi īproprie. 77.3.G

Conditiones requisitę ad hoc q̨ aliquid vere dicatur elementũ alterius quatuor sunt. 78.3.F

Conclusionẽ eandẽ posse demonstrari à diuersis scĩẽtijs intelligẽdũ est hoc fieri fm rõnẽ materialẽ non aũt formalem. 84.3.G

Conclusionem eandem quot modis contingat demonstrari p̨ media quæ non sunt subinuicem. 84.4.F

Cognoscere p̨ sensum nõ est scire, qm̃ demr̃atiões vl'ũ sunt. 85.2.A

Cõtingit ī oĩb9 qõnib9 q̃rere, aut si ẽ mediũ, aut qd ẽ mediũ. 89.4.G

Causa intrinseca. à qua sumitur quod quid est, quod fit prædicatum conclusionis, ẽt in obliquo est de ratione subiecti. 99.1.C

Cognitio quod quid est, non est sine cognitione an est. 99.2.B

Contingit vnũ & idẽ, & ꝓpter quid, & ex necessitate esse. 102.1.B

Causa materialis, i. quę cũ sit, necesse est hoc esse vt mediũ monstratur cũ duabus ad minus ꝓpositiõibus, vnũ hñtib9 mediũ. 102.1.A

Causa efficiens monstratur media, assumpta prius causa mouente pro medio. 102.1.A

Causa finalis monstrat' media, assumpto ipso fine vltimo ꝓ primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio. 102.1.A

Causa in his quę fiunt, & factis, & futuris, est eadem fm substantiã, quę vere est in his quę sunt. 103.1.D

Causa media se habet cum eo quod consequenter fit ibidem.

Causa tria importat, rẽ illam quę est cã, & causalitatem qua res illa causat, & relationem ad causatum. 103 3.E

Causa & causatum sunt simul. 108.1.H

DE solutione quęstionum motarũ logice, & analytice. 75.3.H

Denominatiua tripliciter sumi possunt, s. denominatiue, subiectiue, & quidditatiue. 77.2.C

De reductione

De reductione mediatorum ad prima immediata. 77.4.H
De cõparatione demonstrationũ vniuersalis & particularis. 79.1.B
Demonstrationum qm̃ alia est vniuersalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia offensiua, alia ducens ad impossibile: quæritur quæ sit potior. 79.3.G
Demonstratio particularis est prior vniuersali. 79.3.G
Demonstratio potior est, q̃ est de esse, q̃ quę de nõ esse, & propter quã non errabitur, q̃ propter quam errabitur. 79.3.H
Demonstratio vniuersalis quę dicatur, & qua ratione. 80.1.A
Demonstratio non dicit vlis vel particularis, quia sit de subiecto, quod est cõmune multis, vel de subiecto vno ſm numerum. 80.1.A
Dignitas demonstrationis vniuersalis super particulare: penes quid sit attendenda. 80.1.A
Demonstratio vlis facit scire ſm qd̃ ipsum, particularis aũt nõ. 80.1.D
De comparatione demonstrationum affirmatiuæ & negatiuę & ducentis ad impossibile. 80.4.H
Demonstratio affirmatiua dignior est demonstratiõe negatiua, quod probatur ab Arist. quinq; rationibus. 81.2.C
Demonstratio ex paucioribus est ex prioribus, & consequenter ex magis cognoscibilibus. 81.2.C
Demonstratio negatiua ostensiua est, quę primũ de tertio negatiue cõcludit mediũ à quo negatur primũ, & affirmatur de tertio. 81.3.F
Demonstratio ducens ad impossibile est, quæ probat verã negatiuam, assumit affirmatiuam oppositam, & subsumit affirmatiuã veram, & infert cõclusionem de qua notum est ꝙ sit impossibilis. 81.3.G
Demonstratio negatiua potior simplr est ducente ad impoſe. 81.3.G
Demonstratio ex pluribus in qualitate, est ex pluribus in quãtitate, & ex paucioribus ſm qualitatẽ est ex paucioribus ſm quãtitatẽ. 82.1.A
De certitudine & vnitate, & diuersitate scīarũ & demſrationũ. 82.1.B
Distinctio & vnitas numeralis scientiarum, sumuntur ex vnitate & distinctione aīarum, in quibus subiectiue sunt. 82.2.D
Diuisio scibilis in species specialissimas habetur ab Arist. 83.1.B
Distinctio rerum vt scibiles sunt, attenditur penes diuersitatẽ principiorum propriorum subiecti scibilis. 84.1.A
Distinctio subiectorum ſm suas rationes formales, & distinctio ꝓprio rum principiorum, mutuo se consequuntur. 84.1.A
Distinctę scīæ, quam distinctionem exigant in principijs. 84.1.C
Diuersarum scientiarum potest esse vnica conclusio. 84.2.D
Diuersæ scīæ, qũo eandem cõclusionẽ considerent, cũ non cõmunicẽt in subiecto, neq; in passionibus. 84.2.D
Demonstrationes quomodo augeantur per media & non per media, sed in post assumendo & in latus. 84.3.G
Demonstrationes augeri p media siue in eadem siue in diuersis scientijs, loquendo de demonstratione propter quid: vlr īpoſe est ibidem.
De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam. 85.1.A
Demonstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorũcũq; causa est. 85.2.B
De diuersitate principiorum in demonstrationibus. 85.4.E
Distinctio ex parte medij, non sufficit ad distinctionem opinionis & scientiæ. 89.2.B
Disputatiue cõcludens idem non esse diffinibile & demonstrabile diffinitionem & demonstrationem. 92.2.D
Disputatiue cõcludens quod quid est nõ esse demonstrabile. 93.2.B
Dispositio demonstrationis concludentis quod quid est. 93.4.G
Disputatur ab Arist. ꝙ per syllogismum demonstratiuum non potest concludi quod quid est. 95.1.C
Diuisio & inductio quam similitudinẽ habeant adinuicem. 95.2.D
Diuisionis noīe tria possunt intelligi, s. syllogismus diuisiuus, ꝓ discursu illatiuo & pro discursu formali diuisiuo. 95.2.D.95.3.E.F.G
Diuisionis & inductionis siʀitudo, num teneat in oībus. 95.4.H
Disputatʀ ꝙ quod quid est neq; est demonstrabile per diffinitionem, neq; per contrarium, neq; alio quo vis modo. 96.1.B
Diffinitio num distinguatur à medio, & num dicat diffinitum esse, vel possibile esse. 97.1.C
Diffinitio quid noīs & qd rei quid significet, & qũo distinguaʀ. 97.2.A
Diffinitio quid noīs nihil aliud est q̃ nominis interpetratio, diffinitio aũt quid rei est essentialium ipsius rei explicatio. ibidem.
Discursus concludens quod quid est, per quod quid est, nõ est demonstratiuus quia petit probandum. 98.3.E
Demõstratio potissima, est demonstratio prīa ordine naturę. 100.2.D
De vsu primorũ principiorũ ex parte extremi. 66.2.D
Demonstratio ducẽs ad impossibile quo nam primo principio vtatur, & quomodo. 66.3.H
Differẽtia accidẽtalis qũo addit subiecto superioris scīæ. 71.1.C
De syllogistica forma demonstrationis. 71.4.F
De differentia ipsius propter quid, in his, quę fiunt, simul vel nõ simul, circulariter vel nõ circuluriter, semp vel frequenter. 102.3.H
Diffinitio substantialis rei constat ex his quæ insunt semper quorum quodlibet est in plus, nõ tamen extra genus & tot quousq; omnia nõ sint in plus. 106.1.D
Diffinitio neq; metaphoras, neq; quæcũq; dicuntur in metaphoris assumere aut inspicere debet. 106.3.F
Diuisiones ſm differentias vtiles sunt ad colligendum quod quid est, non ad demonstrandum ipsum. 106.2.A
Duorum cõuertibilium, neutrum magis altero causa est. 109.2.C
De varijs demonstrationũ gñibus p causas procedentibus. 109 3.H
De cognitione principiorum demonstrabilium. 110.3.F
Demonstrare vnã diffinitionẽ de diffinito p alterã eiusdẽ diffinitionẽ, quęcũq; sit illa, est ꝓcessus demonstratiuus rõne nostri. 49.1.B
Demonstratio est duplex, à priori. s. & posteriori. 45.4.E
Demonstratio quia, est per effectum conuertibilem conuertibilitate causalitatis & prædicationis. 68.3.E
Demonstratio circularis, nũ sit cõueniens & posibilis. 68.3.E
Demonstratio, nũ sufficiẽter diuidaʀ in quia & propter qd. 70.4.G.H
Demonstratio affirmatiua nõ põt fieri p causam remotam. 69.4.F
Demonstratio procedens ex medio nõ conuertibili & nõ causa, concludit quia est, sed non propter quid est. 69.2.A
Demonstratio est ex proprijs, non ex cõmunibus. 62.1.B
Demonstratio est ex his quę sunt per se, & non ex his quæ sunt per accidens. 57.2.D
Demonstrationis cõclusio, num possit esse per accidens. 57.3.G
Demonstratio per causam distantem eo mõ quo fieri põt, est demonstratio quia. 69.3.E
Demonstratio propter quid, diuidiʀ in demonstrationẽ propter quid tm̃, & simplr iuxta diuisionem Auerroys. 70.4.H
Demonstratio quia, qũo sit per effectum cõuertibilem. 68.2.C
Demſratio vere circularis, nõ est demſratio absolute loq̃ndo. 68.4.G
Demonstratio per cãm remotam, qũo fiat solũ secũda figura. 69.4.E
Demonstratiua scientia est ex necessarijs. 56.1.D
Demonstratio ducens ad impossibile vtitur hoc principio, omne affirmare aut negare verum est. 65.1.A
Demonstratio est ex ijs quę sunt p se, & ex necessarijs. 55.4.G
Demonstratio est sempiternorum. 60.1.B
De propriorum principiorum cognitione. 63.4.H
De vsu principiorũ cõium & ꝓpriorũ in sciẽtijs demõstratiuis. 64.2.D
Demõstratio simplr nõ põt eẽ circularis, & ꝓbaʀ triplici rõne. 50.1.D
Demonstratio est instrumentum intellectus nostri ad concludendum discursiue in materia necessaria. 51.1.D
Demonstratio, quatuor questiones habet, sicut & quodlibet scibile, s. an est, quid est, quia est, & propter quid est. 44.4.G
De demonstratione quia, & qui eius ordo & dispositio. 67.3.H
De omni dicitur, quod est nõ in quodam quidem sic in quodam quidem nõ, neq; aliquando sic, aliquando non. 51.4.E
Denominatiua dant solũ nomen denominato nõ rationem. 18.1.C
Denominatiua diffiniens Arist. & æquiuoca, & vniuoca, cur dixit dicuntur, & non dixit sunt. 17:4.G
Denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis casu in fine vocis. 18.1.A
Denominatiua tribus cõditionibus diffinita sunt ab Arist. & declarantur illę cõditiones ab expositore subtiliter. 17.4.G.H
De accidente inseparabili cõtingit loqui bifariam, vno modo in ordine ad specię, alio modo in ordine ad indiuiduum. 58.2.B
De Differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam sit ipsa differentia vt prædicabile est ostenditur. 8.3.G
Descriptio speciei qua dicitur, species est quę ponitur sub assignato genere, subtiliter discutitur. 4.2
De augmẽto demonstrationis in assumẽdo, vel post assumẽdo, ex parte subiecti, & ex parte passiõis, via cõpositiua, & resolutiua. 67.3.F
Dispositio īportat ordinẽ habẽtis partes, aut ſm locũ, aut ſm potẽtiã, aut ſm specię vbi tangunʀ oẽs dispositiones ſm Simplicium. 32.3.H
Dispositio dupliciter sumitur, vno modo vt distinguiʀ cõtra habitũ, & vt est genus ad habitum & dispositionem. 33.3.E
Dialectica, & si aliqua vniuersaliter tentet demõstrare cõmunia omnibus vtitur. 65.1.A
Dialectica & Metaphysica, qũo omnibus vtantur. 67.1.A
Dici ſm realem existentiam de aliquo, est qñ subiectũ est existens in rerum natura. 21.4.G
Dici cum complexione cõtingit esse cum verbo, & sine verbo, dici tñ cũ complexione principaliter īportat cõplexionem verbalẽ. 18.2.B
Dictio exclusiua, non excludit à concomitantibus, & est regula generalis. 18.1.B
Differentia vt est prædicabile ab alijs distinctum, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineã respicit, sed species, & qũo de genere, de indiuiduis, & specie prædicetur. 12.1.D

Differentia, in quantũ differẽtia eſt, adeo appropriauit ſibi hũc actũ, ſ. diuidere, vt ab ipſa inſeparabilis ſit. 12.2.B
Differẽtia nõ diuidit genus ſm id quod eſſentialiter eſt, ſed poteſtatis eius partes diuidere & ſecare dicitur. 12.2.C
In diffinitione differẽtię qua dicit Differẽtia eſt quod eſt aptũ natum diuidere ea quę ſub eodem genere ſunt, cur prætermiſſum ſit à Peripateticis ꝙ ſit diuiſiua generis. ibidem.
Differentia nõ omnis prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſed differentia nobis nota. 11.2.D
Differentia vltima cõuertibilis cũ ſpecie, non eſt vere differẽtia. 11.3.E
Differentia vltima habet tria in ſe, ſ. ꝙ diuidat genus, & ꝙ conſtituat aliqd ſub gñe & ꝙ ad vnicã & indiuidualẽ naturã determinet. 11.3.E
Diffuſe, & ſubtiliter declarantur ij actus differentiæ, & oſtenditur quæ differentia diffiniatur apud Ariſt. & Porph. ibidem. F.G.H
Differentiæ per ſe, ingrediũtur diffinitionẽ ſubſtantialem rei, faciunt aliud, & non ſuſcipiunt magis & minus, Differentiæ vero per accidẽs contrario modo ſe habent. 9 4.H
Differentia, ſicut põt accipi dupliciter, ſ. formaliter & materialiter, ita põt diuidi dupliciter, & harum diuiſionum duplex eſt ſenſus. 9.2.C
Differentia diuiſa à Porphyrio abſolute in intentiones, non autem res, cũ eandẽ rẽ contingat cõiter, & ꝑprie, & magis ꝑprie rebus diuerſis dr̃iam eſſe, in ordine aũt ad vnũ, rerũ forte fuit illa diuiſio. 9.2.C
Differentiæ diffinitio qua dicit ꝙ dr̃ia eſt quę p̃dicat de pluribus differentibus ſpẽ in quale quid declarat ab expoſitore diligenter. 11.2.B
Differentia vltima quę eſt vere differentia eſt quæ non repugnanter, ſeu negatiue de pluribus differentibus ſpecie prædicetur, & ſi conuertibilis cum ſpecie ſit. 11.2.C
Differentia nõ prædicatur in quale accidentale ſed eſſentiale, quia differentia per ſe, eſt intrinſeca ipſi ſpeciei. 12.1.A
Differre numero qd ſignificet apud Porphyrium & Ariſt. 4.3.
Dr̃ia inter dicere ſi affirmatio eſt cã affirmatiõis & ecõuerſo, & dicere ſi affirmatio infert affirmationẽ & ecõuerſo qualis ſit. 69.3.G
Differentię quinta diffinitio, qua dicit. Differẽtia eſt quę conducit ad eſſe, optime & ingenioſe exponitur. 13.1.per totũ.
Dr̃ia qũo ſit pars diffinitionis ſubtiliter ab expoſitore diſcutit. 13.1.D
Differentia non eſt diuiſiua generis inquantũ eſt totum eſſentiale, ſed inquantum eſt totum poteſtatiuum. 12.3.G
Differentiæ deſcriptio qua dicitur, Dr̃ia eſt qua differunt à ſe ſingula, declaratur quo ad partes notatu dignas. 12.4.E.F
Differentiam ſuſcipere magis & minus quomodo intelligendum ſit pulcherrime declaratur. 10.2.B.C.D
Dr̃iæ ſuperiorũ, ſunt ẽt differentiæ inferiorũ, ſed nõ ecõuerſo. 19.2.D
Differentiæ nominis ſignificatio, triplex eſt. 8.4.E
Dr̃iæ diuerſe ſpecie vocantur illę quę ſunt diuerſę formaliter. 19.2.C
Differentia inter paſsibiles qualitates & paſsiones quę ſit. 34.3.G
Dr̃iæ inſeparabiles ꝑ ſe, ſunt diuiſiuę generis & ꝓſtitutiuę ſpẽi. 10.1.B
Differentiæ per ſe poſſunt dupliciter habere perfeitatem, & reſpectu generis, & reſpectu ſpeciei. 10.1.C.D
Differentiæ facientes alterũ, & faciẽtes aliud, in quo differant. 9.1.H
Differentię oẽs alteritatẽ, ſeu diuerſitatem aliquam facere formaliter, vel virtualiter dicuntur, ſed diſsimiliter &c. 9.1.C
Quid ſonet facere aliud, & facere alterum declaratur, & quid ſint iſti termini. ibidem.
Duplex ſenſus illius diffinitionis', differentia eſt quæ facit aliud, & alterum &c. ibidem.
Diffinitio ſpeciei qua dicitur, ſpecies eſt quæ prędicat de pluribus differentibus numero, nõ eſt eius ꝙditatiua diffinitio, ſed deſcriptio. 4.3.
Diffinitio qũo ſit vtium, ſi nõ eſt vniuerſalis neq; particularis. 64.2.B
Diffinitio qualitatis data eſt à poſteriori, qualis vero à priori. 36.1.A
Diffinitio, ad hoc inuenta eſt, vt quod diffinitum implicite importat, explicite ſignificet. 13.1.B
Diffinitio eſt demonſtratio ſola poſitionę differens, quę eſt perpetuoꝝ & non corruptibilium. 60.1.D
Diffiniri per reliquũ, & diffiniri ad reliquũ in quo differant. 4.1.B
Diffinitionis denominatiuorum vltima particula. ſ. quę ſm nomen habent appellationem diligenter diſcutitur. 18.1.C
Difficile & facile mobile, vt ſunt differẽtiæ ſpecificę diſtinguentes habitum & diſpoſitionem inter ſe, & vt ſunt modi eſſendi eorum, ęquiuoce dicuntur. 33.2.D
Dignitates & ſuppoſitiones in quo differant. 64.1.B
Diſtantia non vniuoce dicit̃ de locali & ꝓtraria, ſed analogice. 28.1.D
Diſtincte vel confuſe concipi, non ponit diſtinctionem in re cõcepta ſecundum ſe. 50.3.H
Duplex eſt priuationũ genus, quoddã. ſ. quod habet ĩmediatũ ordinẽ ad ſubiectũ, quoddã vero quod nõ habet ĩmediatũ ordinem. 39.3.F
Duę differẽtiæ ex oppoſito euacuantes gñis poteſtatẽ, generi neceſſario ĩſunt ſub diſiũctiõe & ĩ vtriuſq; rõe, genus vt additũ cadit. 53.3.H
Dubitatio de ſuſceptione magis & minus in qualitate põt habere duplicẽ cõſiderationẽ, logicã. ſ. & phyſicã, & qũo ſit terminãda. 36.3.G
Duabus cauſis contingit circulari diſcurſu abſq; reprehenſione vti, & quę ſint ille cauſę. 68.4.H

EAdem problemata ſunt, quę idem habent medium. 108.1.B
Ea quæ ſępe fiunt in rerum natura, poſſunt conſiderari dupliciter, vel in ordine ad ſubiecta ſua abſolute, vel in ordine ad eadẽ ſubiecta ſic diſpoſita. 61.4.E
Eclipſis relata ad lunam, non ineſt ſibi neceſſario, ſed relata ad cauſam ſuam, ſ. interpoſitionem terrę ineſt ſibi neceſſario. 56.4.G
Effectum eſſe conuertibilẽ cum cauſa, contingit duobus modis, vno modo ſecundnm prædicationem, alio modo ſecundum cauſalitatẽ, & quid ſit vtrunq;. 68.2.C
Eorum quæ ſępe fiunt ſcientiæ ſunt & demonſtrationes. 60.2.A
Eadem' eſſe principia omnium ſyllogiſmorum eſt impoſsibile. 86.1.A
Eiſdem eadem, quomodo eadem inter ſe. 86.2.D
Elementum demonſtrationis quid ſit, & qũo ĩmediatę propoſitiones elementa ſint demonſtrationum. 78.2.D
Elementum proprie ſignificat id ex quo fit aliquid primo inexiſtente indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem. 78.3.F
Elementum, ad hoc ꝙ vere alicuius elementum ſit quatuor conditiones habere debet. 78.3.F
Enunciabile idem, num ſciri & opinari ſimul ab eodẽ poſsit. 89.1.A
Enunciabile idem nihil prohibet ab eodem ſimul teneri per medium contingens & per medium neceſſariam. 89.1.A
Enunciabile idem, licet contingat cognoſcere ſimul per medium contingens & neceſſarium, non tamen contingit illud ſimul opinari & ſcire. 89.2.B
Enunciatio oĩs cuius res ſignificata non põt aliter ſe habere, q̃ ſicut per illam enunciationẽ ſignificatur, eſt enunciatio neceſſaria. 56.4.E
Enunciatio affirmatiua de tertio adiacẽte, non ſignificat ſubiectũ aut prędicatũ eſſe, ſed coniunctionẽ prędicati cum ſubiecto. 56.3.E
Entium diuiſio, in ea quæ ſunt, alia de ſubiecto' quodã dicuntur & in ſubiecto nullo ſunt, &c. exacte ab expoſitor̃ examinat̃ 18.3.E.F.G.H
Errores duo elidũtur, alter eorũ qui omnino demonſtrationẽ tollunt, alter vero illorũ omnium qui demonſtrationẽ eſſe ponunt. 49.4.F
Error circa acceptionem vniuerſalis eſt triplex. 54.3.G
Ens ſcibile põt dupl̃r diuidi, vno mõ vt ens, alio mõ vt ſcibile. 83.1.D
Eſſentias rerum exiſtere poteſt accipi dupliciter, ſ. abſolute, & pręſuppoſito vniuerſo. 90.4.G
Eſſe ſimpl̃r, & eſſe in parte, qd ſonet apud Ariſt. & Alpharabiũ. 91.2.E
Entia, vt incõplexe concepta diffinitionem ingrediuntur. 18.2.C
Ens non eſt genus generaliſsimum, quia ſic eſſet vniuocum. 6.4.
Eſſe qũo diſtinguatur ab eſſentia, & qũo ex eo qd̃ ens nõ ẽ genus, ens diſtinguatur ab eſſentia. 96.4.G
Eundem conceptum eſſe priorem & poſteriorem & haberi & nõ haberi de eadem re, eſt impoſsibile. 50 4.G
Ex effectu neceſſario non ſemper poteſt probari cauſam eſſe, ſed tunc tm̃ qñ cauſa.m eſſe eſt minus notum nobis. 92.1.D
Ex defectu medij non prouenit ꝙ ſcientia non probet ſuum ſubiectũ eſſe, ſed ex defectu conditionis huius ꝙ ſubiectũ ponitur non vt minus notum, ſed vt notiſsimum. 92.2.A
Ex propoſitionibus per ſe, ſequitur concluſio per ſe non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter. 94.1.B
Experimentum, num exigatur ad notitiã primorum principiorũ vel ſola ſufficiat ſenſitiua interior cognitio & qua ratione. 111.1.C
Eiuſdem cõcluſionis media, quæ non ſunt ſubinuicem, contingit eſſe eiuſdem ſcientiæ. 84.4.E
Ex priuatione dicitur res fieri per accidens, ſi ly ex denotet cauſam materialem. 77.2.A
Exempla dantur non vt ita ſint, ſed vt diſcentes intelligant. 39.2.C
Exempla apud Ariſt. non ſunt valde ponderãda pręſertim in Logyca, quia frequenter vtitur aliorum opinionibus. 39.2.C
Ex alio genere deſcendentem non eſt demonſtrare. 59.3.G
Ex accidente & ſubiecto, non reſultat vnum totum, ſicut ex materia & forma. 19.1.B
Ex ſimilibus cauſis, ſimiles proueniunt effectus. 34.2.D
Extremorum altero exiſtente in quodam toto, num fiat propoſitio negatiua immediata. 72,2.B
Extrema ꝓpoſitiõis, quadrupliciter ſe habẽt ad pſeitatẽ, & qũo. 53.2.C
Ex Epilogo Porphyrij oſtenditur, ꝙ vnicũ tm̃ capitulum de genere & ſpecie fecerit auctor. 8.3.G
Ex puris affirmatiuis in ſecunda figura non licet arguere, quia medio termino conſequente primum vt antecedente vtimur. 67.2.B
Ex falſitate propoſitionis de ineſſe, non ſequitur falſitas propoſitionis modalis. 67.2.C

Exprius

Ex puris affirmatiuis inconuertibilibus valet argumentum. 67.2.D

FAtuum est dicere, ꝙ differentia speciei athomæ, prædicetur de pluribus differentibus specie. 72.3.H
Famosas tm̃ species quantitatis, vt logicæ disciplinæ conuenit enumerat Arist. quæ specialem rationem mensuræ exprimunt. 27.3.E
Facere aliud, & inferre aliud, valde differunt inter se, ideo diligenter notandus est textus vbi dicit auctor, differentiam facere aliud & non dixit inferre. 9.2.B
Falsum est propositionem necessariam cõmuniorem esse propositione per se, & probatur authoritate & ratione. 57.1.D
Fides inter virtutes intellectuales numerari non potest. 87.2.D
Formaliter ingredi demonstrationem est secundum seipsum in demonstratione assumi. 65.3.H
Forma non substernitur factioni formæ alterius nisi forte vna suscipiatur mediante alia. 77.1.B
Fortuitorum non est scientia per demonstrationem. 85.2.A
Fidei certitudo non est intellectus vt sic, sed vt stat sub imperio voluntatis. 87.2.C
Finis bonus est, propter quem aliquid fit à natura, aut ab arte. 102.1.C
Factum esse non est continuum cũ fieri, nec alio facto esse. 103.2.B
Figurarum magis faciens scire, maxime prima est. 72.1.C
Figura prima, aut omnino, aut sicut frequenter format demonstrationem propter quid. 72.1.C
Figura prima alijs non indiget, cęteræ aũt per hanc densantur & augmentantur, quousq; in immediata veniant. 72.1.C
Figurę, formę artificialiũ sunt, & ꝓsistũt ī terminatiõe q̃titatis. 35.2.D
Forma nõ est pars materię, & ipoſe est ꝙ sit separata à materia. 18.4.H
Forma substantialis licet non sit in materia sicut pars in toto, est tamẽ in materia existente sicut pars in toto. 19.1.B

GEneris & speciei notitia, cum sint relatiua, differentiæ cognitionem iure pręcesit, quæ essentialiter specie prior est, & analogũ tum ex materia tum ex rebus ipsis in tria analogata distinctũ, quorum differentia magis prædicabile est. 8.4.E
Genus totum vniuersale tantum est, indiuiduum vero pars subiectiua, species vero totum & pars est subiectiua, quamuis totum diffinibile sit, genus vero pars illius. 8.3.F
Genus & differentia in quo differant. 15.1.D
Generis & speciei quid sit cõmune habetur. 15.2.B
Quæ sint eorum differentiæ. ibidem.
Generi & differentiæ cõmune est continentia specierum, licet genus plures species contineat quam differentia. 15.1.B
Generi & accidẽti in q̃bus cõmunicent, & in quibus discrepẽt. 15.3.F
Genus extensiue magis collectiuum est quam species, quæ intensiue plura continet. 7.1.
Genus sicut duplicẽ totalitatẽ habet, ita dupliciter diuidi põt. 12.2.D
Generalissimum diffiniri non potest, quia genere caret. 32.3.E
Generis qualitas est differentia, quia determinat eius potentiam, & quale sit significat. 12.1.B
Generalissimi, subalterni, & specialissimi descriptio declaratur. 6.3.
Genus, & species quomodo sint correlatiua, & quomodo non. 3.4.
Quæ, & quot sint qõnes, q̃s censuit omittẽdas Porphyrius. c.1.col.3.D
Generis prima acceptio declaratur. c.1.col.4.
Eiusdem secunda significatio ponitur. ibidem.
Genus, est vniuscuiusq; generationis principium, quomodo intelligitur. ibidem.
Genus diffinitur tribus conditionibus. c.2.c.2.
Generis tertia acceptio ponitur & declaratur. ibidem.

HAbitus quando debiliter retinentur, etiam dispositiones vocantur. 33.1.D
Habitus nullus ꝓprie est in corpore, sed omnes sunt aut totaliter, aut principaliter in anima. 33.2.B
Habitus aliquis dispositio, & econtrario dispositio habitus vocatur, sed per accidens. 33.2.D
Habitudo generis & speciei, qũo conueniant inter se. 6.2.
Habitus & dispositiones fm sua genera dicuntur ad aliquid, fm vero species dicuntur qualitates. 37.1.B
Habitu principiorum cognoscuntur conclusiones in potentia, habitu vero scientifico cognoscuntur in actu. 49.3.E
Habitus principiorum est simpliciter nobilior scientifico. 49.4.E
Habituũ gña in ad aliquid, species vero in qualitate collocant. 37.2.A
Habitus & dispositio differunt secundum perfectum, & imperfectum ni eadem specie. 33.1.A
Habitus tripliciter sumit, & quę sit ista trina acceptio declarat. 32.3.G
Habitus in quo differat à dispositione ponitur, & est ꝙ dispositio facile, habitus vero difficile remouetur. 32.4.G
Habitus & dispositio, num vna, vel duæ species qualitatis sint. 32.4.H
Habitꝰ principiorũ, neq; determinati, neq; ab alijs habitibꝰ fiunt notioribꝰ, sed quadã potẽtia ignobiliore fm certitudinẽ, i. à sensu. 110.4.H
Habitus principiorum non est de nouo acquisitus. ibidem.
Habitus principiorum non est inditus. ibidem.
Habitus principiorũ non est scientia, sed intellectus. 111.1.A
Habitus primorum principiorum quomodo sit à natura. 111.4.E

IGnorantia demonstratiua quæ sit. 72.4.F
Ignorantia non fm negationem, sed fm dispositionem dicta per syllogismum est facta deceptio. 73.3.E
Ignorantia fm dispositionẽ in his quæ sunt primo, aut nõ sunt, ꝓtingit dupliciter s. cũ simplr, & cũ p syllogismũ accipit opinio falsa. 73.3.E
In secũda figura totas esse ꝓpositiões vtrasq; falsas nõ cõtingit. 73.3.G
Inductionem facere non habentẽ sensum est impossibile, qm̃ singularium proprie sensus est. 73.4.H
Ignorantia opponitur demonstrationi scientifice. ibidem.
Ignorantia fm dispositionẽ, nũ sit p syllogismũ facta deceptio. 74.1.B
Infinitis existentibus medijs inter prædicatum & subiectũ, contingit à prædicato in infinitum descendere prædicationes. 75.2.A
In priuatiua demonstratione stat, si & in ꝑdicatiua stat in vtrisq;. s. sursum in vniuersalissimum & deorsum in particularissimum. 75.2.B
In negatiuis est status in omni figura. 75.2.D
In secunda figura nõ põt ꝓcedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitentur affirmatiuæ prædicationes in sursum. 75.2.D
Infinita non est pertransire. 75.3.H
In his quæ ꝑdicant in quod qd est, nõ ꝓcedit in infinitum. 76.2.B
Impoſe ẽ oĩa æque ꝑdicari adinuicẽ, licet ꝓtingat vere dicere. 76.2.D
In affirmatione prædicatorum quidditatiuorum, non est processus in infinitum. 76.3.G
In affirmatiuis demonstrationibus, mediũ nequaq̃ extra primũ & tertium accipiat, sed semp mediũ demonstrat de quo primum. 78.2.B
In priuatiuis demonstrationibus in prima figura, mediũ non est extra affirmatiue minoris terminos assumere, sed semp ītra ꝓcedit. 78 2.B
Incorruptibilitas arguẽs magis esse: est incorruptibilitas positiua, quã vniuersale non admittit. 80.2.A
Incorruptibilitas negatiua arguit etiam directe perfectiorem modũ ipsius esse quidditatiui. 80.3.G
Impoſe est ex inferiorũ cõuenientia, superioris notitiã acquirere, nisi ī cognitione particularis esset in potentia cognitio vlis. 80.4.E
Idem subiectum cadere sub eadẽ ratione formali sub diuersis sciẽtijs impossibile est, & sic est impossibile eandem passionem sub eadem ratione formali demonstrari à diuersis scientijs. 84 3.E
Ineuidentia causans opinionem vnde oriatur. 87.3.F
In generatione substãtię dispositiones antecedũt formam, & in aduentu formæ corrumpuntur & firmiores concomitantur. 89.2.B
Inquirere prędicata quidditatiua absolute, fm inexistentiam eorum, pertinet simplr ad quæstionem quia est. 91.2.D
Inductio & diuisio quã sic itudinem habeant adinuicem. 95.2.D
Inductionis & diuisionis sic itudo, num teneat in omnibus. 95.4.H
Inter cãm & cãtũ op3 alterã cãm mediare si īmediatę nõ sunt. 105.1.A
In his q̃ fiũt, & factis & futuris, qũo eadẽ sit cã fm substantiã. 103.3.G
Immediatorũ principiorũ, an eadẽ sit cognitio, an non eadẽ. 110.4.G
Indiuiduũ ideo maxime substãtia dictũ est, quia subijcitur oĩbus quibus species subijcitur tam accidentibus q̃ superioribus, & vltra hoc ipsi speciei. 21.1.A
Indiuidui assignatio data à Porphyrio, fm Auerroem non est vera indiuidui assignatio, quia non conuenit omni indiuiduo, sed tantum indiuiduis accidentium. 8.1.A.
Indiuidua substantię, neq; denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur. ibidem.
Indiuiduo, ineſt accidens īseparabile necessario, nõ solum fm rem, sed ẽt fm intellectum cõponentẽ & diuidentem, physice tamen. 58.3.E
Indiuiduum vagum ꝑdicatur de pluribus, sed in quale, cui non obstat indiuiduum prædicari de vno solo. 8.1.C
Indiuiduum est duplex, vagum. s. & signatum. 8.1.C
Indiuiduũ vagũ fm Diuum Thomam prędicatur de pluribus non solum fm vocem, sed fm rõnem significatam. 8.1.D
Indiuiduũ vagum qũo dicatur prædicari de pluribus, & fm quam proprietatem hoc sibi conueniat. 8.2.A
Indiuiduum, quare hoc nomen sortitus sit. 7.4.
Indiuiduum triplici nomine declaratur. 7.4.
Indiuiduũ, artificiosa prędicatione de nullo, neq; de multis prędicatur, naturali vero de vno solo. i de se ipso prędicatur. 7.4.
In demonstrationẽ, nũ sit afferre instantiã p ꝓpõẽ singularẽ. 67.1.C
Identitas ꝓpositionis, ex idẽtitate cõceptuũ nõ vocũ sumẽda ẽ. 51.1.A

In deno-

In denominatione tria sunt, s. forma denominans, res denominata, & ipsum denominatiuum. 17.4.F
Identitas propositionis secundum se, attenditur penes identitatem sui significati complexi & totalis. 51.2.C
Identitas propositionis ſm se, variatur ex alietate conceptuū obiectalium ſm se, & non ex varietate conceptuum formalium. 51.2.D
In diuisione differētię, ly, per se, idem sonat quod essentialiter, ly vero per accidens idem est ꝙ extra essentiam. 10.1.B
Id est vnūquodq;, quod eius proprio nomine denotatur, vnde substantia particularis per aliquod nomen significata, non prædicatur cum magis & cum minus. 25.1.C
In illis contrarijs quorum medijs caremus nominibus, negatione extremi circūloquimur. 39.2.B
Impſſe est duo pure positiua fieri circa idē ꝓximū susceptibile. 39.3.E
In quantitate non est contrarietas sed in vbi. 28.1.D
In qualibet scientia sunt propriæ responsiones, quę. s. sunt ſm illam determinatam scientiam. 65.1.B
Instantia in demonstratione, est ꝓpositio demonstratiua. 65.1.D
Infinitum relinquendum est ab arte, qa de eo non pōt esse scia. 6.4.
In secundo modo dicendi p se, propositiones tripliciter reponunt, ꝓprie primario, ꝓprie secūdario, & improprie. 53.1.B.C.D
In singulis prędicamentis, singula sunt generalissima. 5.2.
In scientijs realibus oportet præcognoscere subiectum esse in rerum natura actualiter, in rationalibus vero sufficit subiectum esse, in esse obiectiuo. 45.4.G
In perpetuis non differt esse & posse. 45.4.G
In subiecto esse qūo diffiniatur ab Aristotele, & quomodo sit glosanda & intelligenda diffinitio. 18.4.G.H
In qualibet scia sunt ꝓprię interrogationes scientiales. 65.1.B
Interrogatio & propositio syllogistica idem sunt. 65.1.B
In oppositis contradictorie duo sunt ex parte cuiusq; extremi, & quæ sint. 40.2.C
Intellectus qūo habitus primorū principiorum dicatur. 64.2.A
In primo modo dicendi per se, propositiones reponuntur tripliciter, ꝓprie, s. & principa ꝓr, proprie & secūdario, & q̄dā ꝑpriē. 52.3.G.H
Infinitum impossibile est pertransire. 49.4.F
In specialissimis speciebus, nulla ē magis substātia q̄ alia similiter nec in primis substantijs vna est alia magis. 22.1.C.D
Inter secundas substantias, magis substantia est species q̄ genus & probatur duplici ratione. 21.4.H
Inter esse in subiecto, & esse formę substantialis in materia, maxima differentia est & vnde pōt sumi differentia ista. 19.1.A
Intentio libri Prædicamentorum, ſm opinionē quorūdam illustrium Philosophorum, est tractare de vocibus incōplexis, vt significatiuæ sunt rerū incōplexarū, quæ opinio discutitur ab expositore. 16.4.E
Illud quod nunq̄ abest, non dicitur tantum semper esse, sed illud quoque sempiternum dicitur, quod ¦infallibiliter suo tpe inuenit. 51.4.H
Inter diffinitionem & diffinitum nullum est mediū ſm se, licet posit assignari ratione nostri. 49.1.A
Intelligens est melius dispositus q̄ scieus. 49.3.G
In subiecto cuiuscūq; propositiōis per se clauditur intrinsece ratio formalis inhærentiæ prædicati. 53.4.E
In his quę sunt p accidens contingit falli sapientes. 45.4.G
Inter habitum & priuationem, est ordo generationis vel in se, vel in suis generationibus. 39.3.H
Intentio prima & secunda quid sint declaratur. c.2.c.4.
Iustitia non est virtus media inter duas malitias sicut alię virtutes morales, sed opponitur iniusti tię vt extremū alteri extremo. 36.1.D

LIber Priorū regulat discursum, ars tradita in libris Perihermenias regulat cōpositionē & diuisionem, Liber vero prędicamentorū dirigit simplicium intelligentiam. 16.2.D
In prima operatione intellectus licet nec veritas nec falsitas inueniat, multipliciter tamen cōtingit admisceri sibi verū vel falsum ibidem.
Liber prædicabilium Porphyrij, non solum est pars Logicæ, sed etiam via ad Categorias Aristotelis. car.1.col.1.
Libri prædicamentorum intentio, est, adunare ad decem genera oīa entia dispersa & infinita, ordinateq; distinguere. 16.3.H
Licet oīs ꝓpositio in qua p̄dicatum est de rōne subiecti sit īmediata: & per se, non tn̄ sola talis est īmediata & per se nota. 49.1.B
Licet ꝓpositio īmediata & per se nota sit illa, in qua prædicatum est de ratione subiecti, non tamen est sola illa. 79.1.A
Lineę, superficiei corporis, & termini cōis, qd noīs declaratur. 26.3.H
Linea, superficies, soliditas, & locus, quātitates sunt habentes positionem in partibus. 27.1.C
Loci partes copulari ad eundē terminū, ad quē copulant partes corporis locati qūo verificet, & ſm quā opinionē hoc dixerit Arist. 26.4.H
Loco physico, locus contrarius est, non autem loco ſm rationem meę suræ considerato. 28.1.D
Loci & temporis, (quę sunt reliqua duo cōtinui membra) declaratio, habetur ab expositore diligentissime tradita. 26.4.G
Loci partes, ideo dicuntur copulari ad terminum cōmunem, quia partes corporis locati ad terminum copulantur cōmunem. 26.4.G
Locus à partibus sufficienter enumeratis, in prędicatis ſm realem existentiam, tenet etiam negatiue. 21.4.H
Logica est de secundis intentionibus adiunctis primis, quę est propositio Auicennę, quomodo intelligitur. 3.2.
Logica nil aliud est, q̄ ars directiua actuum rationis, & ordinatur ad ipsum rationis opus, vt proprium finem. 16.2.C
Logica, ſm doctrinam Auicennæ in principio suæ Logicæ, nō est considerare de vocibus ex intentione, sed ex necessitate. 16.4.F

MAgnū & paruū nō dicunt esse cōtraria, qa idē eēt sibi ipsi cōtrariū, cū idē ꝓtigat eē magnū & paruū respectu diuersoꝝ. 28.1.B
Magnum & paruū multū & paucū non sunt contraria. 28.1.A
Multę sunt res de genere accidētium, quę proprie prędicātur de rebus alijs de genere accidentium. 77.2.B
Multę sunt cōiunctiones p se, quę nō faciunt prædicationē p se aliquo modo nisi improprie. 77.3.G
Methaphysica, illas entis & substātię dr̄ias & partes subiectiuas considerat: quę ens & substantiam extra abstractum à materia ſm rationē & esse non ducunt. 83.3.F
Medię propositiones, si oēs essent conclusiones & nō principia: principia remanerent pauciſsima. 86.2.C
Mediū necessariū & contingens possunt dupliciter inueniri, s. vt causantia seorsum suos proprios effectus, & vt inueniunt causantia vnicū assensum certum nō dubium. 89.1.B
Medium qūo non cōuertibile sit cum passione. 96.2.D
Medium ipsius quod quid est, necessarium est esse quod quid est, sicut & proprij proprium. 98.1.B
Mediū i demonstratiōe qd sit, diffinitio s. subiecti, an passiōis. 100.2.D
Malum omnifariam contingit ex particularibus defectibus, bonum aūt vno modo ex causa integra. 17.3.E.F.G.H
Medium propositionis est triplex, quoddam ſm se tn̄, quoddam quo ad nos tn̄, & quoddam ſm se & quo ad nos. 50.2.D
Modi errandi circa prædicatum vniuersale. 54.2.A
Modi, qb⁹ relatiua ad quertētiā dicūt, duo sunt, & q sint ponit. 29.4.G
Modi essendi in, octo sunt, qui duobus versibus continentur. 18.4.E
Mediū extra sumit qñq; ꝓ cā nō īmediate ꝓxima effectui, & ꝓ cā cōi, nō conuertibili cū suo effectu conuertibilitate causalitatis. 69.2.D
Medium & extremum, an eiusdē generis esse conueniat. 59.4.F
Medium est duplex. s. per participationem, & per abnegationem, & qd sit vtrunq;. 39.2.B
Medium quot modis contingit esse non conuertibile, & quæ ex tali medio demonstratione fiant. 69.1.B
Mors, & cōbustio, & quęcūq; ab his denominatiua nō inter accidētia, sed inter repugnantia p̄dicata annumerātur, & quare. 14.2.D
Motus nō numeratus est iter q̄titates, qa nō hēt aliquā rōnē specialem mēsurę & caret indiuisibili substātifico vnius generis. 27.3.E
Magnum & paruum & multum & paucum non sunt quantitates, sed potius ad aliquid. 27.4.G
Motus, per se, respicit quatuor genera, s. substantiam, quantitatē, qualitatem, & vbi, per accidēs aūt ad omnia se extendit. 38.1.C

NAturalis īpotentia dupl'r cōsiderari pōt, s. priuatiue, & contrarie, & de qua īpotentia sit intelligenda diffinitio. 33.4.F
Naturalis potentia, & si prior sit habitu ordine gnationis, habitus tn̄ est prior naturali potentia ordine perfectionis. 33.4.G
Necessitas in ꝓpositionibus & ꝓsequētijs, attēdit penes cōnexionem significatorū p terminos, & nō penes existentiā eorundem. 61.1.D
Necesse ē ꝓclusionē demonstrationis ppetuam esse simpl'r. 60.1.D
Necessitas i ordine ad cām, nō sufficit ad demōstratiōis ꝓclonē. 56.4.H
Nominis qdditas tunc pręcognoscitur: qñ eius significatio innotescit. Rei vero quidditas, nō nisi per essentialia patefit. 45.3.G
Nomē diffiniti signat naturā ꝓfuse, diffinitio vero distincte. 50.3.G
Non esse in subiecto non est proprium quarto modo substantiæ, qm̄ conuenit etiam dr̄iæ substantiæ. 22.3.G
Non incōuenit idē collocari in duobus p̄dicamētis, si contingit idem habere diuersam considerationem. 37.2.A
Nihil est magis intimū alicui, q̄ sua diffinitio. 59.1.C
Non est inconueniens, scientias oēs analogis vti. 67.1.A
Non oīa noīa q̄ signant ad aliqd, equaliter significāt relationē. 29.1.B
Notitia principiorū est certior & euidētior non solū quo ad nos sed ēt ſm naturam quā sit notitia conclusionum. 49.3.F

Negatiuę vniuersalis oppositæ affirmatiua vniuersali vere & īmediate deceptio fit in prima & media figura. 73.3.G
Num contingat aliqua cognoscere absq; inductione à sensibilibus accepta. 74.2.D
Nunquid tertio existente infimo contingat in infinitum ire, accipiendo eius primo prædicatum, & prædicatum prędicati, & sic deinceps, aut necesse sit alicubi stare. 74.4.F
Nunquid primo existente summo, contingat in infinitum ire sumēdo eius primo subiectū, & subiectū subiecti, & sic deinceps, aut necesse sit hic stare. 74.4.G
Non contingit infinita esse media, si in sursum ideſt magis vłe, & deorsum ideſt particulare ſtent prędicata. 75.2.A
Neq; in sursum, neq; in deorsum ꝓtingit infinita esse p̄dicata. 76.2.D
Negatiua mediata ī secūda figura, quō reducit' ad īmediata. 78.4.F
Num vłe magis sit q̄ particulare, eo ꝙ incorruptibile sit. 80.1.D
Non quęcūq; diuersitas rerū aut rōnū formaliū causat diuersitatē sciē tiarum, sed tm̄ diuersitas earundē vt scibiles sunt. 83.2.A
Num quæuis scientia vna, considerans vnum subiectū, de necessitate oēs eius subiectiuas partes contemplet. 83.3.H
Nō oēs partes subiectiuę alicuius gn̄is, cadūt sub scīa illius gn̄is, sed illę tm̄ quę ipsum genus extra illā scibilis dr̄iam nō trahūt. 83.4.E
Non contingit simul eiusdē idem scire & opinari. 87.1.D
Non omnis ineuidentia opinionem facit, sed aliqua suspicionem, & aliqua existimationem. 87.3.E
Num eiusdem obiecti opinio & scientia esse valeat. 88.2.B
Num tot sint scibiles quæstiones quot scita. 90.1.B
Nū quis scīa supponat suū subiectū eē, ita ꝙ nō ꝓbet illud eē. 90.2.D
Nomine scientię duo accipi possunt, s. ipse habitus scientificus, & ipsa demonstratio. 91.4.E
Non omnis demonstratio supponit suum subiectum esse, quoniam aliqua quærit & demonstrat illud. 91.4.H
Non omne demonstrabile est diffinibile, quod probatur triplici ratione à priori. 92.4.F
Num per terminū nō cōuertibilem syllogizari possit proprium de eo cuius est proprium. 94.2.D
Nulla natura entis rōnē habet, nisi sit vel semper vel frequēter, vel raro, perfecte vel imperfecte, modo & tempore suo. 99.2.A
Nomina an transponere liceat in diffinitionibus. 107.2.A
Nugatio nō est qualiscūq; vnius in altero inclusio, sed qn̄ vnū formaliter & intrinsece includitur in conceptu formali alterius. 54.4.E
Nulla substantia est de numero relatiuorū, cum secūdæ substantiæ de quibus erat dubium non sint ad aliquid. 32.2.A
Nulla demonstratio vtitur hoc principio contingere simul affirmare & negare est impossibile. 64.4.H
Nulla ꝓclo, in qua passio inferioris p̄dicatur de supiori est demonstrabilis, licet sit demonstrabilis de eo particulariter sumpto. 57.4.E
Nulla est verior prædicatio q̄ illa, in qua idem prædicatur de se ipso secundum Boetium. 8.1.B
Nulla est diffinitio quidditatiua accidentis, in qua nō claudatur intrinsece subiectum. 53.4.G
Nullius scientiæ est, demonstrare id quod ineſt subiecto suo, & nō ex proprijs principijs eius. 59.3.H
Num oīa, quæ nō primo vel secūdo mō insunt, p accidēs insint. 53.1.D
Num intelligens sit melius dispositus q̄ sciens. 49.2.D
Num definitio et quæ in definitione ponuntur, per se de definito prædicentur. 52.2.A
Numerus, tps, & oratio, quia carēt situatione partium, & pmanētia, & reliquis cōditiōibus, nō dicunt' esse de numero cōtinuorū. 27.2.A
Numerus & oratio quare inter quātitates discretas, & rō est quia eorū nō copulantur ad aliquem terminum cōmunem. 26.2.D

OMnis propositio per se ratione prædicationis, oportet ꝙ sit in primo vel secundo modo dicendi per se. 53.2.A
Omnis propositio extra primum & secūdum modum dicendi per se, est pure per accidens. 53.2.B
Omnis ꝓpositio p se, nū cōuertatur in propositionē per se. 53.3.H
Omne causans naturaliter generationem & corruptionem oportet habere contrarios motus. 68.3.E
Omnis demonstratiua scientia circa tria versatur, i. circa genus subiectum, dignitates & passiones. 63.2.D
Omnes scientię cōmunicant fm cōmunia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant. 65.1.A
Omnem ꝓpositionē necessariā esse p se & ecōuerso, alias oēs per accidens esse, & non necessarias ostenditur. 57.1.B
Omnis propositio categorica, ad cuius subiectum necessario sequitur prædicatum, est necessaria & perpetua. 61.1.B
Oīs conditionalis simplr vera, est simplr necessaria & ꝑpetua. 61.1.C
Omnia alia à Deo; sunt quædam diuinæ naturę participationes, quasi deitates participatæ. 55.4.F
Omnis conclusio, in qua propria passio inferioris prædicatur de superiori est per accidens. 57.3.G
Omnis propositio ex veris necessarijs & per se recte syllogizata est necessaria & per se. 57.4.E
Opinionis simplicis est simplex deceptio, eius autem quæ est per syllogismum plures sunt. 73.3.E
Omnis syllogismus est per tres terminos, ex quibus affirmatiua cum affirmatiuis, & negatiua cū affirmatiua & negatiua ex quibus monstrantur constant. 74.4.F
Oēm substantiā cōtingit diffiniri inter supremū & infimū. 76.2.D
Obiecta sensuum duplex genus ingrediuntur, s. sensibile, & passibilē qualitatem. 82.4.G
Omne, de quo est demonstratiua scientia, est cōpositum fm se ex primis, i. ex prioribus secundum naturam. 83.3.G
Omnium qūo eadem esse principia dicātur. 86.2.D
Oīum demōstrationū eadē eē principia, sex modis ītelligi pōt. 86.3.F
Opinio vera & falsa sicut non eiusdem penitus, sed eiusdē quodāmodo sunt, sic & scientia & opinio non eiusdem penitus sed eiusdem quodammodo sunt. 87.1.B
Opinio à scientia per quid differat. 87.2. per totum.
Omnis certa cognitio, vel est circa principia ex terminis nota, vel conclusiones in illa resolubiles & resolutas. 87.2.D
Opinio & scientia differunt penes euidentiā & ineuidentiā obiecti, ita ꝙ euidentia scīam facit, ineuidentia aūt opinionem. 87.3.E
Opinio & scia num eiusdē obiecti esse valeat. 88.2.B
Opinari tunc arbitramur & dicimus, qn̄ in intellectu nostro formido aliqua remanet alterius partis, vndecūq; veniat formido illa. 89.2.A
Opinari & scire quando sit. 89.2.B
Omnis quęstio est medij. 90.1.A
Ordo inter qōnes, nō variatur ex his, quę cōtingunt p accidēs. 91.2.D
Omnes quatuor causæ per medium monstrantur. 102.1.A
Oppositа immediata esse oportet qūo sit intelligendum. 107.1.C
Omnis doctrina, & oīs disciplina intellectiua ex prę exīstenti fit cognitione, in omni genere disciplinæ. 44.4.F
Omne quod est in prædicamento, aut est substantia, aut accidens, aut vniuersale, aut singulare. 18.3.E
Oē genus cuiuscūq; p̄dicamenti suscipit magis & minus. 25.2.B
Oīs ꝓpositio fm se nota, num ēt sit per se nobis nota. 51.1.A
Opinio Auerroys, & Alberti magni circa necessitatem libri prædicabilium. c.1.col.3.
Opinio Auicennę, seu glossa, super particula de pluribus differentibus numero solo, declaratur 5.2-
Opinio D. Thomæ, & mens expositoris qūo consonent circa particulam illam, subiecti, in diffinitione accidentis positam, licet videantur diuersę. 14.4.E
Oppositio. prius, & simul, comitant' oīa & singula gn̄a & quare. 38.1.C
Oppositio est quadruplex, aut relatiua, aut contraria, aut priuatiua, aut negatiua. 38.1.B
Oppositа priuatiue, non opponuntur relatiue. 40.3.F.G
Oppositionis nomē, ad oēs oppositiōis species analogū est. 38.2.A
Oppositio ē, īcōpossibilitas simul existēdi ī eodē fm idē ad idē. 38.2.A
Oppotionis species dupliciter ordinantur. 38.2.B
Oppositа esse in aliquo simul in actu quomodo contingat. 11.1.C
Orationem transire de vero in falsum, non est suscipere cōtraria, quia oratio non transmutatur nec mouetur ab vno in aliud, quod est natura eius quod susceptiuum est contrariorum. 25.4.G
Suscipere contraria non cōtingit simul, sed successiue ibidem.
Oratio potest poni in duobus prædicamētis. s. quātitatis & qualitatis, sed diuersimode tn̄, & quæ sit ista diuersitas. 26.3.F
Orationem, & substantiam esse susceptibiles contrariorum qūo differant, cū oratio suscipiat verum & falsum, & non sit substantia, & substantia etiam sit susceptibilis contrariorum. 25.4.E
Oratio non dicitur vera quia homo sit verus, nec actio praua quia homo sit prauus, sed econuerso, qa actio praua, iō hō est prauus. 26.1.C
Obiectum primæ & secundæ operationis intellectus quale sit, & qūo se habeat ad dicendum esse & non esse. 45.1.C
Ordinatio prædicationis habetur à Porphyrio & declaratur ab expositore duabus regulis. 7.2.
Ordo partium in toto tria exigit, permanentiam, situationem, & continuationem, & quare. 27.1.B
Ordo libri p̄dicamētorū est, ꝙ sibi debet' primus locus inter logicalia simplr, & p̄cedit enūciatiuā, syllogisticā, & diffinitiuā artem. 16.4.H

PArtes substantiarū an dicantur esse in subiecto vel non. 22.4.E
Pars de toto cuius est pars, non prædicatur in recto. 12.1.C

Particula posita in diffinitione differētię. ſ. in eo quod quale ſubtiliter examinatur ab expoſitore. 12.1.A.B.C.D

Paſsibilis qualitas non dicta eſt talis à paſsione ſubiecti, licet ſubiectū in eam recipiendo patiatur. 35.1 D

Paſsio ineſt ſubiecto, rōne alicuius ītrinſecę partis ſuę diffōnis. 54.4.H

Partes & dr̄ię nō ſunt quæ ſunt, ſed aliorū potius aliquid ſunt. 20.2.D

Paſsionis nomen quadruplici modo ſumi poteſt, & qui ſint iſti modi declaratur. 34.4.F.G.H.35.1.A

Paſsio, cum vel motus ſit, vel in motu cōſiſtat, fluens eſſe hēt. 34.4.F

Paſsibile, ex eo ꝙ à paſsione nomen ſortitur, ideo quadrupliciter tale dici poteſt, & qui ſint iſti quatuor modi. 34.2.A

Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo, quomodo intelligenda ſit hæc propoſitio. 7.2

Partibus ſecundarum ſubſtantiarū non conuenit proprietas illa relatiuorum. ſ. ꝙ ſi quis nouerit vnū neceſſe ſit aliud noſcere. 32.1.D

Paſsiones entis idem ſunt realiter cum ente. 62.3.H

Petitio principij quomodo fiat. 50.4.E

Per ſe poteſt ſumi dupliciter, poſitiue. ſ. & negatiue. 52.1.C

Per ſe negatiue ſumptum, pōt accipi dupl'r, ſ. vt ꝑditio cōplexi, & vt cō ditio incōplexi, & declaratur vtrūq; diuiſionis membrū. 52.1.D

Per ſe ſumitur dupl'r, vno modo vt diſtinguit' cōtra per aliud, alio modo vt diſtinguit' cōtra accidēta liter, & idē dicitur de ꝑ accidēs. 52.2.C

Perempto gn̄e & differentia, perimunt' ea quę ſub ipſis ſunt. 15.1.C

Porphyrius nō eſt arguendus, quia non tractauit de indiuiduo vago, nec propter hoc dicendus eſt diminutus. 8.2.B

Poſitio dupl'r ſumi pōt, vno modo vt dicit ordinē partiū ī toto in cōparatiōe ad locum, alio mō vt dicit ordinem partium in toto abſolute, & quid ſit vtrūq;. 27.1.B

Poſt prædicamentū quātitatis ſtatim tractat de genere ad aliquid, qm̄ quantitatem maxime ſequitur ad aliquid. 28.3.G

Prædicamentū ad aliquid, cur magis vocetur ad aliquid q̄ relatio, aut relatiuum. 28.3.G

Poſt p̄dicamēta ſunt qnq;. ſ. oppoſitio, prius, ſimul, mot⁹, & hr̄e. 38.1.C

Poſt ſubſtantiā. ideo de quantitate tractatū eſt, qm̄ quātitas ꝓpinquiſſima eſt ſubſtantię, & īmediatius q̄ ſint ipſe qualitates. 26.1.D

Poſitio tripliciter ſumitur, pro ordinata permanentia, pro ordine partium in toto, & pro relatione. 37.3.H

Poſitiōes ideo ponunt' ab Ariſt. in p̄dicamento ad aliquid, qā ſignant ꝓ modū ad aliquid, ſed poſitio ī rei veritate genus gn̄aliſsimū ē. 37.2.G

Potentia naturalis in ſecunda ſpecie qualitatis poſita, ſumitur vt diſtinguitur contra acquiſitam. 33.3.H

Potentia & impotentia naturalis: naturā conſequuntur, & qūo. 33.4.E

Potētia & īpotētia naturalis ponūtur in ſecūdā ſpecie qualitatis. 33.3.G

Potētia & īpotētia naturalis, nō cōueniunt in vna ſpē ſpāliſsima ibidē.

Potentia ſubſtantiæ determinabilis eſt, tripliciter, vel in ordine ad naturam, vel ſm actionem & paſsionem, vel ſm quantitatem, & ponitur diſtinctionis declaratio. 35.4.E.F

Prędicari formal'r, & fundamental'r quid ſonet apud expoſitorem. 3.1

Pręmiſſe ſi eſſent neceſſarię, & nō per ſe, nū ſciret' ꝓclo ꝓp qd. 59.2.B

Pręcognita ſunt tria, ſ. principia, ſubiectum, & paſsio. 44.4.F

Prędicari in quid, dupliciter contingit, complete ſcilicet, & incomplete, & quid ſit vnumquodq;. c.2.c.2

Prędicatio ſubiecti de accidente, non vocatur prędicatio, & ſi vocatur debet vocari cum additione diminuente. 52.2.D

Prędicamenta ſunt impermixta. 37.2.A

Prędicati vīs definitio, num ſit competens. 54.3.H.4.E.F.G.H

Prędicatio directa quę ſit, & quę indirecta. 7.3.

Prędicatio naturalis quę ſit, & quę artificialis. 8.1.A

Prędicari in q̄le cōtingit dupl'r, ſcilicet, accidētal'r, & eſſential'r. 11.4.H

Predicatis accidētiū, conuenit p̄dicatio vniuoca, ſed non ſola. 22.4.H

Prędicatum relatiue dicitur ad ſubiectum. 23.1.A

Prędicari de pluribus differentibus ſpecie in diffinitione differentię, non ſumitur poſitiue, ſed non repugnanter. 11.4.E

Prędicari de aliquo nihil aliud eſt quàm prędicatum ineſſe, ſeu conuenire illi de quo prędicatur. 21.2.C

Prędicari ſecundum nomen, & prędicari ſecundum rationem quid ſit, & quomodo differant. 21.2.D

Per ſe non includit formaliter de omni, nec ſecundum quod ipſum includit formaliter per ſe. 54.4.F

Prima ſubſtantia diffinitur vt quo aliquid non eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. 20.3.E

Primę ſubſtantię diffinitio an data ſit per intētiones vel per res, & ſubtiliter declaratur. 20.3.F.G

Prima operatio intellectus ꝑ ſe nō indiget regula dirigente, ꝑ accidēs vero ſic eget regula dirigēte, & examinat' vtraq; pars. 16.3.E.F.G.

Primo mō ꝑ ſe inſunt quęcūq; inſunt in rōne dicēte quid eſt. 51.4.E

Primę operationi intellectus, miſcet' ſecūda per accidens tū. 45.4.F

Prima principia, nū ingrediant' formal'r demōſtratione oñſiuā. 65.3.E

Principia in vnoquoq; genere ſunt illa: quę cum ſint vera non contingit demonſtrare. 63.2.C

Principiorum quibus vtuntur demonſtratiuę ſcientię, aliqua ſunt cōmunia, aliqua propria. 63.2.C

Principia cōmunia ſunt quę ſecundum analogiam quantum vtile eſt in eo quod eſt ſub ſcientia genera accipiuntur. ibidem.

Principia propria, quę ſint. ibidem.

Principia ingredi demonſtrationem dupliciter intelligi poteſt, virtualiter. ſ. & formaliter, & quid ſit vtrunq;. 65.3.G

Principia vl'ia prius tpe cognoſcuntur concluſione, principia vero ſingularia vel ſimul tpe cum concluſione, vel prius natura. 44.4.F

Principia indiuidui non ſunt communia pluribus, ſed indiuiduo cuius ſunt principia, propria ſunt. 58.2.A

Principia prima formalia ſunt decē & non vnum. 6.4.

Principium dicitur multipliciter. 6.4.

Principia, ex quibus concluſio inferenda eſt cōplexa ſunt, & pręcognoſcenda ſunt tantum quia ſunt. 45.1.C

Prioritatis modus duplex eſt, & à quo non conuertitur eſſendi conſequentia, & quo aliquid dicitur eſſe cauſa alterius. 21.1.A

Priuatio & habitus ſunt, q̄ circa idem nata ſunt fieri ordinate. 39.2.D

Priuatio dupliciter ſumitur. ſ. pro negatione formę in ſubiecto apto nato habere illam, & pro negatione formę in ſubiecto nato habere illam ordine irregreſsibili. 39.3.E

Priuatiue oppoſita, licet in nullo formaliter conueniant, in ſubiecti tm̄ poſitione conueniunt. 38.2.C

Priuari qd ſit d'ſcribi', & quot cōdōes reqrant' ad priuari. 39.4.F.G.H

Priuatio & priuari ſunt diſtincta inter ſe, & ſi'r habitus & hr̄e habitū, & q̄ ſit diſtinctio oñditur & dubiū quoddā diſſoluit'. 40.1.A.B.C.D

Priuari & habere habitū licet non ſint idē cum priuatione & habitu, eadem tamen ſpecie oppoſitionis opponuntur. 40.2.B

Proceſſus à diffinitione ad diffinitum conſideratur dupliciter, ſ. ſecundum ſe, & ratione noſtri. 50.4.E

Proprietas illa relatiuorū q̄ eſt ad conuertentiā dici, quo ad oēs partes in textu poſitas exacte diſcutit' ab expoſitore. 29.4.G.H.30.1.A.B.C

Proprij & generis quę ſint cōmunia, & quę differentia. 15.2.C.D

Proprij diffinitio, ex primo Topicorū ſumpta ponitur ab expoſitore, & declaratur quo ad oēs eius partes. 13.2.C

Propriū, vt p̄dicabile eſt, iure quartū locū inter p̄dicabilia retinet, quia ex principijs ſpeciei. ſ. genere & differentia poſt conſtitutam ſpeciē immediate emanat. 13.2.B

Proprium, ab Porphyrio diuiſiue tm̄, & non diffinitiue declaratur, & ratio ignoratur. 13.2.B

Proprium, vt eſt quartum prædicabile, non ſimpliciter ſumitur, ſed ꝑprium quarto modo. 13.2.C

Propoſitio illa ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio oīs dicitur vera vel falſa, nō intelligitur de re quę eſt ſubiectum aut prędicatum orationis, ſed de re ſignificata per ipſam enunciationem: 25.4.H

Propoſitio iſta, album cum in ſubiecto ſit vt in corpore prędicatur de ſubiecto quomodo ſit intelligenda. 21.3.F

Propoſitio dubitare de ſingulis nō eſt inutile, habet' ab Ari. 32.1.C

Propō illa, in ſingularibus iubet Plato qeſcere, qūo ſit itelligēda. 8.2.D

Propoſitio qua dicit', oportet æqua de equis, vel maiora de minoribus p̄dicari ſubtiliter declarat', & de qua p̄dicatiōe ſit intelligēda. 7.3.

Propoſitiones ſunt in triplici materia, neceſſaria, ſ. contingenti, & remota, & quomodo cognoſcantur. 14.3.E

Propoſitio, à prima ſubſtantia nulla erit prædicatio, intelligitur de artificiali prædicatione non de naturali. 8.1.B

Prędicatū eſt, aut in eo quod qd eſt, aut quale, aut quātū, aut ad aliq̄d, aut faciens, aut patiens, &c. cū vnum de vno prędicatur. 76.2.C

Predicata ſignificantia ſubſtantiam quod vere illud eſt, aut quod vere illud aliquid eſt ſignificant de quo prędicatur. 76.2.C

Prędicata nō ſubſtantiam ſignificantia, ſed de alio ſubiecto dicta, neq; quod vere illud aliquid eſt, accidentia ſunt. 76.2.G

Prędicata neq; in ſurſum neq; in deorſum cōtingit eſſe īfinita. 76.2.D

Prędicata intrinſeca ſunt illa, quæ ſubſternuntur extrinſecis, & denominantur ab eis. 77.2.B

Prędicationes quibus vtitur demonſtrator, ſunt in primo vel ſecundo modo perfeitatis. 77.3.F

Prædicatio accidentis realis de ſubiecto, num ſit prædicatio ſecundū ſe, ſeu per ſe. 77.4.E

Predicata, quę p̄dicātur in ſecūdo mō, num ſint cōuertibilia. 77.4.F

Propoſitio affirmatiua vera, ſi habet mediū cīt demonſtrabilis, & elementa huiuſmodi ſunt hęc, & tot, quot ſunt media. 78.2.A

Propoſitio negatiua vera, ſi hēt mediū, aut prius cui p̄dicatū non inſit, erit demonſtrabilis, ſi aūt non, non erit demonſtrabilis. 78.2.A

Propoſitiones īmediate materia ſunt demonſtrationis. 78.3.F

Propositio ĩmediata est qua non est altera prior. 78.3.G
Prima media,primis demr̃atiõibus ꝙlia eẽ oporet fm numerũ. 78.3.
Propositio ĩmediata & per se nota, licet sit illa,in qua prędicatum est de ratione subiecti,non tamen est sola illa. 79.1.A
Penes qd attẽdẽda sit dignitas demr̃ationis vłis,sup particulare.80.1.B
Particulare habet eẽ simpłr,vłe vero fm quid.s.intellectuale. 80.1.D
Plures demonstrationes esse eiusdẽ possibile est, non solũ ex eodem ordine accipienti non continuũ medium,sed ex altero. 82.2.B
Propositio illa,scię secant quẽadmodũ & res,quo sit ĩtelligẽda.82.4.G
Partes illę,q̃ extrahũt subiectũ à ꝓprio sciẽdi mõ,licet eiº absolute partes p se sint,eius tñ vt scibilis partes p se nõ sunt sed extraneæ.83.4.F
Propositio illa.Altera vero scĩa ẽ ab altera,quarũcũq; principia neq; ex eisdẽ,neq; alterę ex alteris sunt,quo sit intelligenda. 84.2.per totũ.
Propositiones quædam sunt principia tm̃, quædam conclusiones tm̃. quædam conclusiones & principia. 86.2.B
Ponere in numerũ nihil aliud ẽ,q̃ q̃rere de duorũ adunatione. 90.4.E
Præcognitiones in quo differãt à quæstionibus. 91.3.H
Propositio illa. Vnius inquantũ vnum est,vnica est scientia,quomodo sit intelligenda. 93.2.A
Petitio principij,nũ sit ꝓcessus quo vna diffinitio p aliã ꝓbat. 94.3.F
Petere principium quid sit & quo fiat. 94.3.4.per totũ.
Processus, quo quod quid est per aliud ostenditur, num sit processus demonstratiuus. 99.1.B
Propositio,prędicamẽta sunt ĩpermixta quo sit intelligenda. 72.2.D
Propositio negatiua vera, habens neutrum extremorum in toto: est immediata. 72.3.G
Propositio immediata fm Arist.est,quæ caret priori medio, formaliter distincto ab extremis. 72.3.H
Propõnes ĩ quarto mõ dicẽdi p se,demonstrationẽ ingrediunt. 53 1.D
Propositio p se,est necessaria,& perpetuæ veritatis. 53.2.B
Propositiones,in quibus subiectum cadit in diffinitione prędicati,nũ sint in secundo modo dicendi per se. 52.4.F
Propositiones in quibus prædicata prædicantur essentialiter num sint perpetuæ veritatis. 61.1.A
Propositio, Ab eo ꝙ res est vel nõ est,oño oĩs dicit vera vel falsa: est intelligenda de re significata p orationẽ non p eius terminos. 61-2.B
Propositio,Demonstrantem non est descendere de genere in genus, quomodo sit intelligenda. 59.4.F.G.H
Propositiones dupliciter euidentes redduntur intellectui nostro,s.per solum lumen intellectus agentis,& per medium applicatum,& declaratur vtrũq; membrum. 64.1.C
Propriæ interrogationes in geometria sunt, in qbus aut demonstrat aliqd de geometricis,aut aliqd demonstrat geometrice. 65.1.B
Propositio,in qua subiectũ ponit in rõne p̃dicati est in secũdo modo,ĩ qua vero p̃dicatũ ponit rõne subiecti est in primo. 53.4.E
Prima principia dupliciter sumũtur,s.in terminis cõmunissimis, & ad terminos speciales contracta. 65.3.H
Principia prima sunt qñq; ĩ actu exercito,& qñq; ĩ actu signato.65.4.E
Prima principia ingredi formaliter demonstrationem ostensiuam,habet quadruplicem sensum. 65.4.F
Passio,num inter principia annumeretur,vel principiata. 63.4.F
Prædicatio in recto,denotat subiectũ inesse passioni,p̃dicatio vero in aliquo denotat dependentiã passionis à subiecto. 52.3.F.G
Propositio ista,Coruus nõ est niger quo sit vera. & tñ in rerum natura nullus reperiatur Coruus albus. 14.2.B
Propositio per se nota multipliciter inuenitur, quædam est per se tm̃, quædam quo ad nos tm̃,& quędam fm se & quo ad nos. 50.2.C
Propositio illa, Differentia est qua species abundat à genere, diligenter declaratur quo ad omnes partes principales. 10.4.G
Propositiones naturales in quibus prędicatũ inest necessario subiecto nõ sunt extra latitudinẽ ꝓpositionũ de esse posterioristico. 52.1.B
Propositio, Destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum esse,quo sit intelligenda. 21-4.E
Propositio Dr̃ia conducit ad esse,quo intelligenda sit. 13.1.C
Propositio negans accidens inseparabile ab indiuiduo illius speciei cuius est accidens inseparabile,nõ solũ est falsa:sed impossibilis. 58 3.F
Propositio ista de subiecto præsupponitur quia est,de quo esse actuali sit intelligenda. 46.1.B
Potentia Logica,non repugnantia potentię est. ibidem.
Propositio in qua prima passio p̃dicat de suo prio subiecto ẽ ĩmediata, & fm se & cũ vnũ gnalissimũ negat ab alio:ẽ ꝓpõ ĩmediata. 49.
Propositio maxima. Propter quod vnũquodq; tale & illud magis quo à pluribus glosetur,& quę sit eius vera glossa. 49.1.C.D
In propositionibus, in quibus species p̃dicat de gñe, subiectũ ponitur in diffinitione p̃dicati,& tñ nõ est p̃dicatio per se. 52.4.F
Prædicatio indirecta nõ destruit omnino perfectitatem. 52.4.G
Propositio ista.Scĩa est vniuersalium,quot modis intelligatur. 61.2.C
Propositio ista,Forma substantialis impossibile est esse sine materia, est falsa formaliter loquendo. 19.1.B
Propositio illa. In subiecto aũt esse dico, quod cũ sit in aliquo nõ sicut quædam pars,impossibile est sine eo esse in quo est,quo ad vltimam partem recte discutitur ab expositore. 18.4 F.G
Proportio libri p̃dicamẽtorũ ad ipsa3 logicã ẽ ꝓportio ptis ad totũ,ad alios vero libros Logicę est ꝓportio ianuę ad itrinseca domus.17.1.A
Propositio ex natura sua ĩmediata est, in qua p̃dicatũ cadit in ratione subiecti,vel cũ passio prima p̃dicatur de primo subiecto. 50.3.E

Qualitas substantialis,& qualitas accidentalis quo se habeant quo ad substantiæ modificationem. 35.G
Qualitatis tot oportet ponere partes,quot modis potẽtia substantiæ fm esse accidentale determinatur. 35.4.E
Qualitatibus in abstracto consideratis, an conueniat suscipere magis & minus. 36.3.E
Qualitas non omnis suscipit magis & minus,& adducuntur exempla in mathematicis. 36.3.F
Qualia,non aũt qualitas suscipere magis & minus quo dicant. 36.4.E
Qualitatis,ꝓprie ꝓprium est,sic & dissimile dici fm eam. 36.4.F
Simile & dissimile dici secundum qualitatem intelligi debet fundamẽtaliter non formaliter. ibidem.
Similitudo proprie,est relatio conuenientiæ inter duo qualia, ratione suarum qualitatum. 36.4.G
Similitudo modaliter quæ sit declaratur. ibidem.
Quantitatis tertia proprietas quæ est suscipere magis & minus ponitur & declaratur. 36.2.D
Qualitas suscipit magis & minus ex duobus,s. ex hoc ꝙ vnum est magis tale altero:& ex hoc ꝙ idem est magis tale successiue. 36.2.D
Qualitas nõ põt dici połis,qa ipsa apta nata sit ad suscipiendã passionẽ, quia subiectũ aliorũ nõ est,sed in subiecto substentatur. 34.2.A
Qualitates gustabiles & tangibiles dicuntur passibiles, quia sunt causatiuę passionum secundum sensum. 34.2.B
Qualitatis quarta species quæ sit diffinitur, & diffinitionis partes declarantur. 35.2.B C.D
Quarta species qualitatis dicta fuit ab antiquis compositio, ab Arist. autem dicitur forma. 35.2.C
Qualia pene in oĩbus denoĩatiue deriuantur à qualitatibus. 35.4.H
Qualitatis diffinitio à posteriori data est,qualis vero à priori. 36.1.A
Qualitas passibilis differt à passione fm modum essendi, cum passio importet qualitatem facile mobilem, qualitas vero passibilis dicat qualitatem difficile mobilem. 34.3.H
Qualitates illæ,q̃ difficile mobiles sunt ex rõne spẽi,habitus sunt,illæ vero,q̃ facile mobiles sunt ex rõne suæ speciei,dispõnes sunt. 33.1.C
Qualitas est de numero eorũ,quę multipliciter dicunt & de qua multiplicitate sit intelligendum,an de multiplicitate analogicæ excludẽte vnitatẽ genericam,vel cõpatientis genericã vnitatem. 32.3.E
Qualitatis diffinitio ponitur ab Arist. & declarat ab exposit.quo ad partes principales. 32.2 B
Qualitas est,fm quam formaliter dicimur esse quales. 32.2.B.C
Quale dupłr sumi põt, q̃tũ ad facultatẽ logicã attinet, cõiter.s.& proprie vt est speciale p̃dicamentũ,& quid sit vtrũq;. 32.2.C.
Quantitas minima in aliqua specie,est contraria quantitati maximę in illa eadem specie. 28.2 A
Quãtitatẽ nõ suscipere magis & minus,inductiue probatur. 28.2.B
Quantitatis scientiam tradere volens Arist. quare inceperit prius diuidere q̃ diffinire. 26.2.A
Quantitatem diuidens Aristo.quare prius diuiserit in continuum & discretum,ratio ostenditur. 26.2.A
Quantitas discreta præponitur quãtitati continuę numerando,quia quantitas discreta fm suam rationem prior naturaliter est continua, diuidendo vero fecit contrario modo,& quare. 26.2.B
Quantitatis maxime proprietas est,æquale & inęquale dici, quod etiã inductione probatur. 28.2.D
Quãtitas,neq; naturalis potẽtia est suscęptibilis ꝓtrariorũ,sed sunt media qbus substantia est suscęptibilis contrariorum. 26.1.B
Quantitatis diuisio in continuum & discretum, discutitur & declaratur ab expositore. 26.1.D
Quãtitatis,tũ ꝓtinuę tũ discretę,tã permanẽtis successiuę,spẽs colligũtur,sicr & quę sint eorũ mẽsurę,intrinsece.s.an extrinsece. 26.3.G
Quantitas est subiectũ sequentium accidẽtiũ ꝓpter cõpositũ. 49.2.C
Quatuor causis suscepit hũc laborẽ Porphyrius,& q̃ sint.car.1.col.2.B
Quatuor notanda ponuntur circa capitulum de differentia, vbi plura notatu digna notantur. 8.4.F
Quęlibet pars definitiõis,eo modo,quo ponit in diffinitiõe,p̃dicat in primo mõ dicendi p se de diffinito vel in recto,vel in obliquo.52.2.B
Quæcũq; per se prædicantur, æqua de æquis vel maiora de minoribus

prędicari

prædicari oportet. 7.3.
Quæ differentia sit inter relationē, relatiuum, & ad aliquid. 28.3 H
Quæ differunt accidentaliter tm̄, nō differunt ſpecie. 32.4.H
Quęcūq; relatiua, ſi proprie & vere, & ſm̄ rationem aſsignentur: ſimul natura ſunt. 30.4.E
Quę omnibus prędicabilibus cōmunia ſint. 14.4.H
Quę nā ſubiecto⁊ & tporū vniuerſalitas ad de omni requiraṫ. 51.4.G
Quare in deſcriptione habitus & priuationis addita ſit illa particula (ordine) 39.3.E.F.G
Quarto mō ꝑ ſe īeſt, qđ ꝓp ipm̄ īeſt, qđ ⁊o nō ꝓp ipm̄ accidēs ē. 51.4.F
Quid nā ſit ꝓpoſitio ꝑ ſe nota, & quot eius genera ſint. 50.2.B
Quid eſt qđ dicit̄ cognoſcere: eſt ipſum qđ rei ēt attingere. 45.2.B
Quot modis ꝓtīgat vnā negatiuā ꝓpoſitionē eē īmediatam. 72.3.E
Quo vere mediū oporteat eē diſtinctū ab vtroque extremo. 72.3.G
Quartus modus dicēdi ꝑ ſe, ad cālitatē, licet ī adęquato ſpectat. 53.3.E
Quartus & ſecundus modus dicendi per ſe, qnq; coincidunt in vnam propoſitionem ſm̄ diuerſas eius conditiones. 53 3.E
Quędā ꝓpoſitiones per ſe conuertunt̄ in per ſe, & ſunt oēs quarū conuertentes ſimpliciter ſunt neceſſariæ ex terminis. 53.4.H
Quęcunq; ſunt vniuerſalia ex neceſsitate inſunt rebus. 54.3.E
Quęcūq; ſūt ꝑ ſe, eo mō q̄ eo⁊ naturalis diſpō exigit neċia ſunt. 56.4.F
Qualis ē ꝓportio demr̄atiōis ſimpl'r, ad neceſſariū & ſēpiternū ſimpl'r, talis eſt ꝓportio demr̄atiōis phyſicę, ad neceſſariū phyſicū. 61.4.G
Quę ꝓpōnes ſint ſēpiterne veritatis, & demr̄atione īgrediant̄. 61.3.H
Qn̄ mediū ē extra, ſit demr̄o ꝙa, & nō ꝑp qd, qn̄ ⁊o mediū nō ꝙuertit̄ & eſt notius & nō cauſa ſimiliter eſt demonſtratio quia. 68.1.D
Qūo in diuerſis ſcientijs quia & ꝑp quid abinuicē diſtinguant̄, & num per cauſam demonſtretur tm̄ in ſecunda figura. 69.4.G
Qn̄ ꝙa & ꝑp qd ꝓtinēt ad dr⁊ſas ſcias, ꝑp qd ē cā r̄mota ipſi⁹ ꝙa. 70.1.C
Quo ſi affirmatio ē cā affirmatiōis, negatio ſit cā negationis. 69.3.G
Quo nā medio extra poſito fiat demr̄o ꝙa, nō aūt ꝓpter qd. 69.2.C
Qn̄ prędicatum aut ſubiectū in quodam toto eſt, aut ambo, nō fit propoſitio negatiua immediata. 72.1.C
Qui modi per ſe, ingrediantur demonſtrationem. 53.3.F
Quęcunq; non ſubſtantiā ſignificant, oportet de ſubiecto quodam p̄dicari, ita quod ſubiectū nō qn̄ aliud tale eſt, tale ſit. 76.2.C
Qūo & qn̄ ꝑ mediū extraneū ꝓtingat ſyllogizari minorē falſa. 74.2.A
Quæſtiones circa infinitatē demonſtrationis tractantur. 74.3.E
Qn̄ ſubiectū hūs aliquā formā, mouetur ad vnā aliā nō oppoſitā, illa ēt forma dicit̄ moueri ꝑ accidēs, ad illam aliam formam. 77.1.B
Quid ſit elementum demonſtrationis, & qūo immediate propoſitiones elementa ſint demonſtrationum. 78.2.D
Quatuor cōditiones requirunt̄ ad hoc ꝙ aliq̄d dicat̄ elemētū alicuius, prīo ꝙ ſit id ex quo fit, ꝙ ſit id ex quo primo fiat, ꝙ ſit inexiſtēs, & ꝙ ſit indiuiſibile ſecundum ſpeciem in aliam ſpeciem. 78.3.F
Qūo negatiua mediata ī ſecūda figura reducit̄ ad īmediata. 78.4.F
Qn̄ paſsio ꝺ ſuo prīo ſ'bto enūciat̄, īmediata & ꝑ ſe nota, ꝓpō fit. 79.1.A
Quæ dicatur demonſtratio vniuerſalis & qua ratione. 80.1.A
Quæ ſpectent ad vnitatem & diſtinctionē ſcientiæ. 82.2.C
Quo q̄ vnius ſunt gn̄is ſcibilis, cōpoſita ex primis eē oporteat. 83.3.E
Quid magis oñdat diſtōnē ſcia⁊, prīcipio⁊ diſtō, an ſubiecto⁊. 83.4.H
Quo diuerſę ſcientię eandem cōcluſionem cōſiderent & non cōmunicent in ſubiecto, neq; in paſsionibus. 84.2.D
Qn̄ vnica ꝙ'o demonſtrat̄ in eadē vel diuerſis ſcientijs per plura media, quæ nō ſunt ſubinuicē, impoſsibile eſt ambas eſſe demonſtrationes per cauſam propriam eiuſdem concluſionis. 84.3.H
Quot modis contingat eandem concluſionē demonſtrari per media quæ non ſunt ſubinuicem. 84.4.F
Qūo q̄ vnius ſunt gn̄is ſcibilis, cōpoſita ex primis eē oporteat. 83.3.E
Quid magis oñdat diſtōnē ſcia⁊, prīcipio⁊ diſtō, an ſubiecto⁊. 83.4.H
Quo diuerſę ſcientię eandem cōcluſionem cōſiderent & non cōmunicent in ſubiecto, neq; in paſsionibus. 84.2.D
Qn̄ vnica ꝙ'o demonſtrat̄ in eadē vel diuerſis ſcientijs per plura media, quæ nō ſunt ſubinuicē, impoſsibile eſt ambas eſſe demonſtrationes per cauſam propriam eiuſdem concluſionis. 84.3.H
Quot modis contingat eandem concluſionē demonſtrari per media quæ non ſunt ſubinuicem. 84.4.F
Qūo ſenſus vniuerſalis, ſentire vero ſingularium ſit. 85.2.D
Qualitates quę ſentiuntur, afficiunt ſingulares ſubſtantias determinato loco & tempore. 85.3.E
Qūo ꝓncipia nō multo pauciora ſint ipſis concluſionibus. 86.2.A
Qōnes ſunt ęquales numero his quæ vere ſcimus. 89.4.G
Quæſita ſunt quatuor, quia, propter quid, ſi eſt, quid eſt. 89.4.G
Qō quid eſt num terminetur ad ſecūdū adiacens vel tertium. 90.1.C
Quod nam eſſe quærat quæſtio an eſt. 90.1.D
Qō an eſt, cuius eſſe q̄rat, ſubiecti an paſsiōis, vel vtriuſq;. 90.2.B
Quæſtio quid eſt & quia, quæ nā prędicata quęrat. 90.2.C
Qō quid eſt, nū terminetur ad incōplexum vel cōplexum. 90.2.C
Quæſtiones qūo à pręcognitionibus diſtinguantur. 90.2.D
Qō qd eſt, ideo ſimplex ē, qm̄ purū & īmiſtum quid eſt quęrit. 90.3.G
Qō qd, qrit formal'r de īcōplexo, qm̄ q̄rere de cōplexo iuxta ſm̄ adiacens, ꝓtinet ad qōnem an eſt, & iuxta tertiū ad ꝙa, & ꝑp quid. 91.2.D
Qō quærens cōplexe de quod qd eſt, ad qōnē quia eſt pertinet. 91.3.E
Quæſtiones ſimplices & cōpoſitæ qūo differant inter ſe. 91.3.F.G
Qūo q̄ quis qō, ſit ipſius medij & qūo ſit ītelligēda illa ꝓpō. 92.2.B.C.D
Quomodo quod quid eſt demonſtratur, & quis modus introductionis & quid eſt diffinitio & quorum. 92.4.E
Quomodo quod quid eſt ſit vniuerſale & prædicatiuum. 93.2.E
Quod qd eſt, nō eſt demonſtrabile p ſyllogiſmū diuiſiuum. 95.2.B
Quod quid eſt, neq; eſt demonſtrabile per diffinitionem, neq; per contrarium, neq; quouis modo. 96.2.A.B.C
Quod quid eſt neq; eſt demonſtrabile primo, neq; cū ipſo an eſt, neq; cum quid nominis. 96.3.E.F.G.H
Qūo tā qđ qd eſt, q̄ diſtinitio ſe habeat ad demonſtrationē. 97.2.D
Quod quid eſt, oſtendi pōt per aliud quod quid eſt eiuſdem rei, ſyllogiſmo tamen logico nō demonſtratiuo. 98.1.A
Quidam facilis modus concludendi quod quid eſt. 98.2.C
Qūo & qua de cauſa ſyllogiſmo non demonſtratiuo, ſed logico vnum quod quid eſt demonſtretur per aliud. 98.3.E
Quod nā ſit mediū demr̄ationis, diſtō ſubiecti an paſsionis. 100.2.D
Qūo in cāis & ī demr̄ationibus ꝑ cās circulus ꝓtingat & cur ī his q̄ cōſequēter fiūt circul'r tm̄ tenet argumētū à priori & à poſteriori, in his vero q̄ ꝓſequēter fiūt nō circul'r t3 tm̄ argumētū à poſteriori. 105.1.D
Qūo cauſæ oēs habeant̄ per demonſtrationem. 101.3.G
Qūo accipiantur īmediata vel nō īmediata duo facta eſſe. 104.4.E
Quis modus venandi definitiones ex varijs expoſitoribus ex Ariſt. accipiatur. 106.3.H
Qūo genera ſubalterna, à nō ſubalternis diſtinguant̄. 19.2.B
Qūo ſuſcipe magis & min⁹ ꝙueniat relatiuis rōne fundamēti. 29.2.C
Quot ꝓcognitiones & ꝓcognita ſint, & qbus ꝓcognitionibus præcognitorū quodlibet ante ſciam ꝓcognoſci oporteat declarat̄. 45.1.C
Quot modis dicit̄ vnū oppoſitorū, tot dicitur & reliquum. 50.2.D

Res vni⁹ ꝓdicamēti, nū ꝓdicari poſsit đ re alteri⁹ ꝓdicamēti. 72.2.C
Rō qnq; cāns falſā opinionē nō ē rō ꝙcludēs illā ꝙ'onē. 74.1.D
Reductiōes oīum qōnū notarū ad duas primas habent ab Ari. 75.1.A
Rebus ipſis corruptis, adhuc remanet ſcientia rerū. 57.2 B.C
Regl'a Si affirmatio ē cā affirmatiōis ita negatio ē cā negatiōis. 68.1.D
Regula. Id eſt primo alicuius ſubiectū cui illud ineſt, & ſm̄ ipſum alijs ineſt, declaratur. 55.ꝑ totum.
Regula cognoſcendi vniuerſale ponitur. 54.2.D
Regl'a Ari. Qn̄ aliq̄d ꝙuenit alicui prīo, ꝑ illud ſubiectū ꝑt de quolibet alio cui ineſt à priori demonſtrari, qūo ſit intelligenda. 57.4.G
Res diuerſę ad aliquā vnā ſcīam ꝓtinētes pñt dupl'r ꝓſiderari, ſ. ſm̄ earū ſingulas naturas, & vt adunant̄ in aliqua cōi rōne formali. 82.3.F
Rō formalis ſubti ꝑt ꝓſiderari bifariā, ſ. vt res ē, & vt obiectū ē. 82.4.F
Rō formalis ſubiecti cuiuſq; ſcię duplex ē, ſ. quæ, & ſub qua. 83.2.B
Rarū & denſum, aſperū & lene, vnde nomen acceperint. 35.2.B
Rōnes qbus ꝓbat̄ magnū & paruū, multū & paucū eē q̄titates ſed ad aliq̄d ponunt'r forma ab expoſitore & ī quo rōnes differāt. 27.4.G.H
Regula. Qn̄ aliq̄d nō repugnāter ꝙuenit ſupiori abſolute, & repugnat īferiori ex ꝓpria rōne, vel ex quacūq; alia additione, illud tale ſimpl'r nō pōt enunciari de inferiori, ſed cū ſpecificatione ſupioris. 11.4.F
Regula illa, Propoſitionum in materia remota, affirmatiua ſemper eſt falſa & negatiua vera, intelligitur, ſeruata identitate ſubiecti, nō ſm̄ vocem ſed ſm̄ rem. 14.3.F
Regula, Qn̄ alterū de altero prędicatur vt de ſubiecto quęcūq; p̄dicat̄ & cętera de qua p̄dicatione ſit intelligenda declaratur. 19.1.D
Regula Ariſt. Quæcūq; inſunt in ratione dicente quid eſt per ſe inſunt primo modo, qūo ſit intelligenda. 52.3.E
Regula illa, Diuerſorum generū & non ſubalternatim poſitorum &c. qūo ſit intelligenda quo ad oēs partes: 19.2.C
Relatiua formaliter non habent cōtrarium, ſed materialiter. 29.2.A
Relatiuum dici ad conuertentiam, eſt ipſum ita dici ad aliud, quod cō uertat aliud ad dicendum ad ſe. 30.1.D
Relatiuis oībus nō ꝙuenit ſimul eſſe natura, vbi ēt declarat̄ illud dictū, In paucis ⁊o vel nullis repiet qs ſcīam ſimul factā cū ſcibili. 30.2.D
Relatiuum non dicit̄ ad conuertentiā cuiuſcūq;, ſed eius tm̄, ad quod proprie terminatur. 29.4.H
Relatiua material'r non ſunt relatiua, ſicut nec ſtatua materialiter ſtatua eſt. 30.2.B
Relatiuor ū vera ꝓprietas eſt ad cōuertentiam dici. 29.4.F
Relatiua ſunt in duplici dr̄ia, quædam dicunt̄ ſm̄ eſſe, & quędam ſm̄ dici, & quid ſit vtrunq; membrum declaratur. 29.1.B
Relatiua ſm̄ illud quo relatiua ſunt, ꝓtrarietatē non habent. 29.2.A
Relatiuorum prima proprietas eſt, habere contrarium. 29.1.D
Relatiua oía, ſi de eis formal'r loquat̄: ſemper ſunt ſimul natura, i. ſi cō ſiderentur relatiua quatenus relatiua ſunt. 30.4.E
Relatiuorū aſsignatio, ſi recte aſsignanda eſt, debet eſſe actus ad actū, & potentia ad potentiam. 30.4.G
Relationis eſſentia propria, magis explicatur & cognoſcitur ꝑ nomen ad aliquid, quam per nomen relationis. 28.4.E
Relatiuorum diffinitio data à Platone quo ad omnes eius partes diſcutitur

ſcutitur & declaratur. 28.4.F.G
Relatiuorum tres aſsignantur diſtinctiones ab ipſo expoſitore diligen ter collectas. 29.1.A
Relatiua oppoſitio ponitur & declaratur. 38 3.F.G.H
Relatiue oppoſita, dupliciter conſiderari poſſunt, ſ. inquantū opponū tur cōtradictione participata, & inquātum ſunt oppoſita relatiue, & declaratur vtrunq; diſtinctionis membrum. 38.3.H
Relatiuorū diffinitio ab Ariſtotele data, declaratur quo ad oēs diffini tionis particulas. 31.3.F.G.H
Relatiuorum etiam alia proprietas eſt, ꝙ qui diffinite ſcinerit vnū re latiuorum, diffinite ſciet & reliquum. 31.4.F
Relatiua ſiſ cognoſcunt, q̄ ad diffinitiue & exñtię cognitionē. 31.4.G
Res ſcibilis, vt ſtat ſub forma ſcię ī potētia, nō eſt prius ſcia ī potētia, & vt ſtat ſub forma ſcię in actu, ē ſimul cū ſcia in actu. 31.1.B
Relatiua aliqua, non ſe mutuo in ſuis rationibus claudunt. 31.1.C
Relatiua oīa q̄ ſm veritarē ſunt ꝓprie aſsignata ſunt ſimul natura, cum hoc tñ ſtat ꝙ relatiuoꝝ ꝙbus vtimur, q̄dam nō ſunt ſiſ natura. 31.1.D
Reſpectus extrinſecus & intrinſecus qui ſint. 38.1.A
Res naturę denoīata ſubſtantia, nō dicitur magis & minus. 25.1.C

SEcundę ſubſtantię, ideo ſecūdæ dicunt, quia ſecundario, ideſt rōne primarum ſubſtant. 20.2.C
Secūda ſpēs qualitatis diffinit quo ad oēs eius particulas. 33.3.H
Secundo modo per ſe inſunt quęcūq; inſunt alijs, quę in ratione eorū ſunt quid eſt demonſtranti. 51.4.F
Siſ natura ſunt illa entia q̄ poſita ſe ponūt & pempta ſe pimūt. 30.2.A
Siſ natura ſunt, q̄ ſic ſe ĩuicē ſequunt, vt neutrū alterius cā nō ſit. 30.2.A
Sine genere & ſpecie, non pōt intelligi diffinitionis natura. 16.3.G
Singulis partibus corporis locati: corrñdēt ſingulę partes loci. 26.4.G
Situs, tā & ſi à poſitione denoīatiue dicat, q̄ quo ad modū ſignificandi in ad aliqd poſita eſt vnū tñ ſpeciale p̄dicamentum eſt. 37.3.G
Scibile peremptū perimit ſcīam, ſed perempta ſcia, nō perimit ſcibile, igitur ſcia & ſcibile non ſunt ſimul natura. 30.3.E
Senſibile & ſenſus non ſunt ſimul natura, & probatur duabus rationi bus in textu poſitis. 30.3.G.H
Scibile & ſcientia non ſunt vere correlatiua. 30.4.H
Scia demſtratiua nō eſt oīum, ſed īmediatorū eſt īdemōſtrabilis. 50.1.D
Sciens & intelligens poſſunt dupliciter cōparari, & declaratur vtrūq; comparationis membrum. 49.3.F
Species vnde habeant differentias. 11.1.A
Species, in eo q̄ ſpecies, neq; actu, vel aptitudine naturali plura indiui dua neceſſario habet ſed ſm ꝙ intellectui obijcitur, indifferēs eſt ad vnum vel plura indiuidua. 4.4
Hoc idem diffuſius & clarius declaratur. 5.1.
Species dupliciter reſpicit genus, ſ. vt inferius ſuū ſuperius, & vt ſubij cibile ſuum quidditatiuum prædicabile. 4.2
Species ſunt in determinato numero, Indiuidua vero infinita ſunt, ſuc ceſsiue tamen. 6.4
Specialiſsima ſpecies eſt, quæ tm̄ per ſe ipſam de pluribus differētibus numero prædicatur. 5.1
Speciei habitudo ad indiuidua quæ ſit. 6.2
Species, non eſſentialiter, ſed ſecundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia numeratur. 4.3
Speciei & differentiæ, Differentiæ & proprij, accidentis & differentię, ſpeciei & proprij, ſpeciei & accidentis, proprij & accidentis, cōmunitates & differentiæ ponuntur. 15.4 F.G.H.16.1.A.B.C.D
Speciei nomine quid notetur exponitur, & declarātur omnes particū læ primæ ſecundæ diffinitionis. 3.3
Speciei nomine dupliciter vti poſſumus, & pro eo quod ſpecies eſt, & pro omni prædicato ſpecifico. 4.4
Subſtantia, primum genus eſt ordine dignitatis & temporis, ideo ab ipſa inceptum eſt tractare de decem prædicamentis. 19.4.H
Subſtātia pōt accipi tripl'r, vt genus gñaliſsimū diſtinctū cōtra nouem genera, vt prima pars entium, & vt res directe exiſtens in recta linea prædicamentali, & declaratur tota diſtinctio. 20.1.B.C
Subſtantia, vt eſt genus generaliſsimum non diuiditur in primam & ſecundam ſubſtantiam. 20.1.B
Subſtantia prima in quo differat à ſecunda. 20.1.D
Subſtātię diffinitio tota ponit & declarat quo ad oēs partes. 20.2.B.C
Subſtantia dupliciter ſumitur, & pro eſſentia cuiuſq; rei, & pro re p ſe ſtante, & alia ſubſtētante, & declarat vtrūq; membrum. 20.2.C
Subſtare accidentibus cōmune eſt omnibus ſubſtantijs, principaliter aūt ſubſtare proprium eſt primæ ſubſtantiæ. 20.2.C
Sicut q̄dā principia ſunt demōſtrabilia qđ hoc ſit illud, & quod hoc ſit in illo, ſic & quod nō ſit hoc illud, & ꝙ nō ſit hoc in illo. 78 2.B
Si aliqd ineſt pluribus q̄ nō p̄dicant de inuicē, vel nullo modo, vel non de oī, non ſemp ſm cōmune aliquod ineſt. 78.1.D
Sciens particulare propoſitionem, eget nō vnica, ſed multis cognitionibus ad cognoſcendum vniuerſale. 80.4.G
Scientia eſt certior & prior alia tripliciter. 82.2.A
Scientia eſt vna quæ eſt vnius generis. 82.2.A
Scientia pōt dici vna tripl'r. ſ. numero, ſpecie, & genere. 82.2.C
Scientia vna formal'r illa eſt, cuius obiectū eſt vnū formaliter. 82.3.E
ſpēs ſenſibilis cū ſpēb⁹ ſubalternis paſsibilis q̄litatis ꝙuertunt. 82.4.H
Scientia in quātum ſcientia, ſcibile pro ſubiecto habet, & ſm proprias differentias ſcibilis diſtinguitur. 83.1.A
Scibile abſtractū, nec ſm eſſe nec ſm rōnem diuidit ſm plus & minus materialitatis & motus infra mobiliū latitudinem. 83.1.C
Scia vna ſimpl'r eſt, quæ ē vnius ſubiecti ſimpl'r vt ſubiectū eſt. 83.2.A
Scia vtitur principijs intrinſecis rerum, & vt primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſę. 83.3.F
Scientia vna conſiderans vnum ſubiectū, de neceſsitate oēs eius ſubie ctiuas partes contempletur. 83.3.H
Sufficientes conditiones vnam ſcīam conſtituentes. 83.4.B
Sciarū diſtōnē qd magis oñdat, principioꝝ diſtō, an ſubiectoꝝ. 83.4.H
Scientiæ diſtinctæ, quā diſtinctionē exigant in principijs. 84.1.C
Senſus cūo vniuerſalis, ſentire vero ſingularium ſit & quomodo ſit intelligenda iſta propoſitio. 85.2.D.13.F.G.H
Syllogiſmorum verorū & falſorū nō ſunt eadē principia. 86.1.A
Si contingit ex falſis verū ſyllogizare, hoc tm̄ ſemel fit. 86.1.B
Scibile & ſcientia differunt ab opinabili & opinione. 87.1.A
Sicut opinio vera & falſa nō eiuſdē penit⁹, ſed eiuſdē quodāmō ſunt, ſic opinio & ſcia nō eiuſdē penitus, ſed eiuſdē quodāmō ſunt. 87.1.B
Solertia eſt ſubtilitas quædā in nō ꝓſpecto tempore medij. 87.1.D
Scia ē veri neceſſarij, opīo aūt veri ꝓtingētis, & ꝓſequenter ēt falſi. 87.3.G
Sicut impoſſe eſt idem oīo enunciabile eſſe ſibi ipſi oppoſitū, ſic ipoſſe eſt ꝙ de eodem omnino ſint oppoſitæ opiniones. 88.1.D
Scię noīę duo accipi pñt, ſ. ipſe hītus ſcięticus, & demō ipſa. 91.4.E
Syll's aliquid de aliquo per medium monſtrat. 93.3.E
Syllogiſmū monſtrantem quod quid eſt ex oībus terminis ſuis couertibilibus conſtare neceſſe eſt. 93.3.F
Subalternatio ſcientiarum quę ſit, & qūo cognoſcat. 71.1.B
Syll's in hmōi quæ nō ſunt ſimul ē à poſterius facto vel fieri, ad prius & nō à priori ad poſterius tā in prętcrito q̄ in futuro. 103.2.A
Sicut duo facta eſſe nec ſm ſe, nec ſm tps continua ſunt, ita nec ꝓtinua ſunt factum eſſe cauſę, & factum eſſe effectus poſterioris. 104.3.E
Si ꝓtingit vnius plures eē cās, ad cām neceſsario ſequit effect⁹. 108.4.E
Speculabilium & agibilium nō ſunt eadem principia. 111.4.F
Subſtantia ꝓcipi pōt conceptu proprio confuſe & diſtincte. 72.3.G
Sapientia & ſcientia prout ſunt in genere virtutum, ſunt diſtinctę inter ſe, & vna diſtinguitur contra aliam. 62.4.F
Scire pp quid ꝓtingit dupl'r, vno modo ſolitarie, i. abſq; applicatione ad effectum, alio modo cum applicatione ad effectum. 70.2.B
Scire rem per cōmunia cuiuſmodi ſcire ſit. 69.2.B
Scire rē ꝓ cōia & nō q̄enit ad ꝓpria, ē cognoſcē qa, & ñ pp qd. 69.2.B
Scire quia & propter quid in eadem ſcia differunt, & quæ ſit iſta differentia. 70.2.A.B.C.D.3.E.F.G
Scientia dupliciter ſumitur, & vt habitus per demonſtrationem acquiſitus, & vt bonum reddit habentem. 62 4.F
Scientia, primo & per ſe terminatur ad vl'a in quibus continentur ſingularia corruptibilia. 60.4.E
Secundus modus p ſe differt à primo in hoc, ꝙ in ſecūdo ſubiectum ē cauſa p̄dicati, in primo vero p̄dicatū eſt cauſa ſubiecti. 54.1.B
Secundus & quartus modus dicendi p ſe, q̄ñq; coincidunt in vnam ꝓpoſitionem, ſm diuerſas eius conditiones. 53.3.E
Sempiternitas eſt duplex, quædam ſimpliciter, & quædam talis, & declarātur vtrunq;. membrum. 61.3.H
Si ex falſis nō poſſet monſtrari verū, nū validū fieret argumentū à poſitione conſequentis, ad poſitionem antecedentis. 67.1.D
Sicut dat'r vl'is affirmatiua īmediata, ita & negatiua. 72.1.C
Signa in diffinitionibus nō ſignificāt, ſed cōſignificāt. 64.2.C
Sempiternitas & neceſsitas, nō eodē mō repit'r ī phyſicis & alijs. 58.2.C
Si demonſtratio erit ſpecies aut vnū aliqd extra multa eē nō ē neceſſe, eſſe tñ vnū de multis verū dicere neceſſe eſt. 63.3.E
Supponē dupl'r ſumi pōt, ī proprie. ſ. & ꝓprie. & q̄d ſit vnūq̄q;. 64.1.A
Subtm̄ ī recto ꝓprie nō p̄dicat'r p ſe de ꝓprio accñte, ſed ī obliq̄. 52.3.F
Suppoſitio & petitio quid ſint, & in quo adinuicē differant. 63.2.D
Subſtantias īmateriales, quas per effectus & cōia tm̄ cognoſcimus, & nunq̄ poſſumus peruenire ad vltimas differentias nec proprias paſsiones, vt quia cognoſcimus non vt quid. 69.2.B.C
Syll's demſtrationis qa, ī media ſit figura, qa ꝓcluſio eſt vl'is. 68.1.D
Syll's pp quid differt à ſyll'o quia, q̄m ad diuerſas ſcias ptinent. 68.2.A
Scientiæ rationales de intentionibus ſunt, & non de compoſitis ex intentionibus & rebus. 61.3.E

Scire quia, & scire pp quid in eadem scia dupl'r differunt. s. qñ fit sylls per remotam cām, & qñ fit p effectum conuertibilem. 68.1.C
Siquis sensus defecerit, necesse est & aliquam sciam deficere, quā impossibile est acquirere, si vere addiscimus.. 73.4.H
Sylls dialecticus ad hoc vt ex verisimilibus fiat intendit, & ideo ꝓpōnem vere mediatam, sed nō fm apparentiam vlterius nō ꝓbat. 74.4.F
Secunda figura nō admittit ꝓcessus in infinitū in negatiuis, quin etiā admittat in affirmatiuis p̄dicationibus in sursum. 75.2.D
Secundum tertiæ figurę modum cur Aristl. syllogismum constituerit, quintum vero prosyllogismum. 75.3.G
Scire non est sine demonstratione. 75.3.F
Si statur in medijs, necessarium est, demonstrationum esse principia, & non omnium esse demonstrationem. 75.3.G
Subiectū per se an per accidens, num p̄dicetur de sua passione, & num quod uis accidens prædicetur de accidente per accidens. 76.4.E
Subiectū qñ p̄dicat in recto de passione, est p̄dicatio p accidēs. 77.2.B
Substantia est susceptibilis contrariorum per sui mutationem, oratio vero non per sui, sed alterius mutationem. 25.4.F
Substantiā suscipere ꝓtraria qūo sit intelligēdū vbi ēt soluunt ab Arist. & expositore nonnulla quæsita, & diligenter examinatur. 25.4.F
Substantiam nō suscipere magis & minus, pōt habere duplicē sensum, & qui sint isti duo sensus declarantur ab ipso expositore. 25.1.C
Suscipere magis & minus nihil aliud est q̄ prædicari cum magis & cū minus, & qūo hoc sit Logice intelligendum. 25.1.C
Substātia, q̄tas, & qualitas in hoc distinguunt ab ad aliq̄d, ꝙ ipsa sunt prędicamenta absoluta, ad aliquid vero respectiuum. 27.4.G
Substantia aliqua, an ad aliquid dicatur & in quibus substantijs locum habeat hoc dubium. 31.2.C.D.
Subiectū intelligi sine albedine aut nigredine, vel quocūq; alio p̄dicato, potest intelligi fm primā operationem intellectus, & fm, secundā operationem, & declaratur vtrūq; membrum. 14.2.A
Subiectū libri p̄dicamentorum (si subiectū aliquod sibi assignandum est) cōuenientius assignabit ens ꝓponibile primę opationi ītellectus īterius, q̄ ens ordinabile fm sub & supra, qđ spectat ad scām. 16.4.G
Substātia prima, iuxta quē modū prioris dicat prima. 21.1.A
Subalternorū generū nihil prohibet easdem esse differentias. 19.2.C
Subę diffō licet data sit p puras negatiōes, bona tñ est & quare. 20.2.D
Substantiæ nomen, à duabus proprietatibus sumptum videt, s. ab actu substandi alijs, & negatione prioris substentantis. 20.4.H
Substantię & differentię proprium est vniuoce prędicari. 22.4.F
Substantiæ omni cōmune est, in subiecto non esse, & probatur inductione, & speciali ratione. 22.3.E
Suscipe magis & minus realiter loquēdo pōt ītelligi dupl'r, vno modo pro eo ꝙ est eē pfectius & īperfectius, Alio mō pro eo quod pōt intēdi & remitti, & declaratur vtrūq; membrum. 25.2.B
Subdiuisio vltima dr̄ię. s. Dr̄iarum p se alię sunt diuisiuę, alię substitutiuę generū & specierū, subtiliter discutitur & declaratur. 10.3.G.H
Susceptibile contrariorum esse proprium substantię, intelligitur hoc modo, seruata vnitate numerali &c. 26.1.A
Suscipere magis & minus, quid significet apud expositorem, pro incipientium captu. 10.1.D
Suscipere magis & minus an conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, sicut habere contrarium. 29.2.C
Sursum & deorsum non sunt contraria ratione quātitatum, sed ratione vbi & virtutum physicarum. 28.1.D
Syllogismus demonstratiuus est ex necessarijs, quia quod scitur per eū est necessarium. 51.4.E
TErmini sumpti in responsionibus opus est sint conformes terminis in obiectionibus positis. 80.2.A
Totum diuisum incidere in diuisionem in opposita immediata non oportet petere. 106.2.C
Transpositio nominū diffinitionem impediat nec ne. 107.1.A
Trāspositio enūciationi nō nocet, licet valde noceat diffōni. 107.1.B
Terminus cōis cum cōpositum nomen sit, ex componentibus naturā trahat necesse est. 26.4.E
Terminus cōis duo facit s. terminat, & est cōmunis. ibidem.
Tps & locus ideo inter quātitates numerant' quia sunt mensurę extrinsecę, & nō eodem mō quātitates, sicut quantitates aliæ. 26.2.B
Tertius modus dicendi per se declaratur. 53.2.D
Tertius modus dicendi per se, ratione subiecti, à demonstratione tota liter non excluditur. 53.3.G
Terminus cu iq; relatiuo ꝓueniēter assignādus qualis sit. 30.1.B
Totū duplex est, s. vł'e, & diffinibile, & qd sit vtrūq; declaratur. 8.3.F
Tertia qualitatis species ponitur & declaratur. 33.4.H
Tertio mō p se insunt, q̄ nō de subiecto dicunt' aliquo quodā. 51.4.F
Tota rō quare de subiecto p̄supponit' eē: ē quia substat passiōi. 45.3.F
Tria sunt in demōnibus, s. quod demōstrat', ex quibus demonstrat', & de q̄ demonstrat', qđ ē dictu passio, dignitas, & genus subiectū. 59.3.G
Triplex dr̄ia, inter mēbra subdiuisionis ipsius differentiæ. 9.4.H
Tripliciter ꝓtingit errare in diffiniendo, & qui sit iste triplex error declaratur, & qūo vitandi sint ij tres errores. 16.3.H
Triplex ē interrogatio, de indiuiduo, s. quid, cuiusmodi, & quis. 8.2.C
VNiuersale & particulare non diuidunt rē diuersificando eā, quēadmodum differentię diuidunt naturam genericam multiplicando eam, sed vt modi vnius & eiusdem rei. 80.2.B
Vnitas & distinctio numeralis scientiarum, ex vnitate & distinctione animarum in quibus sunt subiectiuæ sumuntur. 82.2.D
Verum contingens, mutabile est in falsum. 87.3.H
Vnicę q̄stioni, vel vnica responsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltem debet esse sufficiens. 91.2.A
Vtrū sit idē & fm idē diffōne scire, & demonstratione scire. 92.4.E
Vnius inquātū vnū ē, vnica ē scia, qūo sit vera hęc, ꝓpositio. 93.2.A
Vtrū ipsius qđ quid est, sit sylls aut demonstratio, aut non. 93.3.E
Vtrum cū cā & effectus nō sunt simul, sint ī continuo tpe. 103.1.D
Vniuersale, num difficilius sit diffinire q̄ singulare. 107.2.B
Vbi & positio, ꝓsequunt' adiacentiam passiuam corporis locati à loco, Quando vero sequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacētiam eorum quę circa corpus sunt. 37,4.H
Vere scientia, procedit ex veris causis in essendo. 62.3.H
Virtus est contraria vitio non ratione relationis, sed qualitatis quam in anima ponit. 29.2.A
Virtualiter ingredi demonstrationem, est virtutem suam ad demonstrationem cooperari. 65.3.G
Vniuersale est, quod ineſt primo qūo intelligatur. 55.2.H
Vniuersale prędicatum conuenire subiecto oportet, ita quod ꝙ ipsum formaliter vel participatiue inuentum reperiatur in alijs. 55.3.E
Vniuersale est, quod cū de oī sit, & per se, est fm quod ipsum. 54.3.E
Vniuersale, eo modo scitur, quo in demonstratione assumitur. 44.4.G
Vł'ia eē ppetua pōt ītelligi bifariā, s. positiue & negatiue. 60.4.G,H
Vnitas à puncto in quo differant. 27.2.A
Vniuocorū diffinitio quo ad oēs partes exponitur ab ipso expositore, & maxime quo ad vltimam particulam, 17.3.E
Vniuoce p̄dicari, nō ī ueniē nisi ī secūdis substātijs & earū dr̄ijs. 22.4.G
Vnius effectus fm spēm, vnica ē cā fm spēm ī vno gñe causę. 34.2.D
Vnitas & mod'e eēndi cāę, ꝓuenit vnitatē, & modū eēndi effect'. 34.2.C
Vniuocatione terminorum seruata, propositiones de prædicato essentiali sunt perpetuæ veritatis. 56.3.G
Vniuocorum diffinitionis insufficiens quorundam glosa, à veritate aliena conuincitur. 17,3.F,G
Vtilitas libri p̄dicamētorū quæ sit, & totius facultatis Logicę. 16.4.G
Vulnera circularia ꝙ tardius sanentur, medicinæ est scire quia, geometriæ autem propter quid. 68.2.B

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio. 3. Colūna. 4. Linea, 25, non sista lege consistat.
fol. 4. col. 4. li. 67. fm qui, l. fm ꝙ.
fol. 6. col. 2. li. 55. nostram, l. naturam.
fol. 17. col. 4. li. 42. vistum, l. iustum.
fol. 18. col. 1. li. 29. hic, l. hæc.
fol. 20. col. 1. li. 57, sunt, l. possunt.
fol. 21. col. 2. li. 53. nota, l. notum.
fol. 21. col. 31. li. 6. sucto, l. subiecto.
fol. 22. col. 1. li. 19. Maiorem, l. Minorē.
fol. 27. col. 2. li. 60, mundificanda, l. modificanda.
fol. 27. col. 4. li. 65, antiquitatē, l. quantitatem.
fol. 29. col. 3. li. 31. remi, l. rei.
fol. 33. col. 1. li. 48. distingunt, l. distinguuntur.
fol. 36. col. 3. vbi est dimissa syllaba, l. accidēs.

fol. 36. col. 4. li. 1. sticatur, l. dicatur.
fol. 51. col. 2. li. 50. oportet, l. patet.
fol. 68. col. 2. li. 42. vndecim, l. vndecima.
fol. 80. col. 1. li. 45. sciue, l. scire.
fol. 80 col. 2. li. 28. aduerte, l. aduertere.
Eadem pagina. 2. 33. nam, l. natura.
fol. 88. col. 2, li. 20. refit, l. refert.
fol. 88. col. 4. li. 71. Posit, l. posset.
Ibidem linea. 60. doctrinis, l. doctrinæ.
fol. 101. col. 2. li. 12. absote, l. absolute.
fol. 104. col. 2. li. 29. sanstut, l. factum.
fol. 105. col. 1. li. 17. facias, l. factas
fol. 107. col. 3. li. 61. Duij dendū, l. diuidendum.

THOMAE DE VIO GAIETANI CARDINALIS S. SIXTI

IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, ET ARISTOTELIS PRÆDICAMENTA SVBTILISSIMA COMMENTARIA.

Procœmium.

EXPEDITIS cum diuino auxilio his, quę demonstratiuę doctrinę necessaria visa sunt, anteq̃ ad altiora cepta me trãsferam peragenda, rapere tantũ temporis decreui, ut Porphyrĩ, ac Aristotelis logicalia pricipia exponere posim: nõ quin ab illustrioribus viris longo ante tempore glorioſe expoſita ſint, ſed quoniam Thomistarum, & præcipue nostræ religionis fratrũ profectui me totum dedi, nullamq; vnq̃ viderim, aut audierim lectu-
ram esse, quę cõiter his grata videatur, fretus diui Thomæ suffragĩs, tanto ausus sum me discrimini credere: Non ea autem mihi cupido inest, vt aliorũ dicta etiam mala arguere, aut illustrium expositorum dicta omnia compilare vel necessaria respuere, aut surripere arrogan
ter velim: sed antiquorum quandoq; diuiq; Thomæ indefesse vestigia sectaturus, eorum nominibus præpositis, vbi aliquid singulare occurrerit: præsens aggredior opus, secũdum proprĩ facultatem ingenĩ quæ proficua incipientibus peripateticis videbuntur, diligenter expressurus. Vnde & abstinẽdum ab oĩbus quæstionibus censui, quibus, metaphysicales, aut physicales difficultates cum sint, nouitiorum intellectus succumberent.

A Arist. doctrinã assequi pẽsens opusculum edidit. Quod diuiditur primo in procœmium: & tractatũ incipientem ibi (Videtur autem neq; genus &c.) Procœmium autem secatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolum, necessitatem vtilitatemq; dicẽdorum ostendens. In secunda autem incipiente ibi (Mox de generibus &c.) Reddit eum docilem simul & attentum: ordinem et fines dicendorum insinuans. Proponit ergo primo necessitatem dicendorum, inculcans simul intentionem operis, & eius causas & modum procedẽdi. Intentionem quidẽ dupliciter, & primo quo ad exequenda, dicens se aggressurum ea, quę ab antiquis de genere, specie, differentia, proprio, & accidẽte, dicta sunt. secundo quo ad repellenda dicens, abstinendum fore ab altioribus quęstionibus. Causas autem suscepti laboris quatuor assignat: iuxta numerum eorũ, ad quorum notitiam habendam oportere præcognoscere supradicta, dixit. Est ergo prima causa, eo q̃ necessarium est nosse
B quid sit genus, quid species &c. ad percipiendam doctrinam traditam in lib. prædicamentorum Aristotelis.

3ª in pfatione. sic Amó.

cõe suscepti doctrinę q̃ vtilitatẽ cõtinẽt.

1

Secunda autem, eo quôd nosse ista est necessarium ad definitionum assignationem. 2 Tertia, quia hoc est necessarium ad artem diuisiuam. 3 Quarta, quia hoc est necessarium ad artem demonstratiuam &c. 4 Necessaria siquidem est horum notitia ad prædicamenta: quoniam prædicamentum integratur ex genere, specie, & differentia tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidentia cõmunia &c. Ad diffinitiuã vero artem, qm̃ diffinitio constat ex genere & differentia vt partibus, species vero est quæ diffinitur, propria autẽ magnam partem conferunt ad cognoscendas diffinitiones: & sæpe loco differentiarum ponuntur. Accidentia autem euitari debent, incognita autem non nisi casu cauentur. Ad diuisiuam autem artem: qm̃ diuisio est vel generis in species per differentias: vel subiecti in accidẽtia propria, vel in accidẽtia cõia: vel è conuerso accidentis in subiecta &c. Ad demõstratiuam artem: qm̃ de-
C monstrationis medium est diffinitio, quæ ex genere & differentia constat, minor autem extremitas species est, maior vero proprium, quod de specie concluditur. Accidẽs autem procul à demõstrationibus inspicere oportet. Modum vero procedendi aperit cum se compendiose: & introductorio modo tractaturum promittit: & simpliciores quęstiones mediocriter cõiectaturum &c. vt & breuitate incipientium fastidium depellat: & claritate eorum rudes intellectus illustret: & facilitate tum quæstionum, tum mediorũ eorundem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capescenda.

2

3

4

INTRODVCTIO PORPHYRII AD PRÆDICAMENTA ARISTOTELIS *Seuerino Boetho interprete.*

Cap. 1.

VM sit necessariũ Chrysaori et ad eam, quę est apud Aristotelẽ prædicamentorũ doctrinã, nosse quid sit genus, quid differẽtia, quid species, quid proprium, & quid accidẽs: & ad definitionum assignationem, et omnino ad ea, quę de diuisione, vel demonstratione sunt: vtili existenti istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter velut intro ductionis modo, ea, quę ab antiquis dicta sunt aggredi: altioribus quidẽ quæstionibus abstinẽs, simpliciores vero mediocriter coniectans.

QVONIAM Liber iste non tam pars Logicæ, q̃ via ad Categorias Aristotelis est, vt eius titulus testat. (Isagoge enim idem sonat, q̃ introductio:) ideo dilata tam diuisione, q̃ intẽtione Logicę vsq̃ ad principium prædicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterũt: ad tex-
D tum me statim confero: præmittẽs, quòd Porphyrius à
9 Chrysaoro (vt aiunt) Romano patritĩ ordinis requisitus: vt quoniam Prædicamenta Aristotelis obscura sibi erant instruere ipsum vellet, quatenus valeret prædictã

Vtilem potius quàm necessariam esse Prædicabilium notitiam ad Categorias Aristotelis ostendit.

CIrca illud verbum (necessarium) ad eam, quæ est in prædicamentis Aristotelis doctrinam, dubium cõe est, an iste liber sit necessarius simpliciter ad Prędicamẽta Aristo. an sit necessarius ad bene esse tantum. Si. n. dicatur, q̃ est necessarius simpliciter, diminutus apparebit hic Aristoteles, & superfluus in Topicis, dum de his ibi determinauit, quę determinanda in principio erant. Si autem dicatur, q̃ est necessarius ad bene esse: tũc se-

Primo Topi. cap. 4.

eadem q̃ in Amonio.

quetur, ꝙ aliquis posset scire Prædicamenta absq; huius operis doctrina: quod impossibile videtur, quia non potest fieri, vt dicta Aristo. ibi intelligãtur nisi sciatur quid genus, & quid species, & quid differentia &c.

Ad hoc dupliciter respõdetur. primo ſm Albertum, qui ituitus duo inuenirr in doctrina Prædicamentoꝝ, ſ. ꝙ prædicabilia ordinantur ibidem, & ꝙ adunantur hæ res ad ſua genera, generaq; diuiduntur in ſuas ſpẽs &c. dixit, ꝙ ratione primi neceſſariũ ineuitabiliter eſt præſens opus ad prædicamenta. qm̃ hic rõnes prædicabiliũ ibi ordinandorum exprimuntur: ordinare autem neſcit, qui rationes ordinabilium ignorat. ratione vero ſecũdi vtilem eſſe præſentem doctrinam prædicamentis aſſeruit &c. Auerrois autem in prĩcipio ſuæ expoſitionis putat hunc librum non eſſe aliquo pacto neceſſarium, licet vtilem: & mouetur ex eo ꝙ id, quod per diffinitiones horum prædicabilium habetur, aut pertinet ad materiam neceſſariam, & ſic pertinet ad artem demonſtratiuam: aut ad materiam contingentem ſeu probabilem: & ſic pertinet ad dialecticam: & hoc mihi magis placet.

Et ad obiectionem ĩ oppoſitum dicitur cum Auerroi, ꝙ hic liber inquantum tradit quid noĩs generis, ſpẽi etc. eſt neceſſarius, ſed non erat opus ſpecialem edere tractatum propter quid noĩs: qm̃ exponendo prædicamenta notum fit quid noĩs terminorum: inquantum aũt continet quid ſit genus &c. vtilis eſt. & ſimiliter ad rationẽ. Pro Alberto dr̃, ꝙ ſufficit noſſe quid noĩs ordinabilium addiſcenti talem ordinem: licet hoc nõ ſufficiat ſtatuenti illum ordinem. Siquis autẽ Albertum ſuſtinere vult facile dicere poteſt, ꝙ alia ratione traduntur illa hic, & alia in topicis: & ꝙ ſicut Ariſtoteles non tradidit artem diuiſiuam nec diffinitiuam, ita nec hæc ſpeciali tractatu dixit. Nec hoc inconuenit, quoniam non eſt opus eum cuncta complexum eſſe.

Mox de gñibus & ſpeciebus, illud quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis † puriſq; ĩtellectibus poſita ſint: Et ſiue ſubſiſtẽtia corporalia ſint, an incorporalia: & vtrũ ſeparata, an in ſenſibilibus poſita: & circa hęc conſiſtentia, dicere recuſabo. Altiſſimũ. n. negocium eſt hmõi, & alius maioris egens inqſitionis. Illud vero quẽadmodum de his, ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.

Reddit auditorem attentum et docilem: attentũ quidem, dum oſtendit in ſpeciali, ꝙ nõ vult inuoluere eius intellectum arduis quibuſdam poſitionibus, quę in principio tractandæ occurrerẽt. Docilem vero, dum peripatetica via ordinatę procedendũ, à gñe & ſpecie inchoando, proponit. Quęſtiones aũt, quas omittendas cẽſet, qm̃ de eſſe vniuerſalium ſunt, quod metaphyſici eſt negocĩ, quod altiſſimum eſt: tres ſunt. Prima eſt, an. ſ. gña & ſpẽs ſubſiſtant in rerum natura: an potius ſint in ſolis nudis puriſq; intellectibus (ſolis) dicit excludẽdo res extra aĩam. (nudis) vero excludendo accidẽtium indumenta. (puris) aũt remouẽdo materiæ, phantaſmatumq; admiſtionem. nec eſt ſermo de quocunq; intellectu, ſed de intellectu in actu, qui eſt idem cum intellecto in actu (vt dicit in Tertio de Aĩa.) Secunda quæſtio eſt de quidditate eorundem, an. ſ. ſint corporalia, an incorporalia. Tertia quæſtio aũt eſt de ipſis vniuerſalibus in comparatione ad ſingularia, an ſint in ſenſibilibus poſita, an à ſenſibilibus ſeparata: & procedũt hæ quæſtiones ſm diſputationes, quæ erãt inter peripateticos & Platonicos. Platoni enim aſcribitur, ꝙ naturas rerum ponebat vniuerſales ſubſiſtere extra aĩam, & vniuerſalia mathematica, & conſequenter corporalia: & ſeparata eſſe à ſenſibilibus & particularibus, quæ videmus. Quibus omnibus peripatetici obuiarunt rationibus efficacibus, quæ ſilentio inuoluendæ nunc ſunt.

De Genere & Specie. Caput Primum.

VIdetur autẽ neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter dici. Genus enim dicit & aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio. ſm quã ſignificationẽ Romanorum dicitur genus, ab vnius ſcilicet habitudine. (dico autẽ Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo eſt, cognationem, ſecundum diuiſionem ab aliis generibus dictum.

TRactatus hic incipiẽs diuiditur in duas partes principales. primo nanq; determinat de ſingulis prædicabilibus. ſecundo in ſexto cap. de omnibus ſimul comparatiue. prima pars diuiditur in quatuor capitula. In quorum primo de genere, & ſpecie, quoniam correlatiua ſunt, ſimul determinat. Diuiditur autem præſens capitulum in decem partes principales, quæ in ſuis locis patebunt. In prima ergo parte propoſita multiplicitate horum nominum, ſ. generis & ſpeciei in illis verbis (videtur autem neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter). i. vno modo dici, declarat quid ſignificat hoc nomen genus, & qm̃ plures ſignificatiões habet, quatuor facit. Primo ponit vnam eius ſignificationem dicẽs. Prima ſignificatio generis eſt collectio multorum quodammodo ſe habentium ad unum aliquod & ad ſe inuicem. Vbi aduerte, ꝙ genus iuxta hanc ſignificationẽ non ſignificat quãcunq; collectionem, ſed eam, in qua inueniuntur iſtæ duæ connexiones. ſ. ꝙ illa multa quodãmodo ſe habeant adinuicem, & ꝙ illamet multa quodãmodo ſe habeant ad vnũ aliquod. quodãmodo autem ſe adinuicem habere nihil aliud ſonat, q̃ ꝙ inter ſe habeant connectentes habitudines, quibus ab alĩs differant, vt oẽs, qui ſunt de vna familia inter ſe cõiuncti ſunt, dum ibi ſunt fratres, ſorores nepotes &c. & ſimiliter conciues ſe mutuo reſpiciunt, dũ alĩ rectores, alĩ conſules, alĩ milites, alĩ artifices &c. ſunt. Ad vnum vero aliud habere ſe quodãmodo, nihil aliud importat q̃ illa multa originem hr̃e ab illo. ut omnes eiuſdem familiæ ex vno primo patre: & gens conciues ex vna patria oriũtur. Talis ergo aggregatio genus vocatur vſu valde frequenti, dum de cognationibus hominum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autẽ & aliter rurſus genus, quod eſt vniuſcuiuſq; gñationis principiũ: vel ab eo qꝝ genuit, vel ab eo loco in quo qs genitus eſt. Sic. n. Oreſtem quidẽ dicimus à Tantalo genus habere, Hylum aũt ab Hercule. & rurſus, Pindarum quidem Thebanũ eſſe genere, Platonem vero Atheniẽſem. etenim patria principiũ quoddã ẽ vniuſcuiuſq; gñationis, quẽadmodũ & pater.

Hic ſecundo ponit ſecũdam generis ſignificationem dicens, ꝙ genus quãdoq; vocatur id, quod eſt principiũ vniuſcuiuſcunq; generationis. Vbi notandum eſt, ꝙ genus ſignificare principium vniuſcuiuſq; generationis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ generis nomine appelletur id, à quo aliqui trahunt originem (puta ꝙ genus Romanorum dicatur Romulus, à quo Romani initium ſumunt. & hoc non videtur mihi formaliter dictum: qm̃ non conſueuimus dicere Romulum eſſe Romanorum genus, neq; Tantalum genus Oreſtis: in textu autem dicitur, ꝙ hæc ſignificatio eſt frequẽtiſſima in vſu. Alio ergo modo intelligi poteſt, vt ipſum initium originis quodcunq; ſit illud, ſiue ſemen, ſiue vis aliqua, ſiue quodcunq; aliud in patre, ſiue patria manẽs, genus vocetur, & ſic genus vſitata voce ſignificat principium generationis,

Cap. 1. text. 2. ſignãter ſ. aptiꝰ in fine totius capis 6.

Prĩo Topi. cap. 4.

† nõ habet lĩa Boethi ỹbũ puris.

T. c. 15.

Patet. 1. Metaph. t. c. 4. & 5. itẽ. 7. Metaph. t. c. 53.

generationis, vt patet in exemplis. ex intentione dicentium Romanos trahere genus à Romulo, & Athenienſes ab Athenis: intendimus. n. per hæc dicere, ꝙ Romani à Romulo initium habent ſuę generationis: & ſimiliter ꝙ Athenienſes ex Athenis initium originis ſumpſerunt. Oſtendunt autem hanc eſſe intentionẽ Porphyrĩ duo, primũ eſt, quia dixit, genus dicitur quod eſt vniuſcuiuſq; generationis principium vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco ĩ quo quis genitus eſt: & nõ dixit, vt ille ꝙ genuit, vel locus à quo ꝙs genit⁹ eſt &c. Secundũ eſt, quia exempla ponẽdo ſemper tam patrem q̃ patriam in obliquo ponit, & nunq̃ in recto vocat patrem, aut patriam genus. Nec obſtat, ꝙ aſſerat patriam eſſe vniuſcuiuſque gñationis principiũ: qm̃ hic dixit, vt ab ipſa genus trahi ſicut à pr̃e doceret: & nõ ꝙ ipſa ſit genus niſi cauſaliter, aut materialiter, quia, ſ. ab ea, vel in ea genus habetur.

Hæc aũt videtur promptiſſima eſſe ſignificatio. Romani enim dicuntur qui ex genere deſcendunt Romuli. & Cecropidæ qui ex gñe deſcẽdunt cecropis & eorũ proximi. Et quidẽ prius appellatũ eſt genus vniuſcuiuſq; gñationis principium: de hinc ẽt multitudo eorũ qui ſunt ab vno principio: vt à Romulo, quam diuidentes et ab aliis ſeparantes, dicebamus oẽm illam collectionem Romanorum genus.

Hic tertio cõparat p̃dictas duas ſignificationes adinuicem quo ad vſum et ordinem, ſm vſum quidẽ dicens, hanc ſecundam eſſe in vſu promptiſſimam: & cõſequenter illam eſſe minus cõſuetam, & declarat hoc exemplo claro &c. Secundum ordinem vero dicens, ſignificationem ſecundo loco poſitam priorẽ eſſe & cauſam primæ ſignificationis. Vnde prior eſt & ordine naturæ & ordine appellationis. prius. n. eſt exordiũ cognationis, deinde cognatio ipſa: & primo appellatũ fuit genus initiũ illud, deinde ſeparãdo deſcẽdentes ab uno à filiis alterius, dicta ẽ collectio vna gen⁹ Romanor̃, alia albanor̃ &c.

Aliter aũt et rurſus dicit genus, cui ſupponit ſpẽs ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt hmõi genus earum, q̃ ſub ipſo ſunt ſpẽrum. Vĩ etiã multitudinem cõtinere oĩum, q̃ ſub eo ſunt ſpẽcierũ.

* non hñt cod. græci ſpẽrum.

Hic quarto ponit tertiam generis ſignificationẽ. Vbi tria ordinate dicit. Primo ſignificationem ipſam. dicens, ꝙ ſignificat id, cui ſupponit ſpecies, in recta. ſ. linea prædicamentali tanq̃ inferius ſuo ſuperiori, vt aĩali ſupponitur homo. Secũdo dicit hanc ſignificationem ex aſſimilatione ad primas ſupradictas fortaſſe deriuatam. Addidit aũt fortaſſe: qm̃ eorum, qui noĩa impoſuerunt, mentes certa cognitione neſcimus. Tertio explanat qũo hæc ſignificatio præcedentibus ſit ſimilis: & primo ſecundæ: qm̃ genus ſecundo modo ſumptum ſignificat principium generationis: id autem, cui ſupponitur ſpẽs, pr̃icipium quoddam eſt ſuarum ſpecierum: qũo autem principium ſit in cap. 2. dicetur. Deinde primæ: qm̃ genus primo modo ſumptum ſignificat multitudinem deſcendentium ab vno: id aũt, cui ſupponitur ſpecies, multitudinem continet ſub ſe ſpẽrum, quæ ſibi inuicem cognatæ ſunt, & ab vno oriuntur principio, vt exemplis facile eſt manifeſtare. Occurrit aũt hic dubitatiuncula, quia videt Porphyrius diminutus, qm̃ ſignificatiões generis explorans non oẽs dixit: habent. n. grãmatici genus in alia ſignificatione, dum vnum inter nominum & verborum accidentia genus vocant. Ad hoc dicit ſm Albertum ꝙ non eſt intentionis præſentis diſtinguere generis vocabulum in omnes ſuas ſignificationes, ſed in eas tantum, quæ habent affinitatem cũ ea generis ſignificatione, qua Logici utuntur: hæ autem ſunt quas Porphyrius poſuit, non illæ, quibus Grammatici vtuntur, & ideo diminutus non eſt Porphyrius.

Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud philoſophos ſermo eſt, quod etiã deſcribentes aſſignauerunt, genus eſſe quod de pluribus dicentes, differentibus ſpecie in eo, quod quid eſt prædicatur, vt animal.

Scđa pars.

Hęc eſt ſecunda pars huius capituli, in qua, poſtq̃ declaratum iam eſt quid noĩs ipſius gñis, intendit declarare quid rei eiuſdem eo modo quę talia entia rõnis habẽt q̃d rei. Declaratum eſt. n. quid ſignificat: ſed modo declarabitur quid eſt id quod ſignificatur. Et tria facit. primo electa tertia generis ſignificatione, qm̃ de illa philoſophi ſermonem faciunt: generis ſic ſumpti diffinitionẽ à philoſophis datã ponit dicens, genus eſſe quod de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicat.

Vbi tribus cõditionibus definitum eſſe genus notato. Prima eſt, ꝙ prædicetur de pluribus. Secũda, ꝙ illa plura differant ſpecie inter ſe. Tertia, ꝙ prædicetur de eis in quid. vt aĩal genus eſſe dicimus, quia prædicatur de pluribus, hoĩe. ſ. leone, qui differunt ſpecie inter ſe, & prędicatur de eis in quid. Quærenti. n. quid eſt homo, recte reſpondetur, animal, & ſimiliter quærenti quid eſt leo.

Sic ex Auerroi in fine expõis 5ti libri capis coſtigit:

Eorum. n. quæ prędicant̃, alia q̃dem de vno dicunt̃ ſolo, ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quẽadmodũ gña, & ſpẽs, & dr̃ia, & propria, & accidentia cõiter, ſed non propr̃ie alicui. eſt autẽ genus q̃dem, vt aĩal: ſpecies vero, vt homo: dr̃ia, vt rõnale: propr̃iũ, vt r̃iſibile: accidens, vt albũ, nigrũ, ſedere. Ab his ergo, q̃ de vno ſolo prędicat̃, differũt genera: eo ꝙ hęc de pluribus p̃dicant̃. Ab his autẽ rurſus, q̃ de pluribus: à ſpẽbus q̃dem, qm̃ ſpẽs & ſi de pluribus p̃dicantur, non tm̃ de differentibus ſpeciẽ, ſed numero. homo. n. cum ſit ſpẽs, de Socrate & de Platone p̃dicatur, qui non ſpẽ differunt, ſed numero ſolum: aĩal vero cũ ſit genus de hoĩe, equo, & boue prædicat̃, qui differunt à ſe inuicẽ ſpecie, nõ numero ſolũ. A proprio vero differt genus: qm̃ propr̃iũ q̃dem de vna ſola ſpecie, cuius eſt propr̃iũ prędicat̃, et de his q̃ ſub ipſa ſpẽ ſunt indiuiduis: quẽadmodũ r̃iſibile de hoĩe ſolo, & de pticularibus hoĩbus. genus aũt non de vna ſpecie prædicatur, ſed de pluribus & differẽtibus. A dr̃ia vero & ab his, quæ cõiter ſunt accidẽt̃ia, differt genus: qm̃ etſi de pluribus & differẽtibus ſpẽ prædicant̃ dr̃iæ & cõiter accidentia, non tm̃ ĩ eo quod quid eſt p̃dicantur, ſed ĩ eo quod quale. Interrogantibus. n. aliqbus, q̃d eſt illud, de quo prædicantur hęc, genus reſpõdebimus, dr̃ias aũt & accidentia non reſpõdebimus. non. n. in eo quod quid eſt p̃dicantur de ſubiecto, ſed magis ĩ eo quod quale quid eſt. Interroganti enim qualis eſt homo? dicimus rationalis. & qualis eſt coruus? dicimus ꝙ niger eſt. eſt autem rationale differentia, nigrum vero accidens. quando autem quid eſt homo interrogantur. animal reſpondemus. eſt autem genus hominis animal. Quare de pluribus prędicari diuidit genus ab his, quæ

Vide. 1. Topi. cap. 2.

de vno ſolo dicunt, ſicut idiuidua. hoc vero de differentibus ſpecie, ſeparat genus ab his, quæ ſicut ſpẽs prædicantur, vel ſicut propria in eo quod quid eſt prędicari, diuidit à differentijs & cõiter accidentibus, quæ non in eo quod quid eſt prædicant, ſed magis in eo ꝙ quale quidem, vel qũo ſe habet vnumquodq; prædicatur de his, de quibus prædicatur.

Hic ſecundo diffinitionem datam declarat adeo manifeſte, vt non ſit opus explanatione, ſed directione tantum oſtendente, ꝙ artificioſe declarat. Primo diuidẽdo primam partẽ diffinitionis, ſ. quod prædicatur ſeu prædicabile, in duo membra & ſubdiuidẽdo: deinde genus in alterum membrum diuiſionis & ſubdiuiſionis ſemp ducit: oſtẽdendo qũo à compari mẽbro differat, quod artis non modicę fuit. Colligitur aũt talis diuiſio ex textu. Et ſm ſingula membra ex vno latere diuiſionis ſingulas particulas in diffinitione poſuit vt in textu clare declaratur & adunatur. Illud tñ prætereundũ non eſt, ꝙ prędicari in quid contingit dupliciter. Vno modo complete, i. ita ꝙ prædicatum actualiter dicat totã quidditatem eius, de quo prædicatur. & hoc modo nõ loquimur hic de prædicatione quidditatiua. ſola. n. diffinitio illo modo prædicatur in quid. Alio modo contingit prædicari in quid incõplete, i. ita ꝙ prædicatum dicat quidẽ quidditatem eius de quo prędicatur: & per modũ ſubſtantię, non per modum qualitatis (vt de differẽtia dicetur) ſed non explicet totam illius quidditatem: & iſto modo genus dicitur prędicari in quid de ſpeciebus: quoniã ſignificat eſſentiam vniuſcuiuſq; ſuæ ſpeciei per modũ ſubſtantiæ, non tamen complete. animal enim nõ perfecte ſignificat quid eſt homo, licet ſignificet quid eſt homo. perfecte autem ſignificat quid eſt homo. animal bipes: ſi hæc ſit hominis diffinitio.

Prædicatio in quid duplex.

Nihil igitur ſuperfluum, neq; minus cõtinet generis dicta deſcriptio notionis.

Hic tertio ex dictis cõcludendo probat, ꝙ ſupradicta diffinitio fuerit bona, tali ratione. deſcriptio nihil ſuperflui, aut diminuti habens eſt bona: qm̃ altero illorũ modorum vitium accidit in diffiniendo, vel ſcilicet cũ non neceſſaria admittuntur, vel cum neceſſaria dimittũtur. ſupradicta aũt diffinitio eſt hmõi: qm̃ non continet niſi neceſſarias conditiones, qbus ab alijs differt genus, & nullam prætermittit (vt patet ex dictis) igitur &c.

Nomine diffiniti generis non rem naturæ, vel ex re & intentione aggregatum, ſed ipſam generis ſecundam intentionem genus denominatam, hic diffinitam fuiſſe oſtendit: quæ formaliter prædicari, res vero formaliter ſiue denominatiue de pluribus dicitur.

Circa ſupradicta occurrit dubium, an cum diffinitur genus ſumatur genus pro ipſa generis intẽtione, an pro re ſubiecta, aut pro vtraq;. hinc. n. & ide rõnes ſunt. Quòd. n. diffiniatur genus pro re ſubſtrata, ex eo videt, quia id diffinitur, cui conuenit diffinitio: ſed rei ſubſtratæ conuenit iſta diffinitio, & non intentioni, neq; aggregato ex vtraq;, probatur. qm̃ id quod prædicatur de ſpeciebus in quid non eſt intentio generis. ſecunda. n. intentio non prædicatur in quid de rebus, nec eſt aggregatum ex re & intentione: quocunq;. n. modo aggregetur, ſemper falſa eſſet prædicatio in quid talis aggregati de ſpeciebus, ex eo ꝙ altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius ſpeciei. ſed res ipſa ſubſtrata generis intentioni eſt, quæ prædicatur de ſpeciebus. aĩal. n. quod generis intẽtioni ſubijcitur, prædicatur de hoſe & boue in quid, & non aĩal genus, neq; genus. Quòd aũt intẽtio ipſa diffiniat, ex eo haberi poteſt, ꝙ Logica diffinitio ad intentiones directe tendit, & non ad res. Quòd vero totum aggregatum diffiniatur ex eo ſuadetur. quia Logica eſt de ſecundis intentionibus adiunctis primis (ſm Auicennam) & non de primis abſolute, neq; de ſecundis abſolute. Ad euidentiam huius dubitationis (qm̃ ianua eſt diſputatio hæc ad Logicales diffinitiones & tractatus) tria faciẽda ſunt. Primo declarabimus terminos poſitos in quæſtione. Secundo quæſtioni reſpõdebitur. Tertio ſatisfiet argumentis in oppoſitum. Intẽtio idem ſonat ꝙ attentio, & diuiditur in primam & ſecundam. Cuius diuiſionis ratio ſumitur ex eo ꝙ rei, quæ intelligitur, dupliciter aliqua cõueniunt. Quædam conueniũt ei etiam ſi nunq; intellectui præſentaretur. vt hoſe conuenit eſſe riſibilem, & album, & hmõi: & quædam conueniunt illi rei non niſi ex hoc ꝙ intellectui præſentat, vel ex hoc ꝙ circa illam intellectus negociatur: vt homini conuenit ꝙ ſit ſubiectum vel prędicatum in aliqua propoſitione & hmõi. hæc. n. & ſimilia non inueniuntur in hoſe in rerum natura exiſtente, ſed tm̃ in eo vt in intellectu eſt. Ex his itaq; ſic pro nunc creditis, ſciendum eſt, ꝙ prima intentio vocatur illa intellectus attentio, qua inſpicit in rebus ſibi oblatis ea, quæ conueniunt illis in rerum natura. Secũda autem intentio dicit illa intellectus attentio, qua in rebus ſibi oblatis intuetur ea, quæ cõueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verum, quia occultiora ex notioribus noſamus, & id, quod ſecunda intentione concipitur, debiliſsimæ entitatis eſt: extenſum eſt intentionis vocabulum ad id cui attẽditur, & vocat ſecunda intentio id, quod intellectus concipit ſecũda attentione, quod nihil aliud eſt q̃ quoddam ens rationis. Ens aũt rationis cum ſufficienter diuidatur ſm doctrinã ſancti Thomæ in. q. 21. de veritate, in negationem & relationem: huiuſmodi entia, quæ ſecundas dicimus intẽtiones, inter relationes rationis annumeranda fore ſupponatur. Intentionis ergo ſecundæ noſe, licet poſſumus intelligere duo, ſ. attentionem ſecũdam intellectus, quæ eſt ſecunda intentio formaliter, & id, quod illa attentione concipitur (quod eſt ſecunda intentio obiectiue) cõis tñ vſus intelligit id, quod concipitur. i. relationem rõnis factam per intellectum in rebus vt in eo ſunt. Noſa autẽ ſecundæ intentionis vocamus ea, quæ mediante ſecũda attentione intellectus, iſtas relationes ſignificant: vt ſubiectum, prædicatum, ſyllogiſmus & huiuſmodi. Noſa vero primæ intentionis reliqua ſunt, quę mediante prima intellectus attentione ad ſua referuntur ſignificata: vt homo, bos, leo ſignificant ſiquidem vt Primo Perihermenias dicitur, noſa ſignificata ſua mediꝭ conceptibus animæ. Aduertendum quoq; eſt: ꝙ, quia hmõi intentiones ſecundæ, ſeu relationes fundantur in rebus vt intellectis, & denoſant eas, ſicut (ly ſubiectũ) denominat hoſem & ly prædicatum, denominat aĩal, cum dicimus homo eſt aĩal. in hmõi nominibus ſecundarum intentionum duo conſiderãtur, ſ. intentio, quæ relatio eſt, & res ſubiecta intentioni, quæ denominatur ab illa relatione. ſed hæc duo non vniformiter importantur à talibus nominibus. ſed relatio ipſa ſignificatur, res vero ſubſtrata copulatur, ſicut album ſignificat puram albedinem (vt in prædicamentis dicitur.) copulat aũt ſubiectum, quod denominatur ab albedine album. Vnde, quia genus nomen ſecundæ intentionis eſt: in eo poteſt conſiderari id quod ſignificat, & illud eſt relatio genereitatis, quã intentionem generis vocant. Et id, quod copulatur generis noſe, & illud ẽ res ſubſtrata, quæ à genereitate genus denominatur, quam rem ſubiectam intentioni vocant. & ſic pateãt ſuperficietenus nouitijs termini in quęſtione ſumpti. Ad euidẽtiam autem quæſitæ veritatis incedere oportet à notitia illius termini (prædicat.) quod in diffinitione generis ponitur. Prædicari. n. cum ſit terminus ſecundæ intentionis duo in ſe claudit, ſ. intentionem & rem ſubiectam: & vt de cætero prolixitas & obſcuritas vitetur, dicemus, ꝙ omne nomen ſecundę intentionis ſumitur dupliciter. Vno modo formaliter: & hoc eſt cum ſumitur pro illa intentione. Alio modo fundamentaliter,

Quã neceſſaria ẽ hæc doctrĩa: qppe ꝙ totius logicæ ſcopus eſt.

In de veri te. q. 21. a.

Cap. 1.

In cap. de ſubſtãtia

De e ſenti

fundamentaliter, & hoc est cum pro re subsstrata sumit. Prædicari igitur dupliciter sumitur, s. formaliter: & sic nihil aliud est q̄ relatio quędam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis: & fundamentaliter: & sic nihil aliud est, q̄ connexio ipsorum extremorū orationis. Imaginandum. n. est, q̄ intellectus videns sortem habere albedinem, prima sua attentione format hāc propositionem mentalem. Sor. est albus, in qua propositione tot terminos ponit, quot videt extra aīam res: tria siquidem ibi videt, s. Sortē, albedinem, & inhæsionem albedinis in Sorte: & tribus terminis propositionem formatam, dicens, Sortes est albus: ly est nanq̄ significat compositionem (vt in. 1. Perihermenias dicitur.) Hac igitur propositione formata: intellectus secundo attendit suo iam operi, & sortem subiecti, album prędicati, & (est) prędicationis relatione donat. fundamētaliter ergo prędicari est coniunctio rei prędicatę cum re subiecta, formaliter aūt est relatio fundata supra ipsa verbali copula.

Cap. 3. fi.

A

His ergo prælibatis respondetur quæstioni tribus conclusionibus. Prima est, genus non diffinitur hic pro re subsstrata: probatur. qm̄ aut prędicari in quid de pluribus &c. sumitur formaliter, aut fundamentaliter: si formaliter, cum constet q̄ relatio rationis non cadit in diffinitione rei extra aīam, sequitur q̄ genus non diffiniatur pro re subsstrata. Si materialiter, cum etiā constet q̄ connexio rei, quę denominat genus cū speciebus, non sit de ratione illius rei: qm̄ de ratione aīalis non est esse in suis speciebus, quia animal abstrahit ab esse in hoīe & equo, & oībus specieb⁹: sequitur idem quod prius. & sic quocunq̄ modo sumatur. ly prędicatur, non saluatur q̄ genus pro re subsstrata diffiniatur. Secūda conclusio est, genus non diffinitur pro aggregato ex re & intentione: probatur. tum qm̄ totum aggregatum non est diffinibile: complexorum. n. non est diffinitio (vt dicitur. 7. Metaphy.) sed oportet id quod diffinit esse vnum in vna aliqua natura. Tum qm̄ non facile esset fingere, quomodo sumitur (ly prędicatur) in tali diffinitione. Tertia conclusio, est genus diffinitur pro ipsa intentione secunda. probat hęc conclusio: primo authoritate S. Thomę hoc expresse dicentis in Tractatu de Ente & essentia cap. 4. vbi & hoc declarauimus. Secundo ratione adducta, qa scilicet diffinitio Logica id respicit, quod directe est Logicę considerationis. hoc est autem ipsa intentio secunda. ergo &c. Tertio, qm̄ nisi ad hoc veniatur, quibuscunq̄ verbis oppositū palliari videatur, impossibile est saluare q̄ diffinitum sit vere vnum: siue. n. dicatur, q̄ diffinitur res sub intentione, siue intentio in cōcreto, ad hoc oportet venire q̄ ipsa intentio sit id quod diffinitur, si error vitari debet. Sicut siquis diceret niuem diffiniri inquātum est alba, aut albedinem in niue & huiusmodi.

T. c. 13.

B

Cap. 4.

C

Ad primam aūt rationem in oppositum dicitur, q̄, qa diffinitio debet conuenire diffinito non qualitercunq̄, sed quidditatiue, maior illa, illud diffinitur, cui conuenit diffinitio, modificanda est cum hac cōditione, cui quidditatiue conuenit diffinitio. Sed tunc falsa est minor: qm̄ diffinitio generis rei subsstratæ non conuenit quidditatiue, sed denoīatiue: ipsi aūt intentioni generis, quia cōuenit quidditatiue, ideo ipsa intentio diffinitur: & hæc sit quarta probatio tertiæ conclusionis, & potissima. Et vt quod dicimus clare percipi possit, præsupponere oportet, q̄ (vt sanctus Thomas loco allegato dicit) prædicari in diffinitione generis positum, sumitur formaliter pro ipsa intētione prædicationis, ita q̄ relatio prædicationis in quid de pluribus &c. cadit in diffinitione relationis quam significat genus. Hoc autem præsuppositio scien dum est, q̄ diffinitio alicuius accidentis aliter conuenit ipsi accidenti, & aliter conuenit eius subiecto: ipsi siquidem accidenti conuenit quidditatiue, vt ei quod formaliter est tale, subiecto vero eius denoīatiue, vt quod subiectiue uel denoīatiue est tale. v. g. si diffiniatur album, & dicatur, q̄ est disgregatiuum visus: talis diffinitio cōueniet albedini quidditatiue, & vt ei quod formaliter est disgregatiuum visus, eadem vero diffinitio cōueniet niui denoīatiue, & vt ei, quod substernit illi: ita diffinitio generis conuenit intentioni generis quidditatiue, rei aūt subsstratę denoīatiue: ita q̄ illa propositio, genus p̄dicatur de pluribus &c. est quidditatiua, ista aūt, aīal prædicat de pluribus &c. est denominatiua. Rursus scien dum est, q̄ sicut accidens, cui formaliter conuenit aliqd, habet in se duo. Primum est, q̄ ipsum potest vocari tale vt quod, formaliter tamen: & sic dicimus, q̄ albedo disgregat visum. Secundum est, q̄ ipsum est id (quo) subiectum dicitur tale: & sic dicimus, q̄ albedo est id, qua nix disgregat visum. Ita intētio generis habet in se hęc duo: & nanq̄ dicimus, q̄ genus est quod prædicatur, intelligētes per hoc genus esse quod formaliter prædicatur: & dicimus, q̄ genus est quo res subsstrata prædicatur &c. Sicut. n. nix disgregat, quia est alba, ita animal prædicatur de pluribus differētibus &c. quia est genus &c. Postremo curandum est vt in hac et similibus dubitationibus homo sit valde attentus, ne fallatur ex identitate vocabulorū, quæ obscuritatem in re hac parit. oportet siquidem perspicaciter aduertere, q̄ prædicari qñq̄ sumitur fundamentaliter pro inesse, qñq̄ autem formaliter pro illa relatione: & q̄ licet primum alterius fundamentum sit, maxima tñ inter ea diuersitas est: et consequēter cum in ista & similibus diffinitionibus, formaliter sumat (vt dictum est) non exigitur vt id, cui quidditatiue cōuenit illa diffinitio, q̄ prædicetur, i. insit illis, de quibus prædicari dicitur, sed requiritur & sufficit q̄ prædicetur, i. referatur ad illa. ei autem, cui diffinitio conuenit denominatiue, exigitur q̄ prędicari fundamentaliter sumptum (id est, in esse conueniat) vnde aīal est id quod prædicatur, id est, inest homini & equo. intentio autē generis est id, quod prædicatur in quid. i. tali prædicationis relatione refertur ad ipsas species &c. Et sic patet responsio ad primam rōnem in oppositum. cuius, quia tota vis ex p̄dicatione fundamentaliter sumpta pendebat & diffinitio de prędicatione formaliter loquitur: ideo merito ruit. Ad vltimam vero rationem, qua probabatur, q̄ diffiniatur totum aggregatum, dicitur, q̄ procedit ex malo intellectu authoritatis Auicennæ: non. n. intendit Auic. q̄ Logica ita sit de secundis intentionibus adiunctis primis, ita q̄ ex equo consideret vtrasq̄, aut quòd de aliquo ex vtrisq̄ aggregato sit: sed q̄ sit de secundis intentionibus non absolute vt entia sunt (qm̄ homo metaphysicæ speculationis est) sed adiunctis primis, i. vt fundantur in primis, & denomināt eas: ita vt per earum applicationem rerū, quæ primis attentionibus offeruntur, cognitio habeatur. ex diffinitione. n. generis nunc habita, non innotuit absolute (quid res illa quæ genus est) sit, sed quid sit vt denominat rem primæ intentionis: didicimus. n. ex data diffinitione quæ res primæ intentionis generis denominationem habeat, & quæ non. & quæ exigātur ad hoc vt res aliqua talem denominationem sortiatur. Volumus autem hæc pauca in hac quæstione dicta sufficere omnibus diffinitionibus secundarum intētionum: & ideo sunt diligenter notanda & applicanda cęteris.

D

De ente essentia ca. 4.

CIRCA eandem gñis diffinitionem esset dubitādum ex eo q̄ diminuta videtur: quia aliquid est quod prędicatur de pluribus differētibus specie in eo quod quid: & tñ non est genus. Tum qa ens prędicat taliter. Tum qa aīa sensitiua prędicat de pluribus differentibus spē: puta aīa bouis & leonis in eo quod qd (vt patet:) & tñ non est genus. Sed qm̄ prima instātia metaphysicali eget discussione: omittenda hic est. Veritas tñ est q̄ ens non prędicatur in quid. Secunda autem instantia inferius in hoc capitulo quando speciei diffinitio examinabitur excludetur: qm̄ par ē de genere & spē difficultas quo ad hoc.

Lege inferius in libello de ente & essentia, de entis vniuocatione.

CIRCA diuisionem in textu factā est dubium an recte diuidatur prędicatum in id, quod de vno solo & id quod de pluribus prędicatur, quia indiuiduum de nullo

prędicatur. Sed quoniam hoc indiuidui discussionē exigit inferius in hoc capitulo (cum indiuidui diffinitio examinabitur) patet solutio.

Species autem dicitur quidē & de vniuscuiuscꝫ forma, ſm quam dictum est † priami quidem spēs digna est imperio. Dicitur aūt species & ea, quæ est sub assignato genere, ſm quā solemus dicere hoīem quidem spēm animalis, cū sit genus animal: album autē coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem.

† Al. l. sic, Prima qdē spēs digna ē imperio.

Tertia ps.

Hęc est tertia pars huius capituli, in qua declarat qd significat hoc nomen species, ponens duas eius significationes. prima est forma, ā qua formosi dicuntur, qui corporis cōmensuratione à natura donati sunt. hi nanꝫ specioſi quoꝫ à sua dicūtur specie: & ſm hanc significationem species priami imperio digna dicta est. Secunda autem significatio est id, quod ponitur sub assignato genere, ſm quam dicimus hoīem esse aīalis speciem, eo ꝙ ponitur directe sub aīali. Aduertenda sunt hoc in loco quatuor. Primum est, ꝙ Porphyrius (ſm Albertum) contempsit significationes oēs speciei ponere. vtuntur siquidem Grammatici specie primitiua & deriuatiua. Motus autem est eadem, qua supra rōne. illam. n. significationem posuit, ex qua deriuata creditur significatio, qua philosophi vtuntur. ea autem (vt Auicēna dicit) est prima significatio in textu posita. Ex eo. n. ꝙ species formositatem significat, deriuatum est, vt species nuncupetur id quod pulchritudo generis est. genus. n. ſm se informe & imperfectum & potentiale est et appetit specificum esse tanꝫ formale perficiens & diuinę pulchritudinis imitationem. Secundum est, ꝙ (ly assignato) potest dupliciter accipi. Vno modo assignato. i. prędiffinito à nobis genere. i. genere tertio modo sumpto. & hic sensus licet prędicti non obstet litere, sequēti tn, ubi hoc repetit, consonus non est. Alio modo assignato. i. determinato, nō vago, & hic est verus sensus. species. n. quęlibet necessario ponitur sub genere determinato, & impossibile est ꝙ ponatur vage sub genere, quod actu includit in se genus quod vage fieri nō potest. secus autem esset si includeret ipsum in potentia. Tertium est, ꝙ ly sub (ſm Albertum) notat duplicem ordinem, s. naturalis positionis & participationis: qm̄ species naturaliter est inferior genere, & genus naturaliter est superior specie. Et similiter spēs generis potestatem participat. Coartat enim genus, & suæ amplitudinis pars per dr̄iam ad speciem trahitur. Quartum est, ꝙ simul Porphyrius quid noīs & quid rei ipsius speciei assignauit in prædictis verbis, & de quid noīs nō est dubiū, de quid rei vero patet: tum ex dubitatione statim mota, in cuius responsione expresse dicit hanc fuisse speciei rōnem. Constat autem ꝙ quæstio locum non haberet si quid noīs tantum assignatio fuisset. Tum ex eo ꝙ subdens deinde alias speciei diffinitiones notam copulationis apponit dicens, assignant ergo & sic speciē &c. insinuans ex ly, &, iam prędicessisse aliam diffinitionem.

Spēs logica vn̄ appellata est.

Est aūt hæc cā mensuratio debitoꝫ corporū dimensiones ꝓximis qualitatib⁹ disposite ſm debitā omniū partiuꝫ ꝓmensuratione ꝙueniēs inditiū spēi; à forma. n. specifica hæc sunt.

Quòd si etiā genus assignātes spēi memínimus dicētes, quod de pluribus et differētibus specie in eo quod quid est prædicat̄, & speciem dicimus id quod sub assignato genere est.

Quarta ps.

Hæc est quarta pars huius capituli iā inchoata in parte præcedente inquantum in ea anticipatum est, quid sit species: intendit ergo pars ista declarare quid sit id quod significat species: & qm̄ hoc ichoatum est (vt diximus.) Ideo à dubitatione incipiens: quatuor facit. primo dubitat circa diffinitionem adductā tali modo. In diffinitione generis posita est species cū dictum est gen⁹ est quod prædicatur de pluribus differentibus specie: & modo in diffinitione speciei ponitur genus cum dicitur, species E est quæ sub assignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commissa est, quæ ab arte aliena est.

Noſſe oportet quod, quoniam & genus alicuius est genus, & species alicuius est species, vtruncꝫ vtriuscꝫ: idcirco necesse est in vtrorūcꝫ rationibus vtriscꝫ vti.

Hic secundo soluit dubium motum dicens, ꝙ quia genus & species sunt correlatiua: gen⁹. n. speciei est genus, & species generis est species: ideo non fuit inconueniēs, sed necessarium vnum poni in diffinitione alterius & ē conuerso. Notādum est hic, ꝙ genus & species dupliciter accipiūtur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter. vel sub alīs verbis, pro his, quæ sign̄ant, aut pro his quæ denominant. vel sub alīs verbis, pro intentionibus, aut pro rebus subiectis: hæc. n. omnia ęquiualent. Si sumantur fundamentaliter, sic non sunt correlatiua: animal. n. & homo non sunt correlatiua, sed sunt F substantiæ: & similiter color & albedo &c. nec hoc modo accepit genus & speciem Porphyrius. alio modo sumuntur formaliter, & sic sunt correlatiua, sicut pater & filius, dominus & seruus &c. genus. n. et spēs formaliter sumpta entia rōnis, & relatiua sunt, et adinuicē referunt̄ (vt hic dr̄) & sic de genere specie loquitur Porphyrius.

Genus & spēs vbi.

Cum relatiuorum esse in vnius ab altero dependentia essentialiter non nonsista, per reliquum diffiniri alterum non contingit, sed a reliquum.

CIrca hanc responsionem occurrit dubiū. An verum sit, ꝙ vnum correlatiuorū debeat poni in diffinitione alterius. Videtur. n. ꝙ non, quia cum diffinitio detur causa innotescendi (vt in. 6. Topicorum dicitur) aut vnū correlatiuum est notius altero, aut non: si sic, ergo idem erit notius & ignotius respectu eiusdem: qm̄ mutua est eorum diffinitio: si non, ergo talis diffinitio non facit innotescere diffinitum: omnis nanꝫ notitia ex notioribus procedit. Præterea, si vnum correlatiuum diffinit reliquum, sequetur ꝙ idem poneretur ī diffinitione suīpsius, quod est magnum peccatum in arte diffinitiua. tenet consequentia ex doctrina Aristotelis (in Secūdo Topicorum) vbi dicit̄, ꝙ loco nominis positi in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si. n. loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cū in diffinitione istius correlatiui diffiniētis (ſm hanc doctrinā) debeat poni alterum correlatiuum, quod diffinitur, sequetur necessario ꝙ idem seipsum diffiniet. v. g. si genus & species mutuo se diffiniunt: & diffinitio speciei est illa, species est quæ ponitur sub assignato genere: loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, species est quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo quod quid. vbi apparet speciem in speciei diffinitione cadere. In oppositum est Porphyrij authoritas. Hęc q̄stio, qm̄ metaphysicalis est, succincte tractabitur, ne incipientium mentes ignorantiā prauę dispositionis edoctę veritati obicem ponant. Multiplex in quęstione hac est opinio. Quidam dicunt, ꝙ H correlatiua nō se mutuo diffiniunt diffinitione quid rei, sed quid nominis. Quidam vero, ꝙ nec quid rei, nec quid noīs. Quidam vero, ꝙ & quid noīs & quid rei. Primarum opinionum rōnes sunt illę, quas adduxim⁹. Vltimæ vero opinionis ratio est: qm̄ vnum quodꝫ ſm modum sui esse quidditatiui diffiniēdum est: relatiuum autem eē quidditatiuum hoc ipsum quod est alterius, i. sui correlatiui est (vt in prędicamentis dicitur) ergo diffiniendum nō est sine suo correlatiuo. Maior est euidens scientibus, ꝙ non est quęrenda vniformiter omnium rerum diffinitio, sicut nec essentia: substantiarum. n. completarum diffinitio absꝫ addito fit, quia earum essentia absoluta oīno est, formarum vero tam substantialium q̄ accidentalium diffinitio aliquid additum recipit, subiectum. s. quia absoluta à subiecto entia non sunt. Et similiter relatiuorum diffinitio additum terminum recipere debet,

Cap. 2.

Cap. 5.

In p̄dicamēto reſonis.

re debet, quia ens abſolutum à termino non eſt. Et hęc ratio eſt demonſtratiua & eos tantū non conuincit, qui non capiunt ipſam. Sed diligenter notandum eſt ſm Albertum, ꝙ aliud ē diffiniri per reliquum, & aliud eſt diffiniri ad reliquum. ly nanq; per, cauſalitatem quandā denotat, quam neutrum correlatiuorum formaliter ſumptum habet reſpectu alterius: & ideo vnum correlatiuū nō debet diffiniri per reliquum. ly vero ad, cauſalitatem aliquam nō denotat, nec etiam formaliter loquendo dependentiam, ſed tantum habitudinem & reſpectum ſonat ad aliquid vt terminum: & hoc modo intelligitur, ꝙ vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius: ita ꝙ relatiuum nō diffinitur per reliquum, ſed ad reliquum. eſſentia. n. propria relatiui vt ſic in ipſo ad, conſiſtit (vt in prędicamentis dicetur) & ideo, vt diximus, ſm modū ſui ſubſtantialis eſſe diffiniēdum eſt. Et hoc abſq; dubio credendum eſt ab his, qui ſunt debilioris ingenij, & eſt ſententia conformis Ariſtoteli & expreſſa à Porphyrio, Boetho, Auicenna, Alpharabio, Alberto & S. Thoma.

Vbi ſupra.

Nec mihi obijcias ꝙ de relatiuis, nō de relatione rōnes procedūt. relatiua aūt non ſunt in gñe. relationes autem p̄ proprium genus & dr̄iam diffiniendę ſunt: puerilia ſunt hęc: de rebus ipſis abſolute ſermo noſter eſt, nō de eis vt ſignificantur in abſtracto vel in concreto (vt patet ex vi rōnis adductę) nec eſt poſsibile diffinire relationem per proprium genus & differētiam abſq; termino: ſicut nec accidens abſq; ſubiecto: & hęc ſupponere nunc oportet.

Ad primam rationem in oppoſitum dicitur dupliciter. primo cum Auicenna, & Alpharabio, ꝙ vnum eſt notius altero, & ꝙ non inconuenit vnum correlatiuum eſſe notius & ignotius altero diuerſimode vtendo ipſis. Vnum. n. relatiuum diffinitur ad reliquum vt terminū: terminus autem vt ſic notior eſt eo quod ad ipſum terminatur, vt ſic: qm̄ interminatum, vt ſic, ignotum eſt: & ſic vtrūq; correlatiuorum eſt notius altero vt terminus, ignotius vt terminatur. & quia diffinitur vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat: ideo nō eſt inconueniens vnū ad aliud mutuo diffiniri. Si adduceretur ad confirmationem, ꝙ relatiua ſunt ſimul natura & intellectu. dicaſ concedendo ꝙ ſimul cognoſcuntur, vnum tñ accipitur vt notius altero: aliud eſt. n. ſimul cognoſci, & aliud eſt magis cognoſci. Secundo modo dicitur, ꝙ vnum relatiuorum neq; aſſumitur in diffinitione vt prius notum, nec vt magis notum, ſed vt neceſſario connotum: & ꝙ ſtat diffinitionem dari cauſa innoteſcendi, & notificare rem, etiam ſi non quælibet pars diffinitionis ſit notior diffinito. Diffinitio. n. (vt dictū eſt) ſm diffinibilium naturas proportionabiliter requirenda eſt. Cum. n. cōſtet, ꝙ diffinitio exigit duas cōditiones, ſ. ꝙ ſit ex notioribꝰ, & ꝙ ſit ex ꝑius notis: qm̄ omnis diſciplina ex præexiſtente fit cognitione, & ſecunda conditio non exigatur ad oēs partes diffinitionis, vniuerſaliter loquendo, vt appareret ex verbis Auicennæ, qñ dicit, ꝙ dicentes ꝙ vnum relatiuum diffinitur per reliquum, non aduertunt ꝙ aliud eſt cognoſci cum reliquo, & aliud eſt cognoſci per reliquum. & ex S. Thoma expreſſe dicente, ꝙ relatiua ſunt ſimul natura & intellectu, conſequens eſt ꝙ nec prima conditio vniuerſaliter requiratur ad oēs particulas diffinitionis propter eandem cauſam. Vnde dicitur ſm hāc reſponſionē, ꝙ diffinitio illa facit notitiam diffiniti. tum quia aliæ particulæ diffinitionis ſunt notiores, tum quia connotitia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec eſt mirabile ſi ſingulare genus entium ſingularem ſibi modum diffinitionis, & notitię vendicat. Ad ſecundam rationem dicitur negando conſequentiam: eius. n. deductio procedit ex malo intellectu doctrinæ Ariſto. cum. n. dr̄, ꝙ loco nominis diffinientis licet ponere eius rōnem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinſece cadunt in illius noīs ratione, & non quæ cadunt vt additum. Correlatiuum aūt conſtat ꝙ in diffinitione alterius cadit vt additum, & ideo non ſequit̄ ꝙ idem diffiniat ſeipſum. Et vt oēs poſſint iſtam gloſam percipere pono exemplum, ſi diffiniatur homo & dicatur, homo eſt aīal rationale: loco ly aīal, poteſt poni tota ſua ratio, quia nihil habet in ſua ratione vt additū, & dicetur, homo eſt ſubſtantia aīata ſenſibilis, vbi prius dicebatur aīal. loco vero ly rōnale non poteſt poni tota ſua ratio: qm̄ ſua ratio aliquid īcludit vt intrinſecum, & aliquid vt additum: quo ad ea quæ includit intrinſece, puta potens vti rōne licite poni poteſt ratio loco nominis, quo ad id vero quod includit vt additum, puta aīal, poni non poteſt ratio loco noīs, qa ſequeretur nugatio in diffinitione: in ratione nanq; differentię clauditur genus vt additum, & ideo ſi loco differētiæ liceret ponere totam eius rationem, genus bis poneret in diffinitione, ſemel rōne ſui, & ſemel rōne dr̄iæ, & ſic patet tam gloſa ꝙ eius ratio memoriæ commendanda.

Aſsignant ergo et ſic ſpeciē. Species eſt, quę ſub genere ponitur: et de qua genus ī eo, quod quid eſt prædicatur.

Hic tertio ponit ſecundam ſpeciei deſcriptionem dicēs. Spēs eſt quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur. Vbi notādum eſt, ꝙ qa ſpecies dupliciter reſpicit genus, ſ. & vt inferius in recta linea prædicamētali ſuum ſuperius, & vt ſubijcibile ſuū quidditatiuum prædicabile: ideo iſta deſcriptio vtranq; habitudinem complectitur. primā quidem cū dicitur, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, ſecundam vero cum ſubditur, & de qua genus in eo quod quid eſt prędicaſ. Et qm̄ prima connexio eſt cauſa ſecundæ: ideo. n. de ſpecie genus prædicatur in quid, quia ſpecies ei ſubiecta eſt in linea recta: propterea ſic ordinata eſt deſcriptio, vt primo declaretur prima habitudo, & deinde ſecunda. Nec mireris, ſi in iſta diffinitione includitur prima ſicut pars in toto (qm̄ ex diuerſis Peripateticorum dictis) adunat Porphyrius deſcriptiones iſtas, quemadmodum cōtingit illos perfectius vel minus perfecte deſcripſiſſe.

Colligit Porphyrio varias deſcriptiones ex varijs doctrinis Peripateticoꝝ: ſic eas ſñr admonuit.

Id omne ſpecies eſt, quod ita directe ſub genere ponitur, quod nihil includit, quod à genere non oriatur.

CIrca hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, quoniā conuenit alteri à diffinito. cōuenit enim indiuiduo: Sortes enim ponitur directe ſub genere, quod eſt animal, & de Sorte prædicatur animal in eo quod quid. Quærenti enim quid eſt Sortes conuenienter reſpondebitur animal. Si dicaſ, ꝙ diffinitio intelligitur non de quacunq; poſitione ſub genere, ſed directa & immediata: modo licet indiuiduū ponatur ſub genere directe, non tamen ponitur immediate, quoniam inter indiuiduum & genus mediat ſpecies. Contra, quia hæc reſponſio non ſufficiēter ſaluat, ꝙ diffinitio ſit cōpleta. habetur enim inſtantia in promptu de indiuiduo generis. tale enim ponit directe & immediate ſub genere, & tamē non eſt ſpecies. Indiuiduū autē generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hæc ſubſtantia & huiuſmodi, &c. hoc animal nanq; continetur ſub animali abſq; aliqua media ſpecie: quoniam non eſt maior ratio, ꝙ vna ſpecies mediet q̄ alia.

AD HOC dubium dicitur cum Alberto & ſatis ſubtiliter, ꝙ quando dicitur, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, ly ſub, non denotat tantum ordinem poſitionis & participationis, ſed etiam denotat prīcipium totius poſitionis eſſe genus: aliter enim indiuiduum & aliter ſpecies ponitur ſub genere. principiū poſitionis ſpeciei ſub genere eſt ipſum genus, quoniam id, quod addit ſpecies ſupra genus, differentia ſcilicet, quæ conſtituit & ponit ſpeciem ſub genere, ex ipſo genere oritur. Differentiæ enim ſunt velut quædā proprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principium autem poſitionis indiuidui ſub genere non ex ipſa generis eſſentia, ſed materia ſubiecta accidentibus eſt: ad quam Plato deſcendere prohibebat. Negandum eſt ergo, quòd indiuiduum generis ponatur ſub genere eo modo quo ſpe-

et ſub gñe vt genus eſt, nō continetur niſi eſſēt, ſub hac aūt ratione indiuidua, qm̄ ꝺ ſub ſtinetur ſub gñe qđ attu reſpectāte ſt in eo, at indiuidua attu nō ſunt, qz nō eſſet vtz, nō potſtate, qz ꝺ ſt eſſe, ꝙ nihil terminatū, quo mō ingñe tm̄ ſunt ſpēs ꝙ dr̄iæ. quare indiuidua ſtinguntur à gñe, nō qua genus, ſed qua ſtinet ſpēs ſub gnō ſt indiuidua. gē in ſpēs eſſe ſi indiuiduoꝝ. 9m 4. c. de ente ꝙ ēnemq; obſtat quōd genus, qua genus ſtinet ſpēs, ꝙ ſtinit indiuidua, gen ꝙ ſtinente à gñe vt genus ſt qz nō ſt rō qua ſtinitz ſpēs, indiuiduoꝝ cōi, neq; eſſe poſt, nō mō quod ſolute ſunt in gñe ꝙ cō ſuſa, cū in ea nō diuidat genus ut totū ſt.

cies: & intelligenda est diffinitio de positione directa, quæ tota â genere oritur.

Amplius autem sic quoq; species est quę de pluribus & differẽtibus numero tãtum in eo, quod quid est prædicatur.

* non legimus emẽdatis cod. verbum tantũ.

Hic quarto ponit tertiã speciei descriptionem dicẽs, q̃ species est, quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prædicatur. Aduerte hic, q̃ quia species multipliciter accipi potest, ideo multipliciter diffinitur. primo diffinita est secũdum q̃ generi subest in linea prædicamentali. secundo prout generi subest in positione: & nunc tertio diffinitur secundum q̃ prædicabile est ab alijs distinctum. Huius autem diffinitionis termini omnes clari sunt ex dictis, nisi vnus, ſ. differentibus numero. Differentia numero dicũtur quęcũq; conueniunt in conditionibus specificis, & distinguũtur materialibus cõditionibus & proprietatibus. vt Sortes & Plato cõueniunt in his, quæ sunt communia toti speciei humanæ: vterq; enim est homo & admiratiuus & risibilis, &c. distinguuntur autem ex conditionibus materialibus: quia Sortes habet has carnes, & hęc ossa. Plato vero habet hęc altera ossa & has alias carnes. Vocantur autem huiusmodi differentia numero, quia numerus causatur ex diuisione cõtinui, cuius diuisio materialis est non formalis, vt patet, qñ diuiditur lignum. Ponuntur autem singulæ particulæ ad differentiam alioꝝ prædicabilium. nam ly prædicatur de pluribus, ponitur ad differentiã indiuidui, quod dicitur de vno solo. ly aũt differentibus numero, ponitur ad dr̃iam generis, quod prędicat̃ de pluribus differẽtibus specie. ly vero (in q̃d) ad differentiam cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Species non essentialiter, sed secundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia annumeratur.

CIrca diffinitionem occurrit dubiũ: quia omnis diffinitio debet conuenire diffinito inquantum hmõi. Diffinitio enim hominis conuenit homini inquantum homo, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantum circulus: & sic de alijs. ista autem diffinitio nõ conuenit speciei inquantum species. ergo &c. Declaratur minor, quia species, vt species, genus respicit. respectu autẽ generis non est vniuersale, neq; prædicabile, sed inferius subñcibile. diffinitio vero ista explanat speciem vt respicit indiuidua. ergo &c. Nec potest dici, q̃ species, vt species, respicit & genus & indiuidua: quoniam relatiuum semel tantum refertur, (licet possit plures terminos ex eadem causa, seu via respicere) sicut filius eadem filiatione refertur ad patrem & matrem propter eandem generationem. species autem diuersis vñs respicit genus & ĩdiuidua, & expresse à Porphyrio dicitur, quòd eius correlatiuum est genus: ergo &c.

AD HOC dubium dicit̃, q̃ quia secũdum omnes fere antiquos (Alberto teste) species inquantum respicit genus nõ habet, q̃ sit vniuersale & prædicabile, & species inquantum species respicit genus, consequens est, q̃ ista diffinitio non conueniat speciei in eo q̃ species, sed conuenit speciei secundum quandam eius proprietatẽ, quæ sequitur ad esse speciem. cum enim species vt sic sit sub genere, ita q̃ suppositio eius tota ex genere oritur, necessario ex hoc emanat, q̃ spẽs aliqua sub se respiciat, quorum suppositio aliunde oriatur. hoc autem est respicere indiuidua vt prędicabile in quid, &c. Vnde prẽsens diffinitio descriptio est speciei secundũ quandam eius proprietatem: & nõ est eius quidditatiua diffinitio. Potest tamen concedi, q̃ conueniat speciei in eo quòd species non quidditatiue, seu vt diffinitio, sed cõcomitatiue seu vt proprietas. Nec turbetur quispiam si de specie inquantum species est loquimur in hac diffinitione, cum tamen de specie specialissima loqui deberemus. quoniã hæc claritatis causa fecimus. Eadem enim difficultas emergit circa speciem & circa specialissimam: quoniam neutrum eorum ad ĩdiuidua dicitur, vt patet ex eorum rationibus: & euidenter doctrina fit de specie loquẽdo.

Remanet tamen hic difficultas vna propter sui difficultatem omittenda: quomodo vniuersale diuiditur in quinque vniuersalia, de quibus tractamus, si species ex eo q̃ species non habet q̃ sit vniuersale, &c.

Speciei & generis nomine illud dignum est, quod de pluribus specie, siue numero differentibus prædicatur, ita quod plura illa differentia, entia sint perfecta, non autem partes, vel principia, quæ specifica, seu generica prædicata dicuntur.

CIrca eandem diffinitionem occurrit dubium aliud: quia etiam ista videtur diminuta, & conuenire alteri à diffinito. Anima enim humana vel equina, & similiter punctum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo q̃ quid: & tamen nihil horum est species, cum nihil horꝝ sub genere aliquo directe ponat̃. Assumptum patet, quia anima humana prædicatur in quid de anima Sortis & de anima Platonis, quæ numero differunt. quærentibus enim quid est anima Sortis respõdetur recte, est anima rationalis: & similiter quærentibus quid est hoc punctũ, recte respondeẽ est punctum, sicut quærentibus quid est Sortes, respondetur homo, &c.

AD HOC dicitur, q̃ speciei noñ dupliciter vti possumus, scilicet proprie pro eo, quod est vere species, & communiter pro omni prædicato specifico. si de specie proprie loquimur, sic species tantum est id quod sub genere in recta linea prædicamentali ponitur modo superius declarato. si autem speciei vocabulum extẽdere volumus, sic species dicetur omne, quod de pluribus dicit̃ per modum spẽi. Vnde sermo Porphyrñ dupliciter intelligi potest. Si enim accipiamus ipsum loqui de specie proprie, tunc diffinitio glosanda est sic, species est quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, non quocunq;, sed numero naturę cõplete: & sic fugantur omnes dubitationes: quoniam hæc anima & illa & similiter hoc punctum & illud & similia non differunt numero naturę completæ: qm̃ non sunt entia completa in specie, sed principia entium completorum. Et si instetur: ergo fm istam expositionem Porphyrius nõ sufficienter declarauit oĩa prædicabilia vniuoca: qm̃ dereliquit hæc oĩa quæ prædicantur in quid de entibus ĩcompletis. Dicitur, q̃, quia ista prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalẽ exĩstentia, quæ nullum nomen horum quinque prædicabilium proprie subintrant, imitantur ista quinque, de qbus determinatur, sicut in proposito videmus punctũ prædicari de hoc & illo puncto per modũ spẽi, quia prædicatur de eis vt differentibus numero & in quid: & ideo sat fuit determinasse de his, ad quorum similitudinẽ cętera prędicant̃. Si vero accipiamus Porphyrium locutum esse de spẽ extenso vocabulo ad oẽ prędicatũ specificum, sic diffinitio nulla eget glosa: & concedẽdum esset, q̃ illa diffinitio cõuenit etiã illis, quę proprie non sunt spẽs: quare fm hoc non datur illa diffinitio de spẽ proprie sumpta. Mihi magis placet prima via, qm̃ subtilior & dignior tanto viro & tot Peripateticis est. Et p̃ hęc patet responsio ad similẽ quæstionẽ motã de gñe: pariformiter. n. distingui põt de genere, pprie & cõiter, & cætera facile applicari possunt. Cõclude ergo q̃ hmõi prędicata, quæ entiũ completorum principia sunt, vt formę materiæ, motus priuationes, &c. nec spẽi, nec gñis appellatione digna sunt: nec eis conuenit diffinitio eoꝝ, sed prędicata generica, vel specifica, i. ad modum generis & speciei nuncupentur.

Species in eo quod species neq; actu vel aptitudine naturali plura indiuidua necessario habet, sed fm qui intellectui obijcitur indifferens est ad vnum vel plura indiuidua.

CIrca eãdem diffinitionem adhuc aliud est dubium, quia non vr̃ cõuenire omni speciei. multæ siqdem sunt species, quæ non prædiçãtur de pluribus, quia non habent

habent plura indiuidua, nec simul, nec successiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus speciebus corporum cœlestium & intelligentiarū. non. n. possunt esse plures Soles, nec plures Lunæ fm veritatē: & similiter non possunt esse plures intelligentiæ vnius speciei.

Sup de ente & eẽntia ca. 5. q. 9.

AD HOC dubium, pro quãto logici negocij est, presupponendo ea, quæ dicta sunt arguendo esse vera: qm̃ (vt alibi probabitur) ita se habet ueritas. Dicitur, q̃ omnis species prædicabilis est de pluribus non ideo, quia actu vel aptitudine sua habeat plura īdiuidua, sed ideo, quia res illa, quę denominatur species, secundum conditiones quas sortitur ex hoc, quod obijcitur ītellectui nostro, vnde et habet, q̃ species denominerur, abstrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferēter respicit vnū & plura, eo q̃ representatur nobis ad modum istarum rerum, quas intelligimus per abstractionem à conditionibus indiuidualibus. Denominari nanq̃ speciem non conuenit rei secundum se sumptæ, neq̃ secundum esse, quod habet in singularibus, sed secundum esse quod habet in intellectu. ita q̃ proximum fundamentū talis denominationis non est res absolute, nec vt est in singularibus, sed res sic obiecta intellectui nostro. Et quia hoc conuenit omni naturæ, siue cœlesti, siue angelicæ, ideo nihil prohibet eas species denominari, & prædicabiles esse de pluribus & vniuersales, quemadmodū nihil prohibet eas intellectui nostro offerri. Nō ergo exigitur ad speciem, q̃ actu vel aptitudine physica natura illa sit in plurībus, i. q̃ possint esse plura indiuidua illius speciei in rerum natura simul vel successiue, sed sufficit, q̃ vt in intellectu est, plura respiciat, de quibus vt sic prædicabilis ītelligitur (in quid) aptitudine logica, quæ nihil aliud est q̃ indifferentia naturæ in esse cognito ad vnum & plura: & est aptitudo hęc negatiue exponenda: ita q̃ sensus est, species est prædicabilis de pluribus. i. species vt sic nō magis de vno q̃ de pluribus habet vt dici possit, vt de subiecto inferiori, quia ęqualiter abstrahit ab vno & infinitis in esse obiectiuo respectu intellectus nostri, cui res sic obijciuntur vt diximus.

Sed hæc quidē assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est: aliæ vero erunt etiam non specialissimarum.

Quīta pars

Hæc est quinta pars huius capituli, in qua simul declarantur. s. differentia inter adductas diffinitiones speciei, & quid sit generalissimum, quid specialissimum, quidue subalternum. Facit autem ob hoc sex. primo ponit differentiam inter diffinitiones dicens, q̃ hęc vltima descriptio conuenit tantū speciei specialissimæ, aliæ vero priores diffinitiones conueniunt & specialissimis speciebus & non specialissimis. Appellatur autem vt subdit species specialissima infima species in tota linea prędicamentali, sub qua nihil est nisi indiuidua, vt homo, sub quo Sortes & Plato sunt. Nō specialissime vero species dicuntur omnes species superiores, quæ & genera sunt, vt animal, corpus animatum, &c.

Specialissima species est, quæ tantum per seipsam de pluribus differentibus numero prædicatur.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quia non videt verum, q̃ vltima speciei diffinitio cōueniat soli speciei specialissimæ: quoniam cōuenit speciei subalternæ, siue generi, puta animali. animal enim prædicatur de pluribus differentibus numero in eo q̃ quid, quoniam prędicatur de differentibus specie, quęcunq̃ autem differunt specie, differunt etiam numero. Si dicatur (cum Aui.) q̃ intelligit de differentibus numero solo. Adhuc habetur propositum, quia animal prædicatur de Sorte & Platone, qui differunt solo numero: & tamen animal

A non est species specialissima. ergo glosa nulla est. Ad hoc dicitur dupliciter. primo cum Auicē. cuius glosam credo ob scriptorum vitium male legi: legitur siquidem solo, & debet legi solum. Sed diligenter aduertendum hic est, q̃ ly solum, potest cadere supra illud participiū differentibus: et sic in idem redit, ac si diceretur numero solo. est enim sensus q̃ species est, quæ prædicatur de his quę differunt tantum numeraliter, & hic sensus non est ad propositum: quoniam vt probatum est, stante hoc sensu ista diffinitio conuenit generi. Potest quoq̃ cadere (ly solum) supra illud verbū prædicatur, & sic est sensus, quòd species est quæ solum prædicatur de pluribus differētibus numero in eo quod quid, & secundum hūc sensum clare patet q̃ illa diffinitio nulli cōuenit nisi speciei specialissimæ. genus enim omne, & si de differentibus numero prædicetur, non tamen prædicatur solum de illis, sed etiam prædicatur de differentibus specie. Et hoc modo intelligenda est diffinitio illa cum glosa Aui.

5. metaph. cap. de diuerso.

sic Porphyr. extremo Soc. c. di spē, ostendit spēi ḡpm esse de indiuiduis tm̃ ꝓdicari. de his vnū ḡ dr, q̃ inspōa ostinet, atq̃ no spēs, spēs indiuidua, de his ḡ, quatenꝰ talia sūt propē 2 formaliter ꝓdicantur. et ideꝰ Porp. interrog. 38. in ꝓdicam. spēm dignit scā deplevimꝰ nunꝰ differt tibo ꝓdicari. sed eē ḡdā q̃ nō nunꝰ sed successione diuersis tribuat vt ꝓbauimus.

B Secundo dicitur cū alberto, q̃ illa diffinitio intelligenda est de prædicatione per seipsum, & non de prædicatione per aliud. species autem per seipsam prędicatur de indiuiduis, quoniam per seipsam participatur ab eis, genus vero sicut mediante specie participatur ab indiuiduis, ita per speciem & non per seipsum prædicatur de eis. Et ideo diffinitio hęc, quæ de prædicatione per seipsum intellige nda est, generi seu speciei subalternæ non conuenit. Vtraq̃ responsio gratioſę suscipiēda est, &c.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq̃ prædicamento sunt quædam generalissima, & rursus alia specialissima: & inter generalissima & specialissima sunt alia quæ genera & species dicuntur eadem. Est autem generalissimum quidem, supra quod nō sit aliud superueniens genus. Specialissimum autē est C post quod non est alia inferior species. Inter generalissimum autem & specialissimū alia, quæ genera & species sunt eadem: ad aliud tamen & ad aliud sumpta.

Hic secundo, quoniam specialissimi meminerat, vt planam reddat & apertam diuersitatem inter hæc, sternit ordinem prædicamentalem: & inter tres ordines omnia distribuit, scilicet generalissimorum, specialissimorum, & intermediorum: generalissimumq̃ in supremo collocat, specialissimum in imo, intermedia vero in medio sita binomia esse dicit: vocariq̃ & genera & species, respectu tamen diuersorum: sumpta enim vt respiciunt inferius, genera, vt vero superius, species nuncupantur. Attende, quòd cum in litera dicitur, in vnoquoque prædicamento sunt quędam generalissima collectiue accipiendum est: ita quòd dicatur in omnibus D prædicamentis, quædam sunt quæ generalissima vocātur: non quòd in singulis prædicamentis plura sint generalissima: nec quòd in aliquo eorum vnum generalissimum deerit: sed quia in singulis prædicamentis singula sunt generalissima.

Fiat autem manifestum in vno quidem prędicamento quod dicitur: Substātia est quidem, & ipsa genus: sub hac autem est corpus: sub corpore animatū corpus: sub quo animal. sub animali vero rationale animal: sub quo homo. sub homine vero Socrates, Plato, & qui sunt particulares homines.

Sed

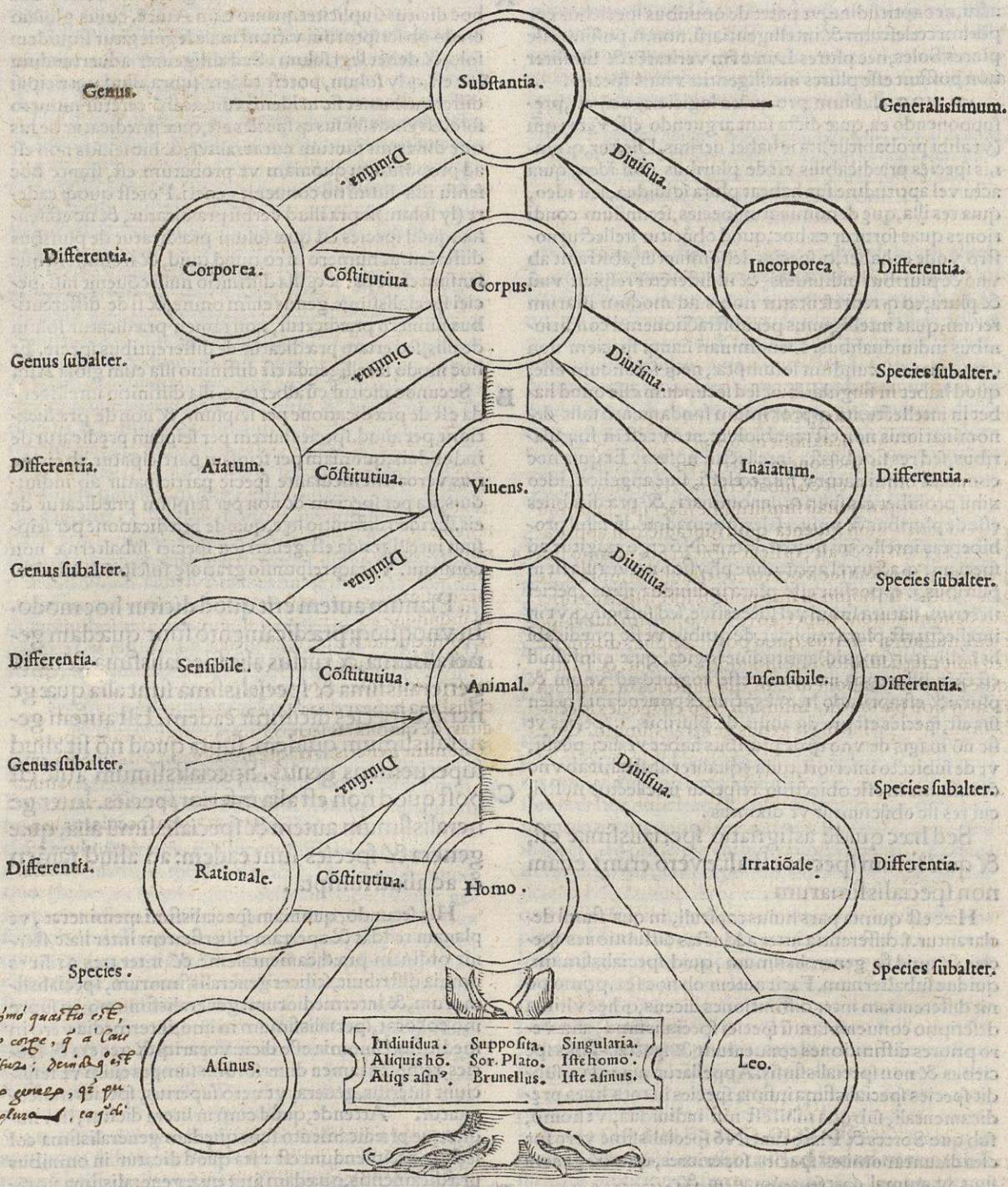

In subã categoria, ꝓmo quæſtio eſt, de genere ſup'mo q̃ corpe, q̃ a' Caiet⁹ & Auer. diſſentiũt; deinde q̃ eſt de numero alternæ generũ, q̃ putant quidam eſſe infinitũ, ta q̃ diſſentit a' Soto.

Sed horum ſubſtãtia quidem generaliſsimũ eſt, & ꝙ genus ſolũ: homo vero ſpecialiſsimũ, & ꝙ ſolum ſpecies. corpus autem ſpẽs eſt ſubſtantiæ, genus vero corporis animati: ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis, genus vero animalis. rurſus animal ſpecies ꝙdem eſt corporis animati, genus vero animalis rationalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autẽ hominis. homo vero ſpecies eſt rationalis animalis, non autẽ genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. & oẽ, quod ante indiuidua propinque prædicaẽ, ſpecies erit ſolum, non etiam genus.

cõ. huiꝰ categ erit, cadneũ q̃ mortale. Vere ſuba hãt gnãz intelligẽ, quicquid ẽ ꝓpſe. i. vi ꝓpria exiſtit, & accidentibꝰ ei bnt vim exiſtendi, ita erit in hoc gnẽ ẽt angelica, demigꝫ oẽs ꝓter diuinã, q̃ cũſit infinita, gnẽ q̃ dria cõtrahi nõ ꝑt. q̃ corruptibile differt ab incorruptibili gnẽ phyſico. i. mã nõ logico. ꝓ theorema Cz. Antonij.

Hic tertio exemplariter in vna prædicamentali coordinatione declarat ordines propoſitos & ſermo eius eſt valde clarus. Duo tñ hic notanda ſunt. Primum eſt, ꝙ hic Porphyrius poſuit generaliſsimum primi prædicamenti eſſe ſubſtantiam, quod Auer. interpretatur dictũ exempli gratia: qm̃ putat, ꝙ fm veritatẽ ſubſtantia non ſit genus generaliſsimum, eo ꝙ intelligentias in prædicamento reponi nõ credit. Et in hoc quidem loco dicit, ꝙ generaliſsimum huius prædicamenti eſt corpus. In cõmẽ. ẋo. 49. ſup ſecũdo cœli remouet corpus cœleſte à prædicamento: & conſequenter generaliſsimum apud eum non eſt corpus, ſed corpus generabile. Verum, qm̃ ſecundum veritatem intelligentię omnes citra primam in prædicamẽto ſunt, & omnia corpora cœleſtia, in hoc audiendus non eſt, ſed generaliſsimum primi prædicamenti ſubſtantiam eſſe fatendum eſt cum Porphyrio. Cap. 3. fi. 2. cœ. cõ. 49. fi.

Secundum

Auerroi Suba nõ ẽ gnãliſſimũ, nugꝫ cœleſtẽ corpꝰ ẽ i categ. q̃ putat Auer. tm̃ eſſe in categ ſenſibiles q̃ manifeſtas ſubas, quod categ ſint pmã ordbg notiſſima, q̃ nõ erit cõcluſi. ſi nõ eſſet, nugꝫ erit ſuba geng ſupmũ, ſed ſenſibilis, ne cõprehendat angelicam. itẽ cœleſtia corpa nõ erũt in hoc gnã in quo ſunt corruptibilia, q̃ corruptibile q̃ incorruptibile gnẽ dicũt vltm̃. 10. metaph. ita corrꝫ cõ.

Secũdum autem notandũ eſt, ꝙ Porphyrius ſtoicos in hoc ſequens animal rationale genus hominis & Dei poſuit, intelligens Dei nomine (vt arbitror poſt Albertum) animalia quędam aerea quę Apuleius Platonicus deſcribit, dicens ea eſſe corpora aerea, mente rationalia, tempore æterna, animo paſſiua &c. huiuſmodi autem animalia ponere peripatetici figmẽtum putant. & ideo ſecundum præſentem doctrinã animal rationale genus non eſt, ſed exempli gratia ſuſcipiatur.

Quẽadmodum igitur ſubſtãtia, cum ſuprema ſit eo ꝙ nihil ſupra eam ſit genus eſt generaliſſimũ: ſic etiam homo cum ſit ſpecies, poſt quã non eſt alia ſpecies, neq; aliquid eorũ, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum indiuidua: (indiuiduũ enim eſt, Socrates & Plato:) Et hoc album ſpẽs erit ſol. & vltima ſpecies. & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima. Quæ vero ſunt in medio, eorum quidẽ, quę ante ipſa ſunt, ſpẽs erũt: eorum autem, quę poſt ipſa ſunt genera.

Hic ad id vnde occaſionem ſumpſit ſermo ille ad declarandum. ſ. diſtinctionem inter ſpẽm ſpecialiſſimam quæ ſolum ſpecies eſt & ſubalternam, regreditur cõcludendo ex proportionali ſimilitudine inter ſpecialiſſimũ & generaliſſimum inuenta quid ſupradictorũ appellatione dignum ſit: & ait, ꝙ ſicut ſubſtãtia in ſummo ſita generaliſſimi nomine vocatur, eo ꝙ nullum ſupra ſe genus habeat: ſic homo in imo poſitus ſpecialiſſimæ ſpeciei denominationẽ habet: eo ꝙ ſub ſe nullam habet ſpeciem, nullumq; inferius, quod poſſit amplius diſtingui: ſed ſunt tantũ ſub homine indiuidua: vt Sor. & Plato, quæ omnino diuiſionem eam, qua ſuperius in inferiora ſecatur non patiuntur. Infimum ergo eſt ſpecies ſpecialiſſima, ſicut primum eſt genus generaliſſimum. Quæ vero in medio ſunt & ſpeciei & generis appellationẽ habent: genera quidem inferiorũ, ſpecies autẽ ſuperiorũ.

Quare hęc quidẽ duas habent habitudines, illam quę eſt ad ſuperiora, ſm quã ſpecies dicũtur eſſe ipſorum: & eam quæ eſt ad poſteriora, ſm quã genera ipſorũ eſſe dicuntur. Extrema vero habent vnam habitudinẽ. Nam & generaliſſimũ ad ea, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinẽ, cum genus ſit omnium id, quod eſt ſupremum: eam vero, quæ eſt ad ſuperiora, nõ habet, cum ſit ſupremũ & principium primũ. Et, vt diximus, ſupra quod non eſt aliud ſuper ueniens genus. Specialiſſimum autem vnã habet habitudinẽ, eam quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies: eã vero, quæ eſt ad poſteriora, nõ diuerſam habet habitudinem, ſed eandem & indiuiduorum ſpecies dicitur: ſpecies quidem indiuiduorũ velut ea cõtinens. ſpẽs vero ſuperiorum velut ea quæ ab illis continetur.

Hic quinto habitudines proprias cuiuſq; trium ordinum dictorum concludendo numerat & diſtinguit: dicens, media duabus ſulta eſſe habitudinibus, altera ad ſuperiora, quæ ſpeciei nomine deſignatur, altera vero ad inferiora, quã generis denominatio importat. dicuntur enim omnia media ſpecies & genera. extremos autem ordines ſingulas habere dicit habitudines, differenter tamen: qm generaliſſimũ ad inferiora tantum reſpectum habent, qui generis nomine denotatur. ſpecialiſſimum vero ad ſuperiora tantum habitudine gaudet quę ſpeciei vocabulo ſignãtur. Verum, qm dubitationi locus relinquitur, quomodo ſcilicet ſpecies ſpecialiſſima ad inferiora habitudine carere dicatur, cũ ex dictis conſtet ipſam reſpicere indiuidua inferiora, de quibus prędicatur in eo quod quid, ideo ſolicite Porphyrius addidit, ꝙ habitudo, quã ſpecies ſpecialiſſima habet ad indiuidua, non eſt diuerſa ab habitudine importata per ſpeciei nomen: qm ſpecies, & dicitur, & generis, & indiuiduorum, ſpecies, licet diuerſimode: qm illius eſt vt continẽtis, horum vero eſt cõtentorum: & propterea, quia ſermo noſter diuerſitatem habitudinum inquirit, merito in ſpecie ſpecialiſſima vnam tantum habitudinẽ induxit, intermedijs vero duas.

Quæ nam ſit habitudo ſpeciei ad indiuidua.

Circa hanc partem occurrit dubium non diſſimulandum: quia Porphyrius male videtur declarare, quo modo ſpecies ſpecialiſſima vnam tantũ habet habitudinem. declaratio enim ſua: vt patet ex dictis, conſiſtit in hoc, ꝙ quia habitudo ſpeciei ad indiuidua nõ eſt diuerſa ab habitudine ſpeciei, ideo vnam tantũ habet habitudinem. Aut enim loquitur de diuerſitate habitudinum ſm vocem: aut ſm rem. ſi ſm vocem veritatem quidem dixit, affirmans eãdem eſſe habitudinem ſpeciei ad indiuidua, & ipſius ſpeciei. qm non differunt prædictę habitudines vocaliter: quia eadem vox. ſ. ly ſpecies vtrãq; ſignãt, ſed ridiculoſa ſolutio dubitationis logicalis eſt hæc. Si autem loquitur de diuerſitate habitudinum ſm rem falſum dixit, ꝙ non ſit diuerſa habitudo importata nomine ſpeciei ab habitudine ipſius ſpeciei ad indiuidua. Clare enim liquet ex dictis, ꝙ habitudo, per quam ſpecies ſignãt, generis eſt correlatiua. Habitudo autem ad indiuidua ad genus non terminatur, ſed indiuidua, & conſequenter diuerſa eſt ab illa, quæ ad genus terminatur. non recte ergo videtur ſoluiſſe dubitationẽ, quã tamen facile ſoluere potuiſſet dicendo, ꝙ licet ſpẽs ſpecialiſſima habeat duas habitudines, nõ tamẽ habet has duas, de quibus eſt ſermo. ſ. importatas nomine ſpeciei & nomine generis. vtrãq; enim horum intermedia tm̃ habent, extrema vero ſingulis cõtenta ſunt. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ Porphyrius licet potuiſſet modo dicto dubitationẽ ſoluere, interius tamen ſpeculatus maius aliquid ſita ſolutione inſinuauit. Cõſiderandum eſt nanq;, ꝙ habitudo generis, & habitudo ſpeciei non ita coeunt in vnũ ſubalternũ, ꝙ vna ex alia oriatur, ſed velut extranea quędam inter ſe adunantur in vnius denominatione. Ex hoc enim ꝙ aliquid genus denominatur non oritur ꝙ ſpecies ſit aliter generaliſſimum cũ genus ſit, ſpecies quoq; eſſet. & ſimiliter ex hoc ꝙ aliquid ſpecies appellatur generis denominatio in eo nõ prouenit, alr ſpecialiſſimum cum ſpecies ſit genus quoq; eſſet. Habitudo autẽ ſpeciei, & habitudo ad indiuidua, licet inter ſe diſcrepẽt, ita tamen coeunt in vnius denominationẽ, vt altera ex altera oriat. Ex hoc nanq;, ꝙ aliquid eſt ſub genere poſitũ poſitione ſuperius declarata. ſ. quæ tota originatur à genere, neceſſario in illo pullulat habitudo ad indiuidua. qm impoſsibile eſt aliquid ita generis participare noſtram, & indiuiduis carere ſaltem in eſſe obiectiuo apud noſtram cognitionẽ, ſuper qua huiuſmodi intẽtiones fundãtur. Quia ergo (vt eſſet ſuperius diximus) relatio ſpeciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex ſpeciei relatione eſt, & cõſequẽter nõ omnino extranea eſt ab ea: ideo Porphyrius dixit, ꝙ habitudo ſpeciei ad inferiora indiuidua nõ eſt diuerſa ab ipſius ſpeciei habitudine: non quin diuerſa ſm rem ſit, ſed quia non ita diuerſa eſt, ꝙ extranea ſit ab illa. pullulat enim ab ea: propter quod & idem nomẽ ſortita eſt. Ex his patet quid dicendũ ſit ad obiecta, quia neq; de diuerſitate vocali, neq; de quacũq; diuerſitate reali, ſed de diuerſitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & ſpeciei habitudinem inuenerat &c.

Determinant ergo generaliſſimum genus ita, ꝙ, cum genus ſit, nõ eſt ſpecies, et rurſus ſupra

pra quod nõ est aliud supraueniẽs genus. Specialissimam vero spẽm quæ cum sit species nõ est genus: & quam cum sit species, nunquã diuiditur in species: & quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ sunt in medio extremorum, subalterna vocãt genera & species, & vnũquodq; eorum speciem esse, & genus ponunt, ad aliud quidem, & ad aliud sumptũ. Ea vero, quæ sunt ante specialissima vsq; ad generalissimũ ascendentia, & genera dicuntur, & species, & subalterna genera: vt Agamẽnon, et Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis.

Hic sexto ex dictis concludit descriptionẽ cuiuscũq; ordinis: & ponit duas generalissimi descriptiones, & tres specialissimi, & vnã subalterni. In diffinitionibus autem generalissimi, & specialissimi attendendum est, q̃ quia vtrunq; eorum superlatiuum est quod & positiue & negatiue exponitur, ideo diuersa tanguntur in descriptionibus istis: vt à prima exordiamur cum dicitur generalissimum est, quod cum sit genus non potest esse species. In prima particula tangitur habitudo, quã ponit. In secunda autem habitudo, qua caret. Altera vero descriptio negatiue expositum ipsum determinat. Specialissimi quoq; tam prima descriptio q̃ secũda similis primę descriptioni generis est: differunt autẽm inter se, quia in prima habitudo negatur generis. In secunda q̃dam generis, pprietas. s. diuisio in plures spẽs. tertia vero ad indiuidua ipsam trahit. Subalterni autẽ descriptio per positionẽ vtriusq; habitudinis datur: q̃m neutrius negatio illi ineſt. Subdit postremo clarũ exemplũ quo innotescat tam ordo q̃ ordinatorum ratio. sicut enim in vna familia Iouis aliquis est pater tantũ, vt primus parens Iuppiter, & aliquis est filius tm̃: vt vltimus heres Agamẽnon. & aliquis est filius & pater: vt intermedij genitores atreus, pelops & tantalus. Sic in vna coordinatione prædicamentali summum est genus tantũ: infimum est spẽs tantũ: media vero sunt genera et spẽs &c.

Sed in familijs quidem plerũq; reducuntur ad vnum principium. ver. gra. ad Iouem: in generibus autẽ & speciebus nõ sic se habet. neq; enim vnũ cõmune genus omnium est ens: nec omnia eiusdem generis sunt, ſm vnũ supremũ genus, quẽadmodũ dicit Arist. sed sunt posita, quẽadmodum dictũ est in prædicamentis, prima decem genera quasi decẽ prima principia: & si omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, nõ vniuoce. si enim esset cõmune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerent. cum vero sint decem principia prima, cõmune ens omnium ſm nomen est solũ, nõ autem ſm diffinitionis rationem, quæ ſm nomen est. Decem igitur quidem generalissima sunt.

Sexta pars.

Hæc est sexta pars huius capi, in quo agitur de numero generum & specierum & indiuiduorũ: vnde duo facit, q̃m primo numerum generalissimorũ determinat duabus conclusionibus. quarũ prima est, non est vnum genus generalissimum, in quo sint omnia genera. Secunda est, genera generalissima sunt decem. Primam conclusionem ex dissimilitudine ad exemplum datum in familijs probat (ex Aristo. auctoritate) & ratione. Ex dissimilitudine quidem, q̃m licet sit similis dicta coordinatio prædicamentalis vni familiæ, quo ad ordinẽ succedentium in ea: non tamen similis est quo ad reductionem plurium familiarum ad vnum primum patrẽ. plures enim familiæ ex Ioue deriuatæ diuersis vijs eundem patrem habent, in quo omnes conueniunt. plures autem ordines prædicamentales nõ deriuantur ex vno capite, quod sit genus & principium dictum de oĩbus. & ideo non reducuntur ad vnũ genus omnium &c. Ex auctoritate vero Arist. q̃m dicit omnia nõ esse eiusdem generis ſm vnum supremũ genus. Ratione autem tali, si esset vnũ genus omnium illud maxime esset ens: sed ens non est genus: ergo. probatio destructionis consequentis. Si ens esset cõmune omnium genus esset vniuocum: sed ens non est vniuocum: q̃m Aristo. dicit, q̃ siquis omnia entia vocet, æquiuoce nuncupabit. Et q̃m vniuocum est cõmune ſm vocem & rationem quæ est ſm illud nomen: ens autẽ est cõmune ſm nomen solum & nõ ſm rationẽ. probatur, q̃m prima principia in prædicando sunt decem prædicamẽta: & si ens esset cõmune ſm nomen & rationem illa non essent prima, sed ens esset primum principium in prędicando. Secunda autem cõclusio Arist. auctoritate probatur. & cõcluditur &c. Aduerte q̃ cum dicitur prima principia esse decem, & non vnum, q̃ non est sermo de quibuscũq; principijs, sed formalibus, quæ sunt notiões totius. principiũ enim dicitur multipliciter, & de principijs extrinsecis. s. efficiente & finali & de his non est sermo nunc: q̃m vnum est omnium agẽs etiam, ad quod omnia tendunt, Deus gloriosus: & de principijs intrinsecis materiali. s. & formali: & de materiali quidem etiam nũc sermo nõ est. Formale autem secatur in principium quod est forma partis, & de hoc quoq; nõ est sermo: & quod forma & notificatio totius est, & de tali loquimur nũc cũ dicitur, q̃ decem sunt prima principia: omnia siquidem prædicata notificãtia totum esse rei reducuntur ad decem prima prædicata cæteris superiora ex quibus cętera oriuntur tanquam â primis elemẽtis potestate omnia continentibus &c.

CIRCA hanc partem dubium est an ens sit vniuocum: & an sit ſm nomẽ solum cõmune, an sit ambiguũ seu analogum &c. Sed q̃m hæc logicales transcendunt metas si subtiliter tractanda sunt, differantur vsque ad Metaphysicam &c.

Specialissima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ sunt post specialissima, infinita sunt: quapropter vsq; ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidẽtes specificis differentijs. infinita vero, inquit, relinquenda sunt. neq; enim eorum scientiam posse fieri.

Hic secundo numerum specierum & indiuiduorum simul assignat di. spẽs esse in quodam certo quidem numero, sed nobis incerto. sicut magnus exercitus nõ numeratus determinatum habet hominũ numerum, licet videnti incertus sit numerus illorum. Indiuidua autem & infinita sunt in seipsis, & nobis propter continuã successionẽ eorũ in potentia. actu enim licet semper finita sunt, nunq̃ tamen tot facta sunt, aut fient, q̃n adhuc alia producendo superſint. & ideo infinita dicũtur in potentia. propter quod Plato iubebat duo: descẽsus. s. quietẽ in specialissimis: & quibus medijs descẽdendũ erat. volebat enim q̃ à generalissimis descendere incipiens vsq; ad specialissima veniat, sed ibi quiescat: q̃m infra specialissima indiuidua infinita sunt: infinita autẽ ab arte relinquenda sunt, eo q̃ de eis disciplina suscipi nõ potest obstante eorũ infinitate & mutabilitate &c. Media autẽ, quibus descẽdendũ erat quasi semitis quibusdam, differentias dicebat esse specificas, quibus genera in species trahuntur: huiusmodi autem differentijs species specia-

4. Met 52. 7.

lissimæ carent: qm̃ (vt dictum est) non possunt amplius diuidi specificis differentijs, sed atomæ sunt, participantur tamẽ ab indiuiduis pro differentias materiales, quæ qm̃ infinitæ sunt, semitæ certæ esse non possunt, p quas à specialissimis ad indiuidua veniantur &c.

Descẽdẽtibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire. ascẽdentibus vero ad generalissima necesse est colligere multitudinẽ in vnũ. collectiuũ enim multorum in vnã naturã species est. & magis id quod est genus. particularia vero & singularia econtrario in multitudinem semper diuidunt quod vnũ est. Participatione enim speciei plures homines, vnus homo: particularibus autem & singularibus vnus homo & cõmunis plures. diuisiuum enim est semper quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod cõe est.

Septima pars. Hæc est septima pars huius capituli, in qua modus ascendendi & etiam descendendi in prędicamentali ordine declaratur duabus cõclusionibus. Prima est: descensus fit diuidendo vnũ in multa. Secunda est: ascẽsus fit colligendo multa in vnum. Declaratur vtraq; ex proprietatibus terminorum vtriusq; viæ: qm̃ terminus ascensus ab indiuiduis est spẽs, & à speciebus est genus. species autẽ collectiua & adunatiua est multorũ in vnũ & similiter genus, immo genus magis est collectiuũ & adunatiuũ q̃ species: terminus vero descensus à genere in spẽs sunt particularia. i. partes subiectiuæ, & à specie in indiuidua sunt ipsa singularia. particularia autem & singularia vnũ superius diuidunt & partiuntur in multa. Exemplum autem, q superius, quod ascẽsum terminat, sit collectiuum, est, quia oẽs particulares homines, qui valde multi sunt, inquantũ participãt speciei humanæ naturam, non retinent suam pluralitatẽ, sed adunantur, & sunt vnus homo fm spẽm. Exemplũ vero, q inferiora, quæ descensum terminant, diuisiua & multiplicatiua sint, est: quia hõ vn⁹ fm spẽm & cõis p cõditiones materiales multiplicatur in particulares homines &c.

Genus extensiue magis collectiuum est quam species, quę intensius plura continet.

CIrca illud dictum, genus est magis collectiuũ in vnã naturam q̃ species. dubitatur, quia oppositum dicere debuisset. illud enim est magis in vnam naturã vnitiuum, quod in se est magis vnum, & cuius naturæ vnitate retenta minorem distinctionẽ res illius naturæ inter se compatiũtur. Sicut illud est magis calefactiuum, quod in se est magis calidum, & â quo res calefactę minus compatiuntur frigoris, cęteris paribus &c. Species autem in se est magis vna q̃ genus: qm̃ species dicit naturam omnino indiuisibilẽ formaliter, vnde & atoma dicitur, genus vero naturã formaliter diuisibilẽ importat: & similiter res fm speciem adunatę minorem distinctionem compatiuntur. nõ enim possunt distingui nisi numeraliter: quæ vero in genere tantũ conueniunt, formaliter distingui necesse est. magis ergo collectiua est species in vnam naturam q̃ genus. Ad hoc breuiter dicitur q esse magis collectiuũ multorum potest intelligi dupliciter. Vno modo intensiue, & sic species est magis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio adducta probat. Alio modo extensiue, & sic genus est magis collectiuũ, quia multo plura sub sua adunatione cadunt q̃ sub speciei ambitu. Vnde species & genus se habent sicut duo duces. quorum alter habet exercitum paruũ, sed valde vnanimẽ, alter exercitum magnum, sed diuersarum factionum. ille enim magis colligit intensiue, hic extensiue. Porphyrius autem loquebatur hic de extẽsiua collectiõe, & ideo dixit genus esse magis collectiuũ.

Participatione speciei plures hoĩes qua rõne sunt vnus homo.

CIrca illud verbum. participatione speciei plures homines sunt vnus homo. Notandum est, q Porphyrius nõ absolute dixit plures homines sunt vnus homo, sed cum illa cõditione. s. participatione speciei. ista autẽ cõditio, est cõditio diminuens ly vnus homo: qm̃, cum absolute dicitur vnus homo, intelligitur de vnitate numerali, quæ est maxima vnitas. cum autem adiungitur sibi, ly participatione speciei, iam distrahitur quodãmõ præiacens prædicatum: & de homine vno fm speciem, qui nõ est homo vnus, accipi oportet: & ideo nõ valet, plures homines sunt vnus homo participatione speciei, ergo sunt vnus hõ. sicut nec valet hos & leo sunt idem genere: ergo sunt idem &c. Idem enim est dicere, participatione speciei plures homines sunt vnus hõ, & dicere: plures homines sunt vnum in homine denominato spẽs: ex quo clare patet non sequi, ergo sunt vnus homo, vel sunt vnum. Modus autem, quo plures homines vnitatem in homine specie habẽt, logicum excedit negocium. & ideo sat sit pro nunc scire, q ideo vniuersaliter loquendo inferiora, quæ plura sunt inter se, in superiori adunãtur, & partieipatione illlus vnũ dicũtur, quia vt sunt & cõueniunt in illo superiori differentiarũ quibus illud superius diuiditur, & ex quibus eorũ pluralitas oritur, expertes sunt, pluralitate autẽ sublata necesse est remanere vnũ id quod restat. sicut in proposito sor. & Pla. ideo sunt vnum in homine: quia non distinguũtur nisi per proprietates indiuiduales: & vt sunt in homine carent proprietatibus indiuidualibus, quibus homo descendit ad sor. & Pla. ablatis autem per intellectum à sorte & Platone eorum proprietatibus, non habent per quod distinguantur: ac per hoc id quod remanet, putà natura humana, non distinctum est: qm̃ in eo distinctiua non sunt actu, & similiter homo & leo participatione animalis vnũ animal sunt: qm̃ vt sunt in animali differentias proprias, quibus distinguuntur pręueniunt: qm̃ animal non includit actu rationale, aut rugibile: amotis autẽ per intellectũ ab homine & leone rationabili & rugibili nõ habent per quid distinguantur: & cõsequenter remanent vnum. & quia remanent animal, ideo debẽt esse vnũ animal inquantũ animal sunt.

Assignato autem genere & specie quid sit vtrũq; eorum, & genere quidẽ vno existente, speciebus vero pluribus (semper enim diuisio generis in species plures est:) genus quidẽ semper de speciebus prędicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neq; de proximo sibi genere, neq; de supioribus: neq; enim cõuertitur. Oportet enim autẽ æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus. vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. neq; enim dices animal esse hoiem: quẽadmodũ dices hoiem esse aial.

Hæc est octaua pars huius capituli, in qua ordinatur prædicatio exercenda in ipsa prædicamentali coordinatione tribus regulis, quarum primæ simul ponuntur, & sunt illę. genus de speciebus & vniuersaliter omne superius de inferioribus prędicatur. Altera est, species de genere & vniuersaliter inferius de superiori non prædicatur &c. Ad ponendas autẽ has regulas ex prædictis cõtinuationem dicendorũ assumit: cõmemorans q ex diffinitione iam generis & speciei habita & numero specierum semper numerum generum excedente: qm̃ genus vnũ non potest diuidi in species pauciores duabus: consequens est, q ponatur prima regula. s. q genus prædicatur de speciebus &c. patet autem sequela ex diffinitione ipsius generis, in qua dictum est, q prædicatur de pluribus differẽtibus specie. Secunda autẽ regula

Tertiaq; hæc dubitatio sic facilio explicabitur. Tm̃ est ens indiuisũ 2. 4. Metaph. q ió quateng aliqua sunt vnũ, eateng indiuisa sunt q ẽ. sed spẽs q eaq; indiuidua, genera sunt inuisa, q genera vniuerliter participant, & genera sunt vnũ: at indiuidua, spẽ quã est participãs sũt indiuisa, & spẽ sunt vnũ. nõsequ; autem sunt vnũ genꝰ aut spẽs. sunt vnũ, q̃ vnitas q simplex q absolute dr̃ est numerica, alte quodãmo nõsequ genꝰ aut spẽs, nõsequ; aut quod est simplex ex eo q̃ est quodãmo, q̃ est fallacia simplex q quodãmo. Tb.

Tb. Deinde vnũ magis, dr̃ quod magis est indiuisum in propria nã, q ió vnũ intensiue, quo mo spẽs est magis vnũ ẽ genꝰ, q̃ nulla hẽc formalẽ diuisionẽ q spẽs vt dicas, vt genꝰ, sed solã multiplicationem indiuiduoꝝ, genꝰ autẽ est magis vnũ extensiue, q̃ plura cõprehendit q spẽs vt patet, cui aũt Porphyrius disserat de vnitate vniuersalis, quatenus est q plura comprehendit, accõmodati inquit genꝰ esse magis vnũ q̃ species:—

ſtabilitur à Porphyrio ex quadam fundamẽtali propoſitione dicente, ꝙ oportet æqua de ęquis, aut maiora de minoribus prędicare, minora vero de maioribus minime. ſpeciem enim conſtat eſſe minorem genere, & vniuerſaliter omne inferius eſt minus ſuo ſuperiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & æqualitate ambitus eorum, quæ continentur ſub eis: ſm quã dictũ fuit, ꝙ genus magis eſt collectiuum q̃ ſpecies: ita ꝙ illud eſt maius, ꝙ continet omnia quæ continet alterũ, & vltra illa aliqua alia. ſicut animal eſt maius homine: illud vero minus, quod non continet quicquid alterum ambit, vt homo reſpectu animalis. illud autẽ eſt æquale quod adæquat alterum, & adæquatur ab illo ſm cõtenta ſub eis: ita ꝙ de quocunq; dicitur vnum, dicitur & reliquũ: & econuerſo, vt homo eſt riſibile &c.

Quæcunq; per ſe prædicantur, æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oportet.

CIrca hanc partem occurrit dubium de qua prædicatione intelligenda ſit Porphyrij hæc, ppoſitio, oportet æqua de æquis, vel maiora de minoribus prędicare: qm̃ vniuerſaliter nõ eſt vera. Clarum eſt enim ꝙ illa eſt aliqua prædicatio, animal eſt homo: & tamẽ ibi minus de maiore prædicatur. Ad hoc dicitur, ꝙ prædicatio eſt duplex: directa & indirecta. prædicatio directa eſt, qñ prædicatũ ſe habet vt forma ſubiecti: qm̃ prædicata tenentur formaliter, ſubiecta vero materialiter. Prædicatio autem indirecta eſt, qñ ſubiectum eſt potius forma prædicati q̃ econuerſo. tunc enim ordo rectus prædicationis non ſaluatur: vt ſi diceretur, album eſt homo. Et quia ſuperius ſe habet vt forma inferioris, et inferius vt materia quædam ſuperioris eſt, ideo dicitur, ꝙ illa propoſitio intelligenda eſt de prædicatione directa. mediũ enim tale prædicationẽ oportet vel prædicatũ eſſe ſuperius: vt cum dicitur, homo eſt animal: vel æquale, vt dicẽdo homo eſt riſibilis &c. Sed hæc reſpõſio dubitationẽ non fugat: qm̃ admittendo deſcriptionẽ prædicationis directæ clarum eſt, ꝙ multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur (vt patet dicendo, naſus eſt ſimus: numerus eſt par: & hmõi) ſubiectũ enim in oĩbus huiuſmodi enuntiationibus minoris eſt ambitus q̃ prædicatum: & prædicatum forma eſt ſubiecti: cum eius accidentalis quædã forma ſit. Nec poteſt fugiendo dici, ꝙ Porphyrius intẽdit loqui de p̃dicatione, quæ cõmittitur inter terminos eiuſdẽ prædicamenti tantũ. ſ. genus ſpeciẽ differentiã & indiuiduũ. Et primo: quia ſm doctrinã præſentis operis non inuenitur prædicatio æqualis de æquali in vno p̃dicamẽto: qm̃ ipſe nullã ponet differentiã conuertibilem cũ ſpecie ſpecialiſſima. Secundo quia hic expreſſe dicit prædicatione æqualis de æquali eſſe prædicationẽ proprij de eo cuius eſt propriũ: vt hinnibilis de equo. Dicendũ eſt ergo ꝙ illa propoſitio intelligitur de p̃dicatione per ſe, & non de quacũq; prædicatione. prædicationẽ per ſe voco eã, quę in primo poſteriorũ diſtincta eſt in modos perfeitatis &c. Secundũ enim oẽm prædicationẽ per ſe oportet aut equa de ęquis, aut maiora de minoribus p̃dicari. Minora nãq; per accidens prędicãtur de maioribus. accidit enim naſo ꝙ ſit ſimus, & numero ꝙ ſit par: licet non accidat numero ꝙ ſit par vel impar: & naſo, ꝙ ſit ſimus vel aqualinus &c. & ideo illæ quãuis directæ: per accidens tñ prædicationes ſunt. & ideo nõ eſt mirũ ſi præſens propoſitio in eis locum non habet &c.

Cõ. 9.

De quibus autem ſpecies prædicatur de his neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſq; ad generaliſſimũ. ſi enim verum eſt dicere Socratẽ hoiem, hominẽ autem animal, animal vero ſubſtantiam: verum eſt, & Socratem animal dicere, atq; ſubſtantiam. ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prędicentur, ſpecies quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autẽ & de ſpecie, & de indiuiduo: generaliſſimũ autem vel de genere, & de generibus, ſi plura ſunt media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo: dicitur enim generaliſſimum quidẽ de omnibus ſub ſe poſitis generibus, ſpẽbus, & indiuiduis. Genus aũt, ꝙ ante ſpecialiſſimũ eſt, de oĩbus ſpecialiſſimis et indiuiduis. ſolũ autẽ ſpẽs de omnibus indiuiduis.

Hic ſecundo ponit̃ tertia regula quæ talis eſt: de quibuſcunq; ſpecies prædicatur de his neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur: & generis genus: vſq; ad generaliſſimum: & ſatis clare declaratur: atq; ſummariç colligitur de quibus quodlibet quod in prædicamẽto eſt prædicatur: nec opus eſt expoſitione.

Indiuiduum autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum enim dicitur ſocrates, et hoc albũ: & hoc veniẽs, & Sophronici filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, qm̃ ex proprietatibus cõſiſtit vnumquodq; eorum, quarum collectio nunq̃ in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunq̃ in aliquo alio particularium erunt eædem: hæ vero quæ ſunt hominis proprietates. (dico autem eius qui eſt cõmunis) erunt eędem in pluribus: magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quòd homines ſunt.

Hæc nona pars huius capituli, quæ licet textus ſeriẽ ſuperioris potius ſit terminus q̃ alia pars ſeparata, quia tamen nouam ingreditur materiam, ſeparata ſit ab illa. Agitur ergo in hac parte de indiuiduo (& quo ad quid ſit) & quot modis ſit: & quare dicatur indiuiduũ. Quid enim ſit indiuiduum perſuadetur cum dicitur, ꝙ indiuiduum de vno ſolo p̃dicatur. Tripliciter autẽ indiuiduũ ſignificari tradit. ſ. termino diſcreto, vt Socrates: & termino cõi cum pronomine demonſtratiuo, vt hoc albũ: & circũlocutione vt filius Sophronici, ſi vnicus eſt &c. Quare autem indiuidua vocentur huiuſmodi entia ſubdit dicens. hoc ideo eſſe, quia ex proprietatibus cõſtat, quæ diuidi non poſſunt, ita ꝙ in hoc & in illo inueniri poſſint. ſicut proprietates ſpeciei inueniuntur in pluribus. hæ carnes nãq; & hæc oſſa & hi nerui cum hac cõplexione nõ niſi in hoc vno ſunt. Carnes autẽ & oſſa & nerui, quæ pertinent ad ſpẽm in pluribus partita ſingularibus inueniuntur: ita ꝙ ſicut plures homines (vt ſuperius dictũ eſt) ſunt vnus homo, inquantũ conueniunt in ſpecie humana, ita conueniunt in hoc quod eſt habere eaſdem carnes ſm ſpẽm: & ſimiliter eadem oſſa ſm ſpeciem: & reliqua, quę ad ſpeciei naturã pertinent. omnia enim huiuſmodi eadẽ ſunt ſm ſpẽm in omnibus particularibus hominibus. ſm autem indiuiduales proprietates multa eſt inter ea diuerſitas &c.

Nona pa

Indiuiduũ artificioſa prædicatione de nullo, neq; de multis p̃dicatur. naturali vero de vno ſolo. i. ſeipſo p̃dicatur.

CIrca illã indiuidui deſcriptionẽ (indiuiduũ eſt quod de vno ſolo prædicatur) dubiũ occurrit: quia Ariſt. (in primo perihermenias) dicit ſingulare eſt quod non prædicatur de multis. multum autem refert dicere non de multis, & de vno. ex hoc enim quod dicitur indiuiduum non prædicari de multis, non ſequitur, ergo de vno ſolo: quia ſtat ꝙ de nullo p̃dicet̃. Ex eo vero quod dicitur, de vno ſolo, recte ſequitur, ergo non de multis. deſcriptio ergo Porphyrij, quia reſtringit dictũ Ariſtotelis, ſub dubio cadit: qm̃ aliqua indiuidua ſunt, quæ de nullo prędicantur. ſ. indiuidua prædicamenti ſubſtãtię:

Cap. 5.

vt

vt sortes & Plato. à prima nãq; substãtia (vt in prædicamentis dicitur) nulla est prædicatio. non est ergo descriptum ipsum indiuiduũ. Ad hoc dubium dicit Auerrois in hoc loco, q̃ assignatio indiuidui data à Porphyrio non est vera indiuidui assignatio, quia non cõuenit omni indiuiduo, sed indiuiduis accidentium tantũ, quę prædicantur de subiectis suis denominatiue, vt cum dicitur sor. est hoc album &c. indiuidua enim substantię, neq; denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur, vt Aristo. in prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois, q̃ vera assignatio indiuidui est illa. In diuiduũ est quod non dicitur de multis &c. Sed qm̃ Porphyrium cõis schola sustinet & merito, ideo aliter dicendũ est: vtriusq; dictum sustinendo, s. q̃ prædicatio est duplex. quædã est artificialis, quædã vero naturalis. prædicationẽ artificialẽ voco ab arte non effectiue, qm̃ omnis prædicatio artis opus est, sed finaliter, quia, s. artis fini directe seruit. Naturalem autẽ prędicationẽ voco, quæ artis fini non est directe proficua, ex natura tñ rei significatę verissima existẽs naturam imitatur, quæ ad vnũ determinata est. Cum igitur finis logicalis artis sit (instrumẽta edere, quibus incognita innotescant) p̃dicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notũ fit. hæc autem est, quæ duo qualitercũq; distincta adunat, vt homo est animal, vel risibilis &c. prædicatio autẽ naturalis erit illa, qua nihil notificatur ignotũ. hæc autem est, in qua omnino idem de seipso prædicatur: vt homo est homo. nullã enim q̃nem dubitabilẽ terminat enunciatio dicens, a, est a, b, est b, &c. verissima tñ est adeo, q̃ Boethus dicit eã nullam esse veriorem. De artificiali igitur prædicatione loquẽs Aristoteles dixit, q̃ à prima substantia nulla est prædicatio: & q̃ non dicitur de multis indiuiduum. & Auerrois dixit, q̃ Porphyrij assignatio non est vera. De naturali autẽ p̃dicatione loquebat̃ Porphyrius dicens, indiuiduum de vno solo prædicari, qm̃ prędicatur de seipso dicendo, sortes est sortes &c.

In p̃dicamẽto substãtię cap. 3. fi.

Vbi supra.

Indiuiduum vagum prædicatur de pluribus, sed in quale: cui non obstat indiuiduum prædicari de vno solo.

CIrca eandem descriptionem dubitatur, an cõueniat indiuiduo vago, an indiuiduo signato tantum. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo, aliquis bos & hmõi: indiuiduum vero signatum hic homo, hic bos, &c. Sortes &c. Est autem ratio dubitãdi, quia cõiter dici videtur, q̃ indiuiduum vagum de vno solo p̃dicatur, & tñ exercitium prædicationis cõuincit, q̃ de pluribus prædicatur: Sor. n. est aliquis homo, & sic̃ Plato est aliquis homo, et sic de alijs. Ad hoc dubium dicit, q̃ ista descriptio conuenit etiã indiuiduo vago, & cõsequenter q̃ indiuiduum de vno solo prędicatur fm rem, licet fm vocem prædicet̃ de pluribus. vnde, quia cũ dicitur aliquis homo est Sor. & Pla. nulla res cõis Sorti et Platoni prædicatur, nisi natura humana importata p ly homo, & ly aliquis hõ, importat naturã non absolute, sed particularizatã: ideo sola illa vox, aliquis homo, est cõis vtriq; sicut si plures hoies vocẽtur Sortis nomine, quod importat naturã humanam determinatã ad hoc, sola vox cõis est vtriq; sorti. Sed huic responsioni, cui cõiter ab oĩbus assentiri videtur, obstat S. Tho. doctrina, quæ peripateticis plurimum consentanea est. habet̃ siquidem ab ipso in. q. disputato de Potentia Dei. q. 9. ar. 2. q̃ indiuiduum vagum prędicatur de pluribus non solum fm vocẽ, sed fm rõnem significatam. Fundatur autẽ doctrina sua super hoc: quia in sor. tria possunt considerari, quæ in eo sunt: natura, s. humana, & modus, quo illa natura est in sor. qui modus nihil aliud est q̃ particulariter existere. est enim in sorte natura humana nõ vniuersaliter, sed particulariter: & principium, quo illa natura determinatur ad sortem, puta materia signata. Horum autem trium natura ipsa cõmunis est, & prædicabilis de multis: modus quoq; naturæ cõis est omnib9 indiuiduis illius naturę, sicut & natura ipsa: sicut in quolibet homine est natura humana: ita est etiam in quolibet homine natura humana particulariter. nullus enim homo est qui non sit homo, & qui nõ sit homo particularis: nisi fm Platonicos ponẽtes hoĩem vniuersalẽ &c. Principium autẽ, quo natura ad hoc determinatur, proprium est ita huic, q̃ nulli alteri conuenit. Quẽadmodũ ergo, quia species naturam absolute signat, de pluribus prædicatur, ita indiuiduum vagum, quia modũ naturæ non determinatũ ad hoc, seu naturã sub modo nõ determinatam ad hoc, importat, de pluribus prędicabile est: indiuiduum vero signatũ, quia hoc singulare significat de multis nullo pacto dici potest. Non ergo æquiuoce dicitur indiuiduũ vagum de pluribus, sed fm nomen et rationem. Et licet contra doctrinã hanc obĵci possit pro nunc, tamen tripliciter instari potest logicaliter. Primo: quia fm hoc Porphyrius diminutus esset determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago. Secundo, quia superius posita est diuisio prędicabilium, & non apparet sub quo illorũ membrorũ claudatur indiuiduũ vagũ: quia non prædicat in quid (esset enim species) nec in quale. ergo &c. Tertio: quia prę-ceptum Platonis quo quiscendũ iusit in specialissimis, non esset implendum: qm̃ descendere adhuc potest diuisio: indiuiduum vagum medium est inter spẽm & particularia. Ad primum horũ dicitur, q̃ arguẽdus nõ est, qui ea quæ nõ promisit non seruauit. Porphyrius autẽ nũq; pollicitus est se de omnibus prædicabilibus tractaturũ, sed tantũ de illis quinq; ab ipso enumeratis in prohœmio (vt ibi patet). & ideo nõ est mirũ si de indiuiduo vago non tractauit, sicut nec de diffinitione tractauit, quã constat speciale esse prædicabile. Ad secundũ dicitur, q̃ indiuidum vagum prædicatur in quale, & non in quid. per ly quale, vero intelligit omnis modus alius à quid. s. quantũ quotũ &c. proprium autem interrogatiuũ de indiuiduo vago videtur esse hoc quod dico cuiusmodi. Quod sic persuadetur. de, a, puta sorte potest triplex qõ formari. prima de quidditate eius, & sic quærimus per ly quid est, & respondetur homo: terminata hac qõne per hanc respõsionem cõem Peripateticis & Platonicis, restat inquirendũ cuiusmodi homo est, vniuersalis an particularis, per se an participatione. multũ enim refert quid horũ respondeatur. Platonici enim de aliqua re existente in rerum natura, quam dixerunt esse hoĩem, quęrẽtibus cuiusmodi homo est: respondẽt, per se, et vniuersalis. de aliqua vero puta Sorte respondent, q̃ nõ est hõ p se: sed est hõ aliqs. i. particularis &c. Peripatetici autẽ quęrẽtibus cuiusmodi hõ sit, uel cuiusmodi bos sit, semp rñdent q̃ est aliquis hõ, et aliqs bos: qm̃ naturas rerũ p se non credũt subsistẽtes. terminata autẽ secũda qõne per indiuiduũ vagũ quęrimus qs, et rñdetur hic, quod ĩportat indiuiduũ signatũ. p̃dicat̃ ergo indiuiduũ vagũ in cuiusmodi, & cõsequẽter nõ in quid, sed in quale. Ad quartũ dr̃ p̃ceptũ Platonis ĩplendũ esse, sed sane intellectũ. loquitur. n. de descensu per diuisionẽ formalẽ, & nõ de quacũq; diuisione, post specialissimã autẽ spẽm nullã dicimus esse diuisionẽ formalem: nec etiã dicimus proprie loquẽdo indiuiduũ vagum eẽ mediũ inter spẽm & singularia: qm̃ mediũ coordinatiõis p̃talis res, ipsa, cuius est eẽ, debet esse nõ modus rei. vt patet de gñibus & spẽbus & singularib9. Indiuiduũ autẽ vagũ vt distinctũ à spẽ & singularib9 modũ tm̃ rei dicit, & ideo mediũ illũ dr̃ esse ĩter spẽm & singularia, licet quo ad aliqd medĳ rõnẽ hr̃e videat̃. Dicẽdũ ẽ ergo, q̃ diffõ ĩdiuidui hic assignata ĩdiuiduo signato tm̃ cõuenit, in cuiꝰ signũ. Porphyriꝰ signata tm̃ ĩdiuidua ĩ textu exp̃sit etc.

Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autẽ sub genere. Totum. n. quiddam est genus: indiuiduum autẽ pars. species vero & totũ est & pars, sed pars quidem alterius,

totum

hæc est vera solũ, ut tam indiu. ex de mẽ ĵi determinatũ q̃ vno gñ dicanti de pluribꝰ q̃ui nõ a.

Potẽtia dei q. 9. ar. 2. ad primum.

totum autem non alterius, sed in alijs. in partibus. n. totum est alijs. De genere quidē & specie: & quid sit generalissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem & species sint, & quæ indiuidua: & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

Decima ps

Hæc est decima pars huius capituli, in qua cōparant ordinata in p̄dicamentali linea f̄m totalitatē & partialitatē: & dicitur, q̄ genus est tm̄ totū, indiuiduū est tm̄ pars. spēs autem est totū & pars, qm̄ genus cōtinet sub se speciem, & nō continetur sub ea, indiuiduū vero continetur sub specie, & nō continet eam sub se. species autem & cōtinetur sub genere: & ideo pars eius est, & cōtinet sub se indiuidua: & ideo totum in illis est &c.

Genus totum vniuersale tantū est, indiuiduū vero pars subiectiua, species vero totū, & pars est subiectiua, quāuis totum diffinibile sit, genus vero pars illius.

CIrca hanc partem notandū est, q̄ totū dicitur dupliciter, s. totū vniuersale, & totum diffinibile. & similiter pars dicitur dupliciter. s. pars subiectiua & pars diffinitiua. Totū vniuersale vocatur superius respectu inferiorū, quæ partes eius subiectiuę dicuntur. Totū autē diffinibile vocatur id, quod diffinit̄ respectu partiū suæ diffōnis, quę partes diffinitiuę dicūtur. Differt autē tm̄ altero istorū modorū dicere aliquid totū, aut partē. vt id quod totū vno modo est, pars sit eiusdē altero modo, & econuerso. Superius enim respectu inferioris est totū vniuersale, quia cōtinet in potestate sua illud & alia, & p̄dicatur de eis: & est pars diffinitiua eiusdem, quia cōtinetur actu & intrinsece in diffōne illius: & cōsequenter inferius respectu superioris totum est diffinibile & pars est subiectiua. Quando ergo in textu fit sermo de totalitate & partialitate & dicitur, genus totū tantū est &c. intellige q̄ de toto vniuersali & parte subiectiua locutio est. Posset quoq; negari simpliciter q̄ genus sit pars formaliter loquēdo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de ente & essentia. Sed quia hoc altioris negocij est, vide ibi: considerando, q̄ genus, vt sic, est totum vniuersale, & vnde habet q̄ sit totū: & vnde q̄ sit pars diffinitionis. Vltimo Porphyrius epilogū facit eorū quæ de genere & specie dicta sunt. Ostenditur autē ex epilogo q̄ vnicū tantū capl̄m de genere & spē simul fecit &c.

Totū vniuersale & diffinitum

Super de ente & essentia. cap. 3.

De differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam sit ipsa differentia vt prædicabile est, ostendit. Cap. 2.

DIfferētia vero & cōiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Cōiter quidem differre alterū ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocunq; modo, vel à seipso, vel ab alio. Differt. n. Socrates à Platone alteritate, & ipse à se sene vel iam puero vel iā viro: vel iam faciente aliquid vel quiescente, & semper in aliquo modo habēdi se alteritatibus. Proprie aūt differre alterum ab altero dicitur, qn̄ inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt nasi curuitas: cæcitas oculorum, & cicatrix cum ex vulnere occaluerit. Magis autem proprie alterum differre ab altero dicitur, cum specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differētia differt rationalis qualitate.

HIc incipit secūdum capitulum huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes p̄cipales. In prima declaratur quid nominis ipsius differentiæ. In secunda diuiditur. In tertia diffinitur. Assignans ergo quid significet differētiæ nomen, dicit, q̄ in triplici significatione inuenitur. Qñq;. n. significat disparitatem, quæ in rebus fit à cōiter accidētibus, & dicitur dr̄ia cōiter. Qñq; autem eam, quæ in rebus fit à proprijs accidētibus, & dicitur dr̄ia proprie. Qñq; autem eam, quæ in rebus fit ab essentialibus & proprijs constitutiuis, & tunc dicitur differentia magis proprie.

Generis & speciei notitia, cum sint relatiua, differentiæ cognitionem iure præcedit, quæ essentialiter specie priorē est, & analogum tum ex nostra, tum ex rebus ipsis in tria analogata distinctum, quorum differentia magis proprie prædicabile est.

CIrca hanc partem notanda sunt quatuor. Primo, q̄ ordo præposterus à Porphyrio seruatus est, dū differentiā postponit speciei. nam differentia prior est spē, sicut principium prius est p̄cipiato: sed, quia ideo permutatus est, vt generis notitia compleretur, qm̄ genus & species sunt correlatiua: legitima excusatione id factū esse non est dubium. vnde statim post eorum notitiam ante reliqua de differentia sermonem inchoauit. Secundo notandum est, q̄ distinctio differentię in supradictas tres significationes non est sicut distinctio generis, aut speciei in suas significationes. Cū enim diuisum fuit genus, aut species, fuit diuisio æquiuoce vocis in suas significationes, sicut si diuideretur canis in piscem marinum, & cœleste sydus, & animal latrabile. Cum autem diuiditur differentia in sua significata, est diuisio vocis aliquo modo analogæ in sua partialia significata. Fuit autē necessaria talis diuisio in hoc loco, licet æquiuocū non esset differentiæ nomen: quia differentia nō f̄m totum ambitum suum est vnum de quinq; vniuersalibus, sed tertio tantūmodo sumpta. Tertio notandū est, q̄ differentiam vocari cōiter proprie & magis proprie ex duobus ortū est. s. ex cognitione nostra, & ex rebus ipsis: ex cognitione quidē nostra vocata est differētia cōiter illa, quæ fit ex rebus, per quas cōiter homines apprehēdunt distinctionē & dissimilitudinē inter entia mūdi huius. Res autem cōiter cadentes sub apprehēsione hominum, quia sunt sensibilia accidentia, f̄m quæ nō differt hoc ab illo nisi alteritate quadā, ideo differētia cōiter dicitur, qua res differunt abinuicē alteritate quadā. Differētia vero, pprie dicta est qua discernimus aliqua occurētia, proprietates eorū inspiciendo: velut quosdā eorū characteres. vt patet cum luscū aliquē aut à natura, vel casu signatum aliquem ab alijs differentem dicemus: & qm̄ hmōi differentiæ f̄m accidētia inseparabilia fiunt, ideo Porphyrius dixit, q̄ dr̄ia proprie dicitur, qñ alterū ab altero differt accidēte inseparabili. Magis proprie autē differentia dicta est, quę sapientibus innotuit: q̄ nihil ea magis intime differre facit, quę cōstituit. hęc autem, quia per essentiali principia, non quæcunq;, sed propria fit: ideo Porphyrius dixit, q̄ differentia magis proprie dicit, qñ alterū ab altero differt specifica dr̄ia. Ex rebus vero nominū hęc diuersitas robur maximum habet: qm̄ dr̄ia cōiter dicit̄, quæ causatur ex rebus, quæ nō sunt proprię huic, vel illi, sed multis cōiter accidūt et aduenient & recedūt. Dr̄ia vero proprie dicit̄ qa cātur ex his rebus, quę, pprietates sunt aliquarū rerū, vt ridere & mugire, vel partiū earū, vt cæcitas & surditas &c. Magis proprie autē ideo dicitur, quia ex his, quæ maxime proprie rebus sunt, cātur, ex cōstitutiuis. s. essentiarum suarū. Quomodo autem membra distinctionis huius non coincidant, in expositione sequentis literæ declarabitur, quoniam tunc facilior erit intellectus.

Vij p. 9. de hac re

Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alteratū facit alicui. sed ea quæ est cōiter, & proprie alteratū solū facit, illa autē, quæ est magis proprie, aliud. Ille quidē quæ faciunt aliud specifice vocātur, ille vero, quæ alteratum, simpl̄r

differentiæ.

differentiæ. Aiali.n. rationalis differentia aduenies aliud facit, & speciem aialis facit. Illa vero, quæ est mouẽdi, alteratũ facit solum à quiescente. quare illa quid & aliud, illa vero alteratum solũ facit. Secundũ igitur aliud faciẽtes, diuisiones fiunt à generibus in spẽs, & diffinitiones assignãtur, quæ. s. sunt ex genere & huiusmodi differentijs: ſm autem eas, quæ solum alteratum faciunt, alteratio sola consistit: & in ali quo modo se habentis permutationes.

Hęc est secunda pars huius capituli, in qua differentiã diuidere intendens tria facit. Primo primam dr̃iæ diuisionem affert introducens eam ex prædictarum significationum conuenientia, & disconuenientia: vnde dicit, cõe esse omni dr̃iæ facere alteritatẽ: sed inter dr̃iam cõmuniter, & proprie ex vna parte, & dr̃iam magis proprie ex altera parte, tanta est distantia, ꝙ illæ alteratum tm̃ faciũt id, quod per eas differre dicit, ista autem aliud facit id, quod per ipsam differt &c. Et huic statim differentiæ primam diuisionem extrahens, ait differẽtiarum aliæ alteratum faciunt, aliæ aliud: & subdit tria, in quibus inter se prædictæ diuisionis membra discrepant.

Primum est, ꝙ facientes alterum differentiæ vocant simpliciter, facientes vero aliud, differentię specificæ dicuntur. Secundum est, ꝙ facientes aliud diuidunt genera, non autem facientes alterum.

Tertium est, ꝙ facientes aliud sunt illæ, ex quibus cũ genere fit diffinitio, facientes aũt alterum diffinitiones non ingrediuntur, sed ꝓmutationes & alterationes ſm eas fiunt: alterationes quidẽ, sicut aqua frigida postmodum ꝓ calefactionem differt à se, & ab altera frigida, & è conuerso, permutationes vero, sicut cũ aliquis mutat ſm differẽtias positionis: vt qui sedebat stat, vel de vno loco transit ad alium, vel secundum quascũq; alias prædicamentales denominationes variatur.

Differentiæ omnes alteritatem, seu diuersitatẽ aliquã facere formaliter, vel virtualiter dicũtur, sed dissimiliter: nam cõmuniter & proprie differentia alteritatem solam formaliter facere, aliud vero virtualiter inferre dicuntur: magis autem propria aliud formaliter, alteritatem vero, quam inferre potest, non nisi virtualiter facit.

CIrca hãc partem duæ terminorũ combinationes declarandæ occurrunt, s. ly alterum, seu alteratum, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cũ sit relatiuum diuersitatis substãtiæ, nihil aliud sonat ī proposito, nisi diuersitatẽ substãtialem, seu quidditatiuam. Alterum vero, quia relatiuũ diuersitatis accidẽtis apud philosophos est, quod multifariam sumi põt, dupliciter in proposito accipi põt. Primo vt sonat diuersitatem in cõi, quæ ob sui abstractionem ab imperfectiori nomen sumat, & alteritas dicat. Secundo vt sonat diuersitatem accidentalem, quæ proprio noĩe alteritas vocetur. Facere alterum, & sil'r facere aliud dupliciter intelligi in proposito põt. Vno modo formaliter, sicut albedo facit album formaliter. Alio modo virtualiter, sicut albedo facit disgregationem visus, quia ad ipsam sequit naturaliter talis proprietas &c. Duplex ergo sensus verborum Porphyrij esse põt. Primus est, ꝙ loquat de alteritate. i. diuersitate in cõi: & de facere alterum & aliud formaliter: et tunc est sentẽtia valde clara, ꝙ oĩs differentia facit alteritatem, i. diuersitatem aliquam, aliter differẽtia nõ esset: sed differentiæ cõiter & proprie faciunt tm̃ alteritatem. i. diuersitatem aliquã, non tm̃ talem, quæ mereat aliud nomen speciale, qm̃ vere non nisi alteritatẽ faciũt. Differentia vero magis propria aliud facit, i. diuersitatem non qualẽcunq;, sed potissimam, quam (ly aliud) significat: ita ꝙ ly aliud ꝓportat duo. s. diuersitatem substantialem, & ratione ly diuersitatem, dicitur facere alterum differentia facit alteratũ. i. diuersũ & distinctũ, ꝙ facit differre, sed alteratũ. i. diuersũ in accidentibꝰ, ꝓprissima & essentialis facit solum virtute ꝙpria, actu vero ꝙ formaliter faciat aliud, ꝙd est forma essentialis ex qua sequitur dria ꝓpetatis, ꝙ facit alteratũ. ad dr̃iæ reliquæ ꝓter essentiali faciunt sor 2um alteratũ formalr̃, virtute ꝙpriã alteratũ, quod est aliud, sola illa ꝙ ꝓpetas est, ꝙ exea sequitur dria accidentalis ꝓpter nctiã cõnexionẽ dr̃iã cũ ꝓpetate, ꝙ contra: reliquæ dr̃iæ facientes alteratũ ꝓter eã quę est ꝓpetas, faciunt quidẽ formalr̃ alteratũ, virtute vero nõ põt aliud effiere, ꝙd sunt accentia.

A teritatem, ratione ly substãtialem dicitur facere non solum alterũ, sed aliud: & iuxta hunc sensum clarum est, ꝙ differentia magis propria facit & alterũ & aliud formaliter. Alter aũt sensus est, ꝙ loquatur de alteritate. i. diuersitate accidẽtali, & de facere alterum & aliud formaliter, vel virtualiter. Et iuxta hunc sensum clara quoq; sententia est, ꝙ oĩs differẽtia alteritatem. i. diuersitatem accidentalem facit, licet dissimiliter, quia dr̃iæ cõiter et proprie faciunt eam formaliter, magis propria aũt facit facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed differẽtiæ cõiter & propriæ alteritatem. i. diuersitatem accidentalem tm̃ faciũt, differentia aũt magis proprie facit aliud, quia facit formaliter diuersitatẽ substantialẽ: dum distinguit specifice spẽm à se constitutam ab alia, & facit alterum: quia facit virtualiter diuersitatẽ accidẽtalem: qm̃ ex differentijs essentialibus spẽrum fluunt passiones & proprietates ſm quas sit diuersitas accidentalis. Aduerte autem hic diligenter ꝙ multũ refert dicere facit aliud, & dicere, infert aliud: sicut non parua dr̃ia est inter facere et inferre. Inferre siquidẽ diuersitatẽ substantialem põt effectus eius, facere aũt illam non põt: & ideo dr̃ia proprie, licet qñq; inferat dr̃iam magis propriã, & consequenter inferat aliud. i. diuersitatem substantialẽ, quia quæ differunt in passionibus propr̃js, differũt etiã specificis differentijs: sicut dr̃ia ſm rudibile & risibile infert dr̃iam ſm irrationale & rõnale: non tm̃ propter hoc sequitur, ꝙ differẽtia ꝓprie faciat aliud: qm̃ infert aliud à posteriori vt eius effectus, & non facit: è conuerso vero differẽtia magis proprie & facit & infert alteritatem. i. diuersitatem accidentalem, quia causat illam & concludit eandem.

Aliud facere, & aliud inferre aliud

Diuisum fuit à Porphyrio differentiæ nomen absolute in intentiones, non autem res, cum eandem rem contingat cõiter, proprie, & magis, ꝓprie rebus diuersis differẽtiã esse in ordine autẽ ad vnũ, rerũ forte fuit diuisio illa.

CIrca supradicta aduertendum est, ꝙ quia differẽtia sicut põt accipi dupliciter, s. formaliter & materialiter, ita põt diuidi dupliciter: & consequenter harũ diuisionũ duplex sensus esse põt. Primus est, ꝙ dr̃ia diuidatur materialiter, i. in res, quæ denoĩantur dr̃iæ: ita ꝙ istę diuisiones sint rerũ diuisiones, & altera res differentia cõiter, altera proprie, altera magis proprie, & sil'r altera res differentia faciens alterum tm̃, & altera res dr̃ia faciens aliud: & iste sensus oĩno est erroneus: qm̃ vnamet res relata ad diuersa, denominatur omnib9 illis denominationibus. verbi gr̃a, cõgregatiuum visus est differentia cõiter respectu ligni lapidis, & similium, qbus nigredo ineſt, vt accidens separabile, & est differentia proprie respectu corui & carbonis, qbus nigredo ineſt vt accidens inseparabile: & est differẽtia magis proprie respectu ipsius nigredinis, quam in specie constituit, & facit aliud inter nigredinem & albedinem, & facit alterum tantum lignum à lapide: nõ ergo est diuisio rerum.

Secundus sensus est, quod differentia sumatur formaliter, & diuidatur in intẽtiones: ita ꝙ sit diuisio intentionum differentialiũ, & hic est sensus verus & dignus peripateticis, qm̃ sermonem formalem explanat. Distinguuntur. n. intentiones differentiæ vel ſm modos, quibus vnum ab alio differre cõtingit, & sic quia tales modi sunt tres, qm̃ res aut differunt per essentialia, aut per proprietates, aut per accidẽtalia, & vnamet res huic est essentialis, illi est proprietas, alĳ vero accidẽs: ideo ꝓmo differentia distincta est in tres intentiones, s. cõiter, proprie & magis ꝓprie: vel ſm suos effectus, & sic quia tales sunt duo: qm̃ aut est alteritas, aut alietas: & similiter, quia vnamet res in hoc facit alietatẽ, et in illo alteritatẽ, ideo data est secunda diuisio dr̃iarum, vel ſm connexionem cum his, quorũ dr̃iæ dicuntur: & sic, quia cõnexio vel est solubilis, vel insolubilis, dabitur tertia diuisio bimẽbris quoq;, & diuidentur dr̃ię in separabiles & in'in-separabiles. In omnibus enim his diuisionibus rerum diuisio nunquã fit, sed intentionum: diuersimode tamen,

Rõ diuisionum differentiæ.

qm̃ prima fundatur supra diuersum modũ, quo res denominata differentia ineſt alicui, ſecunda ſupra diuerſum effectũ in diuerſis, tertia ſupra diuerſam connexionem cum diuerſis: & qm̃ loquendũ eſt formaliter (ſi Peripatetici eſſe volumus) ideo ſimpliciter aſſerendum eſt ꝙ differentia proprie non eſt differẽtia magis proprie, neq; cõiter, neq; econuerſo: & ſimiliter faciens aliud nõ eſt faciens alterum tantũ, neq; ecõuerſo: & ſimiliter ſeparabilis non eſt inſeparabilis, neq; ecõuerſo: licet vna res oĩbus iſtis denominationibus ſubiaceat. Poteſt autem contra hanc determinationẽ obĵci. quia impoſſibile eſt vnũ & idẽ differre ab vno vel pluribus cõiter proprie & magis proprie per eandem rem: qm̃ impoſſibile eſt ꝙ eadem res alicui vni ſit eſſentialis, & proprietas, & accidẽs. Videtur ergo ꝙ diuiſio prima differẽtiæ non ſit tantũ intentionũ, ſed rerũ: & ſimiliter poteſt argui de ſecũda & tertia: qm̃ impoſſibile eſt vnũ & idem ab eadem re habere alietatẽ & alteritatem tantũ: & eſſe ſeparabile & inſeparabile ab illa &c. Et confirmatur: quia qua ratione dicitur, ꝙ iſta eſt diuiſio intẽtionum, propterea quia vna res poteſt oẽs iſtas ſuſcipere denominationes in ordine ad plura, eadẽ ratione dici debet, ꝙ eſt etiã diuiſio rerũ propterea, quia in ordine ad vnũ non poteſt res vna ſuſcipere oẽs iſtas denominationes, ſed oportet eſſe plures res ſubſtratas denominationib⁹ talibus: quæ enim maior ratio ibi q̃ hic eſt, &c. Huic obiectioni ſatisfit dicendo, ꝙ quia differentia diuiditur abſolute & non in ordine ad vnũ vel plura, & abſolute loquendo omnia mẽbra harum diuiſionũ adunantur in vna re, & non in vna intentione, ideo nulla earũ eſt diuiſio rerum. Ad confirmationẽ vero dicitur, ꝙ non eſt par ratio vtriuſq; partis: qm̃ cum hic ſint duo, ſ. res differens, puta homo differens à leone, & res qua differt, quæ differẽtia denominatur: puta rationale vel riſibile, vel albedo &c. quãdo differẽtia abſolute diuiditur non eſt reſpicienda rei differentis vnitas, vel pluralitas, qm̃ hæc differentia à longe reſpiciuntur, ſed attendendũ eſt potius rei, quæ differentia nominatur, quot modis actũ differendi habeat, quot effectus, quomodo cõnexa &c. Vnde diuiſiones iſtæ, (vt dictũ eſt,) nõ ſupra vnitatem vel pluralitatem rei differentis fundantur, vt obiectio ſupponit, ſed ſupra diuerſos modos differẽdi & effectus & cõnexiones. & qm̃ omnium horum diuerſitas (abſolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denominatur, ideo rerum diuiſio non eſt: quãuis ſi nõ abſolute ſed in ordine ad hoc, puta vnũ quid differẽtiã ſecare voluerimus, diuiſionũ rerũ neceſſario oporteat fieri &c.

Cum differentia faciens alterum ſolũ differre faciat, ſimpliciter dicta eſt, aliud vero faciens, cum ſpecifice differre faciat non appellata eſt differentia ſimpliciter.

CIrca primã differentiã aſſignatã in textu inter mẽbra huius ſecundæ diuiſionis, notandũ eſt, ꝙ differentia faciens aliud ideo differẽtia ſpecifica vocatur, q̃a ſpẽm cõſtituit, & ſpecifice diſtinguit eam ab alĵs: differentia vero faciens alterũ, nõ ideo ſimpliciter differẽtia dicitur, q̃a faciat differre ſimpliciter, qm̃ hoc eſt falſum quia non facit differre niſi ſm quid, ſed ideo differentia ſimpliciter dicit, quia nõ facit ſimp'r & cõplete differre. Intelligendũ enim eſt, ꝙ cũ in textu dicitur, ꝙ faciẽs alterũ ſimp'r differentia dicit, nõ eſt ſenſus, ꝙ differẽtia faciens alterũ habeat pro noĩe totum hoc. ſ. dr̃ia ſimp'r, ſed eſt ſenſus, ꝙ habeat pro noĩe hoc, ſ. dr̃ia, abſq; aliqua alia p̃fectiua additione (ly enim simp'r) idẽ ſonat quod abſq; additione aliqua. Differẽtia ergo faciens aliud in hoc diſcrepare dicit à faciente alterũ, quia faciens aliud ſpeciale nomẽ habet, & vocatur dr̃ia ſpecifica, faciẽs vero alterũ cõe nomẽ retinet abſq; additione. Sed accidit hic non ĩmerito dubitatio, qm̃ qñ ſunt duo cõtenta ſub aliquo cõi, & vnum eorũ ſortitur nomen illius cõis abſq; additione, & alterũ cũ additione, id quod ſortitur illud ſine additione ſapit nobilius rõnẽ illius nominis, vt patet de ſubſtantia & accidẽte reſpectu entis, ſubſtãtia enim ideo ens abſq; additione dicitur, accidens vero non niſi cũ additione dicitur ens ſm quid, q̃a ſubſtãtia perfectius eſt ens q̃ accidẽs. In ꝓpoſito autẽ clarũ eſt, ꝙ dr̃ia faciens alterũ nõ habet perfectius dr̃iæ rõnem, q̃ dr̃ia faciens aliud: ĩmo eſt ecõuerſo, quia perfectius differre facit dr̃ia faciẽs aliud q̃ faciens alterũ tantũ: nõ ergo recte dixiſſe videt Porphyrius aſſerendo differentiã facientem alterum dici differentiam ſimpliciter &c.

AD EVIDENTIAM huius eſt ſciendũ, ꝙ ſuſcipere aliquod nomen ſine additione aliqua oritur non ex vna tantũ cauſa, ſed pluribus. Qñq; enim hoc oritur ex perfectione: quia. ſ. illius nominis ratio perfecte ſeruatur in illo & non in alĵs, ſicut ſortes dicitur homo abſq; additione, ſortes vero pictus nõ dicitur homo, ſed homo pictus, & hoc modo ſubſtantia dicitur ens ſine additione, accidẽs vero cum additione ſm quid. ſed ex hac radice non pullulauit in differentia faciente alterũ, differentiæ nomen ſimpliciter. i. ſine additione, vt ratio adducta, p̃bauit. Qñq; autem hoc oritur ex imperfectione: quia. ſ. illud cõtentum adeo modicam perfectionẽ addit reſpectu alterius membri, vt non mereatur habere ſpeciale nomen, ſed cõmune retineat, quaſi nihil adderet, ſicut bruta abſq; additione dicere conſueuimus animalia, homini autem iniuriam fieri eſtimamus ſi animal ſimpliciter vocaretur. Et ex hac prodĵt radice ꝙ differẽtia faciens alterũ à Porphyrio differentia ſimpliciter vocatur, quaſi nihil amplius dignitatis haberet, q̃ quod differre faciat, differentia vero faciens aliud differẽtia ſpecifica vocata eſt, qm̃ perfectius differre nõ inuenitur q̃ ſpecifice: & propterea nomẽ ſibi ſingulare vendicauit.

Ad ſuperioribus ergo rurſus inchoãti, dicendum differentiarũ alias quidẽ eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles. moueri enim & quieſcere, & ſanũ eſſe & ægrũ, & quęcũq; his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt. at vero aquilinũ eſſe vel ſimũ, vel rõnale vel irrõnale inſeparabilia ſunt. Inſeparabiliũ autẽ aliæ quidẽ ſunt per ſe, aliæ vero per accidẽs. nã rõnale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuũ: at vero aquilinũ eſſe vel ſimũ per accidẽs et nõ per ſe. Illę igitur, quę per ſe ſunt: in rõne ſubſtãtiæ accipiunt, & faciunt aliud: ille vero quæ ſm accidẽs, nec in ſubſtãtiæ rõne accipiunt, nec faciunt aliud, ſed alteratũ. quę quidẽ igitur per ſe ſunt nõ ſuſcipiunt magis & minus: quę vero p̃ accidẽs: (Etſi inſeparabiles ſint) intenſionẽ accipiunt & remiſſionẽ. Nã neq; genus aut magis et minus p̃dicatur de eo cuius fuerit genus, neq; generis differẽtiæ, ſm quas diuiditur. ipſę enim ſunt, quæ vniuſcuiuſq; rationem cõplẽt, eſſe autem vnicuiq; vnum & idem, nec intenſionem nec remiſſionem ſuſcipiens eſt. aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

Hic ſecundo differentiarũ ſecũdam diuiſionẽ affert cum ſubdiuiſione & triplici dr̃ia inter mẽbra ſubdiuiſionis. Diuiſio eſt: dr̃iarũ alię ſunt ſeparabiles, alię inſeparabiles: ſubdiuiſio eſt, dr̃iarum inſeparabilium aliæ ſunt per ſe, aliæ per accidens. Trium autem dr̃iarum inter mẽbra ſubdiuiſionis huius prima eſt, ꝙ dr̃iæ per ſe accipiuntur in ratione ſubſtantię. i. ingrediũtur diffõnẽ ſubſtãtialẽ rei: dr̃iæ vero p̃ accidẽs manent extra. Scẽda eſt, ꝙ dr̃iæ p̃ ſe faciunt aliud, dr̃iæ vero p̃ accidẽs faciũt alterum. Tertia eſt, ꝙ dr̃iæ per ſe non ſuſcipiunt magis & minus

Aliqñ ſpẽs aliqua retinet nomẽ generis, quod ſit ꝓfectior in ſuis ſuꝑioribus, vt ſubſtantia nomẽ entis, quod ſit ꝓfectior accẽti, cuius ſit ſuperius analogice, aliqñ retinet inferioris nomẽ ſuperioris ex imperfectione, q̃ nõ ꝓfectio

& minus, differentiæ per accidens ſuſcipiunt magis & minus ſeu intenſionem et remiſſionem, quod idem eſt. Probat autem hãc tertiam diſparitatem quo ad vtrãq; partem. & primo quo ad primã innuens duas rationes ad hoc. prima eſt, quia genus non p̃dicatur magis & minus de eo cuius eſt genus, & ſimiliter differẽtiæ generis diuiſiuæ non debent magis & minus prædicari de eis, quorum ſunt differẽtiæ, & tenet ſimilitudo cum ſequela ex eo q̃ vtrunque eſt prædicatum ſubſtantiale. 2. eſt: quia id, quod complet rei rationem intenſionem & remiſſionem non recipit. probatur: quia tale complet eſſe quidditatiuũ rei, quod omnino vnum eſt nõ ſuſcipiens intenſionem nec remiſſionem: differẽtiæ autem per ſe: ſunt, quæ vniuſcuiuſq; rationem complent: ergo &c.

Differentias inſeparabiles per ſe oportet eſſe & generis diuiſiuas & per ſe ſpecierum, id eſt non extra eſſentias, ſed illarum eſſentialiter conſtitutiuas.

CIrca ſubdiuiſionem notandũ eſt, q̃ differẽtia poteſt dici per ſe & ſimiliter per accidẽs duplici reſpectu. Poteſt quidẽ dici per ſe vt reſpicit genus, quod diuidit: & vt reſpicit ſpeciem quã conſtituit. & ſiquidẽ dicatur ideo per ſe, quia reſpicit per ſe ſpeciẽ, oportet accipere ly per ſe ſtrictius. (vt Albertus dicit) q̃ accipiat̃ in lib. 1. t.cõ.9. Poſterioꝛ: qm̃ ibi vocatur reſpicere ſpeciem per ſe tam prædicatũ quidditatiuũ, q̃ proprium, hic vero differentia, quæ fundatur ſupra proprio, per accidẽs dicitur: accipitur ergo hic per ſe vt idem eſt quod eſſentialiter, & per accidens vt ſonat id quod extra eſſentiam rei eſt: ita q̃ ſenſus eſt, differentiarũ inſeparabilũ quędã ſunt eſſentiales his, quorũ ſunt differentię, quædam vero ſunt extra eſſentias eorũ, quæ differre faciunt. Si autẽ differentia ideo dicatur per ſe, quia genus per ſe reſpicit, altior ſenſus eſt. & ly per ſe alio modo accipere oportet. Differentia enim iuxta hunc ſenſum nõ ideo dicitur per ſe, quia per ſe p̃dicetur de genere, aut quia eſſentialis ſit generi, ſed qa per ſe diuidit ipſum genus &c. genus enim, puta animal, poteſt diuidi differentijs per accidens. vt ſi diuidatur animal per nauigatiuũ & volatiuum, aut per maſculinũ & fœmininũ & huiuſmodi, quę ſunt animalium accidentia. & poteſt diuidi differentijs per ſe, vt ſi diuidatur animal in rõnale & irrõnale, quę ſunt animaliũ non proprietates nec accidẽtia, ſed principia formalia. nec parui refert qualibus genus differentijs diuidat̃ per ſe, an per accidens: abſq; differentijs enim per ſe nec diffõnes, nec ſcientię rerũ haberi poſſunt: & multi errores eueniunt. quia nõ diſcernitur qñ aliquid diuiditur, an per ſe differentiæ ſint ſumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigatur ad hoc quod differẽtiæ ſint per ſe differẽtię alicuius generis, altioris eſt negocij: in. 10. nãque Metaphy. tractãda potius eſt res hæc. Sat ſit in hoc loco noſſe q̃ differẽtię per ſe, de quibus Porphyrius loquitur vtrãq; perfeitatem habere debent: & reſpectu. ſ. generis & ſpeciei. Verũ ne nouitij turbẽtur, attendẽdũ eſt, q̃ licet perfeitas differentiarũ & genus et ſpẽm reſpiciat, inſeparabilitas tñ ſolam ſpẽm attingit: vnde ſenſus ſubdiuiſionis eſt differentiarũ inſeparabiliũ ab his, quæ differre faciunt, aliæ ſunt per ſe, aliæ ſunt per accidens.

Per ſe differentiæ intentionaliter modo magis vel minus, genus & ſpeciẽ reſpiciunt diuidendo vel conſtituendo, differentiæ vero per accidens nõnunq̃ magis & minus ſuſcipiunt.

CIrca tertiam differentiam aſſignatam in textu inter differentias per ſe & per accidens, duo notãda ſunt. Primum eſt ſenſus illius. Senſus autem orationis, quia ex terminis dependet, à terminis inchoãdum eſt. Suſcipere magis & minus nihil aliud ſonat pro nunc q̃ rẽ illã quæ dicitur ſuſcipere magis & minus, magis & minus participari vel ab eodem in diuerſis temporibus, vel à diuerſis ſimul, vel ſucceſſiue: ſicut calor ſuſcipit magis & minus, quia eadem aqua modo eſt minus calida, modo magis: & iſta aqua eſt magis calida quã illa &c. Differentia per ſe (vt ſuperius dictum fuit) poteſt accipi du-

A pliciter. Vno modo pro re, quę eſt differẽtia, & ſic cum talis res ſit etiam differentia per accidens, de ea verificabitur & q̃ ſuſcipit magis & minus: & conſequenter in hoc loco non eſt ſermo de differentia pro re abſolute. Alio modo accipitur pro re, vt induit intentionem differentiæ per ſe, & ſic de ea eſt hic ſermo: & de ipſa verificatur ſermone formali q̃ non ſuſcipit magis & minus. Ad hoc enim q̃ differentia per ſe non ſuſcipiat magis et minus, nõ exigitur q̃ res illa careat intenſione & remiſſione, ſed requiritur & ſufficit q̃ res illa, inquantum eſt differentia per ſe, non ſuſcipiat magis & minus. Et qm̃ res in illa non denominatur per ſe differentia (niſi in ordine ad ſpeciẽ, quã conſtituit, & genus quod diuiditur) cõſequens eſt, q̃ ideo differentia per ſe, nõ ſuſcipit magis & minus, quia actum differentiæ. ſ. conſtituere ſpeciem, & diuidere genus nõ exercet cũ magis & minus, ita q̃ modo magis modo minus conſtituat aut diuidat, aut diſtinguat ab alijs &c. Cuius fundamẽtum eſt: quia

B res denominata differentia per ſe, ei reſpectu cuius dicit̃ per ſe differentia, non ineſt ſm magis & minus: cuius ſignum eſt, quia nõ prædicatur differentia de genere, aut ſpecie cum magis & minus. Differentia vero per accidens ideo dicitur ſuſcipere magis & minus, quia cũ magis & minus cõmunicatur his, quorũ eſt differentia per accidẽs. Nec æquali ſorte accidiſſe credas differẽtię per ſe, non ſuſcipere magis & minus, & differentiæ per accidens ſuſcipere: qm̃ differẽtia per ſe vendicat ſibi hoc neceſſario, & vniuerſaliter. neceſſe eſt ſiquidẽ, vt dicetur, conſtitutiuum ſpeciei vt ſic carere latitudine, differẽtia vera per accidens nõ vendicat ſibi neceſſario ſuſcipere magis & minus, ſed permiſſiue & particulariter. Ex eo enim q̃ aliquid eſt differentia per accidens nõ prohibetur ſuſcipere magis et minus, & in multis hoc ſeruatur: puta in differentijs ſm calidum & frigidum, albũ & nigrum, ſimum aquilinũ &c. nõ autem in oĩbus, vt patet in differẽtijs ſm numeralia accidẽtia: duo. ſ. & tria &c.

C patet ergo ex dictis ſenſus differentiæ huius, & cõſiſtit in hoc, q̃ differentia per ſe vt ſic, caret neceſſario magis & minus, differentia autẽ per accidẽs, vt ſic, non prohibetur ſuſcipere magis & minus. Secundũ autẽ notandum eſt ratio ſecunda in textu ad hoc adducta: oportet ſiquidẽ & hic aduertere q̃ eius termini formaliter intellecti perſpicuã illã reddũt. cõſiſtit nãq; in hoc, q̃ qa eſſe qdditatiuũ rei vt ſic, cõſiſtit in indiuiſibili, qm̃ ſpẽs rerũ (vt dicit̃ in. 8. Metaphy.) ſunt ſicut numeri, qbus nõ po- t.cõ.10. teſt adeo parũ auferri aut addi, quin varieẽ ſpẽs: quia ſic inquã eſſe qdditatiuũ cõſiſtit in indiuiſibili, oportet q̃ careat magis & minus: qm̃ magis & minus latitudinẽ & diuiſibilitatẽ ſupponũt in re ſuſcipiente illa: ſi autẽ ſic eſt, oportet vlterius q̃ dria cõſtitutiua & cõpletiua ipſius eſſe qdditatiui cõſiſtat in indiuiſibili, aliter cõſtitutiuũ eſſentiale haberet latitudinẽ & cõſtitutũ nõ: quod eſt impoſſe. ex ꝓprio ergo effectu ipſius p ſe dr̃iæ declarauit ſubtiliter Porphyrius, q̃ ipſa nõ ſuſcipit magis &

D minus. hæc autem, qm̃ mediocriter coniectantes tangemus alibi, diffuſius diſcutienda, relinquamus &c.

Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur: & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles: & rurſus inſeparabiliũ, hę quidẽ ſint per ſe, illę vero per accidens: rurſus earum, quæ per ſe ſunt, differentiarũ, aliæ, quidẽ ſunt, ſm quas diuidimus genera in ſpecies, alię vero ſm quas ea, quę diuiſa ſunt, ſpecificantur. vt cũ per ſe differentiæ oẽs huiuſmodi animalis ſint, animati: & ſenſitiuũ, rationalis & irrationale: mortalis & ĩmortale: ea quidẽ, quæ animati & ſenſibilis differentia conſtitutiua eſt ſubſtantię animalis: (eſt enim animal ſubſtantia animata

In hoc.c.

Cum ſuſcipere magis & minus ſit intendi & remitti, i. altiꝰ habere ſubiecto aut nõ habere, vñ ꝓcedit hic tõ ꝑ̃dicãdi, vt aliquid dr̃ calidũ, calidius, minus calidũ, dr̃ia q̃ facit aliud aut̃ alteratũ, ſi ſit ꝓpietas, nõ put̃ ſuſcipere magis et minus, q̃ neq; eſſentię rerũ, neq; effecta illarũ intendi p̃nt, ꝓpietates aũt fluunt veluti effecta ab eſſentijs, quod ſi cõtingat ꝓprietates videri in quibuſdã intenſiores, ex perfectiones, vt diſponendi aptitudo q̃ vis ingenij, id nõ eſt ꝓpietatis in ſua nã perfectionis, ſed ſubiecti ad q̃nã magis accõmodati, quod cõ.

sẽnsibilis.)ea vero, quæ est mortalis & ímmortalis differentia, & rationalis & irrationalis, diuisiuæ sunt animalis dríæ: per eas enim genera in spẽs diuidímus. Sed hæ quidẽ, quæ diuisiuæ sunt dríæ generũ, cõpletiuæ sunt & cõstitutiuę spẽrum. diuiditur enim animal rõnalis & irrõnalis dría, & rursus mortalis & ímortalis dría: sed ea quę est rationalis dría & mortalis constitutiuę sunt hominis, rationalis vero & ímortalis Dei, illæ vero, quę sunt irrationalis & mortalis irrationalium animaliũ. sic etiã suprema substãtia cum diuisa sit animati & inanímati dría, sensibili & insensibili, animata & sensibilis cõgregate ad substantiã, animal perfecerunt: animata vero & insensitiua perfecerunt plantam. Qm̃ ergo eædem alio modo acceptæ fiunt constitutiuæ, aliquo modo autem diuisiuæ, omnes specificæ dicuntur: & his maxime opus est ad diuisiones generum & diffinitiones specierũ, sed nõ his, quæ secũdũ accidens inseparabiles, nec magis his, quæ sunt separabiles.

Hic tertio, vt compleat diuisionem ímediate antecęptam, reassumit eã cum subdiuisione: & subdiuidit alterum membrũ subdiuisionis. s. differentias per se, declaratq; mẽbra vltimæ subdiuisionis: tota ergo diuisio est. Differentiarũ aliæ separabiles, aliæ inseparabiles. Inseparabilium aliæ per se, aliæ per accidens. Per se: aliæ diuisiuæ generum, aliæ constitutiuæ specierũ: quę per generis diuisionẽ acceptæ sunt: declaratio huius vltimę diuisionis ante oculos ponit prędicamentalẽ arborem supra pictam, vt inspiciantur differentiæ quæ in vtroque posite sunt latere. hac autem arbore præsentata, primã declarationẽ aggreditur. ante quã aduertendũ est, quod membra huius subdiuisionis. s. differentiarũ per se, aliæ sunt diuisiuæ, aliæ cõstitutiuæ, dupliciter sumi possunt. Vno modo absolute, & sic ista subdiuisio nec est diuisio rerũ, nec differentiarũ proprie loquendo: sed potius actuum ipsius differẽtiæ: vna enim metres & vnica differentia. vt dicet ipse Porphyrius, est diuisiua et constitutiua: quia habet vtrunq; actum respectu diuersorum. Alio modo possunt sumi in ordine ad aliquod vnũ subalternum: et sic est diuisio differẽtiarũ & rerũ eo modo, quo alia res est differentia inferiori à superiori: qm̃ aliæ sunt differentiæ diuisiuæ animalis, aliæ sunt differentiæ constitutiuæ eiusdem. illę enim sunt inferiores animali, istæ vero sunt eo superiores, vt patet in arbore. Quia sic ergo dupliciter intellıgi potest distinctio ıter huius subdiuisionis mẽbra, Porphyrius primo declarat quomodo sint aliæ differentiæ diuisiuæ à constitutiuis: sumẽdo eas in ordine ad aliquod subalternũ: & in obiecta arbore ostendit, q respectu animalis, aliæ sunt differẽtiæ cõstitutiuę, & aliæ diuisiuę: qm̃ cõstitutiuę animalis sunt, animatum & sensibile: diuisiuæ vero rationale & mortale. Secundo declarat quomodo sint aliæ differentiæ diuisiuę à cõstitutiuis, absolute loquẽdo de eis: & ostendit in eadem arbore, q non sunt aliæ differentiæ constitutiuæ à diuisiuis, sed eædem sunt diuisiuę superioris generis & constitutiuæ inferiorũ specierũ. Declarat autẽ hoc primo in illis differentijs, quas diuisiuas tantũ animalis dixerat, ostendendo q illæ etiam cõstitutiuę sunt non animalis, sed specierum eius: deinde in illis, quas cõstitutiuas tantũ animalis dixerat, ostẽdendo eas esse supremæ substantiæ diuisiuas, cõstitutiuas vero specierũ subalternarũ eius. Et sic completa declaratione. tertio declarat membra huius diuisionis à nomine eorum dicens: q istæ sunt differentiæ illę, quæ specificæ vocãtur: de quibus superius meminimus. quarto declarat eorũ vtilitatem dicens, q talibus differentijs opus est, cũ diuidere genera, & cũ diffinire volumus spẽs: & ppterea cæteris relictis, de istis tractãdũ est &c. Nota hic, quod licet ista vltima subdiuisio absolute non sit diuisio rerũ, sicut nec aliæ diuisiones suprapositę: ista tamen sola peculiari quadã sorte obtinuit, vt ab alijs explanata sit: q sit diuisio differentiæ fm diuersos actus, & nõ fm diuersas res. Hoc autem non ideo accidisse putandũ est, quia latuerint tot ingenia aliæ supradictæ diuisiones, sed qa cæterę diuisiones, & si non rerum, saltem differentiarũ diuisiones erant. alia enim differentia est, quæ separabilis est, & alia quæ inseparabilis, & sic de alijs: quoniam alio & alio modo differre faciunt, vt dictũ est superius. hęc vero subdiuisio neq; etiam differentiarũ diuisio est, quoniam vnica res vnica intentione differentiæ duo simul operatur: diuisionem. s. generis & constitutionem speciei: ostenditur autem vnica intentio differentiæ: & ex eo q differentia eodẽ modo facit differre spẽm & genus: qm̃ eque distinguit vtrũq; specifice. s. rõnale enim nõ solũ hominẽ ab asino differre facit specifice, sed etiã animal in hoíe specifice distinguit ab animali in asino (vt in. 10. Metaphy. habet) & ex eo quod nõ qualicũq; simultate illos duos actus in se vnit, sed tali & tanta, vt vnus alterius ratio sit, & alter sine altero fieri nequeat. t.cõ.24.

Quas etiam determinãtes dícunt. Differentía est qua abũdat species à genere. homo enim plus habet q̃ animal rationale & mortale: animal enim nihil horum est.

Hæc est tertia pars huius capli: in qua differẽtię, quę vnũ est quinq; p̃dicabiliũ, i. dríę p se, qnq; diffõnes assignant iuxta numerũ suarũ proprietatũ, seu operationũ, quę suis locis patebũt. Ponit autẽ primo diffõnẽ primã, & deinde dubõnem quãdam mouet. Determinãt ergo diffiniendo dríam Peripatetici primo sic, dría est, qua spẽs abundat à genere. Vbi nota q ly qua, nõ solũ denotat illud plus quod habet spẽs, & quo caret genus esse dríam, sed etiã denotat dríam esse causam, quare spẽs plus habeat in se q̃ genus. Vnde sensus diffõnis est, dría est, qua & vt causa abũdãtiæ, & vt re abũdãte, vel redũdante spẽs abũdat à gñe. vtroq; enim mõ spẽs abundãt à gñe per dríam & nõ altero tm̃: qm̃ spẽs nihil includit, quo careat genus nisi dríam: et, pxima causa, q spẽs plus includat q̃ genus, est ipsa dría, quæ ex natura sua habet q extra genus sit & spẽm ingrediat. Abũdare autẽ licet distingui possit in abũdare in potẽtia & in actu, & genº abũdãtia potẽtiali à qualibet spẽ abũdet: spẽs autẽ abundãtia actuali à genere abũdet: qa tũ abũdare in potẽtia nõ est abũdare, sicut nec dies in potẽtia est dies, ideo absq; distõne dictũ est, q species abundat à genere: quia actualiter plus habet in se q̃ genus in se actualiter habeat: species enim habet in se actu differentiam, quam genus actu non habet, vt patet in exemplis textus &c.

Nam vnde haberent species differẽtias? nec vero omnes oppositas habet: qm̃ idẽ simul habebit oppositа, sed quẽadmodum probant, potestate quidem habet omnes differẽtias sub se, actu vero nullã. ac sic, nec ex his quæ non sunt alíquid fit, nec ídem simul habebit oppositа. R nisi sim Arist. 1. phys. terẽ phis

Hic dubitat. quia dixerat differentiam haberi à specie &, ppterea abundare à genere, dubitatio non exprimitur in textu integre, sed in respõsione insinuatur. Et quia soluere nescit, qui nescit nondũ (vt dicit in. 3. Metaphy.) ideo, pponẽda est ista dubitatio. Quæritur, si spẽs abũdat à genere dría, vnde habet spẽs differentias: aut à genere, aut à nullo: nã ante differẽtias nihil est nisi genus. nõ à genere: qm̃ cũ nihil det quod nõ habet, seque- T.cõ.1.

sumi. n. ex nihilo nihil esse possit, neq; eidẽ potest retur esse inesse oppositа. q duo sunt ἀξιώματα obo notissa, neq; deus erit ex nihilo, neq; ex quo nu in eodẽ sunt opposita, vt igr erunt dríę rõnale & ex genõ pria & vltima, re vitemq; vtrũq;, nõ q̃ etenim absurdũ, pria esse duo opposita in eodem, q̃ id q̃ mẽ ꝓprium, genus vero mẽ simile q̃. deus vero in subia sunt opposita q̃ oppositis q̃ritatibus affecta subiecta informãt, in q̃ritatibus primis sunt oppositæ, q̃ extraneis, et similiter 2ij 2ũ primaq;, sunt igr in subia repugnãtes, in alijs categorijs oppte, q̃ subia subtẽ re pugnat, nõ vero oppositæ.

retur ꝙ genus haberet oēs ſuas differentias, quibus diuiditur, cum nō ſit maior ratio de vna ꝙ̄ de altera: & cum tales differentiæ ſint oppoſitę, ſequetur ꝙ idē ſimul habebit oppoſita: quod videt impoſsibile, licet enim vnū & idem ſucceſsiue habere oppoſita videamus (dum aliquid prius frigidū fit calidū) ſimul tamē habere oppoſita impoſsibile omnino cenſetur. Si autē ſpēs habere dicātur differētias à nullo, ſequet ꝙ ex nihilo fiet aliquid: hoc autē eſt cōtra oēs philoſophos dicentes, ꝙ ex nihilo
1. Phyſi. t. cō. 33. nihil fit. Huius dubitationis primam partē Porphyrius ponit, & ſtatim ſubdit ſolutionē qōnis: dicēs, Sed quē admodum probat &c. & conſiſtit reſponſio in hoc, ꝙ ſpecies habent differentias à genere habente differētias in ſe non actu, ſed poteſtate: & hoc ſufficit, qm̄ ſic euitamus vtrūq; inconueniens in quęſtione adductum: quia nec dicimus, differētias venire ex nihilo, ſed oriri ex genere: nec dicimus in eodem eſſe oppoſita, qm̄ oppoſita eſſe in potētia in eodē, nō eſt oppoſita eſſe in eodē, ſicut nec hominē eſſe calidū in potētia, eſt hoīem eſſe calidū.

Cum idem numero ſubiectum impoſsibile ſit informari duobus contrarijs, & idem genus & ſpecies in ſui ratione non includat oppoſita, ſeu oppoſiti alterius rationem, genus nō includere oppoſitas differentias actu dictū eſt, licet in eodem genere ſint actu oppoſita.

CIrca ea, quę hic dicuntur, triplex dubium eſt, qūo. ſ. genus non habeat differentias actu, & qūo habeat poteſtate, & qua poteſtate illas habeat. Ratio primę dubitationis eſt: quia videmus, ꝙ genus actu ſimul habet differētias oppoſitas: animal enim genus actualiter & ſimul eſt rōnale & irrōnale: qm̄ actualiter eſt ſimul cōiunctū homini & bruto. Nec poteſt ſubterfugi dicēdo, ꝙ non eſt idē animal quod eſt rationale & irrōnale: qm̄ Porphyrius in textu non ſolū reputat incōueniens idē numero habere actu duo oppoſita ſimul, ſed etiā idē genus, vt patet. Cōſtat autē ꝙ animal vnū & idē genus exiſtens actualiter & ſimul eſt rationale & irrōnale.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ habere duo oppoſita ſimul in actu contingit dupl̄r. ſ. per modum coniunctionis, & per modū incluſionis. Per modū coniunctionis oppoſita haberi dico, qñ oppoſita coniungūtur alicui, ſicut accidētia ſubiecto, vel formæ materię, vel quouis alio modo quæcūq; extra naturā alicuius, illud per modū informationis determinant: & hoc modo oppoſita nō poſſe eſſe in eodē actu & ſimul intelligendū eſt, in eodē numero tantū: qm̄ impoſſe eſt vt vnū & idē numero ſit ſimul calidū & frigidū &c. idem autē ſpē, aut genere poſsibile eſt hoc modo ſuſcipere ſimul cōtraria, vt ratio adducta ꝓbat. Per modū autē incluſionis tunc haberi dico oppoſita, qñ oppoſita includunt in rōne illius: & hoc modo impoſſe eſt idē ſiue numero ſiue ſpē ſiue genere, includere actu ſimul duo oppoſita: qm̄ vnū deſtruit reliquū & nō ſe cōpatiunt in vna natura: & iuxta hunc ſenſum eſt dictū à Porphyrio: ꝙ genus nō habet actu dr̄ias eius diuiſiuas, qm̄ eas non includit in ſua rōne. Spēs autē actu eas cōtinet: quia ſingularū diffōnes ſingule ingrediunt. & per hęc patet rn̄ſio ad obiectū: qm̄ primū ſenſum impugnat, quē nō approbamus. Secundū autē & tertiū dubiū, qm̄ metaphyſicali egent ſpeculatione, indiſcuſſa relinquant: ſatꝙ ſit ſcire nūc, ꝙ genus ideo poteſtate dicitur cōtinere dr̄ias, quia dr̄iæ ex eo naſcuntur: nō ita ꝙ in eo prius latitantes, pdeant, ſed ſic vt inchoatæ in ipſa forma generica indiſtincte, ad proprias actualitates diſtincte & perfecte ſortiēdas ex eo originē trahāt: pp qđ genus principiū ſuarū ſpērū (dictū eſt) ſicꝙ poteſtas hęc generis ad actū reducit, vt differentiarū omniū & ſingularum, quæ poteſtate in genere continentur, omnes indiuiduis actualiter & ſimul ipſum genus efficiatur.

Diffiniunt autem eam, & hoc modo. Differentia eſt quæ de pluribus differentibus ſpecie in eo ꝙ quale quid eſt pdicatur, rationale enim & mortale de hoīe prædicatū in eo ꝙ quale qđ eſt, homo dicitur: ſed non in eo quod quid eſt. quid eſt homo interrogatis nobis conueniens eſt dicere animal: quale autē inquiſiti, qm̄ rōnale & mortale conuenienter aſsignabimus. Rebus enim ex materia & forma cōſtantibus, vel ſm proportionem ad materiā & formā, cōſtitutionem habentibus. quēadmodū ſtatua ex materia eſt æris, forma autem figura. ſic & homo cōis & ſpecialis, ex materia quidē ſimiliter proportionabiliter cōſiſtit ex genere, ex forma autē dr̄ia: totū autē hoc, ſ. animal rōnale mortale, homo eſt, quemadmodum illic ſtatua.

Declarata iam differētia inquantū à genere in ſpēm deriuatur, ꝑ primā diffōnē, ſecundā ponit diffōnem, in qua declaratur dr̄ia inquantū pdicabile eſt diſtinctū ab alijs quatuor. Vnde diffiniſſe ait Peripateticos differentiam etiam ſic, Differentia eſt quod prædicatur de pluribus differētibus ſpecie in eo ꝙ quale. & ſtatim declarat vltimam particulam, ſ. in eo ꝙ quale dupliciter. primo ex notis interrogationū: qm̄, quærentibus quid eſt homo: reſpōdemus generis nomen, puta animal, ac per hoc animal prædicatur in quid: quęrētibus autē deinde quale animal eſt: reſpondemus differētiæ nomine, puta rationale. & ſic differentia prædicatur in quale: quia reſpondetur interrogantibus quale. ſecundo declarat hoc ratione tali, qñ aliquid conſtituitur ex duobus, materia .ſ. & forma, vel ſe habētibus ſicut materia & forma, id, quod ſe habet vt forma, pdicat in quale: ſpēs conſtituit ex genere & dr̄ia, ita quod genus ſe habet vt materia, et dr̄ia vt forma: ergo differentia pdicat in quale &c. Minorem declarat exēplo in artificialibus nobis notioribus: quēadmodū enim ſtatua Cæſaris eſt quid cōpoſitū ex ęre & figura Cęſaris, ita ꝙ æs eſt materia ſtatuę, figura vero Cęſaris eſt forma, & ſtatua eſt totū cōpoſitū ex ęre & figura: ſic homo, (nō hic vel ille, ſed cōis,) qui denominat ſpēs, eſt qđ cōpoſitū ex animali tanq̄ materia: & rōnali tanq̄ forma. Maior autē nō declarat in textu, nec aliæ pticulę diffōnis aſsignatę: oportet ergo hęc oīa ordinate facere, incipiendo à prioribus particulis.

Differentia vltima quæ eſt vere differentia eſt quæ non repugnāter, ſeu negatiue de pluribus differentibus ſpecie prædicetur, & ſi conuertibilis cum ſpecie ſit.

OCcurrit autē primo antiquum dubium circa illam particulam, pluribus differētibus ſpecie. Qm̄ differentia vltima ſm veritatē conuertibilis eſt cū ſpecie ſpecialiſſima, & cōſequēter nō pdicatur de pluribus differētibus ſpecie, ſed vna ſola ſpē: & ſic iſta diffinitio nō cōuenit omni contento ſub diffinito. Hanc dubitationē licet multipliciter diuerſi ſe ſoluere credāt, vt diffuſe Albertus recitat, duę tamē ſolutiones mihi digne viſę ſunt vt in mediū adducantur. Prima eſt, ꝙ quia differētię vltimę ſunt nobis ignotę, eas differētias diffinierūt Peripatetici, quas habemus, & quibus vtimur in diffōnibus: tales autē ſunt (vt in .2. Poſteriorę dicit) quę in plus ſe habēt q̄ ſpēs. Non ergo ideo diffiniendo dr̄iam, dicit ꝙ pdicatur de pluribus differētibus ſpē, quia omnis differentia ſit talis: ſed quia omnis differentia nobis nota pdicatur de pluribus differentibus ſpē. Nec obſtat ſi de nouo cognoſceret aliqua dr̄ia vltima: qm̄ quod in pluribus inuenitur logica probabilitate ſunt intuiti: hæc reſpōſio, licet ab Alberto ridiculoſa iudicetur, propterea quia non ſaluat diffinitionē cōuenire omni cōtento ſub diffinito, & quia oppoſitū iſtius diffinitionis conuincit conuenire alicui contento ſub diffinito, i. dr̄iæ vltimæ, quia nō de pluribus, ſed de vna tm̄ ſpē pdicat, ego tū à riſu abſtinendū cenſeo: eo ꝙ. s. Tho. in .2. Poſteriorum: Lec. 13.

Drię vltimæ non sunt in Arist.

asserit ideo Aristotelē dixisse differentias omnes esse in plus q̄ diffinitum, quia propr̄js differentijs caremus. Et ipsemet Albertus ibi asserit dici posse, q̄ Aristoteles loquitur de differentijs nominatis, quæ sunt cōes, q̄m proprias non habemus. Vnde iuxta hoc rationes eius facile soluuntur, dicēdo, q̄ diffinitum non est hic differentia absolute, sed differentia nominata, & sic cōuenit omni, & nulli cōuenit oppositū &c. Altera responsio est, q̄ hic nō diffinitur quæcūq; differētia, sed ea tantū, quę est vere differentia: vere autē differentia nō est differentia vltima cōuertibilis cum specie, sed superiores: & ideo optime dictū est, q̄ differētia prędicatur de pluribus differentibus specie. Quod autē vltima differētia & conuertibilis non sit vere differentia, declaratur sic.

Drię Actus. 3.

Differentia vltima habet tria in se. s. q̄ diuidat genus: et q̄ constituat aliquid sub genere: & q̄ ad vnicā & indiuidualem naturā determinet: primi duo actus cōueniunt differētiæ inquantū differentia est, ita q̄ differentia habet quod sit differentia ex primis duobus, quia diuisio separatio est: ex hoc ipso autē q̄ aliquid separat differre facit separata, & contrahit & coartat id quod diuiditur ad partem, quā separando constituit &c. Tertius vero actus, differentiæ naturā nō ingreditur, aliter oporteret q̄ omnis differētia hunc haberet: sicut omnis differētia habet primus duos actus. s. diuidere & constituere: sed accidit alicui differētiæ ille tertius actus ex eo, q̄ res aliqua denominata differentia ex propria natura habet q̄ non inueniatur nisi in vna natura, & indiuisibilis sit formaliter &c. Sic ergo, quia vltima & conuertibilis dria vere dria non est, sub diffinita dria hoc in loco non cōprehenditur: & cōsequenter vniuersaliter verificatur q̄ dria, quæ vere dria est, p̄dicat de pluribus spēbus. Hæc est rnsio Alberti, ab Auicēna Alpharabio & Auerro. sumpta (fm ipsum) & Aristoteli attributa. Appellat quoq; vere dr̄iam, dr̄iam simplicis virtutis differentiæ, eo q̄ habeat simplicem differētiæ efficaciam. s. diuidere & constituere: differentiā autē non vere, dr̄iam nō simplicis virtutis termini diffinitiui, eo q̄ vltima & cōuertibilis dria cōtineat in se oēs superiores sicut tetragonū trigonū &c. Hæc solutio, q̄m ex limpido fonte emanat & ad qōnis propositæ veritatem ducit: discutienda aliqualiter est. Potest siquidē dupliciter intelligi. Primo fm q̄ sonat, vt. s. dria hic non diffiniatur simpliciter fm totum suū ambitū, sed diffiniatur tantū dria nō vltima: quia talis tantū vere dria est, & simpliciter virtutē dr̄iæ habet. & hic sensus licet prima facie ab eis intentus videatur, quo modo vel voluntarius vel cōtra rōnē non sit, non video: cōtra rōnem quidē, quia cū dria vltima habeat oēs actus verę dr̄iæ, s. diuidere et cōstituere, quare diffinitio veræ dr̄iæ sibi cōuenire nō debet. Nec sufficit dicere, q̄ hoc ideo accidit, quia vltra actus veræ dr̄iæ habet q̄ determinet ad athomā naturā. Hoc enim tertium non est cōditio diminuens rōnem dr̄iæ: dato q̄ esset extranea cōditio, & cōsequēter diffinitio verę dr̄ię sibi repugnare non debet. sicut omnis diffinitio non repugnat sorti nec homini albo: licet repugnet homini picto. Quod autem ille tertius actus non sit cōditio diminuēs ex eo certū est, quia cōpatitur simul secum omnes actus veræ differētiæ expleri. Voluntarius autē nō minus q̄ prima rnsio, quæ despicitur, si fugiendo dicatur, pro vere dria nō absolute diffinitur, sed cum p̄cisione cuiuscunq; posterioris actus aduenientis, ita q̄ diffinitū est dria p̄cise, & propterea nō claudit hic sub diffinito dria vltima: quia licet sit vere differentia, non tamen est p̄cise differētia, sed addit aliquid vltra. s. determinationem ad athomā naturā. Hæc enim glosa qua rōne magis q̄ prima responsio fulciri possit, libēter audirē (præsertim quia licet consueuerint philosophi de rebus abstracte & p̄cise discutere, quæ debeātur illis ex rōnibus formalibus, non tamen in diffinitione positiue ponere consueuerunt, id quod non rei rōnem, sed precisionem

d. Vt sic ct conuideret Porph. duo dr̄ę vniuersalia, ut cōstituit gn̄s et spēs, sed omisit dr̄iam vltimā, vt ignotam. cuius p̄dicabilis spēs et de illis indiuiduis, vtcunq; intelligi ex his q̄ de alijs dnt. Altera rnsio vtde a Comēt. re sellitz, q̄ ió vel p̄mam vel 3am quā ipse emplectitur retinere ōz.

E sequitur) prædicari autē de pluribus spēbus sequitur nō differentiæ rōnem: quia sic inueniretur vbicunq; inuenitur dr̄iæ ratio, sed dr̄iæ p̄cisionem, quia si res p̄cise dr̄iæ rōnē habet, de pluribus spēbus p̄dicatur fm istam viam. Alio modo potest intelligi prędicta solutio, vt diffinitū sit differētia absolute & formaliter sumpta inquantū differētia est: & q̄ ly prædicari de pluribus differentibus specie, nō sumatur positiue, sed nō repugnāter, & sit sermo formalis, cuius sensus sit, dr̄ia est quod p̄dicatur. i. est vniuersale, cui inquantū dr̄ia est, non repugnat p̄dicari de pluribus differentibus specie &c. Et hic sensus est valde subtilis & p̄fundus: q̄m formaliter dr̄iæ rōnē rimatur: dr̄ia enim, (vt ex dictis patet,) ex eo q̄ diuisiua & cōstitutiua est, habet q̄ sit dr̄ia: ex his autē non vendicat sibi dr̄ia, q̄ p̄dicetur de pluribus spēbus: q̄m oporteret (vt dictū est) q̄ omne, cui conueniunt isti duo actus, ex quibus dr̄iæ ratio integratur, p̄dicaretur de pluribus spēbus: quod manifeste apparet falsum in

F vltima dr̄ia, quæ conuertibilis est cum athoma specie. Sed ex his non repugnat dr̄iæ, quod prædicetur de pluribus spēbus, q̄m si ex his repugnaret, nullū cui hi actus insunt, p̄dicaretur de pluribus spēbus: quod manifeste apparet esse falsum in differentijs subalternorum. Iuxta hūc autē sensum oportet soluere obiectionē factā, vtēdo illa regula (q̄n aliquid non repugnanter conuenit superiori absolute, & repugnat inferiori ex propria rōne, vel ex quacūq; alia additione, illud tale simpliciter non potest enuntiari de inferiori, sed cum specificatione superioris,) verbi gratia, quantitati non repugnanter cōuenit diuidi in infinitū, quod tamē non potest absolute verificari de omni quāto, vt patet in quātitatibus physicis, sed verificatur de omnibus quātis cum ista specificatione in eo quod quantū, quātitas enim humana nō est diuisibilis in infinitū, quia si in medio secaret statim desineret esse humana, sed quātitas humana inquātum quantitas est diuisibilis in infinitū. Ex hac inquā regula

G tradita à. s. Tho. in physicis soluitur p̄sens quæstio, dicendo cū Auicēna & cæteris supradictis, q̄ differentiæ vltimæ non cōuenit ista diffinitio absolute, nec oportet q̄ sibi cōueniat absolute, q̄m differētia vltima taliter cōtrahit dr̄iæ rōnem, q̄ ex illo addito repugnat sibi, q̄ nō repugnat dr̄iæ rationi, & hoc est dicere, q̄m dria vltima non habet simplicem virtutem differētiæ, & q̄ non est differentia vere. i. pure, sed cōuenit dr̄ię vltimę ista diffinitio cum specificatione dr̄iæ: ista enim est vera, Differentia vltima (inquātum dria est,) est prædicabilis de pluribus differētibus specie quocūq; modo p̄exposito: licet ista sit falsa differētia vltima est p̄dicabilis de pluribus differentibus specie, quocunq; modo exponatur. Et q̄m hic sensus differentię naturam formaliter explanat, negatiue tamē: magis dignus tot Peripateticis censeatur: si placet. Eo p̄sertim q̄ hic modus exponendi conformis est Aristotelicæ doctrinæ in. 6. & 7. Physicorum: Tres ergo sustentabiles expositiones collige noui

H titie. prima est quod differētia nominata hic diffinitur. Secunda est q̄ differētia p̄cise seu pure. Tertia est quod differentia formaliter seu vt sic: secundum primas duas expositiones ly p̄dicabile de pluribus differentibus specie: positiue intelligitur. iuxta tertiam vero negatiue: seu non repugnanter. prima facilior & intentioni diffinientium forte conformior. secunda supradictorum virorum illustrium verbis magis cōsona. tertia ipsi rei naturæ magis propinqua videtur.

1. Physico. Lec. 9. & t. cōmen. p.

Differentiæ fundamentalis ratio, secundum quam differentia prædicatur in quale essentiale, nō autē accidētale.

5. CIrca alteram vero particulā (. s. in eo q̄ quale) notāda sunt tria. Primum est, q̄, cum prędicari in quale dupliciter cōtingat, s. accidētaliter, sicut albū dicitur de hoīe, cigno: & essentialiter, sicut rōnale dicitur de hoīe: differētia non p̄dicatur in quale accidētaliter, sed essentialiter:

5. Cum oī id quod alterū determinat formalr̄, sit qualitas q̄ dicatur ea rōe, q̄ si determinet ad essentiale esse sit essentialis, dr̄ę hic q̄ę, vel ad accētariū, q̄ ita sit accētalis, fit nutrò ut dria specifica p̄dicet in q̄ ql̄e quid est, i. in q̄ntum, quid sit id quo determinatur spēs ad esse specifi-cū, vbi em vīdebit esse ql̄itatē essentialē, sic eā vocat Arist. 5. phys. sed aliā dicit Ioānes q̄ oē p̄dicatū quā p̄dicatū sit forma substātię, q̄ ipsiq; est determinatio q̄ ró veluti actus et ql̄itas et forma: hī quod hic 3a, genus, spēs, dr̄iā diuersis modis sint formæ subsātię, q̄ quidditatē earū dicunt diuersimodē p̄dicante. oīa em totiq; rerum būt, q̄ minus alia, q̄ quidditatiua sunt, q̄ de essentia subsātię, sed genus dicit quidditatē spēi p̄ determinabilem dr̄ię, spēs in diuidua determinatā dr̄ię, ma q̄ accētibus indeterminatā, sola dria dicit quidditatē determinatā tū possim genus, hī spēs ut formale p̄ncipiū, vt cōstabit f. 12. b. & ió solā p̄dicata in ql̄e, q̄ sola est determinatio.

Nō 1° q̄ oē p̄dicatū est vt forma, ex soto.

inamo q̄ ró, q̄ oē vnū sale p̄dicatur quā tale. dixerī potius vnū ma q̄m esse vtē dnam vltimā, a genus, vt sunt diuisa genus q̄ spēs, q̄ vnū cōdē tō sa p̄dicandi.

tialiter: qm̃ res denominata differentia per se, de qua loquimur, est essentialis, & intrinseca ipsi speciei: et nō est extra ipsam speciē aliquo pacto, nec. s. fm rem, nec fm intellectum: quēadmodū sunt illa, quæ prædicantur in quale accidentaliter. Nō est autem explicata particula hæc in diffinitione differentiæ: qm̃ hoc tanq̃ per se notū relinquebat. Auicēna autem integrā diffinitionem adu nauit dicens, differentiā esse vniuersale prędicatū essentialiter de pluribus differentibus specie in eo q̃ quale.

Secundū est, q̃ differētia ideo prædicetur in quale essen tialiter, quia est qualitas essentialis generis & speciei, licet diuersimode. qualitas enim idem sonat quod forma lis determinatio. determinatur autem non solū subiecti potentia fm esse accidentale, per formas accidētales, & materiæ potentia fm esse substātiale per formas substātiales: sed & generis potentia fm esse quidditatiuū per differentias: sicut enim æs est in potentia vt fiat talis vel talis figuræ, & postmodū figuratū per operationē artis Cęsaris similitudine, iam determinatum est per illā figuram, ac per hoc fit Cęsaris statua: ita genus puta animal fm se indeterminatū est, & esse potest rationale & irrationale: sed cum animali coniungitur rationale: iam posse eius determinatur ad hominē. Generis ergo qualitas est differentia, quia determinat eius potentiam: & quale sit significat. Speciei autem qualitas nō prædicta ratione est: qm̃ non est in potētia ad differentiā: sed quia cōstituendo speciem ipsam vt formale eius principium determinat: forma enim, (vt declarauimus, & in textu dicitur,) qualitas vocatur, & eius rōnem habet inquantū formaliter determinat. Essentialis quoq; qualitas generis & speciei; differentia differmiter est. qm̃ speciei ideo essentialis est, quia eius est determinatiua, vt formale principium & intrinsecum determinat compositum: generis autem ideo essentialis, quia ipsum nō specificatum supponit, sed ita qualificat, vt ad esse specificum trahat: accidentales siquidem qualitates rei aduenientes ipsam in specie completā præexigunt: nec reponunt rem subiectā in propria specie: differentia vero genus ipsum determinādo diuersificat sic, vt in ppria specie reponat eius substantiā: animal enim rōnali determinatū in specie hominis est, adeovt specie differat ab animali in leone per irrōnale posito &c. Tertium est, q̃ Porphyrius hanc particulā declarādo notanter sub disiunctione dixit: rebus enim ex materia & forma, vel ad similitudinē proportionēq; materiæ & formæ: constitutionem habentibus &c. Videbat nāq;, q̃ genus nec differentiæ nec speciei materia est: & similiter, q̃ differētia nec generis nec speciei forma est: qm̃ tam materia q̃ forma pars est rei: pars autē de toto, cuius est pars nō prædicatur in recto. nō enim dicimus q̃ homo est anima: tam vero genus q̃ differētia de specie prædicatur: & fm veritatē genus & differentia vna res sunt, quod à partibus alienū est. Diligēter itaq; intuitus est, q̃ genus materiæ simile, pportionaliter est, & differentia formæ, & spēs toti cōpositō: qm̃ sicut materia subiectū determinabile est, & forma eius informitatē amouendo determinat, & ex eis resultat cōpositū: sic genus substratū quid dicit essentialiter formabile, & differētia adueniens ipsum determinat: sicq; species vtrūq; cōplectens constituitur: & sic patet tota diffinitio cum eius declaratione. Maior enim, quæ à Porphyrio declarata nō fuit, ex dictis iam clara est. Nec fallaris putans Porphyrium voluisse dicere, q̃ forma prędicatur in quale: nō hoc enim intendebat, sed q̃ sicut forma est qualitas materię: quia determinat eam formaliter, ita prædicatum, quod se habet vt forma, prædicatur in quale, quia actū formæ participat. s. formaliter determinare. Illud postremo prætermittendum non est: quod differentia vt prædicabile ab alijs distinctū, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineam respicit, sed species. de genere enim nō prędicatur nisi per modum accidentis vel proprij. De individuis vero suis, puta hoc rationali, & illo rationali per modum speciei dicitur. De specie autem vt differētia prædicatur: & propterea hic, vbi differētia vt vnum speciale prædicabile diffinitum est, in ordine ad species diffinitionem sumpsit: & vt ex dictis facile declarari potest. singulæ particulæ ad differentiam alicuius prædicabilium positæ sunt &c.

Describunt autem huiusmodi differentiam & hoc modo. Differētia est quod est aptum natum diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale enim & irrationale hominē & equū, quæ sub eodem genere sunt, diuidunt.

Hic ponitur tertia descriptio differentiæ, qua diffinitur fm primū suum effectū (diuidere. s. & dicitur: q̃ differentia est quod aptū natum est diuidere ea quę sub eodem genere sunt, i. species: quas superius dictum est esse ea, quę sub genere ponūtur. Vbi notandū est primo, q̃ differentia dicitur esse id quod est aptū natum diuidere: & non simpliciter dicitur, differentia est quę diuidit: vt insinuetur q̃ hic actus, s. diuidere, non qualitercunq; conuenit ipsi differentiæ, sed ex ratione sibi propria: ita q̃ differentia inquantū differentia est, adeo sibi appropriauia diuidere, vt ab ipsa inseparabile sit, & alteri cōicari non possit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur non ex aduentitio accidēte, aut alterius adminiculo, sed ex propria natura apta est differentia vt diuidat sub genere illius species, ideo diffiniendo dictū est, q̃ est aptū natū diuidere. Secundo notandū est, q̃ differentia diuidit nō solū species sub genere, sed etiam ipsum genus (diuersimode tū) diuisio enim aliquid respicit, vt termi num à quo: & hoc est illud vnū: quod diuidēdo scindit, & aliquid vt terminum ad quem: & hoc sunt partes illius diuisi, ad quas diuisio terminatur, incipiēs ab vno: quia vnitas principium multitudinis naturaliter est: vt in materiali diuisione ligni apparet: differentia ergo genus diuidit vt terminū à quo diuidēdo inchoat spērum separationem: ad quas diuisio vltimo terminatur.

Differentia nō diuidit genus secundum id qd̃ essentialiter est, sed potestatis eius partes secare dicitur.

SEd si sic est, inquirendū est cur: in diffinitione ista differentiæ à Peripateticis prætermissum sit, quod differentia sit diuisiua generis, et explanatum tantū est, q̃ sit diuisiua specierum: vtrūq; enim complectendū erat, & primum magis, qm̃ ratio secūdi est. Ad hoc quidem etsi facile dici posset, q̃ qa in posteriori includitur prius explicite ponendo posterius. i. diuisionem specierū, implicite persuasum est prius, i. diuisio generis. Ego autē ipsam diffinitionem, & Peripateticos, à quibus emanauit, intuitus, altiori id factum consilio arbitror. Ad cuius manifestationē scire oportet, q̃ omne quod diuidit, cum in partes diuidatur, totū aliquod est: genus autem, sicut duplicem totalitatē habet, ita dupliciter diuidi potest: est siquidem totum essentiale, & est totum potestatiuum: inquantum totum essentiale est, non diuiditur per differentias in species, quoniam partes essentię eius non sunt species, sed diuiditur per resolutionem in partes suæ rationis, genus, scilicet superius & differentiam eius constitutiuam si habet &c. Inquātum vero est totum potestatiuum per differentias in species diuiditur: quoniam partes potentiales eius, ipsæ sunt species, quæ non nisi potestate in genere sunt. Et quia genus secundum q̃ totum essentiale est non diuiditur per differentias, ideo essentia generis est tota in omnibus speciebus & tota in singulis: non enim pars essentiæ animalis trahitur ad hominem per rationale, et pars ad brutum per irrationale, sed tota ad vtrunq;. Quia vero genus secundum q̃ totum potestatiuum est, diuiditur per differentias: & quod diuiditur post diuisionem non vnum remanet, sed partitum: ideo potestas generis non serua-

tur tota in quãlibet spẽ, sed pars potestatis eius ad vnã speciem, & altera pars ad aliam deuenit per differẽtias: animal enim cum potestate sua se extẽdat ad rationales & irrationales quidditates & proprietates &c. contractum ad hominem, ambitum suę potestatis amittit, per hoc, ꝙ potestas sua ad vnã partem eius coartata est, & non nisi rationali quidditate & proprietate & operatione gaudere potest, & similiter contractũ ad bouem, bouinæ quidditatis artatur terminis: merito autẽ spẽs ipsę partes potestatiuę generis appellantur, nõ ideo quia potestas generis cõponatur ex spẽbus, sicut totũ integrale ex suis partibus: qm̃ potestas generis in eo, ipsa sua essentia fm rem est, quę ex spẽbus non cõponitur: sed vel ideo, qa partes sunt potestatis eius ex parte obiecti, qa .s. quęlibet spẽs est pars eorum, ad quę potestas generis terminatur: potestas enim generis ad oẽs sub se extẽdit species. omniũ autẽ spẽrum: quælibet est pars. Vel ideo & subtilius, quia nulla species potest perficere totum id quod in generis natura radicaliter initiatũ est: qm̃ nulla res adæquat generis potentiã: ita ꝙ sicut partes potestatiuæ animæ dicunt vires sensitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur, & nulla earũ perficere potest omnia, ad quę radicaliter vis animæ se extẽdit: ita quidditates specificæ, quia ex genere nascũtur velut ex formali inchoatione earum, vt alibi declarandũ est: & nulla species potest se extendere ad omnia, ad quę natura generis radicaliter se extendit, partes potestatiuę generis dicuntur. Et quãuis non sit similitudo simpliciter inter ista, quia ab anima vna numero effluunt potentiæ effectiuæ, & nõ sic oritur species à genere: est tamen similitudo proportionalis, quia sicut ab anima vna numero effluũt effectiue potentiæ, ita â natura generis vna fm genus effluunt formaliter quidditates specificæ, quarũ quęlibet partem potestatis illius perficiendo susçipit: animalitas enim, (vt dictum est,) ad omnium naturarũ sensitiuarũ perfectiones proprietates & operationes illimitata, & formale initium omnium earũ fm se est, in boue autem posita velut ad partem suæ potestatis artata, ad bouina tantũ se extendit, & similiter est in alijs &c. Qm̃ igitur (vt ad quęsitum redeamus,) differentia non est diuisiua generis inquantũ est totũ essentiale, sed est diuisiua eius inquantũ est totũ potestatiuũ: & taliter diuidere ipsum nihil aliud est ꝙ ea, quæ sub ipso sunt, diuidere: qm̃ talia partes suæ potestatis sunt: & nihil aliud est diuidere aliquod totum ꝙ eius partes separare: ideo Peripatetici, diffiniendo differentiam vt diuisiuam, non dixerunt ꝙ differẽtia diuidit genus, & ea, quę sub genere sunt, quia putasses ꝙ differẽtia ipsam generis essentiam scinderet, & species eius separaret: sed dixerunt, ꝙ differentia diuidit ea, quæ sub eodẽ genere sunt, vt intelligeres quod differentia partes potestatis generis secat: & consequẽter ꝙ ipsum genus fm ꝙ totum potestatiuũ est diuidat. Vnde non simpliciter dixerunt, differentia est ꝙ diuidit ea quę sunt sub genere, sed apposuerunt, ly eodem, dicẽtes sub eodẽ genere sunt: adiectio enim illa (&) denotat ꝙ differentia non diuidit species diuersorum generum: rationale enim non diuidit hominem ab albedine, sed à bruto: & denotat, ꝙ differentia diuidẽdo species: genus ipsum in sua vnitate relinquit, & idẽ perseuerare ꝑmittit. Notãter autẽ dico in vnitate sua: qm̃ vt supra tactũ est: differentia ipsam generis essentiam diuersificat fm vnitatẽ, & distinctionẽ specificã, ad quã trahit generis naturam: sed generis propriã vnitatẽ, quæ generica est, non violat &c. Et sic patet solutio qõnis, & qũo intelligendum sit cõmune dictum, ꝙ genus diuiditur per differentias non fm essentiam, sed fm potestatem: quia .s. non diuiditur in partes suæ essentiæ: aliter tota essentia generis non esset in qualibet specie, sed diuiditur in partes potestatiuas, quæ species sunt: & ideo non tota potestas eius, id est potestas eius; non secũdum totum suum posse, est in singulis speciebus &c.

Spẽs cur dicantur partes generis potestatiuæ.

Dria diuidit genus vt totũ cõpositũ et potestatiuũ, non vt essentiale.

Dria diuidit genus essentiã secũdũ vnitatẽ specificam, nõ diuidit autẽ genus vnitatem.

E Assignant etiam hoc modo. Differentia est qua differunt à se singula: nãq; equus & homo fm genus non differunt. Sumus.n. aialia nos et irrationabilia, sed additũ rõnale, disiũxit nos ab illis. & rõnales sumus nos & Dij: sed mortale appositum nobis, disiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentię, qua describitur fm effectũ eius propriũ ex suo noĩe, quẽ ponit in singulis per differentias diuisis, i. differre. Vbi notandũ est quid sonat ly differre (vt habeẽ ex. 1. Metaphy.) omne, cuicunq; cõparatum, est idem vel diuersum, non autem idẽ vel differens. i. diuersitas sonat alietatẽ inter quæcunq; distincta: differentia autẽ non importat alietatem inter quęcunq; distincta, sed inter illa tantũ, quæ ita sunt distincta, vt tñ in aliquo vno cõueniant: & ideo differre nõ dicuntur proprie loquẽdo nisi illa, quæ vnũ diuersimode ferunt: talia autem sunt, quæ sub vno genere sunt: & ideo res diuersorũ generum vt lignum, & albedo non differunt, sed diuersæ sunt: & licet in frequẽti vsu differentiæ nomen nõ ita proprie assumamus, sed extendamus ad omnem alietatẽ, in hoc tamen loco proprie sumitur. Vnde Porphyrius volẽs declarare, ꝙ differentia est id, quo singula differunt, incępit à cõuenientia singulorum: dicens, ꝙ conuenimus fm generis naturam cum brutis, sed differimus ab eis propter differentias additas. .s. rationale & irrationale: et similiter conuenimus cum Dijs fm subalternum genus, .s. animal rationale: sed differimus per mortale & immortale: intellige autẽ per Deos animalia illa platonica. Dicitur ergo ꝙ differentia est qua differunt à se inuicem singula: quia singula contenta sub genere naturã generis diuersimode ferunt ratione differentiarũ: non enim ex genere est, puta animali, ꝙ natura sensitiua sit diuersimode in homine & equo, sed hoc ex differentijs est, rationali. .s. & irrationali: quæ generis naturam secundũ proprias modificantes, differentes constituunt species &c.

Exactius autem perscrutãtes et speculantes quę ad dr̃iam pertinent, dicunt non quodlibet eorũ, quæ sub eodẽ sunt genere diuidẽtiũ, esse dr̃iã, sed quod ad esse cõducit, & quod qd erat esse quod est pars rei. Neq; enim quod aptum natũ est nauigare erit hominis dr̃ia, & si ꝓpriũ sit hominis. Dicere.n. possumus, animaliũ hæc quidem apta nata sunt ad nauigandũ, illa vero miníme, diuidẽtes ab alijs: sed natũ esse et aptũ ad nauigãdum non erit cõpletiuum substãtiæ, nec eius pars, sed aptitudo quædã: idcirco non est talis differentia quales sunt dr̃iæ quæ specificæ dicuntur. Erunt ergo specificæ differentię quæcunq; alteram faciunt speciem, & quęcũq; in eo quod quid erat esse accipiũtur. Et de differentijs quidem tot sufficiant.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine: primo proponitur eius subtilitas, quia ab interius præscrutantibus, & modificantibus supradictas diffinitiones data dicitur. deinde ipsa diffinitio recitatur differentia inquit est, quod conducit ad esse, & eius quod est esse rei pars est. profunditatemq; eius declarat, exemplo ab opposito, quo supradictæ diffinitiones diminutæ insinuantur: & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ specificæ differentiæ sint. Vbi quoniam textus clarus est, non nisi tria notanda occurrunt. Primum est: cõparatio istius diffinitionis ad alias, quoniam aliud superficies verborũ Porphyrij ostendit, & aliud intentio eorũdem supremit. Ex verbis quidẽ insinuatur

sinuatur ꝙ ꝑcedentes diffinitiones & specialiter tertia, fuerint diminutæ, & ꝙ conueniant etiam his, quæ non sunt specificæ differentię: hoc.n. insinuant illa verba, nō quodlibet diuidentium eorum, quę sub genere sunt, differentiam esse: & exemplaris declaratio, quam postmodum subdit, quasi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea, quæ sub eodem genere sunt, differentiam esse. lędunt & pari ratione, prima & quarta: qm̄ nec quodlibet, quo species abundat à genere, nec quodlibet, quo vna species differt ab alia, differētia est specifica. proprietas enim & diuidit genus, vt in textu declaratur, de aptitudine ad nauigandum: & est qua species abundat à genere, & per quam vna spēs differt ab alia. Intētio aūt Porphyrij aliò tendit: diffinitiones siquidem has labefactare non intendit: qm̄ ipsemet dixerat has esse descriptiones differentiarum specificarum, non à quibuscunq; sed peripateticis assignatas. Nec latebat ipsum ꝙ sicut in secunda diffinitione subintelligebatur ly essentialiter, ita in oībus his diffinitiōibus subintelligebatur, ly primo, quo subintellecto constat ꝙ differentijs specificis tātum conueniunt diffinitiones istæ. differentia.n. magis proprie & per se est, qua primo species abundat à genere: & qua primo diuiduntur ea, quæ sub eodem genere sunt: & qua primo differunt inter se singulæ species. Sed ĩten dit magnificare & præponere hanc quintam diffinitionem oībus alijs, quia cum diffinitio ad hoc inuēta sit, vt id quod diffinitum implicite importat, explicite significet: & cæteræ differentiæ diffinitiones non explicite attigerint vsq; ad differētiæ naturam: qm̄ aliquo subintellecto egebant, ista autem ĩmergat se vsq; ad ipsius differentiæ intima, explicite, ideo hæc diffinitio alijs merito anteponitur: & ab interius perscrutantibus & speculantibus data est. Secundū est, ly conducit ad esse, appropriato quippe vocabulo differētiæ naturam declarauit: qui.n. aliquid conducit aliquo, non præsupponit illud conductum esse illuc, sed ipse est qui aliunde illud ducit illuc vsq;: proprietates aūt specierum, puta nauigatiuū & volatiuū, quæ sunt proprietates hoīs & auis: & si genus ipsum scilicet animal diuidant, & partitum exigāt, non tū conducunt ipsum ad hoīem & auem, sed conductum prę supponunt: qm̄ fluunt à naturis specificis iam constitutis. Differentiæ vero per se, puta rationale & irrationale, genus ipsum. s. animal ad species conductum non supponunt, neq; supponere possunt, sed conducunt ipsum ad esse earum, ita ꝙ absq; differentijs conducentibus impossibile est genus trahi ad specificum esse. conducit autem differentia ipsum genus nō ad esse tale, vel tantum, quod est esse ſm quid, sed ad esse simpliciter, id est ad esse quidditatiuum: qm̄, vt pluries dictum est, genus non accidētaliter subit esse specificum, sed essentialiter. Tertium notādum est (ly & eius quod est esse rei pars est) potest siquidem nomine eē rei, intelligi vel ipsum esse essentiale speciei, vel ratio eius. Si per esse rei intelligatur esse essentiale rei, tunc non est accipiendum ꝙ differentia sit pars illius esse secundum rem: quoniam formale significatum differentiæ, puta rationale, est totum esse speciei ſm rem. si esset nanq; pars non prędicaretur de specie nisi in obliquo &c. sed accipiendum est ꝙ differentia sit pars ſm rationem, id est partialiter explicans ipsum esse essentiale rei: significat nanq; differentia totum esse speciei, sed partialiter (vt alibi declarauimus.) Si vero per esse rei intelligatur cum Alberto ratio rei simpliciter, verificatur, ꝙ differentia est pars esse rei, ideſt diffinitionis rei. Diffinitio enim ipsa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incongrue potuit esse rei ipsa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud est ꝯ oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda sint, ꝯ profundior sentētia in hac diffinitione lateat diffuse in commentarijs de esse & essentia prosecuti sumus. Tangit igitur diffinitio ista naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus

Dria cōducit ad eē, ꝓpria ỽo supponunt speciē & genꝰ esse.

Dria quō sit pars diffinitionis.

Supde ente & eētia cap. 4.

A ad esse quidditatiuum dicit non extrinsece, sed ita quod est pars ipsius esse rei, &c.

De proprio quatuor modi ponuntur. *Cap.* 3.

PRoprium vero quadrifariā diuidunt. Nā & id quod soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium dicitur: vt homini esse medicum, vel geometram. Et quod omni accidit & si non soli, quemadmodum homini esse risibile. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt homini in senectute canescere. Et quod soli, & omni, & semper: quēadmodum homini esse risibile. nam etsi non semper rideat, tamen risibilis dicitur, non ꝙ semper rideat, sed ꝙ aptus natus sit ad ridendum. hoc autem ei semper naturale est, quemadmodum & equo hinnibile.

B Hæc autem nominantur vere propria, quoniā etiam cōuertuntur. quicquid.n. est equus, hinnibile est, & quicquid est hinnibile est equus.

IN hoc tertio capitulo de proprio determinat, quod quartum locum inter prædicabilia iure retinet, eo ꝙ ex principijs speciei, genere. s. & differentia post constitutam speciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuisiue tm̄. nescio vero cur non diffinitiue cū eius diffinitio à peripateticis nō sit omissa, vt patet (in. 1. Topicorum.) Diuisio aūt consistit in separatione triū conditionum simul requisitarū ad id quod est proprie proprium. Exigit siquidem ꝙ conueniat omni soli et semp: omni indiuiduo illius speciei, cuius dicitur proprium, et soli illi speciei & semper. ex harum.n. separata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primum ꝙ conuenit soli speciei, sed nō oī eius indiuiduo, vt hr̄e actualiter artem medicinæ. hoc.n. soli homini conuenit, sed C non oēs homines habent hoc, vt patet. Secundum est quod conuenit omni indiuiduo spēi, sed non soli, vt habere duos pedes. hoc enim et alijs conuenit animalibus. Cap. 4.

Tertium est quod cōuenit soli speciei & omni eius indiuiduo, sed non semper: vt canos habere. hoc.n. in senectute cōiter accidit. hæc aūt tria cū eo quod ꝓprie propriū est quadrifariā proprium faciunt, vt in textu dicit.

Hoc in loco notādum est, quod vt ex. 1. Topicorum colligitur, proprium non ſm totum suum ambitū quartum est prædicabile, sed quartum tantū modo sumptū. Probatur aūt hoc primo ex diffinitione proprij ibi assignata, quæ est ista, proprium est quod non indicat quid est esse, soli aūt inest, & conuersim de re prædicat. Vbi tres particulas posuit: primam ad differentiam diffinitionis & generis, & consequenter differentiæ, quæ indicant essentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij secundo modo, quæ non soli insunt. Tertiam vero differentiam proprij primo & tertio modo: D quorum neutrum conuertibiliter prædicatur de eo cuius est proprium. Cōstat autem ꝙ ibi diffinitur propriū vt prædicabile distinctum ab alijs: ergo. Secundo patet ex refutatione istorū trium modorum proprij. ibi nāq; Aristoteles dicit, ꝙ proprium simpliciter, ideſt absque additione aliqua, non est nisi quod diffinitum nunc est. illud vero, quod non soli inest, & quod etiam qñq; soli inest, proprium nō est simpliciter, sed est proprium qñ, vel ad aliud, i. sed est proprium cum aliqua tēporis, vel respectus additione. Nec est dubium quin sub istis verbis comprehenderit tria prima membra diuisionis Porphyrij: proprium.n. tertio modo est proprium qñ. i. ſm tempus. proprium aūt tam primo q̄ secundo modo est propriū ad aliud, quia nō est propriū illius absolute, sed respectu eoꝝ, qui illo carent. verbi gr̄a, esse bipedem est proprium homini respectu quadrupedum: et esse medicum respectu eorum, qui non sunt medici, &c. vnde est

coincidentia

coincidentia proprij ſm tres primos modos: cum accidente, inquit ibidem Ariſto. cp accidens nihil prohibet denominari proprium qñ, vel ad aliud: vt cum aliquis ſolus ſedet ſedere illi vt proprium reſpectu non ſedentis eſt. Eſt igitur proprium ſimpliciter id quod quartū prędicabile eſt proprie loquēdo. reliqui autem proprij modi reductiue huc accedunt. ſicut & differentiæ per accidens, cum differentia per ſe aliquo modo coordinentur: ſimpliciter tamen reperiuntur &c.

De accidentis varijs acceptionibus, & quid ſit. Cap. 4.

ACcidens eſt quod adeſt & abeſt p̄ter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: in ſeparabile & in inſeparabile. Separabile.n. accidens eſt dormire, nigrum vero eſſe inſeparabiliter coruo & ethiopi accidit. p̄ot autē ſubintelligi & coruus albus, & ethiops †nitens candorem, præter ſubiecti corruptionem.

† abijciens colorem.

IN hoc quarto capitulo intendit Porphyrius tractare de accidente, quod vltimum remāſit, eo cp extraneū & aduentitium eſt. Determinat autem diffiniendo primo ipſum, deinde diuidendo, et tertio iterum duas alias diffinitiones ponendo. Sed qm̄ Auicēna Porphyrium reprehendit, cp ad diffinitionem proceſſerit accidentis, non prædiſtincta æquiuocatione eius, ideo primo declarādum eſt quid nominis ipſius accidentis. Accidens.n. dupliciter ſumitur. Vno modo ut diuiditur contra ſubſtantiam, in diuiſione, qua diſtinguitur ens in ſubſtantiā & accidens: & ſic accidens eſt nomen primę impoſitionis, & ſignificat naturas nouem prædicamentorum. ſ. quātitatem, qualitatem, relationem, &c. Alio modo, vt diſtinguitur contra genus, ſpeciem, differētiam, & propriū in diuiſione, qua prædicabile diuiditur in quatuor vel quinque prædicabilia: & ſic accidens eſt nomen ſecundæ impoſitionis, & nō ſignificat naturam aliquam, ſicut nec genus, nec ſpecies, &c. ſed ſignificat quandam relationem rationis, ſicut & cætera prędicabilia antedicta. Vocatur autem complexo vocabulo relatio iſta prædicatum accidentale. hoc igitur in loco non ſumitur accidens ſm primam ſignificationem: qm̄ ſequeretur cp nulla natura in prædicamentis accidētium eſſet genus, aut ſpecies &c. quod eſt manifeſte falſum. patet ſequela, quia ſecūda diffinitio accidentis dicet. cp accidēs neq̄ eſt genus, neq̄ ſpecies, neq̄ differentia, neq̄ proprium: ſed accipitur iuxta ſecundam ſignificationem: qm̄ de ſecundis intentionibus adiunctis primis ſermo hic habet, & non de rerum naturis. Vnde & in. 1. Topicorū Ariſt. dicit, cp omnia iſta prædicabilia in quolibet ſunt prædicamento. res enim non ſolum prædicamenti ſubſtantiæ habet aliquod prędicatum vt genus, & aliquod vt proprium, & vt accidens &c. ſed etiam res in prædicamento quantitatis & qualitatis & cæterorū hæc omnia habet. Et hinc eſt, cp accidēs, de quo modo tractamus, nullam naturam ſignificat, ſed ſub eo omnia prędicamenta comprehendit: qm̄ ſicut res prædicamentorum accidentium, puta qualitatis & vbi &c. accidētale prædicatum denominatur reſpectu ſubſtantiæ, puta hominis, cū dicitur, homo eſt pallidus vel eſt in foro, &c. ita è cōuerſo reſpectu prædicamenti ſubſtantiæ denominatur prædicatum accidentale reſpectu rei exiſtētis in prædicamento accidentium, vt patet cum dicitur, cp triangulus eſt ligneus, ſm veritatem ergo à S. Thoma quoq̄ approbata in quæſtione vltima de ſpiritualibus creaturis, accidēs quintum prædicabile ſignificat hoc, quod dico prędicatum accidentale. accidentale autem vt diſtinguitur contra prædicatum eſſentiale, non ſolum intrinſece vt genus, ſpecies, differentiam et diffinitionem, ſed extrinſece vt proprium. eſt.n. proprium prędicatum eſſentiale, quia à principijs & eſſentialibus ſubiecti fluit. Nec putet quiſpiam hāc accidentis ſignificationem nouam aut contrariam antiquis eſſe: propterea, quia cōiter ab eis dicitur, cp accidens quintum prædicabile importat accidens indiuidui, proprium vero accidens ſpeciei. Bene nanq̄ eos dixiſſe fateor: tum quia accidentia indiuidui accidentalia prædicata ſunt ſpeciei, quæ ſubiectum in omni problemate eſt. tum quia ab accidentibus indiuidui ortum habuit diſtinctio inter hoc prædicabile, & alia, quoniam manifeſtum valde eſt, ea neq̄ vt genus, neq̄ vt ſpeciem, neq̄ vt differētiam, neq̄ vt proprium, de his, quibus poſſint ineſſe, & non ineſſe, prędicari, ſed vt accidentales denominationes. poſſet igitur ex dictis excuſari Porphyrius à diſtinctione non præmiſſa, eo quod in logica ſcribens, logicaliter intelligendos terminos tanquam per ſe notum dimiſit.

Accidens, i. accidentale prædicatum, id eſſe dicitur, quod indifferenter affirmari & negari contingit abſque hoc quod ſubiecti ratio deſtruatur.

POſtq̄ igitur declarauimus quid importet accidētis nomen, ad diffinitionum declarationem procedendum eſt. Prima diffinitio eſt iſta, accidens eſt quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionē. Vbi primo declarandi ſunt termini, deinde dubia ſoluēda. Adeſſe & abeſſe poſſunt accipi dupliciter. vno modo pro eſſe, quod eſt actus eſſendi. i. pro adeſſe reali & abeſſe reali, ſicut aquæ adeſt caliditas ſm realem inexiſtentiam, qm̄ eſt calida, & abeſt qm̄ non eſt calida: & ſic non ſumitur hic. tum quia intentio non debet diffiniri per eſſe reale, tum quia īpoſſibile eſt omni prædicato accidentali conuenire talem inexiſtentiam, cum multa ſint prædicata accidentalia, quæ ſunt entia rationis. Alio modo poteſt accipi pro eo quod ſignificat veritatem propoſitionis, ideſt pro affirmatione & negatione: ita cp adeſſe importet compoſitionem, quę fit per affirmationem, & abeſſe diuiſionem, quæ fit per negationem, & ſit ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt. i. quod affirmatur & negatur &c. & ſic ſumitur in hoc loco adeſſe & abeſſe, vt ex textu & dicendis in eius expoſitione, & gloſa Auerrois euidenter habetur. gloſat nanq̄ Auerrois ſic, accidēs eſt quod adeſt, ideſt exiſtimatur adeſſe, & abeſt, ideſt exiſtimatur abeſſe. idem autem ē dicere, exiſtimari adeſſe & abeſſe, & dicere, cp affirmatur et negatur: qm̄ affirmatio non niſi in exiſtimatione intellectus eſt, & è conuerſo. exiſtimatio non niſi in affirmatione vel negatione exiſtit. Ly &. nota eſt copulationis, non ſimul, ſed ſucceſſiue, non ordine aliquo, ſed indifferenter: ita cp denotat indifferenter affirmari & negari accidens de ſubiecto, & non quod ſimul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly prę̄ter, ſubiecti corruptionē, dupliciter accipi poteſt. ſ. pro corruptione ſm rem, & de tali non eſt hic ſermo. alio modo pro corruptione ſm intellectum eius. i. pro defectu rationis ipſius ſubiecti, & ſic ſumitur hic: ita cp idem eſt dicere prę̄ter ſubiecti corruptionem, & dicere abſq̄ hoc cp ſubiecti ratio, ſeu diffinitio deficiat, vel vtendo verbis Auer. abſq̄ hoc quod exiſtimet ſubiectum corrumpi. Et aduerte hic diligenter, cp ly prę̄ter ſubiecti corruptionem, poteſt dupliciter cōſtrui, ſcilicet cum ly ſubiecto, quod ſubintelligitur: et eſſet ſenſus, accidens eſt quod adeſt & abeſt ſubiecto, præter ſubiecti corruptionē. i. manenti, & hoc modo non eſt conſtruenda dicta diffinitio: quoniam ſuperflue addita eſſet illa particula, præter ſubiecti corruptionem. in omni.n. vera affirmatione & negatiōe de aliquo ſubiecto ſubintelligitur illius ſubiecti rationem manere, aliter non de ipſo ſubiecto, ſed de alio affirmatio aut negatio verificaretur. Alio ergo modo poteſt conſtrui cum ly adeſt & abeſt, tanq̄ copulæ verbalis modificatio, vt ſit ſenſus: accidens eſt quod de ſubiecto affirmatur & negatur nō quocunq̄ modo, ſed tali modo, ſ. non deſtruēdo eius rationem, & hic ſenſus eſt ī propoſito: & ponitur illa particula

Cap. 4.

Th. de ſpūa lib⁹ creaturis. qō vltīa in cap. circa medium.

Cap. 6.

ticula & ad differentiam aliorum prædicabilium, quorum negationes, subiectorum suorū rationes destruunt: & ad includendum omnia prædicata accidentalia: omnibus siquidem eis conuenit indifferēter de subiecto affirmari & negari, absq; subiecti destructione: non tamē omnibus indifferenter affirmari & negari de subiecto, vt patet de accidentibus inseparabilibus, quæ cōstat nō sine additione aliqua à subiectis negari posse. Posita est igitur particula illa, s. præter subiecti corruptionem, vt intelligeres, q̄ non in hoc consistit natura prædicati accidentalis, s. q̄ subiecto adsit & absit simpliciter, sed in hoc q̄ subiecto adest & abest cum ista modificatione, s. absq; eius destructione. Est ergo sensus totius diffinitionis, accidēs. i. accidentale prædicatum est, quod adest & abest. i. indifferāter affirmatur & negatur præter subiecti corruptionem. i. absq; hoc q̄ destruat subiecti rationem, quod sub alijs verbis breuius dici potest q̄ accidēs est, cuius nec affirmatio nec negatio subiecti rationem tollit. Et qm̄ sermo diffinitiuus soluit omnes difficultates accidentes in re, ex eo magnificabitur iste intellectus diffinitionis, quod ꝼm ipsum omnia soluātur dubia, quę etiam aliqui arabum, vt Albertus dicit soluere nescientes, hanc Porphyrij diffinitionem reprehenderunt.

A

B

Accidens inseparabile contingit abesse, & adesse. i. affirmari & negari stante subiecto, & eius ratione.

PRimum dubium est illud, quod Porphyrius in textu post diuisionem tangit. diuidit siquidem accidēs diffinitum: in accidens separabile & inseparabile, & sta tim dubium tangit dicens, potest autem subintelligi & coruus albus: & intendit talem soluere obiectionē, nullum membrum alicuius diuisionis debet repugnare diffinitioni rei diuisæ: sed huius diuisionis alterum membrum, s. inseparabile, repugnat diffinitioni accidētis diuisi, quia in diffinitione eius dicitur, q̄ potest adesse & abesse. si enim est inseparabile, abesse nō potest: & si abesse pōt, īseparabile nō est: ergo vel diffinitio vel diuisio mala est &c. Huic inquam obiectioni respondet Porphyrius non aliter q̄ dicendo, q̄ potest subintelligi coruus albus & æthiops candore nitens, præter subiecti corruptionem, ac si dixisset, q̄ licet accidens aliquod sit inseparabile ꝼm rem, potest tn̄ abesse ꝼm intellectum. Et insinuauit per hoc formalem responsionem, s. q̄ differenter accipitur esse in diffinitione & in diuisione: cū. n. diuiditur accidēs in separabile, & in inseparabile, est sermo de separabilitate & inseparabilitate ꝼm rem, vel qa omnino sit inseparabile, vel quia valde difficile sit separabile: vtroq;. n. modo inseparabile dicitur, sicut & inuisibile dicitur vel quod oīno non potest videri, vel quod difficile videri possit. Cum vero in diffinitione accidentis dicitur adest & abest, intelligitur de esse & abesse ꝼm intellectum: & ideo licet coruus non possit ꝼm rem fieri de nigro albus, potest subintelligi albus, quia rationi diffinitiuæ corui non repugnat albi denominatio. & sic patet q̄ glosa supra posita ex textu sumpta est, & q̄ ex illo sensu difficultas hęc soluta est. Et forte propter inaduertentiā illius sensus reprehensus est ab arabibus Porphyrius: dicentibus eum in æquiuocationem lapsum, dum de inseparabilitate accidentis disputans, ad separabilitatem ꝼm intellectum confugit, qm̄ æquiuoce dicit esse, de esse ꝼm rem: & esse ꝼm intellectum. procedit. n. hæc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accidentis, quia creditū est, q̄ ibi esset sermo de adesse & abesse ꝼm rem. soluitur ergo primum dubium ex diffinitione modo supradicto exposita &c. Sed aduerte hic duo. Primum est, q̄ nullum inconueniens est accepisse differenter esse in diffinitione & in diuisione: quin potius necessariū est sic fecisse. qm̄ si vniformiter eē acceptū fuisset, vel diffinitio, vel diuisio mala fuisset. Si. n. inseparabile est ꝼm rē, abesse non pōt ꝼm rem: & si abesse nō pōt ꝼm intellectū inseparabile erit ꝼm ītellectū. differenter aūt accipiendo oīa consona inueniuntur, vt ex dictis patet.

C

Secundum notandū propter importunitates arguentium est, q̄ subiectum ītelligi sine albedine, aut nigredine, vel quocunq; alio prędicato potest intelligi dupliciter. Vno modo ꝼm primam operationem intellectus. Alio modo ꝼm secundam operationem intellectus, intelligi subiectum sine tali prædicato per primam operationem intellectus, nihil aliud est q̄ ipsum subiectum intelligi, prædicato non intellecto, sicut color pomi videt non viso eius odore, & sic nō accipitur hic cum dicitur, q̄ coruus potest intelligi absq; nigredine. sic nanq; subiectum potest intelligi nō solum sine accidente, sed etiam sine proprie proprio, vt patet qm̄ diffinitur homo: sufficit. n. tunc intelligere genus & differentiam eius, & non oportet ītelligere proprium. Intelligi autem subiectum sine tali prædicato per secundam operationem intellectus, est formari propositionem negatiuam illius prædicati de illo subiecto. verbi gratia dicendo, coruus nō est niger, & hoc modo accipitur hic, cum dicitur, q̄ subiectum potest intelligi sine accidente inseparabili, & cum eius opposito, quia. s. potest formari enūtiatio negatiua vera, in qua accidēs inseparabile negatur à subiecto, vt dicendo coruus non est niger, & potest formari affirmatiua vera, in qua oppositū accidentis inseparabilis prædicatur de subiecto, vt dicēdo coruus est albus, aut coruus non est niger. Nec inuadet te dubium qūo istæ propositiones sint vere, & tamen in rerum natura nullus inuenitur coruus albus aut non niger, si memor eris eorum, quæ diximus glosando diffinitionem accidētis. ex dictis siquidem habetur, q̄ dupliciter contingit dicere aliquam propositionem esse veram. s. simpliciter, vel sic. i. cum alia additione, & constat q̄ ista non est simpliciter vera, coruus non est niger, quia ab eo q̄ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa simpliciter. Est tamen vera sic. i. præter subiecti corruptionem. i. nō prohibetur esse vera ex subiecti corruptione. nō. n. ideo est falsa ista, coruus non est niger, quia negatio nigredinis inferat negationem naturæ coruinæ, sed aliunde, puta quia cuilibet coruo cōiuncta est ꝼm rem nigredo. vnde non intendunt Peripatetici dicere, coruum vere intelligi nigrum & non nigrum simpliciter, sed cum ista clausula præter subiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictum est, valde subtiliter naturam accidentis diffinierunt, tradendo accidēs esse id quod vere affirmatur, & negatur de aliquo præter illius corruptionē. i. accidens est cuius nec affirmatiua compositio, nec negatiua diuisio, si ponatur vera, cum subiecti destructione exercetur, quod nulli alij prædicabili conuenit, vt patet inducendo. propter quod signanter Porphyrius non dixit posse subintelligi coruum album simpliciter, sed addidit, præter subiecti corruptionem, intellectione siquidem cōplexa & vera, de qua loquebatur, nō intelligit coruus albus absolute, qm̄ albus non est, sed sic, idest absq; hoc q̄ sequat subiecti negatio, seu absq; repugnantia intellectuum.

D

Mors & combustio & quęcunque ab his denominatiua non accidentia, sed inter repugnantia prędicata annumerantur, & iure ab accidentis ratione hic tradita excluduntur.

SEcundum autem dubium principale est hoc, mors & combustio, siue denominatiua ab his sumpta sunt accidentia, & tamen nō adsunt præter subiecti corruptionem, ergo diffinitio mala. Soluitur nanq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis supradicto duabus vijs, ex quid nominis. s. accidentis, & ex illa particula, præter subiecti corruptionem. Ex quid nominis accidentis quidem, quoniam huiusmodi denominatiua nō sunt prædicata accidentalia respectu eorum, quæ morti vel combustioni subiacent, sed sunt prædicata oppositā subiectis, vt declarabitur. Ex illa vero particula, s. præter subiecti corruptionē, quia hic non est sermo de quocunq; subiecto, sed de subiecto p̄dicationis, nec de quacunq; eius corruptione, sed ea, qua ratio eius non potest

stare

stare cum prædicato, ista autem denominatiua à morte & combustione & huiusmodi deriuata talia sunt, ꝙ subiecta illa, puta hominem vel bouem, de quibus in propositionibus prędicantur, destruunt: ita ꝙ diffinitio eorum non est composſibilis diffinitioni talium subiectorum, nec è conuerso: & consequẽter prædicata hæc non sunt accidentalia, sed remota. Ad cuius euidẽtiam est sciendum, ꝙ propositionum triplex est materia. s. necessaria, contingens, & remota. in materia necessaria sunt omnes propositiones, in quibus genus, species, differentia, diffinitio, & proprium prædicãtur de suis subiectis. In materia autem contingenti sunt illæ, in quibus accidens prædicatur de eo cuius est accidens. In materia vero remota sunt, in quibus repugnantia alicui enunciantur de illo. Ad videndum autem, quæ sint prędicata necessaria, & quæ contingentia, & quæ remota non oportet vagari, sed sufficit rationes terminorum intueri: ex ipsorum enim rationibus consurgit connexio & modus connexionis, & repugnantia inter se, ad hoc quod adinuenti in vno. Constat autem ex rationibus mortui & hominis, vel cuiusꝙ alterius rei viuæ, quod impossibile est eorum rationes in vnum tertiũ simul conuenire: qm̃ si aliquid homo est, corpus animatum est: & si corpus animatum est, iam mortuum non est, & è cõuerso, si aliquid mortuum est, corpus animatum non est, & si corpus animatum non est, homo non est: & similis ratio est de combusto & domo, vt patet: & consequenter denominatiua à morte, & huiusmodi sumpta non sunt accidentalia prædicata, sed repugnantia. Et si contra hoc instetur) quia lex propositionum ĩ materia remota hæc est, ꝙ affirmatiua semp est falsa & negatiua vera: in huiusmodi autem & affirmatiua, & negatiua est vera. sunt enim ambæ istæ vere, homo est mortuus, & homo non est mortuus. Respondendum est, ꝙ illa regula intelligitur seruata identitate subiecti, non ſm vocem, sed secundum rem: cuius oppositum in opposito accidit: quoniã ly mortuus, in affirmatiua propositione nõ denominat hominem, sed ratione ampliatur vis quam habet, quia est participium præteriti temporis verificatur de eo qui fuit homo: et ĩ negatiua verificatur de eo qui est homo. ampliat enim ad eos, qui sunt, vel fuerunt homines. (Et si ulterius inquiratur) eo modo, quo verę sunt huiusmodi affirmationes quid prædicant, accidentale prædicatum an proprium. Dicendum est, ꝙ prædicationes huiusmodi in sensu vero sunt per se pertinentes ad quartũ & secundum modum perfeitatis reductiuæ, ideo prędicant proprium & non accidens. ꝙ autẽ huiusmodi propositiones in sensu vero sint per se patet ex ipso sensu: cũ enim dicitur homo est mortuus, subiectum, pro quo verificatur, est hoc, quod dico, olim homo, seu homo præteritus, est mortuus. Constat autem ꝙ fuisse hominem ratio est ꝙ mortuus sit, quoniam ex præteritione vitæ causatur mors. Nec obstat, ꝙ subiectũ talis propositionis, est totum disiũctum. s. qm̃ est vel fuit homo: de quo non prædicatur per se mortuum esse. hoc inquam non obstat: qm̃ non simpliciter diximus eam esse per se, sed diximus eam in sensu vero. i. comparando prædicatum ad illam partem subiecti ratione cuius verificatur propositio. sunt ergo denominatiua à morte & combustione & huiusmodi sumpta respectu eorum, quæ viuentia sunt &c. non prędicata accidentalia, sed repugnãtia absolute loquẽdo. Nec diminutus fuit, propterea Porphyrius non ponens sextum prædicabile, s. repugnans. tum quia prædicabilia, quę vera affirmatione enuntiari possunt, tradebat: tum quia oppositorũ eadem est disciplina, repugnantia autem alicui sunt opposita vel generi, vel differẽtiæ. vel speciei, vel proprio eius: & propterea sat fuit de illis dedisse cognitionem: præsertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoscitur naturaliter. Et sic patet solutam dubitationem hanc esse ex ipsa accidentis expositione.

Propõnes sunt in triplici materia de qua ĩ libro Periherme.

E

F

G

H

Ne me putes tu Thomista immemorẽ doctrinæ Sancti Thomæ in Secundo contra Gentiles. cap. 81. dixisse, ꝙ in ista diffinitione ly subiecti, sumit̃ non pro quocũꝙ subiecto, sed subiecto propositionis. Noui. n. ꝙ ipse ibidem glosat ꝙ accidẽs est quod adest & abest prẽter corruptionem subiecti. i. compositi ex materia & forma: & quod subdit per subiectum nõ posse intelligi materiam primam, quæ principium subiecti compositi est. Sed mens eius contraria nostris dictis non est, quia nõ intendit ibi glosare hanc diffinitionem ad literam, sed qm̃ arguendo diffinitio hæc applicata est ad realem vnionem formæ in suo susceptiuo, propter proportionalem similitudinem, quæ est inter prædicationem prædicati accidentalis de subiecto, & vnionẽ formæ accidentalis cum subiecto, ideo respõdendo, acceptata applicatione istius diffinitionis ad formam accidentalem, glosat modo supradicto, & causam assignat, vt patet ibi. Vnde glosa sua optima est applicata hac diffinitione ad discernendas formas, quæ accidentaliter vniuntur, & nostra, immo sua, quæ diffinitionem ipsam simpliciter respicit, vera nihilominus est, &c. 2. pars G cap. 81.

Diffinitur etiam sic quoꝙ. Accidẽs est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neꝙ genus neꝙ species, neꝙ differentia, neque propriũ: semper aũt est in subiecto subsistens.

Hic ponuntur duæ reliquæ diffinitiones accidentis, circa quarum primam. Notandum est de ly inesse, potest dupliciter accipi, sicut ĩ prædicta diffinitione distinctum est. si accipiatur inesse pro affirmatione, & non inesse pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt à prima, ꝙ hæc magis explicite accidentis naturam declarat, qa potentiam logicam explicat in ly contingit, quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly in esse, sumatur ſm rem, tunc ista diffinitio differt à prima, qa illa conuenit accidẽti tam separabili ꝙ inseparabili, ista aũt separabili tantum, & hoc placet Auer. Mihi aũt magis placet primum, qm̃ ista diffinitio est sumpta ex. 1. Topicorum de verbo ad verbũ, vbi expresse Aristoteles diffinit vniuersaliter accidẽs, prout est prædicabile ab alĳs distinctum, sub quo claudi etiam accidens inseparabile non est dubium. Et confirmatur, quia ibi Arist. duabus accidentis diffinitionibus datis. s. hac & sequente, hanc laudat. Circa vltimam vero diffinitionem nihil notãdum occurrit: nisi ꝙ vltima particula, s. semper aũt est in subiecto subsistens, nõ solum ea ratione addita est, quia diffinitio per puram negationem dari non debet, sed etiam ad dr̃iam prædicatorum repugnantium, quæ in subiecto nunꝙ subsistunt, sed semper procul à subiectis, quibus repugnãt sunt. intelligendumꝙ est accidẽs semper in subiecto nõ inhæsionis vniuersaliter, sed prædicationis oportere subsistere, qm̃ sicut accidẽs ſm rem non nisi subiecto inhæsionis sustentatum inuenitur, ita prædicatum accidentale, vt sic, sustentante eget subiecto, aliter accidentale non esset, sicut adiectiuum, si substantiuo non egeret. adiectiuum non esset &c. Cap. 4.

Quæ communitates & differentiæ sint generis, speciei, differentiæ, proprij, & accidentis. Cap. 5.

OMnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autẽ genere, specie, differentia, proprio, et accidente) dicendum est, quę eis propria sunt, & quæ communia.

Commune quidem omnibus est de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus speciebus & de indiuiduis: & differentia similiter prædicatur. spẽs quidem de his, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis. At vero propriũ de specie, cuius est proprium, & de

Quæ nõ bus pũ bilib fint.

& de his, quæ sub specie sunt, indiuiduis. Accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanq; animal & de equis & bobus, & canibus prædicatur, quæ sunt species: & de hoc equo & hoc boue, quæ sunt indiuidua. Irrationale vere de equis & bobus, & de his, quę sunt particulares prędicatur. Species autem, vt homo, de inferioribus & de his, qui sunt particulares, prædicatur. Proprium autem, quod est risibile, de homine & de his, qui sunt particulares, prædicat. Nigrum autem de specie coruorum, & de his, qui sunt particulares, quod est accidens inseparabile, & mouere de homine & de equo, quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis, secundario vero & de his, quæ continent indiuidua.

Quæ cõia sint gñis & dñæ.

Commune est autem generi & differentiæ continentia specierum. Continet.n. differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim, etsi non cõtinet irrationabilia, vt genus, quẽadmodum aial, tamen continet hominem & Deum, quæ sunt species. Et quæcunq; prædicantur de genere, vt genus, & de his, quæ sub ipso sunt speciebus, prædicantur: & quæcunq; de differentia prædicantur, vt differentia, & de his, quæ sub ipsa sunt speciebus, prædicabũtur. Nam cũ genus sit animal non solum de eo prędicantur vt genera, substãtia & animatum, sed etiã de his, quæ sub animali sunt speciebus omnibus prædicãtur vsq; ad indiuidua. Cumq; sit differentia rationale, prædicatur de ea vt differentia id quod est ratione vti, & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de his, quæ sub rationali sunt speciebus, prædicabitur rõne vti. Commune autem est & perempto genere, vel differẽtia simul perimi, quæ sunt sub ipsis sunt. Quemadmodum.n. si non sit animal non est equus, neque homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Quæ sint dñæ gñis, & dñæ.

Proprium autẽ generis est de pluribus prædicari cũ differentia, & species, & proprium & accidens. animal.n. de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes vero de solis quatuor pedes habẽtibus: homo vero de solis indiuiduis, & hinnibile de equis, & de his, q sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quæ complẽt substantiã generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, genus continet differentiam potestate. (animalis.n. hoc quidem rationale est, illud vero irrationale,) differentiæ vero non continent genera. Amplius genera quidẽ priora sunt his, quæ sub se sunt positæ differentijs: propter hoc quidem simul eas auferunt, non autem simul auferuntur: sublato enim animali, auffertur rationale & irrationale. Differentiæ vero nõ auferunt genus: nam si omnes interimantur, tamen substantia animata sensibilis subintelligi potest, quæ est animal. Amplius, quidẽ genus in eo quod quid est, differẽtia vero in eo quòd quale est prædicatur, quemadmodum dictum est. Amplius genus vnum quidem est ſm vnãquãq; speciem, vt hominis id, quod animal, differentiæ vero plurimæ, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. & genus quidem consimile est materię, formę vero differentia. Cum autem sint & alia communia & propria generis & differentiæ nunc ista sufficiant.

Quæ cõia sint gñis & speciei.

Genus autem & species commune quidem habent de pluribus prędicari, quemadmodum dictum est. Sumatur autem species vt species, non autẽ vt genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est et priora his esse, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

Quæ sint ipsorũ differentiæ.

Differũt autem eo q genus quidem species continet, species vero continetur et non continet genera: in pluribus enim est genus cũ speciebus. Genera quidem præiacere oportet, & informata differẽtijs specificis perficere species. vnde et priora sunt naturaliter genera, et simul interimentia, sed simul quæ non interimantur: & species quidem cum sit est, genus, genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicãtur, species vero de generibus minime. Amplius genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis speciebus sunt continentia, species vero de generibus abundant propriis differentijs. Amplius nec species fiet vnquam generalissimũ, nec genus fiet vnquam specialissimum.

Quæ cõia sint gñis, & proprij.

Generis autem & proprium commune quidem est sequi species. Nãq; si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Et æqualiter dicitur prædicari genus de speciebus, & proprium de his, quæ participant illo. æqualiter enim & homo & bos animal est, & Cicero & Cato sunt risibiles. Commune autem est his vniuoce prędicari: genus de propriis speciebus, & propriũ de his, quorum est proprium.

De ipsorũ dñijs.

Differt autem genus et proprij: quoniam genus prius est, posterius vero proprium. oportet enim esse prius animal, de hinc diuidi differentijs & propriis. Et genus quidem de pluribus speciebus prędicatur, propriũ vero de vna sola specie, cuius est proprium. Et propriũ quidem conuersim de eo cuius est proprium prædicatur, genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam nec si animal est, homo est, nec si animal est, risibile est. si vero risibile est, homo est,

& è conuerſo. Amplius omni ſpeciei ineſt proprium, cuius eſt proprium & ſoli & ſemper, genus vero omni quidem ſpeciei ineſt, cuius fuerit genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius aũt ſpecies quidem interemptæ nõ ſimul interimunt genera, quorum ſunt ſpecies, propria vero interẽpta interimunt ea, quorũ ſunt propria: & his interẽptis, ipſa ſimul interimuntur.

De cõitate gñis, & accidentis.

Generis vero & accidentis commune eſt de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prędicari, ſiue ſeparabilium ſit accidens, ſiue inſeparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Quæ illorũ dñiæ.

Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante ſpecies eſt: accidẽtia vero ſpeciebus poſteriora ſunt. nam etſi inſeparabile accidens ſumatur, tamen prius eſt illud, cui accidit, q̃ accidens: & genera quidem, quę participant, ęqualiter participant, accidentia vero nõ æqualiter. Intenſionem vero & remiſſionem ſuſcipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidẽ in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt, genera vero & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtãtijs. Et genera quidem in eo ꝙ quid ſit prædicantur de his, quæ ſub ipſis ſunt, accidentia vero in eo ꝙ quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodq̃. qualis eſt enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates ſe habet, dicis quoniam ſedet vel ambulat.

Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat, dictum eſt.

Contingit autem etiam vnũquodq̃ aliorum differre ab alijs quatuor: vt cum quinq̃ quidẽ ſint, vnumquodq̃ autem ab alijs differat, quater quinq̃ viginti fiunt oẽs differentię. ſed non ita ſe habet, ſed ſemper poſterioribus enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus: (propterea quia ſumpta eſt,) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq̃ vero quatuor, decẽ ſunt oẽs: quatuor, tres, duæ, vna. Genus etenim differt à differẽtia & à ſpecie & proprio & accidente: quatuor ergo ſunt oẽs differentiæ. Differentia quo differt à genere dictum eſt, qñ quo differret genus ab ea, dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia à ſpecie, & proprio, accidẽti dicere, & ſunt tres. Rurſus ſpecies quo quidem differat à differentia dictũ eſt, qñ quo differret à ſpecie differentia dicebatur. Quo aũt differat ſpecies à genere dictũ eſt, qñ quo differat genus à ſpecie dicebatur. Reliquum eſt igitur vt quo differat ſpecies à ꝓprio & accidenti dicatur, & ſunt duæ. Quo autem differt proprium ab accidẽti relinquitur. Nam quo à genere et ſpecie differat prędictum eſt in illorum ad ipſum differentijs. Quatuor igitur ſumptis gñis differẽtijs ad alia, tribus vero differẽtię, duabus aũt ſpeciei, vna aũt proprij ad accidens: decem erunt oẽs, quarũ quatuor quę erãt generis ad reliquas ſuperius demonſtrauimus.

Numerus differentiarum quinq; prædicabilium.

Genus.	Species.	Differẽtia.	Propriũ.	Accidẽs.
1	1	1	1	
	1	1	1	
		1	1	
			1	

Cõmune igit̃ eſt differentiæ & ſpeciei ęqualiter participari. Hoĩe.n. æqualiter participant particulares hoĩes, & rõnali differentia. Cõmune vero eſt ſemp adeſſe his, quæ eis participãt. ſemper.n. Sor. rationalis eſt, & ſemper Sor. homo eſt. Proprium aũt eſt differentiæ quidem in eo ꝙ quale ſit prędicari, ſpeciei vero in eo ꝙ qd eſt. Nam ſi homo velut quale quid accipiatur, non tñ ſimpliciter quale, ſed ſm id quod generi aduenientes differentiæ eum conſtituerunt. Amplius differentia quidem ſæpe in pluribus ſpẽbus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus aĩalibus ſpecie differẽtibus, ſpecies vero in ſolis his, quæ ſub vna ſpecie ſunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior eſt ea ſpecie, quæ eſt ſm ipſam: ſimul.n. ablatũ rationale interimit hoĩem, homo vero interemptus non aufert rationale, cum ſit Dẽus. Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale.n. & mortale cõpoſitum eſt in ſubſtantia hoĩs) ſpecies vero ſpeciei non componit̃, vt gignat aliquam aliam ſpẽm: quædam.n. equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationem: equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficere mulum.

Differentia vero & proprium cõe quidẽ habent æqualiter participari ab his, quæ eis participant. æqualiter.n. rationalia, rationalia ſunt, & riſibilia, ſunt riſibilia. & ſemper & oĩ adeſſe cõe vtriſque eſt. ſi.n. curtetur qui bipes eſt, non ſubſtantia perit, ſed ad id ad quod natũ eſt ſemper dicitur: nã & riſibile ad id quod natum eſt ſemper dicitur, ſed nõ in eo quod ſemp rideat.

Proprium autem differentiæ eſt, ꝙ hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe, vt rationale de homine & de Deo: proprium vero de vna ſola ſpecie cuius eſt proprium. Et dria illis eſt conſequens quorum eſt differentia, ſed non conuertitur. propria vero conuerſim prædicantur de his quorum ſunt propria.

Differentiæ autem & accidenti cõe quidem eſt de pluribus dici. commune vero ad ea quæ ſunt inſeparabilia accidentia ſemper & omnibus adeſſe. bipes enim ſemper adeſt omnibus coruis, & nigrum ſimiliter.

Differunt

Differunt aũt, ꝙ differentia quidem cõtinet & nõ continet: continet.n.rationale hoiem, & Deum: accidentia vero quodãmodo continẽt, eo ꝙ in pluribus sint quodãmodo continẽtur: eo quod nõ vnius accidentis susceptibilia sunt subiecta, sed plurimorũ. Et differentia quidem intensibilis & irremissibilis est: accidẽtia vero minus & magis recipiunt & impermistæ sunt quidem contrariæ differentiæ, mista vero contraria accidẽtia. Huiusmodi quidem cõiones et proprietates dríæ & cęterorum sunt. spẽs vero quo quidẽ differant à gñe & differẽtia dictum est in eo quod dicebamus, quo genus differat à cęteris: & quo differentia differt à cęteris.

Cõitates ꝓ prij & accidentis.

Differentię ipsorum.

Speciei vero & proprij cõe est quidem de se inuicẽ prædicari. Nam homo risibile est, & risibile homo est. risibile vero qm̃ ſm id quod natum est dicitur. sæpe iam dictũ est. Aequaliter enim sunt species his, quæ eis participant, & propria quorum sunt propria.

Differt autem species à proprio: qm̃ species quidẽ potest & alijs esse genus, proprium vero aliarum spẽrum esse impossibile est. Et species quidem ante subsistit ꝙ proprium: proprium vero post fit in specie: oportet.n.hoiem esse, vt sit risibile. Amplius, spẽs quidem semper actu adest subiecto. proprium vero aliqñ actu, potestate vero semper: homo.n.semper actu est Socrates, non vero semper ridet, quãuis sit natura semper risibilis. Amplius, quorũ termini differentes sunt, & ipsa sunt differentia. Est autem specie terminus esse semper sub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quid est prædicari & cętera huiusmodi: proprij vero est soli & semper & omni adesse.

Speciei vero & accidentis cõmune quidem est de pluribus prædicari. Raræ vero aliæ sunt cõitates: propterea qm̃ quãplurimum distant à se accidens & id cui accidit.

Propria vero vtriusꝙ sunt, speciei quidẽ in eo quod quid est prędicari de his, quorũ est species, accidentis autem in eo quod quale quiddã est, vel qũo se habẽs. & proprium est vnãquãꝙ substantiam vna quidẽ specie participare, pluribus aũt accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem præintelliguñt accidentibus: & si sint separabilia: (oportet.n. ante esse subiectum vt illi aliquid accidat:) accidentia vero posterioris generis sunt, & aduentitię naturę. Et speciei quidẽ participatio ęqualiter est: accidẽtis vero vel si inseparabile sit nõ æqualiter. ęthiops.n. cum alio ęthiope habebit colorem vel intensum vel remissum ſm nigredinem. Restat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium à specie & differentia & genere differt dictum est.

Cõmune aũt proprio & accidẽti inseparabili est, ꝙ prętер ea nunq̃ consistat ea, in qbus considerant. quẽadmodum.n.præter risibile non subsistit homo, ita nec prętер nigredinem subsistit æthiops. Et quemadmodũ semp & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

Differunt autem, qm̃ proprium vni soli speciei adest, quẽadmodum risibile homini: inseparabile vero accidẽs, vt nigrum, non solũ æthiopi, sed etiam coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Amplius, proprium conuersim de eo cuius est proprium prædicatur & ęqualiter: inseparabile vero accidens cõuersim non prædicatur. Et propriorum quidẽ æqualis est participatio, accidentium vero hic quidem magis, illa vero minus. Sunt quidẽ & aliæ cõitates vel ꝓprietates eorũ, quæ dicta sunt, sed sufficiant qdem hæc ad descriptionem eorum, quæ dicta sunt communitatisq; traditionem.

THOMAE DE VIO CAIETANI Sacræ theologiæ professoris, & Card. S. Sixti in Categorias Aristotelis.

PRAEFATIO.

In principio.

CONSVETVM inquit Auerrois (in procœmio physicorum) vt expositores in principio librorum octo prælibent. s. intentionem, vtilitatem, ordinem, diuisionem, proportionem, uiam doctrinę, nomen libri, & nomẽ authoris: & ideo morem hunc seruare intendentes hoc in loco, vbi principium doctrinæ Peripateticę est, ab operis huius intentione exordiamur. qm̃ aũt difficile admodum est finem proprium tractatus huius clare inspicere, ex totius Logicæ fine tentandum est inuenire illum. Logica cũ nihil aliud sit ꝙ ars actuum rationis directiua, ordinatur ad ipsum rationis opus vt proprium finem, ita ꝙ logici negocij intentio primaria est reddere operationes rationis rectas faciliter & prompte, sicut finis effectus artis cuiusꝙ est, rectitudinem in operationibus suis ponere, faciliter & prompte. operationes autem rationis cum tres sint. s. simplex apprehensio, compositio & diuisio, & discursus, tres quoꝙ eẽ partes Logicæ, necesse est, vt vnaquęꝙ operatio recte exerciri possit. Ad regulãdum aũt discursum inuenta est ars tradita in libro Priorũ, & consequentibus vsꝙ ad finem Logicæ. Ad compositionem vero & diuisionem ars tradita in libro Perihermenias inuenta est. Ad dirigẽdam autem primam operationẽ, quæ indiuisibilium intelligẽtia dicitur, prędicamentoꝝ liber nunc exponendus, inuentus asseritur: sufficienter tñ id per hoc opus fieri nequaꝙ affirmatur. Quia vero in prima operatione intellectus nec falsitas, nec veritas inueniri potest, qm̃ intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio ratiõis ideo regula eget, quia à propria perfectione, quæ veritas est, deficere potest, nõ facile est intelligere, qũo operatio prima intellectus regulat̃ à Logica. Singularis etiam difficultas est, qũo ab arte hic tradita dirigatur. Sciẽdum igitur est, ꝙ prima operatio intellectus, etsi ad incomplexum terminetur, quod vt sic nec verũ nec falsum est, multipliciter tñ contingit admisceri sibi verum vel falsum, ac per hoc dupliciter de ea loqui

Finis totiꝰ logicę.

quomõ ꝑma opaõ rõis a logica dirigit.

ea loqui possumus. Vno modo per se. i. in sua puritate. Alio modo per accidēs. i. vt ei admiscetur aliquid alterum, puta cōpositio, vel applicatio. si loquamur de prima operatione intellectus per se, sic ex parte sui regula non eget dante ei rectitudinem, qua ad obiectum absq; errore pertingat: qm̄ intellectus ſm primam operationē aut totum, aut nihil attingit, qm̄ ad icomplexum vt sic, quod indiuisibile sonat, tēdit: simplicia aūt vt in. 9. Metaphysicæ dicitur, aut non attinguntur, aut ſm totum attinguntur: et consequenter cum oīs error in cōponendo vel diuidendo vel discurendo &c. contingat, prima operatio intellectus per se expers est erroris. Eget tn̄ regula ex parte obiecti, dante ipsi intellectui facilitatē et promptitudinem ad attingendum suum obiectum: & hoc fit per librum istum. Erat siquidem ens incōplexum, quod est obiectum primæ operationis, confuse dispersum & obscurum i vniuerso, ita vt si simplex, puta albedo præsentata esset, quod quid est eius intueri difficillimum foret: qm̄ confusione quadam albedinis natura cum figuris, cum quantitate, cum substātia, cum relatione mista est: modo aūt distinctis rerū ordinibus & adunatis cuiusq; ordinis rebus ad decem incomplexa, insignita suis proprietatib⁹, velut quibusdam figuris, facile ac prompte circa quodcūq; incomplexum, audemus intellectus aciem figere. Tollitur siquidem ex adunatiōe omnium incomplexorum ad decem capita vagatio ītellectus ad incomplexorum notitiam habendam: ita q̄ sicut discursus argumentationis finibus concluditur, & sic intellectus, cum discurrendo aliquid quæritur, certis modis discurrendi assumptis, securus incedit, ita cum simpliciter aliquod apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circunspicimus, & non oportet nos vagari partes dispersas in toto vniuerso, cum infinitate quo ad nos, & consequenter incertitudine. Tollit quoq; ex distinctione & ordinatione horum decem incomplexorum cōfusio, qua limpide inspici ab intellectu prohibebant. Tollitur vltimo ex assignatione proprietatum eorundē obscuritas, qua occultata manebāt, dum quæ ea præferrēt signa non haberent. certe igitur & faciliter ac prompte: simplicia apprehensibilia fiunt à nobis per prædicamentorum doctrinam. Si autem loquamur de prima operatione intellectus per accidens, sic regula eget: & eius regula est ars diffiniti ua, sicut regula discursus est ars syllogistica. Ars autem diffinitiua adhuc ab antiquis uel tradita non est, vel ad nos non peruenit. esset autem illius artis determinare quid sit diffinitio, et ex quibus cōstat, & qualibus, & de passionibus eius, & partibus subiecti uis, sicut de demonstratione tractat in libro Posteriorū. In hac quoq; arte determinandum esset quid genus & quid species, &c. qm̄ diffinitionis natura sine his intelligi non potest, & ante librum Topicorū hæc ars locum habet: qm̄ regulatiua est intellectus ad notitiam incomplexi: dialectica vero regulat ad notitiam complexorū problematum &c. Et quāuis hæc ars nō habeatur, præsens tn̄ liber eius inchoatio quædam est: qm̄ cum tripliciter errare contingat diffiniendo. s. in applicatione partium diffinitionis ad diffinitum: & in coniunctione partium diffinitionis inter se, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitum: primus error ex hoc libro quō vitādus sit habetur inchoatiue, qm̄ hic docemur cui prima pars cuiuscunq; diffinitionis recte, aut non recte applicetur, dum per proprietates cuiusque generalissima discernimus omnia contenta sub vno genere, à contentis sub alio genere. Est ergo presentis operis intētio adunare ad decem genera omnia entia dispersa & infinita, ordinateq; distinguere, ac sigillata suis pprietatibus clarificare, & sic primam operationem intellectus & per se & per accidens sumptam dirigere queat. Sed dirigere primam operationem puram est finis proprius & adeptus. Dirigere autem eam admistam est finis cōis etiam arti diffinitiue, & hic tm̄ modo inchoatus cōsummandus in arte diffinitiua. Et qm̄ res incomplexæ non adunantur & distinguuntur cum conditionibus, quas habent in rerum natura, sed vt sic acceptæ p intellectū. i. vt stant sub simplici apprehēsione intellectus. i. vt obiectæ simplici apprehensioni intellectus, & res sic acceptę nihil aliud sunt q̄ res dictæ uerbis īterioribus. vel (quod idem est) q̄ res conceptæ cōceptibus simplicibus, & res huiusmodi nihil aliud sint q̄ res significatæ vocibus incomplexis, qm̄ voces sunt signa conceptum & cōceptus rerum: ideo dicitur etiam ab illustribus viris, q̄ intentio huius libri est tractare de uocibus incomplexis vt significatiuæ sunt rerum incomplexarum, idem enim est tractare de rebus vt conceptis simplici apprehensione, & de vocibus vt significant illas sic conceptas, qm̄ quicqd attribuitur vni attribuitur reliquo, seruata tn̄ proportione, quia rei sic conceptæ & significatæ attribuitur vt rei, voci vero vt signo. homo. n. reponitur in p̄dicamento substantiæ vt res ibi posita, ly vero homo, vt signum illius rei, quæ est homo. Quāuis autem sic intellecta intentio ista sustinēda sit. Memores tn̄ esse oportet eius quod optime ab Auic. in principio suæ Logicæ dicit. s. q̄ considerare de vocibus nō est logici negoci ex intentione, sed necessitas ad hoc compulit, qm̄ res sic conceptas non nisi verbis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si. n. absq; verbis exterioribus hæc omnia explere possemus, solo sermone interiori contenti, aut alīs signis hæc fierent, de vocibus tractandum non esset. Et propterea si quæratur de vocibus, an de rebus principaliter hic tractetur: Respondendum est, q̄ de rebus non absolute, sed incomplexe conceptis, & consequenti necessitate significatis. Cum autem audis res sic conceptas adunari & reponi in prædicamentis, non arbitreris q̄ aggregatum ex re & sic concipi, sit id quod adunatur & reponitur &c. sed intelligas q̄ res habens secum sic concipi, vt conditionem sine qua non est id quod reponitur colligitur & significatur, sicut cum audis, ignis approximatus comburit, non intelligas q̄ aggregatum ex igne & approximatione comburat, sed q̄ ignis non comburit, nisi sit approximatus. Est. n. incomplexe concipi conditio rei ad supradicta, sicut approximatio est conditio ignis ad comburendum. Et sic patet intentio operis, & q̄ conuenientius ponitur subiectum huius libri (si subiectum aliquod sibi assignandum est) ens proponibile primæ operationi interius q̄ ens ordinabile ſm sub & supra, hoc. n. ad secundam spectat operationem, ad quam hic liber non primo ordinatur.

Vtilitas autem ex eo proueniens valde magna est. nō. n. soli Logicæ prodest doctrina hæc, vt pars eius, sed aliæ scientiæ siue doctrinę absq; hac expleri nō possunt. qm̄ demōstrationum principia sunt diffinitiones, quas absq; hac cognitione perficere est impossibile. Vnde in 3. Physicorū Aristot. quærens, quod quid est motus, ad prædicamēta recurrit, & in. 2. de Aīa quęrens, quod qd est animæ idem facit. nisi. n. esset doctrina prædicamentorū, cum quęritur alicuius, quod quid est, oporteret vagando per totū uniuersum discurrere, quod illius genus primum sit: nunc aūt, vt dictum est, limites positi sunt, infra quos oīa distincte continentur insignita proprietatibus suis, vt statim collatis proprietatibus eius, cuius quæritur, quod quid est, cū proprietatibus cuiusq; decē generum, reponere & applicare sciamus singula singulis. Sumit quoq; Perihermenias doctrina, et syllogistica hinc vtilitatem non paruam. qm̄ hinc habetur essentialis ordo terminorum incomplexorum, ex quibus fiunt propositiones, & procedunt demonstrationes &c.

Ordo huius operis inter alia logicalia est, q̄ sibi debetur primus locus simpliciter, ita q̄ non solum præcedit artem enuntiatiuam & syllogisticam, sed etiam diffinitiuam. qm̄ id, quod est per se, prius est eo quod est p accidens. Dictum est autem, q̄ presens opus ordinatur ad perfectionem primæ operationis per se sumptæ, ars aūt

diffinitiua

T.c. vltimi.

Triplex error in diffiniendo cōmittitur.

Huius libri subiectum ex alijs explanatis notato.

Vtilitas huius artis.

T.c. 3.

T.c. 2.

Ordo.

Diu oper Propo Via do ne. Nome bri. Nome thoris. Aequin a dicun noia ter.

diffinitiua ordinatur ad perfectionem eius admistæ. Et quia, vt ex dictis patet, diffinire genus, speciem, &c. diffinitiuæ artis opus est, ideo liber iste naturaliter præcedit librum Porphyrij, propter quod consulto Princeps philosophorum logicam ab hoc opere inchoauit.

Diuisio operis.

Diuisio præsentis operis in tres tractatus fit in Anteprædicamenta, Prædicamēta, & Post p̄dicamēta, quoꝝ ratio cū ad textus expōnem peruentum fuerit dicetur.

Proportio.

Proportio huius libri ad ipsam Logicam est proportio partis ad totum, ad alios vero libros Logicę est proportio ianuæ ad intrinseca domus.

Via doctrinę.

Via doctrinæ non est demonstratiua, sed potius diffinitiua & inductiua: vt & modus docendi rei quam docemus consonet.

Nomen libri.

Nomen libri est categoriæ. i. prędicamenta. i. coordinationes decem generū, vel ipsa decem gña, quæ capita sunt coordinationum. de his enim tractat liber hic.

Nomen authoris.

Nomen autem authoris est Aristoteles Peripatetico-
B rum patet, qui non solum author, sed inuentor huius mirabilis doctrinæ fuit, vt Themistio & Auerroi placet, licet Iamblicus (vt testatur Boethus) Architæ tarentino hunc deferat honorem, &c.

ANTEPRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio Card. acutissimis commentarijs.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum, quæ dicuntur, diuisio. Cap. 1.

Æquiuoca dicuntur, quorum solum nomen cōe est, ſm nomē vero substantiæ ratio diuersa: vt animal, homo, & quod pingit. & horum. n. solum nomen cōe est, ſm nomen vero substantię ratio diuersa. Siquis. n. assignet quid sit vtrūq; eorum quo animal est, propriam assignabit vtriusq; rationem.
C

DIcendum esset hic, quare incęperit librum istum ab istis diffinitionibus & diuisionibus & regulis sequentibus Anteprædicamenta, & qs inter hęc ordo sit. Sed qm̄ ratio ordinis absq; ordinatorum notitia non percipit, & nouitijs loquimur: ideo differremus hæc vsq; ad finem huius primæ partis, interim autē singula exponere sufficiat. Et qm̄ â Tanto Philosopho diffinitiones istæ datæ sunt, singula notāda sunt verba antiquos expositores imitādo. Aequoca ergo diuersis respectibus, & noīa, & res significare dicunt. Dr. n. nomē aliquod ęquocum, quia significat plura ſm diuersas rō-
D nes, vt ly canis, significat cœlestem, marinum, atq; terrestrem canē, ipsæ vero res significatę dicunt ęquocę, non quia significāt, sed qa signantur vnico vocabulo diuersis rōnibus. vt sydus illud, & piscis, & aīal latrabile æquoca appellant. Vnde ipsum nomē appellari consueuit æquiuocū æquiuocans, res vero æquiuoca ęquiuocata, & quia Arist. res est adunaturus, ut stant sub incōplexis conceptibus, vt dictū est, ideo à rebus incœpit, intendēs p̄ æquiuoca, æquiuoca æquiuocata, vnde & coactus est in numero plurali æquiuoca diffinire, eo q̄ res vna æquiuocationis capax nō est sine altera: oportet. n. ad minus duas res significari vnō noīe, vt æquiuocatio eē possit. Signāter quoq; dixit dicunt, & non dixit, sunt: qa rebus non cōuenit æquiuocari vt sunt in rerum natura, sed vt sunt in uocibus nr̄is. Aequiuocari. n. p̄supponit uocari, quod rebus ex noībus accidit. Ly nomē, non accipitur
A hic prout est vna pars orationis distincta contra verbū, participium, &c. qm̄ etiam in verbis & participijs, &c. æquiuocatio inuenit, sed sumit nomen pro voce significatiua ad placitum, quæ dicit nomen, quasi notamen, i. mentis nota. Verbū. n. et vlr oīs hmōi vox, inquantum absolute significat rem aliquā, nomen dr̄ ab Arist. (in. 1. Perihermenias.) Ly solū. nō excludit oīa alia â noīe, sed Cap. 3.
rōne eius tm̄, de qua subdit q̄ est diuersa: nihil siquidem obstat æquiuocis, si eis & nomen cōe, & multa alia cōia sint, dūmodo rōnem noīs cōem non habeant. Ly ratio, licet multipliciter sumi possit, hic sumit non pro diffinitione, qm̄ res generalissimæ, æquiuoca dici nō possent, eo q̄ diffinitione carent, sed sumitur pro cōceptu significato per nomen, qui in habētibus diffinitionem est diffinitio ipsa, in non habētibus vero diffinitionem ratio, quam significat nomen vocatur, & nihil aliud est, q̄ id quod directe significatur per nomen. Ly substantiæ, sumitur pro quidditate: ita q̄ idem est dicere ratio substātiæ, & ratio qūidditatis. Ly ſm illud nomē, determinat ly ratio substātiæ. qm̄ non de quacunq; rōne substantiæ ipsorum ęquiuocoꝝ sermo est, sed de ea ratione substantiæ, quæ significatur in eis per illud nomen cōe, in quo æquiuocantur: & qm̄ illa est, quæ respondet ad interrogationem factam per quid est quęuis illarum rerum, vt significatur noīe illo cōi. v. g. quid est animal latrabile, inquātum canis, quid est piscis ille inquantū canis, &c. ideo talis ratio dicta est ratio substantiæ, id est quidditatis illorum æquiuocorum non absolute, sed secundum illud nomē. Responsio nanq; ad quid, quidditatis ratio recte dicitur. Ly diuersa, non coartatur ad diuersitatem simpliciter, sed cōmuniter accipitur, vt comprehēdit sub se diuersitatem simpliciter, vel secūdum quid, totaliter vel partialiter: ita q̄ æquiuoca dicunt & illa quorū ratio ſm illud nomē cōe est penitus diuersa: & illa, quorum ratio ſm illud nomen cōe est aliquo modo diuersa. Et propter hoc caue ne dixeris hic esse diffinita tantum pure æquiuoca, quæ alio vocabulo dicuntur æquiuoca â casu, sed dicito, ęquiuoca in cōi, vt comprehendunt in analoga, quæ æquiuoca â consilio sunt, & pure æquiuoca diffiniri, & q̄ pure æquiuocis cōuenit habere rōnem substantię diuersam penitus, analogis vero diuersam aliquo modo. Suadetur aūt hanc esse mentem Arist. tum ex exemplo subiūcto, qm̄ homo verus & homo pictus, modo pure æquiuoce dicuntur aīal. Sed æquiuocatione â cōsilio seu analogice, vt patet ex rationibus eorum ſm illud nomen: qm̄ nō sunt penitus diuersæ, sed aliquo modo eædem. Quærenti. n. quid est homo ſm q̄ aīal: respondet q̄ est substātia aīata sensibilis. Quærenti autem quid est hō pictus ſm q̄ aīal: respōdet q̄ est imago substantiæ aīatæ sensibilis: vbi expresse apparet rationes nō esse penitus, sed aliquo modo diuersas. Tum ex intentione operis, qm̄ ad quodcūq; ordinetur cōiter asseritur q̄ intendit diffinire hic res vt adunantur sub vocibus transcendentibus, quas constat non pure ęquiuocas, sed analogas esse. Quot autem modis contingat variari analogiam & quomodo, nūc qm̄ summarie loquimur, silentio pertransibimus: specialem de hoc tractatum si Deo placuerit cito confecturi. Est igitur sensus totius diffinitionis quod æquiuoca æquiuocata dicuntur illa entia, quæ significantur vno quidem nomine, sed secundum illud vnum nomen non habent vnum cōceptum, sed diuersos simpliciter, vel secundum quid, &c.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen cōmune est, & ſm nomen eadem ratio substantiæ. vt animal homo, atq; bos: communi enim nomine vtraq; animalia nuncupantur, & est substantiæ ratio eadem. Siquis enim assignet vtriusq; rationem quid vtrunq; sit quo animal est, eandem assignabit rationem.

Tota ista diffinitio intelligenda est sicut præcedens, excepta vltima particula. Est siquidem duplex vniuocum, s. vniuocans vniuocatum, & de vniuocatis est modo sermo. & in numero plurali, &c. sicut superius exposuimus. vltima aũt particula (.s.ly eadem) nõ dicit identitatem simpliciter, vel ſm quid: sed idẽtitatem simpliciter: ita quod licet ad æquiuocationẽ sufficiat qualiscũq; diuersitas rationis ſm illud nomen, ad vniuocationem tñ non sufficit qualiscunq; identitas rationis ſm illud nomen, sed exigitur ꝙ ratio vniuocatorum, quæ attẽditur penes illud nomen, in quo vniuocantur, sit totaliter eadem, & nihil plus aut minus ĩcludat vnum ꝙ̃ reliquum in ratione illius noīs. Fundamẽtalis uero ratio huius est, quia malum cõtingit omnifariam ex particularibus defectibus, bonum aũt vno modo ex causa integra, vt Aristo. & Dionysius docẽt. Ad pulchritudinem siquidem hoīs requiritur ꝙ oīa membra consonent, ad turpitudinem vero sufficit vnius membri, puta oculorum deformitas. æquiuocatio autem ex parte mali se tenet, qm̃ diuersitatem sequitur, quę in allostogia malorum est: & ideo siue sit diuersitas simpliciter, siue aliquo mõ, æquiuocatio fit. Vniuocatio vero, qm̃ vnitatẽ sequitur, quæ in bonorum coordinatione est, non consurgit nisi omni diuersitate ablata totaliter eadem sit ratio vniuocatorũ ſm vniuocum nomẽ. vt animal nomen cõmune & vniuocum est homini & boui, qm̃ tam homo ꝙ̃ bos animal vocatur, & ratio eorum inquantum animalis nomẽ habent, eadem totaliter est. Quærẽti. n. quid est homo ſm ꝙ est aĩal respondetur substantia aĩata sensibilis. Quęrẽti quoq; quid est bos ſm ꝙ est aĩal, respondetur substantia aĩata sensibilis. Vbi apparet oīno eandem redditam rationem ſm vniuocum nomen. Aduerte hic ne imbuaris ignorãtia prauæ dispõnis, ꝙ glosa ista, quæ vnde venerit nescio, s. vniuoca dicũtur, quorum ratio est eadem & æqualiter participata, destruit textum: qm̃ vere vniuoca sub æquiuocis ponit, & à logica veritate aliena est: qm̃ ad vniuocationem ſm veritatem & Albertum hic & S. Tho. 4. Meta. lec. prima, sufficit omnimoda indistinctio vniuocatorum in cõceptu nominis vniuoci: & in hoc omnes antiqui, quos vidi, consentiunt: nec puto aliunde ortam glosam hanc ꝙ̃ ex in comprehensione vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu analoga sub æquiuocis comprehendi, & his chimeris mentem ne impleas.

Aduertendum quoq; diligenter est, ꝙ stantibus oībus supradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitudinẽ, quæ intelligi potest esse inter vniuocata, & ly substantiæ, positum in diffinitione eorum. Potest. n. intelligi primo, vt ly substantiæ denotet substantiam. i. quidditatem ipsorum vniuocatorum: ita ꝙ ad vniuocationẽ requiratur ꝙ ratio significata per illud nomen cõe, sit ratio. i. conceptus non eorum quæ sunt extra quidditates vniuocatorum, sed sit ratio substantiæ. i. quidditatis eorum: & sic ly ratio conditionatur hinc & inde. & ex parte siquidem noīs, quia debet eẽ significata directe: & primo per illud nomen cõe, & propter hoc apponit ly ſm nomen. Ex parte vero rerũ, quia debet esse ĩtrinseca, seu essentialis illis: & propter hoc apponitur ly substantiæ. Alio mõ intelligẽ vt ly substãtiæ nõ denotet qdditatem rerũ vniuocatarũ in se, sed quidditatẽ earum vt hñt id, quod p illud cõe nomen signãtur: siue illud sit substãtiale, siue accidentale illis vniuocatis, & sic nõ solum ly ratio, sed hoc totũ, quod dico, ratio substãtiæ, conditionat p̃ ly ſm nomẽ, & ad vniuocationẽ sufficit ꝙ aliqua duo cõueniant in aliquo noīe. Et, ꝙ vt induunt illud nomẽ, habeant eundem oīno conceptum, siue ille cõceptus sit essentialis illis, siue accidentalis: iste secundus sensus extendit diffinitionem hanc ad omnem vniuocationem, ita ꝙ ſm eum boui & leoni animal est vniuocum, & coloratum, & magnum & pulchrum, & videri & audiri, et breuiter comprehenditur sub ista diffinitione vniuocatio essentialis & accidentalis per se et per accidens, intrinseca & extrinseca. primus vero sensus diffinitionem hanc extra essentialiter vniuoca non trahit, qualia sunt genera, differentiæ, species. Secundus rursus sensus dignus Aristotelis intentione videtur: quia vlr comprehendit vniuoca. Sed mihi apparet, ꝙ primus sensus sit ſm intentionem eius: qm̃ infra, in prædicamẽto substantiæ dicet, accidentia non prædicari ſm nomen & rationem de substantia, quod nihil aliud est ꝙ̃ dicere, ꝙ non prædicantur vniuoce p locum à diffinitione ad diffinitum: & rursus ponet proprietatem substantiarũ secũdarum & dr̃iarum earũ, vniuoce prædicari de p̃mis, quod falsum esset, si vniuocatione sic amplo vocabulo uteret, & præsertim, qa ibi remittit se ad hanc diffinitionẽ. Accedit ad hæc, ꝙ vniuoca cõi vocabulo nõ consueuimus dicere nisi essentialiter vniuoca, quod ex hoc vno percipi potest, quia disputantes vtrum prędicamenta habeãt aliquod cõe vniuocum, absq; distinctione intelligimus de vniuocatione essentiali, qm̃ de accidentali nullus dubitat, quasi vniuoca accidentaliter nõ sint vniuoca nisi ſm quid. Vnde dicendum est, ꝙ primus sensus est intentus ab Aristotele, nec tamen erat opus aliter diffinire vniuoca accidentaliter, quia ex ista diffinitione facillime sumitur omnium vniuocorum ratio. diffinitis enim vniuocis simpliciter, facile est determinare qd̃ sint quodammodo, seu secundum quid vniuoca, &c.

Patet primo met.

in analogis, est vniuocatio essentialis ex æquo cõueniens analogatis, et hæc nõ sunt vniuoca, vt lib. Caut. de analogia. 4. met. & 1. cœ. cõ. 2.

In vniuocis est vnio catorũ, iadẽ ſm entitatẽ, et ſm nomen: sed ſm ly illo nõe significante debent hæc vniuocatio subiici.

Denominatiua vero dicuntur, quæcunq; ab aliquo * solo differentia casu ſm nomen habẽt appellationem, vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

* nõ hã cod. alĩ

Tria sunt in denoīatione, s. forma denoīans, res denominata, et ipsum denoīatiuum: forma, à qua res denominatur, est vt albedo, à qua res illa dicitur alba: & grãmatica, à qua hõ grammaticus dicit, & huiusmodi: res denoīata est subiectũ, quod ab illa forma dicit̃ tale, vt hõ, lignũ, &c. Denoīatiuum aũt est illud met ens, quod est forma denoīatuũ: vt significatũ noīe descendẽte à noīe proprio formæ denoīantis, vt albũ, fortis, grãmaticus. Dimissis ergo denoīantibus, & denoīatis, denoīatiua diffiniuit: pluraliter quidem, non quia denoīatio in vno non saluet, sed ad multitudinem eor̃ designandam, ab vna forma denoīante orientem: vt à iustitia iustus, iusti, uistũ, &c. (Dicunt̃ vero) addidit eadẽ, qua superius rõne, quia. s. entia denoīatiua non sunt, sed dicunt̃. Tribus aũt cõditionibus diffiniuit denoīatiua. Prima est, ꝙ hñt appellationẽ ſm nomen ab liquo. Secunda est, ꝙ differãt casu ab illo. Tertia est, ꝙ solo prędicto casu differant ab illo. p̃ma nihil aliud sonat nisi ꝙ denoīatiuum debet deriuari ab illa forma denominante ſm nomen, non ita ꝙ nomen denominatiuum oporteat formari ſm vocẽ à noīe formę denoīantis, cum hoc plerunq; falsum sit, qm̃ iustitia à iustus venit ſm eius formationem, & nõ è conuerso: & grammatici negocij̃ est tractare de hmõi nomi num deriuationibus: puta ꝙ à genitiuo huius nominis iustus, addito tia, formatur iustitia et hmõi, sed ita quod oportet nomen denominatiuum deriuari à nomine formæ denoīantis ſm naturã. sicut enim prius naturaliter res est ſm se ꝙ̃ ſm ꝙ alteri adiacet, quia adiacere alteri nõ potest quod in se non est, ita prius naturaliter est nomen formæ denoīantis, puta albedo, quod significat ipsam albedinem ſm se, ꝙ̃ nomen denominatiuum: puta album, quod significat albedinem, vt ĩ subiecto positã: & sicut à causa naturaliter deriuat̃ suus, prius effectus, ita à noīe formæ denoīantis, quod signãt cãm, naturaliter venit denoīatiuum, quod ĩportat eius effectũ. albedo. n. causa formalis est eius, quod est esse albũ. albedo enim nõ causat̃ ab albo, sed album aliquid ideo & est & dicitur, quia albedinem habet, propter quod denominatiuũ merito dicitur. non. n. aliunde habetur à noīe quod substratam rem nominet talem, nisi quia ab ipso denominante, cuius effectus prius est, illud esse tale nasci-

tur

tur ſm naturæ ordinem. Secunda vero conditio. ſ. ꝙ differant caſu: inſinuat ꝙ denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis caſu in fine vocis, ideſt in transfiguratione ſeu flexione vocis, vt ly album differt à ly albedo, & ly grammaticus à grammatica, &c.

Tertia autem conditio, ſcilicet ꝙ non aliter differant, ſed caſu ſolo: oſtendit ꝙ non debet denominatiuum differre à nomine formæ denominantis in ſignificatione: hoc enim eſſet differre non ſolo caſu, ſed ſignificatione etiam, & conſequenter diffinitione & eſſentia idē ſignificat album & albedo: quoniam (vt infra dicet Ariſtoteles) album puram qualitatem ſignificat. differentia aũt in modo ſignificandi inuenta inter denominatiuum & denominans non excluditur per ly ſolo caſu: quoniã talis differentia comes eſt differentiæ ſecũdum caſum. regula autem generalis eſt, ꝙ dictio excluſiua non excludit à concomitantibus. dicẽdo enim ſolus Sortes currit, non excluditur hoc riſibile à curſu. nec ocioſe has adunauit conditiones Ariſtoteles, ſed ſingulas ad differentiam aliquorum poſuit. defectu. n. primę, ſtudioſus non dicitur denominatiuum virtutis, licet ſm rem à virtute veniat. Defectu vero ſecundæ ly grammatica, cum de aliqua muliere dicitur, ꝙ eſt grãmatica denominatiuũ non eſt à grãmatica veniens, vt Boetho placet, licet denominatiuum concedi poſſet, vt per accidens non inueniri differentiã caſus. Ariſtotelẽ vero docuiſſe id quod per ſe denominatiuis conuenit. defectu autem tertię virtuoſus non eſt denominatiuum virtutis. Et intelligẽda ſunt hic de denominatiuis proprie & ſtricte, i. formaliter & ſimpliciter ſumptis, quibus Ariſtoteles hæc ſufficere putauit: licet poſteriores non ignobiles addendum putauerint, ꝙ illud, à quo denominatiua habẽt appellationem ſm nomen, ſit aliud à re denominata, quoꝝ ſententiam propterea libenter ſequor, quia cõis vſus prædicationem denominatiuam contra identicã diſtinguere videtur: & quia Ariſto. ipſe in. 7. Meta. textu cõm. 8. ex natura prædicationis denominatiuæ materiã diſtinctam concludit eſſentialiter ab omnibus prædicamẽtorum naturis, vt expreſſe ibi à S. Tho. dicitur. Ne autem fateamur Ariſtotelem diminutũ in hac diffinitione eẽ, vel dicamus, ꝙ quaſi per ſe notam hãc particulam ſubintelligendam reliquit, propterea ꝙ ly denominatiua, ſonat quaſi nominis datiua, non rationis. denoſatiua. n. nomẽ ſolum dant denominato, non rationem: qm̃ prædicantur tantum ſm nomen, & nõ ſm rationem de eis. vel gloſemus, ly habent appellationem non ſolum paſſiue, ſed etiam actiue, i. ꝙ appellentur ab aliquo, &c. & appellent aliud. ſ. denominatum. appellare autem cum idem ſit ꝙ nomen dare, oportet ꝙ appellans ſi pure appellans eſt, ꝙ nomẽ tantum det ei, quod tali noĩe appellatur: & conſequẽter oportet ꝙ ſit aliud ab eo. Quod. n. dat nomen & rationem alicui intimum eſt illi, vt inferius, qñ hi termini declarabuntur, patebit. Vel ſm Albertum habent appellationem. i. ad aliud applicationẽ. Verum ne fallaris cum audis denominatiuum à forma denominante oriri, & credas propter formæ vocabulũ ꝙ res denominãs debeat eſſe forma eius, quod denominatur: ſcito ꝙ formæ nomine in hac materia ĩtelligimus omne id, quo aliquid dicitur tale, ſiue illud ſit ſecũdum rem accidens, ſiue ſubſtantia, ſiue materia, ſiue forma. non enim eſt minus denominatiua prædicatio iſta, ſ. triãgulus eſt ligneus, vel vas eſt terreum, quàm iſta, homo eſt albus: venit ſiquidem à ligno ligneum & à terra terreum, ſicut ab albedine album. Aduerte quoꝙ hic, ꝙ licet denominatiuum infra latitudinem vniuocorum & æquiuocorum nominum materialiter claudatur, qa differt tamen ab eis ſecundum rationem formalẽ, ideo diſtincta ſunt denominatiua contra æquiuoca & vniuoca: album enim inquantum ab albedine venit, differens ſolo caſu denominatiuum eſt, inquantum in pariete & ligno eſt ſm vnam rationem vniuocũ eſt, licet accidentale: & ſimiliter ridens inquantum à riſu venit, &c. denominatiuum eſt, inquãtum vero ſm diuerſas rationes de homine & agro florente dicitur æquiuocum, &c.

Eorum quæ dicuntur alia quidem ſecũdum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. & ea igitur ſecũdum complexionem dicuntur, ſunt, homo currit, homo vincit, ea vero, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Diffinitionibus tribus præponendis iam completis, diuiſiones inchoat. Quarum prima eſt, eorum, quæ dicuntur. i. entium, quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur ſine complexione, & quędam cum complexione. Vbi nota ꝙ dici cum complexione contingit dupliciter. Vno modo cum verbo, vt homo currit, homo eſt albus. Alio modo ſine verbo: vt homo albus: & licet dici cum complexione principaliter ſonet complexionem verbalem, quia verbum ipſam compoſitionem importat, extendendum tñ eſt complexionis nomen in hoc loco ad complexionem etiam nominalem abſq; verbo: qm̃, vt expoſitores teſtantur, hæc diuiſio ſeparat ea quæ per ſe ſunt in prædicamentis ab his, quæ non niſi per partes ſunt in eis: alibi autem ſunt & complexa verbaliter & ſine verbo. nihil. n. horum vnicum locum habet ſm ſe totũ in prædicamento, homo. n. albus in duobus locatur generibus, & animal rationale duo loca in prædicamento ſubſtantiæ habet, generis. ſ. & differentię, ſi vt complexum ſumatur: ſi autem circum locutiue ad deſignandum innominatum genus, tunc vocalis tm̃ complexio eſt non conceptuum, & ideo inter dicta ſine complexione numeratur. complexio enim iſta & incõplexio, ſm conceptus, quibus ante dicuntur res q̃ vocibus, conſideranda eſt. Dictum enim eſt iam ꝙ entia vt incomplexe concepta prædicamenta ingrediuntur. Eſt ergo ſenſus diuiſionis, ꝙ entium, quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur ſine complexione conceptuum, & conſequẽter vocũ niſi adſit impedimentum: quædam vero cum complexione conceptuum, & conſequẽter vocũ niſi p accñs ſimplici vocabulo reſpõdendo, ſiue ỹbaliter, ſiue ſine ỹbo hæc fiat cõpl'o, &c.

Entium diuiſio. Cap. 2.

EOrum, quæ ſunt, alia de ſubiecto quodam dicũtur, in ſubiecto vero nullo ſunt. vt homo de ſubiecto quidẽ dicitur aliquo homine, in ſubiecto autem nullo eſt. Alia autẽ in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto autem eſſe dico, quod cũ ſit in aliquo, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt ſine eo eſſe in quo eſt: vt quædam grammatica in ſubiecto quidẽ eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur: & quodam album in ſubiecto eſt corpore, omnis. n. colorĩ corpore eſt, de ſubiecto vero nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt ĩ anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto dicuntur. vt aliqs homo, vel aliquis equus. nihil. n. horũ neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua & vnum numero de nullo ſubiecto dicũtur, in ſubiecto autẽ nihil prohibet ea eſſe: quædam. n. grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

In ꝑdicamẽto ſubſtantiæ.

nõ hãd. aliq

T. c. 8.

A ſuba fiũt denoſationes.

SEcunda diuiſio ponitur hic, in qua notandum eſt, ꝙ quatuor res ſunt, duæ reales, & duæ rationis, ſecãtes vniuerſitatem eorum, quæ in prædicamẽtis ſunt, ſ. ſubſtantialitas, & accidentalitas: vniuerſalitas, & particularitas. omne. n. quod eſt in prædicamento, aut eſt ſubſtantia, aut eſt accidens: et iterum, aut eſt vniuerſale, aut particulare. hæc aũt quatuor ſingulis cõicata incedunt proprietatibus inſeparabilibus. ſubſtãtialitatem ſequit̃ non eſſe in ſubiecto, accidentalitatẽ eſſe in ſubiecto: vniuerſalitatem dici de ſubiecto, particularitatem non dici de ſubiecto. Nec prætereas, quin conſideres aptũ cuiꝙ eſſe comitem, & ſui ordinis: res enim reales eſſe, aut non eſſe in ſubiecto: res vero rationis dici aut non dici de ſubiecto aſſociatę ſunt. Quãuis autem quatuor ſupradicta diſperata ſint proprijſq; gaudeãt ſocijs, nec vnq̃ eas deſerant, nec deſerantur ab eis, adunantur tamen adinuicem, non quodlibet cum quodlibet, ſed vtrunq; illorum realium cum vtroq; iſtorũ rationis: ita ꝙ ex tali coniunctione quatuor conſtituuntur, in quæ vnica diuiſione omnia contenta in prædicamentis diſtinguuntur. coniungitur primo ſubſtantialitas cũ vniuerſalitate, & conſtituitur ſubſtantia vniuerſalis: deinde cum particularitate, & cõſtituitur ſubſtantia particularis. Coniungitur ſecundo accidentalitas cũ vniuerſalitate, & cõſtitur accidens vniuerſale: deinde cum particularitate, & conſtituitur accidens particulare. ficq; oĩa contenta in oĩbus generibus habem⁹: omne ſiquidem quòd in genere eſt, aut eſt ſubſtantia vniuerſalis, aut particularis: aut accidens vniuerſale, aut particulare. Et qm̃ coniunctio iſtorum (vt dictum eſt) non ſeparat à comitibus eorũ, oportet quodlibet eorum conſtitutorum habere duos comites: & vt exemplariter dicatur, ſubſtantia vniuerſalis comitatur à non in ſubiecto, & à dici de ſubiecto. rõne. n. ſubſtantialitatis non eſt in ſubiecto, rõne vero uniuerſalitatis dicitur de ſubiecto: & hoc eſt primum membrum diuiſionis in textu factæ. Subſtantia autem particularis comitatur à non eſſe in ſubiecto ratione ſubſtãtialitatis, & à non dici de ſubiecto rõne particularitatis: & hoc eſt quartum membrum diuiſionis. Accidens vero vłe comitatur ab eſſe in ſubiecto ratione accidentalis, & à dici de ſubiecto rõne vniuerſalitatis, & hoc eſt tertiũ membrum diuiſionis. Accidens tandem particulare comitat̃ ab eſſe in ſubiecto ratione accidentalitatis, & à non dici de ſubiecto ratione particularitatis. & hoc eſt ſm membrũ diuiſionis. Clara igitur ex dictis iam redditur diuiſio Ariſtotelis. Dixit ſiquidem, eorum quæ ſunt, & non dixit eorum, quæ dicuntur, quia diuiſio hæc rerum eſt, non vocum, licet nõ totã realis. Quatuor vero membra diuiſiõis fecit, & diffiniuit ſingula binis proprietatibus: propter ea, quæ dicta ſunt. Vnde ſenſus diuiſionis eſt, eorum, quæ ſunt, alia ſunt ſubſtantiæ vniuerſales, vt homo, animal, &c. alia ſubſtantiæ particulares, vt hic homo, hic bos, &c. alia accidẽtia vniuerſalia, vt albedo, figura: alia accidẽtia particularia, ut hæc albedo hic triangulus, &c. ſed alio ordine in textu numerentur.

Ad euidentia autem terminorũ in proprietatibus aſſumptorum ſciendum eſt, ꝙ ſubiecti nomen æquiuoce ſumitur, qñ coniungitur cum eſſe vel non eſſe, et quãdo coniungitur cum dici aut non dici. cum. n. dicit̃, eſt vel non eſt in ſubiecto, ĩtelligitur de ſubiecto inhæſionis, cũ autem audis, dicitur vel non dicitur de ſubiecto, intellige de ſubiecto, i. inferiori: ita ꝙ illud eſſe vocat̃ in ſubiecto quod inhęret, ſicut albedo inhęret parieti, & vniuerſaliter oẽ accidens: & per oppoſitum, non eſſe in ſubiecto quod nulli inhæret, vt homo, & vłr omnis ſubſtantia: illud aũt vocatur dici de ſubiecto, quod habet ſub ſe aliquod inferius, de quo prædicetur, vt animal, homo, albedo, quãtitas, &c. & vniuerſaliter oẽ vniuerſale ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens. Et per oppoſitum non dici de ſubiecto ꝙ nullum habet ſub ſe ĩferius, vt hic homo, & hæc albedo: & vłr omne indiuiduum tam ſubſtantię

E ꝙ accidentis. Et qm̃ Ariſtoteles ſolicitus fuit circa illum terminum eſſe in ſubiecto, ipſumq; diffiniuit ſtatim poſt ſm diuiſionis membrum, enucleanda eſt diffinitio illa, qm̃ valde vtilis eſt. Ait ipſe, in ſubiecto eſſe dico, ꝙ cum ſit in aliquo, non ſicut pars quædã, impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Vbi qm̃ vt ex. 4. Phyſicor⁹ habetur. octo ſunt modi eſſendi, q in his uerſibus notantur. T.c.23.

Inſunt pars totum, ſpecies genus. M. quoq; forma.
Rex in regno, res in fine locoq; locatum.

Tres particulas appoſuit, quibus hic modus ab alijs ſeparetur. prima ſiquidem particula, ſ. cum ſit in aliquo, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur de eſſe in aliquo realiter diſtincto, & ſic ponitur ad differẽtiam duorum modorum eſſendi in. ſ. ſpeciei in genere, & generis in ſpecie. Alio modo poteſt intelligi in cõi de eſſe in aliquo, quouis modo hoc cõtingat: et ſic accipiendum eſt loco generis in diffinitione hac. Secunda vero particula non ſicut pars extendenda eſt iuxta ſm ſenſum primæ particulæ ad omnem partem, ſ. integralem F eſſentialem ſubiectiuam & diffinitiuam: & intelligendum eſt ꝙ trahat ſecum oppoſitum modum, quo ſcilicet totum eſt in parte, & ſic ponitur ad differentiã quatuor modorum eſſendi in, ſ. partis in toto, & totius, & in parte, & generis in ſpecie, et ſpeciei in genere, quoniã hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex ſecundo cap. Porphyrij patet. Si autem ſequi volumus primam expoſitionem primæ particulæ, ſufficit, quòd hęc ſecunda particula excludat duos modos, ſcilicet partis in toto, et totius in parte. Tertia autem particula, ſcilicet & ipoſſibile eſt eſſe ſine illo in quo eſt, dupliciter intelligi poteſt. Vno modo ſic, impoſsibile eſt eſſe ſine illo, in quo eſt, ideſt impoſsibile eſt eſſe non exiſtẽte illo in quo eſt, & hic ſenſus non intẽditur ex iſtis verbis. quoniam iuxta hunc ſenſum totum vniuerſum eſſet in ſubiecto, quoniam eſt in aliquo, ſcilicet in primo ente, non ſicut pars, & impoſsibile eſt eſſe, primo ente non exiſtente: quòd autem totum vniuerſum ſit in Deo ſaltem ſicut in fine, G à nullo negatur, & conſequenter modus, quo res eſt in fine, non diſtingueretur à modo, quo res eſt in ſubiecto. Alio modo poteſt intelligi ſic, & impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt, ideſt impoſsibile eſt exiſtere ſeparatum ab eo in quo eſt. & hic ſenſus eſt hic intentus, & ponitur iſta particula ad differentiam trium modorum eſſendi in, ſcilicet effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco. hæc enim omnia, licet in aliquo ſint & non ſicut pars, poſſunt tamen eſſe ſeparata ab eis, in quibus ſunt, vt patet. Sed occurrit dubium tunc non diſſimulandum, & eſt tale: aut hic diffinitur eſſe in ſubiecto, prout eſt commune ad eſſe in ſubiecto formæ ſubſtantialis, i. in materia, & ad eſſe in ſubiecto formę accidentalis. i. in compoſito, aut non diffinitur eſſe in ſubiecto ita cõmuniter ſumptum, ſed proprie, vt ſcilicet conuenit tantum formæ accidẽtali. Si dicatur ꝙ diffinitur eſſe in ſubiecto primo modo, ſequitur primo ꝙ accidentalitati Ariſtot. H non iunxerit proprium comitem, ſed cõmunem ſibi & formæ ſubſtantiali, cæteris autem proprios comites dederit, quod arti non conſonat: ſequitur ſecũdo, ꝙ ſub ſecundo et tertio membro diuiſionis claudant̃ non ſolum accidentia, ſed formæ ſubſtantiales, qm̃ ſunt in ſubiecto & dicuntur de ſubiecto, ſi ſunt vłes, & ſunt in ſubiecto & non dicuntur de ſubiecto ſi ſunt particulares. hoc aũt omnium expoſitorũ aures offendit, qm̃ vnanimiter dicunt accidentia ſola in illis claudi membris. Si aũt dicatur, ꝙ hic diffinitur eſſe in ſubiecto, quemadmodũ accidens eſt in ſubiecto, oſtendendum reſtat, qũo diffinitio iſta fuerit aſsignata ſufficiẽter, qm̃ non apparet ꝙ quam particulam modus ille excludatur, immo tota diffinitio conuenit formæ ſubſtantiali, puta formæ lapidis: qm̃ eſt in aliquo, ſ. in materia, & non ſicut pars eius, qm̃ forma non eſt pars materiæ: & impoſsibile eſt ꝙ ſit ſeparata à materia. Nec recurras ad potentiã diuinam, qm̃ loquimur

mur de posſibili & imposſibili ſm cursum naturalē rerum, tam cū dicitur ꝙ accidens non pōt esse sine subiecto, cꝫ cum dicit ꝙ forma nō pōt esse sine materia. Ad hoc dubiū dicit, q̄ hic diffinit esse in subiecto vt est proprietas accidentis, & ꝙ ex qualibet illarū trium particularium diffinitionis pōt sumi dria inter esse in subiecto & esse formæ subſtātialis in materia. primo pōt sumi ex ly aliquo. Dicit nanꝫ Auer. quod Aristo. in hoc libro contētus est sermone famoso, ſm quē subiectū sensibile aliqd esse discernit, materia aūt prima nequaq̄, cū etiam sapientes de illa dicant, ꝙ non est quid, neꝫ quale, neꝫ quantum: & ideo dicens cum sit in aliquo. i. in subiecto sensibili, exclusit modū quo forma subſtātialis inest, qm̄ vt dicitur ī libro de Generatione, gñatio ad formā substantialem est mutatio nullo sensibili remanēte, accidēs aūt subiectum habet sensibile. Secūdo potest sumi ex ly, non sicut pars, & dupliciter hic sumi potest, qm̄ forma subſtantialis, etsi nō sit in materia sicut pars in toto, est tñ in materia existente, sicut pars in toto, quoniam est de essentia eius, accidens autem neꝫ est pars subiecti existentis: deinde, quoniā forma subſtantialis est etiam in ipsa materia sicut pars, nō quidē in toto, sed in parte, accidens aūt est in subiecto neꝫ vt pars in toto, neꝫ vt pars in parte: qm̄ ex accidente & subiecto non resultat vnum totum, sicut ex materia & forma. Tertio potest sumi (ex ly impossibile est esse sine eo in quo est) qm̄ formæ subſtantiali vt sic nō repugnat esse sine materia, aliter oī formæ subſtantiali repugnaret separari à materia, quod in aīa humana falsum ostendit, licet aliunde ei repugnet, puta quia est materialis, & cōsequēter ista propositio est falsa formaliter loquēdo, formā subſtātialem imposſibile est esse sine materia, accidenti aūt vt sic repugnat esse sine subiecto: & ideo formaliter & simpliciter verū, est accidens non posse esse sine subiecto. Et qm̄ sermonē Aristo. constat esse formalem, habemus driam inter eē in subiecto, & esse in materia formaliter loquendo. Et sic patet tota diffinitio eius quod est esse in subiecto. Quod si nouitius cōcludat, ergo hic modus essendi in quo accidēs est in subiecto extraneus est ab illis octo suprapositis. Dicito ꝙ extraneus nō est, sed pars subiectiua qnti modi est, in quo largo vocabulo materia extendit ad subſtratū formæ subſtātiali & accidētali, &c.

Prædicatorum essentialium regula. Cap. 3.

QVando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunꝫ de eo quod prędicatur dicuntur, oīa etiam de subiecto dicuntur. vt homo prædicatur de quodā hoīe: aīal vero de hoīe: ergo & de quodam hoīe aīal prædicabitur. quidā. n. homo, & hō est, & aīal.

POst diuisiones regulas duas subdit, quarum prima est hæc, qm̄ aliqua duo sic se habent, ꝙ alterum eorū prædicatur de reliquo, vt de subiecto. i. sicut superius de inferiori, quæcunꝫ dicuntur de illo prædicato superiori, dicuntur etiam de eius inferiori subiecto. vt Socrates & homo, quia ita se habent ꝙ homo dicitur de Socrate, vt de inferiori subiecto, oportet ꝙ animal quod dicitur de homine, dicatur etiam de Socrate: dicimus. n. de Socrate & ꝙ est homo et ꝙ est animal. Notandū est hic, ꝙ Aristoteles notanter apposuit in hac regula ly, vt de subiecto: quoniam absꝫ illa particula regula ista est locus sophisticus fundans fallaciam accidentis, cum ista vero particula ordinem docet prædicamentalem, secunda tamen prędicatione existente essentiali: ita ꝙ ad intellectum istius regulæ oportet concurrere duas prædicationes essentiales licet Aristoteles primam tantum explicet: necessarium siquidem est ꝙ primo prædicatum sit supius subiecto, & ꝙ illud tertiū, ꝙ de anteriori prædicato dicitur, essentialiter de illo dicatur, siue ut genus, siue vt differentia. Potest tamen extendi regula ista etiā

A ad prædicationes non essentiales, sed non est præsentis intentionis: quoniam hic non intendimus nisi de essentiali habitudine eorum, quæ in prædicamento sunt, sufficiat ergo hic literalem glosam habere, ꝙ. ſ. cum dicitur quæcunꝫ de eo quod prædicatur dicuntur, intelligitur essentialiter. & hoc siquidem intellectu seruato omnes sophisticæ obiectiones. ſ. Socrates est homo, homo est species: ergo Socrates est species. & similiter homo est animal: animal est genus, & siquæ sunt aliæ, facile soluuntur, aduertendo, quòd secunda prædicatio non est essentialis, neque per se, &c.

Quomodo genera subalterna, à non subalternis distinguantur. Cap. 4.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum diuerse sunt species, et differentiæ: vt animalis & scientiæ. animalis quidem differētiæ sunt, vt gressibile & volatile, & B bipes. scientiæ vero nulla harum est: neꝫ enim scientia à sciētia differt in eo ꝙ est bipes. Subalternorum vero generū nihil prohibet easdem esse differentias: superiora. n. de inferioribus prædicantur: quare quæcunꝫ fuerint prędicati differentiæ eædem & subiecti.

HAec est secunda regula, in qua aduertēdum est primo, ꝙ textus communiter legitur corrupte: legitur siquidem, species & differentiæ, et debet legi, specie differentiæ, vt patet ex commentis Boethi & Auerrois & Ca. 1. 4. subiunctis in textu, in quibus non speciei memoria habetur, sed tantum differentiarum: ita ꝙ regula est ista, diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ: & vocantur differentiæ diuersæ specie, quæ sunt diuersæ formaliter. & dictū est propter differentias diuersas materialiter, sicut sunt differentiæ indiuiduales omnium prædicamentorū. Subalternatim autē posita genera, quāuis non proprie dicantur, nisi illa, quorum vnum est sub altero, sequentia tamen cogunt, vt intelligamus, & ea, quorum vnum est sub altero: & ea, quæ sunt sub vno genere, ita ꝙ sensus C est diuersorum generum, quorum vnum non ponit sub altero, neꝫ ambo sub vno tertio genere, diuersæ sunt ſm speciem differentiæ. Cogimur autē ad hunc sensum, quoniam Aristoteles loquitur de differentijs per se quidem, sed in cōmuni, siue constitutiuæ, siue diuisiuę sint, quod patet ex eo ꝙ declarando hanc regulam, subdidit exemplum in differentijs diuisiuis animalis, & scientię, quæ sunt genera, neꝫ subinuicem posita, neꝫ sub vno tertio: et deinde assignans rationem quare in regula apposuit ly, & non subalternatim positorū, dicit, hoc ideo factum, quia nihil prohibet subalternorū generum esse easdem differentias, quia superiora de inferioribus prędicantur: & consequenter quæcunꝫ sunt prædicati differentiæ sunt etiam subiecti differentiæ, vbi expresse apparet, ꝙ ad differentias constitutiuas generum se contulit, tales. n. hæ sunt, quæ quia de superioribus generibus prædicantur, oportet iuxta præcedentē regulam, quòd de eorum inferioribus prædicentur: & sic eædem differentiæ, quæ sunt constitutiuæ prædicati superioris, intrant etiam cōstitutionem subiecti inferioris. verbi gratia, differentiæ constitutiuæ animalis, puta corporeum & sensibile sunt etiam differentiæ intrinsece constituentes hominem: quoniam omnes differentię superiorum sunt etiam differentię inferiorum, licet non è conuerso. Quia igitur Aristoteles regulam declarando modo de diuisiuis, modo de constitutiuis differentijs sermonem facit, oportet dicere, ꝙ de differentijs per se in cōi locutus fuerit cū dixit, ꝙ diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersę sunt specie differentię, & ꝙ non per subalternatim posita, intelligat ea genera, quæ

neq; ſubinuicem, neq; ſub tertio poſita ſunt. Si. n. ſubinuicem poſita ſunt, habent neceſſario quaſdam differentias diuiſiuas eaſdem: quoniam quę diuidũt inferius diuidunt ſuperius, & poſſunt habere quaſdam conſtitutiuas eaſdem, qñ ſcilicet neutrum eorum eſt generaliſſimum: tunc. n. differentia ſuperioris conſtitutiua eſt etiã inferioris. Si vero ambo ſint ſub vno tertio, neq; conſtitutiuas neq; diuiſiuas neceſſario habẽt eaſdem: qm̃ poſſunt eſſe immediate ſub generaliſſimo, vt cõtinuum & diſcretum reſpectu quantitatis: poſſunt tñ habere quaſdam conſtitutiuas eaſdem, qñ ſcilicet ſunt ſub vno ſubalterno, vt animal & planta ſub corpore aĩato: tunc. n. differẽtiæ illius ſuperioris eædem cõmunicantur vtriq; inferiorum: propterea Ariſtoteles negatiuo modo loquendi vſus eſt dicens, ſubalternorum vero nihil prohibet eaſdem eſſe differentias. contingentiam enim quandam, quam declarauimus, inſinuare voluit. Et ſic finitur prima pars huius operis. Vbi vt promiſſa ſeruemus reddenda eſt ratio præmiſſorum.

Ratio omnium anteprædicamentorum.

QVoniam intendit, vt dictum eſt, adunare ordinateq; diſtinguere omnia entia: hæc autem non adunantur & ordinantur abſolute, ſed vt incomplexe concepta, & conſequenter ſignificata per voces, quia voces ſunt propria conceptuũ ſigna: ideo quatuor prę̃mittenda erant: aliqua. ſ. declarantia conditiones entium, vt ſignificantur per voces, & hæc ſunt tres diffinitiones, & prima diſtinctio: et aliqua declarantia qd ſint entia adunantia, vt cadunt ſub hac arte, & hæc ſunt ea, quæ in ſecunda diuiſione dicuntur: & aliqua declarantia habitudinem inter ſe eorum, quæ ſub vno genere adunantur, & hoc fit in prima regula & in parte vltima ſecundę regulæ: & aliqua declarãtia diſtantiã eorum, quę adunantur in vno genere ab his, quæ adunãtur in altero: & hoc fit in vltima regula. Quinq; autem conditiones entium vt ſignificantur per conditiones explicauit, ſ. æquiuocationem, vniuocationem, denominationem, incomplexionem, & complexionem: qm̃ ex hoꝝ notitia maxime vtilitates doctrinæ huic proueniũt. Ex notitia nanq; horum ſcimus primo, qũo acies intellectus ſm primã operationem figi debeat, qñ hæ voces offeruntur: ſcimus nanq; q̃ æquiuocum non eſt ſimpliciter inſpiciendum, quia non habet vnum conceptum, vniuocum vero ſic. Denoĩatiuum vero (licet extraneũ quid) adunare in ſui ſignificatiõe appareat, ſicut denominas, tñ à quo venit videndum eſt, qm̃ non differt ab eo niſi caſu, & ſeparatum habemus obiectum primæ operationis dum incõplexum à complexo diſcernit. Et ex hoc dicimus ſecundo, quid adunandũ vel quærendum in vno, & quid in plurimis generibus, aut locis ſit: æquiuoca. n. & cõplexa in pluribus gñibus, vel locis neceſſario poſita, vniuoca autem & incomplexa in vno tantum nouimus, denoĩatiua vero denominans ſequi. Et ex hoc ſcimus tertio q̃ diuerſimode res ſub conceptibus & vocibus etiam incomplexis adunãtur. ſ. complexe & incomplexe: & hoc tripliciter, ſ. æquiuoce, vniuoce, vel denominatiue: & qualis ſit adunatio facienda in hac arte, ſ. q̃ nõ ad æquiuoca, nec denominatiua, nec complexa, ſed incomplexa vniuoca. Et ex hoc ſcimus quarto, q̃ omnia genera adunari poſſunt ad vnum non vniuocum, ſed æquiuocum, puta ens, & q̃ omnia contenta ſub vno genere adunantur ad caput illius generis, vt ad vniuocum: & q̃ vnum prædicamentum vnitur alteri per denominationem, & q̃ incomplexa tantum adunanda ſunt refutatis complexis, & breuiter multa alia ſcimus ex his, puta qũo. ſ. aliqua per ſe, aliqua reductiue ſunt in genere, & qũo diuerſimode reducuntur æquiuoca, & denominatiua, & complexa, & qũo multiplex eſt prædicatio. His autem præpoſitis & merito, quia voces ſunt ſigna rerũ & priores quo ad nos q̃ res conceptæ: cõſequens erat diffinire res, de quibus ſermo habendus eſt non ſimpliciter, ſed vt cadunt ſub hac arte: huiuſmodi autem ſunt res non abſolutæ ſumptæ, ſed indutæ quaſdam intentiones. i. ſubſtantia vniuerſalis, ſubſtantia particularis, accidẽs vniuerſale, & accidẽs particulare: & hoc ſubtiliter fecit diffiniens non ſm conditiones reales pure, nec ſm intentionales pure, ſed miſte, vt ſuperius declaratũ fuit. Si ordinem vero quęres ſupradictorum inter ſe, aduertas q̃ incomplexum purum præcedit incõplexum miſtum cõplexo: & ideo poſt illa tria pure incomplexa, fuit poſita diſtinctio complexi ab incomplexo: æquiuoca aũt præponuntur, quia primi termini. ſ. ens & vnum &c. æquiuoci ſunt, vniuoca quoq; ante denominatiua ſunt, quia denominatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando veniunt. Ordo autem & ſeruitium regularum vltimo poſitarum ſatis clare patent: quoniam prima regula ſingula in ſeipſis ordinat prædicamenta, ſecunda autem comparando vnum alteri, &c. Vtilitates quoq; ex his emanantes ſatis ex ſe in promptu ſunt, &c.

In hoc cap. 1.

In decem prædicamenta incomplexorum diuiſio, quorum nullum affirmationem, uel negationem conſtituit. Cap. 5.

EOrum, quę ſm nullam complexionem dicuntur, vnumquodq; aut ſubſtantiam ſignificat, aut quãtum aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum, vt bicubitum tricubitum. Quale, vt albũ. Ad aliquid, vt duplum. Vbi vero vt in foro. Quando autẽ, vt heri. Situm vero, vt ſedet, iacet. Habere, vt calciatũ eſſe, armatum. Agere, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari vri. Singula igitur eorum, quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecũdum ſe in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. horum aũt ad ſe inuicem complexione affirmatio fit, & negatio. Videtur autẽ omnis affirmatio vera, vel falſa eſſe: eorum autem, quę ſecundum nullam complexionem dicuntur, nullum neq; verum, neq; falſum eſt: vt homo, albũm, &c.

HIc incipit tradere doctrinam ipſorum prædicamentorum tali ordine. Primo enumerat omnia prædicamenta diuidendo ſecundum membrum primæ diuiſionis antepoſitæ, ſcilicet id quod ſine complexione dicitur, ideſt incomplexum, & dicit decem eſſe, quæ ſine complexione dicuntur, ſcilicet ſubſtantiam quantitatem, &c. & exemplariter declarat ſingula, vt clare patet in textu. Secundo declarat quandam proprietatem communem omnibus iſtis, ſcilicet quòd ipſa ſecundum ſe, ideſt ſolitarie ſumpta, in nulla affirmatione dicuntur, ideſt quòd dicens quodcunq; iſtorum ſigillatim non affirmat neq; negat, ſed affirmatio fit coniungẽdo vnum cum altero coniunctione verbali. Et ſubdit perſuaſionem huius proprietatis talem: omnis affirmatio videtur vera, vel falſa eſſe, ſingula complexa non ſunt vera aut falſa: ergo ſingula incomplexa non dicuntur ſecundum affirmationem (probare non ſequitur maiorem, qa metaphyſici negocij opus eſt, & hic accipitur:) ideo dixit videtur omnis affirmatio vera vel falſa: & non dixit eſt, indubie tamen tenenda eſt. minor autem patens eſt exemplariter. Tertio ad ſingula prædicamenta deſcendit, quatuor eorum diffuſe tractãs: ſex vero vltima ſuperficietenus tetigiſſe ſat eſſe putans. inchoat autem à ſubſtantia, quoniam primum genus & temporis & dignitatis ordine eſt, &c.

Prædicamenta

PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio commentarijs.

Substantiæ diuisio in primam & secundam, & eius proprietates. Cap. I.

* ad.ali. cod.est.

SVbstantia autē * quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, quę neq; de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto aliquo est: vt aliquis homo, & aliquis equus.

DVo principaliter docet circa prędicamentū substantiæ, primo ea, quæ in ipso continētur. secundo proprietates eorū. pars prima diuidit in quatuor. In prima docet quid sit prima & quid secūda substantia. in secūda cōparat primas substantias oībus alijs ibi (Manifestū est aūt.) In tertia comparat secūdas substantias inter se, & primas inter se ibi (Secundarū vero substantiarū.) In quarta reddit rōnem eius, quod in prima parte dixerat de secūdis substantijs ibi. (Merito igit post principales substantias.) Anteq; autem textum exponamus prælibandum est, q; Aristo. mēbra diuisionis substātiæ ponendo, diuisionē insinuauit substātiæ in primam & secundā: & ideo videndū est quid diuiditur, & qualis sit ista diuisio. Substantia pōt accipi tripliciter. Vno modo vt est primū genus gñalissimum distinctū superius contra alia nouem gña, & sic non sumit cū diuiditur in primā & secundā: qm substantia, quæ denoatur genus gñalissimum, est substātia secūda, quam constat nō posse diuidi in primā & secundā. Secundo modo sumit sūba ut est prima pars entiū, quę sunt in vniuerso, vt distinguit contra accidens: & sic non sumit substātia cum diuidit cōtra accidēs, si diuisio sufficiens eē debet: qm multa sunt substātiæ isto modo, q̄ nec primę, nec secundæ substātiæ sunt, vt patet de partibus substantię & differentijs. Tertio modo sumit substātia pro re directe existēte in linea recta p̄dicamenti substātiæ, nō vt gñis, aut spēi, aut individui rōnem habet, sed absolute, vt. s. hæc oīa prędicat & res est p se completa & finita &c. & hoc modo substātia sufficienter diuiditur in primā et secundā, non diuisione gñis in spēs, sed diuisione rei ī modos eius, & est diuisio analoga, & pōt ītelligi substantiā diuidi hic p modos reales, & p modos intentionales, sed diuersimode. si. n. ista diuisio detur p modos reales, sic non est p diuersos modos, sed vnum tm̄, p inclusionē. s. illius modi, & non inclusionē eiusdem: & ille modus est particulariter subsistere. ita q̄ sensus diuisiōis est, res directe substantia, aut est substantia prima, aut secunda. i. aut est particulariter subsistēs, ita q̄ includat in sui rōne particulariter subsistere, aut non includit particulariter subsistere. in hoc. n. differt substātia p̄ma à secunda, quia substātia prima, puta Sortes est non solū substātia talis, puta hō, sed aliquis subsistens nō in alio. secūda ỹo substantia, puta hō, etsi fm rē non inueniat nisi cū particulari subsistentia, in rōne tm̄ sua talem modū essendi nō includit, vt patet ex eius diffinitione. Si aūt diuisio illa deē p modos intētionales, non p vnū, sed vere duos modos diuisio facta est. sunt autē isti modi vl̄r & particulariter concipi: ita q̄ sensus diuisionis est, substantia aut prima, aut secunda. i. aut particulariter concepta sumitur, aut vl̄r. & qm̄ diuersitas istorum modorū sequit affirmationem & negationē illius modi realis, ideo diuisio vtroq; modo intellecta veritatē habet, non vniformiter tm̄: qm̄ ex eo q̄ diuisio ista hic tradit et secunda substātia logicū q̄d sonat, vnde & in Metaphysica toties diuisa substātia nunq; noīatur diuisio ista logicalis. ac p̄ hoc per modos intētionales intelligenda est, & consequēter secūdo modo ītellecta simpliciter veritatē habet, primo ỹo modo non habet veritatem simpliciter, qm̄ metaphysicalis est diuisio hmōi, & neutrū eius mēbrum cōstituit substantiā secundā, sed alterū est substantia prima vocata, alterū substantia, q̄ est quod quid erat esse, habet tm̄ veritatem quodā modo, si. s. negatio illius modi realis, i. particulariter subsistere, accipiat vt stat sub illo mō intentionali, s. vl̄r concipi. sic. n. logicam ingredit consideratione & secundā facit substantiam: neuter ergo sensus â logica ratione alienus est, et cōsequenter vterq; suscipiendus est. oīs ergo substantia directe in p̄dicamento existens, aut est prima. i. particulariter subsistēs, aut est secunda. i. nō est in se particulariter subsistēs, modo exposito. vel aut est prima, i. particulariter concepta, aut secunda, i. vniuersaliter concepta. modo ad textum veniamus.

B Duo in hac prima particula agūtur. primo diffinitur substātia prima sic, substātia quæ ꝓprie principaliter & maxime dr̄, quæ neq; de subiecto dr̄, neq; ī subiecto est, vt aliquis hō, &c. Vbi notanda sunt tria. Primo, q̄ diffinitum est totum hoc, substantia, quæ proprie principaliter & maxime: his. n. omnibus circūlocutus fuit Aristo. substantiam primā. vnde scriptorū vitio in multis codicibus insertum fuit, ly est, adeo vt iam pene oēs legant sic, substātia aūt est, quæ proprie, &c. & male legunt, vt etiam ex Alberto colligitur. Diffinitio autē est id quod sequitur. s. neq; de subiecto dicitur, &c. Secundo declarandi sunt termini. dixit (proprie) qm̄ substātia sumitur dupliciter. Vno modo pro essentia cuiusq; rei. dicimus. n. q̄ color est de substātia albedinis, & sic superius in diffinitione æquiuocorū & vniuocorū, substātiæ vocabulo vsus est. Alio modo sumitur substātia pro re & per se stante, & alia sustentāte, & sic substātia est vnū speciale genus distinctum superius cōtra alia genera: & hoc mō sumit hic. & quia primo modo substantia sumitur cōiter, qm̄ extenditur ad oē genus, ideo secundo modo substantia accipitur proprie, et propterea Aristo. loquens hoc modo de substantia addidit ly proprie. Dixit (principaliter.) qm̄ substare accidentibus cōe est oībus substantijs. principaliter autem substare propriū est primæ substantiæ. secundæ nanq;, ideo secundæ dicuntur, quia secundario, ratione. s. primarū substant. hō. n. ideo substat grammaticæ, quia Sortes vel Plato illi substat. Dixit (maxime) ad insinuandum & q̄ nihil substat magis illa, & quod illa substat magis omnibus alijs, quoniā substat omnibus quibuscūq; substant secundæ substantiæ: & vltra hoc subiacent etiam ipsis secundis substantijs cuiuscunq; ordinis, generici scilicet & specifici. Termini vero diffinitionis declarati sunt superius in secunda diuisione. sicut. n. substantia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniendo: dixit. n. ly non est in subiecto, quia est substantia. ly vero non dicitur de subiecto, quia est prima. & sic patet tota diffinitio. Nec te moueat, si per puras negationes dari videatur: qm̄ subintelligitur ibi, id quod est, seu res quæ est. id enim oportet hic subintelligi q̄ diuisum fuit superius in secūda diuisione, qm̄ dictū est, eorū, quę sunt, alia de subiecto dicuntur, &c. Notanter aūt dico id quod est. i. ens non qualitercūq; sumptū, sed vt euacuatur p̄ rectas lineas oīum generum. hæc. n. proprie sunt, quæ sunt, alia aūt horum sunt differentiæ vel partes, vel principia, &c. Qm̄ nisi hoc subaudiatur, diffinitio ista non conueretur cū prima substātia: conueniet nāq; partibus eius & individuis differentiarum. hæc. n. manus neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto: & sic hæc aīa & hoc rōnale: subintellecta aūt dicta particula conuertit diffinitio cū diffinito: qm̄ oīs substātia prima est id quod est neq; de subiecto dictū, neq; ī subiecto existēs, & oē id quod est neq; de subiecto dictū, neq; in subiecto existens est substātia prima: partes. n. & dr̄ię & hmōi non sunt quæ sunt, sed aliorum potius aliquid

C

D

sunt. Nec mireris si accidens vocetur hic id quod est, & pars substãtiæ non: qm̃ hic dignitates rerum pensamus ex modo quidditatum earum, quia tractamus de eis vt adunat̃ ad genera & ordinãtur in eis, quod ex quidditatibus habent entia. Constat aũt q̃ licet accidẽtia imperfectiora entia sint, q̃s partes substantiæ, præeminent tñ quo ad hoc, q̃ partes habentes quidditatem nõ sunt: sed ipsa habent suas proprias quidditates ex quibus sortiuntur hanc dignitatem, q̃ genera directe ingrediantur, ex qua factum est vt Logicus attendens dignitatibus prædicamentalibus, rectam substantiam et rectum accidẽs, ea, quæ sunt tantum modo dixerit.

Diffinitur prima substantia vt quo aliquid non est in subiecto, nec dicitur de subiecto.

TErtio videndum est quid sit diffinitum in hac diffinitione: & qm̃ hoc habet multũ difficultatis in quo consistat difficultas propter rationes difficultatem ingerentes hincinde præmittẽdum est. Cui⁹ de spẽ. Dubium est hic an diffiniatur aliquod cõe an aliquod singulare. Quòd. n. cõe aliquod diffinitum sit Platonis à Porphyrio ĩducta authoritas ostendit dicens, singularia relinquẽda ab arte esse, neq; eorum posse fieri disciplinam. Quòd autem singulare describatur ex eo ostẽditur, q̃ aliter diffinitio diffinito repugnat. contrariantur enim sibi inuicem hęc duo, s. cõe, seu vniuersale, & nõ dicitur de subiecto. si. n. vniuersale est, de subiecto dicitur, etsi de subiecto non dicitur, singulare esse oportet. Ad euidentiã huius difficultatis aduertendum est, q̃ licet hic non diffiniat̃ aliqua intentio secunda, nec aggregatum ex re & intẽtione, qm̃ prima substãtia nihil horum significat, sed res naturæ, quam primam substãtiam vocamus: tñ diffinitio ista ĩtelligenda est quasi ad modum diffinitionis intentionis secundę iuxta doctrinam traditam in cap. de Genere, diffinietur siquidem res primæ intẽtionis cõis pluribus, & consequenter dicta de subiecto: quia diffinitio tñ ista ei non conuenit vt quod, sed potius vt quo, ideo diffinitur per non dici de subiecto, sicut genus diffinitur per prædicari de specie, & tñ ipsum non est quod prædicatur de specie, sed quo res denominata gen⁹ dicitur de specie. Declarantur singula horum, & primo, q̃ res diffinita sit cõis: qm̃ q̃ sit primæ intentionis declaratũ est ex qd nominis substantiæ primæ. declarat̃ ergo dupliciter. p̃mo sic, oẽ diffinibile vel certitudinaliter scibile est vniuersale: qm̃ de singularibus non est certitudo ĩtellectualis, sed sensus. sed res diffinita hic est diffinibilis, seu scibilis, qm̃ per artem istam scitur. ergo. Secundo sic, id, cuius diffinitio prędicatur de pluribus vniuoce, est vniuersale: sed diffinitio tota rei hic diffinitæ prædicatur de pluribus vniuoce: ergo res hic diffinita est vniuersalis. minor euidenter clara est: qm̃ totum hoc, s. id quod est neq; in subiecto existens, neq; de subiecto dictum prædicat̃ de Socrate & Platone, & cæteris primis substantijs. Est ergo tam res diffinita q̃ diffinitio cõis pluribus, ac p hoc vtriq; conuenit de subiecto dici. Quid autem sit ista res cõis quæ diffinitur à S. Tho. ĩ prima parte. q. 29. à primo ad primũ exprimitur, & dicitur q̃ est id, quod pertinet ad cõem rationem singularitatum indiuiduorũ substãtiæ. i. est modus, quo subsistunt indiuidua substãtiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocat̃ incõicabiliter existere. Sortes. n. existit ita in cõicabiliter, q̃ non potest cõicari alteri, sicut accidens subiecto, neq; sicut vniuersale particulari, neq; sicut pars toti: & propterea tres particulas in diffinitione primæ substantiæ posuit, duas explicite, & alteram quã declarauimus implicite. Modus aũt iste cõis est oĩbus indiuiduis substãtiæ, & ideo diffinibilis: & quod sequitur ad illum, cõe est oĩbus dictis indiuiduis: & ideo non est mirum si præsens diffinitio pluribus conueniat. Et per hæc patet, q̃ præsens diffinitio non cõuenit rei diffinitæ vt quod, qm̃ res illa quæ est incõicabiliter existere, nõ habet hoc. s. q̃ non dicat̃ de subiecto, qm̃ pluribus cõis est, vt expresse ponit S. Tho. ibi ĩ quæstione. 30. ab vltimo ad secundũ, & euidẽter patet, quia Socrati & Platoni cõe est incõicabiliter existere, licet non sit cõe eis indiuiduationis p̃ncipium. Quod vero reliquum est. s. q̃ præsens diffinitio conueniat diffinito, vt quo, ex eo sat sit pro nunc nosse, q̃ ideo sortes est quod est, & neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto, quia est substantia p̃ma. i. quia est substantia incõicabiliter existens. Et ex his patet quid ad rationem in oppositum dicendum sit, q̃. s. quãuis non dici de subiecto repugnet cõi vt quod & è conuerso, non tñ repugnat rei, quę denominatur cõis vt quo. i. ut modus est alterius: stat. n. ipsam incõicabilitatẽ existenti cõem denominari, & tñ ex ea oriri in oĩbus in q̃bus est q̃ nullum eorum cõe sit. Hæc autem q̃s cõformia S. Tho. sint nemo audet censere nisi memor, q̃ hypostasis idem sonat quòd substantia prima, diligenter scrutatus fuerit doctrinam eius in locis adductis, & in quæstione nona de potentia Dei. articulo primo. Nec ei quod dictum est. s. substantiam primam. i. rem naturæ diffinitam, esse obstat diffinitionem per intentionem secundam datam esse: quoniam logicalis hæc descriptio est, &c.

Secundæ autem substantiæ dicũtur species, in quibus illæ, quę principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem & harum species genera. vt aliquis homo in specie quidem est in homine, genus vero spẽi animal. secundę igit̃ hæ substantię dicunt̃: vt est homo, atq; aial.

Hic secundo declarat quid sint secũdæ substantiæ, dicens, q̃ secundæ substantiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantiæ, et genera illarum specierum. Vbi nota, q̃ cum dicitur illas species esse substantias, in quibus sunt primæ substantiæ, intelligitur de esse in, sicut inferius est in suo superiori essentiali: quẽadmodum scilicet pars subiectiua est in suo toto vniuersali, in quo continetur: tales siquidem species & earum superiora dicuntur substantiæ, quia dicunt naturas substantiarum. secundę vero respectu primarum quarum naturas dicũt, vt ista species homo, & eius genus animal dicunt naturam Sortis & Platonis, quæ sunt primæ substantiæ.

SEd statim occurrit dubiũ qũo verificari possit q̃ homo & animal sint secundæ substãtiæ, & indiuidua. s. Socrates & Plato sint primæ. cũ. n. prius sit, vt in Post prædicamentis dicitur, à quo non conuertit̃ consequentia, & à specie & genere non conuertatur consequentia ad indiuidua: sequitur, q̃ genera & species sint priores substantiæ q̃ indiuidua. declaratur minor in proposito, ista consequentia est formalis, Sortes est substãtia, ergo homo est substantia, siue accipiatur substantia à per se essendo, siue à sustando: sed è conuerso non valet nisi forte gratia materiæ, vel ex suppositione aliqua. non. n. valet, homo substat albedini, seu est albus, ergo sortes, vt patet: non ergo species & genera rationabiliter appellatæ sunt secundæ substantiæ. Ad euidẽtiam huius declarandi sunt amplius termini quęstionis, s. substãtia prima, & secunda. Substantiæ nomen, cum quoddam substans & sustentans alia sonet, & quod vere aliorum est sustentatiuum ipsum alterius sustentatione non egent, (alioquĩ illud alterum vere sustinens principaliter esset) à duabus proprietatibus sumptũ videtur. s. ab actu substandi alijs, & negatione prioris sustentantis, & ſm accessum ad has proprietates, vel recessum ab eis aliquid dicitur magis vel minus substantia: & quia vtrunq; horum indiuiduum substantiæ maxime sapit, & spẽs elongantur aliqualiter ab eis, ideo indiuidua primæ substantiæ, species vero secundæ substantiæ merito dicunt̃. Patet autem hoc quod dicimus. primo quantum ad negationem, s. prioris sustentantis. indiuiduum. n. substantię caret duplici subiecto, s. subiecto inhęsionis, per oppositum ad accidens, q̃ oportet alicui inhærere, si inueniri debet

Prima pte. q. 30. ar. 4. ad scdm.

Potẽtia dei q. 9. ar. 1.

In Post prædicamẽtis cap. de pri.

Prima parte. q. 29. art. 1. ad primũ.

definitum est res cõis, p̃mæ intentionis; cui cõuenit definitio vel quo, ex formali.

debet in rerum natura, & ſubiecto prædicationis, quod nomine reali poteſt vocari ſubiectum inexiſtentiæ, per oppoſitum ad vniuerſalia, quæ non inueniuntur niſi in exiſtentia ſuorum particularium: ſpecies autem ſubſtantiæ, puta homo, etſi careat primo ſubiecto, habet tñ ſecundum. non. n. exiſtit id quod ſignificat ly homo, niſi ſuſtentatum in aliquo hoíe. Et propter hoc Metaphyſicus conſiderans ſubſtãtiam hac proprietate perfectam ſpeciem non eſſe ſubſtantiam dicit in ſeptimo eius. Patet deinde quo ad actum ſubſtãdi alíjs, qm̃ indiuiduum ſubjcitur oĩbus, quibus ſubjcitur ſpecies tam accidentibus q̃ ſuperioribus, & vltra hoc ipſi ſpeciei, propter quod maxime ſubſtantia dicta eſt vt in textu dicetur.

Primum & ſecundũ in propoſito dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo iuxta illum modum prioris, quo prius eſt à quo non conuertitur in eſſendo cõſequentia, & ſic non ſumitur hic, qm̃ (vt dicetur nec ſpecies, nec indiuiduum eſt hoc modo primum, aut ſecundum: ſed ſunt ſimul: conuertitur. n. conſequentia inter ea in propoſito. Alio modo iuxta illum modum prioris, quo prius dicitur quod eſt cauſa, vel ratio alterius. & non è conuerſo: & hoc modo ſumitur hic. Indiuiduum. n. dicitur prima ſubſtantia, & ſpecies ſecunda, quia indiuiduum eſt ratio ipſi ſpeciei, & q̃ ſubſtet accidentibus, & q̃ abſq; ſuſtentaculo exiſtat in rerum natura. ideo. n. homo eſt grãmaticus, quia aliquis homo eſt grammaticus. & ſimiliter ideo homo eſt, quia aliquis homo eſt: homo. n. per ſeipſum nõ eſt niſi apud Platonicos. Ad rationem autem in oppoſitum dicitur dupliciter. primo, q̃ quia ſermo Ariſtotelis intelligitur de primo & ſecũdo non ſm̃ conſequentiam, ſed ſm̃ cauſalitatem, vt dictum eſt, & argumentum loquitur de priore ſm̃ conſequentiã, ideo nihil concludit, ſed in æquiuoco laborat. & hoc dicitur comparando ſpecies indiuiduis ſignatis. Dicitur ſecundo, q̃ quia ſingula indiuidua ſignata ab arte relicta ſunt, propter eorum varietatem, & oportet ea ad quandam vnitatem vniuerſalem reducere, vt de his ſtabilis poſſit fieri diſciplina, & conſequens eſt q̃ oĩa indiuidua ſignata vt ſub hac cadunt arte vnius rationem habeãt: & ſic de eis tractetur: tale aũt vnum eſt indiuiduum vagũ, quod oĩum ſignatorum vim obtinet: & ſic nõ fit comparatio hic inter ſpeciem, & hoc indiuiduum, quid eorũ ſit prius ſubſtantia, puta inter hominem & ſortem. ſed inter ſpeciem & indiuiduum vagum. puta inter hominem & aliquem hominem: conſtat autem ex textu præſentis capituli quod ſm̃ realem exiſtentiam quam nunc conſideramus, iſtæ conſequentiæ conuertuntur, homo eſt ſubſtãtia. ergo aliquis homo eſt ſubſtantia. & è conuerſo: & ſimiliter homo eſt albus. ergo aliquis homo eſt albus & è conuerſo: & ſic quia iuxta hunc modum prioris, ſpecies & indiuiduum ſimul ſunt ſubſtantia: argumentum etiã ſtando in hoc modo non intento, non concludit propoſitum, quia æquiuocat de indiuiduo. quia vero vt dictũ eſt iuxta alium modum prioris hic intentum indiuiduũ tam vagum q̃ ſignatum eſt prius ſubſtantia: ideo ſimpliciter dicendum eſt indiuiduum eſſe primam ſubſtantiã, & ſpecies ſecũdam. Poteſt autem, & in idem redit, etiã dici deſcendendo ad indiuidua ſignata, q̃ licet ſpecies puta homo ſit prior, hoc & illo homine, non tamen hoc vel illo. i. licet ſit prior ſingulis: non tamen omnibus, qa non inuenitur homo præter omnes homines &c.

Manifeſtum eſt autẽ ex his, quæ dicta ſunt, q̃ eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto aliquo homine prædicat. & ratio quoq; hominis de ſubiecto aliquo homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt, & animal ratiõale mortale. quare & nomen & ratio prædicabitur de ſubiecto. Eorum A vero, quæ in ſubiecto ſunt, in pluribus quidem neq; nomen de ſubiecto, neq; ratio prædicabit. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationẽ vero impoſſibile eſt prædicari. vt album cũ in ſubiecto ſit, vt in corpore, prædicatur de ſubiecto. dicitur. n. corpus albũ. ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.

Hæc eſt ſecunda particula huius primę partis. in qua intendens comparare primas ſubſtãtias alíjs, duo facit. primo comparat eas cæteris ſm̃ habitudinem quam habet ad alia, vt de ipſa prima ſubſtantia prędicant. ſecundo comparat eas cæteris per habitudinem quam habet ad alia, vt ſuſtentans ad ſuſtẽtata. ibi (Alia ergo oĩa etc.) Ad claritatem eorum, quæ hic dicentur, recolẽdum eſt, q̃ in Anteprædicamentis diuiſa & enumerata ſunt oĩa, quæ ſunt in oĩbus prædicamentis in illa diuiſione. (Eorum quæ ſunt &c.) Et oſtenſum eſt, q̃ ſunt quatuor. ſ. ſubſtantia vniuerſalis & particularis, accidẽs vniuerſale & particulare: vnde Ariſto. volens cõparare ſubſtantiam particularem alíjs, quam habitudinem reliqua tria membra habeant ad eam tradit. Verum, quia accidens vniuerſale & particulare eandem habitudinem ſeruãt, quo ad prædicationem & ſuſtentationẽ reſpectu primæ ſubſtantiæ, vt patebit, quia vtrunq; eorum eſt in ſubiecto: ideo ea in vnum nunc adunauit membrum cõi vocabulo vocans, ea quæ ſunt in ſubiecto: & quia multum refert quo ad prædicationem an accidentia ſignificẽtur in abſtracto, an in concreto: ideo nouam innuẽs diuiſionem eorum quæ ſunt in ſubiecto, in duo ea membra ſecuit, abſtracta. ſ. & concreta. Oſtenditur ergo hic habitudo primæ ſubſtantiæ ad tria. Primo. ſ. ad ſubſtantias vniuerſales, ſeu ſecundas, quæ vocantur ea, quæ dicunt̃ de ſubiecto. & dicitur q̃ ea, quæ tm̃ dicuntur de ſubiecto, i. ſecundæ ſubſtantiæ prędicantur de primis ſm̃ nomen & ſm̃ rationem. Secundo ad accidẽtia in aſtracto, & dicitur, q̃ eorum, quę ſunt in ſubiecto, i. accidẽtium, tam vniuerſalium q̃ particulariũ, plurima, i. abſtracta, neq; ſm̃ nomen, neq; ſm̃ rationẽ prædicantur de prima ſubſtantia. Tertio ad accidentia in cõcreto, & etiam dicitur, q̃ in aliquibus eorum, quæ ſunt in ſubiecto. i. in concretis accidentium, nomen nihil prohibet, &c. i. accidentia in concreto prædicantur de prima ſubſtãtia ad ſm̃ nomen, & non ſm̃ rationem. Vbi primo declarãdi ſunt termini, deinde deſcendendum ad ſingula. Prædicari de aliquo, cum nihil aliud importet q̃ ineſſe ſeu conuenire illi, de quo prædicatur, cõſequens eſt q̃ prædicari de aliquo ſm̃ nomen, nihil aliud ſit q̃ nomẽ prædicati conuenire ſubiecto, ita q̃ nomẽ prædicati ſit etiã nomen ſubiecti. nec refert an tale nomen ſit ſubiecti ſm̃ ſubſtantiam, aut ſm̃ qualitatem, vel quodcũq; aliud extraneum. ſufficit. n. q̃ nomen illud eius aliquo modo nota ſit eſſentialiter, vel denominatiuæ, intrinſece vel extrinſece, & ſimiliter ſequitur q̃ prædicari ſm̃ rationem nihil aliud ſit q̃ rationem prędicati conuenire ſubiecto, ita q̃ ratio prædicati ſit etiam ratio ſubiecti. nec refert an ratio prędicati ſit tota ratio ſubiecti, an ſit pars rationis. dummodo ſit pars intrinſeca, quod dico propter ea quæ cadũt in ratione vt addita, ſicut ſubiectum eſt pars rationis accidentis, & corpus animæ. His prælibatis clara eſt ſententia trium dictorum. ſecundæ ſiquidem ſubſtantię dicuntur de primis ſm̃ nomen & rationem, quia nomen earum eſt nomen primarum, & ratio earum eſt ratio primarum. homo. n. dicitur de aliquo homine ſm̃ nomẽ, quia aliquis homo vocatur homo, & ſm̃ rõnem, quare diffinitio hominis, puta animal rationale, eſt diffinitio alicuius hoís. Dicit autem Ariſt. hoc eſſe manifeſtũ ex dictis, quia huius manifeſtatio ſequitur ex dictis in illa regula Anteprædicamentali (qñ alterũ de altero prædicatur.) 1. regu.

prædicatur.)si.n.secundæ substantię sunt ea,quę de subiecto.i.prima substantia dicuntur.s. tanq̃ de inferiori. hoc.n.importat dici de subiecto.& ratio cuiusq̃ substãtiæ dicitur de ea:sequitur q̃ ratio secundæ substantię dicatur etiam de prima.Accidentia vero in abstracto nec fm nomẽ,nec fm rationẽ de primis substãtijs dicunt, quia nullo modo de eis prędicantur:non.n. Sortes dicit albedo,aut quantitas,nec ratio albedinis, aut quantitatis est ratio Sortis.Accidentia autẽ in concreto fm nomen quidem dicuntur de primis,quia noía eorum conueniunt illis.Sortes.n.vocat Philosophus filius Socratis,quoddam quantum,&c.Ratio autem de hoc reddita ab Aristotele in textu dicente, album cũ in subiecto sit vt in corpore prædicatur de subiecto : dicitur.n.corpus album,non est sic intelligẽda,ac si velit dicere, ideo album prędicatur de subiecto fm nomen, quia est in subiecto.ista.n.ratio si valeret concluderet q̃ etiam accidens in abstracto prædicatur de subiecto fm nomen,quia est in subiecto:albedo.n.nõ nisi in subiecto corpore est: sed intelligenda est sic,q̃ cum album sit in subiecto non solum fm rem,sed etiam fm modum significandi.i.significet per modum existentis in subiecto quod est corpus, necesse est album de corpore prædicari fm nomen.Et propter hoc tetigit differentiam inter accidens concretum & abstractum,ex qua oritur hæc,quę nunc tractat differentia in prędicãdo,de prima substantia fm nomẽ. ideo nanq̃ abstractum nõ prędicatur de prima substantia,quia significat nõ per modum adiacentis, sed p modum per se stantis,& consequenter denominãtis subiectum.Secundum rationẽ vero impossibile est accidentia in concreto prædicari de prima substantia: qm̃ ratio eorum non potest esse diffinitio,aut pars intrinseca diffinitionis primæ substantiæ:albi.n.diffinitio nec est diffinitio alicuius corporis, nec pars diffinitionis eius vt de se patet.Nec est opus hic dubitare quo album non prædicetur fm rationem,si diligenter notata est expositio terminorũ:ex illa.n. apparet sophisma æquiuocationis committi,si ex eo q̃ aliquod corpus non solum est albũ, sed ẽt disgregatiuum visus. concludat̃ ergo album prædicatur fm rationem : æquiuoce.n.accipitur prædicari fm rationem,vt & inferius amplius explanabitur, &c.

Alia vero omnia aut de subiectis dicunt̃ primis substantijs,aut in subiectis eis sunt.hoc aũt manifestum est ex his, quæ per singula proponuntur.vt animal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur. nam si de nullo aliquorum hominum, neq̃ omnino de homine.Rursus color in corpore est:ergo & in aliquo corpore:nam si nõ in aliquo singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis substantijs dicuntur, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existẽtibus primis substantijs impossibile est eẽ aliquid aliorum. omnia.n.alia aut de substantijs eisdem dicunt̃, aut in substantijs eisdem sunt.

Hic secundo comparat primas substãtias oĩbus alijs fm habitudinem sustentantis ad sustentata, & duo docet.primo q̃ primæ substantiæ sustẽtant oĩa alia.secundo q̃ sine ipsis nihil esse põt. Primum proponit concludendo ex dictis quandam vniuersalem de prædicato disiuncto.s.q̃ oĩa alia aut de subiectis p̃ncipalibus substãtijs dicunt̃,aut in eis sunt,& declarat eam inductiue . & primo in illis,quę dicuntur de subiecto.i.in secũdis substantijs,dicens: q̃ animal dicitur de hoĩe,ergo de aliquo homine:& probat consequentiam,quia si de nullo hoĩe dicitur,ergo nec de hoĩe:deinde in his,quæ sunt in subiecto,dicens:quod color est in corpore,ergo in aliquo corpore,& probat similiter sequelam, quia si in nullo corpore est:ergo nec in corpore, & sic habetur primum.

Secundam vero.s.q̃ sine primis substantijs impossibile est aliquid esse, deducendo ex prima docet subdens: non ergo existentibus primis substantijs impossibile aliquid aliorum esse,& probat sequelam,quia iam dictum est,q̃ oĩa alia substentantur in primis, aut quia dicũtur de eis,aut quia sunt in eis : cõstat aũt q̃ remoto eo quod sustinet,necesse est reliqua ruere. Notandum est primo,q̃ Aristo.volens probare oĩa alia aut dici de primis substantijs,aut esse in illis, quo ad secundas substantias tetigit genera,& quo ad accidentia tetigit accidentia in abstracto:vtrunq̃ aũt eadem ratione fecit,quia et genera remotiora sunt à primis substantijs q̃ species, & accidentia in abstracto q̃ in concreto: & consequẽter si illa, quæ remotiora sunt non possunt eẽ sine primis substantijs,à fortiori nec spẽs,nec concreta proximiora esse poterunt sine eis. Dubitatur secundo hic cõiter, qũo valeat processus Arist.Tum quia Porphyrius dixit (q̃ destructis singulis aĩalibus remanet adhuc aĩalis ratio) & similis ratio ẽ de hoĩe,q̃ destructis oĩbus hoĩbus adhuc remanet diffinitio hoĩs:remanentibus autẽ diffinitionibus hoĩs & aĩalis,constat q̃ aĩal potest prædicari de homine,& sic peremptis oĩbus hoĩbus animal de homine dicetur:& tñ de nullo homine,quod contra præsentem est textum.Tum qm̃ ab inferiori ad suum superius negatiue non valet argumentum:non.n.valet,homo nõ currit,ergo animal non curr it:& tñ Aristo.procedit hic ab inferioribus,à singularibus.s. ad superiora,vt patet. ergo &c. Ad hoc dubium breuiter dicitur,q̃ aliquid dici de alio contingit dupliciter. Vno modo absolute,& ad hoc sufficit habitudo & connexio terminorũ: & hoc modo aĩal dicitur de homine, & tñ de nullo, sicut nulla rosa existente, substantia dicitur de rosa : & tñ de nulla rosa:& hoc concludit authoritas Porphyrij, nec oppositum sentit Aristot. Alio modo fm realem existentiam. Voco aũt prædicari aliquid de aliquo fm realẽ existentiam,qñ prędicatum inest subiecto in rerum natura existenti.& hoc modo loquitur hic Aristo. de prædicatione,quod patet ex hoc quod concludit quod destructis primis substantijs impossibile est aliquid remanere.constat.n.q̃ hoc intelligitur fm realem existentiam,& non fm esse intellectuale.dixit.n.hoc correlarium impatiẽs doctrinæ præceptoris sui Platonis,qui eas, quas nos secundas substantias dicimus, non sustentari in istis individuis dixit.sed per se esse separatas ab istis fm eẽ reale. Secundum existentiam autem realem loquendo,cõstat q̃ si aĩal non inuenitur in hoc vel in illo homine, q̃ nec in hoĩe inuenitur:qm̃ non iuenitur in rerum natura,nisi hic vel ille. Ad aliam obiectionem dicitur,q̃ Aristo. non arguit per locum ab inferiori ad superius,sed per locum à partibus sufficienter enumeratis . vt patet ex illa negatiua.nam si de nullo homine,ergo nec de homine. locus aũt à partibus sufficienter enumeratis in p̃dicatis fm realem existentiã: tenet etiã negatiue,vt patet dicendo,nec hic,nec hic,nec ille,&c. currit.ergo hõ non currit:secus autem est in prædicatis intentionalibus, &c.

Secundarum vero substãtiarum, magis substantia est species q̃ genus : propinquior enim est primæ substantiæ.Siquis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit speciem proferens q̃ genus.vt quendam hominem aliquis assignans, manifestius assignabit,hominem q̃ animal assignans:illud.n.proprium magis alicuius hominis,hoc autem cõius . Et cum aliquã arborem assignabit manifestius assignabit cum arborẽ reddiderit,q̃ plãtam. Amplius primæ substãtię, eo q̃

eo ꝙ alijs omnibus subiectæ sunt, & alia omnia aut de his prædicantur, aut in eis sunt, ideo maxime dicuntur substantiæ. Sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habẽt, & sic species ad genus se habẽt. subiacet enim species generi. genera enim de speciebus prædicantur, species autem cum generibus non conuertuntur. quare & ex his *spẽs magis gñe substantia est.

* Al. addit, ex his manifestũ quòd.

Hæc est tertia particula huius primæ partis, in qua comparare intendens secundas substãtias inter se, & primas inter se, tria facit. Primo nanq; cõparat species generibus dicens speciem esse magis substãtiam genere. et probat duplici ratione. Quarũ prima est, substãtia propinquior primæ substantiæ est magis substantia: species est propinquior primæ substantiæ q̃ genus: ergo species est magis substantia. maiorem nõ aliter probat, quia ex se euidẽs est. sicut. n. propinquius maxime calido est calidius, ita propinquius maxime substãtię est magis substantia. Maiorem vero probat sic, quod euidentius & conuenientius notificat quid est prima substãtia, est illi propinquius: species est huiusmodi respectu generis: ergo. Maiorem huius prosyllogismi probat sic, quod est proprium magis primæ substantiæ est illi propinquius: cõia. n. egent aliquo appropriante, vt ꝓpinqua sint huic magis q̃ illi. quod euidentius et cõuenientius ipsam manifestat est magis propriũ: vniuscuiusq;. n. cognitio ex propriis eius pendet. ergo quod euidẽtius & conuenientius manifestat qd est ꝑma substãtia est illi ꝓpinquius.

Secunda vero ratio ad hoc posita ibi. (Amplius principales) est talis, sicut se habent primæ substantiæ ad oĩa alia. s. species genera et accidentia, ita se habet species ad genus: sed primæ substantiæ, quia subiacent oĩbus, ideo maxime substantię dicuntur: ergo species, quia subiacet generi, & non è cõuerso. genus enim prædicatur de specie & non è conuerso (vt Porphyrius docuit) sequitur ꝙ sit magis substantia quàm genus, &c.

Cap. de spẽ

Ipsarum vero specierum, quæcunq; nõ sunt genera, nihil magis alterũ altero substantia est. nihil. n. familiarius assignabis de aliquo homine hoiem assignãdo, q̃ de aliquo equo, equum.

Hic secundo comparat species specialissimas inter se docens, ꝙ nulla earum est magis substãtia q̃ alia. & probat hoc, reassumendo medium primæ rationis nunc dictæ. s. substantia propinquior primę est magis substãtia: nulla species, quæ non est genus. i. specialissima, est propinquior primæ substantiæ. ergo. & declaratur minor, quia nihil familiarius, i. dest magis proprie indicat quid est aliquis homo, quàm homo, et quid sit aliquis equus, quàm equus, & sic de alijs, &c.

Similiter autem & in primis substãtijs, nihil magis alterum altero substantia est. nihil. n. magis aliquis homo substantia est, q̃ aliquis bos.

Hic tertio comparat primas substantias inter se, docens similiter ꝙ nulla earum est magis substantia quàm alia, contentus superioribus dictis, solam exempli manifestationem addens, &c.

Merito autẽ post principales substantias sola aliorum omnium species & genera dicuntur esse secundæ substãtiæ. Eorum enim, quę prædicantur primas substantias sola hæc indicant. aliquem. n. hominem siquis assignauerit quid est, si speciẽ protulerit conuenientius assignabit, q̃ si genus & manifestius faciet assignando hominem q̃ animal. Aliorum vero quicquid assignauerit quilibet, assignabit extraneę: vel album, aut currit, aut quodcũq; talium reddens. Ergo merito hæ solæ aliorũ secundæ substantiæ dicuntur. Amplius primæ substantiæ, eo ꝙ alijs omnibus subijciant̃, vel in ipsis sunt, idcirco propriissime substantię dicuntur. Sicut autem primæ substãtiæ ad omnia alia se habẽt, ita primarum substantiarum genera & species ad omnia reliqua se habent. de his enim omnia reliqua prædicantur. aliquem enim hominem dices grãmaticum eẽ: ergo & aĩal & hominem grãmaticum dices. similiter autem & in alijs.

Hæc est quarta & vltima pars huius primæ, in qua intendens reddere rõnem eius, quod in principio huius capituli dixerat. s. ꝙ secundæ substantiæ sunt species & genera, in quibus sunt primæ, duas rationes ad hoc adducit. Quarum prima talis est: ea sola sunt secundæ substantiæ, quæ indicãt quid sunt primæ: sed sola genera & species indicant quid sunt primæ substantię, licet diuersimode, quia species familiarius indicat q̃ genus, vt dictum est: ergo sola genera & species sunt secundæ substantiæ. maior ex se euidens relinquitur, quia solum id quod pertinet ad naturam primæ substantię est substantia: cætera. n. accidẽtia. Minor vero declaratur in singulis prædicamentis, quo ad ipsam exponentem affirmatiuam. s. ꝙ species & genera huiusmodi indicãt quid primarum substantiarum, q̃m interrogationi, quid sit aliquis homo, conuenienter assignatur responsio proferẽs tam spẽm q̃ genus: manifestius tñ dicens hoiem q̃ aĩal. & quo ad alteram exponẽtem negatiuam. s. omnia alia à speciebus & generibus non indicant quid primarum substantiarum: q̃m assignationes & responsiones extraneæ à quæstione quid, non indicant quid: clarum est aũt ꝙ quęrenti quid est aliquis homo extranea respõsio est dicens, ꝙ est albus, aut currens. hæc. n. qualitates & dispositiones fortis ostendunt, & non indicãt eius substantiam. Secunda autem ratio posita ibi. (Amplius principales substantiæ) talis est, sicut se habẽt primæ substantiæ ad oĩa alia, ita se habent species et genera substantiarum ad reliqua oĩa. Sed primæ substantiæ ex eo ꝙ oĩbus alijs subiacent, proprie dicuntur substantię: ergo genera & species dicendæ sunt secundæ substantiæ, ex eo ꝙ oĩbus reliquis subiacẽt, quod declaratur, quia oĩa reliqua de secundis substantijs prędicantur: quod declaratur, ꝙa accidentia, quæ reliqua sunt, sicut prædicantur de ꝑmis substantijs, ita de secundis. Si. n. aliquis homo est grammaticus, sequitur, ergo homo est grãmaticus, ergo aĩal est grammaticum, &c. Notandum est, ꝙ quia Aristo. adhuc non distinxit differentias substantiarum ab ipsis substantijs, & differentiæ ipsæ ſm veritatẽ non sunt aliq̃ res, à rebus quarum sunt differentiæ, & etiam eo modo quo distinguuntur ab eis, ad idem genus reducuntur, in quo reponuntur res, quarum sunt differentiæ, ideo per ly oĩa generibus & speciebus primarum substãtiarum, non intellexit nisi accidentia, quæ condistincta sunt superius contra substantias, & vere alia sunt ab eis, & ad idem genus non reducuntur. Et propter hoc soluit obiectio contra primam rõnem qũo omnia alia à generibus & speciebus extraneæ assignent primas substantias, cũ differentiæ substantiarum intrent quidditates earũ: iam enim patet, ꝙ differẽtię nõ continent̃ sub ly oĩa alia, etc.

Cõmune est autẽ omni substantiæ in subiecto non esse. prima. n. substantia neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est. Secundarũ vero substantiarum constat quidem etiam sic, ꝙ nulla est in subiecto. etenim homo de subiecto aliquo hoĩe dicitur, in subiecto autẽ nullo est:

neq;

47

neq; enim ī aliquo homine homo est. similiter animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine, non est autem animal in aliquo homine. Amplius, eorum, quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impossibile est prædicari, secundarum vero substantiarum de subiecto ratio prædicabitur & nomen, rationem enim hominis & animalis de aliquo homine prædicabis, ergo nō erit horum substantia, quę sunt in subiecto.

omni subę cōuenit nō esse in subiecto, sed nō soli.

Hęc est secūda pars principalis huius capituli, in qua intendens tradere proprietates substantię, iuxta numerum proprietatum, sex facturus est. Circa primā autem tria facit. primo eam ponit dicens, ꝙ cōe est oī substantiæ in subiecto non esse: & probat dupliciter. Primo in- F
neq; p̄ma, neq; 2ª subª est in subiecto; gº nu ſta. nō pª ex eiº diffinitione: nō 2ª qz dr̄ no mine et zoē, id uero quod est in subrō nōīe et nō zoē. Nō 2ª subª est in pª, vt in subrō p̄dicationis, qz est de illis ēntia, sed nō in ēssionis, vt accūs.

ductiue, qm̄ neq; primæ substantiæ sunt in subiecto, vt patet ex diffinitione eius assignata, qua dictū est, ꝙ neq; dicitur de subiecto, neq; est in subiecto: neq; secūdæ substantiæ sunt in subiecto siue species sint, vt homo, siue genera, vt animal: hæc. n. & si de subiecto dicant̄ aliquo homine, in nullo tamē subiecto sunt: si. n. essent in subiecto, subiectum illud esset aliquis homo: nunc autem ista non sunt in aliquo homine, vt in subiecto sunt accidentia: manifeste. n. liquet, ꝙ neq; homo, neq; animal est accidens alicuius hominis. Deinde probat ratione speciali quo ad secundas substantias sic, ea, quæ sunt in subiecto, prædicari possunt de primis substantijs ſm nomen & non ſm rationem, vt patet ex dictis. secundæ substantiæ prædicantur de primis ſm nomen & ſm rationem: ergo secundæ substantiæ non sunt de numero eorum, quę sunt in subiecto. omnia clara sunt ex textu et supradictis, vbi declaratū est quid importet esse in subiecto: eius. n. negatio conuenire nūc dicit omni substātiæ &c. G

In hoc eodē cap.

Non est autem proprium substantię hoc: sed & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt. bipes enim & gressibile de subiecto quidem homine dicitur, in subiecto autē nullo est. non. n. in homine est bipes, neq; gressibile. Ratio quoq; differentiæ de illo dicitur, de quo ipsa differentia prædicatur. vt si gressibile de homine dicitur, & ratio gressibilis de homine prędicabitur: est enim homo gressibilis.

Hic secundo declarat quare cōe dixerit non propriū substantiæ in subiecto non esse, & dicit ꝙ hoc, s. non esse in subiecto, non est proprium, s. quarto modo, ꝙ conueniat semper, omni, & soli substātiæ. qm̄ conuenit etiam differentijs substātiarum in subiecto non esse. & probat hoc vtens medio rationis nunc dictæ sic, ea, quæ sunt in subiecto, dicūtur de substantia ſm nomē qnq;, sed nunq; H
Diuisione secunda.

ſm rationem: differentię substantiarum dicūtur de substantijs ſm nomen & ſm rationem: ergo differētię substantiarum non sunt de numero eorum, quę sunt in subiecto. Declaratur minor exemplariter, accipiēdo gressibile pro differentia cōtractiua animalis ad hominem. gressibilis nanq; vocatur homo, & eius ratio hominis rationem conficit. Nec obstat si differentia diffinitionē nō habet, sicut nec generi generalissimo hoc obstat. qm̄ ratio cōius quid sonat q̄ diffinitio licet (quia in habentibus diffinitionem ratio est diffinitio) quare synonymis vtamur: importat siquidē ratio formalē et distinctum conceptū rei, quęcunq; sit illa, siue diffinibilis, siue non.

Non nos vero conturbent substantiarū partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne forte cogamur confiteri nō eas esse substantias. non enim ita ea, quæ sunt ineſſent alicui in subiecto dicebantur, quasi vt partes.

Hic tertio excludit quandam instantiam quæ contra assignatam omni substantiæ cōem proprietatem fieri posset, & est talis: partes substantiarum. puta caput manus, &c. sunt in subiecto. probatur. qm̄ sunt in toto. s. in prima substantia quæ subiectum est, & sustentant eas. ergo si conuenit omni substantiæ in subiecto nō esse: sequitur ꝙ partes substantiarum nō sint substantiæ quod est manifeste falsum: substantia. n. non nisi ex substātijs constare potest. Hanc obiectionem soluit ex diffinitione in ante prędicamentis assignata illius termini (esse in subiecto) & dicit illa, quę sunt in aliquo vt in subiecto nō sunt in illo vt partes eius. qm̄ cum diffiniebatur (esse in subiecto) dicebatur ꝙ in subiecto esse est eē in aliquo, nō sicut partem. ex ipsa ergo vocabulorum ratione: soluitur instantia: quoniam aliud est eē in aliquo sicut partes & aliud esse ī aliquo vt in subiecto: hic enim modus essendi in: excludit illum, & è conuerso, &c.
Diuisione secunda.

Ineſt autem substātijs & differentijs omnia vniuoce prædicari. Omnia. n. quæ ab his prædicata sunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. à prima nanque substantia nulla est prædicatio: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus autem & de speciebus & de indiuiduo. similiter autem & differentię & de speciebus & de indiuiduis prędicantur. Rationem etiā suscipiunt primæ substantiæ specierum & generum, & species generis: quæcunq;. n. de prædicato dicuntur eadem & de subiecto dicentur. Similiter autem & differentiarum rationem suscipiunt species & indiuidua. uniuoca aūt erant quorum & nomen commune est & ratio eadem. Quare oīa quæ à substātijs & differentijs sunt vniuoce dicūtur.

Hic ponitur secunda proprietas substantię, non oīs, sed secundę: non solius, sed etiam differētiarum eius. & dicitur, ꝙ ineſt substantijs et earum differentijs, ꝙ oīa, s. prędicata inuenta in eis vniuoce prędicētur. Vbi aduertendum est, ꝙ ista proprietas, s. vniuoce prędicari (licet vt videbitur non inueniatur nisi in secundis substantijs & earum differentijs) ab Aristotele tñ nō est hic attributa substantijs secundis & differentijs, sed attributa est substantijs in communi & differentijs hoc modo, ꝙ omnia, quę inueniuntur in earum latitudine prędicata, oportet esse prędicata vniuoca. vnde subiectum istius proprietatis, proprie loquēdo, est hoc quod dico: omne prędicatum substantię, seu in substantia inuentum. erit autem hoc manifestius, cum ad seriem textus veniem⁹. ex ipsa. n. clare hic sensus habetur. Aduertendum quoq; est, ꝙ Aristo. ponit proprietatem prędicati substantię, prędicari vniuoce, nō de hoc vel illo, sed simpliciter: vel quia sola prędicata substantię vniuoce dicuntur de eo quod est simpliciter, & primum subiectum oīum, i. prima substantia, vel quia sola prędicatio vniuoca conuenit prędicato substantię: qm̄ dicuntur tantum de indiuiduis & speciebus substātię. de quibus (vt patet in textu) vniuoce dicūtur. prędicatis siquidem accidentium, etsi cōueniat prędicatio vniuoca, non tñ sola, sed etiam denominatiua: album. n. dicitur de homine non ſm rationem, vt dictum est. His prælibatis scito, ꝙ Aristo. declaraturus propositū sic procedit. Primo declarat, quę sunt ea, quę sunt prędicata substantię, & hoc vt insinuet pro quibus distribuit, ly omnia, qm̄ absolute proposuit dicens, ꝙ ineſt substantijs & differentijs ex his omnia

vniuoce

vniuoce prædicari. Deinde adducet rationem ad propositum probandum ibi. (Secūdarum vero substantiarū.) Et qm̄ prędicatum relatiue dicitur ad subiectum, declarat quæ sint prædicata substantiæ ex subiectis dicens, q̄ oīa, quæ à substantijs & differentijs prædicata efficiuntur, aut dicuntur de indiuiduis, aut de speciebus. & probat hoc, quia si esset aliquod aliud prædicatum substantiæ, illud esset ipsa substantia prima: hęc. n. est, quæ neq; de īdiuiduis, neq; de speciebus dicitur: sed à prima substātia nulla est prædicatio: qm̄ de nullo dicitur subiecto. ergo solum ea, quæ de indiuiduis & speciebus prędicantur, prædicata substantiæ sunt: hæc autem sunt secundæ substantiæ & differentiæ earum: vnde si probatum fuerit, q̄ omnes secundæ substantiæ & earum differentiæ, prædicantur vniuoce, erit sufficienter declaratum intentum. Sed anteq̄ vltra procedatur tria notanda sunt. Primo notandum, q̄ Aristo. dixit oē prædicatum substantię dici aut de speciebus, vt genus & differentia, aut saltem de indiuiduis in numero plurali, vt species (non quia opinatus fuerit oēm speciem oportere habere plura indiuidua in esse naturali: qm̄ hoc patet esse falsum de cœlestibus speciebus, sed qm̄ opus est omni spēi non repugnare prædicari de pluribus, saltem fm̄ esse quod habet in intellectu) necesse est. n. vt vniuersalis rationē habeat, & consequenter q̄ multa sub se contineat. Secundo notandum est, q̄ significanter Aristot. probans q̄ à prima substātia nulla sit prædicatio non dixit, quia non dicitur de subiecto, sed dixit quia de nullo dicitur subiecto: vt per ly nullo excluderet & subiectum inferius, & subiectum inhæsionis: prædicatio nanq; ex natura ipsarum rerum non solum consurgit ex habitudine superioris ad inferius, sed etiam accidētis ad subiectum: & propterea ad probandum q̄ aliquid nullo modo prædicet, non sufficit dicere q̄ caret inferiori, sed etiā oportet addere q̄ caret subiecto, cui insit. Accidēs. n. indiuiduale, puta hoc album prædicatur de Socrate, & tñ non dicit de subiecto inferiori: à prima autem substantia, qm̄ omni subiecto caret, nulla oīno est prædicatio. Tertio notandum est, q̄ à prima substantia nullam fieri prædicationem potest intelligi dupliciter. Vno modo fm̄ se, seu ex se, & sic est verum. Alio modo ex intellectu, & sic est falsum. Dico autē prædicari ex se, aut ex intellectu, non q̄ opinarim aliquid prædicari absq; intellectu: qm̄ prædicatio ipsa opus est intellectus, & consequenter absq; ipso fieri nequit: sed quia aliquid est, quod ex solo intellectu componente habet q̄ prædicetur, & hoc dixi prædicari ex intellectu, & aliquid est, quod ex natura sua habet q̄ prædicati rationem induere debeat in intellectu componente, &c. Quæ aūt sint ista, & quæ illa ex natura prædicationis sumendum est. Prędicatio affirmatiua vera, de qua est sermo, exigit tria. s. aliquam distinctionem, & aliquam identitatem extremorum, & alterum extremum respicere alterū vt formale materiale. distinctionem siquidem exigi fateri cogit ipsa pluralitas prædicati & subiecti: idētitatem vero ipsa compositio prædicati cum subiecto per copulam verbalē denotata: habitudinem autē formæ ad materiam regula illa suadet, quæ dicit, q̄ prędicata tenentur formaliter, subiecta aūt materialiter. Hęc autem, etsi quodāmodo in oībus inueniantur veris et affirmatiuis enuntiationibus (dissimiliter tñ.) In quibusdam. n. inueniuntur ex ipsis extremorum significatis, etiam si intellectus propositionem non formaret. vt patet in istis, homo est albus, Sortes est homo, &c. manifeste. n. patet, q̄ & distinctio & identitas quędam est inter extrema ista extra propositiones: & q̄ alterum eorum vt alterius forma est: tam. n. accidens q̄ superius formæ rationem habet. In quibusdam aūt non inueniuntur hæc ex meritis terminorum, sed tantummodo ex ipsa intellectus ppositione. vt patet in ista, sortes est sortes. extrema. n. hic nullam extra propositionē diuersitatem habent, sed intellectus vsus vno & eodem

A termino bis extremū vtunq; confecit: & similiter Sortes non habet in se, vnde Sortis formale, aut cuiusq; alterius sit, sed habet potius vnde oīum materia & subiectū sit. Vnde ille terminus est, à quo fm̄ se potest fieri prędicatio, qui ex se habet habitudinem ad alium, vt formale ad materiale. Ab illo vero ex ītellectu potest sumi prædicatio, qui ex se non habet q̄ aliū respiciat ut forma materiam. Nec est opus alias conditiones repetere: qm̄ implicite in hac continentur: oportet nanq; si aliquid ex se est alterius formale esse aliquo modo distinctum: qm̄ rationes formæ & materiæ valde oppositæ sunt, vt Commentator dicit in libro de Aīa, & esse aliquo modo idē, alioquin non esset illius formale. Quia ergo prima substantia ex se non habet q̄ alterius formale sit, &c. licet ex intellectu hęc quodammodo participet, ideo absolute Aristo. dixit, q̄ ab ea nulla est prædicatio. Nec oportuit cum distinctione loqui, qm̄ illud est de vnaquaq; re verum iudiciū absolute, quod ex proprijs ipsius rei certitudinem sumit. Ad seriē ergo textus redeundo, qm̄ perduxerat narrationē suam vsq; ad hoc, q̄ omne prædicatum substantiæ est secunda substantia, vel differentia substantiæ: ostendit nunc consequēter, q̄ tam secundæ substantiæ q̄ earum differentię prædicantur vniuoce, tali ratione: oīa, quæ prædicantur fm̄ nomen & fm̄ rationem, de indiuiduis substantiæ, &c. prædicant vniuoce: secundæ substantiæ & earum differētię prædicant fm̄ nomen & rationem. ergo &c. huius autem rationis primo ponit minorem explicite continentem vtrasque secundas substantias, species scilicet genera, & etiā differentias. & primo q̄ prædicentur fm̄ nomen, vt aperte patet: deinde q̄ prædicentur fm̄ rationem, & totum de se liquet. vltimo ponit non maiorem, sed eius probationem, quæ est diffinitio vniuocorum dicens. Vniuoca autem sunt, &c. & est manifesta probatio à diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, q̄ simpliciter vniuoca Aristoteles vocat vniuoca essentialiter, & q̄ idem est apud eū prædicari noīe & ratione, & prædicari vniuoce: aliter prædicari vniuoce etiam de primis substantijs conueniret etiam accidentibus. & dicendum fuisset ab Arist. q̄ hoc non est prædicatorum substantiæ proprium, sed conuenit etiam alijs: præsertim quia superius dixerat q̄ accidentia nomine & non ratione de substantijs prædicantur. Verum, qm̄ hic Arist. repetens diffinitionem vniuocorum non repetit totam, sed dimisit ly substātiæ, sup qua particula superius fundauimus sensum intentū. modo ad amplitudinē & claritatē doctrinæ, aliunde & cōius & breuius idē manifestat, ex Alberti documētis: p̄dicari rōne vel fm̄ rōnem, p̄ōt accipi dupliciter. vno modo materialiter, alio modo formaliter. p̄dicari fm̄ rōnem materialiter loquēdo, est illud, quod significat per rōnem prædicari, p̄dicari vero fm̄ rōnem formaliter loquendo, est illud, quod sig̃natur p̄ rōnem prædicari p̄ modū rōnis. i. eo modo, quo ratio p̄dicatur de eo cui⁹ est ratio, siue totaliter, siue partialiter. Vnde primo mō album prædicatur de Socrate & Platone fm̄ nomen & rōnem: qm̄ non sola vox albi dī de eis, sed ēt disgregatiuum visus. Secundo aūt modo albū non dicit de hoīe fm̄ rōnem: qm̄ disgregatiuum visus non dicitur de hoīe vt eius ratio, aut pars rōnis. Et qm̄ sermones tāti philosophi formaliter sunt sumendi: ideo simpliciter loquendo illud tantum prædicatur ratione, cuius ratio est subiecti ratio. Et consequēter, cū in diffinitione vniuocoꝝ dicit q̄ sunt illa, quorum nomen est cōe & ratio eadem intelligendum est formaliter ratio inquantū ratio seu per modum rationis: & sic continet etiā vniuoca essentialiter tantum, & in idem redit cū supradictis: sed hoc erat addendum ad plenitudinem doctrinæ.

1. de Aīa. Tex. 6.

Prædicari fm̄ rōnem bifariam.

B

C

D

Omnis autem substātia videtur hoc aliquid significare. In primis igitur substantijs indubitabile & verum est, q̄ hoc aliquid significant.

indiuiduum

indiuiduum enim vnū numero est quod significatur. In secundis vero substātijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significāt. neq; enim vnū est quod subiectum est, quemadmodū prima substantia: sed de multis homo dicitur & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quēadmodū album (nihil enim aliud albū significat q̄ qualitatem.) Genus autem & species circa substantiam qualitatē determinant. qualē enim quandam substantiam significant. plus autem in genere q̄ in specie determinatio fit: dicens enim animal plus complectitur q̄ qui hominem.

Hic ponitur tertia proprietas substantiæ, circa quam sic procedit. primo narrat, quid prima facie videatur dicendum. dicens, q̄ videtur omnis substantia significare hoc aliquid, & declarat causam huius apparentiæ inducendo vtrāq;, substātiam. s. primā & secundam, & ait, q̄ in primis substantijs hoc adeo apparet, quod est indubitabile & verum, vt indubitabile referatur ad clarā apparentiā, & verum ad existentiā: dubitatio enim cōsurgit ex aliqua occultatione, & veritas ab eo quod res est, vt infra dicetur: & subdit causam indubitabilitatis huius & veritatis: quia. s. quod significatur nomine primę substantiæ, est indiuiduū & vnum numero, vt sic formetur ratio. omne significans indiuiduū & vnū numero significat hoc aliquid: prima substantia significat indiuiduū & vnum numero: ergo prima substantia significat hoc aliquid: in secundis vero substātijs causa apparentiæ huius proprietatis est appellationis figura. i. similitudo cū nomine primæ substātiæ, quę similitudo cōsistit in hoc: q̄ sicut nomen primæ substantiæ solitarie prolatū suum significatū per se existens, & ab alijs seperatum indicat, ita quādo absolute dicitur homo, aut animal proprium significatum per se existens, & ab alijs seperatū insinuare videtur: & magis ostendit cooperatio secundarū substantiarū loco primarū, cum volentes de substātialibus hominū singulariū loqui, attribuimus ea homini tanq̄ cuidā rei seorsum ab his, vt diffinitionū, & demonstrationum exercitium ostendere videtur. Deinde cum subdit. (Non tamen verū est) declarat supradictæ apparentiæ inuentæ in secundis substantijs non subesse veritatem rei & dicit, nō esse verū secundas substātias significare hoc aliquid, licet videatur sic: sed significāt quale aliquid: & probat vtrūq;. & primo partē negatiuā. s. q̄ secunda substātia nō significat hoc aliquid, vtendo eodē medio negatiue, & bene (qm̄ si affirmatio est causa affirmationis negatio erit causa negationis) & dicit, neq;. n. vnū est quod subiectū est. s. significationi secundæ substantiæ. i. significatū per illā: quēadmodū prima substātia. Addidit autē hanc particulā, qm̄ significatū per secundā substātiam contingit esse nedum vnū, sed vnum etiā indiuisibile formaliter, vt patet de specie specialissima: significans autem hoc aliquid: oportet q̄ significet vnum numero: & hoc circūloquitur ly quēadmodū prima substātia: vt formetur sic ratio, omne significās hoc significat vnū numero: secunda substātia non significat vnum numero: ergo &c. Secundo probat partē affirmatiuam, q̄. s. significet quale aliquid subdens: sed de pluribus homo dicitur, & animal: vt formetur sic ratio, substātia significans id, quod dicitur de pluribus significat quale aliquid. secūda substātia est huiusmodi. ergo &c.

Deinde cum subdit. (Non autē simpliciter) declarat quo sensu dixerit, substantiā secundam significare quale quid: quale enim dicitur dupliciter, vno modo simpl'r: & sic est speciale prędicamentum quod ideo simpliciter quale dicitur, quia f̄m essentiā qualitas est. & iuxta hīc sensum non est dictū, q̄ secūda substātia significet quale quid, quia nō significat quale quid: quēadmodū album significat quale simpliciter, qm̄ album nihil aliud significat q̄ qualitatem. i. qm̄ significatū albi nihil aliud est f̄m essentiā q̄ qualitas, quæ est passio substātiæ. genus autē & species. i. secundæ substātiæ, circa substantiam qualitatem determinant, qm̄ significant non quale absolute, sed qualem quandā substātiam. Et hic est secundus modus, quo dicitur quale. s. f̄m quid, seu cum additione. secundæ ergo substantiæ non significāt quale simpliciter, sed quale substantiæ. Et quouiam dixerat indistincte q̄ genera & species qualitatem circa substātiam determinant. & hoc non conuenit eis vniformiter: ideo subdit declrando hanc difformitatē, q̄ in genere fit plus extensiue determinatio q̄ in specie: qm̄ plura complectitur q̄ homo. hæc est series literę superficietenus tactę. Ad interiorem autē sensum procedendo, oportet terminos declarare. Hoc aliquid, compositū, cum sit ex ly hoc, importat quoddā demonstrabile. tale autē oportet esse aliquod particulare. vniuersalia enim nō possunt sensu, aut digito, aut quouis modo mōstrari: & ly aliquid, importat substantiā: sicut enim aliquantū notat quātitatē, & aliquale qualitatē, ita aliquid substātiam. Vnde hoc aliquid nihil aliud est q̄ substātia particularis seu demōstrabilis: & qm̄ omne nomen primæ substantiæ significat substantiam aliquā particularē, vt sortem, Platonē hunc lapidem, hunc ignem &c. ideo indubie verum est, omni primæ substātię conuenit significare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiuncula circa rationē ad hoc adductam in textu: quia. s. indiuiduū & vnum numero est quod significatur. qm̄ id quod significat ly hoc album, seu ly hæc albedo, aut hæc linea, est indiuiduū & vnum numero: & tamen nō est hoc aliquid: & sic maior rationis formatę superius ruere videt. Ad hoc dicitur, q̄ qa semper subintelligitur in sermonibus materia subiecta, de qua est sermo: & superflua censetur eius replicatio: ideo nunc, cū de substātia sermo sit, subintelligitur substantia: & est sensus, q̄ id, quod significatur nomine primæ substantiæ: est substātia indiuidua, & vna numero: & propterea est hoc aliquid. Addidit autē post ly indiuiduum) ly vnum numero) aut quia differunt rōne: qm̄ indiuiduū dicit ex priuatione diuisibilitatis in inferiora vnū autem nnmero per positionē vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum cōe nomen est etiā speciei specialissimæ, quæ atoma. i. indiuisibilis dicitur: & per ly vnū numero cōtrahitur ad particulare. species enim atoma vt homo, vnum numero non est, sed sortes est & indiuiduum & vnum numero.

Quale aliquid, seu, quod idem est, quale quid multipliciter exponitur. Ab Auic. siquidem, & Alberto. cōpositū dicitur ex quali, de quo dixit Porphyrius, q̄ differentia prædicatur in quale: & quid, de quo etiā idē dixit, q̄ tam genus q̄ species prædicatur in quid: ita q̄ secundæ substantiæ significant quale quid: quia importāt quidditatem importatam per genus, & qualitatem importatā per differentiam. verbi gratia, homo significat quale quid, qa significat animal rationale: animal enim est quid, & rationale est quale: & similiter est in alijs secundis substantijs. Et si instetur contra quia f̄m hoc genus generalissimū substantiæ non est secunda substātia: qm̄ non significat quale quid, sed quid tantū: qm̄ genus generalissimū nullā differentiā includit. Respōdent q̄ generalissimū: & si nō dicat quale in actu, dicit tamē quale in potentia. Vnde proprie loquēdo deberet dici de ipso q̄ significat quid qualificabile. Et si aliter instetur. q̄ f̄m hanc doctrinam, significare quale quid nō erit proprium secundarū substantiarū, sed cōe etiā alijs. Tum quia hoc conuenit omnibus speciebus cęterorum p̄dicamentorū. omnes enim species cōponuntur ex genere

.1. poste. t. cō. 30.

nere & differentia: & consequenter ex quid & quali tali modo sumptis. albedo enim significando colorē disgregatiuum significabit quid ratione coloris, et quale rōne disgregatiui. Tum quia prima substātia etiam significabit quale quid: qm̄ actu & intellectu includit in se generis quid: & differentiæ quale. sortes enim significat animal rationale hoc: & sic significare hoc aliquid, et quale quid non opponuntur. Respondetur, & ad primam instantiam dicitur, ꝙ quia in alijs prędicamentis non inuenit quid ſm rem, sed tantū ſm modū: ideo simpl'r loquēdo, sola secūda substātia signāt quale quid. Sed ista responsio recedit à fundamentis propriis. ſm enim hāc responsionem, quale quid nō est compositum ex quid, de quo dictū est: ꝙ genus dicitur in quid, sed ex quid ſm rē .i. suabstantia. Et præterea, si ea ratione quale quid non significatur ab aliorū prędicamentorū speciebus, quia in eis non inuenitur quid simpliciter, parirōne, nec species prædicamenti substantiæ significabunt quale quid: qm̄ in prædicamento substantiæ nō inuenitur quale simpliciter, sed ſm modum tantū. Ad horū primum dicitur, ꝙ responsio super propria fundamēta ædificata est: qm̄ quid ſm modū, deriuatur ad quid ſm rem: vnde omnia quæ p̄dicantur in quid, inquantū huiusmodi, participāt modum substantię: & propterea dicendo, ꝙ quale quid compositum est à quid ſm ꝙ genus prędicatur in quid, nō exclusum est quin sit compositū à quid ſm rem, īmo implicite hoc dictum, qm̄ quod sumitur à secundario, sumitur etiā à principali. Quale quid ergo est cōpositū ex quid, & ſm modū & ſm rem: ex quali autem ſm modū tantū. Ad id autem, quod contra hoc obijcitur secundo loco dicitur, ꝙ in textu expresse declaratur: ꝙ hic nō sumitur quale simpliciter: & ideo nō est æqua ratio de qd & quali. quia quid simpliciter relictum est: quale autem declaratū est non sumi simpliciter: dixit enim Aristo. ꝙ secunda substantia non significat quale quēadmodū album quod significat id quod nihil aliud est q̄ qualitas.

Ad secundā vero instantiā principalē dicitur, ꝙ proprium est secundarū substantiarū significare quale quid pure, primæ autem substātiæ significant quale quid cōiunctum cum cōditionibus indiuidualibus: & sic saluat oppositio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expositionem & si ob reuerentiam talium virorū defenderim: non tamen sequor, quia nec mentē, nec textū Arist. penetrare videtur: vt ex sequenti expōne posita à .s. Tho. in .7. & .10. Metaphy. & quo ad aliquid clarius expressa in tractatu de natura generis (sibi attributo) patebit.

Sciendū est igitur, quod, cum inter Platonē & Aristotelem fuerit dissensio de subsistentia specierū, Platone vltra has. quas cernimus particulares substātias ponente quasdā alias substantias per se subsistentes, quas nos species vocamus, dicebat siquidem inueniri vltra sortē & Platonē et cæteros homines, hoiem separatū per se subsistentem, & similiter de equis, & leonibus &c. Aristotele vero asserente, ꝙ vltra hos homines non inuenitur homo, & vltra hos equos non inuenitur equus &c. Ex hac diuersitate opinionū de rebus, orta uidetur diuersitas opinionū de nominū signātione, nisi forte à posteriori processus factus fuerit: ex eo nāꝙ ꝙ apud Platonē, homo est res. vna numero per se subsistens in rerū natura, sequit̄ ꝙ homo significet hoc aliquid. significare enim hoc aliquid, (vt in textu dicitur,) est significare aliquod indiuiduū vnū numero. nec refert an illud sit materiale, sicut sortes, an immateriale, sicut homo Platonicus. Ex eo autem quòd apud Aristotelem homo nō est aliquid in rerū natura, præter istos homines, sequitur, ꝙ homo non significet hoc aliquid: vnde huius rōnem assignādo dixit, neꝙ enim vnū est quod subiectū est. & qm̄ radix ista metaphysicalis potius est: artifex scientiarū Aristoteles ex propriis dialectică conficiens causam deceptionis (figurā appellationis) dixit, ex eo quòd separatim, platum ly homo, seu ly animal, substantiā quandā & vnā

A numero significare, sicut cum dicitur ly sortes apparet: & apud Platonicos locū habet hęc apparētia: quòd etiā homo significet hoc aliquid. Cum enim noīa sunt signa intellectū (vt in principio Perihermenias dicitur) sicut occasio errandi Platoni fuit separatio conceptuū. (credidit enim ea esse separata ſm rem, quæ ſm conceptus abstrahunt ab alijs) ita occasio quoꝙ errādi fuisse videtur, similitudo appellationis (vt Aristo. etiā in .1. Posteriorū innuit.) loquimur nāꝙ de homine tanq̄ de vno quodā diffiniendo, demōstrando, quòd sicut dicimus ꝙ currit, ꝙ moritur &c. Contra Platonem est sermo iste dicens, ꝙ secunda substantia non significat hoc aliquid, & similiter sermo affirmatiuus dicens, sed significat quale qd. ca. 1. T. c. 39.

Ad cuius euidentiam recolendū est, ꝙ hic loquimur de substantia secunda formaliter, & nō materialiter: tractare nāꝙ de secunda substantia materialiter nō est tractare de secunda substantia, sed de quod quid erat esse: quod est fundamentū proximū secundæ substātiæ: hoc

B autē est metaphysici: tractare vero de substantia secūda formaliter, proprie tractare de ipsa: qm̄ vnūquodꝙ tūc proprie cognoscitur, cū formaliter docetur: secunda aūt substātia formaliter (vt superius dictum fuit substantiā indutam intentionem secundā, puta vniuersalitatē importat. Vnde & superius Aristoteles posuit proprietatem secundæ substantiæ dici de subiecto, quod constat esse de genere secundarū intentionum: & quia logici est tradere intentiones secundas: ideo hoc in loco de substā tia secunda formaliter loquitur Aristoteles. Hoc aūt stante, sciendū vlterius est, ꝙ, cum substātia fiat secūda per operationē intellectus, qua abstrahitur ab hoc & ab illo, & accipiendo quādam vnitatem rōnis, qua est vna in multis, & de multis, à quibus abstracta est. & omne illud, quod fit per actum intellectus circa substantiā, sit accidēs. qm̄ accidit ei & ipsam denominat. & quale cōe vocabulū sit ad omne accidens, vt patet ex diffinitione accidentis: qua dicitur ꝙ prædicatur in quale, cōsequēs

C est ꝙ substantia, cum fit secunda, transit in accidentis & qualitatis fere naturā. non amittendo naturā propriam substantialitatis, sed induendo accidentis seu qualitatis actum. accipit enim vt dictum est rōnem vniformis, & sic quale aliquid fit: & propterea dicitur, ꝙ signāt quale quid: quia qualitatem, id est vniformitatē, qua est vna in multis, & de multis, circa substantiā quandam: id est substantias particulares determinat. & huic sensui prōptissime consentiunt omnia sequentia & antecedentia. Et vt sigillatim videatur ratio in textu probans, ꝙ substantia secūda significet quale quid, expresse hoc sonat. ait enim. qm̄ de pluribus homo dicitur & animal. vbi clara luce vides, ex dici de multis, probasse in substantia qualitatē. Sensus deinde exclusus, iuxta hāc expōnem, maxime excludendus erat: ex eo nāꝙ quòd Aristoteles significatū secundarū substantiarū non hoc aliquid, sed aliquid quale. i. vniforme per actum animæ dixerat: & non esse hoc aliquid accidentis proprium esse videatur,

D qm̄ substantia aliquid per se subsistens sonat, poterat apparenter inferri, ergo secundę substantiæ apud te significant qualitatem, & consequenter non sunt reponendæ in p̄dicamento substātię. & ideo eleganter excludit hoc dicens, quòd non significant qualitatē simpliciter, quēadmodum albū, sed determinant qualitatem circa substantiam. album enim significat albedinem, quæ est ita qualitas, ꝙ non est substantia, nec substantię intrinseca. & sic nihil aliud est q̄ qualitas. secundæ autē substantiæ significant qualitatem. i. vniformitatem substantialem ipsarū primarū substātiarum, quæ principaliter & proprie substantiæ sunt. & ideo non significant qualitatem simpl'r, i. quodcunq̄ extraneum à prima substantia, sed ipsarū primarū substantiarū essentialem qualitatem determinant. ac li diceret, quòd non esse hoc aliquid proprium nō est accidentis, sed cōe accidenti. & prędicatis cōibus, quæ sunt secundæ substantiæ: & licet habeant

hoc

hoc cõe substãtiæ secundæ cũ accidentibus, differunt tñ ab eis in hoc: ꝙ secũdæ substãtiæ signãt ipsas essentias substantiarũ cõiter: accidẽtia aũt signãt naturã extraneam à substãtia. Vltima quoꝙ verba. s. plus aũt in genere q̃s in spẽ determinatio fit: huic soli expõni consona videnť. ex eo enim ꝙ tam genus q̃ spẽs qualitatẽ. i. vniformitatẽ circa primas substãtias determinãt, recte subiunctũ est, ꝙ plus fit ista determinatio vniformitatis in genere q̃ in specie: qm̃ genus plura cõplectitur. Antecedentibus autem multũ consentanea probatur expõ ista, ex eo ꝙ sic primarie Aristotelis intentioni satisfit: dum sic totaliter eliditur positio Platonica: & adeo vilificãtur spẽs & genera substãtię, quę nunc vt secũdas substantias tractamus, vt fere inter accidentia annumerãda videantur: quæ Plato adeo magnificasse visus est.

Secunda substantia quomodo qualitatem importat, vt conditionem sine qua non.

SEd est hic vnum dubium: quia iuxta hanc expõnem secunda substãtia non significat quale quid: quia nõ significat illam qualitatem: tam enim homo q̃ animal significat tantummodo rem naturæ, & non significat aggregatũ ex substantia & illa qualitate. i. vniformitate. Ad hoc diciť dupliciter ſm duplicem qualitatem in istis inuentam. in homine liquidẽ, aut animali abstracto per opus intellectus, potest cõsiderari duplex vniformitas. Vna quæ est res secundæ intentionis quæ fit per actum intellectus, quam suprascripta lecturi primo aspicient. Altera, quæ est res primę intentionis, & est fundamentum illius dictæ: & hæc nihil aliud est ꝙ essentialis indiuiduorũ vniformitas. i. natura ipsa, in qua essentialiter indiuidua conformantur: essentialem autem vniformitatem dico naturam ipsam hominis vel animalis nõ absolute, sed vt assistentem habet intentionem intellectus (vt conditionẽ sine qua non:) sic enim vniformis in multis inuenitur: & propter exactionem huius conditionis vniformitas ipsa essentialis qualitas dicitur: quia. s. ab opere intellectus quodãmodo fit: qm̃ sine cõditione illa, quæ per opus intellectus fit actu non inuenitur. si ergo ratio in oppositũ loquitur de qualitate illa accidentali dicitur, ꝙ cadit sub significatione secundæ substantię, non vt res significata, aut eius pars, sed vt cõditio rei significatæ nõ solum sine qua non, sed etiam per quã substantia est secũda: homo enim, & si nõ significet nisi humanam essentiam, non tamen significat illã, nisi vniuersaliter conceptã: & per hoc habet quod secunda substantia sit, & sub logica cõsideratione cadat, vt dictũ est. sic autẽ significare illã qualitatẽ accidentalẽ. s. vt conditionem, sufficit ad verificandũ ꝙ substãtia secunda significet quale: & ideo argumentũ nihil obstat. Si autem volumus loqui de qualitate essentiali, sic negatur ꝙ sit secunda intẽtio, sed est res naturę: & cadit sub signãtione secundarũ substantiarũ, vt res signãta: & hoc opus est, vt ante oculos supradicta legẽtis, pponatur, sicut & prima: vt ipsius primę substrata: & cõsideretur semper vt illã primã assistentẽ habet aliter, ppositio logico nõ subesset: vtraꝙ siquidẽ harũ respõsionum bona & necessaria est. & prima tractatui illi de natura generis consona, secũda verbo verbis. S. Tho. in. 7. & .10. Metaphy. innitiť &c.

Ineſt autem ſubſtantijs etiã nihil illis eſſe cõtrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium vt cuidã homini nihil eſt cõtrarium. at vero nec homini, nec animali aliquid eſt cõtrarium. Non eſt autẽ hoc ſubſtantiæ propriũ: ſed & etiam multorũ aliorum, vt quãtitati. bicubito enim nihil eſt contrariũ. at vero nec decem, nec alicui taliũ. Niſi forte quis multa paucis dicat eſſe cõtrariũ, vel magnũ paruo. determinatorum vero quantorũ nullũ, nulli eſt contrariũ.

Hic ponitur quarta proprietas ſubſtantiæ cõueniens omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli. ſ. carere cõtrario. vbi duo facit, primo ipſam proprietatem ponit dicens, ꝙ ineſt et ſubſtãtijs nihil eſſe illis contrariũ: & inductiue declarat in primis & ſecundis ſubſtantijs, vt patet. Secũdo oſtendit hoc non eſſe ita propriũ ſubſtantiæ, ꝙ conueniat ſibi ſoli, qm̃ conuenit etiã quantitati: vbi duo facit, quia primo oſtendit, quòd quantitati etiã conuenit non habere contrariũ per hoc quòd nec ſpẽbus quãtitatis cõtinue, puta bicubito & tricubito: nec ſpẽbus quãtitatis diſcretæ: puta decẽ: octo & alijs & hmõi aliquid cõtrariatur. Secũdo oſtendit hoc nõ eſſe certũ vniuerſaliter de quãtitate: ꝙ. ſ. omne quantũ careat cõtrario, qm̃ aliquis forte dicet quo ad quãtitatẽ diſcretã, quòd multis cõtrarianť pauca: & quo ad quantitatẽ continuã, quòd magno cõtrariatur paruũ: ſed quicquid ſit de hoc, pro nunc nõ eſt curæ: ſufficit enim p̃ſenti intentioni, ꝙ alicui quantitati hoc conueniat. Et propterea hoc certificans Ariſtoteles ſubdit: determinatarũ quantitatũ, ad certam ſui generis ſpẽm: nullam alteri eſſe contrariam. Vbi inſinuat dupliciter ſumi quantitatem: quædam enim important quãtitatem certam, vt bicubitum, tricubitum, decem, centum, mille &c. Quædam autem important quãtitatem incertam, ſeu indeterminatam, vt magnum paruũ, multum & paucum: à dicentibus enim aliquid horũ intelliťur quidem aliquã quantitatem eſſe, ſed non determinatur quanta ſit &c. certas ergo & determinatas quantitates conſtat non habere contrarium: inquit Ariſtote. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Subſtantiæ nudæ acceptæ nulla eſt ſubſtantia contraria, niſi ratione qualitatum.

HOc in loco ſunt duę dubitationes. prima eſt an ſubſtantia habeat contrariũ. ſecunda, an magno ſit cõtrariũ paruũ. ſed qm̃ hęc in ſequẽti capťo ab ipſo tractabitur Ariſto. & prima logici negocij limites exit, fæpeꝙ tractatur in Phyſicis et Metaphyſica, vtraꝙ omittenda eſt. nouitiũ tũ terminos inſtruendũ vt decet cenſeo. ſubſtãtię nomine hoc in loco non omnis res, quę accidens nõ eſt intelligiť. ſed prima tantũ: & ſecũda ſubſtãtia: quod ex eo patet, ꝙ Ariſto. probãs vťem inductiue, harũ tantũ meminit: et nullã aliã ſuperius ſubſtantiã poſuit. Vnde huic, ppoſito nõ obſtat ſi formæ ſubſtãtiales, aut differẽtiæ ſint cõtrariæ: licet nihil horũ ſit ſubſtãtia. Rurſus tã prima q̃ ſecunda poteſt dupliťr ſumi. Vno mõ ſm ſeipſam. alio mõ ſm ſua accidẽtia: ſi cõſideretur ſubſtantia vt veſtita eſt accidentia ſua, puta calorem vel frigus &c. & ſic nõ ſumiť hic: ſic enim vna ſubſtãtia eſt cõtraria alteri rõne ſuarum qualitatũ: & ſm hoc in ſecũdo de gñone diciť, ꝙ ignis eſt cõtrarius aquę. Subſtãtia aũt in ſua nuditatẽ cõſiderata ab intellectu (licet nunq̃ nuda inueniatur in rerũ natura) omni caret cõtrario: & ſic ſumitur hic. contrarietas autẽ, à qua cõtrarij nomen deriuatur, dupliťr ſumi poteſt. Vno modo cõiter, & ſic diffiniť in. 10. Metaphy. ꝙ eſt perfecta differentia: & ſic non ſumiť hic, qm̃ hæc inuenitur in omni genere, vt ibidẽ dicitur. & in. 1. Phyſic. Alio modo ſumitur proprie: & ſic nihil aliud eſt q̃ maxima diſtantia ſub vno genere eorũ, quæ nata ſunt ab eodẽ ſuſceptibili ſe cõtinue expellere: qualis eſt inter calidum & frigidũ, album et nigrũ: & de hac eſt hic ſermo, cum dicitur, ſubſtantiæ nihil eſſe contrariũ. duæ enim ſubſtãtiæ, & ſi in eodẽ genere maxime diſtantes ſint, puta homo & imperfectiſſimũ conchyliũ in genere animalis, nõ tũ circa vnũ aliquod nata ſunt ſuſcipi, qm̃ in nullo ſuſcipi poſſunt. cõe eſt enim omni ſubſtãtiæ in ſubiecto nõ eſſe, & cõſequẽter oẽs alię cõditiones deſunt. Vocaui aũt cõtraria primo modo cõiter, & ſecũdo proprie: qm̃ nominibus eſt vtendũ vt plures. Si quis enim recte cõſideret cõtrarietatẽ eſſe terminũ metaphyſicalem, primo modo proprijſſime cõtrarietas apparebit: vnde & mihi magis placet illam vocare cõtrarietatem metaphyſicã, hanc vero phyſicam: rõnabiliter tamen

tamen loquentiū vſus obtinuit, vt phyſica cōtrarietas vocaret̃ ſimpl'r cōtrarietas, & nō alia, quia ipſum cōtrarij nomē ab ipſo cōtra aliud proceſſu ſumptū videt̃ &c.

Videtur autē ſubſtantia nō ſuſcipere magis & minus. Dico autē, nō ꝙ ſubſtantia nō ſit magis & minus à ſubſtantia. hoc enim dictū eſt, ꝙ eſt, ſed ꝙ vnaquęq; ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicit̃ magis & minus. vt ſi eſt eadē ſubſtantia homo, non erit magis, & minus homo. neq; ipſe à ſeipſo, neq; alter altero. nō eſt enim alter altero magis homo: ſicut eſt albū alterū altero magis et minus albū: et bonū alterū altero magis, & minus bonū: ſed & ipſum ſe ipſo magis et minus dr̃. vt corpus cū ſit albū, magis nūc albū eſſe dicet̃ ꝙ prius: & cū calidū ſit, magis & minus calidū dicit̃. ſubſtātia vero nō dicit̃ magis neq; minus: nihil.n. homo magis nūc homo q̄ prius: nec aliorū qcq̄, quę ſubſtātię ſunt. quapropter non recipit ſubſtantia magis et minus.

Hic ponitur quinta proprietas ſubſtantiæ cōueniens quoq; omni ſubſtātiæ, ſed non ſoli. ſ. nō ſuſcipere magis & minus. & tria facit, ꝓpoſita ipſa proprietate. quia primo excludit ſenſum falſum. ſecūdo declarat ſenſum intentū, ibi. (Sed qm̄ vnaquęq;.) tertio ipſum intentū ſenſum veritatē hr̃e manifeſtat ibi (vt ſi eſt hæc ſubſtātia.) Aduertendū eſt enim, ꝙ quia ſuſcipere magis & minus nihil aliud eſt, vt logice loquamur, q̄; p̄dicari cū ly magis, & ly minus: cū dicit̃ ſubſtātiā nō ſuſcipere magis & minus, pōteſt habere duplicē ſenſum. Vnus eſt ꝙ ly ſubſtantia nō p̄dicet̃ cū magis & minus, & hūc ſenſum ſtatim excludit Ariſto. qm̄ ſuperius dictū eſt oppoſitū, qñ declaratū fuit, ꝙ ſpēs eſt magis ſubſtātia q̄ genus. & qm̄ dictū fuit, ꝙ prima ſubſtātia eſt maxime ſubſtātia, vnde dicit, dico autē hoc. ſ. ſubſtātiā nō ſuſcipere magis & minus, nō ꝙ ſubſtātia vna, puta ſpēs nō ſit magis & minus ſubſtātia à ſubſtātia. i. q̄ altera ſubſtātia, puta gñe, quod eſt magis ſubſtātia: & ꝑma ſubſtātia, qua eſt minus ſubſtātia. Secūdus autē ſenſus eſt, ꝙ id, quod dicit̃, ſeu quodāmō denoīatur ſubſtātia, vt hō, bos, leo, nō dicit̃ cū magis & minus, & hic eſt ſenſus intentus. vnde ſubdit, ſed qm̄ vnaquæq; ſubſtantia, vt puta hō, bos, hoc ipſum qd̄ eſt. i. ſm id quod ſuo, ꝓprio noīe ſignāt. (id.n. eſt id quod eſt vnūquodq;, quod eius, ꝓprio noīe denotat̃.) nō dicit̃ magis & minus. declarando deinde hoc inſinuat dupl'r inueniri et cognoſci ſuſceptionē magis & minus: nec eſt poſſibile ĩueniri tertio modo. Primus ergo modus eſt, qñ idē nūc minus, nūc magis tale eſt. Secūdus eſt, qñ alterū eſt magis aut minus tale altero. oportet enim magis & minus, vel in vno tantū reſpectu. ſ. ſuñ ꝓſius: vel in multis inueniri: & ſi in vno, cū hoc nō poſſit eſſe in eodē tēpore, qa implicat eſt primus modus, ſi in pluribus eſt ſecūdus. Quod ergo neutro iſtorū modoꝝ magis & minus habet, nō ſuſcipere magis & minus cōprobatur. vt formet̃ ratio ſic, oē ſuſcipiēs magis & minus aut ipſum à ſeipſo, aut in altero reſpectu alterius dicit̃ magis & minus: nulla ſubſtantia eſt hmōi. ergo nulla ſubſtātia ſuſcipit magis & minus. cuius rōnis maiorē Ariſtoteles primo ponit inſerēdo eam declarationi minoris dicens: vt ſi hæc ſubſtātia, puta ſortes, ſit hō, non eſt ipſe ſortes à ſe ipſo nūc minus, nūc magis hō: nō enim eſt minus homo ſortes puer q̄ iuuenis, licet ſit minor homo, nec alter ab altero. nō enim ſortes eſt magis homo Platone. vbi patet & maiori, & aliqualiter minor. deinde inductiue & exēplo ab oppoſito declarat minorē ſm vtrāq; partē: & primo ſecūdam dicens, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut albū eſt altero albo magis albū. Deinde declarat primā partē inchoans ab exēplo ab oppoſito dicens, ſed ipſum albū magis & minus albū à ſeipſo: corpus enim prius albū modo eſt magis albū ſubſtātia non ſic &c. Cōtra hanc proprietatē tres inſtātiæ ſunt. prima de elemētis: qm̄ Auer. (in. 3. Cœli.) dicit ea ſuſcipere magis & minus. Secunda de anima intellectiua: qm̄ S. Tho. (in. 2. ſentē.) & in prima parte dicit nō eſſe ęquales perfectionis ſm ſubſtantiam in oībus hominibus. Tertia de generibus ſubſtātię: qm̄. S. Tho. in prima parte. q. 93. art. 3. ad tertiū. videtur illa excipere ab hac proprietate: & expreſſe dicit, ꝙ intelligitur de ſpeciebus. Sed qm̄ diſcutere hæc altioris negocij eſt, ſufficiat nunc attentos reddidiſſe, & inſtructos, ꝙ Auer. ſm illam poſitionem ſuſtinēdus nō eſt: expreſſe ſiquidē Ariſtoteli cō tradicit concludenti, ꝙ neq; homo, neq; quicquid aliud dicitur ſubſtātia, ſuſcipit magis & minus, idē iudiciū dē vna & oībus faciendo. Animā vero intellectiuā perfectiorē in vno q̄; in alio eſſe huic nō obſtat poſito. Tum quia vt dicet̃ hoc non ſufficit ad ſuſcipere magis & minus. Tum quia ſubſtātię noīe nō intelligitur hic niſi ſubſtātia prima vel ſecūda, vt iam dictū eſt. anima autē nec eſt ſubſtātia prima, nec ſecūda, ſed principiū vtriuſq;. De generibus autē ſic dicendū eſt, ꝙ ſuſcipere magis & minus, realiter loquēdo, pōt intelligi dupl'r. Vno modo pro eo ꝙ eſt eſſe ꝑfectius & imperfectius, & hoc mō oē genus cuiuſq; p̄dicamenti ſuſcipit magis & minus: qm̄ ſpēs rerū ſunt ſicut numeri, ita ꝙ oportet vnā eſſe perfectiorē, & alterā minus perfectā: nō ideo ſolū quia differēntia cōſtitutiua vnius eſt perfectior dr̃ia cōſtitutiua alterius, ſed quia etiā natura ipſius generis ꝑfectiori mō ſeruat̃ in nobiliori ſpē q̄; in minus nobili. ꝓp quod Auer. in. 12. Metaphy. dixit, ꝙ genus p̄dicat̃ ꝑ prius & posterius ſm eſſe: & iuxta hūc ſenſum dixit. S. Tho. quod nō intelligit̃ ſubſtātiā nō ſuſcipere magis et minus. vt patet ibi. Alio mō pōt intelligi pro eo quod eſt intendi & remitti: ita ꝙ rē aliq̄; ſuſcipere magis & minus, nihil aliud ſit q̄ intēdi. i. ſuū propriū eſſe profici ſeu augeri: & remitti. i. diminui ſeu minus ꝑfectionis acquirere. & hoc licet dupl'r cōtingat eſſe et cognoſci. ſ. in vno & eodē ſucceſſiue vel in multis. (vt dixit Ariſtoteles) ita ſibi vtrūq; modū vēdicat ꝙ licet de facto alter tm̄ modus inueniret̃ in rerū natura, de poſſibili tū debet habere vtrūq;: ita ꝙ ad hoc ꝙ aliqua res ſuſcipiat hoc mō magis & minus, exigitur & ꝙ in pluribus inuentū in vno perfectius & in altero minus perfectū eſſe poſſit. Et q̄; in vno & eodē ſucceſſiue perfectius fieri poſſit, aliter nō poſſet intenſionis & remiſſionis motus ſm illud ſaluari. Et hoc modo ſuſcipere magis & minus non inuenitur in ſubſtātia neq; in quātitate, vt hic dicitur: & qm̄ hoc nō inuenitur niſi quia ſpecies magis participatur ab eodē in vno tēpore q̄; in alio, vel ab vno indiuiduo magis q̄; ab alio, ideo. S. Tho. ibi ſubdit: ꝙ cum dicitur ſubſtātiam non ſuſcipere magis & minus intelligitur ꝙ ſpecies ſubſtantię nō nūc magis & poſt minus participatur ab eodem, aut ab vno magis q̄; ab alio. Vt ſic ex primo dicto magis & minus primo modo in ſubſtātia affirmauerit, ex ſubiunctis vero magis & minus ſecūdo modo in ea negauerit. Et qa primo modo large ſumitur ſuſcipere magis & minus, et ſecūdo modo proprie: ideo qñ ſimpl'r proferēt̃, ſicut hoc in loco accidit. ſecūdo mō intelligēdū eſt. Et ex hoc etiā patet animā inellectiuā non ſuſciperet magis & minus: licet vna ſit alia perfectior. Suſcipienda autem hęc ſunt, ſi reales rerū ꝓprietates intueri voluerimus, q̄; infra logice limites, quę prius diximus amplectenda ſint &c.

Maxime vero ſubſtātiæ proprium eſſe videtur, ꝙ cū vnū et idē numero ſit, cōtrariorū ſuſceptiuū eſſe: quale in aliꝭ qdē nō habebit quiſq; quod proferat tale: quæcūq; nō ſunt ſubſtātiæ, ꝙ, cum ſit vnū numero, ſuſceptibile cōtrariorū ſit. velut color, qui eſt vnū & idē numero, non

Res naturę denominata ſubſtātia non dr̃ magis & minꝰ

C.67. 1.p. q. 85. argu. 7. 2. ſen. di. 32. q. 2. ar. 3. 1. q. 93. a. ad tertium.

Cō. 2.

Magis & minus ſuſcipere.

dicitur albus & nigrus: neq; eadē actio & vna numero erit praua & studiosa. Similiter autem & in alijs, quæ substantiæ non sunt. substantia enim, cum vnū & idē numero sit, capax cōtrariorū est. vt homo cum vnus & idē numero sit aliqñ quidē niger, aliqñ autem fit albus, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus: in nullis autem alijs aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem et visum eiusmodi esse: eadem enim oratio, & idem visus verū vel falsum esse videtur: veluti si vera sit oratio, sedere quendā surgēte eo falsa erit. Similiter autem de visu: siquis enim vere putat sedere aliquem, surgente eo falsum videtur ei eundē habēte de eo visum: Sed & siquis hoc suscipiat tantūmodo differt: nam ea, quæ in substantijs sunt ipsa mutata susceptibilia sunt cōtrariorū: frigidum enim de calido factum mutatum est: alteratum enim factū est & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. Similiter antē & in alijs vnūquodq; mutationem suscipiens est susceptibile contrariorum. Oratio autem & opinio ipsa quidē immobilia omnino perseuerantur. cum vero res mouetur contrarium circa eam fit: oratio nāq; permanet eadem eo q; sedet aliquis. Cum vero res remota sit, aliqñ quidem vera, aliqñ falsa fit. similiter autē & in opinione. Quapropter proprium solūmodo substantiæ est, eo q; ſm mutationem suam susceptiua est contrariorū. Siquis autē etiam recipiat placitū & orationem dicēs susceptiua esse cōtrariorum, nō est hoc verum. oratio nanq; & opinio non in eo q; ipsa aliquid recipiant contrariorū susceptiua esse dicuntur, sed in eo q; circa alterum aliqua passio facta sit. Nam in eo q; res est vel nō est, in eo etiā oratio vera aut falsa dicitur: non in eo q; ipsa sit susceptiua contrariorū. Simpliciter autē à nullo nec oratio mouetur nec placitum: quapropter non erunt susceptiua cōtrariorum, cum nulla in eis passio facta sit. Verū substantia in eo quòd ipsa contraria recipiat, in hoc susceptiua dicitur contrariorū esse. Languorē enim & sanitatē suscipit, candorem & nigredinem, & vnumquodq; talium ipsa suſcipiendo contrariorū esse susceptiua dicitur: quare proprium erit substantiæ, quòd cum idem & vnum sit numero cōtrariorum susceptiuam, cū sui permutatione esse. Et de substantia quidem hæc dicta sufficiant.

Hic ponitur sexta proprietas substantiæ conueniens omni soli & semper: & propterea dicitur maxime proprium esse. quatuor autem circa hoc facit. primo proponit intentum dicens maxime proprium esse substantiæ, q; cum vna & eadem numero sit, cōtrariorū sit susceptibilis: & quia id, quod est maxime propriū, oportet nulli alteri conuenire, sed illi, cuius est proprium: ideo statim vtrunq; horū eodē seruato ordine declarat: nec eget expositione declaratio, sed attentione. Secundo instātiam affert asserentē, q; cōuenit alij à substantia. Et dicit, (nisi quis forte instet &c.) & consistit in hoc, q; eadē numero oratio vocalis, & similiter oratio mentalis, quæ dicitur opinio, visus, et placitū contrariorū est susceptibilis: ista enim oratio, sortes sedet, eo sedente est vera, illo autem surgēte est falsa: verū autē & falsum cōtraria esse cōstat. ergo. Tertio ponit primā responsionē ad hanc instantiā ibi. (Sed siquis hoc suscipiat tantūmō differt &c.) Quarto ponit secundā respōsionem ad eandem instātiam ibi. (Siquis autem &c.) & qm̄ textus est valde clarus summarie dicere sentētiam sat erit. Aduertendū est ergo, q; cum negari nō possit q; oratio eadē numero successiue sit vera et falsa, oportet vel negare, q; orationē trāsire de vera in falsam sit susceipere contraria, vel si hoc acceptaē ostendere differentiā inter modū, quo substātia suscipit contraria, & quo oratio: & illū modū addere in assignatione proprietatis substantiæ, cū dicitur, maxime, ppriū est substantiæ &c. vt sic sibi soli conueniat: & ideo hoc videns Aristoteles, duas responsiones dedit. quarū prima. dato q; orationē transire de vero in falsum sit susciipere cōtraria, ostēdit differenti modo à substātia suscipi cōtraria: & cōsistit in hoc, q; substantia susceptibilis est cōtrariorū per sui mutationē, oratio autē nō per sui, sed alterius mutationē: sortes enim est susceptibilis calidi & frigidi: quia ipse est transmutabilis de esse calido ad esse frigidū, oratio autē hęc, sortes sedet transit de vero in falsum, nō quia ipsa transmuteē, sed oīno īmota manēs: qa res signata p ipsam mutaē, sortē. s. sedere. surgente enim sorte oratio facta est falsa: qa sessio eius, quæ erat, modo nō est. & sic iuxta hāc respōsionē dicendū esset, maxime propriū est substantiæ cū sit vna & eadē numero, ſm sui mutationē esse susceptibilem cōtrariorū. Sed qm̄ hæc rñsio, licet optima & vera sit, pmittit dici orationē transire de vero in falsum q; sit eā suscipere contraria: & hoc nō est verū, ideo secūdā rñsionē subdit, quæ ex dictis in prima ostēdit hoc esse falsum: et sic sine additione aliqua optime dictū est maxime, ppriū &c. pbaē autē in textu q; orationē trāsire de vero in falsum nō est suscipere contraria sic, omne suscipiens contraria oportet moueri ex vno cōtrario in aliud & recipere ea in seipso: oratio trāseundo de vero in falsum nō mouetē ab vno in aliud, nec recipit aliquid & aliquid perdit: ergo oratio dum trāsit de vero in falsum non suscipit cōtraria. Maior ex termi nis patet: suscipere enim cōtraria cū nō cōtingat simul, oportet q; fiat successiue: & nisi æquiuoce vocetē suscipere, oportet q; p sui mutationē de vno in aliud fiat: & q; recipiaē vtrūq; successiue in eo sicut in subiecto. Minor vero ex dictis patet, qm̄ oratio nō ex eo q; ipsa patiatur abiectionē alicuius à se per actionē cuiuscūq; agentis efficitur falsa, sed ex eo q; res extra, puta sortes mutatur de sessione in stationē: concludit tandem ad claritatem ampliorem doctrinæ, q; proprium est substantię, q; vna numero per sui mutationē susceptibilis est contrariorū.

Notandum est, q; quia verum & falsum sunt relatiua & relatio cum exigat duo extrema ex alterius mutatione perdatur & acquiratur, vt patet de columna, quæ mihi ad dextram posita, dextra dicitur, et ipsa immobili perseuerante ad oppositam me partē translato, sinistra, & nō dextra mihi ipsa columna dicitur: & similiter sortes calidus similis est Platoni calido, Platone autem frigefacto, sortes in suo calore perseuerās dissimilis Platoni effectus est ex sola Platonis mutatione: quia in quam hæc est natura relatiuorū, ideo oratio quæ ideo dicitur vera, quia est adęquata rei: quia. s. significat sic esse sicut est, ex rei mutatione inadęquata redditur: et sic efficitur falsa. Et aduerte hic diligenter, q; illa maxima Aristotelis hic posita ab eo q; res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa: non intelligit de re quæ est subiectum aut prędicatū orationis. sed de re significata per ipsam enuntiationem: verbi gratia. cum dicitur homo est albus: non ideo est vera ista: quia homo aut album sit: sed ideo quia hominem esse album est. hoc enim est significatum per illam orationem.

Sed

SED vltra hanc quã Aristoteles attulit inst antiã duę restant adhuc cõtra assignatã proprietatẽ obiectiones.

Prima est: quia nõ videtur cõuenire omni substãtiæ: sed tantũ principale: secũda nãq; substãtia cũ vna numero nõ sit: quia non signãt hoc aliquid: aliena ab hac proprietate videtur. Secunda est: quia videtur cõuenire alteri à substãtia. s. quãtitati: eadem nãq; superficies ſm sui mutationẽ modo est alba: postmodũ nigra: & simile est in naturalibus potentijs: idem enim intellectus prius ignorans ſm prauam dispõnẽ: postmodũ est sciens &c.

Ad primã obiectionẽ dicitur: q̃ hæc proprietas cõuenit omni substantiæ sane intellecta: nõ enim ly vna numero se tenet ex parte subiecti: vt sensus sit: propriũ est substantiæ quæ est vna numero: susceptibilẽ esse cõtrariorũ: sed ex parte prędicati: et est sensus: propriũ est substãtiæ omni: q̃ seruata vnitate numerali susceptibilis est cõtrariorũ: hoc autẽ cõstat cõuenire, & primæ, & secũdæ substãtiæ. homo enim seruata vnitate numerali quã in sorte habet: est susceptibilis calidi, & frigidi: quod nõ conuenit colori. color enim seruata vninate numerali quã in hoc albo habet nõ potest esse niger. Ad secundam vero dicitur: q̃ neq; quãtitas, neq; naturalis potentia est susceptibilis cõtrariorũ: sed sunt media q̃bus substantia est susceptibilis cõtrariorũ: propriũ est enim substantię esse susceptibilẽ contrariorũ mediate, vel immediate. nõ enim quãtitas mouetur proprie de albo in nigrum: sed substanria quanta nec intellectus proprie mouetur de ignorantia ad scientiã: sed homo ſm intellectũ.

Sed responsio hęc patitur difficultatẽ: q̃a si propterea propriũ est substãtiæ: esse susceptibilẽ contrariorũ: quia sola ipsa sit quod suscipit contraria: quid oportebat solicitum esse Aristotelem ad tutandũ hanc proprietatẽ: & disputandũ de oratione? constat enim q̃ cętera genera accidentia sunt: & q̃ vnũ accidens nõ est subiectũ alterius vt quod: sed vt quo. Ad hoc dicitur q̃ ideo oportuit Aristotelẽ solicitari: quia contrariorũ quædã denominãt primo substantiã: & si denominant accidẽtia hoc non faciunt nisi pro quanto illa accidentia ꝺenomina ta substãtia sunt: vt calidum albũ dulce: cum suis cõtrarijs &c. de his non fuit solicitus propter rationem tactã. Quædã vero sunt quę primo denominant ipsa accidentia ſm se: & substantiã vel non denominant vel secũdario: vt verũ & falsum quæ denominant ipsam orationẽ ſm se: prauũ & studiosum ipsam actionẽ &c. non enim dicitur oratio vera: quia homo sit verus: nec dicit actio praua: quia homo sit prauus: sed ecõuerso, quia actio est praua: ideo homo prauus. Et de his solicitus fuit Aristoteles vbi dubiũ prospexit. si enim accidẽs ſm se cõtraria susciꝑet, subst̃tię ꝓpriũ ĩpediret, qd̃ nõ facit si ipsum vt mediũ quo substãtia denoĩat talis cõtraria suscipit &c.

De quantitate, & suis spẽbus, & proprietatibus. Ca. 2.

al. l. quãti.

QVantitãtis autem aliud quidem est continuum, aliud discretum, et aliud quidem ex habentibus positionem ad se inuicem in ipsis, partibus constat, aliud autem ex no habentibus positionem.

DIuiditur prędicamentũ quãtitatis, enumerant quantitates per se. secundo quãtitates per accidens. tertio proprietates quantitatis. enumerando autem & stabiliendo quãtitates per se talem ordinem seruat. primo proponit duas famosas diuisiones quantitatis: dicens, quantitatis aliud cõtinuum &c. Vbi multa notanda occurrunt. s. q̃ ideo statim post substantiã de quantitate tractauit, qm̃ quantitas propinquissima est substantiæ: & ſm rem: quia immediatus ineſt substãtię q̃ insint qualitates, & ſm modũ, qm̃ subiacet et passiones habet quẽ admodũ substãtia (vt patet in. 5. Metaphy. c. de quãto.) Diuidendo autem incepit: qm̃ non intendentibus nunc

T. c. 18.

A naturas rerum scrutari: sed adunare: conuenienter diuidendo notificatur quantitas: diuisione qua species patefiunt. Nec opus erat pręponere diffinitionem, qm̃ extra propositum fuisset: sed si ad intima peruentum esset: aut nihil prodesset, si quid superficietenus assiggnatũ esset, puta q̃ est mensura substãtiæ. mensurare enim cum non vno modo inueniatur in continuo & discreto. diuidendum rursus sicut & quãtitas fuisset: & nihil nisi quid nominis quantitatis ostendisset. Simul vero vtranq; diuisionem posuit: eo quòd easdem habeant species & intersecent se: ita quòd omnia quę vni diuisioni subiecta sunt & alteri subiecta sunt, & econuerso. Præposuit verum tamen diuisionem in continuum & discretum: quia illa & per positiuas differentia data est: ista per alteram negatiuam, & quia illa essentialis & naturaliter prior est: ista accidentalis, & posterior est. In cuius signum à metaphysico tacita est. Dixit quoq; in neutro genere quãtitatis aliud &c. vt insinuaret diuisionem hanc fieri in

B genera subalterna &c.

Est autem discreta quantitas, vt numerus & oratio: cõtinua vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc, tempus & locus.

Secundo hic enumerat mẽbra primæ diuisionis exẽplariter simul ipsam declarans. præponit autem discretum continue numerando & declarando, quia quantitas discreta ſm suam rationem prior naturaliter est continua: qm̃ vnitas quæ est principium quantitatis discrete: est prior puncto qui est principium quantitatis continue diuidendo autem prępositi continuũ discreto, cum dixit: quantitatis aliud continuũ &c. qm̃ discretum caſatur, & ſm esse, & ſm cognitionem nostrã: ex diuisione continui. Dixit quoq; enumerando species cõtinui. Amplius præter hæc tempus & locus, qm̃ hęc duo non eodem modo quantitates sunt, sicut aliæ prænumeratę. Aliæ enim sunt hic quantitates, quia sunt mensuræ intrinsece: tẽpus autẽ & locus sunt mẽsuræ extrinsece &c.

C Partium etenim numeri nullus est cõmunis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinq; & quinq; si decem sunt partes, ad nullũ cõem terminum copulantur quinq; & quinq;, sed semper discreta sunt. Et tria & septẽ ad nullum cõem terminum copulãtur, neq; omnino habeas in numero cõmunẽ terminũ partium accipere, sed semper discretæ sunt. quapropter numerus, quidem discretorũ est. Similiter autẽ & oratio. q̃ enim quãtitas est oratio, manifestũ est: mensurat̃.n. syllaba breui et lõga. Dico autẽ orationẽ cũ voce prolatã. ad nullũ enim cõem terminum partes eius copulantur: non enim

D est cõmunis terminus, ad quẽ syllebæ copulentur, sed vnaquæq; diuisa est, ipsa ſm seipsam.

Tertio hic declarat supradicto duo. s. numerũ & orationem esse quantitatem discretam. & primo de numero: & quoniam constat quòd numerus est quãtitas, declarat tantummodo quod est discreta tali ratione: omnis quantitas cuius partes non copulantur ad vnum terminum cõmunem est discreta numeri partes non copulantur ad vnum terminum communes. ergo &c. vnde subintellecta maiore incepit à minore: & eam manifestat exemplariter in numero denario. & eius partibus tam æqualibus vt quinq; & quinq;, q̃ inæqualibus: vt septẽ & tria. Quid autem importet terminus cõmunis inferius cũ de cõtinuis ageť patebit. Deinde de oratione de qua vtrũq; ꝓbat. s. & q̃ sit quãtitas & q̃ sit discreta. primũ, ꝓbat sic. illud cuius partes mẽsurant̃ longitudine & breuitate est quãtitas: orationis partes mẽsurãtur

longitudine & breuitate: ergo &c. huius rõnis minorẽ ponit dicens. ꝙ syllaba quæ est pars orationis mensuraꝫ breuis an longa sit: et qm̃ nõ loquimur de oroone mẽtali, sed vocali. ideo à Boetio vt ipsemet dicit: additum est in textu (dico autẽ orationem cũ voce prolatã.) fm autem probat sic. vt de numero probauit: quia. s. partes orationis ad nullum terminum cõem copulãtur. syllabæ enim inter se discretæ sonãt & nihil vnius aliquid alterius est, vt patet. Aduertenda sunt hic duo. Primum, ꝙ Aristotelis ratio, qua declarat orationẽ esse quãtitatem, directe ostendit orationẽ esse quantã: ex eo enim ꝙ syllaba breuis, vel longa est, concluditur ipsam esse quãtam, eo ꝙ breue vel longum passio est quãtitatis. Sed qm̃ ex hoc sequitur ibi esse aliquã quantitatẽ: quia omne quantum aliqua quantitate est quantũ: & illa quãtitas nomine sui mensurati vocatur oratio, ideo non solicitus circa vocabula sic breuiter intẽtũ concluſit. Accipitur autẽ hic breue vel longũ transumptiue, qm̃ proprie sunt passiones lineę. Secundũ est, quod, vt cõiter dicitur, oratio potest dupl'r sumi. Vno modo pro voce prolata: & sic est qualitas in tertia specie qualitatis. Alio modo pro mensura, seu quantitate vocis, platæ qua formaliter vna syllaba dicitur breuis, alia longa: et sic ponitur spẽs quãtitatis discretæ: quantitatis quidẽ, quia mensurę rõnem habet, discretæ vero, quia discretorũ mensurã discretam oportet esse, vt homogenea sit mẽsura mẽsurato. cõstat autẽ locutionẽ ipsam, quæ mensuratur, discretã esse, vt in textu dicitur: quia soni literarũ, & syllabarũ, ex quibus integratur oratio, separatim et distincte sonãt, adeo vt nihil p̃cedentis cõe sit sibi & sequenti, vt patet. vtrũ autem fm veritatẽ inueniatur in rerũ natura talis quantitas distincta à reliquis fm esse, metaphysici potius negocij' est, et me non videre fateor. putant enim quidã sic esse, alĩ non: signũ nõ paruũ sumentes ex eo ꝙ in. 5. Metaphy. vbi de quãtitate fm esse tractaẽ non nominatur. & hoc Alberto ibidẽ consonũ est: numerata tñ fuit hic ab Aristotele: vel quia famoso sermone fm Auer. colligebat spẽs & proprietates hoc in libro: vel quia specialẽ modum mensuræ dicit. s. entis successiui discreti. Siquis enim diligenter cõsideret, collectę sunt hic omnium entium mensurę: & permanentiũ quidem, si cõtinua sunt, quatuor mensuræ: tres intrinsecæ. s. linea fm longitudinem, superficies fm latitudinẽ, & corpus fm profunditatem, & vna extrinseca. s. locus: si discreta sunt, numerus. successiuorũ autem si continua sunt, tẽpus: si discreta, oratio: propter quod à quibusdam dictum est ꝙ tempus discretũ à sanctis Augu. & Thoma positũ, à philosophis pręinuentũ fuerit, & orationis nomine insinuatũ.

T.c.18.

Collige oẽs quantitatis species.

Aug. 8. sup Gen. ca. 29. ad lit. san. Tho. quolibet. 2. q. 3. ar. 2. quolibet. 9. q. 4. ar. 4.

Linea vero continua est. est enim sumere cõmunem terminũ, punctũ ad quem partes eius copulentur: & superficiei lineam. planí nanꝙ partes ad aliquem cõmunem terminum copulantur. Símiliter autem & in corpore poteris sumere cõmunem terminum lineam, vel superficiem, ad quam copulantur corporis partes:

Quarto hic declarat tria membra cõtinui: probans solum ꝙ continua sint: qm̃ quantitates esse constat. declarat autẽ de singulis. s. linea superficie & corpore vnico medio sic: id, cuius partes copulãtur ad vnũ terminum cõem, est continuum: hæc sunt huiusmodi ergo &c.

Hic nihil aliud dicendũ reor, c̃ꝫ quid nominis horũ terminorum. s. lineæ superficiei, corporis, & termini cõis. Linea longitudinem sonat sine latitudine: superficies latitudinem sine profunditate: corpus longum, latum, & profundum. nec hæc sic sunt intelligenda vt longitudo inueniatur sine latitudine: aut latitudo sine profunditate: sed qm̃ significatur longitudo nomine lineæ, non significata latitudine illo nomine. sicut color pomi licet nõ sit sine eius odore, videtur tamen ab oculo sine odore. i. non viso eius odore. odor enim non videtur. & similiter est de profunditate respectu superficiei, quę planum vocatur in textu. Terminus cõis cum cõpositũ nomen sit: ex cõponentibus naturã trahat necesse est: & cõ sequẽter ꝙ habeat hęc duo. s. et ꝙ terminet, et ꝙ sit cõis: & qm̃ adiectiuũ determinatio & modus est substãtiui, non sufficit ad hoc ꝙ aliqd dicatur terminus cõis, quod sit terminus, & ꝙ sit cõis: sicut nec ad hoc ꝙ aliquis sit monachus albus. sufficit ꝙ sit monachus & ꝙ sit albus: sed exigitur ꝙ actum terminãdi habeat cõem. i. ꝙ ita sit terminus vnius partis, ꝙ etiã sit terminus alterius: sicut punctus in quocũq; loco lineæ designetur vtriusq; partis, hinc. s. & inde terminus est. Et qm̃ terminus inquantum terminus oportet ꝙ sit indiuisibilis: qm̃ si posset diuidi iam non vltimũ terminans esset: quia haberet aliquod vlterius terminus: ideo termini cõmunis nomine significatur aliquid indiuisibile communiter terminans vtranq; partem. hoc in linea est punctum: in superficie linea: in corpore superficies: & in tempore instãs. locus autem vt dicetur vel est superficies vel corpus &c.

Cõis te minus c iuslibet tinui qu

Est autẽ talium & tempus & locus: præsens enim tempus ad prẽteritum & ad futurũ copulatur: Rursum locus continuorũ est: locũ enim quendã corporis partes obtinent, quæ ad quẽdam cõmunem terminũ copulant. Ergo & loci partes, quæ obtinẽt singulas corporis partes ad eundem cõmunem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum enim terminum communem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo cõtinui mẽbra: tempus & locum. & primo tẽpus esse continuũ: qm̃ partes eius. s. p̃sens, p̃teritum, & futurũ, copulãtur. i. continuãtur: & consequenter habent terminum cõem. s. instans: quod est finis vnius partis & principiũ alterius. Appellatur autem tempus p̃sens fm famam: id quo grãmatici vtuntur distinguentes tempora verborũ: non ꝙ fm veritatem possit aliquid temporis esse præsens nisi instãs. Deinde declarat locũ esse continuũ eadem rõne: quia. s. partes eius copulantur ad vnum terminũ cõem. Sed ad declarationem minoris vtitur tali rõne: partes corporis locati copulãtur ad vnũ terminũ cõem. ergo partes loci copulantur ad vnũ terminũ cõem. probat cõsequentiã: quia singulis partibus corporis locati correspõdent singulę partes loci: sed illæ (vt dictũ est) continuantur. ergo & istæ: & non solũ hoc sequitur: sed etiam ꝙ istæ partes. s. loci copulentur ad eundẽ terminũ, ad quem copulantur illæ. s. locati corporis partes. Quæ verba dupliciter exponuntur. Primo à dicentibus Aristotelem loqui hic de loco fm opinionem antiquorũ dicentium locum esse spatium habẽs trinam dimensionẽ &c. & sic clarum est locum esse cõtinuum, sicut & corpus locatum: & penetrare illud fm omnem dimẽsionem: & eundem habere terminum cõem cum corpore locato. Secũdo exponuntur à dicẽtibus Aristotelẽ loqui fm propriam sententiã, fm quam locus est vltimum corporis continentis &c. & dicitur ꝙ per ly eundẽ. nõ intelligit eundem fm rem, sed fm proportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intelligit partes fm conuexum eius. tales enim partes obtinent singulas superficiei, quæ locus est partis: & quia tales partes cõtinuę sunt, sequit̃ superficiem illam, quæ locus est, esse continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis correspondeant. Nec obstat si duorum corporum superficies vnius corporis locus sint, vt patet, quando baculus est secundum medietatem in aere, & secundũ aliam in aqua: qm̃ sicut illæ duę superficies vnũ numero locũ constituunt: ita & cõtinuum. hoc autẽ qualiter sit physicę determi-

nationis

nationis est. nūc autē sufficiat scire q̄ inquantū locus cō
tinuus est, licet inquantum in hac vel illa huius vel illius
corporis superficie firmat̄, cōtinuitatē non habeat: sicut
nec vnitatē aut identitatē. prima expositio Alberto pla
cet, secūda autē. S. Tho. in. 5. Metaphysicę cōsonat &c.

Amplius autem alia quidem cōstant ex par-
ticulis, quæ in eis sunt, positionē ad se inuicem
habentibus, alia autē ex non habentibus posi-
tionem. vt lineæ quidem particulę positionem
habent ad se inuicem. singulæ nāq̄ earum sitæ
sunt alicubi: & habeas vnde distincte sumas &
assignes vbi singulę sitę sint in plano, et ad quā
partem reliquarum copulatur. similiter autem
& particulæ plani habent quandam positionē.
similiter autem assignaretur vnaquæq̄ vbi iā-
cet, & quæ ad se inuicem copulātur. sed & soli-
dis partes similiter & loci.

Sexto hic incipiens prosequi secundam diuisionem,
eam repetit & eius affirmatiuum membrum declarat. s.
habēs positionem in partibus: & quia textus clarus est,
hoc solū notādum est: quòd positio dupliciter sumitur.
Vno modo vt dicit ordinem partium in toto in cōpara
tione ad locum: & sic est vnū prædicamentū, quod alio
vocabulo dicitur situs. Alio modo vt dicit ordinem par
tium in toto absolute: & sic tria exigit. s. permanētiam,
situationē, & continuationē partium: & sic est differen-
tia quantitatis in hoc loco prolata. Permanentiā quidē,
quia nisi partes maneant, quomō positæ iuxta se inuicē
erūt: quę enim iuxta se inuicē sita sunt permanere opor-
tet. Situationem vero, quia debes posse mōstrare vbi sit
vna pars & vbi alia. Vbi autē dico non in quo loco pro
prie loquendo, qm̄ sola corpora in loco proprie sunt: sed
in qua loci differētia f̄m quanq̄ diuisionē sit: puta ante,
vel post, sub, vel supra, dextrę vel sinistrę. Continuatio-
nem autē: quia ad vnum terminū cōem copulari partes
debēt, aliter vnius totius partes nō essent. Harū aūt triū
conditionum Aristoteles duas vltimas explicite hic po
nit. Primam autem, quæ in secunda præsuppositaintel-
ligebatur inferius explicat: cū tēpus probat non habere
positionem. linea ergo superficies seu planum, soliditas,
seu corpus: & locus quātitates sunt habentes positionē
in partibus: quia partes cuiusq̄ permanent: & iuxta se
inuicem iacent: & connectuntur ad vnum terminū &c.

In numero autem non poterit quisq̄ ostēde-
re quēadmodum particulæ eius positionem ali
quā ad se inuicē habent: aut vbi iacent, aut quæ
partes ad se inuicē connectuntur. Neq̄ ea quæ
temporis sunt. nihil enim permanent particu-
læ temporis. quod autem non est permanens,
qūo positionē aliquā habebit: sed magis quen-
dam ordinem dices habere: eo q̄ aliud quidem
sit prius, aliud vero posterius. Sed & in nume-
ro similiter, eo q̄ prius numeratur vnus, q̄ duo,
& duo q̄ tres: & ita habebunt quendā ordinē,
positionem vero non omnino accipies. Sed &
oratio similiter nulla enim permanet partiū ei.
sed dictum est simul, & non est hoc amplius as-
sumere: quapropter non erit positio particula-
riū eius: siquidē permanet. Alia itaq̄ cōstat ex
particulis, quę in eis sunt, pōnē ad se inuicē ha-
bentibus: alia autē ex non habentibus pōnem.

Septimo hic alterum secundę diuisionis membrū de-
clarat: & similiter sententia clara in textu habetur. osten-
dit nāq̄ tres reliquas quantitatis species sub hoc mēbro
contineri: numerum. s. tempus & orationem: numerum
quidem, quia caret duabus cōditionibus pōnis. s. situa-
tione, & cōtinuatione. Vnitates enim, ex quibus com-
ponitur numerus, non habent determinationē in conti-
nuo, sed abstrahunt à pōne. in hoc enim differt vnitas à
puncto: illa enim est indiuisibile, istud autē est indiuisibi
le situatū. Tēpus vero, quia caret & duabus. prima. s. &
secūda. i. permanētia, & situatione: & ibi inserit q̄ tēpo-
ris & numeri partes, & si sitū nō habeāt, vt ante et post,
aut sub, vel supra &c. vbi eorū partes designari possint,
hūt tn̄ ordinē vt prius & posterius in eis inueniat̄: p̄teri-
tum. n. est prius futuro, & vnū prius est numeratione q̄
duo. Orationē aūt: quia permanētia careat: volat. n. irre
uocabile verbū: & reuera orationi desunt oēs tres cōdi-
tiones: qm̄ nec situationē, nec continuationē habet &c.

Proprie autem quantitates hęc sola dicūtur,
quæ diximus: alia vero omnia f̄m accidēs sunt.
ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quāta.
vt multum dicitur albū, eo q̄ superficies multa
sit: & actio longa, eo q̄ tēpus multū sit, & mo-
tus multus. neq̄ enim horū singulū per se dici-
tur quantum. vt siquis assignet quanta sit actio
temporis diffiniet anni mēsuram, vel sic aliquo
modo assignans. & albū quantū sit assignās, su-
perficiē diffiniet. Quāta enim superficies fuerit,
tantū albū esse diceres. Quare solæ ꝓprie & f̄m
seipsum quātitates dicunt̄, quæ dictę sunt: alio-
rum vero nihil per se, sed si forte per accidens.

Hæc est secunda pars principalis huius capl̄i: in qua
sufficienter se enumerasse quātitates ostēdit: quātitates
per accidens ab his quæ sunt per se discernens. vnde ex-
clusiuam proponit dicens: hæ solæ sunt proprie quanti-
tates. Alia vero omnino f̄m accidens. Et licet ad probā-
dum hanc exclusiuā oporteret vtrāq̄ exponentē ꝓbare
. s. q̄ hæ supradictę sint ꝓprie quātitates: & q̄ nihil aliud
ab eis sit proprie quātitas: primam Aristoteles reliquit
tanq̄ per se notā ex dictis, secundā autem declarauit ape
riendo illam sibi ęquipolentem vl̄em. s. omne aliud à su-
pradictis est f̄m accidēs quantū tali ratione: illud, quod
non per se. i. solitarie sumptum, sed in ordine ad aliquod
horū dicitur quantū est quantū per accidens: sed omne
quantū aliud ab istis est huiusmodi. ergo &c. maiorem
Aristoteles supponit: qm̄ euidens ex terminis est. mino
rem vero primo explicat, & declarat in tribus. s. in qua-
litate & actione & motu. dicitur enim albū multū, eo q̄
superficies multa sit. actio quoq̄ lōga: et motus multus,
eo q̄ tempus multū sit. Deinde probat sic: illud quod in
eo q̄ quantū non potest diffiniri sine aliquo horū, nō est
f̄m se quantū: sed in ordine ad aliquod horū, omne quā-
tum aliud ab istis est hmōi. s. q̄ in eo q̄ quātū nō potest
diffiniri sine aliquo horū. ergo &c. maiore suppositā, de
claratur minor: quia quærenti quanta est actio, non nisi
quātitate temporis applicata ad mensurandā actionē si
p̄ horam: aut diem: aut annū durauerit respōdebitur: &
similiter quāta est albedo, non nisi ex superficiei quāti-
tate assignabitur &c. hæ ergo solæ proprie quantitates
sunt. Aliorū vero nihil est per se quātitas, sed forte p̄ ac-
cidēs. Dixit (forte) ad explanationē illius vl̄is primo as-
sumptæ. s. alia vero omnia f̄m accidens. hęc. n. mundifi-
canda erat sic, alia vero omnia, quæ sunt quāta, sunt f̄m
accidēs quāta: & hoc insinuauit per ly forte, ac si diceret
nihil aliorū per se est quātitas, sed si est, est per accidens.

Circa primam exponētem illius exclusiuę, dubitatio
non modica est, an. s. verū sit omnia supradicta esse
per se quantitates: tum propter rationes, tum propter
ipsius Aristotelis auctoritatē in. 5. Metaphysicæ: tēpus

Famosas tã tũ spẽs quã titatis, vt huic disciplinæ cõuenit enumeauit Arist.

ponẽtis quãtitatem per accidens, locum autem & orationem, nec nominantis. Sed quoniam Metaphysicalis perscrutatio hæc est: ideo nunc transeat. Sciendo tamen ꝙ quia Aristoteles famosas species quantitatis colligebat, quæ specialem rationem mensuræ exprimunt: & non eas tantum, quæ specialem rationẽ quantitatis habent, ideo omnia supradicta, quæ vt ex superius dictis apparet speciales ostendunt modos mensurãdi quantitates per se dixit, propter quod fm Auer. & S. Tho. motum, qui in genere quãtitatis collocari videt inter quantitates non numerauit: quia. s. non habet aliquã specialẽ rõnem mensuræ, licet Albertus aliam huius rõnem reddat: quia. s. caret indiuisibili substãtifico vnius generis. substãtia enim eius diuersorum generũ est. s. vbi fluens, quale fluens, quantum fluens &c. In Metaphysica autem, quia de quantitate fm ꝙ pars entis est, tractatur & diuersum esse quantitatis non mensurę aspicitur: aliqua horum inter quãtitates per se non numerãtur: quia esse quantum diuersum non habent &c.

Amplius quantitati nihil est cõtrarium. In definitis autem manifestum est, quòd nihil est cõtrariũ. vt bicubito, tricubito, vel superficiei, vel alicui talium nihil est contrariũ. Nisi forte quis multũ pauco dicat esse contrarium. vel magnũ paruo: horũ autem nihil est quantũ, sed magis ad aliquid. Nihil enim ipsum ꝓ seipsum paruũ vel magnum dicitur, sed eo quòd ad alterũ refertur. nã mons quidẽ paruus dicitur, milium vero magnũ, eo ꝙ hoc quidẽ sui generis maius sit, illud vero minus. ergo ad alterũ est eorũ relatio. nam si per seipsum magnum vel paruum diceretur, nunꝯ mons quidem aliqñ paruus, milium vero magnũ diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus. Athenis vero paucos, cũ sint illis multo plures. & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cũ sint plures. Amplius, bicubitum vero, vel tricubitum, & vnũquodꝙ talium quantitatẽ significat, magnũ vero, vel paruũ non quantitatẽ, sed magis ad aliquid, qm̃ ad aliud cõsideratur, magnum, vel paruũ. quare manifestũ est, qm̃ hæc ad aliquid sunt. Amplius autẽ siue ponat aliqs hæc esse quanta, siue non ponat, nihil illis contrariũ erit. Quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solã alterius rõnem refertur, qũo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, si erunt magnũ & paruũ contraria, cõtingeret idem simul cõtraria recipere, & ea ipsa sibimet esse contraria. Contingit enim idẽ ipsum simul paruum esse & magnũ. est enim aliquid ad hoc quidem paruũ, ad aliud vero idipsum magnũ. quare idem paruum & magnũ in eodem tempore esse contingit. quare contraria simul suscipiet. Sed nihil est, quod videatur simul contraria posse suscipere. vt in substantia quidem: susceptibilis cõtrariorũ quidem esse videtur: sed non suscipit vno eodemq3 tempore. nã nullus simul & sanus est & æger: nec albus et niger simul est: nihilq3 aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibijpsis contingit esse contria. nam si est magnum paruo cõtrarium: ipsum autem idem simul est paruum & magnum: ipsum sibi erit contrarium: sed impossibile est ipsum sibi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium, nec multum pauco. Quare nisi relatiuorum hoc quilibet dicat, tamen quãtitatis nihil habebunt cõtrarium. Maxime autem circa locum videtur esse contrarietas quantitatis. sursum enim ad id quod est deorsum contrariũ ponunt: locũ, qui in medio est, deorsum dicentes, eo quòd multa distantia medij ad terminos mundi sit. Videntur autem & aliorum contrariorum diffinitionem ab his auferre. quæ enim à se inuicem multum distant eorũ, quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli: in qua proprietates tres quantitatis ostenduntur. Incepit autẽ partem hanc à ly amplius nõ sine mysterio. Insinuauit siquidẽ per hoc, quòd pars hæc incepta secreto est: tum quia ex immediate præmissis sumẽda ostensa est prima proprietas quantitatis. s. ꝙ ipsa fm seipsam sit quanta et per habitudinem ad ipsam omnia alia dicuntur quanta: tum quia ex immediate p̃missis finis assignandarũ proprietatum habetur. s. discernere quantitates à non quãtitatibus. Præostensis ergo his ad maiorem sigillationẽ & descriptionem quãtitatis, subdit (amplius quantitati nihil est contrariũ.) Termini declarati sunt: textus vero distinctione & collectione magis ꝯ declaratione eget. Tria ergo facit. Primo ostendit hãc proprietatẽ inueniri in omnibus quantitatibus definitis. i. determinatis & certis fm speciem: vt bicubito, tricubito, dualitati trinitati &c. Secundo ibi (Nisi forte quis.) Affert instãtiam quo ad quantitates indeterminatas: tam continuas, vt magnum & paruum: q̃ discretas, vt multa & pauca. Et statim soluit obiectionem hanc dupliciter. Primo ostendendo hæc non esse quantitates, sed ad aliquid. ibi (Horum autem nihil est quantitas. Secundo ostendendo ꝙ siue hæc sint quãtitates, siue non, falsum est ipsa esse contraria. ibi (Amplius siue ponat quis &c. Primam solutionem, qua dicitur magnum & paruum, multa & pauca non esse quantitates, sed ad aliquid, duplici ratione probat. Prima est quod non cõuenit alicui per seipsum, id est absolute, sed in ordine ad aliud, non est quantitas, sed ad aliquid: quodlibet horũ est huiusmodi. ergo nihil horum est quantitas, sed ad aliquid. maior patet ex terminis: qm̃ in hoc distinguuntur substãtia, quantitas, & qualitas ab ad aliquid: ꝙ ipsa sunt p̃dicamẽta absoluta, ad aliquid vero respectiuum. vnde minorem Aristoteles ponens probat eam ab euidẽti signo: quia. s. milium dicitur magnũ, & mons paruus: & similiter homines in vico vno multi dicuntur, in ciuitate vero pauci &c. ex quibus oĩbus hoc manifeste patet: ꝙ res nõ dicit magna si fm seipsam cõsideret: qm̃ cõstat ꝙ mons quilibet maiorem quantitatẽ habet quocũq; grano milij: & tñ hoc dicitur magnũ, & ille paruus: quia hoc respectu minorũ granorũ milij magnũ est, & ille respectu aliorũ montiũ paruus est: & similiter est de multitudine & paucitate. mille enim homines respectu multitudinis requisitæ ad ciuitatẽ, pauci sunt, quingẽti autẽ respectu multitudinis requisitæ ad vicũ multi sunt. Secunda ratio est: cuius nomen nõ signãt quãtitatẽ, sed ad aliquid, ipsum nõ est quantitas, sed ad aliquid: magnũ vel paruũ nõ significat quantitatẽ, sed ad aliquid. ergo. Declarat minor quo ad partem negatiuã per exemplũ ab opposito. i. ab his quę signãt ãquntitatẽ: vt bicubitũ, tricubitũ: quo ad partẽ vero affirmatiuam, qm̃ ad aliud spectat magnũ & paruum. Notandũ est hic, ꝙ hęc ratio in hoc à præcedẽte differre

Magnũ paruũ nõ quãtitates sed ad aliquid ponũtur.

differre videtur: quia illa à re ſignificata, hæc à nominis ſignãtione procedit: aſpicies ꝙ hæc nomina, & ſi quãtitatem aliquo modo important, non tñ eam proprie loquendo ſignificant, ſed magis ſignificãt ad aliquid circa quantitatẽ. Cum enim dico aliquid magnũ, aut paruũ, non dico ſimpliciter illud eſſe quantũ, ſed illud eſſe excedens in quantitate, aut exceſſum ſeu deficiens in quãtitate. Excedens autẽ & exceſſum ad aliud ſpectat. alterũ enim reſpicit à quo exceditur, vel quod excedit. non ſic eſt de bicubito & tricubito: qm̃ horũ quodlibet quantitatem ipſam abſolute ſignificat. Secundã autem ſolutionẽ, qua dicitur falſum eſſe, ꝙ magnũ & paruũ, multũ & paucũ ſint contraria triplici rõne cõfirmat. Prima eſt. Quod per ſeipſum nõ poteſt ſumi, ſed ad alterũ tm̃, caret cõtrario: quodlibet horũ eſt huiuſmodi. ergo &c. oẽs propõnes Ariſtoteles tanꝙ notas relinquit: & minorem quidẽ merito, qm̃ declarata nunc eſt. maiorẽ autẽ, quia contraria ſunt, quæ ſm̃ ſeipſa ſumpta ex ſeipſis extreme diſtãt, & vnde ſe expellere nata ſint habent: in eo autẽ ꝙ ſm̃ ſeipſum ſumi nõ poteſt imaginabile hoc non eſt (vt in capto de ad aliquid manifeſtabitur. Secũda ratio, (cõcipiens in ſe etiã tertiã,) dum ducit ad duo impoſſibilia, eſt iſta, ſi magnũ & paruũ eſſent contraria, ſequerẽt duo impoſſibilia. ſ. & ꝙ idẽ numero reciperet ſimul duo cõtraria: & ꝙ vnũ & idẽ eſſet ſibĩ̃pſi cõtrariũ. & primo deducit primã cõſequẽtiam, per hoc, ꝙ idẽ in eodẽ tẽpore eſt magnũ & paruũ reſpectu diuerſorũ: deinde ſubdit impoſſibilitatẽ cõſequẽtis, argues à fortiori, eo. ſ. ꝙ ſubſtãtia, de qua dictũ eſt ꝙ ſuſceptibilis eſt contrariorũ, nõ poteſt recipere duo cõtraria ſimul, ſed ſucceſſiue. nullus enim eſt ſimul ſanus & æger, ſed prius ſanus, poſtmodũ æger. Secũdo deducit ſecũdã cõſequẽtiã ibi (& eadẽ ſibĩ̃pſi cõtingit eſſe cõtraria) ex eo ꝙ idẽ eſt ſimul magnũ & paruũ: & omnia clara ſunt. Tertio principaliter redit ad quãtitates diffinitas ſuperius: & affert inſtantiã oſtendentẽ ꝙ in aliqua earũ. ſ. in loco, inueniat cõtrarietas: & hoc cõfirmat ex duobus. primo ex auctoritate cõi philoſophorũ, dicens, maxime autẽ circa locũ videt cõtrarietas: quia ponũt ſurſum eſſe cõtrariũ deorſum, eo ꝙ maxima diſtãtia ſit inter medium & extrema mũdi. ſecũdo ex diffõne cõtrariorũ: ꝙa cõtrarietas maxima diſtãtia dicit. diſtãtiæ autẽ nomẽ à locali diſtãtia deriuatũ eſt ad alia: & maxime eſt quę inter ſurſum & deorſum eſt. contrarietas ergo in loco eſſe vr̃ ex eo, ꝙ omnis alia contrarietas ab iſta oppõne diffõnem ſumpſit.

Circa hãc particulam dubitatur primo, an ſit verum in loco eſſe cõtrarietatẽ, vt in textu dicit: & ſi nõ, quare Ariſtoteles abſq; ſolutione tranſiuit. Secũdo, quia non videt verũ ꝙ quãtitati, quę eſt corpus, nihil ſit cõtrariũ: motus enim de cõtrario in contrariũ eſt, vt in. 5. Phyſi. dicitur. ad quãtitatẽ autẽ eſſe motũ ibidẽ expreſſe dicit. ergo. Ad hęc & ſimilia ſimul dictur, quod quia cum dicitur quãtitati nihil eſt contrariũ, ſi intelligitur de quãtitate nudę accepta, ſeu in eo ꝙ quantitas, nihil obſtat, ſed quantitati indutæ aliquã aliam rõnem contrariũ inuenitur. ſic autem eſt in oĩbus inſtãtĩs huiuſmodi. loco enim abſolute, alter locus cõtrarius nõ eſt, ſed loco phyſico, puta conſeruatiuo calidi, eſt aliquid contrarium. et vl̃r licet eſſe in hoc loco ſit cõtrariũ eſſe in illo loco: ipſa tamen loca cõtraria non ſunt. vnde in quantitate nõ eſt cõtrarietas, ſed in vbi. Ad apparentias autẽ in textu adductas ad oppoſitũ dicit: ꝙ ſurſum & deorſum non ſunt contraria rõne quãtitatũ, ſed rõne vbi & virtutũ phyſicarum. Nomen autẽ diſtãtię deriuatum eſſe ex locali ad contrarietatẽ nihil aliud concludit: niſi forte, quòd inter loca phyſica, à quibus diſtantiæ nomen venit ſit cõtrarietas: quod gratis concedit. ſm̃ tñ veritatẽ diſtantia nõ vniuoce dicit de locali & cõtraria, ſed analogice. Tacuit autem Ariſtoteles huius ambiguitatis deciſionem: quia loci naturam ſm̃ veritatem non declarauerat, ſed famã ſequitur. Vel quia ſimili modo procedit obiectio

Magnũ & paruũ non ſunt cõtraria.

T.c.19. T.c.10. T.c.18.

Loco phyſico loc⁹ cõtrarius eſt, nõ autẽ loco ſm̃ rõnẽ reſiſtiræ cõ ſiderato.

A hæc, ſicut illa de magno & paruo, reſpectu motus augmentationis & diminutionis: ſicut enim magnũ & paruum aliquid circa quantitatem dicunt magis ꝙ quantitatem, ita ſurſum & deorſum, vt ſunt contraria, aliquid circa loca potius ꝙ loca ſignificant. Ad ſecũdum dubium, quod iam ſemiſolutum eſt, dicitur: quòd motus non ad quantitatem abſolute, ſed vt phyſicam. i. vt terminum corporis phyſici (vt dicitur in. 1. Phyſicorũ.) & ideo quantitas non eſt quantitati contraria, ſed quantitas minima in aliqua ſpẽ, puta hominis, aut leonis &c. eſt contraria quantitati maxime in illa ſpecie. maxime enim diſtant reſpectu illius ſpeciei, et continuo motu de illa imperfecta ad perfectam venitur. Simili quoꝙ modo ſoluntur obiectiones de linea recta & curua, ſuperficie aſpera & leni, oratione vera & falſa, et alĩs huiuſmodi. hic enim non ratione quantitatis contrarietatem habent, ſed ratione alicuius adiuncti &c. T.c.36.

B Non videtur quãtitas ſuſcipere magis & minus: vt bicubitũ. neꝙ enim eſt aliud alio magis bicubitum. neꝙ in numero: vt tria quã quinꝙ, nihil magis tria dicuntur ꝙ quinꝙ: nec quinꝙ magis ꝙ tria. neque tempus aliud alio magis & minus dicitur. nec in his, quæ dicta ſunt magis & minus dicitur. Quare quantitas non ſuſcipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas. ſ. non ſuſcipere magis & minus: in qua quoniam termini declarati ſuperius ſunt, & textus per ſe clarus eſt: inductiue probans: & in continuo permanente: & in diſcreto & cõtinuo ſucceſſiuo, nihil addendum reor &c.

Proprium autem maxime quantitatis eſt, ꝙ & æquale, & inęquale dicitur. Singulum enim earũ quæ dicta ſunt, quantitatũ, æquale dicitur

C et inęquale. vt corpus ęquale & inęquale dicit. & tẽpus æquale & inæquale dicit: & numerus æqualis & inæqualis dicitur: & oratio æqualis & inæqualis. ſimiliter autẽ & in alĩs, quæ dicta ſunt, vnũquodꝙ æquale & inęquale dicitur. In cæteris vero, quę quãtitates non ſunt. nõ prorſus videbitur æquale & inæquale dici. nãꝙ diſpoſitio æqualis & inæqualis non multum dicitur, ſed magis ſimilis et diſſimilis et albũ ęquale & inęquale nõ multũ dicit, ſed ſimile. Quare quantitatis eſt ꝓpriũ æquale, vel inęquale dici.

Hic vltimo ponit vltima proprietas quantitatis, quã quia maxime propriam, dicit, ideo dupliciter cõfirmat. primo inductione oſtendente quòd hoc cõueniat omni quãtitati, vt clare patet in textu. ſecũdo inductione oſtẽ

D dente, ꝙ alĩs à quantitate non conueniat ibi (in cæteris vero) & inducit duas ſpecies qualitatis. ſ. primã & tertiam: in quibus maxime poſſet apparere æquale vel inæquale, vt ſic, ſi de quo magis videtur ineſſe, non ineſt, concludatur ergo nec alĩs, de quibus minus videtur. Notandũ eſt hic, quod ęqualitas poteſt ſumi dupliciter. Vno modo proprie, vt diſtinguitur contra ſimilitudinem: & nihil aliud eſt ꝙ relatio vnius quanti ad aliud quantũ ſm̃ negationẽ exceſſus hinc & inde: & ſic ſequitur quantitatẽ, ita qd̃ ipſa ſola dicit æqualis vel inęqualis: & ſiquid aliud dicitur æquale, aut inæquale, non niſi ſm̃ quod quantum eſt dicitur: appellãtur ſiquidem duo ligna æqualia, quia quantitates eorũ æquales ſunt. & ſimiliter duæ actiones dicũtur æquales, quia earũ tẽpora ſunt ęqualia. Alio modo ſumit ęqualitas tranſumptiue, ſeu metaphorice, vt idẽ eſt quod perfecta ſimilitudo: & nihil aliud eſt ꝙ relatio vnius ſe habẽtis per modũ quãti-

Aequale & inęquale ꝓprie ſm̃ q̃ti tatem ſunt tantum.

ad aliud se habens per modum quãti, ſm negationẽ exceſſus hinc & inde. & ſic æqualitas ſequitur quantitatẽ ſimilitudinarie dictam, quę vocatur quantitas virtutis, & ſic ęqualitas inuenitur extra genus quantitatis. albedo enim vt quatuor in ſorte, & albedo vt tria in Platone, ſimiles quidem ſunt. ſed quia non perfecte aſſimilantur, ęquales non ſunt. ſi autem in Platone intendatur & fiat albedo vt quatuor, tunc iam perfecte ſimiles ſunt: et dicuntur non ſolũ ſimiles, ſed ęquales, & ſimiliter eſt in alĳs. Vnde, qm̃ æqualitas proprie ſequit̃ quãtitatẽ proprie dictã, & æqualitas tranſumptiue ſequit̃ quantitatẽ trãſumptiue dictã, ac p hoc velut indiuidua, pprietas dicitur: quot modis dicit̃ ſubiectũ rectiſſime dictũ eſt: maxime proprium eſt quãtitati æquale, vel inæquale dici.

De his quæ ſunt Ad aliquid. *Cap. 3.*

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hoc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur. vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius id quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. & duplũ alterius dicit̃ hoc ipſum cp eſt: alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quęcunq; ſunt huiuſmodi. At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, affectus, diſciplina, ſenſus, poſitio. hęc enim omnia, quę dicta ſunt, hoc ipſum cp ſunt, aliorũ eſſe dicũtur, vel qũolibet aliter ad alterũ & non aliud aliqd. habitus enim alicuius eſt habitus, & diſciplina alicuius eſt diſciplina: & poſitio alicuius eſt poſitio. et alia quoq; ſimiliter. Ad aliqd ergo ſunt, quæcunq; hęc ipſa quæ ſunt, aliorũ eſſe dicunt̃: vel quodlibet aliter ad alterũ. vt mõs magnus dicitur ad alterum. (magnũ enim mons ad aliquid dicitur.) et ſimile alicui ſimile: & omnia talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio põnes quædã. poſitiones vero ad aliqd ſunt. iacere aũt et ſtare, vel ſedere, ipſa qdẽ nõ ſunt põnes: denoĩatiue vero dicunt̃ ab his, quæ dictæ ſunt, poſitionibus.

POſt prædicamentũ quantitatis ſtatim tractat de genere ad aliquid: qm̃ quantitatẽ maxime ſequitur ad aliquid: & iam in prædicamento quãtitatis ſermo de ad aliquid inceptus eſt: vbi de magno & paruo diſputatũ eſt: & iterũ in prędicamento qualitatis de ipſo habẽdus eſt ſermo: licet naturæ ordine, poſt qualitatẽ & actionẽ et paſſionẽ ſit. Tria autẽ in hoc tractatu facit. primo diffinit. ſecundo ponit proprietates. tertio dubitat vt p̃poſitam diffõnem corrigat. Anteq̃ autem diffõnem declaremus ipſam diffõnem diligenter diſcutiendum eſt. Videndum'q; cur magis ad aliquid vocetur q̃s relatio, aut relatiuum. Sciendũ eſt ergo cp (vt Porphyrius, & Alexander: Alberto teſte) dicunt: Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nãq; vocabatur relatiũ, vt ipſe dicit. rõnabilis autẽ ac neceſſaria adinuentio Platonis duplici ratione oſtenditur. Primo ex parte modi ſignificãdi: quia ly relatio ſignificat relationẽ v t conceptã, & nõ vt exercitã: ꝓpter qd' ad aliqd non dicit̃ ſm illud nomẽ: ſicut nec paternitas, nec filatio. ly vero relatiuũ ſignificat relationem vt exercendã magis q̃ vt exercitam. potentiam enim quandã importat ad referendũ. ly autem ad aliquid relationem ipſam ſignificat vt exercitã: importat ſiquidem reſpectũ vt terminatur ad aliud: quod eſt (vt ſic liceat loqui) relationis exercitium: tũc ſiquidẽ relatio in vero & proprio exercitio ponitur, cũ ad aliud reſpicere ponitur. Conſtat autem cp melius cognoſcẽda ſignificatur res vt exercita q̃, aliter: & propterea conuenienter Plato nomen hoc adinuenit. Secũdo propter rem ſignificatam. ipſa nãq; reſpectus ſeu relationis natura, per ly ad aliquid, adeo cõuenienter & expreſſe ſignificatur, vt vnico nomine impoſſibile reputem poſſe clarius ſignificari. relatio nãq; cum inter duo ſit extrema. ſ. fundamentum & terminum, non habet cp ſit relatio ex eſſe quod in fundamento poſſidet, ſed ex eo cp terminũ reſpicit. vnde in diffinitione relatiuorum hic dicitur cp hoc ipſum quod ſunt, aliorum. i. terminorum ſunt. reſpicere autem terminum neſcio quomodo melius ſignificetur: q̃ per ly ad aliquid. ly enim (ad) reſpectum ipſum oſtẽdit: & ly (aliquid) terminum. Propria ergo eſſentia relationis, quę, vt inferius oſtendetur, amplius conſiſtit in eſſe ad aliud, optime per ly ad aliquid cognoſcẽda ſignificata eſt: & longe melius q̃ relationis nomine: quod ſupradicta non explicat, ſed ipſam vt quandã rem ſignificat: aut relatiui, quod magis ex parte fundamẽti ipſam importat. Modo ad diffinitionis expoſitionẽ veniamus. vbi tria notanda ſunt. Primũ eſt cp in numero plurali Plato, cuius creditur hæc diffinitio, dixit ad aliud talia dicuntur ad inſinuandum cp genus hoc entis non inuenitur ſingulariter, ſed oportet inter plura ſaluari fundamentum. ſ. & terminum. non enim eſt dominus ſi ſola poteſtas coercendi eſt, ſed ſi huic aliquis ſubditus ſit, dominus ille habẽs poteſtatem erit. Duo verò relatiua miſcuit. ſ. ly talia, & ly quęcũq;: vt primo ſuaderetur, ad aliquid ſemper fundari ſupra accidente aliquo (vt in. 5. patet Metaphyſicę) eſt enim ly (tale) relatiuum identitatis accidentis. ſecundo autem ly quæcunq;, quod eſt relatiuũ ſubſtantię perciperetur: quod fundamentũ ipſius ad aliquid, poteſt eſſe ſubſtãtia ſm rem: ita cp ex his docemur cp ad aliquid non fundant niſi accidentia vel ſubſtantiæ aliquem accidentis modum indutæ: & hoc approbatum eſt. 5. Metaphy. ab Ariſtotele & à. S. Tho. Secundum eſt cp per hoc Plato docuit cognoſcere ad aliquid. ſ. ſi id quod ſunt nõ abſolute ſunt, nec ſui, ſed aliorum ſunt: ita cp per eſſe aliorũ excluduntur duo, ſ. cp non ſunt abſoluta: vt album, quantũ & huiuſmodi: & cp non ſunt ſuimet. i. cp nõ referuntur ad ſeipſa, qm̃ hoc eſt ſimpliciter impoſſibile: in hoc ergo percipies ad aliquid ſi id quod eſt nõ abſolute, ſed aliud aſpiciendo dicitur. verbi gratia, dñs ad aliquid eſt: quia id, quod eſt eſſe dñm, nõ eſt res abſoluta, vt eſſe album, & eſſe hominẽ, quod eſt. hoc patet qa ſortes eſſet homo & albus, ſi nihil aliud eſſet aut intelligeretur, ſed dñs non eſſet: ſed hoc ipſum quod eſt alterius eſt. ſ. ſerui. dñs enim non ſui eſt dominus, ſed ſerui: & ſimiliter eſt in alĳs. Nec obſtat dictis, cp relatio identitatis numeralis ſit eiuſdem ad ſeipſum: qm̃ licet ſit eiuſdem ad ſe ſm rem, non tamen ſm rationem, quæ vtitur vno vt duobus, vt fundamẽto. ſ. & termino (vt patet in. 5. Metaphy.) Tertium eſt, cp ſub diſiunctione diffõnem compleuit dicens, aliorũ dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: propter diuerſum modũ, quo ad aliquid exercet̃. & licet diuerſitas iſta ſit multiplex, & vt dicetur in textu, tangantur exẽpla inducendo, hęc tamen diſiunctio diuerſitatẽ illam deſignat, qua alia dicuntur ad aliud ſecundũ caſum genitiuum, et hoc membrũ inſinuauit per ly aliorũ dicuntur: alia vero dicũtur ad aliud, quomõlibet aliter. i. ſm quẽcunq; alium caſum, & quouis alio modo. Propoſita ergo diffõne ſtatim declarat eam exẽplariter quo ad vtranq; diſiunctionis partem. & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplũ dimidĳ duplum dicitur, & ſic de alĳs huiuſmodi. Nec turberis cp maius dicitur ad aliud ſm ablatiuum, quoniam grẽco idiomate ſcripſit Ariſtoteles, cp genitiuo pro ablatiuo vtitur: deinde adhuc ſubdit exempla ad idem dicens. at vero ſunt etiam hæc ad aliqd, vt habitus, affectus &c. quæ clara ſunt, niſi quod oſtendendum reſtat cur hæc exempla à primis ſeparauit. Deinde volens declarare diffinitionẽ quo ad ſecundam partem concludendo repetit eam, & ſtatim exẽpla

ſubdit

Mater q.7.ad

T.c.20.

T.c.20.

Infra t.c.15. & 26.

subdit secundæ partis dicens, vt mons magnus ad aliū: & simile simili dicitur, &c. & vltimo alia quædā ad aliquid enumerat, ex eo ꝙ species positionis sint, vt sessionem, stationem, &c. et separat denominatiua eorum ab illis dicens, accumbere aūt & stare positiones non sunt, sed denoīationes ā positiōibus sumpte, sicut nec album est albedo, sed denoīatiuum eius. Aduertendū hic est, ꝙ quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres distinctiones assignantur ipsorum relatiuorū. Prima est, ꝙ quædam referuntur sola flexione casuum, vt dominus serui dominus, & simile simili simile: quædam non nisi addita prępositione vel aliquo equiualente, vt magnū non dr̄ paruum, aut paruo magnū, sed ad paruum magnū. Secunda est, ꝙ eorꝫ, quæ referuntur flexione casuum, alia vniformi flexione hinc & inde referuntur, vt duplum dimidij̄ duplum: & dimidium dupli dimidium. alia difformi, vt scientia scibilis sciētia, scibile autem non dicitur scientiæ, sed scientia scibile: vt patet difformitas casuum. Tertia est, ꝙ eorum, quę sola flexione casuum referuntur, siue vniformiter sine non, alia ſm genitiuum referuntur, alia ſm alios casus, vt patet.

Quia vero nō omnia noīa, quæ significant ad aliquid, æqualiter significāt relationem: ideo consueuit fieri alia distinctio. s. ꝙ quædam sunt relatiua ſm eē, ut dominus, duplum, &c. quædam ſm dici, vt scīa, sensus, &c. Quæ distinctio, vt S. Tho. (in quęstionibus de potentia Dei) docet, non est intelligenda ſm distinctionem relationis realis & rationis, ita ꝙ relatiua ſm esse sint, quæ important relationem realem, ſm dici vero quę important relationem rationis, qm̄ patet manifeste falsitas talis intellectus, ex eo ꝙ sensus realiter refertur ad sensibile & scīa ad scibile: sed intelligenda est ſm distinctionem significationis nominum: ea. n. vocantur relatiua ſm esse, quæ imposita sunt ad significandum primo relationem, siue realem, siue rationis: vt dominus, duplum, genus, spēs, prædicatū, subiectum, &c. Ea aūt vocantur relatiua ſm dici, quæ primo quidem significant rem absolutam, & ex consequenti important respectum, siue realem, siue rationis. & talia alio vocabulo dicuntur significare non tam respectum q̄ absolutum respectiue, vt scientia sensus & hmōi: scientia. n. formaliter importat id, quo scimus, quod qualitas est: sed importat hoc adiuncta relatione ad scibile, &c. & ideo ad aliquid ſm dici vocatur, omnes autem has distinctiones Aristo. in textu tetigit. Et hanc quidem vltimo dictam signāter notauit per ly, at vero sunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus. adductis. n. prius relatiuis ſm esse. s. maius et duplum connumerauit cum distinctionis tn̄ nota & relatiua ſm dici, licet per ly (at vero) possit etiam denotari secunda distinctio: qm̄ habitus, sensus, scientia, &c. non simili flexione conuertuntur, sicut maius & duplum. ut patet, primam autem & secundam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel qūolibet aliter ad aliud, expresse tetigit. primam quidem in exēplo de magno. tertiam aūt in exemplo de simili, licet hanc in ipsa diffinitione positam esse dictum sit, quod ideo euenisse creditur, quia genitiuus præcipue possessionē ostendit: & consequenter naturā ad aliquid quod eius ꝙ dicit non est, sed alterius, &c.

Materia. 7. q. 7. ad. 11.

Inest autem & contrarietas in his, quæ sunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cum sit vtrunque ad aliquid. & disciplina ignorantiæ. Non autem omnibus relatiuis inest contrarietas: duplici enim nihil est contrarium, necꝫ triplici, nec vlli talium.

Hic incipit secunda pars huius capituli diuisa in quatuor partes ſm numerum proprietatum quas assignat, quæ suis patebunt locis. Prima ergo proprietas si proprietas vocari potest, quia nec omni, nec soli conuenit, immo nulli conuenit, inquātum est ad aliquid, vt patebit, est habere contrarium. virtus. n. contraria vitio est, & scientia ignorantiæ paruæ dispositionis: & tn̄ vtrūqꝫ est ad aliquid. Non conuenit autem oībus relatiuis, &c. & est sententia clara. Sed vnum dubium cōe restat, qūo verificetur in ad aliquid reperiri contrarium, et id quod dictum est in prædicamento quantitatis. s. quod ei ꝙ ad solam alterius relationem dicitur, qūo aliquid contrarium erit. Ad hoc dicitur, quod relatiua ſm id, quo relatiua sunt, contrarietatem non habent: vt in prędicamento quantitatis dictum fuit. vnde signanter ibi dixit Aristoteles. ꝙ enim non ſm se dicitur, sed ad solam alterius relationem, qūo habebit contrarium: ſm illud autem ꝙ alterius generis concipiunt, cōtrarium habere possunt, vt dicitur hic. virtus enim est contraria vitio non ratione relationis, sed qualitatis, quam in anima ponit. duplum autem nec ratione relationis, nec quantitatis, quā sequitur, quia quantitati nihil est contrarium, contrarietatem patitur. vnde potest breuiter dici, ꝙ relatiua formaliter non habent cōtrarium, sed materialiter. Vel relatiua secundum esse carent contrario, relatiua autem secundum dici possunt habere contrarium. vnde dedit exemplum Aristoteles de virtute & scientia, quæ sunt relatiua secundum dici, &c.

Videntur aūt magis & minus relatiua suscipere, simile. n. & dissimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis et minus dicitur, cum vtrunqꝫ sit relatiuum. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Nō autem omnia relatiua suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

Hic ponit secunda quorūdam relatiuorum cōitas. s. suscipere magis & minus. circa quam procedit sicut circa præcedentem dicens. primo ꝙ hoc cōuenit relatiuis, vt simili & dissimili, &c. & subdens secundo ꝙ nō conuenit hoc oībus relatiuis. nō. n. dicitur magis aut minus duplum, aut triplum, &c. & textus quidem clarus est.

Sed vnum relinquitur dubium, an suscipere magis et minus conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, sicut habere contrarium. Si. n. dicatur ꝙ ratione relationis, quæ erit maior ratio de vno relatiuo q̄ de alio, non apparet. Si ratione fundamenti, tunc sequeretur ꝙ si fundamentum non suscipit magis & minus, nec ipsum relatiuum suscipiet magis & minus, quod est manifeste falsum. æquale. n. & inæquale suscipiunt magis & minus: & tn̄ quantitas, supra quam fundant̄, non suscipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc dicit ꝙ suscipere magis & minus conuenit relatiuis ratione fundamenti: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo ita ꝙ ex magis et minus in fundamento relatiuum dicat̄ magis & minus. vt summo calido, quāto aliquid est magis calidum, tanto est magis simile. Alio modo ita ꝙ ex aliqua varietate seu alteritate fundamenti relatiuum dicatur magis & minus: & hoc modo inæquale dicit̄ magis & minus, ex eo ꝙ quantū variatur ſm maius & minus. hoc eōiam modo simia dicitur animal magis simile homini q̄ asinus, propter varietatem animalis ſm diuersos modos essendi in hoc & in illo, & non quia animal suscipiat proprie magis & minus. Nec est mirum, si relatiuum suscipit magis & minus ratione fundamenti, et fundamentum non suscipit magis & minus: qm̄ sermo iste de magis & minus logicę intelligēdus est. i. de prædicatione cum ly magis, aut minus. physicæ. n. loquendo constat ad relatiua non posse motum aliquem terminari: & consequenter nec motum intensionis & remissionis, quo fit magis, aut minus physicę. Nec te moueat quod i textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum est enim hoc de æquali ſm reputationem. reputantur. n. æqualia nō solum quæ nullo modo se excedunt,

dunt, sed quæ parum quid excessus habent, & infra illam paruam latitudinem, magis vel minus ęquale dicitur. sicut etiam virtus, quæ consistit in attingendo medium, si circa mediũ attingit virtus nihilomin⁹ est, &c.

Omnia autem relatiua ad cõuertentiam dicuntur. vt seruus domini seruus dicitur, & dominus serui dominus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. similiter autẽ & in alijs. Sed casu aliquoties differentẽ ſm locutionem. vt sciẽtia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & sensus sensati sensus, & sensatum sensu sensatum. At vero aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat. vt ala si assignetur auis, non cõuertitur, vt sit auis alæ. neq; n. prius conuenienter assignatũ est ala auis. neq; n. in eo q̃ auis est, in eo auis ala dicitur, sed in eo q̃ alata est. multorum n. & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. quare si assignetur conuenienter & conuertitur. vt ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomina fingere necesse erit, si non fuerit positũ nomen, ad quod conuenienter assignetur. vt remus si nauis assignatur non erit conueniens assignatio. neq; n. in eo q̃ est nauis, eius remus dicitur. sunt. n. naues, quarũ remi non sunt. quare nõ conuertitur. nauis. n. non dicitur remi nauis. Sed forte cõuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur, remus remitæ remi remus, aut aliquo modo aliter dictum sit. nomen. n. non est positum. conuertitur autem si conuenienter assignetur: remitum. n. remo remitum est. Similiter autem & in alijs. vt caput conuenientius assignabitur capitati, q̃ si animalis assignetur. neq; n. eo q̃ animal est caput habet. multa. n. sunt animalia capita non habentia. Sic autẽ facillime fortasse sumetur quibus posita sunt nomina, si ab his, quæ prima sunt, & ab his, ad quæ conuertũtur, nomina ponantur: vt in his, quæ dicta sunt, ab ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentiã dicuntur. nam si ad quodlibet aliud assignentur & non ad illud, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem, qm̃ neq; eorum, quæ indubitanter cõuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia, assignentur, & non ad ea, quæ dicuntur. vt seruus, si domini non assignetur seruus, sed homi nis, vel bipedis, aut alicuius talium, non cõuertitur. neq; n. dici potest, homo est serui homo. non. n. est conueniens assignatio. Amplius si conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus alijs circũscriptis quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod assignatum est conueniẽter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus dicatur ad dominum: circunscriptis omnibus, quæ sunt accidentia domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo domino, semper seruus dicetur ad ipsum: seruus. n. domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter dicatur ad id, ad quod dicitur: circunscriptis omnibus alijs, relicto illo solo, ad quod redditum est, non dicitur ad illud. assignet̃. n. seruus hominis & ala auis: circũscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur. cum. n. dominus non sit, seruus non est. similiter autem & de aue: adimatur ab ea alatam esse, & amplius non erit ala ad aliquid, cum non sit alatum, nec ala erit alicuius. quare oportet assignare ad id, ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum facilis erit assignatio, si autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen. si aũt sic reddantur, manifestum est, quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.

Hinc ponitur vera relatiuorum proprietas, s. dici ad conuertentiam, quam quia Aristoteles in textu clare & diffuse pertractat, non oportet textũ glosando declarare, sed tantũmodo distinguere textus particulas, et quid nois conuertentiæ aperire. proponit ergo primo relatiuorum proprietatem dicens, omnia autem relatiua ad conuertentiam dicuntur. & exemplariter declarat: vt duplum dimidij duplum dicitur: & cõuertitur, quia dimidium dupli dimidium dicitur, etc. Et qm̃ non eodem modo oĩbus hoc conuenit relatiuis, ideo ostendit secundo ibi (sed casu) duos esse modos, quibus relatiua dicunt̃ ad conuertentiam. Primus est ſm similem casum, cuius exempla posita sunt. Secũdus est ſm dissimilem casum, de quo dicit, sed casu aliquoties differunt ſm locutionẽ, vt scientia scibilis in genitiuo scientia dicitur, scibile aũt dr̃ scia in ablatiuo scibile, &c. Quia vero hæc ꝓprietas conuenit his, q̃ vere relatiua adinuicẽ sunt, et nõ alijs: ac ꝓ hoc non cõuenit alicui relatiuo, nisi respectu sui ꝓprij correlatiui: oportet diligẽter attẽdere vt vnũquodq; relatiuum ad suum propriũ correlatiuum referam⁹. si. n. hoc non fecerimus, continget q̃ videbitur proprietas ista non vniuersaliter cõuenire relatiuis: qm̃ quando relatiuum non assignabitur ad suũ proprium correlatiuũ, non dicetur ad conuertentiam. Sed hoc accidet non ex defectu istius proprietatis, sed ex errore nostro, ex quo processit incompetens assignatio eius, ad quod dicitur relatiuum. relatiuum. n. non dicitur ad conuertentiam cuiuscunq;, sed eius tãtum, ad quod proprie terminat̃, i. correlatiui. Ad explicandum ergo hęc duo. s. q̃ relatiuũ dicitur ad conuertentiã, non cuiuscunq; sed termini conuenienter assignati, & qũo in hoc cõtingat errare & cauere totum residuũ sermonis facit. Vnde tertio ibi. (At vero non aliquoties videbitur conuerti.) ostendit qũo contingat apparere falsam dictam proprietatem, ꝓpter peccatum quod fit in assignatione eius, ad quod dicitur relatiuũ, & dat exemplum de hoc relatiuo ala respectu auis, cui male assignatur, quia debet assignari alato. ala enim alati est ala. vnde & conuertitur, alatum ala alatũ: & quia prædictus error ex duplici causa nasci põt. s. ex ignorantia applicationis vt dictum est de ala, & ex penuria vocabulorum, ideo necessariam cautelam contra hanc secundam causam, quarto apponit ibi (Aliquoties autẽ forte & noĩa fingere) & oĩa clara sunt in textu, nisi q̃ curioso nouitio dicendum est, aĩalia sine capite esse conchylia:

conchylia:habentia autem alas & non aues,esse muscas apes vespas,&c. Et vt facilius possit quis sibi ab hoc errore cauere,In quinto ibi.(Sic aũt facilius)clarum documentum fingendi noia,quę sint propria correlatiua eorum,quibus volumus recte ea ad quæ referuntur assignare,tradit sexto ibi.(Oia ergo,quæ ad aliqd dicunt.) excluso iam errore,& cautelis adhibitis,redit ad ostendendum supradictum sensum assignatæ proprietatis. s. ꝙ relatiua dici ad conuertentiam non intelligitur cum quocũq;,aut cuiuscũq;:sed sui proprij termini ad quem dicitur:& simul ostendit ꝙ necessaria sit conueniens assignatio eius ad quod dicitur. Et ostendit hæc per locũ â maiore,ex eo.s.ꝙ in his,quæ indubitanter ad cõuertentiam dicuntur,& noia imposita habent, non inuenitur dici ad conuertentiam,nisi cõueniens sit assignatio eius ad quod dicitur. Vbi tria tacta relatiuorum genera insinuauit: quædam,de quibus dubitatur an sint conuertibilia:vt ala,de qua dictum est,ꝙ uidebaṫ non conuerti:quædam innoiata,quo ad terminum,vt remus: quædam & noiata & ab oibus confessa absq; dubio conuertibilia:vt dominus duplum maius, &c. Si ergo in istis oportet conuenientem terminum assignare ad saluandam cõuertentiam,â fortiori & in alijs oportet hic fieri. septimo ibi.(Amplius si cõuenienter.) tradit canonem vniuersalem quo absque errore semper cognosci possit conueniens cuiq; relatiuo terminus:& est talis, tunc est terminus conueniens,qñ illo solo relicto cęteris circunscriptis est ad quod dicitur relatiuum: & per oppositũ, tunc non est conuenienter terminus assignatus, qñ cæteris circũscriptis & illo solo relicto, non est id ad quod dicitur:exempla clara sunt in textu. Intendit autem per ly accidentia tam in hac ꝙ in ímediate præcedente particula,non accidentia.i.quantitatem qualitatem & cætera accidentium genera,neq; accidẽtia.i. prædicata accidentalia,sed accidentia.i. oia illa coniuncta, quæ sunt extra rationem formalem illius, siue illud coniunctum sit substantia,siue proprium,&c. Vnde accidentia serui sunt esse hoiem,eẽ album,bipedem quantum : qm̃ nihil hoꝝ est in rõne serui vt sic. Vltimo ibi. (Quare oportet assignari ad id,&c.)epilogãdo concludit principale intentum. s. omnia relatiua dici ad conuertentiam.

Cõuertentia,uersio, uertibilitas quid sit.

PRO declaratione autem illius termini conuertentia, notandum est ex magno Alberto quod hic tria. s. conuersio,conuertibilitas & cõuertentia,sic differunt apud logicos:ꝙ conuersio passio est propositionum & consistit in transpositione subiecti & prædicati: & distinguit in tres species.s.simpliciter,per accidens,& contrapositionem.vt patet in Priorum.Conuertibilitas autem est passio terminorum,& consistit in mutua consecutione eorum,& diuiditur in duas spẽs.s.substantialem & non substantialem (vt patet in.1. Topicoꝝ.) Conuertentia autem cõsistit in mutuo aliquorum respectu,& ideo est passio relatiuorum:et hic ab Aristotele quot modis fiat ostensum est. Relatiuum ergo dici ad cõuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, quòd conuertat aliud ad dicendum ad se. Dominus enim ideo dicitur ad conuertentiam serui,quia seruum cõuertit, vt dicatur domini seruus:& similiter est ex parte serui,&c.

Cap. 2.

Cap. 4.

Vidẽtur autem ipsa ad aliquid simul esse natura,& in alijs quidem pluribus verum est, in aliquibus vero nõ verum,simul enim duplum est & dimidiũ:& cum sit duplũ dimidiũ est,& cũ sit seruus dñs est.Siṁ aũt his,& alia.simul.n. auferunt sese inuicẽ. si.n.non sit duplum, non est dimidium:& si non est dimidiũ, non est duplum.similiter aũt et in alijs quęcũq; talia sunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorum proprietas.s. esse simul natura.Circa quam Aristoteles sic procedit,quia primo proponit proprietatem & declarat ita eẽ in multis relatiuis.secundo dicit,ꝙ ista proprietas nõ videtur conuenire oĩbus relatiuis. Notandum est hic pro notitia terminorum,ꝙ esse simul natura,licet superficietenus loquendo,importet aliqua esse simul in esse & non esse,seu in ortu & occasu,& per hoc importet, ꝙ si vnũ illorum sit,reliquum quoq; sit, & si alterum perimitur reliquum perimi,& ista declaratio huic loco satisfacere videatur:qm̃ vt patebit,ex his procedeṫ tam pro ꝙ; contra:ꝑm tñ veritatem plus significat.vt.n.patet ex Postpręd icamentis,esse simul natura importat duo.s.simultatem consequentię supradictam,& negationem causalitatis.i.ꝙ neutrũ alterius causa sit . homo.n. & risibile, & si sint simul ꝑm ortum & occasum, non tñ sunt simul natura,quia vnum est causa alterius . duplum aũt & dimidium, & consequuntur se in esse & non esse, & neutrũ est alterius causa: & ideo merito simul natura sunt. Et hoc est attente notãdum, quia non est ab oĩbus perceptum. Ly vero ad aliquid,siue relatiua, potest accipi dupliciter.s.materialiter, pro re illa, quæ relatiua vel ad aliquid denoiatur:& formaliter pro ipsa relatiõe, seu re vt habet relationem.v.g. dominus potest accipi pro illo homine,qui denominatur dominus,et potest accipi pro illo inquantum dominium habet:in pręsenti autem litera sicut & in præcedente non est sermo de relatiuis materialiter,sed formaliter:qm̃ relatiua materialiter relatiua non sunt, sicut nec statua materialiter est statua. Et hoc est valde & nouitẽr̃s aduertẽdum:qm̃ ex hoc soluuntur omnes obiectiones,de priori et posteriori,causa & causato,&c.hæc.n.omnia formaliter sunt simul natura: licet materialiter vnum eorum sit alio prius tẽpore, aut natura.Est ergo sensus proprietatis, ꝙ relatiuis formaliter seu inquantum relatiua sunt, cõuenit esse simul natura.i.consequi se in esse et non esse,ita ꝙ neutrũ causa alterius sit. Declarat ergo Aristoteles propositã proprietatem ex prima tantum conditione simultatis naturæ.s.ꝙ ponunt se inuicem,& ꝙ auferunt se inuicẽ. Vnde quo ad positionem dicit cum duplum est dimidium est,&c.quo ad ablationem vero subdit.Et si non sit duplum non est dimidium,&c.est sententia clara,&c.

Cap. 1. de simul. Simul natura sunt,quę sic seinuicẽ sequunṫ vt neutrum alteri⁹ causa non sit.

Non autem & in omnibus relatiuis verum videtur esse,simul esse natura.scibile.n.scientia prius naturaliter esse videbitur. Nanq; in plũribus,rebus præexistẽtibus sciẽtias accipimus . i paucis vero vel nullis hoc quis reperiet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia vero nõ simul aufert scibile . nam si scibile non sit,non erit scientia, sciẽtia vero si non sit nihil prohibet esse scibile. vt circuli quadratura si est scibilis,scientia quidem eius nondum est, illud vero scibile ẽ. Amplius, aiali qdem sublato nõ est scia.scibilium vero plurima esse contingit.

Hic secundo proponit,ꝙ dicta proprietas non videṫ conuenire oĩbus relatiuis . & intendit hoc ostendere in duobus partibus relatiuorum.s. in scientia & scibili, & in sensu & sensibili:& in sciẽtia & scibili tribus rationibus. Quarum prima statim subditur,& est hmõi. Scientia vt plurimum fit nobis rebus scibilibus iam præexistentibus.ergo scibile est prius scientia, & non simul cũ ea.antecedens est euidens:subsistentibus nanq; prius in seipsis reb⁹ venamur scĩam.& quia in antecedente dixerat non vniuersaliter ꝙ scientia fieret rebus præexistentibus,sed vt in pluribus:ideo ad declarationẽ illius particulæ subdit,in paucis vero vel nullis reperiet qs scientiam simul factam cum scibili. Quod à diuersis diuersimode exponitur:à Boetho quidẽ sic,in paucis.i. in chimericis vel nullis,ꝙa ipsa chimerica nulla scibilia sunt.

Ab

Ab Alberto autem in paucis.i.in moralibus,vel nullis, quia ipsa mortalia vt concepta præcedunt scientiam:licet non præcedant ipsam inesse,sed potius sequãtur: ſm vtranq; ergo expositionem dixit pauca,propter ea, quę ex nostri intellectus opere fiunt.Et addidit nulla:correptiue.i.ad corripiendum,licet pauca.Posset autem non incongrue eandem constructionẽ seruando dici,q; pauca retulit vniuersaliter ad oĩa practica vt sic: qm̃ sine intellectu non sunt:& nulla propter esse obiectiuũ eorum addiderit,vt Albertus dixit. Secunda vero ratio posita ibi(Amplius scibile sublatum) est talis: scibile peremptum perimit scientiam,& non è conuerso. ergo scibile non est simul natura cum scientia.antecedentis declaratio quo ad primam partem in textu nõ ponitur, sed iam posita est in capitulo de substãtia. vbi dictum est, quod ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa.& consequenter scientia,quæ de oratione est,scientia autem falsa,scientia non est,sicut nec aurum falsum aurum est.Quo ad secũdam vero partem declaratur, quia quadratura circuli non auferẽ,ex eo q; scĩa de illa nõ est. Tertia posita ibi(Amplius aĩal quidem sublato.) est talis:sublato genere aĩalium sublata est omnis scientia: & tñ remanet scibile.ergo scibile non est simul cum scientia.antecedens euidens est quo ad omnia, quia oĩs scientia est in aliquo animali,et animalia non sunt omnia entia mundi.remanent enim lapides & elementa, &c.

Ca.1.de substantia.

Símíliter autem hís habent seſe & ea quæ de sensu sunt.Sensibile.n. prius q̃ sensus videtur esse. sublato.n. sensibili simul aufertur sensus, sensus vero sensibile nõ simul aufert. sensus.n. circa corpus & in corpore sunt. sensibili autem perempto perẽptum est & corpus. sensibile.n. corpus. cum vero corpus non sit, sublatus est sensus. Quare simul aufert sensibile sensum, sensus vero sensibile nõ. animali.n.perempto, sensus quidem peremptus est, sensibile autem permanet: vt corpus calidum, dulce, amarum & omnia alia quęcunq; talia sunt.Amplius sensus quidem simul cum sensitiuo fit.simul enim animal fit & sensus.Sensibile.n.ante est q̃ sensatum esset. Ignis enim & aqua & alia huiusmodi,ex quibus ipsum animal cõstat,ante sunt quã animal sit omnino,vel sensus. quare prius sensibile q̃ sensus esse videbitur.

Ostenso,q; scientia & scibile non sunt simul natura, ostendit hic q; sensus & sensibile non sunt simul natura: duabus rationibus. Prima est, sensibile sublatum aufert sensum & non è conuerso. ergo sensibile est prius sensu. & declarat antecedens quo ad vtrãq; partem. & primo quo ad primam sic:perẽpto sensibili perimitur corpus, quia omne corpus est sensibile. perempto corpore perimitur sensus, quia omnis sensus est in corpore tanq̃ in subiecto,& circa corp⁹ tanq̃ obiectum. ergo perempto sensibili perit sensus. Deinde quo ad secundam,qa ablatio sensus nõ aufert nisi animal, ablatio autem animalis non aufert omne sensibile. remanent.n.corpora calida & frigida,quæ sensibilia sunt. Secunda autem ratio posita ibi.(Amplius sensus quidẽ)est talis:sensibile est prius aĩali.ergo est prius sensu.consequentiã probat, quia sensus simul fit & est cũ sensato.i.cũ aĩali, in quo est sensus: gñantur.n.vires sensitiuæ qñ gñatur ipsum aĩal. Et puto quod lr̃a sit corrupta:& debeat legi cũ sensitiuo. antecedẽs aũt probat,qa corpora sensibilia.s.ignis aqua et alia hmõi priora sunt q̃ aĩal:qm̃ sunt ea,ex quibus componit aĩal:constat siquidem q; partes,ex quibus componitur aliquod totum,sunt priores naturaliter ipso toto.

Quęcunq; relatiua si proprie est vere & ſm eandem rationem assignentur, simul natura sunt.

SEd occurrit hic dubium an ita sit ſm veritatẽ. s. non omnia relatiua esse simul natura.& si verum non est, cur Aristoteles tam accurate partem falsam prosecutus fuerit,& absq; veritatis decisione reliquerit. Ad hoc dicitur,q; vniuersaliter verum est oĩa correlatiua eẽ simul natura,si formaliter.i.inquantum relatiua sunt considerentur,non autem si materialiter, & quia rõnes Aristotelis in textu non concludunt nisi de relatiuis materialiter consideratis,ideo non curauit soluere. vnde res sensibilis est prior sensu:sed sensibile inquantum sensibile nõ est prior sensu. & similiter de scibili. Sed hæc responsio puerilem perscrutationẽ solicitudini Aristotelis attribuit.tum quia nullus est ita rudis,quem lateat relatiua materialiter sumpta non esse simul natura. Tum qa maior erat inducendi campus,& manifestior.s.de patre & filio,causa & causato,&c.in quibus clare liquet vnũ præcedere reliquum.Tum quia relatiua materialiter,vt dictum est,relatiua non sunt:& consequenter vanũ aut puerile est relatiuorum proprietates scrutando, illa relatiua asserere.constat aũt q; Aristoteles asserit scibile & scientiam relatiua. Vnde prædicta respõsio Porphyrio & Alberto attribuenda non videtur,vt sonat, sed exposita vt dicetur: qm̃ non est verisimile Porphyrium, nec non aduertisse:& Albertum constat,quæ dicemus tetigisse in hoc loco. Dicẽdum ergo est ad hoc duabus propositionibus. Prima est,omnia relatiua si vere & ꝓprie assignentur sunt simul natura. Secunda est,quædam relatiua non sunt simul natura, quia non sunt proprie assignata,vt scibile & scientia:sensibile & sensus,&c. Prima probatur sic,oĩa relatiua recte assignata dicuntur ad conuertentiam:ergo oĩa talia sunt simul natura.deducit consequentia,omne relatiuum dicitur ad conuertẽtiam eius,ad quod dicitur:ergo posito quocũq; relatiuorum ponitur id,ad quod dicitur:& non solũ ponitur,sed cõuertitur sua relatione ad illud:aliter relatiua nõ diceren tur ad conuertentiam,tunc vltra,posito quocunq; relatiuorum reliquum ponitur & conuertitur ad ipsum.ergo sunt simul natura.hoc.n.est esse simul natura, vt patet ex dictis,præsuppositio semper q; neutrum sit causa alterius. vnde Albertus hic dicit, q; ex illa proprietate fluit ista.Amplius vnum relatiuorũ clauditur in ratione sui proprij correlatiui & è conuerso. ergo sunt simul natura.antecedens à Porphyrio habitum est & inferius habebitur.consequentia patet: qm̃ diffinitum nõ potest absq; diffinientibus esse, quod accideret si relatiua non essent simul natura:qm̃ vtrũq; alterius est diffinitiuum.

Ad euidentiam autem secundæ propositionis,sciendũ est,q; defectus in assignando relatiua prouenit ex eo q; ea,quæ dicuntur ſm potentiam, assignantur referri ad ea,quæ dicuntur in actu aut habitu,vel è conuerso. debet.n.relatiuum quod attenditur ſm potentiam dici ad alterum ſm potentiam,vt calefactiuum non debet dici ad id quod calefit,sed ad calefactibile,& è conuerso. & similiter id quod attenditur ſm actum, ad alterum ſm actum,vt calefaciẽs ad calefactum.i.quod calefit dicit, & è conuerso.& similiter est in his, quæ attenduntur ſm habitum,qui medius est inter potẽtiam & actũ. Vnde quia scibile attenditur ſm potentiam,non recte assignatur si ad scientiam assignatur, quæ actum aut habitum nominat:sed scibile ad scitiuum assignari debet: scitum autem ad scientiam:sed qm̃ caremus noĩbus proprijs & simplicibus singulorum statuum.s.rei ſm potentiã, habitum,& actum,& ideo vtimur vno loco alterius. quia enim caremus noĩe significante scibile in habitu vocamus illud qñq; scibile & qñq; scitum,medium ex extremis appellandum:qm̃ vtrunq; extremorum quodãmodo est.ex hac inquam penuria,& accommodatione vocabulorũ factum est,vt aliqua relatiua priora alijs sint non simul cum eis,illa scilicet quæ dicuntur ſm potentiam

tiam illis, quæ dicũtur ſm actum, aut habitum, quod vt patet ex dictis non eueniret ſi bene & proprie aſsignata relatiua eſſent. ſi. n. conueniens aſsignatio fieret: vnum prius alio non eſſet. Scibile. n. ſcitiuo prius non eſt, licet ſit prius ſcientia. & ſil'r ſenſibile ſenſitiuo prius non eſt, licet ſit prius ſenſu, qui actum aut quaſi habitum noīat. Quia ergo nō ſolum res ſcibilis, ſed etiam ipſum ſcibile eſt prius ſcientia. & ſimiliter nō ſolum res ſenſibilis, ſed ipſum ſenſibile eſt prius ſenſu. Et ſm cōem vſum correlatiua dicuntur. ideo Ariſto. dixit, ꝙ non videtur conuenire oībus relatiuis eſſe ſimul natura. Quia vero perſcrutatio declaratæ nunc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus: quorum intentio famoſa non eſt, ſed occulta valde: ideo Ariſto. famoſo ſermone contentus, hic, abſq; ſubtiliori perſcrutatione pertranſiit (vt Auer. optime dixit) & hæc eſt reſponſio ab antiquis expoſitoribus data. vt Auer. teſtatur. & hanc credendũ eſt Porphyrium & Albertum breuiter protuliſſe: qm̃ quod dicunt. ſ. rem ſcibilem pręcedere ſcientiam, non aũt ipſam rem vt ſtat ſub forma ſciẽtiæ, ſenſus huius capax eſt: qm̃ gloſabitur ſic, res ſcibilis vt ſtat ſub forma ſcientiæ in potentia non eſt prius ſcientia in potẽtia, & vt ſtat ſub forma ſcientiæ in actu eſt ſimul cum ſcientia in actu: & vt ſtat ſub forma ſcientię in habitu non eſt prius ſcientia in habitu: & ſic proportionaliter intelligẽdo, nihil aliud ꝗ̃ ſententiam declaratam dixerunt, expreſſe quoq; ſententiam hanc S. Tho. in prima parte. q. 13. art. 7. ad vltimũ, dixit, vbi vltra prædicta tradidit regulam ad diſcernendum relatiua, quæ non ſunt ſimul natura ab his, q̃ ſunt ſimul natura dicens, ꝙ ſimultas aut prioritas naturæ in relatiuis non attenditur ſm ordinem, aut ſimultatem rerum, quæ dicuntur relatiue, ſed ſm mutuam, aut nō mutuam incluſionem ipſorum in ſignificando. ſi. n. vnum claudat in ſuo intellectu alterum & è conuerſo, tũc ſunt ſimul natura, vt dominus & ſeruus, &c. ſi autem vnum includat in ſuo intellectu alterum et non è conuerſo, tũc non ſunt ſimul natura: ſed id quod non includit alterum eſt prius: vt ſcibile & ſcientia. ſcientia enim includit ſcibile, quia non eſt ſcientia niſi eius quod ſciri poteſt. ſcibile autem non includit ſcientia, quia ſcibile eſt abſq; eo ꝙ ſcientia ſit. Nec turberis audiẽs aliqua eſſe relatiua, quę non ſe mutuo in ſuis rationibus claudunt: qm̃ de relatiuis ſm cōem famam & vſum etiam ſapiẽtum ſermo eſt: & appellanẽ relatiua, quę proprie relatiua nō ſunt, ſ. ſcibile & ſcientia, &c. Nec mouearis quia dixit ſciẽtiam includere ſcibile in ſuo intellectu & non è cōuerſo: propterea ꝙ vnicum relatiuum non includit in ſuo ītellectu duo correlatiua: et conſequenter eum habeat proprium correlatiuum. ſ. ſcitum in habitu non includet ſcibile. Scire. n. oportet, ꝙ includere in ſuo intellectu aliqd non vno, ſed pluribus modis dicitur: & ſcientia quidem includit proprium correlatiuum primo, includit autẽ ſcibile præſuppoſitiue. ſcientia. n. primo eſt ſciti ſm habitum. i. eius quod cum volumus contemplari poſſumus: & qm̃ nihil eſt tale niſi ſciri poſit: qm̃ non ſcibile nullus noſſe poteſt. ideo ſcientia præſuppoſitiue includit ſcibile: ſcibile autem qm̃ dicitur ſm potẽtiam, neutro modo includit ſcientiam, ſed ſcitiuum quod eſt prius ſcientia. Omnia ergo relatiua, quæ ſm veritatem ſunt proprie aſsignata, ſunt ſimul natura, & nihilominus relatiuorũ quibus vtimur, quædam non ſunt ſimul natura.

Sed dignum quæſtione remanet, ſi Ariſtoteles intendebat non ſolum rem ſcibilem, ſed ſcibile opponere relatiuis ꝙ non ſint ſimul natura, cur in rationibus quas adducit non loquitur niſi de rebus ſcibilibus & ſenſibilibus: & eas probat eſſe priores ſciẽtia & ſenſu, cum debuiſſet ex eorum potius ſignificationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, ꝙ Ariſto. ex rerũ quidem ordine proceſsit, non ad concludẽdum rem ſcibilem eẽ prius ſcientia, ſed ipſum ſcibile, & in primis quidẽ duabus rationibus hoc vere concluſit, in tertia autem & illis duabus de ſenſibili et ſenſu non concluſit, ſed ſoluendę ſunt ſolutione Porphyrĩ & Alberti. Conueniunt. n. in hoc oēs adductæ rationes, ꝙ loquuntur de ſcibili & ſenſibili formaliter: & in hoc ꝙ idem ſupponunt iudiciũ quo ad eſſe & non eſſe de ſcibili & re, quæ eſt ſcibilis, & ſenſibili & re, quæ eſt ſenſibilis. & hoc propterea, quia ad hoc ꝙ aliquid poſsit ſentiri, aut ſciri nihil exigi uidet, niſi ꝙ ipſum habeat talem naturam: puta calidã vel frigidam, &c. ſed differunt ſm efficaciam primæ duæ rationes ab alĩs in hoc: ꝙ in primis ſm veritatem non ſolum res ſcibilis, ſed ſcibile remanet, vt patet de rebus ſcibilibus ſpeculatiue, quę ante acceptam ſcīam ſunt ſcibiles, de quibus eſt ſermo in prima ratione, & quadratura circuli nondum ſcita, de qua loquitur ſecunda ratio. Eſt enim & quadratura & ſcibilis abſq; ſcientia: in reliquis vero qm̃ non ſolum ſciẽtiam, ſed ſcitiuum deſtruunt, & non ſolum ſenſum, ſed ſenſitiuum: ſtãtibus caſibus non remaneret niſi res ſcibilis: ſcibile autem ſimul periret cũ ſcitiuo, puta animali: et ſimiliter ſenſibile cum ſenſitiuo. Dicendum ergo eſt, ꝙ proceſsit Ariſtoteles ex rerum ordine non ſiſtendo in rebus, ſed ad relatiua formaliter dirigendo ſermonem: qm̃ quandoq; idem eſt iudicium de re & ſcibili, quo ad eſſe & non eſſe. Miſcuit autẽ rationes habentes aliquod falſum, ut perſuaderet, ꝙ nō aſſerendo loquebaī, propter quas rōnes viri illi illuſtres dixerunt, ꝙ ſcibile materialiter remaneret & nō formaliter. & ideo rationes non concludere, &c.

1. part. q. 13. ar. 7. ad vltimum.

Habet autem quęſtionem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, an hoc contingat ſm quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtãtijs verũ eſt, nam neq; tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo, nec aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autẽ & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddã caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atq; hoc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſsio dicīt. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, qm̃ nō ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtantijs habet aliquam dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dr̃, & ſingula hmōi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

Hæc eſt tertia pars huius capituli, in qua dubitat, vt Platonis ſuprapoſitam diffinitionem emendet. & quatuor facit quæ ſuis locis patebunt. Primo ergo dubitationem mouet, an aliqua ſubſtantia ſit ad aliquid, & in quibus ſubſtantijs locum habeat ambiguitas hæc, ſubſequenter declarat enumerando ſubſtantias omnes, & primo primas ſubſtantias, diſtinguendo eas in totas & partes: deinde ſecundas ſubſtantias, diſtinguendo ſimiliter eas in totas & partes. & eſt ſententia clara in textu conſiſtens in hoc, quod neq; in primis ſubſtãtijs, aut earum partibus, neq; in ſecũdis ſubſtantijs, quæ totæ ſunt, vt homo, & bos locum habet hæc quæſtio, ſed in partibus tantum ſecundarum ſubſtantiarum, vt caput, manus, pes, &c. Accidit hic dubium qũo caput ſit aliqd & hoc caput non ſit ad aliquid, cum quicquid cõueniat ſpeciei conuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dr̃, quod cũm dicīt hoc caput, duo ſignificantur. ſ. caput

& eius

& eius indiuiduatio, & licet ratione primi relationem importet, ratione tñ secundi extra relatiua est: & quia Aristoteles hoc caput considerabat ſm quod indiuiduũ est prout distinguitur à capite in cõmuni, ideo dixit ꝙ non est ad aliquid. Rationi uero in oppositum adductę, I calce huius capituli plene satisfiet, vbi Aristoteles ipse tractabit, quomodo aliquid sit relatiuum secundum superius & non secundum inferius, &c.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere, qm̃ nulla substãtia eorum, quæ sunt ad aliquid dicitur. si aũt non sufficiẽter, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior vero diffinitio sequitur quidem omnia relatiua, non tamen eis hoc est esse ꝙ sint ad aliquid, ꝙ ea ipsa, quæ sunt, aliorum dicantur.

Hic secundo comparat diffinitionem Platonis & suã quæstioni propositæ: ex qua earum possit, aut non possit solui dicta difficultas. & ponit duas differentias inter prædictas diffinitiones. Prima differentia est, ꝙ si sufficiens est diffinitio Platonica, difficile aut impossibile est soluere prædictam quæstionem. si autem vera est diffinitio sua aliquid potest respõderi eidem ex illa. Secunda uero differentia est ꝙ Platonica diffinitio conuenit quidem omnibus quę sunt ad aliquid, sed excedit illa. sua autem diffinitio conuertibilis est cum diffinito.

Notanda sunt hic tria. Primum est quod caute Aristoteles dixit, si sufficienter diffinitio ad aliquid assignata est. poterat. n. quispiam Platonis sectator, facile euadere dicendo, diffinitionem illam logicam esse: & ad aliqd comprehendere logicę cõsideratum, id est ſm dici. Vnde & notãter diffiniendo dictum est ad aliquid talia dicuntur, et non est dictum ad aliquid talia sunt, qa inquã ſm hanc interpretationem, diffinitio ad aliquid non est simpliciter sufficiẽs, sed logicalis, ideo Aristoteles dixit, si sufficienter assignata est diffinitio, difficile nimis aut impossibile est euadere, quin aliqua substantia sit ad aliquid. Dixit vero ſm Alexandrum & Porphyrium, difficile aut impossibile, exponẽdo difficultatem illam impossibilitatem importare. Secundum notandum est, diffinitio ad aliquid ab ipso Aristotele subiuncta cum dixit, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodammodo se habere. Vbi tria aduertenda sunt. Primũ est, ꝙ Aristoteles ad aliquid ſm eius naturam qua esse habet, diffiniuit: et non ſm quod stat sub cognitione, aut dictione. & ideo dixit ad aliquid sunt, et non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffiniuit ea ratione, qua Plato. Secũdum est, ꝙ ly esse cum dicitur quibus hoc ipsum esse, stat pro esse quidditatiuo relatiuorum, & non pro esse actualis existentiæ. Esse siquidem existentię cuiuscꝙ rei absolutum est (saltem permissiue, & secundum rationem: quoniam vt sic, est id, quo res est, aut inest. Esse autem quidditatiuum relationis necessario & secundum rem & rationem in ipsa habitudine ad aliud consistit. Tertium est, quod Aristoteles non solicitus de vocabulis, visus est in diffinitione diffinitum repetere cum dixit, ad aliquid quodammodo se habere, quod ad circumloquendum quomodo quidditas relationis in ipsa habitudine ad aliud consistit, factum esse creditur. quod vero dixit quodammodo comprehendendo multos modos, quibus relatiua referuntur inseruit. Tertium est notandum, ꝙ in secunda differentia Aristoteles diffinitionem Platonis, ideo arguendam censet, quia ex illa non habetur quidditas relatiuorum, quæ ex sua diffinitione clare relucet.

Ex his ergo manifestum est, ꝙ siquis aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite sciet, & illud, ad quod dicitur, diffinite sciturus est: † {qm̃ eorum esse, quæ sunt ad aliquid, est ad aliquid quodammodo se habere.} Si. n. nõ nouit oĩno ad quod hoc quodammodo se habet, nec se aliquid ad quod hoc quodammodo se habet sciturus est. sed et in singulis palam hoc est. vt hoc siquis nouit diffinite quod est duplũ, & cuius duplum est mox diffinite nouit. Si vero nihil diffinite nouit ipsum cuius duplum est, neꝙ si est duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est necessarium est nosse. Propter hæc aũt non indefinite hoc cognoscent, ꝙ hoc est peiore melius. opinio. n. hæc est, nõ disciplina. non. n. adhuc sciet ex lacte, quod est peiore melius. si. n. si contingit nihil est peius eo propter hoc. Qua propter palam est & necessariũ quòd si nouerit quis aliquid relatiuorum diffinite, necessarium est & illud, ad quod dicitur, diffinite nosse.

† nõ turr ba in cod,

Hic tertio concludit quandam relatiuorum proprietatem deducens eam ex assignata nunc diffinitione. Vnde ait, ꝙ ex his manifestum est, ꝙ siquis diffinite nouit aliquid eorum, quæ sunt aliquid, diffinite etiam nouit & reliquum, & subdendo principium & rõnem sequelæ ait: qm̃ ad aliquid sun quibus hoc ipsum esse consistit in ad aliud se habere, necesse est, ꝙ siquis nouit hoc quod ad aliud quodammodo se habet quiditatiue, ꝙ & illud cognoscat, ad quod hoc quodammodo se habet: & est ratio euidenter cogens: non enim est intelligibile ꝙ ab aliquo intellectu cognoscitur quidditas quæ est ad aliud se habere, & non cognoscatur ly aliud.

Relatiua simul cognoscuntur & quo ad diffinitiuę & existentiæ cognitionem.

In hoc

Sed occurrit dubium circa assignatam proprietatẽ, an intelligatur de cognitione ipsius ad aliquid diffinitiua, vt Auer. & Alberto placet, an intelligatur de cognitione eius quantum ad actualem existentiã, vt Boethus sentire videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ ſm veritatem ĩtelligitur de vtraꝙ cognitione. & de diffinitiua quidẽ: qm̃ cum essentia vnius relatiui formaliter sit ad aliud, impossibile est diffiniri sine correlatiuo, ad quod est, aliter diffinitio naturæ diffinitæ conformis non esset, nec explicaret eam ſm propriam essendi rõnem. & sic oportet consequẽter, ꝙ vno relatiuorum noto quidditatiue, alterum sit cõnotum. De cognitione aũt quo ad actualem existentiam relatiui, veritatem habere ex eo percipitur, ꝙ siquis non vaga, aut in certa opinione, sed cognitione euidenti cognoscat alterum relatiuum existere, oportet ꝙ cognoscat reliquum per certitudinem existere: aliter simul cognosceret et non cognosceret ipsum existere. Si quis. n. certe nouit hunc patrem esse, necesse est eum non latere eum filium habere: aliter si vage credat eum filium habere absꝙ certitudine sciet hũc patrẽ esse. Sequitur etiam sensus iste ex assignata diffinitione: qm̃ ex quo ad aliquid essentia consistit in ad aliud, impossibile est aliquod ad aliquid vt sic, cognoscere esse, & non cognoscere ad quod illud est esse. sicut vłr impossibile est scire aliquam rem esse, & ignorare quidditatem illam existere. Et si secundo modo glosetur subsequens inductio valde apta est, præintelligendo ꝙ ly diffinite. i. determinate stat pro determinatione vtriusꝙ correlatiui proportionabiliter, i. quòd si cognoscitur patrem esse

determinate

determinate ad hũc hoïem, oportet cognoſci filium eſſe determinate ad illum hoïem: & ſi cognoſcit ꝙ pater ſit determinate ad hoïem. i. ꝙ homo ſit pater, oportet cognoſcere in cõi ꝙ homo ſit filius, & ſic de alijs. ait ergo, ꝙ in ſingulis. i. ſingularibus manifeſtum eſt, ꝙ ſiquis nouit vnum relatiuorum, ꝙ nouit & reliquum. et dat exẽpla de duplo & meliore, vbi aperte dicit, ꝙ ſiquis nouit illud relatiuum melius determinatum ad A. puta ꝙ A eſt melius, oportet eum ſcire correlatiuum, ſ. peius determinatum eſſe ad B. nam ſi nouit ꝙ A eſt melius peiore indefinite, i. abſq; determinatione ad B non ſciet. i. non certa cognitiõe tenebit, ꝙ A eſt melius: ſed opinione quadam hoc cogitabit: non. n. ſciuit ſubtiliter ſubtilitate perueniente ad determinationem, ꝙ A eſt peiore melius. & rationem ſubdit, quia ſi ſic cõtingit. ſ. haberi vnũ tantum relatiuum determinate in rerũ natura, aut in intellectu, nullum ſequetur ex hoc poni correlatiuum. ſicut ſi A ponitur melius & nõ ponitur B vel C eo peius, nihil ſequet eſſe peius A. Quod. n. nullo peiore eſt, aut intelligit melius nihil peius ſe ponit. Palam ergo eſt, ꝙ ſiquis definite. i. determinate nouit eſſe vnum relatiuorum ꝙ definite. i. determinate nouit eſſe reliquum. Si autem primo modo gloſetur vel eodem nihilominus modo inductio exponatur. Nec obſtat ꝙ cognitionem diffinitiuam in aſsignatione proprietatis propoſitam, ex cognitione actualis exiſtentie inducendo declaret: qm̃ hoc cõſulto factum eſt, vt à notioribus nobis conueniens fieret diſciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditatiua, ita ꝙ ex ſingulis relatiuis. ſ. duplo meliore, etc. procedat, & ſermo de duplo manifeſtius eſt per ſe. De meliore autem, expoſitione aliquali eget. eſt. n. ſenſus, ꝙ ſiquis nouit melius quiditatiue oportet eum noſſe, quo eſt melius. i. peius. indiffinite aũt. i. abſq; diffinitiua autẽ cognitione melioris, non ſcietur melius eſſe peiore melius, licet opinione aliqua teneri poſsit, quia non ſubtiliter notum eſt (ſi diffinitio abſit) ꝙ melius eſt peiore melius: ſubtilis ſiquidem huius cognitio diffinitiua notitia eſt, & huius probationẽ ſubdit. ſi. n. ſic. i. abſq; diffinitione cõtingit noſſe melius nihil erit peius, eo propter hoc, ideſt ex tali relatiuo ſic noto, non ſequetur ſuum correlatiuum. ſ. peius, & conſequenter nullum aliud.

A

B

C

Caput vero & manus & horũ ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt hoc ipſum ꝙ ſunt poſſunt ſciri diffinite: ad quod vero hæc dicantur nõ eſt neceſſarium ſcire. cuius. n. caput hoc vel hæc manus, non eſt ſcire diffinite. quare non erunt hic aliquid. Si vero non ſunt relatiuorum, verum erit dicere ꝙ nulla ſubſtantia relatiuorum eſt. Fortaſſe autem difficile ſit de huiuſmodi rebus confidenter declarare, niſi ſæpe pertracta ſint: dubitaſſe aũt de ſingulis non erit inutile.

Hic quarto ex prædicta proprietate reſpondet quæſtioni motæ. & primo applicat proprietatem ipſam ad partes ſecundarum ſubſtantiarum negatiue dicẽs, ꝙ capiti & manui & alijs huiuſmodi non conuenit hæc proprietas. ſ. ꝙ ſiquis diffinite noſcat manum, oporteat ꝙ diffinite cognoſcat cuius eſt manus. poſſunt. n. caput & manus & alia huiuſmodi hoc ipſum ꝙ ſunt diffinite ſciri, abſq; notitia eorum ad quæ dicuntur. Et hoc patet in ſingularibus: ſcitur. n. euidẽter hoc eſſe caput: & tamen cuius eſt hoc caput non eſt neceſſe diffinite ſcire, vt clare liquet. ſi quiſpiam ſolo capite patẽs videatur: & ſimiliter de manu. Deinde ex negatione proprietatis prædictæ à partibus ſecundarum ſubſtantiarum infert, ꝙ huiuſmodi partes non ſunt ad aliquid dicens. Quare nõ erunt hęc ad aliquid. & ex hoc formaliter reſpõdet quęſtioni motæ, ſubdens, ꝙ quia hæ ſecundæ ſubſtantiæ, de quibus erat dubium an eſſent ad aliquid, non ſunt de numero relatiuorum: uerum erit uniuerſaliter ꝙ nulla ſubſtãtia eſt ad aliquid. Et ſic ſoluta eſt quæſtio mota, quia tamen relatiuorum natura valde difficilis eſt (propter eius minimam entitatem,) ideo ſubdit ꝙ fortaſſe difficile eſt confidenter de his determinare niſi ſæpe, &c. conducit autem plurimum ſcientię dubitare de ſingulis, ꝙa (vt in. 1. Topicorum dicitur) potentes ad vtrãq; partem arguere facile verum coniectant. Ad clariorem notitiam huius ſolutionis ſciendũ eſt, ꝙ quia cum de aliquo ſermo ſimpliciter fit, intelligitur de eo quo ad rẽ ſignificatam: ideo, qñ de relatiuis ſm dici locutio ſimpliciter eſt, accipienda eſt quo ad rem ſignificatam per ea, & nõ quo ad rem connotatam. ſignificant autem huiuſmodi relatiua cõnotata relatione rem alterius generis, ex qua quia non habent ꝙ ad aliquid ſint, ideo merito abſolutè loquendo relatiua eſſe negãtur, & cognoſci poſſunt diffinitiue abſq; cognitione eius ad quod ex connotata relatione referũtur: & qm̃ caput & manum & alia huiuſmodi conſtat relatiua ſm dici eſſe, & ſubſtantiam conſequẽter ſignificare, cuius intellectus nõ pendet ad aliud, ſed ex ſubſtantijs conſurgit: ideo Ariſtoteles ſimpliciter dixit, hæc non eſſe ad aliquid, & cognoſci poſſe diffinite abſq; eo ad quod dicuntur. non enim ſimpliciter ſunt relatiua, ſed ſecundum dici.

D

Cap. 2.

De qualitate & quali. Cap. 4.

QValitatem autem eſſe dico, ſm quã quales quidem dicimur.

IN hoc capitulo quatuor fiũt principaliter. Primo tractatur de qualitate. Secundo de quali. ibi (Qualia vero.) Tertio aſsignantur proprietates. ibi (Ineſt autem & contrarietas.) Quarto excluditur quædam obiectio. ibi (At vero non decet.) Tractans autem de qualitate primo diffinit ipſam, deinde diuidendo eius ſpecies determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico, &c. Vbi aduertenda ſunt tria. Primum eſt, ꝙ ly (ſm) denotat habitudinem cauſæ formalis: ita ꝙ ſenſus eſt, ſm quam formaliter vocamur, aut noïamur quales, ſm ꝙ formaliter forma denominans ſe habet reſpectu denoïatiui. vt albedo eſt ſm quam formaliter quis eſt albus, & nigredo qua quis eſt niger: & vlr abſtractũ reſpectu ſui concreti, vt humanitas eſt qua formaliter aliquis eſt homo, & equinitas, qua aliqs eſt equus. Qualitas ergo eſt ſm quã. i. qua formalr quales dicimur, vt albedine albi &c.

{ Secundum }

Secundum eſt ꝙ quale, licet ſumatur multipliciter, vt patet. 5. Metaphyſicæ. in propoſito tñ dupliciter ſumi ſufficiat. ſ. cõiter, prout inuenitur in oĩbus generibus, & qñ dicitur, ꝙ differentia prędicatur in quale, & qñ dicit ꝙ omnia genera accidentium qualificant ſubſtantiã & prędicantur in quale. Alio modo ſumitur proprie, ut eſt ſpeciale prædicamẽtum & certam entis naturam, generaliſsimam tñ explicat. In propoſito quia ly quales, ſine additione prolatũ eſt, proprie ſumitur: & ſtat pro qualibus ſimpliciter. cur autem genus hoc qualitatis nomen ſibi proprium vendicauerit, quolibet accidentis genere qualificante aliquo modo ſubiectum inferius in aſſignatione ſufficientie ſpecierum qualitatis dicetur. Tertiũ eſt ꝙ ly dicimur vel nos ſubſtantias ſubaudi, vel nos homines, non quia alia ab hoïe qualia non dicantur, ſed ꝙa ſoli hoïes ſm omne genus qualitatis quales ſunt: cætera nanq; vel qualitatibus corporibus tm̃, vel ſpiritualibus tantum afficiunt, homo aũt vtraſq; ſuſcipit: illas ſm corpoream naturam, iſtas ſm incorpoream, quam in parte intellectiua habet. Sed adhuc obſcura remanet diffinitio iſta, propter dubium motum à Boetho. Si. n. diffinitio iſta eſt bona, circulares fieri diffinitiones non erit vitioſum. Quale. n. diffiniri debet per qualitatem, quia eſt eius effectus formalis, & conſtat diffinitionẽ propriam rei cauſam intrinſecam explicare debere. ſi ergo qualitas recte per quale diffinita eſt, aperte circulus fiet.

T.c.19.

Qualis 2ª notio.

{ quales }

{ dicimur }

Apparet etiam ex his aliud peccatum, quia. ſ. per poſterius

sterius diffiniuit qualitatem: effectus. n. posterior est sua causa: quale autem iam dictū est effectum eē qualitatis.

Ad hoc cum Boetho dicitur, ꝙ quia generalissimum proprie diffiniri nequit, eo ꝙ genere caret: diffinitio ista descriptio quædam est, declarans à notioribus nobis qd nominis ipsius qualitatis: notius. n. est nobis quale q̄ sit qualitas, sicut vniuersaliter cōpositum nobis notius est
Cō. 3. simplicibus (vt Cōmentator ait in procœmio physicor.) grāmaticum siquidē grāmatica magis nouimus, & fortem fortitudine, &c. nullū ergo vitiū hic accidit, qa diffinitio nō est, sed descriptiua qdā quo ad nos declaratio.

Est autem qualitas eorū, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem species qualitatis habitus & dispositio dicantur.

Hic incipit diuisiue determinare de qualitate, assignando eius species. & antēq̄ eas numeret dicit, ꝙ qualitas est de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur. Quod potest dupliciter intelligi. s. de multiplicitate analogiæ excludēte vnitatem genericam, quæ est analogia simpliciter. sicut ens, principium, causa, elementum, & alia huiusmodi multipliciter dici affirmantur: et sic non sumitur hic, quia iam non de qualitate proprie, quā de-
T. c. 19. scripsit esset sermo, sed de qualitate cōiter (vt de ea tractatur in. 5. Metaphysicæ.) Alio modo potest ītelligi de multiplicitate cuiusdam analogiæ compatientis secum vnitatem genericam, quæ est analogia fm quid, qualis est inter spēs cuiusq̄ generis, inter quas est analogia fm esse perfectius & minus perfectum, de qua dicit Auer.
Cō. 2. prīo dist. 19. q. 5. art. 2. ad primum. in. 2. cōmento. 12. Metaphy. ꝙ nō impedit generis vnitatem, quam analogiam S. Tho. in. 1. Sententiarum, distinctione. 19. vocauit analogiam fm esse & non fm intentionem: & sic intelligitur hic qualitatem esse de numero eorum, quæ multipliciter dicūtur: continet siquidem multas species, de quibus fm prius & posterius dicitur, attēdendo esse earum: licet vniuoce dicatur de eis inspiciēdo eius propriam rationem, quæ eadem oīno in oībus seruatur. Hoc ergo præmisso ad primam qualitatis speciē descendit: & circa hoc facit quatuor. Primo proponit eam dicens: & vna quidem species qualitatis habitus & dispositio dicitur. Vbi primo declarādum habitus distinctio. est quid noīs habitus & dispōnis. Habitus cū ab habendo dicatur, sicut habere tripliciter sumitur, ita etiam habitus tripliciter sumi pōt. Primo modo cōiter, vt vna res dicitur habere aliquā, prout dicitur habere amicū, aut scientiam, aut quantitatem: & sic cum consequatur diuersa prædicamenta, inter postprædicamēta annumeratur, & ibi de eo erit sermo. Secundo modo minus cōiter, vt est quoddam medium per modum actionis et passionis, inter habētem et habitum, prout dicimur vestiti vel armati ex vestium vel armorum adiacentia, & sic habitus est vnum genus generalissimum. Tertio modo sumitur habit⁹ adhuc minus cōiter, vt est id, quo res quodam modo, i. bene vel male se habet ī ordine ad naturam, vel operationem, prout dicimur bene vel male habituati fm virtutes, vel vitia: & sic cum id, quo formaliter res sic se habet sit qualitas (vt īductiue facile patet) & ex sufficientia specierum qualitatis clarius apparebit, vna specierum qualitatis habitus ponitur hic ab
Dispositio Aristotele. dispositio, etsi ordinem habētis partes significare dicatur.
T. c. 24. 5. Metaphy. ac per hoc non videat pertinere ad genus qualitatis, si recte tū consideretur nō longe â genere hoc iudicabitur. dispositio siquidem vt ibidem dicitur importat ordinem habentis partes, aut fm locum, aut fm potentiam, aut fm speciem: vbi (vt Simplicius S. Tho. test. dicit) oēs dispōnes tetigit. Primo
Prima. 2. q. 49. art. 1. ad tertium. corporeas dicens fm locum: & sic dispositio pertinet ad prædicamentum situs, quia dicit partes ordinatas fm locum: & sic dicimus aliter disponi sedētem, & aliter stantem. Deinde spirituales simpliciter, vt sciētia, vel respectu primarum, vt sanitas, & has tetigit fm duplicem statum. s. inchoationis, per ly fm potētiam, quia quod inchoatiue est, in potentia quadam est, & perfectionis per ly fm speciem, quia res speciē sua perfectione fortitur: & sic dispositio in qualitatis genere iuenitur, quia dicit non ordinem, cū sit relatiuum fm dici, sed potestatiuas partes qualitatis in ordine ad aliquid, puta naturam, vt sanitas & pulchritudo, vel operationem, vt scientia & prudentia: significat ergo hoc in loco tam dispositio q̄ habitus qualitatem quandam, qua res bene vel male se habet ad operationem: vt virtus & vitium, &c. vel ad naturam, vt sanitas & īfirmitas: licet dispositio illā qualitatem non tam fm se importet q̄ vt partes potentiales habet, vel secundum perfectionem, vt completa scientia, vel secundum præparationem & idoneitatem, vt virtus, aut scientia inchoata, &c.

Secundo est videndum, qūo vna spēs sint habitus & dispō. Sed quia plene sciri nequit absq̄ notitia sequentium. ideo vsq̄ ad sequentem particulam differatur.

Differt autem habitus à dispositione, ꝙ permanētior & diuturnior est. Tales. n. sunt scientiæ & virtutes. scientia. n. videtur esse permanentium & diuturnorum, vt siquis vel mediocriter sumat scientiam, nisi forte grādis permutatio facta sit vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem et virtus, vt iustitia, vel castitas & singula talium non videnť posse facile moueri, neq; facile permutari. dispositiones vero dicuntur quæ sunt facile mobiles & cito permutabiles, vt calor & frigiditas & sanitas & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur. n. circa eas homo quodammodo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter aūt & in alijs, nisi forte in his, quæ contingit p̄ temporis longitudinē in naturā cuiusq̄ transferri, vt insanabilis vel difficile mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitum vocet.

Hic secundo differentiam inter habitum & dispositionem tradit dicens habitum in hoc differre à dispōne, ꝙ habitus est qualitas difficile mobilis, dispositio autē est facile mobilis. exempla habitus sunt sciētia, vt Geometria, Arithmetica, &c. & virtus vt iustitia, castitas. Exempla dispōnis sunt calor, frigiditas, sanitas, & ægritudo: & qm̄ hæc naturalia sunt entia, ideo more naturalium intelligēdum esse docet ꝙ habitus difficillime mobilis & ꝙ dispositio facile mobilis sit. Mos autē naturalium est, ꝙ talia semper fiunt nisi impedimentū aliquod accidat. homo. n. generat hoiem nisi impedimentum aliquod sit, & similiter oliua oliuam: longioris quoq; vitæ sunt, vegeti corpore, q̄ debiles: contingit tamē ex aliqua causa aliter euenire. Et similiter habitus difficile mobilis est: contingit tamen ex aliqua infirmitate aliter euenire, & idem est iudicium quo ad facilem mutabilitatem dispositionis, propterea Aristoteles vtrobique inseruit (nisi forte, &c.)

Num habitus & dispositio, vna vel duę spēs qualitatis sint.

Circa differentiam inter habitum & dispōnem, dubium prætactum occurrit, an sint duæ spēs, an vna. Quòd. n. non sint duæ, sed vna ex textu dupliciter patere videtur. Primo, quia expresse dictū est, & vna species qualitatis est habitus & dispositio. Nec est curę, an sit species specialissima, an sit subalterna. sufficit. n. proposito ꝙ non sint duæ subalternę, nec duę specialissimę, sed ꝙ vnam diuersimode significent. Secundo ꝙa ea, quæ differunt accidētaliter tantum, non differūt specie. in textu aūt nulla alia dria assignatur nisi accidentalis. s.

facile

facile & difficile mobile: has ſiquidem differentias eſſe accidentales ex eo patet, ꝙ facilis vel difficilis mobilitas ad motum & paſsionem pertinet, ac per hoc qualitatis differentia eſſentialis eſſe nõ poteſt, vt pote quæ eſt extranei generis. In oppoſitum eſt authoritas S. Tho. in prima ſecũdæ. ex cuius quæſtionibus. 49. & .50. fere oĩa bona, quæ in hoc prædicamẽto ſcribimus, ſumpta ſunt.

q. 49. ar. 2. ad tertium.

Ad hoc dubiũ dupliciter reſpondetur. primo ſm Boethum & Albertum, ꝙ habitus & diſpoſitio differunt ſicut perfectum & imperfectum in eadem ſpẽ. vt Sortes puer & ipſe vir: vnde ſm hanc viam, ideo coniunctione copulatiua iunxit hæc noĩa Ariſto. dicens habitus et diſpoſitio, quia eandem rem important. Duplici aũt vocabulo eam ſignificauit ad inſinuandũ duplicem modum eſſendi illius. ſ. perfecte & imperfecte. Secũdo reſpondeť ſm S. Tho. ꝙ habitus & diſpoſitio ſunt diuerſæ ſpecies. Nec obſtat Ariſto. dixiſſe vnam eſſe ſpeciem, quia hoc dixit ad inſinuandum genus proximum habitus & diſpõnis non eẽ qualitatem, ſed quoddam ſubalternum vocatum ab antiquis applicatio, quæ vna ſpecies ſubalterna eſt, in qua vniuntur habitus et diſpoſitio. Nec etiã impedit propoſitũ, ꝙ facile aut difficile moueri (ad paſſionis genus) pertineat: qm̃ ad circũloquendum ꝓprias rerum differentias nobis ignotas, oportet accidẽtalibus proprietatibus vti: & hoc hic obſeruatum eſt. Ad claram aũt notitiam ſententiæ S. Tho. noſſe oportet, ꝙ alicui poteſt cõuenire eſſe facile vel difficile mobile dupliciter. ſ. ex ratione ſpeciei, vel ex conditione indiuidui. Illud dicitur eſſe difficile mobile p̃ ſe, ſeu ex ratione ſpeciei, quod ex natura ſua vendicat ſibi cauſas difficile variationem compatientes, vt ſcientia, cuius cauſæ ſunt lumen intellectus agentis & intellectus poſsibilis, & præmiſſæ, quæ ſe aliter habere nõ poſſunt. Et ſimiliter illud dicitur eſſe facile mobile per ſe ſeu ex ratione ſpẽi, quod ex natura ſua vendicat ſibi cauſas facile tranſmutabiles: vt ſanitas, quæ cauſaťex calido & frigido, &c. quæ propter alterationes continuas facile tranſmutantur, illud aũt dicitur eſſe facile vel difficile mobile per accidẽs ſeu ex conditione indiuidui, cui ex eo ꝙ eſt in hoc ſubiecto ſic diſpoſito, &c. facile vel difficile tranſmutabile eſt. vt ſcientia, quæ ex ſe difficile mobilis eſt, per accidẽs tñ, ex eo ꝙ eſt in hoc male diſpoſito inchoatiue, &c. facile mobilis eſt. & per oppoſitum ĩfirmitas, quæ per ſe facile eſt mobilis, ex eo quod eſt ſic firmiter radicata in hoc difficile mobilis eſt. Illæ ergo qualitates, quæ difficile mobiles ſunt ex ratione ſpeciei, habitus ſunt, illæ autem, quæ ex ratione ſuæ ſpẽi facile mobiles ſunt, diſpõnes ſunt: ita ꝙ habitus & diſpoſitio diſtinguunt ſpecifice p̃ differentias circũlocutas, per difficile mobile et facile mobile ex ratione ſpeciei. Cõſentaneus autem Ariſtoteli magis ſenſus iſte oſtenditur ex tribus. Primo ex eo, ꝙ exemplariter declarãs habitus & diſpõnes inter habitus non niſi ea quæ per ſe permanentia ſunt numerauit, ſ. ſciẽtias & virtutes: & inter diſpoſitiones ſimiliter ea tantũ, quæ facile trãſmutantur, vt calidum & frigidum, ſanitatem & infirmitatem. Secundo ex eo ꝙ dicit: ſcientiam etiã mediocriter ſumptam eſſe habitum, quod cõſtaret eſſe falſum: qm̃ ſcientia imperfecta diſpoſitio eſſet, non habitus, ſi diſpoſitio non differret ſpecifice ab habitu. Tertio, qm̃ in particula ſequenti expreſſe inducit cõem modum loquendi ad probandũ ꝙ quę per ſe diuturna ſunt, ſunt habitus, quæ autem per ſe cito tranſmutabilia ſunt diſpoſitiones ſunt. & arguit ex eo quod etiam ipſi habitus qm̃ debiliter retinentur diſpõnes vocantur, vt ibi clarius patebit. Nec obſtat, ꝙ Ariſtoteles dicat, quod infirmitas inſanabilis habitus vocatur: quoniam vt ex dictis & dicendis in ſequenti particula patet, hoc eſt intelligendum quo ad modum, non quo ad rem.

Prima ſecũ dę. q. 49. ar. 2. ad tertiũ.

Propria & ſpecifica diſtinctio habitus & diſpoſitionis.

CIRCA exempla prima de diſpõne. ſ. vt calor & frigiditas dubium eſt, qũo calor & frigus ponantur in hac prima ſpecie qualitatis, cum pertineant ad tertiam. Sed A quoniam hoc clarius percipi poterit declarata tertia ſpecie, ideo illucuſcꝫ differatur. Circa aliud exemplum de diſpõne datum, ſ. vt ſanitas & infirmitas, aduertendum eſt ꝙ Alexander (vt Simplicius S. Tho. teſte refert.) putans primam ſpẽm qualitatis inueniri tantum in aĩa, dixit hæc Ariſtotelis verba ita exemplariter accipiẽda, vt non intelligamus ſic eſſe, ſed ex his exẽplis diſcamus naturam habitus & diſpoſitionis. vnde ſm eum ſanitas & pulchritudo & aliæ diſpõnes corporeę habitus non ſunt, extenſo habitus vocabulo ad omne id quod eſt in prima ſpecie qualitatis. Sed intẽdebat apud ipſum Ariſtoteles, ꝙ ſicut ſanitas et infirmitas ſunt facile mobiles, ita diſpõnes vereę, quæ in aĩa ſunt inueniuntur facile mobiles. Sed hęc ſententia dupliciter à S. Tho. refellitur: tum, quia Ariſtoteles eodẽ modo adduxit hæc exẽpla, & illa alia pertinentia ad aĩam. ſ. ſcientiam & virtutem: tum, quia expreſſe in. 7. Phyſicorum, ſanitatem & pulchritudinem inter habitus numerat. intendens tamen per habitum (vt diximus) primam ſpeciem qualitatis. Relinquendus ergo hoc in loco Alexander videtur: & dicendum ſanitatem & pulchritudinem & alia hmõi, in prima ſpecie reponi, non tũ habitus proprie eſſe, ſed diſpoſitiones, qm̃ cauſas corporales habent facile trãſmutabiles, vt experientia docet. Ex prædictis habes ſtudioſę lector deciſionem illius quæſtionis, an habitus aliquis ſit in corpore: quod. ſ. nullus habitus proprie loquendo eſt in corpore: ſed omnes ſunt aut totaliter aut principaliter in anima. intelligendo autem per habitum primam ſpeciem qualitatis, aliqui habitus ſunt in corpore vt ſanitas & pulchritudo, &c.

T. c. 17.

Omnes habitus in anima ſunt.

Manifeſtum eſt autem, quòd hæc volunt habitus nomĩari q̃ ſunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nãꝙ diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles, dicunť non habitum habere: quamuis ſint ad diſciplinas peius vel melius diſpoſiti. quare differt habitus à diſpoſitione, ꝙ hoc quidem facile eſt, illud vero diuturnius & difficilius mobile.

Hic tertio declaratam differentiam inter habitum & diſpoſitionem clariſsime probat ex cõi loquẽtium vſu: dicens, hoc eſſe manifeſtum, quia in diſciplinis, quas habitus eſſe diximus, etiam mediocriter ſumptis, habitus noĩe vti non conſueuimus: qm̃ non multum retinentes, ſed facili mutabilitate eas habentes ſunt aliqui, dicũtur ſiquidem tales peius vel melius diſpoſiti ad huiuſmodi diſciplinas: puta geometriam vel phyſicã magis q̃ geometræ, vel phyſici. differentia igitur ĩter habitum & diſpoſitionẽ hæc eſt, ꝙ ille ex ſe ſibi vẽdicat difficile poſſe moueri, hæc autem facile. Aduertendũ eſt hic primo ꝙ quia multa conueniunt rei per accidens, quę ex natura propria ſibi non vendicat: ideo nihil prohibet inueniri habitum aliquem facile mutabilem in illo, et ſimiliter diſpoſitionem aliquã difficile in eo mobilem, ex aliqua occurrente cauſa: & tunc contingit habitum eſſe nõ diſpoſitionẽ, ſed per modum diſpõnis. & ſimiliter diſpoſitionem eſſe non habitum, ſed per modũ habitus. ſcientia. n. quæ nõ firmiter retinetur, habitus quidem eſt, ſed per modum diſpoſitionis eſt, quia facile perdi ab illo poteſt, ĩfirmitas vero iam firmiter radicata diſpoſitio quidem eſt, ſed per modum habitus ineſt. vnde fit vtà talibus modis eſſendi potius q̃ à naturis rerum, infirmus habitus dicať diſpoſitio, & firma diſpoſitio dicatur habitus, etiã ab ipſo Ariſtotele vt ex habitis hucuſcꝫ patet.

Habitus aliqs diſpõ, & econtra, diſpoſitio habitus dicit, ſed per accidens.

Aduerte ſecundo tu nouitie, ꝙ difficile mobile & facile mobile vt ſunt differentiæ ſpecificæ diſtinguentes habitum & diſpoſitionem inter ſe, & vt ſunt modi eſſendi eorum æquiuoce dicũtur, difficile mobile, & facile mobile. Primo nanꝙ modo naturas eorum conſtituunt & diffinitionem eorum ingrediũtur, ſeparariꝙ ab eis non

possunt etiam per intellectum, sicut nec rationale ab homine & irrationale ab equo. Secundo autem modo accidentia eorum sunt & extranea ab eorum naturis, succedereq; sibi inuicem circa idem possunt vt magis & minus circa calidum & frigidum se habent, &c.

Sunt autem habitus & dispositiones: dispositiones vero non necesse est habitus esse. qui enim retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto conuenientiam habitus cum dispositione alio modo sumpta ponit. Vnde aduertendum solicite est, q̃ dispositionis nomine æquiuoce vtitur hic & superius. Dupliciter siquidẽ sumitur dispositio. Vno modo vt distinguitur contra habitum, & sic superius de ea habitus est sermo. Alio modo vt est genus ad habitum & dispositionem prædictã. & sic sumitur hic: vbi dicit̃, q̃ habitum necesse est dispositionem eẽ, sicut hominem oportet esse animal. dispositionem vero etsi contingat esse habitum, non tamen est necessarium, vt animal: & si contingat esse hominem, non tamen necesse est esse hominem, potest enim esse leo.

Secũda qualitatis spẽs.

Aliud vero genus qualitatis est secundum quòd pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quòd habent potentiam naturalem, vel impotentiam facere aliquid facile, vel nihil pati. vt pugillatores, vel cursores dicuntur non q̃ dispositi aliquo modo, sed q̃ habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo q̃ habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiãtur: Egrotatiui vero q̃ habeant impotentiam nihil patiẽ di. Similiter autem his & molle & durum se habent. durum enim dicitur q̃ habeat potentiam non facile secari, molle vero q̃ habeat eiusdem ipsius impotentiam.

Hic iam ponitur secunda species qualitatis. s. naturalis potentia vel impotẽtia, & duo facit. Primo proponit eam cum exemplis dicens, aliud vero genus, &c. Vbi duo aduertenda sunt. Primum est, q̃ spẽm hanc genus noiauit: tum vt persuaderet, q̃ species subalternas qualitatis enumerat, tum quia manifestũ est naturalem potentiam et impotentiam in vnam speciem specialissimã non conuenire. Secundũ est, q̃ genus hoc ab antiquis vocatum aptitudo ab Arist. nominibus suarũ specierum vocatur naturalis potentia vel impotentia, non copulatiue, sed diuisiue, vt Alberto placet, quia in vnam non conueniũt naturam, pluribus aũt nominibus, quia impotentia sub aptitudine non conuenienter annumerat̃. Secundo proposita manifestat. proposuit aũt nomen generis huius & exẽpla: & ideo singula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatem hanc ideo dici naturalem, quia nõ exercitio acquisita, sed à natura indita sit: non. n. dicuntur cursores, potẽtes facile currere, eo q̃ sint dispositi per artem aliquam ad currendum, sed eo q̃ naturalem habent aptitudinem seu potentiam ad facile currendum, quia. s. habẽt crura longa & agilia & corpus non graue, &c. sumitur ergo hic naturale, vt distinguitur contra acquisitum. Sed discrete audiẽdum est naturalem potentiam & impotentiam naturam consequi: qm̃ naturalis potentia naturam sequitur, ita q̃ ab ea emanat tanq̃ eius proprietas perfectiua. naturalis aũt impotentia naturam ita consequitur, q̃ potius naturæ defectum sequi dicitur ab Alberto: illa siquidem sequit victoriam formæ supra materiã, i. perfectam subiectionem materiæ sub forma, ista autem victoriam materiæ supra formam. i. incompletam comprehẽsionẽ materiæ à forma. Deinde declarat (ly potentia vel impotentia) dicens q̃ potentia vocatur principium facile faciendi aliquod, aut nihil patiendi. i. fortiter resistendi. vt pugillatores dicunt̃, eo q̃ naturalem potentiam habeant ad facile dandum fortes ictus, et sanatiui seu salubres dicunt̃, qui potentiam naturalem habent nihil patiendi à contrarijs inductiuis infirmitatis. impotentia autem dicitur principium impotens ad resistendũ aut ad facile faciendum: tale siquidem aut idem est q̃ impotentia ad nihil patiendum. vt egrotatiui dicuntur eo q̃ habeant impotentiam naturalem vt nihil resistere possint contrarijs: ac per hoc facile patiuntur, et consequenter impotentes sunt ad nihil facile patiendum, aut idem est quod impotentia ad facile aliquid explẽdum, vt inepti ad cursum dicunt̃ impotẽtiam habere naturalem ad currendũ, &c. Demum addit q̃ similiter his se habent durum et molle & est sententia clara. Notandum est hic, q̃ impotentia dupliciter sumi potest. s. priuatiue: & sic quia non significat aliquod positiuum, sed priuationem potentiæ, ideo non sumitur hic impotentia priuatiue. Alio modo sumi potest cõtrariæ, & sic significat aliquid positiuũ. s. principium facile patiendi, aut difficile operandi, vt dictũ est: & sic sumit̃ hic, qm̃ spẽs qualitatis ponit̃: constat n. spẽm qualitatis eẽ nõ posse nisi positiuum aliqd̃, &c.

Quũ & hęc da spẽs inuicem dinentur

CIRCA ordinem duarum iam expositarum specierum dubium occurrit: eo q̃ præposterus videtur: naturalis siquidem potentia vel impotẽtia, cum naturam sequatur prior naturaliter est habitu & dispositione aduenientibus aliunde saltem completiue. ergo naturalis potentia debuit primo loco poni. Ad hoc dubium dupliciter respondet. S. Tho. primo q̃ quia habitus & dispositio perficiunt subiectum non absolute, sed in ordine ad naturam, & natura est primũ quod est in re, ideo habitus primum tenet locum. Et iuxta hoc dicitur ad rationem in oppositum, q̃ licet res, quæ est habitus, sit posterior potentia naturali: qa tamen id in ordine ad quod perficit habitus, est prius eo in ordine ad quod perficit potentia naturalis: quia natura est prior operatione: & hoc est potius intuendum ideo &c. Secundo dicit q̃ licet naturalis potẽtia sit prior habitu ordine generationis, habitus tamen est prior naturali potentia ordine perfectionis, sicut actus est prior potentia: & quia hic ordo est prior simpliciter, ideo habitũ primo posuit, & iuxta hoc patet responsio &c.

Prima de q. 4 a. 3. ad 2 dum.

Tertia vero spẽs qualitatis ẽ, passibiles qualitates & passiones. sunt autem huiusmodi vt dulcedo & amaritudo & austeritas & omnia his cognata. Amplius autem & calor & frigus & albedo & nigredo. Quod quidem igitur, & hæ qualitates sunt manifestum est.

Hic ponitur tertia spẽs qualitatis. circa quam tria facit. primo proponit eã cũ exemplis dicens. Tertia vero spẽs &c. Vbi aduertendum primo est, quod alternatim vtitur nomine speciei & generis: vt insinuet vt supra diximus, q̃ de subalternis speciebus sermo est: deinde q̃ licet ab antiquis species hæc casus vocaretur, Aristoteles eam duplici vocabulo inserta coniunctione copulatiua eam vocauit: & duobus quidem vsus est nominibus. non quia due sint species, sed quia oppositos modos eiusdem speciei important. s. difficile & facile mobile: coniunctione autem copulatiua vt ostendat eandem rem vtriq; subesse.

Circa

CIRCA exemplа demum data notandum eſt, ꝙ dubitatio quædam quoſdam inuaſit, cur Ariſtoteles non adduxit in exemplum qualitates odorabiles: & audibiles, ſed guſtabiles tangibiles & viſibiles tm̃. Nec videt eis ſatisfieri dicendo, ꝙ non exigebat tractatus hic adducere omnia in exemplum: quoniam cum credatur Ariſtotelem non niſi artificioſe loqui, dubiū reſtat cur ſenſibilia guſtu, tactu, & viſu magis q̃ alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab alijs dicatur) videtur mihi dicendum ꝙ cõ ſulto Ariſtoteles tres has ſpecies ſenſibilium adduxit: in tendebat ſiquidem ſtatim oſtendere quomodo diuerſimode hæc qualitates paſsibiles eſſent: & vt clare patet infra, alia ratiõe qualitates viſibiles dicuntur paſsibiles, & alia cæteræ. Et quoniam inter cæteras eſt hæc differẽtia ꝙ vel faciunt paſsionem fm illam qualitatem ſenſibilem, vel fm aliquam adiunctam: & hæc differentia manifeſtiſsime patet inter tangibile, & guſtabile, quia calidum tactum facit organum calidum, dulce vero guſtatum & ſi non faciat organum dulce, facit tamen ipſum humidum: ideo ad inſinuandam manifeſte diuerſitatem qualitatum in hoc ꝙ paſsibiles dicuntur, ſupradicta delegit exempla. Vel ideo quia paſsiones animæ fm hæc ſenſibilia communiter ab omnibus experiuntur magis q̃ fm alia: vt patet.

in hoc ca.

Quęcũq; enim has ſuſceperint, qualia dicũtur ſecundum eas: vt mel quoniam dulcedinẽ ſuſcepit, dulce dicitur: & corpus albũ, eo quòd albedinem ſuſcepit. ſimiliter autem ſe habet in cæteris.

Hic ſecundo volens prępoſita manifeſtare, incipit a paſsibili qualitate, intẽdens declarare, ꝙ ſupradicta ſint & qualitates & paſsibiles. & primo declarat quod ſint qualitates ex deſcriptione qualitatis ſic, ea, fm quæ qualia dicuntur, qualitates ſunt. ſed iſta ſunt huiuſmodi, qa quæcunq; ſuſceperint iſta dicũtur qualia. mel enim, qm̃ dulcedinem ſuſcipit quale dicitur dulce &c. ergo iſta & ſimilia ſunt qualitates &c.

Paſsibiles vero qualitates dicuntur non ꝙ ea, quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur. neq; enim mel quòd aliquid paſſum ſit dicitur dulce, nec aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ eas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint: ſed quoniam vnaquæq; eorum, quæ dicta ſunt, ſecundum ſenſuum qualitatem paſſiõis perfectiua ſunt, paſſibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim quãdam paſſionem ſecundum guſtum efficit, & calor ſecũdum tactum, ſimiliter autem & alię. Albedo autem & nigredo & alij colores non ſimiliter his, quæ dicta ſunt, paſsibiles qualitates dicuntur, ſed eo quòd ipſæ ab aliqua paſſione innaſcuntur. Quòd enim fiunt per aliquam paſſionem multæ colorum mutationes manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt: & timens pallidus, & vnumquodque talium. Quare etiam ſiquis natura aliquid talium, perturbationum've paſſus eſt, ſimilem colorem oportet eũ habere. Quę enim affectio nunc ad verecundiam circa corpus facta eſt: & fm naturalem paſſionem eadem fiet actio, vt naturalis color ſit ſimilis.

Declarato, ꝙ huiuſmodi ſint qualitates declarat modo ꝙ non qualeſcunque qualitates ſunt, ſed qualitates paſsibiles. Vbi prælibandum eſt, ꝙ, cum paſsibile a paſsione dicatur, aliquid poteſt dici paſsibile quatrupliciter. Primo & proprijſsime quia eſt aptum natum ad ſuſcipiendam paſsionem. Secundo quia ĩ receptione ipſius in alio, ſuſcipiẽs ipſum patitur. Tertio quia eſt cauſatiuum paſsionis. Quarto quia eſt effectus paſsionis. horum autem modorum tres vltimos Ariſtote. exprimit in litera, primo ſub ſilentio pertrãſito, quia clariſsimum eſt, quod qualitas non poteſt dici paſsibilis illo modo: quia ipſa ſubiectum aliorum non eſt, ſed in ſubiecto ſuſtentatur. Tangens ergo hos tres modos, primo excludit eorum primum modum a noſtro propoſito dicens, paſsibiles vero qualitates non ideo dicuntur, ꝙ hæc ſubiecta, quæ illas ſuſceperint, aliquid recipiendo patiantur: & hoc declarat exemplariter. primo in guſtabilibus, deinde in tangibilibus, vt patet. Excluſo autem hoc modo, quoniam duo reliqui propoſito conſtructiue deſeruiunt, tali eos ordine tangit: quod ſtatim ſubdit, ꝙ ideo aliquæ qualitates, vt guſtabiles & tangibiles dicuntur paſsibiles, quia ſunt cauſatiuæ paſsionum ſecũdum ſenſum: & ſic tertium modum tetigit. vnde ait. (Sed quoniam ſingula eorum, quæ dicta ſunt ſcilicet guſtabilium & tangibilium ſunt paſsionis perfectiua: ſecũdum qualitatem ſenſuum. i. ſecundum ꝙ qualificant ſenſus: & ideo paſsibiles dicuntur qualitates.) & ſubdit exẽpla manifeſta. Deinde vltimum modum tangens, quo ſcilicet aliquid dicitur paſsibile: quia eſt effectus paſsionis, ſubdit: de viſibilibus ꝙ albedo & nigredo & alij colores non dicuntur qualitates paſsibiles ea ratione, qua præcedentes, ſed quia ipſi colores qualitates ſunt, quæ ab aliquibus paſsionibus innaſcuntur. Et quoniam dubiũ eſſe poterat circa hoc vltimo dictum, ſ. ꝙ colores ab aliquibus paſsionibus innaſcũtur, ideo ſtatim huius declarationem ſubdit. Ad cuius euidentiã ſciendum primo eſt, ꝙ color vnus fm ſpẽm habet duplicem modum eſſendi, ſ. firmiter, vt patet in naturaliter rubeo: & inſtabiliter, vt patet in rubicundo ex verecũdia: & quia effectus, pportionati ſunt cauſis, conſequens eſt, hæc tria in cã coloris inueniri: ita ꝙ cãm coloris vnam fm ſpẽm & ſtabile & fluxibile habere eſſe cõtingit, vt ſic vnitas cãæ vnitatẽ effectus, & modus eſſendi cauſæ modũ eſſendi effectus pũeniat. Sciendum ſecundo eſt, ꝙ quia color cito tranſiens, vt patebit, non numerat ĩter qualitates, ſed paſſiones: & ſermo præſens eſt de colore, qui ſimpl'r appellat' qualitas: hunc aũt conſtat eſſe colorẽ habẽtem eſſe firmũ & ſtabile: ideo Ariſtoteli nõ ſat fuit ꝙ ad ſenſum pateat colorẽ generari ex paſsione in verecundo & timido &c. ſed voluit rõne manifeſtare, ꝙ color firmus ex paſsione fieret. Et quia a notioribus nobis innata eſt nobis via procedẽdi, ideo ex cã coloris tranſeuntis cãm coloris pmanentis manifeſtauit, vt patet in textu. Conſiſtit aũt ratio eius in hoc: coloris tranſeuntis cã eſt paſſio, ergo & coloris pmanentis cã eſt paſsio, pmanens tñ. cõſequentia fundat' ſuper illa, ppoſitione, vnius effectus fm ſpẽm vnica eſt cauſa fm ſpeciem in vno genere cauſæ &c. & alijs dictis in primo notando. ab Ariſtotele vero hic vbi ſupficietenus loquit', non, pbatur, ſed declaratur. dum poſtq̃ antecedens poſuit ſubaudito conſequente ſubdit, ꝙ ſiquis aliquid talium paſsionum. ſ. timoris vel verecundię paſſus eſt naturaliter. i. non per modum paſsionis, quę tranſit cito, ſed firmiter per modum, quo naturalia inſunt: puta ꝙ ſit naturaliter timidus vel verecundus, ſimilem enim habere colorẽ neceſſario eſt: quoniam ex ſimilibus cauſis ſimiles proueniũt effectus. Sic enim corpus eius, qui ex verecundia rubet affectione quadam immutatur: puta ꝙ ſpiritibus ad cor vnitis ſanguis in faciẽ ſpargitur, ita in eo, qui naturaliter rubeus eſt ſanguinem naturaliter in facie ſparſum eſſe cõtingit, vt ſic color naturalis ſequatur paſsionem naturalem: & color tranſiens ſequatur paſsionem ſimpliciter.

Quæcunq; ergo talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt: passibiles qualitates dicuntur. siue enim secūdū naturalem constitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur. (Quales enim secundum eas dicimur) siue propter egritudinem longā, vel eidem propter æstum contingit nigredo, vel pallor: & non facile pretereunt, vel etiam in vita permanent, qualitates & istæ dicuntur. similiter enim quales & secundū eas dicimur. Quæcunque vero ex his, quæ facile soluuntur & cito transeunt, fiunt, passiones dicūtur, qualitates vero minime, non enim dicimur fm eas quales. neq; enim qui propter verecūdiam rubeus factus est, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem venit, pallidus est, sed magis eò q; aliquid passus est. quare passiones huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter aūt his & fm animā passibiles, passibiles qualitates & passiones dicuntur. Quæcunque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicū tur: vt demētia, vel ira, vel alia huiusmodi: quales enim fm eas dicuntur. i. iracundi, & dementes. Similiter autem & quæcunq; alienationes non naturales, sed aliquibus casibus factæ sunt difficile prętereuntes & omnino immobiles, etiam huiusmodi qualitates sunt: quales enim, & fm eas dicuntur. Quęcunq; vero ex his quę facile & citius prętereunt fiunt, passiones dicū tur. vt siquis contristatus iracundior fiat. non enim iracundus dicitur, qui huiusmodi passione iracūdior est, sed magis aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime.

Hic tertio concludit quæ sint qualitates passibiles et quæ passiones: sicq; dr̄iā inter eas ostēdit: & qm̄ vterq; non solum inter corporū accidētia, sed etiā inter animæ accidentia inueniūtur: idcirco primo manifestat propositum in corporibus, deinde in anima. Distinguit autē qualitates passibiles corporum in duos modos, quibus causari possunt a natura. s. & ab infirmitate longa, vel continuo æstu vel aliquo huiusmodi. Dicit ergo, q; quęcunq; taliū casuū. i. qualitatū, quas ab antiquis casus vocari dictū est, qa casualiter qñq; fiūt, innascunt a passionibus firmatis & difficile mutabilibus, passibiles qualitates sunt: siue passiones illæ firmæ ex naturali complexione sint, siue ab extrinseco aduenerint: dūmodo firmatę sint. & rōnē subdit, qa fm tales quales dicimur. dr̄ siq dem pallidus & qui naturaliter est pallidus, & q ex aliquo timore pallorē radicitus susceperit. Ad passiōes deinde declarandas se trāsferens ait, q; quæcūq; hmōi sunt cito trāseūtes & nō radicatæ, passiones dr̄, & nō qualitates passibiles. & subdit rōnē quare nō dicant̄ qualitates: quia. s. fm hmōi affectiones trāseuntes non dicimur quales, sed passi potius tale quid. si. n. qs ex verecundia ruborem incurrit, non dr̄ propterea rubeus, sed ruborē passus. Differt ergo qualitas passibilis a passiōe fm modum essendi: quia. s. passio importat qualitatē facile mobilē, passibilis vero qualitas qualitatē difficile mobilē. Expeditis aūt his quo ad corporales qualitates, ad animæ qualitates sermonem dirigit: tres similes gradus in eis distinguens, scilicet cito transeuntium, quæ passiones vocantur, vt subitæ iræ & tristitiæ &c. & causatarū firmiter ab aliqua infirmitate vel accidenti aliquo forti: vt dementia ex amissione rerū &c. quæ passibiles qualitates dicuntur: & causatarum a natura, vt naturalis timor, vel stultitia &c. quæ passibiles etiam qualitates sunt: probatq; singula vt superius circa qualitates corporis fecit. & est sermo clarus ex se. Ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, scrutandum est, quomodo passionis nomine hic vtatur Aristoteles: potest siquidē quadrupliciter sumi. Primo communiter pro omni receptione, siue perfectiua tantum siue corruptiua contrarij: prout non solum calefieri & tristari & letari, sed illuminari, sentire, & intelligere quoddā pati dicitur, vt patet in tertio de anima. Secūdo proprie pro passiua trāsmutatione cum abiectione contrarij: prout calefieri & frigefieri in passionis genere collocantur. sic enim sumpta passio genus generalissimum est. Tertio trāsumptiue pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudiū, dolor, spes & huiusmodi passiones dicuntur, eo q; per tales operationes anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali vt materia subseruiente. Vel ideo, quia cum voluntarium consistat in agendo, & operationes hæ inter voluntaria annumeratæ, inuitos plerunq; afficiunt, ac si voluntati non subessent: passiones merito vocantur: abiecto tam actionis q; operatiōis vocabulo &c. vt ī moralibus determinat̄. Quarto modaliter pro qualitate sensibili &c. existēte p modū passionis in transitu: passio. n. cum vel motus sit vel in motu consistat, fluens esse habet. Cū aūt Aristoteles passionis vocabulo dupliciter hic vtatur, s. vt noīe significante aliquid in hac specie tertia repositū, dum dicit: tertia spēs qualitatis est passio &c. & vt noīe, a quo sumptum est ly passibile, dum dicit, qualitatem passibilē dici vel ideo q; inferat passionē, vel q; inferat̄ ab ea: nō est difficile videre, qūo passionē acceperit distinguēdo eā cōtra passibilem qualitatem. cōstat enim q; quarto mō accepit passionem. s. pro qualitate sensibili cito trāseunte: quā vocauit passionem, vt dictum est, a mō essendi: quia. s. est per modū passionis. Sed difficile est clare percipere qūo vsus fuerit passionis noīe dū qualitatē passibilē a passione vt effectu vel vt causa denominauit: vnicuiq; siquidē antecedētium trium modorū testimoniū præbet textus. q; enim accepta sit passio cōiter, ex eo habetur, quod textu dr̄, calorem & saporem eē qualitates passibiles: qa fm sensum qualitatem passiōis perfectiua sunt. Constat enim q; perfici fm sensus qualitatem non nisi communiter est passio. In oppositum autem est q; si passionem cōmuniter accepisset, idem esset iudicium de colore & calore & sapore: quod expresse Aristoteles negat, passionem vero proprie sumptam esse Albertus testat̄. Et rō confirmat: quia noīa simpliciter prolata proprie intelligenda sunt. In oppositū aūt est: quia si a passione proprie dicta qualitas dr̄ passibilis, cur nō melius denoīat̄ a passione, qua in subiecto fit, q; a passione, quā in alio causat. melius aūt dico quia ab illa passione pōt denominari qualitas passibilis nō solū gustabile aut tangibile, sed ēt color: qm̄ patitur passiōe, pprie dicta subiectum dū coloratur. Præterea oportet fm hoc equiuoce Aristotelem vsum esse passione, a qua dicitur qualitas passibilis: qm̄ iuxta hāc viam, sapor dr̄ q̄litas passibilis a passiōe, pprie dicta. color aūt dr̄ q̄litas passibilis a passione trāsumptiue sūpta: qm̄ exp̄sse Aristoteles ait colorē esse passibilem qualitatē, quia innascitur ex passione. i. timore, aut verecūdia. Quod autem passio tertio mō. i. trāsumptiue, p actu appetitus sensitiui sumpta sit, inductus nūc vltīo textus explicite sonat. In oppositū autem sunt ea, q̄ præinducta mēbra cōfirmant. Quāuis autē difficultas hæc solui possit sustinēdo, q; de passiōe, pprie sumpta, p transmutatione. s. corporali cum abiectione contrarij

contrarij sermo sit. Videtur tñ mihi pasionem tertio modo sumptam esse scilicet pro operatione appetitus sensitiui, puta delectatione, tristitia, timore, & desiderio &c. Tum vt non fateamur difformiter accipi pasionē, a qua denominatur qualitas pasibilis, quando vt effectus, & quando vt causa, nomen dat. Tum quia pasio hæc sumpta pasionē proprie sumptam per se includit. Cadit siquidem materialiter in diffinitione operationis appetitus sensitiui pasio proprie sumpta, vt patet cum dicitur ꝙ ira est accensio sanguinis circa cor. Tum quia textus plurimum fauet huic sensui: verba siquidem illa, pro pasione perfectiua adducta, hoc insinuant: quia sensus verborū est, ꝙ gustabile & tangibile qualitates pasibiles dicūtur, qa fm sensuum qualitatem. i. quia ex hoc ꝙ sensus qualificant perfectiua sunt pasionis: puta delectationis, vel tristitiæ. experimur nanq;, ꝙ gustabile gustatum, delectationem vel tristitiam vel desideriū &c. parit: & similiter tangibile. Testimonium vero Alberti ratione confirmatum nihil penitus obstat: qm̄ (vt ex dictis patet) pasio appetitus sensitiui pasionem proprie dictam includit non per accidēs: dicta est ergo qualitas pasibilis a pasione animæ, quam nata est causare: vel a qua nata est causari &c.

Calor & frigus ad suā qualitatis speciē pertineant. Prima secū de. q. 50. ar. pri. ad tertium.

CIRCA illa exempla, calor & frigus, dubitaē ex eo ꝙ Aristoteles expresse posuit calorē & frigus in prima specie qualitatis, & nunc ponit in tertia, quomodo possunt hæc simul stare? Ad hoc dubium multipliciter respondetur (vt a sancto Tho. accepimus.) Quidā enim dicunt calorem & frigus, vt sunt in motu collocari ī hac tertia specie, vt autem perfectum esse habent: reponi in prima specie. Sed contra hoc instat Simplicius: quia fm hoc Aristoteles debuisset reponere in tertia specie calefactionem, & in prima calorem, quod non fecit: quia in vtraq; posuit calorem. Porphyrius autem scalam quatuor graduum fecit. & dixit calorem participatum ita imperfecte ꝙ non posit aliud calefacere, si est facile mobilis pasionem esse, si difficile mobilis, qualitatem pasibilem: participatum vero ita ꝙ posit alterum calefacere si facile mutabilis dispositionem, si radicitus vero, & immobilis habitum esse: vt sic naturalis processus de imperfecto ad perfectum a pasione ad pasibilem qualitatem, & ab hac ad dispositionem, & ab hac ad habitum compleretur. Sed hoc quoq; Simplicio non placet, qa fm hoc nō est diuersitas specifica inter diuersas species: quod rationi repugnat. Manifeste siquidem liquet omnem dictam differentiam materialem esse: vtpote quæ fm maiorem vel minorem participationem in subiecto attenditur & formalem diuersitatem non faceret. Propterea aliter dicendum est, ꝙ scilicet calor & frigus simpliciter in hac tertia specie reponuntur, calor autem & frigus vt conuenientia vel discōuenientia naturæ in prima specie posita sunt. sic enim constituunt sanitatem, aut infirmitatem: & similiter est de colore & figura vt constituunt pulchritudinem vel turpitudinem. hoc autem dixisse nihil aliud est, quàm dixisse sanitatem, de cuius ratione est quòd consistat in adæquatione caloris & frigoris esse in prima specie: & similiter pulchritudinem, de cuius ratione est quòd constat in proportione figuræ &c.

Nō a pasio ne subiecti dicituari no sunt pasibilem qualitatē, quā tis subiectum in eā recipiendo patiatur.

CIRCA illa verba. pasibiles vero qualitates dicuntur, non ꝙ hæc quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur &c. Aduerte nouitie diligenter intentionē Aristotelis & cessabit dubium: non intendit inquirere nunc de rebus, sed de rationabili nominis impositione. vnde scilicet qualitas dicta sit pasibilis. Et ideo non negat per hæc verba subiectum pati proprie suscipiendo qualitates pasibiles: hoc enim si negaret falsum diceret, sed negat ex tali pasione subiecti dictam esse pasibilem qualitatem, volens subsequēter aperire ꝙ ab animæ pasione vt effectu vel causa (vt declaratum fuit) vt dicta est qualitas pasibilis.

A CIRCA illa verba, quæcunque vero facile soluuntur pasiones dicuntur: qualitates vero minime. Attendendum est aliquid dici qualitatem dupliciter scilicet secundum rem tantum, vel secundum rem & modum. illud vocatur qualitas secundum rem, cuius essentia res huius generis est: & hoc modo pasiones, de quibus Aristoteles loquitur hic, qualitates indubie sunt. Nec oppositum docere intendebat in adductis verbis. Illud dicitur qualitas secundum rem & modum simul, secundū ꝙ quales simpliciter dicimur: & quia sic de qualitate loquitur nunc Aristoteles (vt patet ex eius diffinitione suprapposita) ideo negauit pasiones esse qualitates: constat siquidem, ꝙ secundum eas quales non dicimur. nō enim pallidus simpliciter dicitur, qui aliquantulo timore pallet &c.

B Quartum vero genus qualitatis est forma, & circa aliquid constans figura. Amplius autem adhuc rectitudo & curuitas, & si quid simile est his. secundum enim vnumquodq; eorum quale quid dicitur, & rectum aut curuū, & secūdum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & spissum & asperum & lene putabuntur quidem qualitatem significare, sed aliena huiusmodi putantur esse a diffinitione, quæ circa qualitatem est. quandam enim positionem quodammodo videntur vtrunq; partium significare. Spissum enim dicitur eo quòd partes ipsæ propinquæ sint, rarum vero eo quòd distent a se inuicem. & lene quidem quòd in rectum sibi partes iaceant, asperum vero quòd hæc quidem pars superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius

C quispiam modus apparuerit qualitatis, sed qui maxime dicuntur hi sunt. qualitates itaq; sunt quæ prædictæ sunt.

Hic ponitur quarta species qualitatis vocata ab antiquis quidem compositio, ab Aristotele autem forma et circa aliquid constans figura: vt circularitas, triangularitas, quadrangularitas & aliæ huiusmodi qualitates circa quantitatē consistentes: vt rectitudo & curuitas &c. Appellata est autem ab illis species hæc compositio, eo ꝙ fm eam substantia componitur non absolute, sed quo ad determinationem quantitatis in partibus suis. Hic autem vocatur forma fm Albertum ab actu continēdi eo ꝙ continet & concludit substantiam quantam. Vel ex eo ꝙ vicē formæ substantialis obtinet, dum diuersitatem specificam rerum, quæ ex forma causatur & cognoscitur ab intellectu, figura diuersa sensibus clare offert. Vel (vt S. Tho. in Septimo Physicorum placet) ab actu Lect. 5. cir. t. cō. 16.

D specificandi artificialia. figuræ enim formæ specificę artificialium sunt. Figura vero vocatur ex eo ꝙ ipsa quantitatis terminatione consistit, non ꝙ figura sit terminus quantitatis: quoniam quantitas sui generis terminis clauditur: corpus siquidem superficiebus, superficies vero lineis: linea autē punctis terminatur: sed quia ex terminatione quantitatis resultat. (Ly autem circa aliquid constans) dupliciter exponi potest: vel accipiēdo ly constans, in casu nominatiuo: & tunc determinat (ly figura) & est sensus, & figura constans circa aliquid: quia figura suis constat terminis circa substātiam. Vel in casu accusatiuo: & tunc determinat ly aliquid: & est sensus & figura circa aliquid constans ideſt non fluens, sed simul stans: & iuxta hunc sensum insinuatur natura subiecti vendicatis sibi figuram. res enim constans propriā habet figurā. quę aūt fluit, alienam figuram suscipit (vt patet de aqua, vino, & oleo &c.) Et qm̄ hm̄oi formę

& figuræ proprie dicuntur esse in corporibus & superficiebus, ideo eorum passiones in hac eadem specie reponere volens subdit, amplius rectitudo & curuitas &c. Proposita igitur hac quarta specie duo subdit. primo, probationem ꝙ contenta in ea sint qualitates ex eo ꝙ ſm vnumquodq; horum quale dicitur: ſm enim triangularitatem triangulus vel triãgularis dicitur: & sic de alijs. Qualitas autem est ſm quam quales dicimur. Deinde excludit quædam ab hac specie, quæ in ea cõtineri multis forte apparet. sunt autem hæc rarum & spissum: asperum & lene: quæ etiam ratione quantitatis substantiam denominant. Sed hec aliena à qualitatis genere esse dicit: eo ꝙ positionem significant. i. situm partium: quod ex eorum diffinitiõibus manifestat. & est textus clarus ex se. Aduerte hic, ꝙ verba Gilberti porretani (in libro Sex Principiorũ, capitulo depositione.) dubitationem inducunt: eo ꝙ ibi asseritur, asperum & lene qualitates significare. Sed hanc dubitationem explanat Albertus dicens: asperum & lene, & positionem & qualitatem importare: sed positionem principaliter, qualitatem autem secundario. Et propterea diuersimode intuẽtes hæc Aristoteles & Gilbertus non contraria, sed quę diuersimode vni conueniunt dixerunt. Vltimo sub dubitatione relinquit, an aliæ sint qualitatis species dicẽs. & fortasse alij quoq; apparebunt qualitatis modi. affirmat tamen supradictas quatuor species esse eas, quę maxime ſm famam numerãtur inter qualitates. Vbi notandum est ꝙ Boethus ex his Aristotelis verbis opinatur, alias quoq; esse qualitatis species, ab Aristotele alibi expressas: & hic ideo omissas, tum quia liber hic proincipientibus factus est, quibus non oportet omnia aperire, tum vt nos ad inquirendum ex nostro ingenio noui aliquid incitaret. Communis tamen via tenet sufficienter enumeratas ab Aristotele hic species qualitatis: & omnes consequenter qualitates reduci ad aliquã harum quatuor specierum. Quod autem dixerit, fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis, vt morem philosophorum & suum præcipue seruaret, causam fuisse credimus. Consueuerunt enim nõ determinatam rem adhuc ratione (nisi quasi per se nota relinquatur) sub dubio pertransire: eo ꝙ nihil debet vere scientiæ traditor temere asserere. Ne autem omnino ieiuni transeamus declaranda est sufficientia harum specierum breuiter ſm doctrinã sancti Tho. Siquis autem vult aliorum scientiam videre, legat Albertum hic & sanctum Tho. vbi supra. Qualitas, cum modum substantiæ importet, modus autem determinationẽ, oportet ꝙ sicut diuersimode modificatur seu determinatur potentia substantiæ: sic diuersimode qualis dicatur: vnde factum est vt id quo determinatur potentia substantiæ ſm esse substantiale qualitas substãtialis vocaretur: propter quod differentia in quale prædicatur: & id, quo determinatur potentia substantiæ ſm esse accidentale, qualitas accidentalis diceretur: propter quod omnia accidentia vt determinant subiecti potentiam qualitates vocantur. Sed qualitatis nomen proprium sibi genus hoc rerum vendicauit, ſm Albertum: quia facit simpliciter quale. cætera autem non faciunt simpliciter quale: sed cũ aliqua additione. quantitas enim facit quale quãtum, vel quale quotum: vt sic liceat loqui: & simile est in alijs. Vel: & in idem redit: licet determinans potentiam substantiæ ſm esse accidentale qualitas sit: quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationem potentiæ rei, & solum genus hoc cõsistit in ipsa determinatione subiecti: & distinguitur ſm ꝙ diuersimode subiecti potentiam determinat: ideo qualitatis sibi et rationem & nomen vendicauit, ita tamen ꝙ (vt dictum est) omne aliud accidens vt determinat potentiam subiecti qualitatis rationem sapiat, & nomen quodammodo habeat: & hæc appropriatio nominis qualitatis fuit causa, quare qualitas descripta est per quale simpliciter.

Cap. de positione.

Ratio specierum qualitatis satis optima.

Prima Secũdæ. q. 49. art. 2. c.

ex hoc enim ꝙ ſm aliquam rem quales sine additione dicimur, qualitatis genus conijcere docuit. Quia igitur qualitas dicitur ſm ꝙ determinat substantiæ potentiã ſm esse accidentale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia substantiæ ſm esse accidentale determinatur: vt diuisio sit per se. inuenitur autẽ potentia substantiæ determinabilis vel in ordine ad naturam, vel ſm actionem & passionem vel ſm quantitatẽ. si in ordine ad naturam conformiter scilicet vel difformiter, seu bene vel male: sic ponitur habitus & dispositio. Si ſm actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturę, vel ſm actionis & passionis principia, & sic habetur naturalis potentia vel impotentia; vel secundum actionis & passionis terminos, & sic habemus passionem & passibilem qualitatem. Si ſm quãtitatem sic ponitur forma & circa aliquid constans figura. Præter hos autem modos inueniat qui potest alios, quibus qualificari possit substantia. Conueniens autem ostẽditur præsens distinctio non solum ratione dicta, sed etiam, quia ex ea ordo specierum dictarum clare liquet: quia nanq; natura est primum, quod est in re & ipsam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt principia operationum: quarum multas ſm qualitates passibiles ad quas terminantur fieri necesse est: quoniam ad eas solas est motus: vt probatur in Septimo Physicorum. ideo habitus primo: naturalis potentia secundo: & passibilis qualitas tertio posita est loco: figuræ autem postremus remansit, eo ꝙ secundum quantitatem posteriorem dignitate omnibus prædictis: & generatione primis duobus: quorum secundo naturali affinitate annexum est tertium qualificat &c.

ate. cõ. vsq; 2. cõ. 21.

Qualia vero sunt, quæ ſm hæc denominatiue dicũtur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicũtur: vt a candore candidus, & a grãmatica grammaticus, & a iustitia iustus. similiter autem & in alijs. In aliquibus vero eo quòd nõ sint posita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur ab eis denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator, qui secundum potentiã naturalem dicuntur, a nulla qualitate denominatiue dicuntur. non enim posita sunt nomina potentijs, ſm quas isti quales dicuntur, sicut in disciplinis, secundum quas vel pugillatores vel palestrici secundum affectionem dicũtur. pugillatoria enim vel palestrica disciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue, hi, ꝙ ad eas afficiuntur dicuntur. Aliquando autem & posito nomine denominatiue non dr̃, id quod secũdũ ipsum quale dicitur, vt a virtute studiosus dr̃: virtutem. n. habendo virtuosus dicitur: sed nõ denominatiue a virtute dr̃. nõ aũt i pluribus hoc tale est. Quæ autem dicuntur qualia aut denominatiue a prędictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua intendit determinare de quali: & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia sunt quæ secundum hæc ideſt qualitates dictas denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his scilicet qualitatibus. Secundo declarat datam diffinitionem. & primo quo ad primam partem scilicet denominatiue dicuntur: dicens ꝙ pene in omnibus qualia denominatiue deriuãtur a qualitatibus, vt ab albedine albus &c. deinde quo ad alteram partem. i. vel quomodolibet aliter ab his: ostẽdens

duobus

duobus hoc modis cõtingere: vel quia qualitas ipsa nomen proprium non habet, vnde denominatiuum dicatur: & hoc maxime apparet in secunda specie qualitatis: vt potentia naturalis ad percutiendum & currendũ &c. ostendit: pugillator enim secundũ illam potentiam dictus ab illius potentię nomine non venit, sed ab artis pugillatoriæ nomine: & simile est de cursore & alijs huiusmodi. Vel quia ipsum quale a qualitate nominata non habetur denominatiue: vt a virtute habetur studiosus & non virtuosus: his ergo duobus modis quale inuenitur non denominatiue, sed quomodolibet aliter a qualitate dictum. Dubium hic accidit ex eo ꝙ Aristoteles quale per qualitatem diffiniuit & superius qualitatem per quale quod absurdum videtur: quia circularis doctrina videtur. Ex dictis hic soluitur: qualitatis siquidem descriptio a posteriori data est: qualis autem a priori. talem autem circulum difformem committere vitiosum non est: dummodo semper id, a quo procedimus, tunc sit nobis notius) vt in posterioribus diximus &c.)

Inest autem contrarietas, secundum qualitatẽ: vt iustitia iniustitiæ contraria est, albedo nigredini & alia. similiter autem & ea, quæ secũdum eas qualia sunt, vel dicuntur. vt iustum iusto, & album nigro, non autem in omnibus hoc est. rubro enim vel pallido aut huiusmodi coloribus nihil contrarium est qualibus existentibus.

Hæc est tertia pars huius capituli tradens proprietates qualitatis, diuisaq; in quatuor partes iuxta proprietatum numerum: quæ suis locis patebunt. Assignãs igitur primo primam proprietatem, scilicet ꝙ qualitas habet contrarium: tali ordine procedit. primo exemplariter declarat qualitatem habere contrarium: deinde quale quoque habete contrarium: demum hoc non conuenire omnibus qualitatibus, aut qualibus ostendit: & verba quidem textus satis clare hæc omnia manifestant, adeo vt expositione non egeant. Notanda tñ duo exigunt. Primũ est, ꝙ hic est sermo de contrarietate simpliciter & non ſm quid. dupliciter enim aliqua vocantur proprie cõtraria a philosophis scilicet simpliciter: & sic vnum vni tantum contrarium ponũt. sic enim contraria sunt extrema vnius generis, quæ maxime distant: & non nisi duo esse possunt, vt albedo & nigredo in genere coloris: & dulcedo & amaritudo in genere saporis. Vel ſm quid, & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se q̃ relata ad extrema. vt pallidum contrariũ dr̃ & rubro & albo & nigro et econuerso quodlibet horum pallido quodammodo contrariatur. Sed cõtrarietas hæc est ſm quid: pallidum siquidem vt sapit albedinem contrariatur nigredini: vt autem sapit nigredinem contrariatur albedini &c. (vt dr̃ in quinto physi.) quia igitur ista contrarietas est ſm quid contrarietas, & non simpliciter, eo ꝙ sic non sunt contraria ſm se, sed ratione alterius, vt patet ex dictis: ideo Aristoteles absq; additione contrarietatem hic proferens, de contrarietate simpliciter intelligendum se voluit. propter quod subiungendo dixit, in medijs coloribus contrarietatem non esse: quod verum non est nisi contrarietatem simpliciter accipiendo &c. Secundum est, quod notanter Aristoteles exempla ponens contrariorum in moribus, dixit vt iustitia iniustitiæ. iustitia nanque (vt in Quinto Ethicorũ ipse docet) nõ est virtus media inter duas malitias: quemadmodum aliæ virtutes morales: vt liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam: & fortitudo inter timiditatem & audaciam &c. sed opponitur iniustitiæ vt vnum extremum alteri extremo, sicut ægritudo sanitati &c.

A Amplius si contrariorum vnum fuerit quale, hoc palam est quoniam reliquum erit quale proponenti ex singulis alia prædicamenta. vt si est iustitia iniustitiæ contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur est in iustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ: nec quantitas, nec ad aliquid, nec vbi: nec omnino aliud quicquam nisi quale: sic autem & in alijs quæ secundum quale contraria sunt.

Hic secundo non ponit secundam proprietatem, sed vicem secundæ proprietatis. cum enim ad hoc ponantur hic proprietates vt insignitum eis illucescat prædicamentum quo ad contenta & non contenta: & hoc in loco documentum quo discernere discimus qualia a nõ qualibus tradatur, merito vice proprietatem poni dictum est. B Est autem documentum tale, quod si vnum contrariorum est quale reliquum etiam est quale: quod satis aperte in litera declaratur: inductiue ostendendo ꝙ nihil contentorum in alijs generibus qualitati cõtrariatur. Et ex eo habemus viam faciliorem ad discernendũ qualitates ab alijs: statim enim vt vnum contrariorum in qualitatis genere posuimus, scimus ex hoc ꝙ reliquũ in eodem genere est: & non oportet vagando quærere cuius naturæ sit.

Suscipit autem qualitas magis & minus. album enim magis & minus alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis & minus dicitur, sed & ipsa intensionem suscipiunt. cũ candidum nanq; sit, amplius contingit candidum fieri. Non tñ oĩa, sed plura. Iustitia nãq; si dicatur magis & minus iustitia potest quilibet C ambigere. similiter & in alijs affectibus. quidã enim de talibus dubitant. iustitiã nãq; a iustitia non multũ aiunt magis & minus dici, nec sanitatem a sanitate. Minus aũt alterũ altero habere sanitatẽ aiunt, & iustitiam minus alterũ altero habere: sic aũt & grãmaticã & alios affectus: sed tñ ea, quæ ſm eos affectus dicuntur indubitanter recipiũt magis & minus. grammaticior enim alter altero, dr̃, & iustior & sanior: similiter & in alijs. Triangulus vero et quadrãgulus non videntur magis & minus suscipere, nec aliqua aliarũ figurarũ. Quæcunq;. n. diffinitionẽ trianguli suscipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. Eorũ vero, quæ non recipiunt rationem eandem nihil magis alterũ D altero dr̃. nihil enim quadratum magis q̃ parte altera longior forma, circulus est: nullum enim ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si vtrumq; non recipiunt huius propositi rationem non dicetur alterũ altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. horum itaque prædicta sunt nihil est proprium qualitatis.

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis. s. suscipere magis & minus, vbi ipsa proposita tria facit. Primo declarat qualitatem suscipere magis & minus ex duobus, scilicet ex hoc ꝙ vnum est magis tale altero: & ex hoc quod idem est magis tale se successiue. vnde quo ad primum dicit, album enim magis & minus alterum

altero dicitur. quo ad ſecundum vero poſt ſubdit. ſed & ipſa. ſ. qualia intenſionem ſuſcipiunt: candidum nanq; cum ſit, cõtingit fieri amplius candidum. Deinde cũ ſubdit (Non tñ omnia.) oſtendit q̃ in aliquibus qualitatibus vertitur in dubium, an ſuſcipiant magis et minus: & intendit q̃ apud multos dubitaꝫ, an qualitatibus ſ̃m ſe ſeu in abſtracto ſignificatis cõueniat ſuſcipere magis & minus: puta iuſtitiæ ſanitati: & ceteris affectibꝫ. i. habitibus vel diſpoſitionibus: & ſimile dubiũ eſt de albedine & nigredine & alijs: indubitanter tamen tenent prædicti, q̃ qualia ſ̃m qualitates prædictas ſuſcipiunt magis & minus, vt iuſtus, ſanus, albus, & alia huiuſmodi. Ratio autem huius diuerſitatis non alia aſſignatur in litera, niſi modus loquendi: quia nõ dicitur magis aut minus iuſtitia aut ſanitas aut albedo, ſed dicitur magis & minus iuſtus vel ſanus aut albus. Tertio cũ ſubdit (triangulus vero &c.) oſtendit quod abſq; dubio non conuenit omnibus qualitatibus ſuſcipere magis aut minus: & circa hoc duo facit, primo proponit quod figura, quæ eſt quarta ſpecies qualitatis, non recipit magis & minus, dicens, triangulus vero & quadrangulus, quæ ſunt ſpecies figuræ: nec aliqua aliarum figurarum videntur ſuſcipere magis & minus. Deinde declarat tali ratione, ſi in figuris inueniretur magis & minus, aut hoc eſſet quo ad ea, de quibus non prædicatur diffinitio illius figuræ, aut quo ad ea, de quibus prædicatur, ſed nec in illis, nec iſtis inuenitur figura aliqua cum magis & minus. ergo figura non ſuſcipit magis & minus. minor in textu quo ad primam partem ſic declaratur: quia quæcũq; diffinitionem trianguli vel circuli ſuſcipiunt, omnia ſimiliter & non magis aut minus trianguli aut circuli ſunt. Quo ad ſecũdam vero ſubditur. Eorũ. vero quæ nõ recipiũt trianguli, aut circuli rõnẽ nihil magis alterũ altero triãgulus aut circulus eſt: & ſubdit exẽplũ huius. figura enĩ quadrata nõ eſt magis circulus q̃ figura altera parte lõgior: quia neutra eſt circulus, ſeu circuli diffinitionẽ recipit. & ſimpliciter ac vniuerſaliter conſtat q̃ verum eſt nihil eſſe magis tale niſi ſit tale. ſeu, vt in textu dr̃, & idẽ eſt, nihil dici magis tale quod propoſiti talis diffinitionem non recipit: qm̃ comparatiuũ præſupponit ſuũ poſitiuum: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus: horum itaq; quæ dicta ſunt nihil eſt, proprie, ppriũ qualitati: quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt ex dictis patet. Notãdũ eſt circa hanc partem, q̃ prædicta dubitatio dupliciter intelligi poteſt. ſ. philoſophice & logice: & ſiquidẽ intelligatur philoſophice p iuſtitiã & ſanitatẽ intelligendæ ſunt qualitates in ſeipſis: per qualia aũt intelligendæ ſunt participationes ipſarum in ſubiectis: ſeu ipſæ vt participantur a ſubiectis: & eſt dubitationis ſenſus, an qualitates ſuſcipiant magis & minus in ſuis eſſentijs: cum tñ indubitanter cõſtet q̃ ſuſcipiunt magis & minus in earum participatiõibus in ſubiectis: prout magis aut minus participantur ab hoc vel ab illo. verbi gratia, conſtat calorẽ magis & minus participari a diuerſis, aquis calidis, vel ab vna ſucceſſiue: & conſequenter calidum ſuſcipere magis & minus. Dubium tamen eſt, an illa res, quæ eſt caliditas, per hoc in ſeipſa augeatur, an ſola eius participatio augeatur. Et hæc quæſtio vſq; in hodiernum diẽ habet diuerſos opinantes: & quia philoſophica, eſt derelicta hic ab Ariſtotele: eam tamen determinauit. S. Tho. dicens, quando calidum intenditur, etiam caliditatem ipſam intendi. Si vero intelligatur logice, tunc per iuſtitiam & ſanitatem intelligenda eſt qualitas vt ſignificatur in abſtracto, per qualia autem qualitas vt ſignificatur in concreto: ita vt diuerſitas ſecundum modum ſignificandi difficultatem hanc ingeſſerit, & eſt ſenſus dubitationis cum conſtet concreta qualitatis ſcilicet iuſtum album grammaticum &c. dici cum magis & minus. Dubium tamen apud quoſdam eſt, an abſtracta earumdem qualitatum dicantur cum magis & minus, puta an iuſtitia, aut ſanitas ſiicatur cum magis: & minus. Et hæc dubitatio magis logica eſt & facile ſoluitur dicendo, quod abſtracta non dicuntur magis & minus: quoniam imitantur ſubſtantiam in modo ſignificandi: ſubſtantiæ ſiquidem adeo proprium eſt non ſuſcipere magis & minus, vt nõ ſolum ipſa his careat, ſed etiam omne illud, quod modum ſubſtantiæ ſapit: vt ſic a magis & minus ſuſceptione immune reddatur. clarum autem eſt q̃ res cum ſignificaꝫ in abſtracto per modũ ſubſtantiæ ſignificaꝫqa ſignificaꝫ vt per ſe ſtans: quod eſt proprium ſubſtãtiæ. Vñ & a grãmatico ſubſtantiua dicuntur hæc nomina. Vna ergo met res diuerſimode ſignificata dicitur ſuſcipere magis & minus, & non ſuſcipere, propter diuerſos modos ſignificandi: quorum alterum repugnat cũ magis & minus prædicari: propter quod & apud gramma ticos abſtracta comparatiuis nominibus carent &c.

Símília vero & diſſímília ſ̃m ſolas dícuntur qualitates. Símile enim alterum alterí non eſt ſ̃m aliud, niſi ſ̃m íllud quod quale eſt. Quare proprium erit qualitatis ſ̃m eam ſímile & diſſímile dící.

Hic quarto ponitur proprie proprium qualitatis. ſ. ſecundum eam ſimile & diſſimile dici: q̃ non aliter in textu declaratur niſi ex hoc q̃ ſecundùm nullum aliorum generum vnum altero ſimile dicitur, ſed ſ̃m quale tantum. Vbi notandum eſt primo, q̃ ly (ſ̃m) non denotat habitudinem cauſæ formalis aut fundamentalis. nõ enim eſt ſenſus q̃ proprium eſt qualitati ſ̃m eam formaliter ſimile & diſſimile dici: quia falſum eſt. dicitur ſiquidem ſimile ſ̃m ſimilitudinẽ formaliter, & diſſimile ſ̃m diſſimilitudinem, quæ relationes ſunt, & non ſ̃m qualitatem aliquam. Sed eſt ſenſus q̃ proprium eſt qualitati ſ̃m eam fundamentaliter ſimile & diſſimile dici. & hoc verum eſt: quoniam fundamentum, cauſa, & ratio q̃ aliquid dicatur diſſimile eſt qualitas: ſicut fundamentalis ratio quòd aliquid dicatur æquale eſt quantitas. Notandum eſt ſecundo, quòd ſicut ſuperius diſtinctum eſt de æqualitate ita in propoſito diſtinguendum eſt de ſimilitudine ſcilicet pprie & ſimilitudinarie: ſeu ſub alijs verbis formaliter & modaliter (& ſicut ibi dictum eſt) æqualitatem proprie ſequi quantitatem proprie dictam & æqualitatem metaphorice ſequi quantiatẽ metaphorice dictam: ita nunc dicimus ſimilitudinem proprie ſeu formaliter eſſe proprietatẽ qualitatis, quæ vere eſt qualitas. ſimilitudinem aũt modaliter eſſe proprietatẽ qualitatis ſ̃m modũ. i. rei ſumptæ per modũ qualitatis. Appellatur autem ſimilitudo proprie relatio conuenientie inter duo qualia ratione illarum qualitatum: vt album albo: & calidum calido ſimile dicitur. Similitudo autẽ modaliter dicitur relatio conuenientiæ inter duo, quæcunque ſint illa, vt induunt rationes qualium: ſeu vt habẽt modum qualis. vt homo homini ſimilis dicitur ſ̃m humanitatem: quia hic talis eſt qualis ille: cum tamẽ ſ̃m rem huiuſmodi conuenientia identitatis non ſimilitudinis relatio ſit: & ſimile eſt in alijs, vt pater pr̃i ſimilis dr̃ ſ̃m paternitatem & quantum quanto ſ̃m quantitatem &c. quia ſcilicet hoc eſt tale quale illud eſt &c. Dixit ergo proprie proprium eſſe qualitati ſ̃m eam ſimile & diſſimile dici: quia quocunq; modo ſimilitudo capiatur, proportionaliter comitatur qualitatem. Secundum enim vere qualitatem vere ſimile aut diſsimile dicitur: & ſ̃m rem habentem modum qualitatis ſimile, aut diſſimile modaliter dicitur &c.

At vero non decet conturbarí, ne quís nos dícat de qualitate propoſitionem faciẽtes, multa de relatiuís interpoſuiſſe: habítus enim, & diſpoſitiones eorum, quæ ad alíquid ſunt eſſe dicebamus. Pene enim ín omnibus talibus genera

nera

nera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ singularia. Nam cum disciplina genus sit, hoc ipsum qđ est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur. Eorum vero, quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur. vt grāmatica non dicitur alicuius grāmatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte ſm genus hæc ad aliquid dicuntur: vt gramatica dicitur alicuius disciplina, non alicuius grāmatica: & musica alicuius disciplina, non alicuius musica. Quapropter quæ per se quidem singularia sunt, non sunt ad aliquid. dicimur enim ſm singulas quales: hęc enim habemus. scientes. n. dicimur ꝙ habemus singularium scientiarū aliquas, quare hæc erunt & qualitates, quæ singularia sunt ſm quas quales dicimur: hæc autē non erunt eorū, quæ sunt ad aliquid. Amplius si cōtingat hoc ipsum quare & relatiuum esse, nihil est inconueniens in vtrisq; hæc generibus enumerare.

A

B

Hæc est quarta pars huius capituli: in qua Aristoteles excludit quandam obiectionem: & tria facit. Primo ipsam obiectionem proponit, quæ est talis. In genere qualitatis non debent reponi relatiua (qm̄ dictum est) ꝙ diuersorum generum & non subalternatim positorū diuersæ sunt species & differentiæ. ergo habitus & dispositiones, cum in prædicamēto ad aliquid, numerati sint, non debent nunc inter qualitates poni. Secundo ibi (Pene enim in omnibus talibus.) respondet huic obiectioni dicens tria. s. ꝙ huiusmodi. s. habitus & dispositiones ſm sua genera dicūtur ad aliquid: & ꝙ ſm singula, i. species non dicūtur ad aliquid: & quod prædicta singula. i. species qualitates sunt. Ex quibus tribus confici potest responsio dicens ꝙ non est idem positum in prædicamēto ad aliquid & qualitates: sed genera habituū sita sunt in ad aliquid, quia ad aliquid dicuntur: species vero in qualitate, quia qualitates & non ad aliquid sunt. Huius responsiōis prima propositio clare patet in textu. & ponitur ibi exemplum de disciplina. Secunda quoq; clare subditur cum dicitur, eorum vero, quæ singula sunt nihil ipsum quod est alterius dicitur: vt grāmatica & musica. hæc enim non dicuntur ſm se ad aliquid, licet per aliud. i. per sua genera dicuntur ad aliquid: & ideo subditur, sed forte ſm genus, hæc ad aliquid dicuntur: & est sententia plana: vbi distinctionem quam (in quinto metaphy.) posuit, inter ad aliquid ſm se, & secundum aliud tetigit. Vocatur siquidem ad aliquid secūdum se, quod sui ratione refertur, vt patet de Scientia &c. Secundum aliud vero quod ratione alterius: vt in proposito grāmatica secundum se non refertur, sed vt scientia vel disciplina dicitur. Tertiam autem propositionem ab eius probatione inchoando subdit dicens, dicimur autem secundum singula quales. & intendit talem rationem, ea, ſm quæ dicimur quales, sunt qualitates: sed ſm species habituum dicimur quales: ergo species habituū sunt qualitates. probatio minoris. secundum ea, quæ habemus, dicimur quales: sed species habitus habemus. ergo secundum eas dicimur quales. Declaratur minor huius prosyllogismi: quia ideo scientes dicimur: qm̄ singulas scientias habemus, & non quia genus scientiarū habeamus: omnis enim sciens dicitur sciens vel quia habet philosophiam, aut geometriam, aut astronomiam, aut aliquam singularem scientiam. Appellauit autem species singularia, eo ꝙ comparantur ad genus vt singularia eius: & singulas naturas singulæ species important genere: nulla vanam natura dicente. Tertio ibi (Amplius si contingat.) Alio modo respondet eidem obiectioni: & tendit ad hoc responsio, ꝙ non inconuenit idem collocari in duobus prædicamentis: relationis. s. & qualitatis. si contingit idem esse relatiuum & quale: quod sine dubio cōtingit: ipse tamen sub dubio protulit, quia non determinauerat sic esse (vt moris sui est:) quia ergo habitus & dispositiones & qualitates sunt & ad aliquid dicunt̄, ideo in duobus poni generibus nullum inconueniens est.

In ante p̄dicamentis regula secū da.

T. cō. 20.

C

D

Ad euidentiam dictorum primo notādum est, ꝙ prima responsio dicens, genera habituum esse ad aliquid, & species qualitates, potest habere duplicem sensum. Primus est vt sit sermo de ad aliquid seu relatiuis secundum esse, & hic est falsus omnino: quia impossibile simpliciter est alicuius qualitatis genus esse rem, quę est formaliter ad aliquid: sicut impossibile est hominis genus esse lineam: prædicamēta enim oportet impermista esse (vt in primo Posteriorum dicitur. Secundus sensus est vt sit sermo de relatiuis secundum dici, & tunc verū est quod dicitur: scilicet genus qualitatis alicuius esse ad aliquid, qm̄ cum relatiuum secundum dici, vt ex superius dictis apparet, non sit relatiuum, sed dicatur relatiuum, eo ꝙ res significata tali nomine non est ad aliquid, sed est concepta & significata cum ordine ad aliud, non inconuenit rem, quæ est qualitas, vt significatur nomine generis, significari cum ordine ad aliud: & vt significatur nomine speciei, non significari cum ordine ad aliud: & consequenter genus esse relatiuum secundum dici, & speciem non, sed qualitatem pure remanere. Sic autem est in proposito: qm̄ cum genus & species eandem rem (licet diuersimode) significent, res significata scientiæ. seu disciplinæ nominę, & grāmaticæ, seu musicæ nomine, qualitas est: sed vt significatur scientiæ nomine, cum relatione ad scibile, importatur: vt autem significatur nomine musicæ absolute importatur: & ideo scientia dicitur ad aliquid secundum dici, musica autem non: sed qualitas. Ex his autem patet intellectus secundæ responsionis: ꝙ. s. in illa quoq; sermo est de relatiuis secundum dici: nihil enim minus impossibile est idem esse qualitatem ut ad aliquid secundum esse, q̄ genus esse ad aliquid & speciem qualitatem: immo magis impossibile videt: quia impossibilitas illius est ratio īpossibilitatis istius: ideo enim qualitatis genus non potest esse ad aliquid, quia idem non potest esse ad aliquid & qualitas. Intendit ergo secunda responsio, ꝙ quia huiusmodi. s. habitus & dispositiones sunt relatiua secundum dici; & consequenter important duo. s. rem absolutam & relationē, ideo non inconuenit in diuersis ea generibus collocari, in ad aliquid quidem ratione relationis, in qualitate autem ratione qualitatis, quæ absoluta res est. Secundo notandum est, ꝙ prædictæ duæ responsiones differunt in hoc: quòd prima considerat ad aliquid & quale, quo ad modum denominandi & prædicandi de subſtantia, secunda autem considerat ea quo ad id quod sunt. Vnde quia modus denominandi multum attenditur secundum modum quo res significatur & concipitur: & res, quæ sunt habitus vt significātur nominibus suorum generum, vt dictum iam est, significātur per modum ad aliquid: & consequenter denominant cum ordine ad aliud: vt autem significantur nominibus specierum, significantur per modum qualitatis, & consequenter denominant absolute: ideo in prima responsione merito dictum est habitus genera esse ad aliquid, species autem qualitates. Quia autem diuersæ sunt res: relatio significata per huiusmodi relatiua, & qualitas per eadem significata: ideo in secunda responsione ad res accedens dixit non esse inconueniens idem scilicet subiecto & nomine in diuersis generibus esse ratione diuersorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc responsio sufficientius videatur resoluere dubitationem propositam: quia tamen prima magis logica est, ideo accuratius eā est prosecutus &c.

Habituum genera ī ad aliqd, spēs vero ī qua litate collocantur.

T. cō. 21.

In prīo capitu. ad aliquid.

de ipso

De ipso agere, & pati, ac cæteris prædicamentis.

RECIPIT autem facere & pati contrarietates, et magis & minus. calefacere enim ei, quod est frigefacere contrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri. & delectari ei, quod est contristari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus. calefacere enim dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus agere & pati, de his itaq; tota dicuntur. Dictum est autem & de situ in his, quæ ad aliquid sunt. denominatiue enim a positionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & vbi, & habere, eo ꝙ manifesta sunt nihil de his aliud dicitur ꝙ quod in principio dictū est: quia Habere quidem significat calciatum esse: Vbi autem in loco: Quando vt heri, sed & alia, quæ de eis dicta sunt. de propositis itaq; generibus, quæ dicta sunt, sufficiant.

IN hoc vltimo capitulo huius tractatus breuissime determinat de residuis sex generibus, ꝙa manifesta sunt de se. & primo de prædicamento actionis & passionis simul: duas eorum cōmunitates assignando. s. contraria habere & magis & minus suscipere, vt clare patet in textu. Deinde de prædicamēto situs determinat, remittens nos ad dicta in prædicamento ad aliquid. s. ꝙ denominatiue a positionibus dicitur situatum esse: vt iacere & sedere. tertio de reliquis tribus. s. vbi, quando, & habere, nihil aliud dicendum censet, nisi quod in principio dictum est. s. declarare quid nominis eorum: puta ꝙ vbi significat esse in loco: (quando) esse in tempore (habere) vero calciatum esse, vestitum esse &c. Vltimo sufficere hæc vult pro nunc de decem præpositis generibus &c.

Tametsi situs a positione denominatiue dicitur, quæ quo ad modum significandi in ad aliquid posita est, vnum tamen speciale prædicamentum est.

CIRCA hanc partem occurrit dubium, quomodo situs sit vnum decem generum: & tamen denominatiue dicatur a positiōe, quæ est species ad aliquid, vt in textu hic dicitur. Ad hoc respondetur multipliciter. Primo dicitur ꝙ positio quidem est species ad aliquid, & nō est genus generalissimum, sed situm esse est generalissimū. cuius signum est ꝙ Aristo. tam in principio q̄ in genere ad aliquid iacere & sedere in prædicamento situs posuit: sessionem vero & stationem in ad aliquid & modo expresse vocat hoc genus situm esse. Nec obstat denominatiue dici a positione: qm̄ diuersus modus prædicandi sufficit ad distinctionem horum generum. Sed contra hoc est expresse auctoritas Gilberti porretani: & omnium pene philosophorū dicentium positionem esse vnum generalissimum. Et præterea non quæcunq; diuersitas modi prædicandi sufficit ad distinctionē prædicamentorum: dato ꝙ non distinguatur nisi ratione: diuersitas nāq;, quæ inuenitur inter abstractum & concretum, seu denominans & denominatiuū ad hoc non sufficit: qm̄ hæc in eodem sunt genere. album enim & albedo, & pater & paternitas in eodem manifeste sunt genere: cum igitur positum esse & positio, non differant nisi sicut denominans & denominatiuum, vt patet de sessione & sedente: statione & stante &c. oportet ꝙ in eodem genere sunt. Secundo dicitur ꝙ positio tripliciter sumitur. Primo pro ordinata permanentia situatarū partium: & sic est differentia quantitatis. Secundo pro ordine partium in toto respectu loci: & sic est speciale prædicamentum. Tertio pro relatione, & sic est numerata in ad aliquid. Sed hæc responsio & falsum sonat, & non soluit. Falsa quidem videtur, quia tertia acceptio positionis chimerica videtur: quæ nāq; est illa relatio? quod eius fundamentum? aut quis terminus? Non soluit aūt: quia ex hoc non habetur quomodo denominatiue dicātur ea quę in situ sunt, ab his, quæ in ad aliquid: immo ex hoc potius haberetur oppositum: eo ꝙ denominatiua solo casu & non significatione differunt ab his, a quibus dicuntur denominatiue. Tertio dicitur & est forte declaratio præcedentis: ꝙ quia positio vt est speciale prædicamentum, dicit respectum consequentem relationem, ideo potest sumi dupliciter. Vno modo formaliter & est vnum prædicamentum. Alio modo fundamentaliter & sic est in ad aliquid. Et si quæratur, quæ est illa relatio? dicitur ꝙ est passiua adiacētia loci ad corporis partes sic adinuicem & respectu loci coordinatarum. Sed contra hoc est: quia nec sic saluatur quomodo positio formaliter a positione fundamentaliter denominatiue dicatur: immo potius oppositum ex hoc haberetur, vt deductum est. Et præterea, cum abstractum significet rem formaliter tantum: male Aristoteles numerasset sessionem & stationem in ad aliquid, & stat & sedet in situ. Debuisset siquidem oppositū facere: quia concreta vtroq; modo sumi possunt, abstracta vero minime. Quarto dicitur ꝙ quia positio vt est vnum prædicamentum significat non rem absolutam, sed respectuam: licet non de genere ad aliquid: & large loquendo: omnis respectus relatio vocetur. ideo Aristo. extenso vocabulo ad aliquid positionem inter ad aliquid numerauit. Sed omisso ꝙ hæc responsio voluntaria videt, contra ipsam est: ꝙ pari ratione iacere & sedere inter ad aliquid numerasset: vel saltem ea ab ad aliquid non separasset: significant enim hæc respectum, sicut sessio & statio. Dicitur ergo quinto: ꝙ positio genus generalissimum est comprehendens in sua latitudine sessionem & sedere, stationem & stare: sicut qualitas albedinem & albū: & ꝙ sedere & stare denominatiue dicūtur a sessione & statione. sicut album & dulce ab albedine & dulcedine. & consequenter ꝙ positio non est species prædicamenti ad aliquid: sed posuit Aristo. positiones inter ad aliquid: quia significant per modum ad aliquid. Dicitur enim positio alicuius positio. & decuit hoc ipsum facere in hoc libro: qm̄ logice considerat res vt dictum fuit: non dicimus ergo ea, quæ sunt in genere situs, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid secundum illud quod sunt, quoniam positiones ſm id quod sunt, non inter ad aliquid, sed in situs genere collocātur: sed dicimus ea, quæ sunt in genere situs. s. sedere, & iacere, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid, quo ad modum significandi, hoc autem manifeste patet nullū inconueniens esse.

Cap. 5. ibi eorū quæ secundum nullā &c.

CIRCA hæc vltimo dicta genera vt vel quid nominis nouitij habeant, sciendum est quatuor esse in re hac opiniones. Quidam enim putant hæc sex genera significare absolutum cum respectu: puta ꝙ vbi significat locum cum respectu ad locatum &c. Alij vero ꝙ significant denominationes extrinsecas: ita ꝙ nihil aliud significat sortem esse in loco q̄ sortem denominari a loco: vt mensura extrinseca &c. & hoc cōsonare videtur doctrinæ. S. Tho. in tertio physicorū ab Herueo defenditur. Alij credunt ꝙ quatuor vltima genera significent respectu, qui differant a relationis genere dupliciter (vt dicit in tractatu de relatiōe: attributo. S. Tho.) Primo in hoc ꝙ genus relationis inuenitur & in corporalibus & in spiritualibus. respectus autem horum quatuor in corporalibus tantum: consequuntur enim locum aut tempus, aut aliquid tegens: quæ corporum & corporalium tantum sunt. Secundo in hoc ꝙ relationis genus fundatur super res quinq; generum suo modo absolutas: respectus autem horū generum fundantur super alios respectus, vt patet ex eorum diffinitionibus a Gilberto positis: (vbi) nanq; & positio consequuntur adiacentiam passiuam corporis locati a loco (quando vero) sequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacētiam eorum quæ

Capri. ſii. 2. q. ſ

Herueꝰ quoꝰ. Lec. 4. ſup. t. Capri. 2. q. p. ſolutio Auer. contra ſecu concluſ nem.

circa

circa corpus sunt. A quibusdam autem dicitur ꝙ hęc sex genera important respectus differentes a relationis genere in hoc: ꝙ respectus generis ad aliquid est respectus intrinsecus adueniens, respectus autem aliorum generum est respectus extrinsecus adueniens: & vocatur respectus intrinsecus adueniens, qui necessario sequitur extrema: vt similitudo necessario sequitur duo alba, respectus autem extrinsecus adueniens dicitur qui non necessario sequitur ad extrema posita in actu: vt vbi non necessario sequitur corpus & locum &c. & quoniam Aristoteles non esse protelandum sermonem de his hic censet: sat sint hæc &c.

TRACTATVS TERTIVS
POSTPRÆDICAMENTORVM ARISTOTELIS.

De oppositis. *Cap. I.*

QVoties solet opponi dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodq; istorum, vt sit figuraliter dicere, vt relatiua, vt duplum dimidio: vt contraria, vt malo bonum: vt secundum priuationem & habitum, vt cæcitas visui: vt affirmatio & negatio, vt sedet & non sedet.

HIc est tertius tractatus huius operis: tradens notiam postprædicamentorum. i. eorum, quæ consequuntur diuersa prædicamenta. hæc enim supererant determinanda hoc in loco fm veritatem: licet Andronicus (Boetio teste) dixerit Aristotelis non esse doctrinam hanc. sicut nanq; ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorum notitiam, quæ velut principia & fundamenta iacienda erant: & postmodum singula genera cum suis proprietatibus numerauit: sic modo ea, quæ ad omnia velut multa genera consequuntur, docere consequenter vult. Sunt autem hæc quinq;. s. oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum primum secundum & tertium oĩa & singula genera comitantur: qm̃ inter omnia genera est oppositio: cum sit distinctio, quæ super oppositione fundatur: & vnum est prius & aliud posterius: & omnia sunt simul tempore. in singulis quoq; generibus manifeste hæc patẽt. differentiæ siquidem ecõuerso diuidentes genus quodlibet simul natura & oppositæ sunt: genera vero priora spẽbus sunt. Motus autem per se quidem quatuor respicit genera. s. substantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi: per accidens autem ad omnia se extendit. Habere autẽ substantiam respectu certorum generum comitatur. Declaranda igitur merito hæc ab Aristotele fuerant: incipiens autem ab oppositis quatuor facit. Primo proponit & in cõmuni manifestat intentum. Secũdo exequitur de singulis oppositionibus tractando. ibi (Quæcunq; igitur vt relatiua.) Tertio comparando eas adinuicem differẽtiam inter illas ostẽdit. ibi (Quoniam autem priuatio & habitus.) Quarto redit ad amplius contrariorum naturam tractandam. ibi (Contrarium autem est bono &c.) Proponendo ergo primo quid dicendum sit: aperit. s. Quoties solet opponi. Deinde enumerat quoties solet opponi dicens: quadrupliciter oppositionem fieri. Vltimo figuraliter. i. exẽplariter quatuor oppositionis modos numeratos manifestat: singulis oppositis singula exempla apponens, vt de se patet.

A CIRCA illud verbũ (quoties solet. opponi) cõmune dubium occurrit: an oppositio vniuoce dicatur de his quatuor oppositionibus, an æquiuoce. Quibusdã enim videtur ꝙ vniuoce: quia nomen est cõmune & ratio fm oppositionis nomen est eadem: est siquidem oppositio incompossibilitas simul existendi in eodem fm idem ad idem &c. & in hoc conueniunt oẽs oppositiones. Alijs autem (quos sequor) apparet oppositionem æquiuoce, fm analogiam tñ dici de his quatuor. Tum quia Arist. non diffinitiue aut descriptiue, sed diuisiue incępit de oppositis tractare dicens. Quoties solet opponi dicendum est. Constat enim quod hic modus tractandi analogorum proprius est. Tum quia illa oppositionis descriptio adducta non oppositionis, sed contradictionis est: vt patet in primo Elenchorum. Tum quia relatiue opposita (vt infra patebit) æquiuoce opposita dicuntur.

Oppositionis nomen ad oẽs oppositionis spẽs analogum est.

B CIRCA illud verbũ, quadrupliciter opponi dicitur: aduertendum est, ꝙ sufficiens ratio numeri oppositionum habetur ex hoc, ꝙ oppositio aut attenditur inter ens & non ens, aut inter entia: si primo modo dupliciter contingit: vel inter ens & non ens omnino, & sic est contradictio: vel inter ens & non ens in tali subiecto, & sic est priuatiua oppositio: si secundo modo, dupliciter ẽt: vel inter entia expellẽtia se mutuo ab eodem subiecto, & sic est contrarietas: vel inter entia adinuicem contraposita, & sic est relatiua oppositio.

Quatuor tãtum esse oppositiõis species.

CIRCA ordinem harũ oppositionum notandum est: ꝙ dupliciter ordo inter ea considerari potest. primo in latitudine oppositionis, secundo in latitudine entis. Si ordinandæ sunt in ordine oppositionum, sic contradictio primum tenet locum, deinde priuatio, tertio contrarietas, & vltimo relatiua oppositio remanet: ꝙa tanto priorem inter oppositiões locum obtinet oppositio, quanto minus cõuenientię cõpatitur: sicut tanto magis calidũ est, quanto minus frigoris compatitur: & vniuersaliter quanto minus vnum extremum compatitur aliquid alterius, tanto magis perfectius fm illud est. Constat autem contradictionis extrema in nullo conuenire, quia alterum ens, alterum purum nihil est. Priuatiue autem opposita, etsi in nullo formaliter conueniant, in subiecti tñ positione conueniunt: vtrũq; enim subiectum ponit. Contraria autem etsi mutuo se expellant: quia tñ in vnius generis natura conueniunt: qm̃ vtrũq; eorum ens ponit, formaliter illius generis tertiũ merito sibi locum vendicant. Relatiue autẽ opposita vltimo restant: qm̃ in genere formaliter conueniũt: vt pote naturas positiuas illius dicentia, nec se ex hoc ꝙ relatiue opposita sunt expellunt, vt infra patebit, sed quia opposita. i. cõtraposita sunt, inter opposita numerantur. Si autem in ordine entium collocandæ sunt sic contrarius ordo est: qm̃ relatiue oppositioni primus debetur locus, contrarie secundus, priuatiuæ tertius, & contradictoriæ quartus. & ratio est: quia in his, quæ imperfectionem important oppositio ordine attenditur magis & minus eorũ

Oppositionis spẽs dupliciter ordinantur.

D in illo genere, & in genere entis: in illo siquidem genere attenditur magis & minus fm accessum ad summum illius generis: vel quod idem est fm maiorem recessum ab opposito: in genere autem entis attenditur magis fm minorem recessum ab entis positione: ita ꝙ illud est perfectius, quod minus ab entis positiõe recedit. verbi gratia, infirmitas, quę imperfectionem sonat, dupliciter melior dici potest: vel in genere infirmitatis, & sic illa erit perfectior infirmitas, quæ magis appropinquat morti: seu magis recedit a sanitate: vel in genere entis, & sic infirmitas minus remouens sanitatis perfectior est. Constat autem ꝙ oppositio in allastogia malorum est: sicut non ens & distinctio: vt ex oppositis eorum apparet. s. conuenientia, & vnitate: quæ in coordinatione bonorũ sunt: & ideo consequens est, ꝙ quanto aliqua oppositio magis recedit ab entis positione posteriorẽ inter entia locum teneat & ea quæ minus entitatis remouet, priorem

rem locum obtineat. Clarum vero est ꝙ conuenientia ens ponit, sicut & vnum esse: & consequenter ꝙ quanto aliqua oppositio minus conuenientiæ habet, tanto magis ab ente recedit: ac per hoc contradictio vltimū entiū inter oppositiones erit, & aliæ præcedent ipsam ſm recessum minorē a conuenientia, qui supra declaratus est. Si credimus ergo Aristotelem oppositiones voluisse ordinare in genere oppositionis a minus oppositis ascendisse semper dicamus. Si autem opinamur ipsum ordinasse oppositiones inter entia: dicamus a perfectiori inchoasse & ad minus perfecta indefesse properasse &c.

Quæcunq; igitur (vt relatiua) opponuntur ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, vt duplum dimidij, ipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur, & scientia scibili tanquã relatiue opposita est. & dicitur sciẽtia hoc ipsum quod est scibilis: sed scibile hoc ipsum quod est ad oppositum dicitur, id est ad scientiam scibile enim aliquo dicitur scibile scientia. Quæcunq; ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ipsa quidem quod sunt aliorum dicuntur, aut quomodocunq; ad se inuicem.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli: in qua intendens determinare sigillatim de singulis oppositionibus quatuor facit iuxta numerū oppositionum, quæ suis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinans de relatiua oppositione describit relatiue opposita sic. Quæcunq; vt relatiua opponũtur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea: et declarat exemplariter ponens duo exempla. primum deseruiens primæ particulæ, & secundum secundæ, vt ex his, quę dicta sunt (in capitulo relationis patet. Notandum est hic attente, ꝙ ſm duplicem viam exponendi relatiuam oppositionem, dupliciter exponitur dicta descriptio. Quidam enim putant relatiue opposita ex hoc habere oppositionem relatiuam. quia non compatiuntur se inuicẽ in eodem secũdum idem, similiter &c. respectu eiusdem: impossibile est siquidem aliquem esse patrem & filium eiusdem, aut duplum, & dimidiū &c. & secundum istos, hæc descriptio non declarat in quo consistit relatiue opponi, sed est potius regula quædam ad cognoscendum relatiue opposita: qm̃ hinc discimus ꝙ relatiue opposita semper sunt correlatiua adinuicem. talia enim sunt quæ non se compatiuntur respectu eiusdem &c. ita ꝙ secundum hanc viam descriptio ista magis est ad declarandum quæ sint relatiue opposita, ꝙ; quid sint: licet habeatur ex ea via ad eognoscendū quid sint, scilicet quę non compatiuntur se &c. Alij autem dicunt relatiuam oppositionem in hoc consistere formaliter quod ad inuicem relatiua sunt, seu dicuntur: ita quod ex hoc pater & filius opponuntur relatiue: quia pater contra filium ponitur, & econuerso per hoc quod pater filij est pater, & filius patris est filius: & simile est in alijs relatiue oppositis: & secundum hanc viam descriptio ista optime declarat quid sint relatiua opposita vt sic: quoniam explicite dicit in quo consistat eorum relatiua oppositio: scilicet in hoc ꝙ ad se inuicem referũtur. Et quoniam hæc via veritatem tradit, ideo ad eius euidentiam & prioris manifestationem in quo deficiat notandum est: ꝙ quia relatiua oppositio vltimum inter oppositiones locum tenet, & consequenter cõtradictoriam participat: quæ prima est oppositio. ideo dupliciter possunt considerari relatiue opposita. Primo inquantum opponuntur contradictione participata, secũdo inquantum sunt opposita relatiue. Si considerentur inquantum relatiue opposita, sic apud sanctũ Thomam in quæstione septima de potentia dei, articulo octauo ad quartum, duabus singularibus differẽtijs separantur ab alijs oppositis. Prima est, ꝙ cęterorum oppositorum semper alterum, ideo oppositi rationem habet, quia alterius negatio est: vel negationem secum ducit. Contradictorie enim & priuatiue oppositorum alterum negatio est: contrariorum vero alterum vt priuatio est, vt dicit decimo metaphysice. relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum alterius destructio est: sed ex hoc quod opponuntur mutuo se ponunt. non enim pater opponitur relatiue filio ex hoc quod idem non potest esse pater & filius eiusdem, sed ex hoc quod contra ponitur filio, vt dictum est, ex hoc autem ponit filium: & econuerso. & simile est in alijs relatiue oppositis: semper nanq; inueniꝫ tur hoc, ꝙ ex hoc ꝙ relatiuum ad suum correlatiuum dicitur, ponit ipsum & non negat. ex hoc autem opponũtur: vt in textu dicitur, ꝙ hoc ipsum ꝙ sunt aliorũ sunt. ergo &c. Secunda est ꝙ cęterorum oppositorum alterũ se habet vt imperfectum respectu alterius, vt patet discurrendo per singula: relatiue autem oppositorũ vt sic, neutrum altero perfectius esse oportet: qm̃ vt sic. i. inquantum opposita, hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt: inquantum autẽ res aliqua ad aliud est, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si autem considerentur relatiue opposita vt opponuntur contradictione participata, sic absq; dubio verum est, ꝙ alterum alterius negationem claudit, respectu eiusdẽ &c. & hoc modo intelligẽdi sunt expositores illi, qui dicunt relatiue opposita opponi ex eo ꝙ non possunt esse in eodem respectu eiusdẽ, & non est accipiendum de relatiue oppositis vt sic præcise: qm̃ vt ex duabus conditionibus eorum inductis apparet, ꝙ relatiua oppositio formaliter & præcise sumpta non consistit in negatione & imperfectione, sed positione abstrahendo a perfectione & imperfectione. Et quoniam sermo Aristotelis formalis est, ideo veram relatiue oppositorum descriptionem assignauit dicens, relatiue opposita esse illa, quæ ea ipsa, quæ sunt oppositorum sunt &c.

Illa vero quæ sunt vt contraria ipsa quidem quæ sunt nullo modo adinuicem dicuntur: cõtraria vero sibi inuicem dicũtur. neq; enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt a se inuicem hæ oppositiones.

Hic secundo determinans de oppositione contraria duo facit. primo quasi describendo contrarie opposita, dicit (Illa vero &c. Vbi tria notanda sunt. Primum est ꝙ ſm triplicem contrarie oppositorum conditionem, tria Aristoteles tangit. sunt enim contrarie opposita entia, & in hoc conueniunt cum relatiue oppositis (ad seinuicẽ non respectiua.) & in hoc differunt a relatiue oppositis) & denominata sibi inuicem cõtraria.) & per hoc differunt a disperatis: puta albedine & dulcedine. Primam conditionem innuit dicens, ipsa quidem, quæ sunt, ideſt secundum suas proprias essentias. Secundam subdens, nullo modo ad se inuicem dicuntur. Tertiam adiungens, contraria vero sibi inuicem dicuntur. Secundum est, ꝙ opposita cõtrarie, vt in textu patet, oportet ſm ea quæ sunt, non se inuicem respicere: & aliquo modo (.s. vt contraria.) se inuicem respicere: & consequenter nõ esse relatiua & esse relatiua. (Non propterea ꝙ oporteat contraria non esse relatiua ſm esse: & esse relatiua ſm dici: qm̃ album & nigrum: dulce & amarum & alia huiusmodi neutro modo sunt relatiua. sed propterea: quia oportet contrarie opposita non esse correlatiua per se: & esse correlatiua per accidens.) Vocantur autem relatiua per se, quæ ſm seipsa seu proprijs nominibus referũtur: vt pater & filius, duplũ & dimidiũ &c. relatiua autem secundum accidens, quæ secundum aliquid sibi additum seu denominatiuis nominibus referuntur.

Potẽtia. q. 7. articu. 8. ad. 4.

runtur. vt fortes est relatiuum secũdum accidentem sibi paternitatem: & patris nomen indutus, Platonis filij dicitur pater: necesse quippe est quod contrarie oppositа fm ea, quæ sunt, sub propriis nominibus relatiua ad se inuicem non sint: vt album non dicitur nigri album: nec econuerso. & quod denominentur contraria, ac per hoc secundum additam contrarietatis relationem, relatiue dicantur induta contrarij vocabulum. dicitur enim nigrum (& si non albi nigrum, albi tamen contrarium) & econuerso. album dicitur nigri contrarium, & sic oportet contrarie oppositа non esse correlatiua & esse correlatiua. Nec tñ hoc sufficit ad discernẽdum contrarie oppositа, sed oportet specificare quali relatiua denominatione oportet ea esse correlatiua: & hoc fecit Aristoteles (cum dixit ea oportere a contrarietatis relatiõe denominata, sibi inuicem contraria dici.) Tertium q̃ quia Aristoteles superficietenus (vt logicum decet res sub intentionibus considerantem) oppositа contrarie manifestauit per differentiam a relatiuis & disperatis: nec aperuit quid contraria oppositio sit, sed quæ contrarie oppositа dicuntur, non vera descriptione, sed aliquali maiore explicatione, q̃ contrariorum nomen sonet. ideo non est mirandum si contrarie oppositа declarauit: per dici sibi inuicem contraria. Ex dictis nanq̃ iam patet, q̃ adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditiones ostendunt: quas contrariorum, aut contrarie oppositorum nomen non explicat &c.

Quæcunq̃ vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicãtur necessarium sit alterum ipsorum inesse, nihil horum est medium. quorum vero non necessarium est alterum inesse, horum omnium aliquid est medium omnino. vt ægritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum inesse animalis corpori, vel ægritudinẽ, vel sanitatem. Et par & impar de numero prædicantur: & necessarium est alterum in numero esse, vel impar, vel par, & nullum est medium eorum, neq̃ ægritudinis, & sanitatis, neque imparis, atque paris. Quorum vero nõ est necessarium alterum inesse eorum est aliquid medium. vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum esse in corpore. nõ enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Sed prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de alijs multis: sed non est necessarium alterum eorum inesse illis, de quibus prædicantur. non enim omnia vel praua vel studiosa sunt, sed est horum medium. Albi quidẽ & nigri, fuscum & pallidum, & quicunq̃ alij sunt colores: praui vero & studiosi quod neq̃ prauum, neq̃ studiosum est. In aliquibus itaq̃ nomina posita his, quæ media sunt, vt albi & nigri fuscum & pallidum: in aliquibus autem nomina quidem medio assignare idoneum nõ est, sed p vtriusq̃ extremorũ negationẽ (quod medium est) determinatur: vt neq̃ bonũ, neq̃ malum, neq̃ iustum, neq̃ iniustum.

Deinde diuidendo contraria per mediata & immediata, magis eorum naturã aperit, tali ordine. Primo ponit diuisionem bimembrem cum membrorum descriptionibus dicens, contrariorum quædam esse, quorum

A nihil est medium. i. immediata: & ista sunt quęcunq̃ talia sunt: vt in qbus nata sunt fieri, & de quibus prędicantur: necesse est alterum ipsorum inesse: quædam vero, quorum est aliquod medium, id est mediata: & ista sunt quæcunq̃ talia sunt, vt non sit necesse alterum ipsorum inesse ei, in quo nata sunt fieri. Secundo declarat exẽplariter vtrunq̃ membrum: & quo ad primum adducit in exemplum languorem & sanitatem in naturalibus: & in mathematicis parem & imparem declarans in eis saluari descriptionem primi membri: & ex descriptione descriptum. Quo ad secũdum autem adducit album & nigrum in corpore: & prauum & studiosum in anima: & similiter procedit a descriptione secundi membri ad descriptũ, vt clare patet in textu. Tertio distinguit quo ad nos (fm membrum) contraria. s. mediata: dicens in aliquibus contrarijs mediatis impositum esse nomen ei quod est medium, vt fuscum, pallidum, croceum &c. nomina sunt mediorum inter albũ & nigrum: in aliquibus

B vero nomen proprium medij nõ habemus, sed negatione vtriusq̃ extremi circũloquimur (vt patet de medio inter prauum & studiosum) quod dicimus, nec prauũ, nec studiosum, & sic de alijs. Aduertenda sunt ad intellectum huius literæ duo. Primo, q̃ medium est duplex. s. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, quod ita ab vtroq̃ extremo differt, quod tñ vtriusq̃ naturam participat: vt pallidum ita nec album, nec nigrum est: vt tñ albi nigriq̃ naturam sapiat. Medium vero per abnegationem dicitur, quod vtriusq̃ extremi negationem omnino habet: vel simpliciter, vt lapis nec prauus, nec studiosus: vel fm tempus, vt homo in infantia nec prauus, nec studiosus: vel fm partem, vt homo fm corpus, nec prauus, nec studiosus. In hoc ergo loco non est sermo de medio per abnegationem: qm̃ inter omnia contraria inuenitur tale medium: sed est sermo de medio per participationem: quoniam ex hoc diuiduntur contraria inter se, q̃

C quædam eorum habent tale medium, & quædam non.

Diligenter autem attende, q̃ non dixit Arist. aliqua contraria esse indiuisibilia, sed immediata, & ideo non oportet ex hoc loco dubium quempiam reddi: quomodo inter contraria immediata possit esse motus: immediatio siquidem rerum non obstat motui, sed indiuisibilitas, vt patet de motu, qui est inter nigrũ, & immediate sibi vicinam speciem coloris, puta fuscum: vnde sic potest motus de infirmitate in sanitatem, sicut de fusco in nigrum (non obstante immediatione:) licet inter ea motus esse non posset: si vtrunq̃ eorum in indiuisibili consisteret. Secundo aduertendum est circa ea, quæ exemplariter in textu dicuntur, q̃ etsi vbiq̃ exempla excutienda non sint (quia exempla ponimus non q̃ ita sint, sed vt addiscentes intelligant.) In logica præsertim Aristotelis ponderanda minime sunt: qm̃ aliorum opinionibus frequenter in huiusmodi vtitur: vt patet hic cum dicit, prauum & studiosum inueniri in alijs ab homine.

D Platonicum enim est, vocari deos omnes bonos: demonum vero quosdam bonos & quosdam malos: significãdo per deos substãtias intellectuales supra globum lunarem, per demones vero eas, quæ sunt infra &c.

Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid. vt visio & cæcitas circa oculum. vniuersaliter autem dicere est, in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrũq̃ eorum ordine.

Hic tertio determinãs de oppositione priuatiua quatuor facit. Primo describit quid sint priuatio & habitus dicens: priuatio & habitus sunt quæ circa idem, i. in eodem nata sunt fieri ordine, i. ordinate. Notanda sunt T.c.27.
hic tria. Primum est, q̃ quamuis priuatio (vt in quinto metaphy. scribitur) multis modis dicatur: quos vide ibi
si placet:

si placet: in cõmuni tamen vsu loquentium dupliciter sumitur: & vno modo dicitur priuatio, negatio alicuius formæ in subiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorantia priuatio scientiæ: & sic priuatio ponitur vnum principium naturalium (in Primo physicorum.) T.c.66. Alio modo & strictius dicitur priuatio negatio formæ in subiecto apto nato habere vtranq; ordine irregressibili: & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: & sic sumitur in hoc loco ab Aristo. priuatio, vt patet ex illa particula, ordine: & ex eo quod inferius dicet. s. q; a priuatione ad habitum non fit regressus. Secundũ est, q; quãuis Aristoteles explicite non dixerit in hac descriptione priuationem esse negationem, implicite tamen hoc insinuauit, quoniam impossibile est duo pure positiua fieri circa idem proximum susceptibile ordine. s. tali, ad quẽ sequatur irregressibilitas: positiua nanq;, quæ in eodem susceptibili fiunt, contraria sunt: inter quæ (vt dicetur) Infra eodẽ cap. 8. met. circa text. c. 14. fi. 10. me. circa. t. cõ. 16. trãsmutatio mutua est: nisi in aliquo subiecto, cui alterũ inest a natura. Tertium est, q; Aristo. valde obscure insinuauit nobis priuationis & habitus naturam, contentus additiõe illius particulæ, ordine. Sed diuus Tho. in Octauo metaphysicæ, lectione. 4. &. 10. eiusdem. lectione sexta. obscuritatem hanc produxit in lucem dicens, duplex esse priuationum genus. Quędam priuatio est, quę ita immediate respicit subiectum, sicut habitus, cui opponitur, sicut tenebra & ignorãtia &c. & istæ nõ habent fieri circa idem ordinate: ex eo nanq; q; priuatio immediatum ordinem habet ad subiectum, sicut habitus: non est ordo circa generationem eorum: quãuis sit ordo priuationis inter omnem habitũ & eius priuationem. Quædam vero priuatio est, quæ non habet immediatum ordinem ad subiectum, sed respicit illud mediãte suo habitu: vt mors non respicit cõmune susceptibile vitæ & mortis, nisi mediante vita. non enim mors fieri potest nisi vita præcesserit: & tales priuationes habent fieri circa idem, circa quod fiunt habitus ordinate: & p- G pter istum ordinem (vt infra patebit) est in eis irregressibilitas. Et quia (vt iam dictum est.) Aristo. describit huiusmodi priuationem & habitum, ideo apposuit illam particulam ordine: ita q; habitum & priuationem dixit quæ nata sunt fieri circa idem ordine immediationis & mediationis. habitus enim natus est fieri immediate, priuatio autem mediante habitu.

Essentialis est hæc priuationis & habitus differentia. SED occurrit hic statim dubium: quia ista differentia assignata non videtur habere veritatẽ. aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad subiectum absolute, aut in ordine ad generationem eorum in subiecto. si primo modo, de omni priuatione & habitu verificatur q; subiectum non æqualiter respicit vtrunq; quoniã ad habitum ordinatur per se, sicut perfectibile ad propriam perfectionem: ad priuationem vero non nisi per accidens: quia. s. habitus non est perpetuus &c. Si secundo modo, tunc falsum est quod dicitur, quia sequeretur q; nullus posset esse cæcus nisi prius generatus fuisset in H eo visus: quod in cæcis a natiuitate falsum apparet. non enim tales cæcantur cum ex vtero exeunt: sed in materno vtero cæci nascuntur. Ad hoc dicitur, q; loquitur de priuatione & habitu secundo modo. i. fm ordinem generationis eorum: ita q; dicimus inter priuationem et habitum esse ordinem generationis, adeo vt impossibile sit fieri priuationem immediate, sed necessario oporteat eam mediante habitu fieri, id est mediante generatione habitus. nec sequitur, ergo omnis cæcus habuit quando q; visum, sed sequitur, ergo omnis cæcus habuit generationem terminabilem ad visum: quæ & termina ta esset nisi impedimentum affuisset. Impossibile est siquidem, aliquod esse prius cæcum, aut surdum, q̃ actio generantis factiua visus, aut auditus, dum facit impedia tur, ita q; ex corruptione generationis visus cæcitas fit: est ergo inter habitum & priuationem ordo generatio- E nis vel in se, vel in suis generationibus. & hoc est simpliciter necessarium: ita q; illa priuatio dicitur fieri non nisi mediante habitu: cuius factio factionẽ habitus præsupponit: immo in ipsius habitus factionis, aut conseruationis impedimento seu corruptione per se cõsistit. Et quia hoc non cõuenit alĳs priuationibus (de quibus diximus Aristotelem modo non loqui.) ideo patet assignatam differentiam & expositionem illius particulæ ordine, optimam esse. Exemplariter autem liquet inter priuationem & habitum vniuersaliter non esse talem generationis ordinem. tenebra enim nõ fit necessario luce prę- suppositа, aut eius generationis impedimento: sed sola lucentis absentia a diaphano: ignorantia similiter nobiscum nascitur absq; cuiuscunq; actionis impeditione, vt patet &c.

Priuari autem tunc dicimus vnumquodq; susceptibilium habitus quando in quo natum F est, inesse, vel quod natum est habere, nullo modo insit. Edẽtulum enim dicimus nõ quod non habet dentes, & cęcũ, non quod nõ habet visum: sed quod non habet quando natum est habere. quædam enim generatione, neq; dentes, neq; visum habent, sed non dicuntur edentula, neq; cæca.

Secundo describit quid sit priuari dicens: q; priuari est susceptibile habitus nullo modo habere illum. vbi tres conditiones requiri dixit ad priuari. Prima est, q; illud quod dicitur priuari sit aptum natum susceipere habitum: propter quod lapis non est priuatus visu. Secunda est q; non habeat illum habitum: aliter priuatum non esset. Tertia est q; nullo modo habeat illum: id est q; non habeat illum eo modo, quo natum est habere: siue ista modificatio attendatur fm tempus: vt patet in catulo, qui non est priuatus visu ex hoc q; ante nonum diem non videt: quia licet careat eo quod est aptus natus habere: non tamen caret illo quando natus est habere: siue fm locum: vt patet de aere existente in cauernis, qui nõ dicitur priuatus luce. vnde ibi non est nox: siue fm partem, vt patet de homine, qui non dicitur priuatus visu ex eo q; non videt fm aures, aut partem posteriorem capitis: siue fm quantitatem, vt patet de homine, qui non dicitur aliqualiter cæcus ex eo q; non videt ita acute sicut aquila: & breuiter fm quãcunq; circunstantiam attendatur modificatio seu determinatio ista, semper verificatur q; priuari non dicitur nisi fm illam circũstantiã sibi deficiat: & quia omnis circũstantia modificat rem, cuius est circũstantia. ideo cõmuni vocabulo omnes cõprehendens dixit Arist. (nullo modo habet) ac si dixisset. i. non habet: fm illam circũstantiam, qua natum est habere: & declarauit statim hoc quo ad circunstantiam temporis, quam importat ly (quando) & declaratio eius non eget expositiõe: nisi q; nouitĳs dicendum est, q; per generationes intendit res genitas fm id quod habent ex generationibus, sic nanq; generatio catuli est sine visu, & hominis sine dentibus. Aduerte hic q; si sensus prę dictus ex Aristotelis descriptiõe verbaliter sumi debet, negatio importata in ly nullo, supra verbum cadere immediate debet, vt dicatur nullo modo habet. i. nõ habet aliquo modo. i. illo modo, quo natum est habere &c.

Quæritur autem hic, cur Aristo. descripta priuatione seorsum descripserit priuari: & tamen cum descripsit relatiue aut contrarie oppositа, non descripsit postmodum referri, aut contrariari. vnde disparitas hæc? Ad hoc dicitur q; disparitas ista orta est ex singulari conditione, quam addit priuari supra rem, quæ est priuatio: quam non addit referri supra relationem, nec contrariũ esse supra rem cõtrariam. In alĳs nanq; a priuatione ad hoc q; subiectum denominetur tale sufficit q; res illa habeatur,

beatur, ad hoc enim ꝙ aliquis a paternitate pater dicat̃, sufficit, ꝙ paternitatem actu habeat. & similiter ad hoc ꝙ aliquid sit calidum sufficit, ꝙ habeat caliditatẽ. In priuatione vero non sufficit ꝙ habeatur a subiecto apto nato res illa quę formaliter est priuatio. i. negatio habitus, sed oportet apponere circunstantias. s. qñ, vel vbi &c. non enim a negatione visus res apta nata videre dicitur cæca, nisi apponatur, ꝙ negatio illa habeatur quando debeat haberi habitus. vnde Arist. nihil aliud in priuari descriptione expressit nisi conditionem hanc singularẽ. vt patet in textu.

Priuari vero & habere habitum non est habitus, & priuatio. habitus. n. est visus, priuatio vero cæcitas. habere visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatio enim quædam est cęcitas, cęcũ vero esse priuari, non priuatio est. Nam si idem esset cęcitas & cęcum esse, vtraq; de eodẽ p̃dicarent̃, nũc vero minime, sed cęcus dicitur homo, cęcitas vero nullo modo dicit̃.

Tertio ostendit non esse idem, sed inter se distingui hęc duo quę descripsit. s. priuationẽ & priuari. & similiter habitum & habere habitum, & adducit rationem talem ad hoc, cæcum esse non est cæcitas, & similiter habere visum non est visus. ergo priuari non est priuatio, & habere habitum non est habitus. declarat consequentiam ex terminis, quia constat ꝙ cæcum esse est priuari, & cæcitas priuatio. & similiter visus est habitus, & habere visum est habere habitum. Antecedens vero ꝓbat sic, si cæcum esse esset idem quod cęcitas, prædicarentur de eodem, sed non prædicantur de eodem, quia esse cæcum prædicatur de homine, cæcitas aũt nõ. ergo a destructione consequentis sequitur ꝙ cæcum esse non sit cæcitas, quod est oppositum antecedentis. & ratio adeo clare in litera patet, vt non sit opus applicatione.

Dubium tamen circa hoc occurrit tale, aut Arist. intendit concludere ꝙ priuari, & priuatio distinguuntur sicut denominatiuum & denominans, aut ita ꝙ vnum non sit ſm rem omnino idem quod alterum, eo modo, quo inter entia rationis potest dici distinctio ſm rem, i. ꝙ vnum non est aliud. si primum intendit, superflua videtur sollicitudo ista: iam enim in Anteprædicamentis declarauerat, quomodo denominatiua differant ab his, a quibus dicuntur. Si vero secundum intendit, fallacia consequentis in processu eius est, procedit enim ex hac maxima, quæcunq; sunt idem prædicantur de eodem, in virtute nanq; huius categoricæ, tenet illa sua conditionalis, si cæcitas & cæcum esse essent idem prædicarentur de eodem, constat autem ꝙ ex illa maxima non potest concludi determinate talis vel talis distinctio, sed aliqua distinctio, quæ potest etiã esse distinctio ſm modum significandi tantum, varietas nanq; modi significandi sufficit ad hoc ꝙ aliquid prædicetur de aliquo & non prædicetur de eodem, vt patet de albedine & albo. album enim de sorte prædicatur, albedo autem non, & vt dictum fuit solo casu differunt. Ad hoc dicitur, ꝙ Aristoteles intendit concludere priuationem & priuari, nõ esse oĩno idem ſm rem, idest rem significatam per priuari, non esse oĩno idẽ cum re significata per priuationem. vnde non distinguit inter cæcum & cæcitatem. distinctio siquidem ista ex denominatiuorum ratione sufficienter nota est, sed distinguit inter cæcum esse & cæcitatem, & similiter non distinguit visum a videnti, sed visum a videntem esse, vt expresse patet in textu. Constat autem ꝙ licet albedo & album differant solo casu, albedo tamen & album differunt ſm rem, esse nanq; album non est ipsa albedo, licet ipsam exigat, ita in proposito esse cæcũ aliud a cæcitate est, & habere visum aliud a visu est. Nec est in processu Aristo. sane intellecto vitium, quoniam etsi ex illa maxima sic vniuersaliter sumpta non posit ista specialis distinctio concludi, ex ipsa tamen de significatis rebus intellecta, secluſis modis cõcipiendi & significandi euidenter concluditur, aliqualibus ſm rem significatam distinctio. Si enim aliqua duo secluſis modis concipiendi &c. non prædicantur de eodem, oportet illa non esse omnino idem ante omnẽ modum concipiendi & significandi. sic autem se habent cæcum esse & cæcitas. esse nanq; cæcum de homine prædicatur, cæcitas non, quia res illa, quæ est cęcitas, aliud qd est ab esse cæcum, seu habere cæcitatem. sic ergo Aristotelis conditionalis ex parte rei significatę intelligenda est, & similiter illa propositio in proposito, quæ est eius fundamentum. sic autem accipiendo intentum absq; fallacia concluditur, vt ex dictis patet &c.

Opposita vero etiam hæc vidẽtur esse, ideſt priuari & habitum habere, tanquam priuatio & habitus. modus enim oppositiõis idem est. nam sicut cæcitas visui opposita est, sic cæcum esse & visum habere, opponuntur.

Quarto dicit, ꝙ quãuis priuari & habere habitum nõ sint idem cum priuatione & habitu, eadem tamen specie oppositionis opponuntur. sicut enim cæcitas priuatiue opponitur visui, sic cæcum esse priuatiue opponit̃ ei quod est habere visum &c.

Non est autem neq; id, quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio. affirmatio nanq; est oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua. quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio. dicuntur autẽ hæc esse opposita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis est idem. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt qui sedet ei, qui non sedet, sic & res, quæ sub vtroq; est, opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere.

Hic quarto determinat de oppositione contradictoria, omissa descriptione eorum. quia affirmatio & negatio in notitia omnium sunt, tali ꝙ sat sit ad contradictorie opposita recipienda. vnde duo de contradictorie oppositis tradit. Primum est distinctio eorum. Secundum est, ꝙ cum distinctione ista vnitas manet oppositionis.

Quo ad primum dicit, in oppositis cõtradictorie esse duo ex parte cuiusq; extremi, ex parte siquidem affirmationis est affirmatio ipsa, & id, quod sub affirmatione iacet, sicut signatum in signo. ex parte quoq; negationis sunt duo. s. negatio ipsa, & id quod sub negatione iacet, similiter sicut signatum in signo. verbi gratia, in istis cõtradictorie oppositis sortes sedet, sortes non sedet, non solum sunt orationes ipsæ affirmatiua. s. & negatiua, sed sunt earum vltimo significata. s. sortem sedere & sortẽ non sedere. Sciendum est hic antequam vltra progrediamur, ꝙ nomine affirmationis & similiter negationis, non intelligitur affirmatio scripta, vel vocalis, sed affirmatio ſm quodcũq; esse siue in scripto, siue in voce, siue in mente. nomine autem eius, quod sub affirmatione vel negatione iacet, intelligitur res extra coniuncta tali dispositioni, vel sine illa, puta sortes habens sessionem vel sine sessione. Cum ergo in oppositis contradictorie sit considerare ex parte cuiusq; extremi duo, ꝓbat Arist. talia non esse idem tali ratione, affirmatio est oratio affirmatiua, & similiter negatio est oratio negatiua, ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, non sunt orationes, ergo id quod iacet sub affirmatione non est affirmatio, neq; id quod iacet sub negatione est negatio. Aduerte hic primo, ꝙ dictum Arist. s. affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio est oratio negatiua, non est vt diffinitio accipiendum, rudis nanq; diffinitio

esset

n diffini-
e tertia.

Cap. 4. in fine.

esset affirmationis per affirmatiuum, & negationis per negatiuum, sed accipiendum tanquam simpliciter verum, sicut si dicerem, ꝙ homo est animal humanum. nõ enim fuit sibi curæ hoc in loco res hæc, quia proposito suo sufficit quòd tam affirmatio q̃ negatio sit oratio, seu enunciatio quæ est earum genus. in hoc enim stat vis rationis sue. ex hoc nanq; ꝙ affirmatio est oratio, & id, quod sub affirmatione iacet, non est oratio, concludit, ergo id quod sub affirmatione iacet non est affirmatio. (In primo autem libro perihermenias) subtiliter diffinit affirmationem & negationem, vt patet ibi. Aduerte secundo ꝙ quia omnis complexio verbalis, in qua consistit tam affirmatio q̃ negatio, fit per actum animæ, res extra, quæ per affirmationem, aut negationem significatur complexa esse non potest, eo ꝙ actus intellectus nihil ponit in re cognita, ac per hoc non potest esse oratio affirmatiua aut negatiua, sed est res habẽs sibi cõiunctum illud, quod de ea affirmatur, vel non habens illud sibi coniunctum. sortes enim habens albedinem, aut carens albedine non est complexum quid, seu oratio, sed res coniuncta secundum rem alteri rei, aut coniuncta. Vtrunq; igitur assumptorum ab Aristotele verum est. sequitur ergo in affirmatione & negatione, quę contradictorie opposita dicuntur, alia quædam duo latere, de quibus subdit consequenter quomodo opponantur dicens, ꝙ concedendum est ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, quãuis affirmatio & negatio non sint, opposita esse sicut affirmatio & negatio opponuntur. i. opponi contradictorie. non enim contradictorie opponuntur solæ orationes, puta sortes sedet, sortes non sedet, sed earum fundamenta in re, s. sedere, non sedere. Ex hoc loco sumitur ꝙ duplicia sunt contradictoria. s. complexa & incomplexa, complexa sunt affirmatio & negatio, incomplexa vero ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent. i. earũ fundamenta extra animã &c.

Cõtradictoriorũ duo gña sunt cõplexorũ, & incõplexorum.

Quòd autem priuatio & habitus non sic opponũtur vt ad aliquid, manifestũ est. neq; enim hoc ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, nec alio vllo modo ad ipsum dicitur. similiter autem neq; cæcitas dicitur visionis cæcitas, sed priuatio quidem visionis cæcitas dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare & cæcitas si esset eorum, quæ ad aliquid sunt, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur, neque enim visus dicitur cęcitatis visus.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli, in qua cõparaturus declaratas oppositiones inter se, sicq; ostendere intendens, ꝙ non coincidunt, sed separata est vnaquæq; oppositionum dictarum ab altera, tria facit. Primo priuatiuam oppositionem separat a relatiua. Secũdo separat eandem a contraria. ibi (Quoniam autem neq; vt contraria. (Tertio separat oppositionem contradictoriam a cæteris. ibi (Quæcunq; vero tanquam affirmatio. Aduertendum est hic, ꝙ quia superius Arist. contrariam oppositionem a relatiua separauit, ideo nũc earum distinctiones non meminit, sed ad priuatiuæ differentiam ab vtraq; earum se statim transtulit distinguendam: & vt inchoatum ordinem, quo distinguendo posteriorem oppositionem a priori procedit obseruaret, non separat priuatam a contradictoria, sicut nec cõtrariam a priuatiua, nec relatiuã a contraria distinxit, sed econuerso, quia contraria, quæ post relatiuam posita est, a relatiua separauerat, subsequenter nunc priuatiuam a relatiua & contraria distinguit, & sic consequẽter contradictoriam ab omnibus antepositis separabit, nec propter hoc necesse doctrinæ aliquid ademptũ est, sed ordinatę breuitati consultum, mutuę siquidem sunt differentiæ, quibus separantur & simul declarant, quoniam ex parte vtriusq; extremi differentes conditiones afferuntur, vt in processu patebit. Ponit ergo primo talem conclusionem. Opposita priuatiue non opponuntur relatiue & probat eam dupliciter. Primo sic, relatiue oppositorum vtrunq; hoc ipsum quod est sui oppositi est, secũdum habitudinem casus genitiui vel quomodolibet aliter, priuatiue oppositorum neutrum alterius est, aut quomodolibet aliter ad alterũ dicitur. ergo priuatiue opposita vt sic, non opponuntur relatiue. Declaratur minor exemplariter, visus enim non dicitur cę citatis visus, nec cęcitas visus cæcitas, licet dicatur visus priuatio. sicut superius dictum est, ꝙ calidum non dicitur frigidi calidum, licet dicatur frigidi contrarium. Secundo sic, omnia relatiue opposita dicuntur reciprocata. i. ad conuertentiam, priuatiue opposita non dicuntur reciprocata: ergo. declaratur minor. quia visus non dicitur cæcitas visus, quod tamen esset necessarium, si cæcitas diceretur relatiue ad visum. oportet enim vt assumptum est, omnia correlatiua ad cõuertentiam dici.

Notandum est hic, ꝙ ista secunda ratio non solum adducta est propter principale intentum, sed ad excludendam apparentiam, quę in fine primæ rationis remansit, quando dictum est, ꝙ cæcitas non dicitur visus cæcitas, sed visus priuatio, minus siquidem clare dimissum videbatur quomodo cæcitas non esset visus cæcitas, cum cõ sonans videatur prima facie sermo dicẽs, cæcitatem esse visus cæcitatem, excluſa est autem apparentia hæc sufficienter ex secunda ratione, vt patet &c.

Quòd autem neque vt contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitũ dicũtur, ex his manifestum est. Quorum enim contrariorum nihil est medium, necesse est in quibus nata sunt fieri, aut de quibus prædicantur alterum ipsorum inesse semper, eorũ enim nihil erat medium. quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili, vt languorem & sanitatem, & impari atque pari. quorum vero aliquid est medium, nunquã necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile candidum, vel nigrum esse, neque frigidum neque calidum, horum enim mediũ aliquid nihil prohibet esse. eorum autem erat aliquid medium, quorum non erat necessariũ alterum inesse susceptibili, præter illa subiecta, quibus naturaliter vnum inest, vt igni calidũ esse, & niui candidum. In his enim determinate necessarium est alterum inesse, & non vtrũuis contingit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non est necessarium alterũ eorum inesse, sed solis, quibus natura vnum inest, in his determinate vnum, non vtrũuis contingit. In priuatione vero & habitu nihil horum, quæ dicta sunt, verum est. neque enim semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum. quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur. ideoq; nõ erunt hæc talium contrariorum, quorum nihil est medium. Sed neq; vt ea, quorum est medium. necessarium enim

est omni

est omni susceptibili alterum istorum inesse, quando.n.iam natum fuerit habere visionem, aut cæcum,aut habẽs visionem dicetur, & horum non determinate alterum, sed vtrumuis contingit.In cõtrarijs autem, quibus medium est,nunquam necessarium fuit omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam,& his determinate,vnum. Vnde palam est quòd secũdum neutrum modum tanquam contraria opposita sunt hæc,quæ secundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam separat priuatiuam oppositionem a contraria, ponendo similiter vnicam conclusionem, scilicet priuatiue opposita non opponunt contrarie probando eam dupliciter, & quoniam prima ratio intendit ostendere priuatiue opposita distingui sigillatim a singulis modis contrariorum, ideo circa eam sic proceditur. Primo replicat diuisionem contrariorum subtilius declarando eorum conditiones, ex quibus intendit concludere intentum.Contrariorum ergo inquit quædam sunt immediata, & hæc superius diximus esse ea,quorum necesse est alterum inesse eorum susceptibili, modo autem declarando dicimus, ꝙ sunt ea, quorum alterum necesse est inesse eorum susceptibili omni, & semper quidem numerus & omni tempore oportet quod sit par, aut impar. Quædam vero sunt mediata, & hæc diximus esse ea, quorum non est necesse alterum eorum inesse, modo autem dicimus, quòd sunt ea, quorum non est necessarium alterum eorum inesse omni eorum susceptibili, quocunq; tempore,& si alicui susceptibili alterum necessario inest, non contingit vtrunque illi inesse, non enim est necesse omne corpus esse calidum, aut frigidum, neq; nunc neque in futurum, & illud corpus, quod necessario est calidum, ex cuius natura scilicet necessario fluit in eo caliditas, non potest effici de calido frigidum, sed vnum contrariorum determinate suscipere potest, vt patet de igne, qui quoniam necessario est calidus non potest fieri frigidus. Habemus ergo tres conditiones contrariorum, quarum prima pertinens ad immediata, est, ꝙ necesse est alterum eorum inesse eorum susceptibili omni & semper. Secunda pertinens ad contraria mediata respectu omnium susceptibilium eorum est, ꝙ nunquam omni susceptibili eorum necesse est alterum eorũ esse. Tertia pertinens etiam ad contraria mediata, sed respectu subiectorum quibus naturaliter insunt, est,quòd talibus subiectis necesse est alterum determinate inesse, idest non hoc, vel illud, sed hoc, puta calorem, aut albedinem. Deinde ostendit oppositas conditiones inueniri in priuatiue oppositis dicens. (In priuatione autem &c.) vnde per oppositum ad illas tres conditiones ponit tres conditiones relatiue oppositorum. Prima est, ꝙ non semper omne susceptibile eorum habet alterum eorum, vt patet de catulo ante nonum diem, qui cum visus & cæcitatis susceptibilis sit, non dicitur pro tunc cæcus, aut videns, & per hoc patet differentia contrarijs immediatis. Secunda est ꝙ omni susceptibili eorum necesse est alterum eorum inesse, quamuis non semper vt dictum est. necesse est enim omnem catulum quandoq; fore videntem, vel cæcum: & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis respectu omnium subiectorum eorũ. Tertia est quod nulli inesse est inesse alterum eorũ determinate,sed omne susceptiuum vnius est susceptiuum alterius, omne enim, quod potest vide-

Contrariorũ tres conditiones.

re, potest cæcari, & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis respectu subiectorum quibus naturaliter insunt. Demum concludit. (Vnde palã est &c.) Est autem adeo clare contexta ratio hæc ab Aristot. vt non sit opus applicatione dictorum ad textum, id tamen recolendum est quòd vis rationis consistit in hoc, contrarie opposita habent istas tres conditiones scilicet & cætera priuatiue opposita non habent illas, sed earum oppositas, ergo priuatiue opposita non sunt contraria.

CIRCA tertiam conditionem contrariorum aduerte cum dicitur alterum contrarium inesse alicui naturaliter, dupl'r potest intelligi. Vno modo vt naturale dicitur a natura,quæ est principium passiuũ,& sic non intelligitur, quoniam manifeste falsum est necessario inesse illi tale contrarium, mutatio enim naturalis de contrario in contrarium in subiecto naturaliter susceptiuo vtriusque fit. Alio modo vt naturale dicitur a natura,vt est principium quasi actiuum eo modo,quo subiecti naturam passio sequitur. & sic sumitur hic naturaliter seu a natura inesse contrarium alicui subiecto,& sic verificatur ꝙ necesse est illud contrarium determinate inesse tali subiecto semper. eo ꝙ semper comitatur naturam eius,vt naturalis proprietas eius,vt grauitas corpus graue &c. Cõtrarium naturaliter alicui ĩesse quid sit.

CIRCA Exempla adducta ad eiusdem conditionis declarationem, dubitatio non parua esset si exempla essent ponderanda: vnde quia & exempla sunt & physicam trahunt quæstionem a præsenti negocio extraneam, ideo exemplorum more suscipiantur. Quod & vbiq; etiam in nostris exemplis obseruandum ducimus etiam si vera sint &c.

CIRCA secundam conditionem priuatiue oppositorum scilicet ꝙ omni eorum susceptibili alterum quãdoq; necesse est inesse notato, ꝙ intelligitur physico more, scilicet nisi tempore sit suspensum. necesse est nanq; catulum omnem videntem, vel cæcum fore, nisi ante nonum diem moriatur, hoc autem non erat in contrarijs mediatis, quia quantumcunq; aliquid colorabile duret, non est necesse id quandoq; fieri album, aut nigrum &c.

Amplius in contrarijs quidem cum sit susceptibile possibile est adinuicem fieri mutationem, nisi alterum alteri naturaliter insit, vt igni calidũ esse.nãq; possibile est,quod sanũ est languere,& candidũ nigrum fieri: & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum possibile est fieri. prauus enim ad meliores exercitationes deductus,doctrinam(& si ad modicum aliquid proficiat vt melior sit.) si certe semp cũquis modicum incrementum sumpserit,palam est, quòd aut perfecte mutabitur,aut satis multum incrementum sumet. Semper enim bene mobilior ad virtutem fit,etiam quodcunq; incrementum sumpserit a principio. ex hoc etiam verisimile est plenius sumere incrementum,& hoc dum semp fit, perfecte in contrariũ habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeat. Verum in priuatione & habitu impossibile est mutationẽ adinuicem fieri.ex habitu enim in priuationem fit mutatio, a priuatione vero

in habitum impossibile est. neq; enim cæcus factus aliquis rursus vidit, neque cum fuerit caluus, rursus cõptus est factus, neq; cum fuerit edentulus dentes ei iterum orti sunt.

Hæc secunda ratio ad eandem conclusionem, & est talis, inter contraria potest esse mutua transmutatio stante eodem susceptibili, nisi alterum insit naturaliter: inter priuatiue opposita non potest esse mutua transmutatio, stante eodem susceptibili, ergo priuatiue opposita non sunt contraria. Maior exemplis multis manifestatur, & in contrarijs circa corpus, & in contrarijs circa animam, vitium scilicet & virtutem, & est sermo eius valde clarus. Minor quoque manifestatur exemplis prædeclarando ex quo extremo mutatio incipere non potest, scilicet ex priuatione, quamuis enim ex habitu mutari quis possit in priuationem, non tamen econuerso ex priuatione ad habitum &c.

Ex hoc loco habes duas propositiones notabiles. ꝯ. ꝙ contraria nata sunt fieri circa idem: nisi alterum insit a natura, & ꝙ de priuatione ad habitum non est regressus. & prima quidem propositio declarata iam est. In eo. cap. Secunda autem (si terminorum declaratio recolatur) adeo patet, vt instantiæ de tenebra & lumine & similibus cessent, non enim est sermo iste de omni priuatione & habitu communiter, sed stricte sumimus priuationem & habitum (vt superius declarauimus) scilicet pro priuatione & habitu ordinem generationis inter se habentibus. Nec est superficietenus attendendum, ꝙ dixit existente susceptibili, sine nanq; hac clausula ruit secunda hæc propositio, quoniam de priuatione ad habitum potest fieri regressus, redeundo rursus ad primam seu remotam materiam, vt habetur ex octauo metaphysicæ. tex. com. 14. non autem existente susceptibili: non enim fieri potest ex mortuo immediate viuum ideſt ꝙ cadauer illud manendo mutetur in viuum, hoc autem est regredi existente susceptibili, quamuis possit ex mortuo multis mediꝫ transmutationibus fieri viuum. puta si corpus illud mortuum comedatur, digeratur, conuertatur in semen aut menstrua & organiçetur &c. hoc autem est regredi redeundo in primam materiam, & quia in tali regressu non manet illud met susceptibile, quod prius habuit vitam, sed corrumpitur necessario per tot transmutationes, ideo dixit de priuatione ab habitum non esse regressum existente susceptibili. Nec vageris quærendo in textu hanc particulã in subsumptione aut declaratione minoris rationis factæ, quoniam ibi non est, sed in maiore appositam, subintelligendam in minore reliquit, vt nos formauimus, & ex his vt. S. Tho. vbi supra dicit, apparet causa quare de priuatione ad habitum non potest esse naturaliter regressus existente susceptibili. est enim causa huius irregressibilitatis, naturalis ordo talium generationum, variatio cuius aut preteritio non subest potestati causarum naturalium. oportet enim, si naturalia agentia debent producere ex tali materia, puta cadauer viuum, ꝙ per multas generationes ordinate procedatur, ita ꝙ ex priore in posteriorem fit immediate mutatio & non econuerso, vt patet de pane, ex quo fit sanguis, & non econuerso, & ex sanguine lac & non econuerso, & similiter ex vino fit acetum, & non econuerso, & in proposito ex comestis carnibus mortuis fit sanguis embrio animal &c. tandem ex viuo fit mortuum: & nunquam econuerso, in immediate prius mutatio immediate fieri potest ex posteriore. ex naturali igitur ordine generationum habitus & priuationis fit, vt ex habitu possit mutatio in priuationem fieri, & ex priuatione regredi non possit stante susceptibili, licet (vt dictum est) redeundo ad primum regredi possit &c.

T.c.14.

8. met. & 10.

A priuatione ad habitũ non est regressus.

Quæcunq; vero tanquam affirmatio & negatio opposita sunt, palam est quòd nullo prædictorum modo opposita sunt. In solis enim istis necessarium est semper aliud quidem eorum verum, aliud autem falsum esse. neq; enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum vero falsum, neq; in his, quæ sunt ad aliquid, neque in habitu & priuatione. vt sanitas & languor contraria sunt & neutrum neque verum, neque falsum est. similiter autem & duplum & dimidium tanquam relatiua opposita sunt, & non est eorum neutrum, neque verum, neque falsum. sed neque ea, quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, sicut visio & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ secundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neq; falsum est. omnia autem, quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Sed maxime videbitur hoc tale contingere in his, quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum nanq; esse Socratem ad languere Socratem contrarium est. Sed neq; in his alterum semper verum, alterum aũt falsum esse contingit. Cum enim Socrates sit, erit illud quidem verum, illud vero falsum, cum vero non sit, ambo falsa sunt. neq; enim languere, neq; sanum esse verum est, cũ non sit ipse Socrates omnino. In priuatione vero & habitu cum non sit, neutrum verum est, cum vero sit non erit alterum verum, alterum autem falsum. habere nanq; visum Socratem ad id, quod est Socratem cæcum esse, oppositum est, sicut priuatio & habitus. & cum sit, necessarium non est alterum verum, vel falsum esse. cum enim nõdum sit natus habere, vtraq; falsa sunt: & visum eum habere, & cæcum esse. In affirmatione vero & negatione semper siue sit, siue non sit, aliud quidem verum erit, aliud vero falsum. languere nanq; Socratem & non languere Socratem, cũ ipse sit, palam est quia alterum eorum verum, alterum vero falsum est, & cum nõ sit similiter. languere enim cum non sit, falsum est, nõ languere autem verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcunq; tanquam affirmatio, & negatio opposita sunt.

Hic separaturus oppositionem contradictoriam ab alijs, vnica hoc facit ratione, quæ talis est. Contradictorie oppositorum necessarium est semper alterum esse verum, & alterum falsum, contrarie relatiue & priuatiue oppositorum non est necessarium semper alterum esse verum, & alterum falsum, ergo contradictorie

opposita,

oppoſita, affirmatio ſcilicet & negatio nec relatiue nec contrarie nec priuatiue oppoſita ſunt. Maiorem ſtatim ponit tanquam primum principium, idem enim importat quod illud principium, de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera vel falſa, & de nullo ambo ſimul. Minorem vero diffuſe ſubiungit tali ordine, primo ipſam ſubſumit, & præſupponit tacite talem aliorum oppoſitorum diſtinctionem ſcilicet ꝙ poſſunt accipi incomplexe & complexe, & ſubdit inductionem declarantem minorem loquendo de contrarijs & relatiue & priuatiue oppoſitis incomplexe, vt patet. Deinde dicēs (Omnino autem) &c. probat eandem minorem ſic limitatam tali ratione, nullum incomplexum eſt verum aut falſum, omnia huiuſmodi oppoſita ſunt incomplexa, ergo nullum eorum eſt verum aut falſum. Poſt hęc declarat minorem loquendo de oppoſitis illis complexe cum dicit (Sed maxime, &c.) & primo in contrarie oppoſitis, puta Socratem eſſe ſanum, & Socratem eſſe infirmum, & intendit, ꝙ licet in iſtis ſit verum aut falſum, & quandoq; neceſſario vnum ſit verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia ſubiecto non exiſtente ambo falſa ſunt. deinde in priuatiue oppoſitis, puta ſortem eſſe videntem & ſortem eſſe cæcum, & intendit ſimiliter ꝙ licet in iſtis ſit verum aut falſum, & quandoq; neceſſe ſit alterum eſſe verum & alterum falſum, non tamen ſemper, quia & ſubiecto non exiſtente, & ſubiecto exiſtente pro aliquo tempore, ambo falſa ſunt. Quod in contradictorie oppoſitis impoſsibile eſt inuenire, ſiue enim ſortes ſit, ſiue non, oportet alterum eſſe verum & alterū falſum, & ſic patet tota ratio, quæ ex ſe clara eſt in textu. Ex qua correlarie concludit, ꝙ propriū eſt contradictoriorum neceſſario ſemper alterū eſſe verum, & alterum falſum &c.

De contrarijs.

Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt hoc autem palam eſt per ſingulorum inductionem. vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas, ſimiliter autem & in alijs. Malo autem aliquando bonum quidem eſt contrarium, aliquando autem malum. egeſtati enim, cum ſit malum, ſuperabundantia contraria eſt, cum etiam ipſa ſit malū, ſed in paucis hoc tale quilibet inſpiciet. in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt.

Hæc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua rediens ad contrariorum naturam magis diluci dandam quinque facit, iuxta quinque conditiones, quas eis attribuit, quæ ſuis patebunt locis. Prima conditio, a qua incipit eſt, ꝙ bono contrarium eſt neceſſario malum, ſed non econuerſo, malo enim & bonum & malum contingit contrariari. Aduertenda ſunt hic diligenter duo. Primo quid nominis terminorum. Secundo ſenſus proprietatis aſsignatæ, ex horum enim minus perſpicaci intuitu, male intellectus videtur, & dubijs circundatus textus iſte, cum tamen vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum dupliciter ſumi poteſt ſcilicet materialiter & formaliter. ſumendo materialiter idem eſt dicere bonum & ens, ſumendo formaliter multum differt, quoniam addit rationem appetibilis, hic ſumitur bonum formaliter (quoniam philoſophi conſuetudo eſt formaliter loqui.) Rurſus bonum formaliter dupliciter ſumi poteſt ſcilicet prę ciſe, & ſecundum totam ſuam formalem latitudinem, ſumere bonum formaliter præciſe eſt ſumere bonum ſub ratione bonitatis in communi, præcidendo omnem ſpecialem bonitatis rationem, loqui autem de bono formaliter ſecundum totam ſuam formalem latitudinem,

A eſt loqui de ipſo vt extenditur ad per ſe boni inquātum boni differentias, hic eſt ſermo de bono formaliter vt comprehendit in ſe ſuam formalem latitudinem. Nec hoc nouum videatur aut abſonum, quoniam vt ex Septimo metaphyſicę habetur, pedale nedum ſumitur formaliter pro præciſa ratione pedalitatis, ſed pro per ſe differentijs pedalis, quoniam, vt ibi dicitur, omnis pedalis differentia pedalitas quædam eſt, & ſimiliter in propoſito omnis per ſe differentia boni formaliter ſumpti, bonitas quædam eſt. ac per hoc ſub bono formaliter ſumpto comprehenditur. eſt autem latitudo formalis boni, quæ fit per illam diuiſionem boni, qua diuiditur in honeſtum, & delectabile, & vtile, hæc enim eſt formalis boni diuiſio (vt ſancto Tho. in prima parte. quæſtione quinta articulo vltimo placet) ſicut latitudo entis materialis eſt, quæ attenditur penes diuiſionem eius in decem prædicamenta, quoniam hæc diuiſio conuenit ſibi vt eſt idem quod ens, vt ibidem a Sancto Tho. habetur. Malum quoq; ſumitur formaliter, & non præciſe, ſed pro tota latitudine ſua formali, quæ attenditur penes diuiſionem mali in oppoſita prædictorū, inhoneſtum ſcilicet inutile & indelectabile, contrarie ſumpta non negatiue. Senſus vero proprietatis aſsignatæ eſt, omne cōtrarium bono eſt malum. non omne autem contrarium malo eſt bonum, ſed quandoq; bonum, quandoq; malum. Ex hoc autem ſenſu patet nec haberi ꝙ bono inquantum bonum ſit aliquod contrarium, nec ꝙ omni bono ſit aliquod contrarium, nec ꝙ malo inquantum malum, nec ꝙ omni malo aliquid contrarietur, ſed tantum habetur; quòd ſi bono cuiq; inquantum bonum eſt, aliquid contrarietur, illud oportet eſſe de genere malorum, ſi vero malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet eſſe de genere bonorum, ſed poteſt eſſe de genere bonorum & malorum, vt manifeſte patet, tum ex verbis textus, tum ex exēplis, tum ex eo quod ſubdit ꝙ ſcilicet in paucis malis hoc inuenitur ſcilicet ꝙ malo contrarietur tam bonum quàm malum. illa nanq; pauca ſunt, quæ bonum non habent pro altero extremo, ſed medium, vt eſt in omnibus fere moralibus & quibuſdam naturalibus, in his nanq; qm̄ bonitas conſiſtit in medio duorum malorū, oportet extremo malo contrariari, & bonum & alterum malum extremum, vt oportet de timiditate, cui contrariatur fortitudo & audacia, & auaritia cui contrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholericæ contrariantur ſanitas & febris phlegmatica &c. in reliquis autem quorū bonitas non eſt in medio inter duas malitias, quamuis circa medium conſiſtant malo non contrariatur malum, ſed bonum. Tum ex eo ꝙ ſtantibus dictis omnes ambiguitates tolluntur. Ex prima nanq; diſtinctione, ex qua diximus ꝙ de bono formaliter eſt ſermo præſens, ſoluitur dubium quod fit de calido, cui bonum cum ſit, alterum bonum contrariatur ſcilicet frigidum, & ſimile eſt de albo & nigro &c. hoc nanq; non eſt contra documentum hic traditum, quoniam non negatur bono materialiter bonum contrariari, ſed bono formaliter. calidum autem & frigidum abſolute, nec bonum nec malum ſonant. Vnde potes diſtinguendo dicere quòd eſſe calidum poteſt accipi dupliciter. Vno modo inquantum calidum. & ſic ſibi contrariatur frigidum. Alio modo inquantum bonum, & ſic ſi habet contrarium, ſibi non formaliter cōtrariatur frigidum, ſed malum. Verbi gratia, calido inquantum eſt bonum complexionis humanæ contrariatur malum complexionis humanæ, quod eſt infirmitas, cui forte ſubſternitur frigiditas & non contrariatur formaliter ipſa frigiditas. cuius ſignum eſt, quia ſi frigiditas ipſa non eſſet materiale in infirmitate, & infirmitas eſſet, nihil minus contrarietur illi bono, & ſimiliter eſt dicendum de albo & nigro, amaro & dul-

T.c.43.

prima parti.q.5.ar.6.c.

arti.6. Ad primum.

B

C

D

ci & alijs huiusmodi, hæc enim omnia inter materialiter bona numeranda sunt, & sibi inuicem contraria cum sunt, ex hoc quòd sumitur quodcunq; eorum vt boni aut appetibilis rationem induit, tunc malum necessario contrariabitur, si contrarium habet secundum illam boni rationem. Notanter autem dico (quodcũq; eorum) quia nihil minus boni rationem induere contingit frigidum quàm calidum, & amarum quàm dulce &c. vt patet in medicinalibus. Ex secunda vero distinctione, qua bonum formaliter extendi diximus ad omnem formalem differentiam boni, & similiter malum ad omnem formalem rationem mali excluditur obiectio inferens, ergo alicui bono inquantum bonum est aliquid contrarium, & consequenter ergo omni bono, talis nanq; illatio, etsi posset fieri ex antecedente, in quo diceretur bonum formaliter præcise habere contrarium, non tamen ex antecedente quod ex documento hoc habetur, quoniam dicitur contrarium aliquid esse bono formaliter non præcise, sed secundum aliquã specialem rationem bonitatis. Et sensu autem declarato, tot instantias manifeste patet excludi, quot enumeramus ibi propositiones, ex eo non haberi.

Malũ malo cõtrariũ est vt vere contrarium, bonum vero, vt mediũ inter cõtraria

RESTAT tamen adhuc aliqualiter dubium, quomodo malo vni contrarientur quandoq; bonũ & malum, cum in. 10. metaphysicæ expresse dicatur quòd vnum vni tantum contrariatur. Ad hoc ex dictis solutio accipi potest, quoniam iam diximus quòd hoc non habet locum nisi quando bonitas consistit in medio duarum malitiarum, tunc autem vt in secundo ethicorum dicitur, malo alterum malum opponitur, vt vere contrarium, bonum autem vt medium inter contraria. Vnde sicut albo contrariatur nigrum, & viride dissimiliter, quia nigrum vt vere contrarium, viride autem vt medium, medium enim vtriq; extremo contrariatur, vt dicitur in Quinto phy. sic prodigalitati contraria est auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt medium. Conceditur ergo vniuersaliter, vnum vni tantum contrariari, vt vere contrarium, seu vt extremum, sic enim intelligitur, ppositio illa. 10. metaphysico. quia cõtraria ibi proprie accipiuntur. s. pro maxime distantibus, quæ extrema esse constat, & conceditur malo cõtrariari bonũ & malum, alterum vt medium, alterum vt extremum &c.

T.c.15. Cap.8. T.c.52. T.c.14.

Amplius, contrariorum non necessariũ est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanq; omnibus sanitas quidẽ erit, languor vero non. similiter autẽ cum omnes albi sint, albedo quidem erit, nigredo vero non.

Hic ponitur secunda contrariorum conditio, scilicet q̃ non est necessarium si vnum contrariorum sit, q̃ reliquum sit, & declaratur exemplariter, vt patet.

T.c.18.

SED hic dubitatur. quia in secundo de cœlo & mundo dicitur, q̃ si vnum cõtrariorum est, reliquum quoq; necesse est esse &c. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd diminute adducitur textus Aristo. inquit enim q̃ si vnum contrarium fuerit natura, reliquum necesse est vt sit natura. & intendit vt Auer. in commento. 18. dicit & arabica translatio testimonium perhibet, quòd si vnum contrarium fuerit naturale, quod reliquum erit naturale, cuius oppositum hic non dicitur. Secundo dicitur propter expositionem sancti Thomę & conclusionem ibi ab Aristo. intentam, scilicet ignem esse eo q̃ terra est, quòd propositio illa, si vnum contrarium est in natura & reliquum necesse est esse, intelligitur de necessitate physica, propter quod ex identitate subiecti physici probatur ibidem, hic autem loquimur de necessitate logica, propter quod non firmatur in textu. nisi ex casibus imaginarijs, ex quibus non concluditur oppositum physicę necessitatis inter esse cõtrariorum. sed sufficienter concluditur oppositum: logicæ necessitatis, quia logica necessitas est ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato casu potest variari. physica autem non solum imaginarijs, sed realibus euentibus impediri potest. licet non vniuersaliter (vt in posterioribus declarauimus.) Est ergo sensus præsentis textus, q̃ si vnum contrariorum est, non est necessarium alterum esse ideſt non implicat contradictionem alterum non esse, vt patet in casibus &c. cum hoc tamen stat quòd si vnum contrariorum est in rerum natura, quòd alterum etiam sit necessario necessitate naturalis cursus propter appetitum naturalem materiæ ad aliud cõtrarium &c. & in hoc tandem redit tex. arabicus, quoniam si ambo sunt naturalia, & nihil est a natura frustra vtrunq; oportet a natura quandoq; poni inesse, & sic naturali necessitate si vnum est, reliquum oportet esse &c.

Cap. 4. Cap. 6. Cap. 10.

T.cõ.1

In phic. 10.

Amplius si ei, quod est, Socratem esse sanum ad id quod est Socratem languere contrarium est, non contingit autem simul vtraq; eidem inesse, non erit possibile cum alterum contrarium sit, & reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse, non erit languere Socratem.

Hic ponitur tertia conditio contrariorum, quæ talis est, impossibile est cum alterum contrariorum insit alicui, reliquum illi inesse. quod idem est ac si dixisset, impossibile est ambo contraria alicui inesse. Probat autem hoc, quia contraria non se compatiuntur in eodẽ simul, & est sermo clarus &c.

Palam vero est, q̃ circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. languor nanq; & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima.

Hic ponitur quarta conditio contrariorum talis, contraria habent naturaliter fieri circa idem scilicet subiectum numero aut specie, aut genere, quod idem est cum eo quod pluries in philosophia dicitur scilicet q̃ eadem est materia contrariorum, declarat autem hoc exemplariter, licet ratione transmutationis facile probari posset, quia sufficit hic superficialis declaratio.

Necessarium est autem omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus esse, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt, color enim genus eorum est. iustitia vero & iniustitia in contrarijs generibus, huius enim virtus, huius aũt vitium genus est. bonum vero & malum non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Hic ponitur quinta conditio contrariorum talis: oĩa contraria aut sunt in eodem genere, aut in contrarijs generibus, aut sunt genera contrariorum. & declarat singulas particulas singulis exemplis, vt clare patet. loquitur autem non de genere physico, ideſt subiecto, de quo locutus est in quarta conditione, sed de genere logico, ideſt prædicabili in quid. Quod vero dixit bonum & malum esse genera contrariorum. vt sanctus Thomas in prima quæstione de malo (ex Simplicio refert) quadrupliciter exponitur. Primo a quibusdã sic, bonum & malum sunt genera contrariorum. s. virtutis & vitij, & non sunt in genere. s. contrario. i. non sunt in contrarijs generibus, sed in qualitate. Sed hęc expositio non videtur consona textui, in quo fiunt tria membra,

De malo. q. Bonũ & malũ cõtrariũ genera sunt.

quoniam

quoniam tertiũ coincideret cũ primo niſi aliqua limitatio ibi addatur. Propter quod Porphyrius diſtinxit cõtraria in vniuoca & ęquoca, & dixit, vniuoca aut eſſe in eodẽ genere proximo, vt album & nigrũ ſub colore, aut eſſe in contrarijs generibus proximis, vt caſtitas & impudicitia ſub virtute & vitio, cum tamen ſint in vno genere remoto ſcilicet prima ſpecie qualitatis. Aequiuoca vero nec eſſe in vno genere nec in pluribus, ſed omnia genera circuire, & propterea aliorum genera eſſe; eo modo, quo tranſcendentia genera vocantur, & hæc ſunt bonum & malum. Ipſe vero Simplicius dixit bonum & malum eſſe genera contrariorũ pro quanto quorumcũq; contrariorum alterum habet rationem boni & alterum mali, extendendo mali vocabulum ad imperfectum, quia alterum contrariorum eſt vt habitus & alterum vt priuatio (vt dicitur. 10. metaphyſicæ) & in idem redit expoſitio Auicennę dicentis, ꝙ ſunt genera contrariorum, ideſt generalia contraria, ideſt generales conditiones cõtrariorum. Vltimo dici poteſt quod Ariſtot. ſecundum famoſam pythagorę opinionẽ loquitur, poſuit autem pythoras (vt patet in primo metaphyſicę) duos ordines rerum, quorum alter ſub bono, alter ſub malo comprehenditur &c.

T.cõ.16.

In phemio.

De Priori. *Cap. 2.*

PRius autem alterũ altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie, ſecundum tempus ſm quod antiquius alterum altero & ſenius dicitur. in eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius & ſenius dicitur. Secundo autem quod non cõuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam. vt vnum duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox conſequens eſt vnum eſſe, vno autẽ exiſtente non eſt neceſſarium duo eſſe: idcirco non conuertitur ab vno conſequentia, vt ſit reliquum. prius autem videtur illud eſſe a quo non conuertitur in eo, quod eſt eſſe, conſequentia. Tertio vero ſecundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in diſciplinis & orationibus. nam & in demonſtratiuis diſciplinis eſt prius & poſterius per ordinem, elementa enim in Geometria priora ſunt his, quæ deſcribuntur per ordinem. Sed in grammatica elementa priora ſunt ſyllabis, & in orationibus ſimiliter procœmium prius eſt narratione per ordinẽ. Amplius præter ea, quæ dicta ſunt, quod melius eſt & honorabilius, prius naturaliter eſſe videtur. conſueuerunt enim & plurimi honorabiliores, & magis a ſe dilectos priores dicere apud ſe. Eſt quidem & pene alieniſſimus hic priorum modus. modi itaq;, qui dicti ſunt de priore, iſti ſunt. Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. eorum enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſentiæ conſequenti, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, digne prius natura videtur. Quòd vero ſunt quędam huiuſmodi palam eſt. eſſe nanq; hominem conuertitur ſecundum eſſentiæ conſequentiam ad veram orationem de ſe. nam ſi eſt homo, vera eſt oratio, qua dicitur homo eſt: & homo conuertitur orationi quia eſt: & ſi vera eſt oratio, qua dicitur quia homo eſt, conſequitur eſſe hominem. eſt autem quidem vera oratio nequaquam cauſa vt ſit res, verũtamen videtur quodammodo res cauſa vt ſit oratio vera. dum enim res eſt vel non eſt, vera oratio aut falſa dicatur neceſſe eſt. Ideoq; ſm quinq; modos prius alterum altero dicitur.

A

B

C

D

IN hoc ſecundo capitulo poſtprædicamentorum tradit modos prioris. & primo famoſos, et ideo quatuor eos nominat in principio, deinde addit quintum ſatis latentem. adeo autem ordinate & aperte explanat eos, vt non ſit opus expoſitione ſcripta, ſed doctoris lectio ſufficiat ad nouitiorum inſtructionem. Notandum tamen diligenter eſt quod ex quinto modo prioris manifeſte apparet falſam eſſe illam maximam ſcoticam, omne abſolutũ prius natura alio diſtinctũ realiter &c. poteſt eſſe ſine ſuo poſteriori, expreſſe nanq; dicitur ab Ariſtot. hic quod ſtant iſta duo ſimul, ſcilicet aliquid eſſe prius natura altero, vt cauſam cauſato, & conuerti inter illa in eſſendo conſequentiam, & conſequenter vnum non poſſe eſſe ſine altero, ſi enim prius poſſet eſſe ſine poſteriori, iam non conuerteretur in eſſendo eorum conſequentia, ideo non valeret, hoc eſt, ergo illud eſt, & econuerſo, niſi forte contingenter quod ab arte relinquitur. ſermo enim præſens cõſequentia neceſſaria intelligitur, vt de ſe patet &c.

De ſimul. *Cap. 3.*

SImul autem dicuntur ſimpliciter & proprie quidem quorum generatio eſt in eodem tempore. neutrum enim eorum neque prius, neque poſterius eſt. Simul itaque hæc dicuntur ſecundum idem tempus. Natura autem ſimul ſunt quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum eius, quod eſt eſſe, conſequentiã, ſed nequaquam cauſa eſt alterum alteri vt ſit. vt in duplo & dimidio, conuertunt̃ etenim hæc. nam cum ſit duplum, eſt dimidium, & cum ſit dimidium, eſt duplum, ſed neutrum alteri cauſa eſt vt ſit. Dicuntur autem ſimul natura & quæ ex eodem genere diuerſo diuiduntur ad inuicem. E diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem diuiſionem ſunt. vt greſſibile volatile & aquatile, hæc enim ediuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere ſecundum diuiſionem, animal nanq; diuiditur in hæc, volatile & greſſibile & in aquatile, & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul per naturam hæc eſſe videtur. Diuiditur autem & vnumquodq; horum in ſpeciem rurſus. vt greſſibile animal & volatile & aquatile. Erunt ergo & illa ſimul natura quæcunq; ex eodem genere ſecundum eandem diuiſionem ſunt, genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt, neque enim conuertuntur ſecundum ꝙ eſt eſſe conſequentiam. vt cum ſit quidem aquatile, eſt animal: cum vero ſit animal, non eſt neceſſe vt ſit aquatile. Simul ergo natura dicuntur quæcunq; conuertuntur quidem ſecũ-

dum eius, ꝙ est esse consequentiam, sed nequa quam quidem causa est alterum alteri vt sit, & ea quæ ex eodem genere & diuerso diuiduntur abinuicem, & simpliciter simul sunt, quorum generatio in eodem tempore est.

IN hoc tertio capitulo tradit duos modos principales simultatis scilicet tẽporis & naturæ. sed subdiuiso secundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur omnes. Primus est eorum, quæ sunt simul tempore. hæc autem describit esse quorum generatio est in eodem tempore. quod dupliciter exponi potest. primo intelligendo per generationem etiam conseruationem, ita quòd illa dicantur simul tempore, quorum generatio & conseruatio sunt in eodem tempore, adæquate, & hæc vocantur coꝫquꝫa, vt subiectum & propria eius accidentia quarto modo, & sic verba sequentia, scilicet neutrum enim est prius neque posterius absolute suscipienda sunt vt declarantia prædictum sensum. Secundo intelligẽdo per generationem, ipsam rei factionem, ita vt ad esse simul tempore, sufficiat eodem tempore incꝑpisse. nec requiratᷤ ꝙ eodem tẽpore finiantur, & sic illa verba, neutrum enim est prius, neque posterius glosanda sunt, idest neutrum est antiquius, aut minus antiquum altero. & hoc modo dicimus gemellos esse eiusdem ætatis & neutrum altero antiquiorem, vtraꝫ expositio bona est, & licet prima Alberto placeat, secundam tamen vsus confirmat, hic præcipue vbi famosus sermo habetur. Secundus modus simultatis est, quo illa, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam & neutrum est alteri causa essendi, simul natura dicuntur vt correlatiua. Et aduerte, ꝙ intelligitur dictum hoc excludendo causalitatem secundum omne genus causæ, & non tantum efficientis aut materialis, propter quod modus iste in solis relatiuis inueniri videtur. Tertius modus est, quo illa, quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur adinuicem simul esse dicuntur, & declarans quid sit quod dicit subdit, e diuerso autem alterutrum diuidi dicuntur illa, quæ secundum eandem sunt diuisionem, idest opposita membra eiusdem diuisionis, vt volatile & aquatile respectu animalis, & pennatum & non pennatum respectu volatilis &c. Aduerte ꝙ quia simultas naturæ duo exigit, scilicet coexistentiam necessariam, & neutrius ab altero præsuppositionẽ, & primum horum stat cum prioritate naturæ, vt patet de subiecto & proprio & sortem sedere, & veritate orationis, per secundum horum, scilicet per negationem præsuppositiõis vtriuꝫ completur ratio simultatis naturalis. Et quoniam in ratione superioris conueniunt omnia inferiora, ideo vteraꝫ modus simultatis naturæ continet istas duas conditiones, ita ꝙ quouis modo dicamus aliqua esse simul natura, affirmamus ea se inuicem comitari & negamus alterum ab altero præsupponi: & de primo quidem modo patet, de secundo autem ex eo manifestum esse potest ꝙ impossibile est genus diuidi per alterum membrum tantum, & constat neutrum altero prius diuidere ipsum, quia esset tunc altero tantum diuisum: duos tamen modos simultatis naturalis dixit Aristoteles, quia differunt in hoc ꝙ primus est sine disparitate naturalis nobilitatis, secundus autem est cum disparitate naturalis nobilitatis, quoniam neutrum relatiuorum est altero nobilius, & diuidentium idem genus alterum se habet vt habitus & alterum vt priuatio, vt dicitur. 10. metaphysicæ propter quod modus iste aliquid habet admistum prioritatis naturalis, si prius nobilitate naturæ, prius natura vocandum est, & hoc est verum loquendo de rebus, quę diuidunt, propter quod diximus in solis relatiuis simultatem naturæ saluari, sed considerando membra diuisionis inquantum diuidentia e diuerso vnum &c. Simultas naturæ omnino & pure saluatur, & sic intelligendus est textus præsens, cætera ex se clara sunt &c.

De motu. *Cap.* 4.

MOtus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Alij itaqꝫ motus palam est, quòd alij abinuicem sunt. non enim est generatio corruptio, neqꝫ augmentum diminutio, nec alteratio secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationem: ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autẽ non est verum. nam pene secundum omnes passiones, aut plures alterari nos accidit, nulla aliarum motionum communicante. nam neqꝫ augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neque minui. similiter autem in alijs. Ideoꝯ erit alia præter illos motus alteratio. nam si eadem eẽt oporteret id quod alteratur, mox vel augeri vel minui, vel sequi quandam aliarum motionum, sed non est necesse. similiter autẽ & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam crescentia, quę non alterantur vt quadrãgulum circumpositio gnomone creuit quidem, alteratum vero nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij sunt motus abinuicem. Est autem simpliciter quidẽ motui quies contrarium, his autem quæ per singula sunt. generationi quidem corruptio, augmentationi quidem diminutio, secundum locum vero mutationi secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ est inferius ei, quæ est superius, & ea, quæ est superius ei, quæ est inferius. Reliquo vero assignatorum motuum, nõ facile est assignare quid est contrarium. videtur autem nihil ei esse contrarium: nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. est enim alteratio secũdum qualitatem mutatio. Quapropter opponitur motui secundum qualitatem quies secundum qualitatem, aut in contrarium mutatio qualitatis. vt album fieri ad id quod est nigrum fieri, alteratur enim in contraria qualis mutatione facta.

IN hoc quarto capitulo de motu tria dicit, primo numerum specierũ, dicens eas esse sex, quarum duæ primæ sunt mutationes secundum substantiam, duæ sequẽtes secundum quantitatem. quinta secundum qualitatem, vltima secundum locum, has enim tantum species generales fama distinxit propter earum manifestam inspectionem. diuersitatẽ secundo prædictarum specierũ

tradit

tradit dicens, alios motus.i.motus quos alios diximus specifica alietate, palã esse ꝙ alij secundũ veritatẽ sunt, licet de alteratione dubitari possit ex eo ꝙ aliquis crederet alterationem nõ separari ab alijs mutationibus. Sed hoc non inducat quæstionem, quia falsum est ipsam nõ inueniri sine alijs motibus, vt patet de eo qui nigrescit in solis aspectu quiescens secundum locum & alios motus, est ergo alteratio alius motus ab alijs, & stat ratio in hoc, si alteratio esset idem motus cum alijs non posset separari ab eis, sed potest separari. ergo &c. Et quoniam ex separabilitate concluſit distinctionem alterationis ab alijs, ne aliquis ex inseparabilitate augmẽtationis ab alteratione concluderet augmentationem non esse diuersam ab alteratione, sed potius speciem vel modum eius. Addidit simile esse de augmentatione, scilicet ꝙ potest separari ab alteratione, & dat exemplum in mathematicis de augmento quadrati circumpositio gnomone vocatur autem gnomon quadratum super diametrum consistens cum duobus supplementis. hoc enim appositio quadrato manifeste quadratum maius constituitur, vt in hac figura patet.

Quadrati augmentum Gnomone circumpositio.

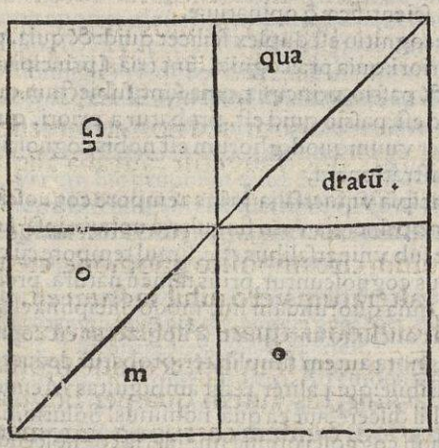

Aduerte hic, ꝙ quia vt pluries dictum est secundum famam loquitur Arist. secundum quam augmentatio extenditur ad omnem quantitatis additionem qua res maior dicitur: ideo augmentationem absq; alteratione fieri dixit, & caute dedit exemplum in mathematicis vt vel sic cognoscceretur, ꝙ secundum vulgus loquitur. si enim subtiliter de augmentatione dicẽdum esset, ipsam inseparabilem concederet, & modum arguendi prædictum sophisticum secundũ fallaciam consequentis aperiret. tertio contrarietatem in motu inuentam aperit, extendens contrarietatem ad oppositionem quoq; priuatiuam, quæ illius est radix. & motui in cõmuni quietem contrariam ponit, singulis vero motibus singulos motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia, quæ dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc nõ probata, sunt tamen vera, vt in quinto physicorum patet &c.

A *De habere.* *Cap. 5.*

HAbere autem multis modis dicitur. Aut enim tanquam habitum, & effectum, aut aliam quamlibet qualitatem. dicimur enim disciplinam habere, atque virtutem. Aut quantitatem, quæ contingit ei qui habet magnitudinem. dicimur enim habere tricubitam magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus sunt. vt vestimentum, vel tunicam. Aut in membro, vt in manu annulum. Aut membrum vt manum vel pedem. Aut in vase, vt in modio grana tritici, aut in lagena vinum. Vinum enim habere lagena dicitur, & modius grana tritici. hæc ergo omnia habere dicuntur vt in vase. Aut vt possessionem. B habere enim domum, aut agrum dicimur, aut etiam vir vxorem habere, aut vxor virum. Sed videtur alienissimus qui nunc dictus est modus esse eius quod est habere. nihil enim aliud vxorem habere significamus, nisi quia cohabitant. Forte tamen & alij quidem apparebunt modi eius quod est habere: sed qui consueuerunt dici pene omnes numerati sunt.

IN hoc vltimo capitulo enumerat quot modis dicamus aliquid habere rẽ aliquam, & qa sermo suus est sufficienter ex se manifestus secundum præsentem intentionem. in quinto nanq; metaphysicę subtilius hæc discutienda relinquuntur, ideo nihil addendum reor, distinctionem tamen inter habere Postprædicamentũ, & habitum prædicamentum, & habitum primam speciem qualitatis positam superius in prædicamento qua C litatis diligens Lector poterit nouitijs repetere. Et sic tandem finitur præsens opus Die nona Ianuarij. Anno christianæ salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo octauo. in conuentu sancti Apollinaris in suburbijs Papię. Quicquid igitur veritati contrarium, aut minus consonum in his commentarijs alicui videbitur, quoniam mallem viuens aut reuocare, aut consonum ostendere quàm postmodum temere despici aut impugnari, Rogo dubitantes aut detrahentes, vt viuo tam in his q̃ cæteris scriptis & scribendis congredi velint ob veritatis exaltationem, & gloriam primæ summęq; veritatis. Ad cuius participationem media diui Thomæ doctrina trahere studiosos oẽs virib⁹ totis nitimur &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super prædicabilia Porphyrij & Aristotelis prædicamenta. Finis. D

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum,

Thomæ de Vio Caietani Card.s. Xisti acutissimis annotationibus.

De Necessitate Demonstrationis. *Cap. I.*

*a.l. Discursiua syllogistica ratiocinatiua cogitatiua.

OMnis doctrina: & omnis disciplina intellectiua, ex præexistẽte fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculãtibus in oĩbus. Mathematicę enim sciẽtiarum per hunc modum fiũt, & aliarum vnaquęq; artiũ. Similiter autẽ & circa orationes & quæ per syllogismos & quę per inductionẽ. vtręq; enim per prius nota faciunt doctrinam. illæ quidem accipientes tanq; a notis, illę vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestũ est singulare. Similiter aũt & Rhetoricę psuadent. aut. n. per exempla, quod est inductio, aut p enthymema, qđ est syllogismus. Dupliciter ãt necessariũ ẽ

2. cõclusio. præcognoscere. alia nanq; q̃ sunt prius opinari necesse est. alia vero quid est quod dicit, intelligere oportet. quædam aũt vtraq;. vt qm̃ omne qđ est aut affirmare, aut negare verũ est, ga est: triangulũ autem q̃ hoc significat. sed vnitatem vtraq;, & quid significat, & q̃ est. non enim similiter horũ vnũquodq; manifestũ nobis est.

3. cõclusio. Est aũt cognoscere alia qdẽ prius cognoscentem, quorũdam aũt simul accipere notitiam. vt quęcũq; contingũt esse sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. Quod. n. oĩs triangulus habet tres angulos equales duobus rectis p̃ sciuit, q̃ vero hic, qui est in semicirculo triãgulus sit simul inducens cognouit. Quorundã. n. hoc modo disciplina est & nõ per mediũ extremum cognoscitur. quęcũq; iam singularia con

4. cõclusio. tingũt esse, & nõ de subiecto aliquo. Ante aũt q̃ sit inducere aut accipere syllogismũ quodã modo quidẽ fortasse dicendum est scire, modo aũt alio non. quod. n. nesciuit si est simpliciter, hoc qũo sciuit, vt quod duos rectos habet simpliciter. sed manifestũ est q̃ sic quidẽ scit, simpliciter aũt nõ scit. Si vero nõ, Mẽnonis ambiguitas accidet. aut. n. nihil addiscet, aut quę nouit. Non aũt sicut quidã nitunt soluere, dicẽdũ est. nunquid sciuisti oẽm binarium qui par est, aut non? dicenti aũt, attulerũt quendã binariũ, quem non opinatus est esse. Soluũt. n. nõ dicẽtes cognoscere oẽm binarium esse parem, sed quẽ sciũt, q̃ binarius sit. Et ẽt sciũt quidẽ cuius vere demonstrationẽ hñt, & cuius acceperũt, acceperũt aũt nõ de oĩ cuius vtiq; sciũt q̃ triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero & triangulo: nulla. n. propositio accipitur huiusmodi: quòd quem tu nosti numerũ, aut quam nosti lineam rectã, sed de omni simpliciter. Sed nihil (vt opinor) prohibet quoniã est quod addiscit scire, est aũt sic ignorare: incõueniens. n. nõ est si scit quodãmodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquãtũ addiscit, & scit.

Summa huius capituli hæc est.

1.cõclu. OMNIS doctrina & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. probatur inductiue in oĩbus modis sciendi. s. syllogismo, enthymemate, inductione & exemplo & in omni genere disciplinę: tam speculatiuæ q̃ practicę: & tam scientificæ q̃ opinatiuæ.

2.cõclu. Præcognitio est duplex scilicet quid: & quia. probatur a priori: quia præcognita sunt tria. s. principia: subiectum: & passio. principia, quia sunt, subiectum quia est, & quid est, passio quid est. probatur a priori. quia non similiter vnumquodq; horum est nobis cognoscibile ad demonstrationem.

3.cõclu. Principia vniuersalia prius tempore cognoscũtur cõclusione: principia vero singularia nota: in ipsa subsumptione sub vniuersalibus esse, simul tempore cũ conclusionibus cognoscuntur, prius tamen natura. probatur a priori, quia quorundam hoc modo disciplina est.

4.cõclu. Ipsa conclusio antequam syllogizetur est cognita fm quid: ignota autem simpliciter: probatur deducendo ad impossibile: quia aliter redit ambiguitas Memnonis. s. aut nihil discere, aut ea quæ nouimus. Solutio. n. dicentium non cognosci omnia singularia cognoscendo vniuersale, sed quæ nota sunt esse singularia illius: falsa est. quia vniuersale eo modo scitur, quo in demonstratione assumitur, assumitur autem omne simpliciter: & non omne quod nosti, vel noui.

Series autem hæc est.

TRactatus de demonstratione Aristoteles, quoniam demõstratio quatuor quæstiones habet sicut & quodlibet scibile. s. an est, quid, quia est, et propter qd est, nec perfecta notitia rei sine his haberi potest, in hoc primo capitulo an sit demonstratio, in sequentibus vero vsq; ad sextum decimum capitulum exclusiue, pertinentia ad quæstionem quid est demonstratio. Inde autem vsque ad finem primi libri pertinentia ad quæstionem quia est. i. quasi passiones demonstrationis, puta finitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinem, diuersitatem &c. In secundo demum libro de pertinentibus ad quęstionem propter quid. i. de causis demonstrationis. ideſt de medio, vsq; ad vltimum capitulum exclusiue, & de dignitatibus in vltimo capitulo determinat, sicq; (vt Alexander dixit) demonstrando docet demonstrare. Quia vero idem est quærere & determinare in scibilibus, an aliquid sit, & an necesse sit illud esse: quia nihil tale superfluum, aut per accidens contingit esse, sed aut non esse, aut necessario esse, quia per accidens esse reputatur non esse in huiusmodi, ideo volẽs determinare demonstrationem esse in hoc capitulo intendit ostendere necessitatem syllogismi demonstratiui: cuius necessitas (quia instrumentum est) ex eius fine, qui nihil aliud est, q̃ scientiæ generatio sumenda est. Et vult declarare sciẽtiam generari de nouo in nobis ex præexistente in nobis notitia. & cõsequenter non esse nobis inditam, sed aliũde

de infusam: vt Socrates & Plato dixerunt, sed demonstratiuo discursu ex noto ad ignotum acquisitam: & cõsequenter ad scientiæ generationem necessarium nobis esse demõstratiuum syllogismum, de quo præsens liber tractat. Vnde ab ipso fine inchoans proponit disciplinã intellectualem ex præexistente in nobis cognitione generari. Deinde ad intentum descendens ostendit quę et quotuplex sit ista præexistens cognitio. Et quæ & quot sint illa quæ prægnoscuntur ante demonstrationem. (in secunda conclusione) Inde quomodo in ipso exercitio demonstrationis principia, de quibus oportet pręcognoscere, quia sunt prægnoscuntur diuersimode. (in tertia conclusione.) Demum quomodo ipsa conclusio pręcognita sit, anteq; demonstretur. (quarta conclusione) insinuat: & respondet ambiguitati platonicæ, excludens simul falsam quorundam responsionem. Et sic notitia cõclusionis generatur ex præexistente cognitione principiorum subiecti, passionis, & ipsius conclusionis secundum quid, præexistẽte dico ordine temporis, quo ad principia vniuersalia: ordine autem naturæ tm̃ quo ad principia singularia.

Ex præexistẽti cognitione.

CIRCA primam conclusionem aduertendum est q; ly. ex præexistenti cognitione, positum in prima cõclusione non oportet glosari. s. sensitiua, sed indefinite relinquendum est. Et expectanda est expositio Aristotelis, quam subiungit in sequentibus conclusionibus. Quod enim ab ipso expositum est nostram non exposcit glosam. Fuit autem adeo solicitus circa exponendam illam particulam resoluendo vsque ad primas cognitionis radices, vt cum hic proponat quid & quia prægnosci, in secundo libro diligenter inuestiget quomodo ipsum quid cognoscitur & consumet præsens opus declarãdo, quomodo ipsum quia fit nobis notum.

Quot nam prægnitiones & prægnita sint; & quibus prægnitionibus prægnitorum quodlibet ante scientiam prægnosci oporteat.

CIrca secundam conclusionem. Ad euidentiam prægnitionum & numeri earum. Aduerte q; cum p̃gnitio non dicatur in proposito quælibet cognitio alteram præcedens, sed ea tantum ex qua discursus disciplinalis fit: oportet prægnitionem omnẽ primæ, vel secundæ operationis intellectus opus esse: cum autem obiectum primæ operationis intellectus sit incomplexum non dicens esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per quid rei, & quid nominis, & obiectum secundæ sit complexum verbaliter, in quo dicitur esse vel nõ esse, quod sufficienter diuiditur per complexum significans esse verum, & significans esse reale: cuncta complexus mira breuitate Aristoteles prægnitiones omnes reduxit ad duas. s. quid. & qa, sub quid, quid rei, & quid nois, sub qa, & qa est, et quia verum est (analogice) comprehendẽs. Rursus quia non quodlibet quid: nec quodlibet quia discursum quemlibet facit, sed limes aliquis eorum est, ex ipsa quæ discurrendo inuestigatur conclusione, sumere oportet, cuius quid, & cuius quia, prægnosci necesse sit. Conclusionem autem quia conclusio est ex aliquibus principijs inferri necesse est & duos terminos in se habere. s. subiectum & prædicatum: quorũ coniunctio vel diuisio inferatur. Horum igitur trium prægnitiones illas oportet esse non vniformiter: quia vniformia non sunt, nec fm se, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus conclusio inferenda est complexa sunt, quæ vt sic non habent nisi esse verum, ideo prægnoscenda sunt tãtum quia sunt, ideſt quia vera sunt. Subiectum autem quia incomplexum est: & vtrũq; qd habet & complexionem facit cum suo esse & independens est tam fm essentiam q̃ fm esse a sua passione, quæ prædicatur in conclusione, prægnosci oportet dupliciter. s. quid est, & qa est. Prædicatũ autem quod passio vel per modum passionis se habens est, incomplexum q dem ens est, & vtrunq; quid: & esse proprium cum quo complexionem facit habet: sed quoniam eius esse quæritur, & eius quid rei ante eius esse cognosci non potest solum quo ad quid nominis cognosci oportet.

De principiorum prę cognitiõe.

CIRCA eandem secundam cõclusionem, quo ad id quod ibi dicitur, de prægnitiõe principiorum, aduerte quosdam minus bene intelligentes dicta a S. Tho. in expositione textus inficiari eius rationem, quam reddit de hoc q; de principijs non prægnoscitur quid. Ratio siquidem eius est, quia complexorum non est diffinitio: principia autem complexa sunt. Aiunt isti q; assignantes hanc rationem a veritate deuiant, quia in æquiuocatione laborant. Complexorum enim non est diffinitio quid rei. Philosophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quæ etiam complexis conuenit. Sed arguentes hoc modo, Aristotelis textum minus perspicaciter sunt intuiti. Falsum est siquidem q; Aristoteles hic coartet se ad diffinitionem quid nominis: licet de illa etiam loquatur. Vnde textus ait, Alia nanq; (quid est quod dicitur) intelligere oportet: vbi expresse apparet profunde speculantibus q; diffinitionem quid rei nõ excluſit dicendo qd est quod dr̃. Quãuis. n. cognoscere qd dr̃ sit solũ cognoscere qd nois, cognoscere tm̃ quid est id qd dr̃, non est præcise cognoscere quid nominis, sed cõprehendit in se ẽt quid rei. nec obstat expositio. S. Tho. interprætantis, quid est quod dicitur. i. quid significat nomen, qm̃ sermo Aristotelis prægnans est: & vtroque modo exponi potest. Et exponitur a S. Tho. hic et alibi: volẽte ex hoc textu q; de subiecto præsupponitur quid rei. Si enim vniuersaliter intelligatur quid nominis, exponendum est: si autem in demonstratione simpliciter, quid rei: tam subiecti q̃ passionis qñq; vt infra ostendetur. Vnde Aristo. de quid in communi loquitur, cum duas prægnitiones statuit. s. quid, & quia: sicut etiam loquitur de quia in communi: vt extendit se ad esse verum, & ad esse simpliciter. Quia igitur de quid in communi sermo est, & simpliciter loquendo, principia, quia complexa sunt, non habent quid, quia absolute loquendo, non habent diffinitionem. Ideo Sanctus Thomas simpliciter dixit, quod de principijs non prægnoscitur quid: quia complexa sunt & indiffinibilia. Amplius quia complexa, vt sic, quid nominis proprie non habent, sat fuit diuo Thome de cõplexis vt sic loquenti declarare, q; quid rei nõ habent. hoc. n. declarato nullũ remanebit quid principiorum prægnoscendum. Quod autem complexa vt sic proprie non habeant quid nois, patet. tum ex Boetij verbis hic dicẽtis quod quid significat, non in propositionibus totis accipitur, sed in terminis tm̃. tum ex ratione, quam ibi innuit. s. q; propositio significat inesse aliud alij magis q̃ significat aliquid. tum ex aduersarijs dicẽtibus, q; complexa habent quid nois dupliciter, vel vt significant noie incomplexo, vt historia Troiana dr̃ Ilias, vel rõne terminorum suorum. liquet enim q; neutro istorum modorum ipsis complexis. vt sic quid assignatur. sed ratione alicuius incomplexi. Amplius cum ex eadem radice complexis insit carere, quid rei & quid nominis, ex hoc. s. q; complexa sunt vt ex dictis patet. Assumens S. Tho. q; complexorũ nõ est diffinitio, & ideo de principijs non prægnoscitur quid vtrũq; quid sufficienter excluſit.

Egidius super. te. c. 2. dubio vltimo.

Quid ẽ qd dicitur cognoscere, ẽ ipsum quid rei etiam attingere.

Quæstiones Quatuor.

1. Num subiectum prægnosci oporteat quo ad quid nominis, vel quid rei.
2. Num subiectum pręcognoscatur quo ad esse in rerũ natura, vel obiectiuum.
3. Num passio prægnoscatur quo ad quid rei, vel qd nois.
4. Num quælibet scientia supponat suum subiectum esse.

CIrca eandem secundam conclusionẽ dubitatur qua druplicter. Primo: an cum dicitur. de subiecto prægnoscitur quid ītelligatur quid rei, an quid nominis. Quôd enim intelligẽdum nõ sit quid rei ex ipsius Aristotelis

2. de anima T. cõ. 6.

ſtotelis obſeruatione videtur. In ſciẽtia enim de anima, cuius ſubiectum eſt anima, inueſtigat quid eſt anima, et non præſupponit. Nec poteſt dici ꝙ hoc fecit: nõ inquãtum tradens ſciẽtiam de animã, ſed indutus alterum habitum. Primo, quia cum diffinire animã ſit philoſophi naturalis, quia non abſtrahit a materia ſenſibili, nõ erit facile fingere, ad quã partem naturalis philoſophiæ hoc pertinet, ſi non ad ſcientiam de anima. Secũdo, quia admiſſa hac fictione quid dicetur ad id quod ſuperius tactum eſt, ꝙ. ſ. in hoc opere, cuius ſubiectum eſt ſyllogiſmus demõſtratiuus, Ariſtoteles inquirit quid ſit demõſtratio? in. t. c. 6. Præterea, Si ante demonſtrationem oportet ſcire quid rei ipſi⁹ obiecti: oporteret dicere ꝙ habemus quod quid eſt cuiuſꝙ rei, de qua ſcimus aliquid demonſtratiue. hoc autem experimur falſum eſſe: multa enim de Luna, Sole, & Deo ſcimus, quorum quod quid eſt ignoramus. In oppoſitum eſt hic auctoritas Porphyrĩ, Alberti, & ſancti Thomæ.

ſecunda. q. Secundo dubitatur, an cum dicitur de ſubiecto præcognoſcitur quia eſt, intelligatur de eſſe in rerum natura actualiter. Videtur enim ꝙ ſic, per rationem, quã ad hoc innuit Porphyrius. illud eſſe ſubiecti præſupponitur, quo ſubſtat paſſioni. ſed ſubiectum non ſubſtat paſſioni niſi ſm ſuum eſſe reale in rerum natura, ſupponendo ꝙ paſsio ſit accidens (vt communis via tenet,) ergo ſubiectum eſſe in rerum natura ſupponitur. Maior eſt euidens: ex eo ꝙ tota ratio quare de ſubiecto præſupponitur eſſe, eſt quia ſubſtat paſſioni. In oppoſitum autem eſt primo ꝙ ſcientia abſtrahit ab eſſe actualis exiſtentiæ. nam abſtrahit a contingenter accidenti, quale eſt eſſe actuale. Secundo quoniam contingeret ꝙ ſcientia ſupponeret falſum. quoniam corruptis roſis ille qui iam acquiſita ſcientia de roſis vtitur, ſi ſupponit roſam eſſe ſupponit falſum, quoniam roſa tunc ſecundum veritatem non eſt.

tertia. q. Tertio dubitatur, an cum dicitur, ꝙ de paſsione præcognoſcitur quid, intelligatur quid nominis, aut qd rei. Videtur ſiquidem ꝙ quid rei præcognoſcendum ſit, qa medium oportet eſſe præcognitum, ſed medium eſt qđ quid eſt paſsionis (vt dicitur in ſecundo huius.) ergo.

T. cõ. 8. In oppoſitum ſunt verba Ariſtotelis in hoc loco dicentis, ꝙ de paſsione præcognoſcitur quid ſignificat. & S. Tho. illa exponentis.

quarta. q. Quarto dubitatur, an omnis ſcientia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe: an aliqua tantum.

Ad euidentiam horum. Primo declarandi ſunt termini in dubĩs aſſumpti ſcilicet quid rei & quid nominis. Secundo ſigillatim reſpondendum eſt. Quid nominis: vt alibi diximus: nihil aliud eſt ꝯ quidditas nominis: ſicut quid rei eſt ipſa rei quidditas. Nominis autem cum ad aliquid ſit & eſſentialiter alterius ſignum tunc præcognoſcitur quidditas quando eius ſignificatio innoteſcit. Rei autem quidditas, non niſi per eſſentialia omnia patefit. Vnde & proprium interrogatiuum quid nominis eſt quid ſignificat. proprium vero interrogatiuum quid rei, eſt quid eſt. Differt ergo quid nominis a quid rei, quia cognoſcere quid nominis, eſt cognoſcere quid ſignificat nomen. Cognoſcere autem quid rei eſt cognoſcere quid eſt res ſignificata per nomen. Et quia rei quidditas eſſentia eſt, quam entia tantum habent, & res non cognoſcitur quidditatiue niſi per ſuam diffinitionem explicantem eam a prima potentia vſꝙ ad vltimum actũ, ideo quid rei entium tantum eſt, & vnico modo cognoſci poteſt. Quia vero ad quid nomen referatur: vt ſignũ ad ſignificatum eſſe non oportet, & per communia & accidentalia, & nutus, & ſigna, declarari poteſt, ideo qd nominis non entis eſſe poteſt, & incertos habet modos ſuæ manifeſtationis.

ſuper de ente & eſſentia in prohemio.

Deciſio primæ. q. T. c. tertio. Ad primum ergo dubium dicitur, ꝙ demonſtratio, vt infra dicetur, eſt duplex. quædam a priori, & quædã a poſteriori. Si loquamur de ſcientia a priori, ſic oportet cognoſcere quid rei ipſius ſubiecti, quia quod quid eſt ſubiecti, eſt cauſa paſsionis, ad quam oportet vltimo reſoluere demonſtrationem propter quid, vt in ſecundo huius dicitur. & hoc expreſſe ponunt hic Porphyrius, Albertus, & S. Thomas. Si vero loquamur de ſcientia a poſteriori, tunc ſufficit quid nominis præcognoſcere de ſubiecto. vtimur ſquidem in talibus demonſtrationibus effectu loco diffinitiõis ipſius ſubiecti vt medio termino & cauſa in cognoſcendo. Ad obiecta autem in oppoſitum dicitur, ꝙ cum in qualibet ſcientia ſpeciali vltra principia communia complexa & incomplexa, q̃ ſupponuntur in metaphyſica, ſint principia propria illi ſcientiæ, oportet ſcientiam ſecari in duas partes. in quarum prima iactantur poſitiones complexæ & incomplexę, in ſecunda vero inueſtigantur paſsiones virtute illorũ principiorũ. cuius ſignũ euidenter apparet in principio Euclidis. Et quia hmõi poſitiões ſi ſunt incõplexæ, cognoſcunt̃ prima opatione intellectus, ſi cõplexæ ſunt per ſe notæ, ideo oportet diuidere opus ſcientificum in intellectum, cuius eſt cognoſcere, quod quid eſt, & per ſe nota, vt in ſecundo huius dr̃, & ſcientiã proprie dictã, quæ proceſſu demonſtratiuo acquirit̃, & ſic cũ vnũ prĩcipiorum propriorum ſit quod quid eſt ſubiecti, anteq̃ ſcientia generetur quidditas ſubiecti cognita eſt, & per hoc patet rñſio ad vtrũq̃ obiectorũ & ſimilia. Dico ſiq̃ dẽ ꝙ mos eſt Ariſtotelis poſitiones facere in libris ſuis, vt patet in prædicamentis & principio Perihermenias, & Primo Priorum, & Primo Phyſicorum, & locis adductis. poſitiones aũt tales ſunt ante ſcĩam, & non pars ſcientiæ, ſed ſcientiæ propria principia. Et ideo ſimpliciter concedendum eſt ꝙ Ariſtoteles regulam hanc obſeruauit. Nec obſtat ꝙ in prædictis locis demonſtratiuo diſcurſu diffõnem materialem per finalem inueſtiget, aut concludat, qm̃ hoc eſt per accidens. Sicut enim primæ operationi intellectus per accidens miſcetur ſecũda, dũ diffinitio cõponẽdo partes eius cognoſcit̃, ita ẽt eidẽ immiſcetur tertia, dum diffinitio applicatur ſyllogiſmo diſcurſiuo ipſi diffinito. & quia in his quæ ſunt per accidens contingit falli ſapientes (vt in elenchis dr̃.) ideo habitus in prædictis locis acquiſitus putatur ſcientificus: ſed re vera non eſt, quia per accidens eſt per demonſtrationem acquiſitus. Ad vltimam vero obiectionẽ dr̃, ꝙ de Sole, & Luna & huiuſmodi non habemus ſcientiã a priori ſimpliciter, & ideo non eſt opus pr̃cognoſcere quod quid eſt ipſorum.

Ad Secũdum dubium dr̃, ꝙ oportet præcognoſcere ſubiectum eſſe in rerum natura actualiter: temporibus tñ ſuis, ſi ſubiectũ indiuidua nõ cõtinua, ſed ſm ſucceſſionem habet, & hoc in ſcientĩs realibus. in rõnalibus enim ſufficit ꝙ ſubiectum ſit in eſſe obiectiuo, & ſimiliter in non entibus. Cauſa autem huius eſt rõ facta dubitando, quæ confirmatur ſic, illud eſſe præſupponitur de ſubiecto, quod de ipſo in illa ſcientia non poſſe probari dicitur: ſed tale eſt eſſe actualiter in rerum natura: ergo. Maior patet ex eo, ꝙ ideo dicitur non poſſe probari, qa hic ab Ariſtotele dr̃ p̃ſupponi. Minor aũt nec a ꝓteruis negari poteſt. Ex ipſo enim diſputationis exercitio conuinci poſſunt. Cum. n. Cõmentator in tot locis ait, nullam ſcientiam probare ſubiectum ſuum eſſe: nec a priori nec a poſteriori, quia præſupponit illud eſſe, clarũ eſt ꝙ loquitur de eſſe actuali actualiter in rerum natura, qa de ſubſtantiarũ ſeparatarum eſſe loquitur, qđ probatur Octauo Phyſicorum de illis. Quando ergo vertitur in dubium Commentatoris dictum, quod ex iſta Ariſtotelis propoſitione Commentator acceptum aſſerit contra Auicennam, de eſſe ſubiecto actualiter in rerum natura locutio eſt. Si dicatur ꝙ ſecus eſt de ſubſtantĩs ſeparatis & de alĩs, quia illæ perpetuæ ſunt, & in perpetuis non differt eſſe & poſſe, vt dicitur in Tertio Phyſicorum. & conſequenter præſupponere de eis poſſe exiſtere: perinde eſt ac p̃ſupponere exiſtere: hoc nihil obſtat. Primo, quoniam

vbi ſupra. t. c. 8.

Cap. 2.

Te. c. 14

T. c. 27.

Cõ. 15.

Secunda deciſio.

Te. cõ.

Prio. p. c. vlti. do. phy. 26. do. mo. m. c. 6. Te. c. 4. 46. ibi. te. cõ. 83. te. cõ. vbi ſupra T. c. 32.

quoniam formaliter differunt etiam in perpetuis esse & posse, licet non duratione, & consequenter quoque dicatur ꝙ præsupponitur esse, & non dicitur præsupponi tur posse esse oportet formaliter loquendo, vt Aristoteles consueuit de ipso posse vt induit ipsum esse loqui, & non econuerso. Secundo quoniam licet particularia horum inferiorum corrumpantur & intelligentiarum perpetuentur, vniuersalia tamen vtrorũq; de quibus tantũ per se sunt scientiæ & demonstrationes & diffinitiones, perpetua sunt, & non differt in eis esse & posse, quoniã illa propositio, in perpetuis &c. cum ex perpetuitatis vi formaliter necessaria sit, ĩ omnibus perpetuis tenet, quo fit vt proposito illa magis faueat proposito ꝙ; aduersæ opinioni. Vnde propriam vocem ignorant & negant q dicunt, ꝙ de subiecto non præsupponitur esse in rerum natura, & Commentatori nihilominus expræsse contra dicunt in dictis locis, & hic dicenti, de subiecto ꝙ præcognoscitur ꝙ ipsa res sit inuenta. Clara enim luce patet assuetis in doctrina eius, ꝙ rem inuentam esse apud ipm nihil aliud est ꝙ; rem esse. Amplius cũ esse (Quinto Metaphysicæ) sit duplex. s. actualis existẽtiæ, & quod significat veritatem propositionis: aut ista conclusio. de subiecto præsupponitur quia est, intelligitur de esse actualis existentiæ actualiter, & habetur intentum, aut potẽtialiter, vt sit sensus. de subiecto præsupponitur quia est i. quia potest esse, seu non repugnat esse, quod idem est: qa (non repugnantia) potentia logica est, & hoc non primo, quia sic posset dici ꝙ de passione præsupponitur qa est. i. quia potest esse, & sibi non repugnat esse. Quis. n. faciens demonstrationem demonstrat de aliquo passionem, quam non supponat possibilem vt sit? Nullus siquidem conatur ad cognoscendum esse, quod impossibile putat esse. secundo quia glosa hæc destruit textum. Cum enim a composito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, non liceat inferre illum terminum simpliciter, ex hoc quod dico, quia potest esse, seu non repugnat esse, non licebit inferre quia est, quia potentia est conditio diminuens, vt Commentator dicit Quarto Metaphysicæ commento. 15. Et consequenter ex veritate illius glosæ non sequetur veritas textus dicentis, ꝙ oportet de subiecto præcognoscere quia est. Aut ergo glosa non recta est, aut Aristoteles male dixit, aut intelligitur de esse quod significat veritatem propositionis, et hoc in idem redit cum prioribus, quia fundamentum veritatis est esse rei. Quod si fingas ꝙ de subiecto p̃supponitur quia est, id est quia est tale, de quo aliqd possit demonstrari, eisdem rationibus refellitur: hoc enim modo proportionaliter loquendo, & de passione præsupponitur quia est, quia demonstrator supponit eam esse talem, quæ possit de aliquo demonstrari. aliter non assumeret ipsam vt extremum demonstrabile, & conditio minuens non eripitur per hoc. Ad primam obiectionem autem in oppositum dicitur, ꝙ scientia abstrahit ab esse actuali existentiæ in particulari, & non ab existẽtiꝫ in communi, nec a suppositione existentiarum. Due siquidem quæstiones de rerum existentiꝫ queruntur. s. an est, & quia est. Et certum est ꝙ quæstiones sunt equales numero his quæ vere scimus, vt in secundo dicitur. Quomodo autem esse contingenter & quomodo non contingenter adsit rebus, in principio secundi declarabitur. Non acceptetur autem interim, esse ita contingenter adiacere rebus, ꝙ scientiam subterfugiat. Ad secũdam vero dicitur ꝙ secus est in acquisitione scientiæ & in vsu eius: in acquisitione enim oportet subiectum esse in rerum natura, vt generet sui scientiam in nobis, quoniam nihil agit nisi sit, in vsu autem acquisitæ scientiæ cessat hæc causa, sed remanet alia, quæ communis est acquisitioni & vsui. s. ꝙ oportet subiectum entis rationẽ habere, nullus enim quærit nõ entis passiones, entis autem ratio non aliter habetur ab aliquo ꝙ; per esse, quoniam ens esse significat (vt in secundo dicet Aristoteles capitulo sexto.) & ideo oportet supponere subiectum esse. Nec est falsum subiectum esse propter hoc ꝙ actualiter non est, quoniam non supponitur ipsum esse nunc vel tunc, sed esse temporibus suis, sicut & conclusiones demonstrationis perpetuas, hoc modo dicemus infra. Nec obstat si recurratur ad Destruat deus &c. quoniã adhuc vere supponeretur subiectum esse, eo ꝙ supponeretur esse tempore suo, subtractis talis casus impedimentis. vnde ex dictis iam patere potest ꝙ nihil aliud intendit Aristoteles per hoc quod dixit, ꝙ de subiecto pręsupponitur quia est, nisi quod oportet subiecto in demonstratione vti, suppositio ꝙ sit, seu ac si esset. cuius signum est, ꝙ siquis quærat centauri scientiam cum inuenerit ipsum non esse, desistet. & si vellet vltra progredi ad inuestigandas proprietates significati per centauri nomen vteretur centauro ac si esset, & sic ad vltriora procederet supponendo subiectum esse.

Ad Tertium dubium dicitur prænotando duo. Primum est, ꝙ licet quid rei, & qd nominis formaliter sumpta plurimum differant (vt supra ostensum est) materia liter tamen coincidere possunt, vt patet cum ad quid nominis respondetur per essentialia propria: vnde & contingit quandoq; ꝙ ipsa diffinitio quodammodo quiddi tatiua non habet rationem quid rei, sed quid nominis. quod sic manifestatur, sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci ex Secundo Metaphysicæ. Diffinitio autem quid rei non est nisi eorum quæ sunt, quia entiũ realiũ tm̃ est: igitur diffinitio alicuius nõ cognoscit sub ratione quid rei, nisi cognoscatur illud esse. Et ideo si aliqua res sit ignota quo ad suũ esse, & haberetur eius diffinitio qualis tunc potest haberi, diffinitio illa habet rationem quid nominis & nõ quid rei. Vnde & quæstio an est præcedit quæstionem quid est. Secundum notandum est, ꝙ demonstratio in proposito est duplex. quædam terminans quæstionem quia est, & quædam terminans quæstionem propter quid tantũ, vt infra dicetur. Differunt autem in proposito hæ demonstrationes: qa per primam scitur passionem inesse subiecto, in secunda vero præcognoscitur passionem inesse subiecto: quia q̃stio quia est præcedit quæstionem propter quid, & scitur per eam causa, propter quam inest talis passio, vt patet in inuestigatione causæ eclipsis, quam Lunæ inesse videmus.

His præsuppositis dicitur ad dubium cum distinctione, ꝙ in demonstratione terminante quæstionem, quia est, passionis de suo proprio subiecto: impossibile est p̃cognosci quid rei (passionis) formaliter loquendo, id est sub ratione quid rei: quia cum passionis esse sit subiecto inesse, & ante demonstrationem ignoretur ipsam inesse ignorabitur ipsam esse, & consequenter eius quid rei, quod entis tantum est. Potest tamen præcognosci aliquo modo eius qd rei materialiter sub ratione quid nominis, quod assumetur vt medium in demonstratione. In demonstratione autem terminante quæstionem propter quid tantum nihil prohibet præcognosci, quid rei ipsius passionis. quia ipsius esse præcognitum fuit. Et similiter in demonstratione terminante quia de non proprio subiecto, sed parte subiecti, quoniam iam ipsum in esse præcognitum est, & quid est. Ad obiecta ergo dicitur, ꝙ diffinitio passionis, quam contingit esse mediũ in demonstratione & oportet esse præcognitam, est diffinitio quid nominis formaliter, quæ tamen aliquo modo materialiter est quid rei. Et ideo notanter S. Tho. dicens hic ꝙ ante q̃; sciatur de aliquo an sit non potest sciri proprie de eo quid est, apposuit illud verbum proprie: & hoc loquendo de demonstratione terminante quæstionem quia est: quia (vt dictum est) ĩ ea, quę terminat qõnem propter quid, medium est diffinitio quid rei ipsius passionis, vt in secũdo huius dicitur. Et hanc distinctionem diligẽter notato. Si vis intelligere diuersa Aristotelis & Sancti Tho. dicta.

Quartum

A B C D

Caꝑ. 1. Te. c. 14. Cõ. 15. Tex. cõ. 1. Te. c. 7. circa. te. c. 12. Caꝑ. 10. no. vl. Tertiæ. q. Decisio. T. c. 4. Caꝑ. 13. circa. t. cõ. 13.

T.c.8. t.c.25.fi. Quartum dubium quia exigit discussionem quæstionis an est, in principio secundi libri Deo fauente soluetur.

1. Cur de passione non præcognoscitur quia.
2. Cur de passione non præcognoscitur quid rei.

Cap.primo dubio.8. CIrca dicta S.Tho. in expositione eiusdem secundæ conclusionis, duplex dubium occurrit. Primum est circa causam assignatam quare de passione non præcognoscitur quia. Dicit enim hoc eē propterea, quoniam esse ipsius passionis per demonstrationem quæritur: videtur enim ꝙ hoc quod assignatur pro causa non sit vniuersaliter verum: quoniam experimur nos cognoscere passionem esse, & quærimus per demonstrationem an talis passio insit tali subiecto. Constat autem ꝙ tunc nō quæritur esse ipsius passionis, sed tantū inesse eius huic, non ergo incōuenit præcognoscere passionem esse: nec est causa quod de passione nō præcognoscitur quia est, quoniam esse ipsius concluditur. Assumptum quo ad primam partem declaratur, (quoniam quo ad reliqua clarum est) quando quærimus an terra sit rotūda, an cælum sit sphæricum. Iam nouimus. rotunditatem esse in rerum natura, & nihil aliud inquirimus nisi an rotunditas insit terræ, sphæricitas cœlo &c.

2.Dubiū. Secūdum dubium est circa causam assignatam: quare de passione non præcognoscitur quid rei. dicit enim hoc esse, quoniam passionis esse est inesse & ante demōstrationē ignoratā ipsam inesse, & cōsequēter ipsam esse, & cōsequēter qd est, qm̄ quæstio qd est p̄supponit quæstionē an est. Accidit. n. hic dubiū. Tū quia vt deductū est: non sequitur, non præcognoscitur passionē inesse tali subiecto, ergo non præcognoscitur ipsam esse. Tum T.c. primo quia alia quæstio est quæstio an est, & alia quia est, vt patet in principio secūdi. Et propterea dicet quispiam, ꝙ de passione quæritur quia est, & præcognoscitur an est. Et consequenter quid est, & sic ratio. S. Thomę non concludit intentum.

Ad primum horum dicitur, ꝙ de passione contingit loqui dupliciter. Vno modo materialiter. i. pro re illa, quæ est passio probāda de tali subiecto. Alio modo formaliter. i. pro re vt est passio. Primo modo non inconuenit passionem præcognitam esse ꝙ sit: sed nihil obstat dictis S. Tho. eo ꝙ de passione formaliter loquebatur. Secundo autem modo sumpta passio vt passio: subiectū non quodcūq, sed proprium respicit, & aliud esse; vt sic non habet nisi inesse proprio subiecto: & impossibile est ipsam præcognoscere esse ante demonstrationem terminantem quęstionem quia est: vt dictum est: quoniam tale inesse quęritur. Et quia S. Tho. (iuxta cōsuetudinem suā) formaliter loquebatur: ideo dixit. ꝙ quia esse ipsius passionis quęritur non præcognoscitur. Secūdo dicitur ꝙ S. Tho. attendens his, quæ per se concurrunt ad præcognitionem ob ea quæ per accidens immiscentur a rectitudine regulę vniuersalis credere noluit. Constat enī ꝙ demonstrationi non cōtingenter euenit ꝙ præcognoscatur de subiecto: quid & quia: & de passione quid: & de principijs quia: quoniam ex his procedit demonstratio necessario. Accidit autem demonstrationi: ꝙ passionem præcognoscatā esse. non. n. vis demonstrationis hoc exigit, sed potius oppositum: quoniam hoc est proprie per eam quęsitum. quoniam igitur per se loquendo demonstratio passionis esse quęrit: & per accidens præsupponit ipsam esse: ideo de ea non præsupponit quia est.

2. Dub. sol. Ad secundum dicitur: ꝙ ad habēdum quid rei passionis: non sufficit qualitercunq; cognoscere ipsam esse: sed oportet cognoscere passionē inesse primo subiecto: quoniam ex principijs primi subiecti causatur & diffinitur, & ideo valet in proposito, non cognoscitur ipsam inesse primo subiecto: ergo nec ipsam esse: ita sufficiēter quòd possit haberi quid rei. Ad id vero quod additur de quęstionibus an est & quia est: dicitur, licet distinctæ sint: dato etiam ꝙ quęstio an est: etiam quęrat de passione nihil aliud sequitur q̄ꝫ ꝙ contingit præcognoscere passionem esse: non tamen taliter: ꝙ sufficiat ad diffinitionem quid rei. Quod autem S. Thomas idem videatur intelligere hic per quęstionem an est passionis: & quia est: nihil obstat: quoniam verum est de passione vt passio est. Sed de his in principio secundi: erit amplior sermo. Nūc sat sit hæc dixisse.

Conclusio quomodo ante demonstrationem sit præcognita.

CIrca quartam conclusionem & eius probationē aduerte ꝙ Aristoteles tangit duas extremas opiniones: circa pręcognitionem conclusionis quā quęrimus: & ponit se medium. Prima fuit Socratis & platonis dicentium: conclusiones simpliciter pręcognosci, Secunda fuit quorundam: quorum nomina non inueni, dicentium conclusiones nullatenus pręcognosci. Media autē est Aristotelis dicentis: conclusionem virtualiter quidē pręcognosci, actualiter vero seu simpliciter ignorari. Primam opinionem tetigit Mēnonis ambiguitatē ponens secundam responsionem quorundam falsam adiūciens, mediam vero subiūxit. Et nota ꝙ licet prima opinio ponens: nos aut nihil discere: aut ea quę nouimus: multis fulta sit ratiōibus: quas habes in Alberto, ab Aristotele tantum vna adducta est: quia illam (logici negociū) est dissoluere. & in eius falsa solutione, alteram cōfutat opinionem: & illius solutio vera, sua directe opinio est, & satisfacit directe alteri logico fundamento illius opinionis, quod est tale. Cōclusio, quam quærimus: aut est nobis nota: aut non: si nota, ergo discimus ea, quę nouimus, si ignota, ergo cum inuenerimus eam nesciemus nos scire illam: & consequenter non sciemus. & si sic, ergo nihil discimus. Consequentia patet exemplariter de quærente seruum fugitiuum: si enim illum non nouit, cum inuenerit nesciet se inuenisse. Hæc inquam omnia soluuntur dicendo: quod cōclusio sic quidem pręcognoscitur, id est secundum quid: simpliciter autem nō. Nec intelligas per hanc solutionē: quod conclusio præcognoscitur in potentia & nescitur in actu. hic. n. non est intellectus Aristotelis: quoniam secundum hunc sensum: nō deiciuntur aduersariorum rationes. nō enim sufficit ad notitiam serui fugitiui & similium, cognoscere ea in potentia: quia hoc nihil aliud est q̄ posse illa cognoscere, vt patet. Et similiter secunda opinio, quam impugnat expresse hic Aristoteles non dicebat cōclusionem ita ignotam ꝙ non posset cognosci quia ponebat conclusionem illam omnino impręcognitam postmodum cognosci: sed intelligendum est per hanc solutionem ꝙ conclusio est præcognita virtualiter: non autem cognita simpliciter. Cognosci enim virtualiter plus est q̄ cognosci potētialiter, sicut esse hominem plus est q̄ esse animal. Dicitur autem cognita virtualiter, quia est cognita in eius principijs, in quibus virtualiter continetur conclusio: sicut in suis causis. Et tanto perfectius virtualiter cognoscitur, quanto principia propinquiora sunt cōclusioni. Quod autem hic sit verus sensus: patet ex omnibus antiquis expositoribus. Et ex hoc ꝙ sic omnibus prædictus satisfecit Aristoteles. Sufficit enim ad notitiā conclusionis principia eius complexa & incōplexa, de quibus diximus ꝙ oportet præsupponere quid, & quia cognoscere, quod secunda opinio non aduertit, & sic ad eius notitiam simpliciter procedere.

CIRCA quartam conclusionem dubitatur sic. Conclusio est aliquo modo cognita ante demonstrationem: ergo p̄cognita non sunt tria tantum: sed quatuor. s. principia, subiectū, passio, & conclusio, & consequenter sufficienter determinatum est de pręcognitis: Antecedens est ipsa quarta conclusio. Consequētia autem valde euidens est ex eo quod conclusio, neq; principium, neq; subiectum, neq; passio est, si enim nihil horum est, & præcognoscitur, quartum pręcognitū esse oportet. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quod ad hoc

quod

quòd aliquid(absolute loquendo)possit dici cognitum, exigitur ꝙ ipsum cognitionem terminet primo vel secũdario,id est sit primo terminans actum cognoscẽdi, vel sit conterminans illum,sicut speculum est primum terminans actum videndi.species autem in eo est cõterminans eãdem viuisionem.vnde si aliquid in seipso cognoscatur cognitum absolute dicendum est,si autem cognoscatur in alio(absolute)nec cognitum, nec incognitum dicendum est. Sed videndum est quomodo in alio cognoscatur. Si enim alio cognoscitur,ita quod cum illo terminet etiam ipsum cognitionem illam, tunc absolute dicendum est illud cognitum esse,licet secundario. Si autem in alio cognoscitur,ita quod illud, in quo cognoscitur,terminet cognitionem & ipsum non conterminet illam,tunc absolute fatendum nõ est,id quod in alio cognitum dicitur,cognitum esse,sed cum additione diminuente cognitum esse quodammodo, vel ſm quid, vel virtualiter,vel aliqua huiusmodi conditione. His prælibatis dicitur ad dubium,ꝙ quia præcognitũ oportet esse cognitum. Et conclusio dicitur præcognosci aliquo modo, quia principia sua cognoscuntur, & non ideo,quia actum præcognitionis conterminet in principijs,quia sic esset cognita simpliciter & excellentissimo modo,consequens est ꝙ conclusio non sit dicenda sine additione aliqua præcognita,sed cum conditione diminuta dici debet præcognita aliquo modo,seu ſm quid. Ad formam rationis negatur consequentia. Committitur siquidem in illo processu fallacia a ſm quid, ad simpliciter. præcognita enim enumerata sunt præcognita absolute,ideſt absq; additione aliqua. Conclusio autem (vt ex dictis)patet non est præcognita absolute, & ideo eorum numerum non ingreditur, nec in sufficientem arguit.

De diffinitione demonstrationis. Cap. 2.

1. propositio.

SCire autem opinamur vnumquodq; simpliciter,& non sophistico modo,qui est ſm accidens, cum causam arbitramur cognoscere propter quam res et, quòd illius causa est, & non contingere hoc aliter se habere.Manifestũ igitur ꝙ tale aliquid scire est,nãq; est non scientes & scientes:hi quidem opinantur sic se habere,scientes autem & habent causam. Quare cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere. Siquidem igitur & alius est sciendi modus dicendum posterius. Dicimus autem scire & per demonstrationem intelligere.demonstrationem autem dico syllogismum

Cor. 2. propõ.3.

*apodyticõ.i.facientem scire, sed apodyticõ dico secundum quem in habẽdo ipsum scimus.

*a.1 epistemonicon, vel scientiam.

Si ergo est scire(vt posuimus)necesse est demõ

†Conclusio principalis.

stratiuam scientiam esse ex veris,& primis, & immediatis,& notioribus,& prioribus, & causis conclusionis.sic enim erunt propria principia eius quod demonstratur, syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit:non enim faciet scientiam. verum quidem igitur oportet esse. quoniam nõ est scire quod non est, vt quod diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus est eo quod non sciet non habens demonstrationem ipsorum.Scire enim est quorum demonstratio est,& non secundum accidens habere demonstrationem.Causas quoque & notiora oportet

A esse,& priora causas quidem, quoniam tũc scimus cum causas cognoscimus:& priora, si vere causæ sint, & notiora non solum altero modo intelligendo, sed & in sciendo quòd sunt.

Distinctio. Priora autem & notiora dupliciter sunt. non enim idem est prius natura & ad nos, neq; notius natura et nobis notius.Dico autem ad nos priora & notiora proxima sensui: simpliciter autẽ priora & notiora quæ longius sunt. Sunt autem longiora quidem vniuersalia maxime, proxima autem singularia. & opponũtur hęc adinuicem. Ex primis autem est quod ex propꝛijs principijs:idem enim dico primũ & principium, est autem principium demõstrationis

B propositio immediata. Immediata autem est qua non est altera prior. Propositio autem est enunciationis altera pars vnum de vno. Dialectica similiter est accipiens vtramuis. Demõstratiua autem determinate alterum,quoniam verum est Enunciatio autem est contradictionis vtrauis particula. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secundum se. Pars autem contradictionis quę quidem aliqd de aliquo est, affirmatio, quæ vero est aliquid ab aliquo,negatio.immediati autem principij

Diuisio. syllogistici positionem quidem dico,quam nõ est mõstrare,nec necesse est habere aliquem docendum,quam vero necesse est habere quemlibet docendum dignitatem vel maximam ꝓpositionem.

C Sunt enim quædam huiusmodi, hoc enim maxime in huiuscemodi consueuimus nomen dicere.Positionis autem quæ qui

Subdiuisio. dem est quamlibet partem enunciationis accipiens,vt dico aut quidem esse aliquid, aut non esse, suppositio est, quæ vero sine hoc diffinitio est.diffinitio enim positio quidem est: ponit enim arithmeticus vnitatem hoc indiuisibile esse secundum quãtitatem: suppositio enim non est. nam quid est vnitas & esse vnitatẽ nõ idem est. Quoniam autem oportet scire & cre

Conclusio. dere rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem : est autem hoc ea scire,ex quibus est syllogismus: necesse

D est non solum præcognoscere prima, aut omnia,aut quædam,sed etiã magis. Semper enim

Sedo met. tex.4. propter quòd est vnũquodq;, illud magis est. vt propter quod amamus illud amicum magis est.Quare siquidem scimus per prima & credimus,illa scimus magis & credimus, quoniam propter illa & posteriora. non autem potest credere magis quæ scit quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus q̃ sciẽs. Accidit autem hoc nisi aliquis præcognouerit per demonstrationem credentium. Magis enĩ necesse est credere principijs aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni. Magis autem debentem habere scientiam per demõstratio-

nem,

nem, nũ ſolum oportet principia magis cognoſcere & magis credere ipſis q̃ ei quod demonſtratur, ſed neque aliquid ipſo credibilius eſſe: neque notius oppoſitis principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus contrariæ deceptionis. ſiquidem oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prīa ꝓpõ. SCire ſimpliciter arbitramur, rem per cauſam cognoſcere, propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & non eſt contingere aliter ſe hoc habere. Declarat a ſigno quia omnes ſic ipſius ſcire nomine vtuntur.

Simpliciter ſcibile eſt neceſſarium.

1 Cor. 2. 3. Scire vocamus, intelligere per demonſtrationem.

Demonſtrationem vocamus ſyllogiſmum apodyćticon, id eſt facientem ſcire.

Concluſio principalis. Demonſtratiua ſcientia eſt ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis. probatur a priori. Ex ſupradicta diffinitione, ꝙa aliter non faceret ſcire &c.

Ex veris. ꝓbatur a priori, quia qđ nõ eſt, nõ eſt ſcire &c.

Ex primis & immediatis. probatur a priori, quia non ſciet &c.

Ex cauſis. probatur a priori, quoniam tunc ſcimus cum cauſas &c.

Ex prioribus. probatur a priori, quia ex cauſis.

Ex notioribus, vtroꝙ modo. ſ. quo ad quid, & quia. ꝓbatur a priori, quia ex cauſis.

Diſtinctio. Priora & notiora dupliciter ſm naturam, vt remota a ſenſibus, vniuerſalia. ſ. & quo ad nos, vt proxima ſenſui, ſingularia. ſ. Principium demonſtrationis eſt propõ immediata. Immediata eſt, qua non eſt altera prior.

Propoſitio eſt vnũ de vno, enunciationis altera pars.

Dialectica ſimiliter eſt accipiens quãlibet partem.

Demonſtratiua determinat alterum, qm̃ verum eſt.

Enunciatio eſt contradictionis quælibet pars.

Contradictio eſt oppoſitio: cuius non eſt medium ſecũdum ſe.

Pars contradictionis eſt duplex, affirmatio & negatio.

Diuiſio. Immediati principij, aliud ē poſitio, aliud dignitas. & aſsignat dria inter iſta a poſteriori, quia quẽlibet docendũ neceſſe eſt habere dignitatem, non poſitionem.

Subdiuiſio. Poſitiõis alia eſt ſuppoſitio, alia diffinitio. Et aſsignatur differentia inter iſta a priori: quia non eſt idem vnitas, & vnitatem eſſe.

Concluſio. Principia demonſtrationis oportet non ſolum præcognita eſſe, ſed magis cognita nobis q̃ cõcluſio ſola demonſtratione nota. probatur dupliciter. Primo oſtenſiue a priori, quia propter quod vnumquodqꝫ &c. Secundo deducendo ad impoſsibile, quia neqꝫ ſciens, neqꝫ melius diſpoſitus q̃ ſciens &c.

Oppoſita principijs demonſtrationis oportet eſſe notiſsima & certiſsima nobis in falſitate. probatur a priori, quia oportet ſcientem non incredibilem eſſe.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo diffinire demonſtrationem tria facit. Primo præmittit tres diffinitiones qđ nominis: duas ipſius ſcire, quod eſt nominis demonſtrationis, & vnam ipſius demonſtrationis diffiniendo, in primis tribus propoſitionibus, vt ex his quid ſit demonſtratio conĩcere queat. Secundo ipſam demõſtrationis diffinitionem, ex præmiſsis concludit, ſex particulas in eius diffinitione ponendo & ſingulas ex dictis bene appoſitas probat. Et quoniam vltimo loco probauit quartam particulam. ſ. ex notioribus, quia eſt ex cauſis, quæ non videntur eſſe notiores, ſed occultiores effectibus, ideo ſubiunxit diſtinctionem prioris & notioris, intendens ꝙ demõſtratio eſt ex notioribus. & prioribus ſimpliciter. Tertio probatarum particularũ tres declarat. ſ. ex primis, immediatis, et notioribus. et primo illas duas ſimul dictas, ꝙ principium demonſtrationis quod eſt idem ꝙ primum, eſt propoſitio immediata: et ſubdit qđ ſit immediata, & quid propoſitio, & conſequenter addit differentiam inter dialecticam & demonſtratiuam, ꝓpoſitionem, enunciationem, vt declaret quomodo propoſitio demonſtratiua eſt enunciationis altera pars. & conſequenter, quia contradictione, declarando iſta vſus fuerat, diffinit eam cum ſuis partibus: & ſic notificato principio immediato diffinitiue, declarat illud diuiſiue, non ſolum eius diuiſionem, ſed ſubdiuiſionẽ apponens. Vltimo ly ex notioribus, declarat in duabus vltimis concluſionibus: addendo quòd intelligitur ex notioribus non ſolum ſimpliciter, ſed etiam nobis, non ſolum quo ad ſui veritatem, ſed etiam quo ad oppoſitorum falſitatem.

CIRCA probationem illius particulę, ex veris. Nota ꝙ illa propoſitio aſsumpta. ſ. quod non eſt, non eſt ſcire, poteſt habere duplicem ſenſum. Primus eſt, quod nõ eſt. i. id de quo non vere prædicatur eſt ſecundum adiacens, non eſt ſcire. i. de eo non eſt ſcientia. & hoc nec eſt ſm mentem Ariſtotelis, quia intendit probare complexa principia eſſe vera, de quibus non vere dicitur eſt ſecundum adiacens. & quia exemplum adductum ab ipſo. ſ. ꝙ diameter ſit commenſurabilis, extraneum eſt ab hoc ſenſu, nec eſt verus, quia multa, de quibus non prædicatur vere eſt ſecundum adiacens ſciũtur, vt patet de coniunctionibus & ſitibus & aſpectibus cęleſtium corporum, & multis inferiorum, quando non ſunt. Secundus ſenſus eſt quod non eſt, id eſt quod alicui non ineſt, non eſt ſcire. ſ. illud ei ineſſe. & hic ſenſus eſt verus, & ad propoſitum. Verus ſiquidem, quia aliter ſcire eſſet falſorum. Ad propoſitum autem, quia ex hoc vniuerſaliter probatur ꝙ ſcientia ſit verorum, ſiue ſint propoſitiones de ſecundo adiacente, ſiue de tertio. De nullo enim contingit ſcire ꝙ ſit, aut ꝙ ſit tale, niſi eſſet, aut eē tale illi in ſit, & quia ex hoc directe concluditur, ꝙ principia complexa ex quibus eſt ſcientia, ſunt vera. aliquid enim ineſſe alicui eſt fundamentum veritatis ipſius enunciationis ſignificantis hoc ineſſe illi. Et quia exemplum Ariſtotelis hoc præſefert, vt patet. Et quia iuxta hunc ſenſum a priori probatur demonſtrationem eſſe ex veris, quoniam vt in prædicamentis dicitur, ab eo ꝙ res ſignificata per orationem eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa. Et vt in poſtprædicamentis dicitur licet ſic eſſe vt per orationem ſignificatur, & ipſam eſſe veram ſint conuertibilia, tamē ſic eſſe ꝙ nihil aliud eſt, q̃ quod hoc loco vocamus, quod eſt. cauſa eſt, ꝙ oratio illud ſignificans ſit vera, ſicut per oppoſitum, ſic non eſſe vt per orationem ſignificatur, quod hic vocamus, quod non eſt, cauſa eſt ꝙ oratio ſit falſa. Ex his patet q̃ ſuperflua ſit ſolicitudo eorum, qui ex hac propoſitione occaſionem ſumunt diſputandi, an de his quæ non habent exiſtentiam in rerum natura ſit ſcientia & huiuſmodi.

Num demonſtratio ſimpliciter procedat ex cauſis in eſſendo, quæ vere cauſæ ſunt, an ex cauſis in eſſendo virtualiter.

CIrca illam particulam ex cauſis, nota quod cũ cauſę rei ſcitę ſint duplices, in cognoſcendo & eſſendo ſimul, & cognoſcendo tantum, in propoſito nõ eſt dubiũ ꝙ ſit ſermo de cauſis in eſſendo & cognoſcendo ſimul, quia ſcire, de quo loquimur, eſt rem cognoſcere per cauſam, propter quam res eſt. Sed quia cauſa, propter quã res eſt, ſeu in eſſendo, dicitur dupliciter: quædam enim eſt vere & realiter cauſans (ſm aliquod genus cauſalitatis) id cuius cauſa dicitur, quæ et diſtinguitur realiter ab eo, cuius ē cauſa, ſicut rationalitas eſt cauſa riſibilitatis: quædam autem eſt, quæ non tam eſt cauſa eius, cuius cauſa dicitur, q̃ ratio ꝙ illud inſit, & non ſolum ratio ꝙ cognoſcatur ineſſe. ſicut omnimoda immutabilitas in deo eſt cauſa ſuæ ęternitatis: & immaterialitas (proprie dicta) inuenta in anima eſt cauſa ſuæ immortalitatis.

Ideo

Ideo dubium est an demonstratio simpliciter procedat ex causis vtroq; modo, an primo tantum. Quod enim demonstratio simpliciter exigat præmissas continentes causam primo modo ex ipso causę nomine accipi potest Causa enim proprie loquendo, ꝓpter quam res est, oportet ꝙ causet vere & proprie illud quod ꝓpter ipsam est, aliter causa proprie non est. Hæc enim est differentia inter principium & causam, quia principium alicuius dr̄ esse illud, quod eius non est causa, vt punctum est principium lineę, causa vero proprie sonat id quod vere causat. Et confirmatur, quia Aristoteles in textu distinguit causam contra principium, dicens demonstratiuã scientiam esse ex primis & causis. declarando enim seipsum ait, idem dico primum & principium. Cõfirmatur secundo hoc idem ex illo verbo textus. Scire est rem cognoscere per causam propter quam res est. ly nanq; propter, habitudinem causalitatis notat inter causam & eẽ rei, vt ipsa verba præseferunt. Vbi autem talis causalitas est, veram oportet esse causam. Quoniam autem sufficiat demonstrationem simpliciter procedere ex causa secundo modo dicta, accipi potest ex demonstrationibus metaphysicalibus, quæ cum a priori fiunt ex huiusmodi causis procedunt, vt patet in exemplo adducto de ęternitate dei ex omnimoda immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur præmitendo, quod duplex est demonstratio simpliciter. Quædam ex natura rei scibilis, quædam ratione nostri. Demõstratio simpliciter ex natura rei scibilis: est illa, cuius conclusio ex natura sua sibi vendicat, ꝙ nobis non nisi demonstratio discursu simpliciter nota sit. Huiusmodi autem conclusio est sola illa, q̃ ex natura sua medium habet, & consequenter coniunctio suorum terminorum ex se habet, quod nõ nisi p̃ medium illud simpliciter cognoscatur. Demonstratio aũt simpliciter rõne nostri, est illa, cuius cõclusio merito sui põt a nobis simpliciter & p̃fectę cognosci ex terminis, licet rõne nostri offuscati & impediti luminis discursum demonstratiuum exigat. Talis autem conclusio est omnis illa, quæ ex natura suorum terminorum immediata est, sed ratione nostri medium habet a priori, quia nos non comprehendimus terminos eius, ſm eorum conceptus completos, sed alterius eorum duo conceptus nobis insunt, quorum altero vt medio vtimur, vt in sequẽti dubitatione declarabitur. His ergo stantibus respõdetur ꝙ demonstratio simpliciter (ex natura rei scibilis) procedit ex causis in essendo realiter causantibus. Demonstratio autem simpliciter ratiõe nostri procedit ex causis in essendo secundo modo. Vnde si teneaẽ ꝙ Aristoteles loquatur hic tantum de demonstratione simpliciter, ex natura rei scibilis, iam patet quomodo vsus sit nomine causæ, & ꝙ demõstrationes metaphysicales adducte non clauduntur sub demonstratione hic diffinita. Quia vero mihi videtur, ꝙ de omni demõstratione simpliciter loquatur, ideo dico ꝙ per causas intellexit causas tam primo q̃ secundo modo sumptas. Et ad obiectionem in oppositum dico, ꝙ licet apud latinos causa proprie non dicatur nisi quæ vere causet, græci tamen causæ nomine vtuntur, vbi apud nos principij & non causæ nomen assumitur, vt testatur. S. Tho. in. q. disp. de potentia dei. q. 10. ar. primo ad octauum. Vnde cum Aristoteles græco scripserit idiomate causam non ita stricte accepit. Ad confirmationem dicitur, ꝙ non ea ratione addit causas supra principia in diffinitione demonstrationis, quòd per causas intellexerit causas, quæ vere causant, sed principia retulit ad ipsas primas propositiones, quas postmodum ibi declarauit esse immediatas &c. causas autem retulit ad ipsas propositiones ratione medij contenti in ipsis, quod debet esse causa in essendo altero dictorum modorum: ac si diceret, demonstratio simpliciter procedit non solum ex propositionibus quæ sunt principia immediata in illa scientia, sed etiam ex continentibus causam rei scitæ. Et ex hoc patet quid

quito met. T.c. prio.

Solutio.

A

B

C

D

respondendum sit quærentibus, cur addidit ly prioribus, postq̃ dixerat ex primis, cum superlatiuum comparatiuum includat, præsertim ſm expositionem S. Tho. dicentis ꝙ propositiones hic appellantur primæ in ordine ad posteriores, quæ per eas probantur. Ex eadem siquidem radice nascitur responsio dicens, ꝙ hoc ideo factum est, quia supra diuersa cadunt. ly enim primis (vt dictum est) cadit supra ipsis propositionibus: & ly prioribus, supra medium, quo concluſio demonstranda est, ita ꝙ vt iterum dicatur, sensus est. Demonstratiua scientia est ex veris propositionibus, quæ sunt principia immediata illius scientiæ, & continent in se causas rei scitę priores & notiores ea, signum autem ꝙ ly prioribus, ratione medij determinet principia &c. est, quia Aristoteles propositionem immediatam diffiniuit per negationem prioris, absq; dubio vt dicetur intendens per propositionem priorem continentem in se medium a priori, per quod prædicatum insit subiecto. Sic siquidem immediata, & principia sunt nota nõ per aliud, quia. ſ. sunt nota, non per alium medium terminum, vt infra patebit. Ad secundam confirmationem dicitur, ꝙ licet ꝓpter, de se non habet ꝙ certam habitudinem importet, quia communius est, q̃ causæ nomen. Dicere enim possumus ꝙ linea est propter punctum, ideo eam habitudinem ponit, quam id supra quod cadit exigit. Vnde in proposito quot modis distinguitur causa, tot modis distinguendum est ly propter. Posset autem principali difficultati breuius vnico verbo satisfieri dicendo, ꝙ demonstratio simpliciter procedit ex causis in essendo formaliter vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa quæ vere causat &c. Causa autem in essendo virtualiter est ipsa ratio essendi a priori, quæ (si illud cuius causa dicitur, causaretur) sufficiẽs in suo ordine, causa illius esset. Sicut in exemplis adductis omnimoda immutabilitas æternitatis causa est virtualiter: nõ ꝙ æternitas ab immutabilitate causetur, sed quia si causaretur immutabilitas esset illius causa, & similiter immaterialitas proprie dicta est causa immortalitatis, non ꝙ illam proprie causet, sed quia si causaretur immaterialitatem fortiret sibi causam. Nec paruipendenda est responsio ista, quoniam Aristoteles ipse in Secũdo de Cęlo & Mundo testatur sua verba quandoq; taliter exponenda. Cũ enim probaret dextrum cęli esse oriens, quia inde incipit cęlestis motus obꝛ̃cit contra se sic, motus cęli nunq̃ incępit ſm prædeterminationem octaui Physicorum, ergo falso dictum est, ꝙ ab oriente incipit motus cęlestis. Et respondet ꝙ motus cęli incipit ab oriente, non ꝙ inde inceperit, sed quia si incępisset, inde incępisset. ac si sub nostris verbis diceret, ꝙ non incipit inde formaliter, sed virtualiter, quia si inciperet, inde inciperet. Est quoque non irrationabilis hic modus loquendi, quoniam rationibus formalibus initur. Vñ sermone formali loquendo non incompacte dicitur immutabilitatem esse causam æternitatis, & immaterialitatem immortalitatis, & sic de alꝛ̃s.

Cap. 3. circa. t. cõ. 6.

T.c. 13.

Te. cõ. 5.
Te. cõ. 6.
T. cõ. 7.

CIRCA illam particulam ex notioribus vtroq; modo aduerte, ꝙ duplex est modus cognoscendi aliquam conclusionẽ demonstratiue. Vno modo ſm consequentiam eius ex præmissis talibus seu tali principio. Alio modo ſm seipsam conclusionem cõsequentem, propter tamen tale principium vel tales præmissas. Ad cognoscendam aliquam cõclusionem primo modo sufficit cognoscere necessariam connexionem talis cõclusionis ad tale medium, & siue multæ sint conclusiones, siue paucæ, siue vna, & ad vnum vel plura principia talem habitudinem cognoscatur habere, non refert. Ad cognoscẽdum autem conclusionem secundo modo nõ sufficit cognoscere necessariam connexionem conclusionis ad talem medium vel principium, sed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, ꝙ cognoscatur euidenter tale principiũ esse. Quamuis enim quilibet intelligens animal rationale,

Mediũ qũo oporteat pręcognosci pro conclusiõis notitia.

nale, intelligat sibi necessario cohærere admiratiuum, et huic risibile &c. nunc̄ tamen sciet hominem esse risibilem, nisi sciat animal rationale inesse homini. Quia igitur ad primum modum cognoscendi sufficit cognoscere quid est seu importatur per medium vel principium aut præmissas & deriuationem conclusionis inde, & nō exigitur cognoscere sic esse vt præmissę denotant: taliter scire conclusionem non est vere scire, quia huiusmodi non est vere scientia consequentium, sed consequentiarum. Ad Secundum autem cognoscendi modum exigitur cognoscere, & quid est medium, et quia est, seu sic esse vt præmissę important. & hoc est vere scire, quia sic vere scitur & connexio conclusionis ad principia & ipsa conclusio. Ideo Aristoteles hæc inspiciens dixit, q̄ oportet demonstrationem esse ex causis notioribus nō solum altero modo intelligendo, sed etiā in sciendo quoniam sunt. Euidenter autem hinc scire possunt omnes, qui doctrinas quasq̄ defendere præsumunt, q̄ cum principia sic esse vt significant non norint, consequenter ad illa principia loquendo, consequentiarum tantum scientiam acquirunt & tradunt, conclusiones vero ipsas incertas, sicut & principia sustinent.

Propositio immediata quod medium excludat.

CIRCA diffinitionem propositionis immediatę notato duos terminos. s. ly immediata, & ly altera prior. Sicut enim causa dicta est dupliciter. s. in esse essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum: ita mediū dicitur dupliciter. s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum. Et quia multæ propositiones carent medio, quo prædicatum insit subiecto, & sunt illæ, per quas fit resolutio demonstrationum simpliciter, quæ tamē habent medium quo ad nos a posteriori, quo nos cognoscimus illas demonstratiue: ideo in proposito, propositio immediata dicitur per negationem medij in essendo, & non per priuationem medij in cognoscendo tantum. Et quoniam non omnis propositio carens fm se medio est omnibus alijs prior aut ęqua, cum dignitas prima (puta de quolibet est affirmatio vel negatio) omnes præcedat: ideo non per cuiusq̄ prioris negationem diffinitam intelligas, sed eius per quam fm se probari egeat. Prima dignitas enim etsi sit alijs immediatis prior, non tamen ita est prior, q̄ per ipsam aliæ secundum se probari egeant, licet forte alicui male dispositio per prima principia manifestari possit. Et si subtiliter inspiciantur verba Aristotelis, glosa non egent, quoniā dixit, immediata propositio est, qua nō est altera prior. s. propositio. ly enim altera, cum relatiuum sit, propositionem antedictam refert. Et cum sit relatiuum diuersitatis accidentis, diuersitatem accidentalem sonat: quo fit vt in diffinitione ista negetur non enunciatio prior, sed propositio prior. i. quæ pro ipsa inferenda sit, & non quælibet propositio, ex qua quomodolibet, puta virtualiter inferri potest, negetur, sed ea tantum quæ est altera ab ipsa, qualis est vtraq̄ præmissa respectu cōclusionis. cum enim cōueniant in terminis præmissa vtraq̄ & cōclusio magis alteritatem quādam q̄ alietatem inter eas esse videmus. Erit ergo sensus integer, propositio immediata. i. carens medio in essendo, est qua non est altera prior. i. cuius non est aliqua præmissa, quæ sit prior simpliciter ipa. Si enim priori medio termino caret, præmissis prioribus necesse est carere, & econuerso. & sic diffinitio & diffinitum conuertuntur. Et hæc expositio licet in idem redeat cum prima, in hoc tamen differt ab illa, quia ista nullam addit limitationem literę nisi quo ad illud verbum prior: quod etiam Arist. prædeclarauerat, sed proprietatem vocabulorum enucleauit.

Nota.

Num omnis immediata propositio sit qua non est altera prior.

CIrca eandem diffinitionem propositionis immediatæ dubitatur, quia non videtur conuenire omni immediatæ: nulla siquidem propositio demonstrabilis a priori est qua non est altera prior (vt de se patet.) Multę autem propositiones immediatæ sunt demonstrabiles a priori, omnes. s. illæ, in quibus diffinitio data per causam materialem prædicatur de diffinito. Non omnis igitur propositio immediata est qua non est altera prior. Quod propositio autem, in qua diffinitio materialis prędicatur de diffinito sit immediata liquet, eo q̄ inter diffinitionem & diffinitum nihil est medium. nulli enim prius inest diffinitio q̄ diffinito, medio autem, quod vere est medium, prius inest extremum q̄ alteri extremo, q̄ vero sit demonstrabilis a priori infra testatur Aristoteles docens diffinitionem materialem demōstrare per finalem.

Secūdus. T. cō.

Ad hoc dubium dicitur, q̄ de propositione dupliciter loqui possumus. Vno modo fm seipsam. Alio modo ratione nostri. Si loquamur de propositiōe fm se, sic dicitur q̄ illa sola est immediata, cuius terminorum significata fm seipsa sumpta nullo coniunguntur medio: huiusmodi autem est omnis propositio, ī qua diffinitio de diffinito prædicatur, & vniuersaliter omnis propositio in primo modo dicendi per se. Illa vero est immediata ratione nostri, cuius terminorum significata sic concepta nullo concipi possunt iungi medio. dico autem sic concepta. i. vt stant sub illis conceptibus, quos nomina in propositione assumpta exprimunt. & quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum: ideo propositio dupliciter mediata inuenitur, quædam fm se, & est illa cuius significata per terminos, ex natura sua absq̄ medio non cohærent, quædam vero est mediata ratione nostri, licet non fm se, & est illa, inter cuius significata terminorum sic concepta, aliquod nobis patere potest medium, quod sit ratio, quare alterum extremum reliquo insit. Dixi autem propositionē mediatam ratione nostri, quia ex intellectu nostro, qui natus est adunata diuidere prouenit q̄ aliqua propositio fm naturam suam immediata, sit nobis mediata, eo quia simplex significatum subiecti dupliciter concipit, & vt stat sub vno conceptu, facit ipsam minorem extremitatem, vt autem stat sub alio, facit ipsum medium terminum, & sic diuidendo terminum vnum ratione significati fm se, in duo apud nos immediatā fm se facit mediatam nobis. (verbi gratia.) Et est exemplum ad propositum obiectionis istius propositionis, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito. s. domus est operimentum ex lapidibus & cemento et lignis: subiectum potest dupliciter accipi. vno modo quo ad suum significatum fm seipsum, & sic cum eius significatum sit ipsa domus fm seipsam, quæ ex se in se claudit omnem suam diffinitionem, consequens est, q̄ inter ipsum subiectum & prædicatum, nullum omnino cadat medium, & consequenter q̄ ista propositio fm se sit immediata. Si autē subiectum illud sumatur quo ad suum significatum vt sic conceptum, sic, cum significatum eius sit domus confuse accepta, quia diffinit nomen diffinitum confuse significat (vt dicitur in Primo Physicorum.) Domus autem sub tali conceptu differat a seipsa cōcepta distincte tam fm diffinitionem finalem q̄ materialem: consequens est vt inter subiectum tale & prædicatum mediū sit. s. ipsummet subiectum sub alio conceptu (puta diffinitionis finalis) & consequenter propositio ista est mediata ratione nostri. Cum autem dicimus significatum alicuius termini esse rem confuse vel distincte cōceptā & huiusmodi, non intendimus q̄ cōfusio aut distinctio sit pars significati, ita vt significatum domus sit totum hoc, domus confuse concepta, aut domus fm seipsam, sed intendimus q̄ huiusmodi sint conditiones significatorum. Ex his patet quid ad obiectionem dicendū sit: seruando siquidem vniformitatem inter immediationē & indemonstrabilitatem propositionis, & similiter intermediationem & demonstrabilitatem eiusdem. Respōdetur q̄ nulla propositio immediata fm se est demōstrabilis fm se a priori, licet aliqua immediata fm se sit

T. cō.

demonstrabilis

demonſtrabilis(ratione noſtri) a priori, quia eſt ratione noſtri mediata, & ſimiliter habet alteram priorem ſe ratione noſtri. Huiuſmodi autem ſunt omnes propoſitiones, in quibus diffinitio materialis prædicatur de diffinito. Et ideo tales propoſitiones ſunt demõſtrabiles et indemonſtrabiles. demonſtrabiles quidem ratione noſtri, indemonſtrabiles vero ſm ſe, ſicut & ſunt mediatæ ratione noſtri, & immediatæ merito ſui, propterea & inter diffinitionem & diffinitum inuenitur medium ratione noſtri, non vt prædiffinitum, ſed vt ratio inhærendi, licet ſm ſe inter diffinitionem & diffinitum nullum omnino ſit medium. Aduerte autem diligenter cp non dico demonſtrationem per cauſam finalem eſſe demonſtrationem quo ad nos, ſeu ratione noſtri, & non ſm ſe. Noui enim cp demonſtrare dentes anteriores eſſe acutos propter ſciſſionẽ cibi, & cp arboribus datæ ſint frondes ad conſeruationem fructus &c. huiuſmodi eſt demonſtrare vere & ſm rem: ſed dixi cp demonſtrare vnã diffinitionem de diffinito per alteram eiuſdem diffinitionem, quæcunqꝫ ſit illa, eſt proceſſus demonſtratiuus ratione noſtri, quoniam ſm rem non ſunt in tali proceſſu tres termini (vt infrà amplius patebit) hoc enim tantum modo hoc in loco oſtendere intendimus. Vtrum autem ratione eius a quo ſumitur diffinitio poſſit diffinitio vna ſm rem vere demonſtrari per aliam, inferius perſcrutandum eſt, cum de hoc Ariſtoteles tractabit in ſecundo libro cap. 7.

CIRCA diuiſionẽ immediati principiꝫ aduerte Thomiſta, cp S. Thomas, licet dicat cp omnis propoſitio, in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti, ſit immediata, & per ſe, non tamen dicit cp ſola talis ſit immediata & per ſe nota. Declarabitur enim infra, cp propoſitio, in qua prima paſſio prædicatur de ſuo primo ſubiecto eſt immediata ſm ſe, & cp cum vnum generaliſſimum negatur ab alio eſt propoſitio immediata. Quomodo autem tutari debeas diſtinctionem propoſitionis immediatæ a S. Thoma hic aſſignata in ſequenti cap. diffuſe oſtendetur, cum de propoſitione per ſe nota agetur.

CIRCA propoſitionem illam maximam aſſumptam ab Ariſtotele, ſemper propter quod vnumquodqꝫ, illud magis, eſt diligenter attendendum cp multipliciter gloſatur a diuerſis, & ab ipſomet S. Thoma quadrupliciter exponitur in diuerſis locis, hic. ſ. & in prima parte quæſt. 87. arti. 2. ad tertium. Et in primo ſententiarum. diſtin. 12. quæſt. prima, arti. 2. Et in quæſt. de. ve. q. 10. arti. 9. ad tertium. Hic ſiquidem dicit, cp cum cauſa ſit potior effectu, ſi conuenit in nomine cum eo, eſt magis talis, ſi autem non, habet aliquid dignius. Et ſic ſemper cauſa eſt magis. In prima vero parte dicit, cp iſta maxima tenet in his, quæ ſunt eiuſdem ordinis, puta in vno genere cauſalitatis, non autem diuerſorum (verbi gratia) recte dicitur, ſanitas quæritur propter vitam, ergo vita magis quæritur, quia vtrũque quæritur vt finis, ſed non recte videtur. Sanitas quæritur propter medicinam, ergo medicina magis quæritur, quia ſanitas vt finis, medicina vt agens quæritur. In primo vero ſententiarum dicit, cp iſta maxima tenet quãdo illud quod conuenit alicui propter aliud eſt diuerſum in vtroqꝫ, & cauſa eſt eſſentialiter ordinata, ideſt eſt cauſa totius ſpeciei, vt calor inuenitur in igne & in miſto. In quæſtionibus autem de veritate dicit, cp hæc maxima non tenet in cauſis non ſuſcipientibus illud nomen, quod effectui dant. Sicut non valet, ſortes eſt albus propter albedinẽ, ergo albedo eſt magis alba, qa albedo non eſt alba. Poſſumus autẽ, vt hęc propoſitio formaliter teneat, has oẽs & cæteras gloſas ad vnã breuem & veriſſimã in omni genere cauſæ reducere, dicẽdo, cp tantum tenet quando nomẽ totius accepti effectus reflectitur cum diuerſitate ſupra vere cauſam. Notanter aũt dico (totius effectus accepti) qa propter defectũ huius conditionis nõ valet, Socrates eſt homo, ppter Platonẽ, ergo Plato eſt magis homo. totus enim effectus hic nõ eſt ly hõ, ſed totũ hoc quod dico, eſt hõ. quod non reflectitur ſupra cãm. Illud enim añs eſt falſum, ſocrates eſt hõ quia Plato eſt hõ: & ſi eſſet verum, valeret cõſequẽtia, ergo Plato eſt magis homo. Quod vero addidi (reflectitur ſuper cauſam) inſinuat cp nomen illud totius effectus, reducatur per aduerbiũ cauſale in id, ſupra quod cadit ly ppter (verbi gra.) Luna eſt lucida, ppter Solẽ, ergo Sol eſt magis lucidus, reflexio fiat ſic: luna eſt lucida qa ſol eſt lucidus. ergo ſol eſt magis lucidus. Et iſta reflexio eſt valde notanda, ppter defectũ ſiquidẽ eius non valet. color videt propter ſpeciẽ, ergo ſpecies magis videtur. non enim poteſt fieri reflexio debita, vt dicatur color vr̃, quia ſpecies vr̃. hæc enim cauſalis eſt falſa. Quod aũt ſubditur. ſ. (cum diuerſitate) nedũ diuerſitatẽ cauſæ & effectus & eius in quo effectus eſt aut fit, denotat, ſed etiã diuerſitatẽ rei ſignificatæ noĩe effectus. ita. ſ. cp oportet rem illam diuerſam eſſe in cauſa & in effectu, ppter cuius defectũ non valet. homo ẽ riſibilis propter animal rõnale. i. qa aĩal rõnale eſt riſibile, ergo animal rõnale eſt magis riſibile. non eſt ſiquidẽ diuerſa riſibilitas hominis & aĩalis rõnalis. nec etiã eſt diuerſitas inter hoĩem & aĩal rõnale. q̃ etiã requiritur. Notãter quo cp dixi (vere cãm) qa reflexio iſta cauſalis nõ eſt intelligẽda logice tantũ & ſm quid. i. ſm nominis p̃dicationẽ, ſed etiã Phyſice & ſimpl̃r. i. ita cp res noĩs effectus reducat in id quod accipiť vt cã, & p̃dicet̃ de illo ſm illud nomẽ & ppriẽ cauſet̃ ab illo. Si enĩ illud ppriẽ cã, quæ abſqꝫ ſufficiẽtia non eſt, talis effectus non eſſet, iã nõ eẽt vere cã eius et cõſequẽter reflexio ſi fieret vere & ppriẽ cãlis non eſſet, ſed logice tm̃ & ſm quid. ppter qd̃ nõ valet, tẽpus eſt quantũ, ppter motũ. i. quia motus eſt quantus, vt dr̃ in 5. Metaphy. ergo motus eſt magis quãtus. Motus enĩ nec quãti ſm rem p̃dicationẽ ſuſcipit, ſed extrinſeca denoĩatione, nec, ppriẽ quãtitatẽ in tpe cauſat. Qd̃ autẽ ſic intellecta maxima hæc teneat in oĩ gñe cauſæ inductiue patet, & de cã quidẽ finali & efficiente exẽpla poſita ſunt, & in textu hñtur. ad finalẽ enĩ ptinet cũ dr̃, magr̃ amatur propter puerũ, ergo puer magis amať. fit enim hæc reflexio ſic, magr̃ amatur, qa puer amať. ergo &c. Ad efficientẽ aũt pertinet cũ dicit̃ (Cõcluſio cognoſcit̃ ppter p̃miſſas) ergo p̃miſſæ magis cognoſcunt̃. Reflectitur nãqꝫ & iſta dicẽdo, cõcluſio cognoſcitur, quia p̃miſſæ cognoſcunt̃. ergo p̃miſſæ magis cognoſcuntur. Quo ad cauſam vero formalẽ vtitur ea Ariſto. in 7. Metaphy. cum ſm deductionẽ S. Tho. ait textu cõmenti ſeptimi. Materia eſt ens propter formã. ergo forma eſt magis ens. poteſt enim fieri reflexio dicẽdo. Materia eſt ens, qa forma eſt ens. ergo forma eſt magis ens. In cauſis quoqꝫ materialibus idem apparet dicendo. Quantitas eſt ſubiectum ſequentium accidentiũ ppter cõpoſitum. ergo cõpoſitũ eſt magis ſubiectũ. põt ſiquidẽ & hic reflectendo dici, quantitas eſt ſubiectum, qa cõpoſitũ eſt ſubiectũ, ergo cõpoſitũ eſt magis ſubiectum. Et hæc eſt gloſa, quã occulte tetigit S. Tho. in hoc loco, cum abſqꝫ diſtinctione dixit, cp ſi cauſa & effectus cõueniunt in noĩe, cauſa eſt magis talis, qa cã eſt potior effectu. Sciebat ſiquidẽ ipſe, cp niſi eſſet conuenientia in noĩe (mõ declarato) cp hæc maxima vl̃r non teneret etiã in cauſis cõuenientibus in noĩe cũ effectu, ſeu vniuocis. vnde & in. q. de veritate confirmauit hoc idẽ, vt ex ſupradictis patet. Applicando ergo ad verba ſua dictam gloſam, dicimus, cp formaliter nõ tenet iſta maxima, niſi quãdo eſt conuenientia inter vere cauſam & effectũ in noĩe totius effectus cum cauſali reflexione eiuſdẽ ſupra cauſam, præſuppoſita ſemper neceſſaria alietate.

Num intelligens ſit melius diſpoſitus quam ſciens. Egidius.

CIrca illam particulam. Neqꝫ melius diſpoſitus q̃ ſciens &c. aduertendum eſt quoſdam non capere Alberti magni ac S. Tho. expoſitionem, & propterea in

errorem labi. Exponunt siquidem concorditer, duo præ
dicti, melius dispositum sciente esset intelligentem,
ideſt habentem habitū principiorum, qui intellectus vo
catur. Instant autem posteriores contra hoc, quia cum
sciens habeat vtrunq; habitum scilicet principiorum &
conclusionis, intelligens autem non oportet q̄ habeat
vtrūq;, sequitur q̄ intelligens non est melius dispositus
quam sciens, immo quod sciens sit melius dispositus q̄;
intelligens. Sequitur præterea, q̄ idem sit sciens & me-
lius dispositus quam sciens. Et sic superflue Aristoteles
addidit, neque melius dispositus quam sciens. sat enim
erat dicere sciens, quia vt (dictum est) oportet scientem
habere vtrunq; habitum. Et confirmatur hoc ratione,
quia habitu principiorum cognoscuntur conclusiones
in potentia, habitu vero sciētifico cognoscūtur in actu.
actus autem nobilior dispositio est q̄; potentia. intelli-
gens ergo non est melius dispositus q̄; sciens. Ad hæc
dicitur q̄ sciens & intelligens possunt comparari dupli-
citer. vno modo per modum totius & partis, vt. s. sciēs
est intelligens & sciens, quia agnoscit conclusiones per
principia, & intelligens est intelligens tantum. & sic nō
est sani capitis dubitare quis eorum sit melius dispositus.
clarum est enim q̄ sciēs est nobilior, sicut totum sua
parte. Alio modo possunt comparari per modum dua-
rum rerum, quarum neutra est pars alterius. sumendo
intelligētem formaliter & præcise, vt. s. nouit principia,
& scientem formaliter & præcise, vt. s. nouit conclusio-
nes. Et hoc est cōparare habitum scientiæ habitui prin-
cipiorum. Et sic ſm Aristotelem, Albertum S. Tho. et
omnes illustres doctores, quos vidisse memini, nobi-
lior est intelligens sciente. Primo, quia quod est per se,
T.c. 39. est nobilius eo quod est per aliud ex. 8. physicorum. tex
tu commenti. 39. sed notitia principiorum est euidens,
& certa ex se. conclusionum autem per principia. ergo.
Secundo, quia notitia quanto certior & euidentior tan
to nobilior, notitia autem principiorum est certior et e-
uidentior non solum quo ad nos, sed etiam (ſm naturā)
q̄; sit notitia conclusionum, vt in textu huius capituli
habetur. ergo. Tertio, quia quāto per se causa proxima
& sufficiens euidentiæ & assensus in aliqua propositio-
ne est nobilior tanto ipsa notitia est nobilior. (Nobilita-
tur enim notitia ex certitudinis causa, vt; dicitur in pro-
T.c. hemio de anima.) sed causa proxima euidentiæ & assen
sus in primis principijs est nobilior quacunq; causa pro-
xima euidentiæ conclusionum, ergo &c. patet minor,
quia principiorum causa est intellectus agens, vt Com-
Cō. primo. mentator dicit in primo de anima cōmento primo, qui
est nobilior cuiusque medij termini lumine quo certifi-
catur conclusio. & quia Albertus magnus & S. Tho. sic
comparauerunt scientem intelligenti, quoniam docto-
res maximo pollentes ingenio fuerunt, quorum est lo-
qui sermone formali, ideo optime dixerunt q̄ intelligēs
est melius dispositus q̄; sciens. Est enim dispositus for-
maliter ad cognoscendum habitu principiorum, qui est
nobilior habitu sciētifico, quo formaliter disponitur sci-
ens (vt sic) ad conclusiones intuendas. Vnde ad primā
obiectionem patet responsio, quia nos loquimur de sci-
ente & intelligente formaliter & præcise, argumentum
autem loquitur de eis vt vnus includit alterum. Secun-
da quoq; ex eodem fundamento soluitur. licet enim idē
sit suppositaliter sciens & intelligens, tamen propter di-
stinctionem realem, quæ est inter scientiam & intelle-
ctum non inconuenit, q̄ idem secundum diuersa sit sci-
ens & melius q̄; sciens. Et similiter licet sciens vt inclu-
dit intelligentem non exigeret additionem intelligen-
tis, tamen sciens formaliter exigit q̄ sibi addatur intel-
ligens. & quia Aristoteles formaliter de illis loquebā-
tur: ideo dixit neq; sciens, neq; melius dispositus q̄; sci-
ens, ideſt neq; intelligens. Ad confirmationem dici-
tur q̄ quia comparatio aliquorū simpliciter non fit pœ-

E nes ea, quæ continentur in eis in potentia, sed pœnes ea,
quæ sibi actualiter & per se insunt. ideo habitus princi-
piorum non est comparandus habitui scientifico secun-
dum notitiam conclusionum, quæ virtualiter contine-
tur in eo, actualiter autem in habitu scientifico, sed exer
cenda est comparatio ſm notitias actualiter in eis con-
tentas. Vnde licet habitus scientificus sit nobilior ha-
bitu principiorum quo ad hoc q̄ est cognoscere conclu
siones, quia ille actu, iste in potentia cognoscit eas, habi
tus tamen principiorum simpliciter est scientifico nobi
lior. quia notitia actualiter elicita ex illo, est nobilior
simpliciter notitia actualiter elicita ex isto. Nec obstat,
q̄ habens habitum principiorum sit in potentia ad sciē-
tiam, quia hoc non ineſt ex ipso habitu principiorum,
aliter stante habitu nunquam sciretur, sed ex natura ip-
sius intellectus, qui eget continuo & tempore & exerci
tio ad discurrendum ex noto ad ignotum.

F *Duo eliduntur errores: alter eorum, qui omnino de-
monſtrationem tollunt, alter uero illorum, omnium
qui demonſtrationem eſse ponunt. Cap. 3.*

QVibusdam quidem igitur propter id qđ Propō.
oportet prima scire, nō videtur esse sciē-
tia simpliciter: Quibusdam autē esse,
omnium tamen demonstrationem esse. quorū
neutrum neq; verum, neq; necessariū est. Sup-
ponentes enim non esse omnino scire hi in in-
finitum existimant reduci, tāquā non scientes
posteriora per priora, quorum nō sunt prima:
recte dicentes: ipossibile enim est infinita tran
sire: & sistant & sint principia hæc ignorata eē,
cum demonstratio non sit ipsorum: quod vero
G dicunt esse scire solum. Si vero non est prima
scire neq; quæ sunt ex his est scire simpliciter,
neq; proprie, sed ex conditione si illa sint. Qui-
dam autem q̄ ipsum scire sit cōfitentur per de-
monstrationem esse solum, sed omniū esse de-
monstrationem nihil prohibet ſm eos contin-
git enim circulariter fieri demonstrationem et
ex his quæ sunt adinuicē. Nos autem dicimus Conclū
neq; omnem scientiam demonstratiuam esse, principiū
sed eorum, quæ immediatorum, indemonstra-
bilem. Et hoc q̄ necessarium sit manifestū est. Propō.
si enim necesse quidem scire priora, & ex qui-
bus est demonstratio. stant autē aliquando im-
mediata, hæc quidem priora indemonstrabilia
H esse necesse est. Hæc igitur sic dicimus & nō so
lum scientiam: sed & principium scientiæ esse
dicimus. ipsa enim cognoscimus inquantū ter
minos cognoscimus. Circulo quoq; q̄ impossi
bile sit demōstrare simpliciter manifestum est:
si vere ex prioribus & notioribus oportet esse
demōstrationem. impossibile enim est eadem
sibij ipsis simul priora & posteriora esse, nisi al-
tero modo: vt hæc quidem ad nos, illa vero sim
pliciter: quo certe modo inductiue facit notū.
si autem sic est, non vtique erit simpliciter scire
bene determinatum: sed dupliciter aut nō sim
pliciter altera demonstratio fit ex nobis notio-

ribus

ribus. Accidit autem dicentibus circulo demõ
stratione esse non solum quod nunc dictum
est, sed nihil aliud dicere q̃ si est hoc, est hoc: sic
autem facile est demonstrare omnia. Manife-
stum autẽ est q̃ hoc accidit tribus terminis po-
sitis. per multos enim aut per paucos reflecte-
re dicere nihil differt per paucos autẽ, aut per
duos. Quando enim A existente ex necessitate
sit B, hoc autem ipsum C: cum igitur A sit ex ne
cessitate erit C: si igitur cum sit A necesse est B
esse: hoc autem cum sit, A erit. hoc enim inerat
circulo. Ponatur A in quo est C: B autẽ cum sit,
A esse dicere, est ipsum C. dicere, hoc autem est
quoniam cum sit A, est C. sed C. cum A idem est:
quare accidit dicere circulo demonstrationem
esse nihil aliud nisi cum sit A est A: sic autẽ mon
strare omnia leue est. At vero nec hoc possibi-
le est, nisi in his quæcunque seinuicem conse-
quuntur: sicut sunt propria. vno quidem posi-
to ostensum est q̃ nequaquã est necessariũ esse
alterum. dico autem vno q̃ neq̃ termino vno,
neq̃ propositione vna posita: ex duabus autẽ
propositionibus primis & minimis contingit,
siquidem est syllogizare. siquidem igitur & A
ipsi B, & C inerant, & hæc adinuicẽ ipsi A qui-
dem: contingit ex alterutris monstrare omnia
quęsita in prima figura, sicut ostẽsum est in his
quę de syllogismo sunt. Ostensum est autem q̃
in alijs figuris aut non fit syllogismus, aut non
de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia
nequaquã est monstrare circulo. quare quoniã
pauca in huiusmodi demonstrationibus sunt.
manifestum est autem quoniã vanum est & im
possibile sic dicere ex his quæ sunt adinuicem
esse demõstrationem, & propter hoc omnium
contingit demonstrationem esse.

Summa huius capituli hæc est.

DVo ex eo q̃ oportet prima scire orti sunt erro-
res extremi. Primus est. Nullius est scientia. Se-
cundus est. Omnium scientia est per demonstra
tionem. Primi ratio est, quia in principijs alicuius con-
clusionis aut est processus in infinitum, & sic nihil sci-
tur, quia infinita non est transire. aut est status, & sic re-
manent ignota, q̃a nõ possunt sciri, ex quo carent prio-
ribus. Secundi ratio est, quia contingit circulariter de-
monstrationem fieri.

Nos autem dicimus, non omnium scientiam demon
stratiuam esse, sed immediatorũ esse indemõstrabilem.
probatur a priori. Quia principia, in quibus est status,
sunt immediata. Cognoscuntur autem inquantum ter-
minos cognoscimus.

Demonstratio simpliciter non potest esse circularis.
probatur tripliciter. Primo a priori, quia circulus nõ po
test esse a prioribus simpliciter, quia ipossibile est eadẽ
esse seipsis priora & posteriora simpliciter, licet hoc sit
possibile altero & altero modo. Secũdo etiã a priori: q̃a
circulus est ab eodẽ ad idem, vt patet sumptis tribus ter
minis & loco tertij posito primo. Tertio etiam a priori:
quia circulus completus constat ex terminis conuerti-
bilibus in primo modo primæ figuræ tantum: non om-

A nis autem demonstratio simpliciter constat ex talibus
terminis, etiam in illo primo modo. ergo.

Series autem satis clara hæc est.

QVIA dictum est, q̃ oportet principia demonstrationis
esse scita: & hinc errores duo orti sunt, quorum primus
erat Heracliti sequacium. Secũdus autem Empedoclis
(vt testatur Albertus.) Ideo intendẽs eos destruere: duo
facit. primo eos proponit cũ suis rationibus. Secũdo q̃a
vtriusq̃ cõmune ppositũ erat: q̃ scire est per demõstra-
tionem tantũ intelligere, ideo principali cõclusione de-
terminat contra vtrũq̃, & similiter soluit primi rõnem,
& secunda conclusione secundũ elidit errorem.

Quid Nam sit propositio per se nota, & quot
eius genera sint.

CIrca illud dictum, principia cognoscimus inquan-
tum terminos cognoscimus. Quia principiũ imme
diatum ex proprijs terminis cognitum nihil aliud est q̃
B propositio per se nota (quoniã resolutio conclusionis, q̃
est per aliud nota fit ad eam.) Et de ipsa nõ parua est in-
ter doctores disputatio: ideo hic videndum est, quæ pro
positio sit per se nota, & quæ non. Et circa hoc tria fa-
ciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima Prima q. 2.
parte quæst. 2. arti. primo. Et primo contra Gentiles ca. ar. primo.
vndecimo, & primo sententiarum distin. tertia, arti. se-
cundo, & quæst. de ve. q. decima, arti. 12. sumpta. Secun
do obijcietur in oppositum. Tertio respondebitur obie-
ctionibus. Merito quoq̃ hucusq̃ dilata est quęstio hæc,
quia vt in processu quæstionis apparebit tota difficul-
tas est: an cum dicitur principia cognoscimus &c. per ly
terminos. accipere debeamus ipsos terminos cum suis
diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos cum
suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos tã-
tum & non eorum rationes. Sciẽdum est ergo, q̃ pro-
positio per se nota multipliciter inuenitur: quædam enĩ
est per se nota fm se tantum, quædam quo ad nos tantũ,
C quędam fm se & quo ad nos. Et hoc dupliciter, vel quo
ad nos omnes, vel sapientes. Describatur autem ad faci
liorem perceptionem diuisio ista sic.

Propositio per se nota.

Secũdũ se tm̃, Secũdũ se, & quo ad nos, Quo ad nos tm̃.

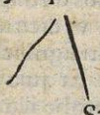

Omnes. Sapientes.

D CVm enim ppositio per se nota dicatur, ex eo q̃ est
non per alium terminum nota, sed ex proprijs, &
quot modis dicitur vnum oppositorum tot dicatur & Primo top.
reliquum. consequens est, vt quoties dicitur propositio
nota per medium: toties dicatur propositio nota per se,
seu non per medium, quod idem est. Cum autem me-
dium propositionis sit triplex: quoddam quo ad nos tã-
tum (vt patet quãdo procedimus ab effectu ad causam,)
& quoddam fm se & quo ad nos (vt patet quãdo proce
dimus a causa ad effectũ.) Et quoddam fm se tantũ (vt
patet in propositionib⁹, in quibus prædicantur proprie
tates specificæ, intelligentiarum de ipsis.) Tales enim
habent medium secundum se, sed nõ quo ad nos. tripli-
cem quoq̃ oportet esse propositionem per medium no-
tam. Et consequenter triplex erit propositio nota per se
seu non per alium terminum medium, sicut & triplex
est negatio medij, respondens triplici affirmationi me-

dñ̃ ſuprapoſitæ. Quædam ergo propoſitio eſt nota non per aliud medium ſimpliciter, licet ſit nota per medium quo ad nos, vt iſta. Deus Eſt. Quędam vero eſt nota nō per aliud mediū, quo ad nos, licet ex natura ſua habeat medium ſimpliciter, vt nix eſt alba. Dubitans.n.de ea eget ſenſu, non medio: vt dicitur ſecundo Topicorum. Quædam vero eſt nota non per aliud medium ſimpliciter, nec quo ad nos, vt de quolibet dr̃ eſſe vel non eſſe, et hoc quo ad omnes homines, quo ad ſapientes vero, qa ſ.ipſis eſt nota non per medium, vt incorporalia nō eſſe in loco, vt Boethus in libro de hebdomadibus ait. Et ſic ratio diuiſionis & mẽbra eiuſdem facile patere poſſunt mutando vocabula. idem enim eſt dictu propoſitio nō per medium nota, & per ſe nota. Vnde propoſitio per ſe nota ſm ſe tm̃, eſt, quæ ſm ſe caret medio. hæc autem propoſitio, quam ex natura ſua immediatam diximus, eſt, quæ ſit quoties prædicatum cadit in ratione ſubiecti: & cum paſsio prima prædicatur de ſuo primo ſubiecto, vt infra patebit, & cum vnum generaliſsimum negatur ab alio &c. Propoſitio autem per ſe nota, quo ad nos tantum, eſt illa, quæ certa nobis eſt abſq; medio, licet illud ſm ſe habeat. Propoſitio vero per ſe nota ſm ſe, & quo ad nos, eſt quæ vtroq; caret medio. Et ſi hoc ſit reſpectu omnium noſtrum, vocatur dignitas, quam neceſſe eſt quemlibet docendum habere. Si autem quo ad aliquos ſapientes, eorum communis animi cõceptio dicitur. Diligenter autem attendendum eſt, q̃ cum dicimus: propoſitio per ſe nota ſm ſe, ly ſm ſe, determinat tam ly per ſe nota, q̃ ly propoſitio: ita q̃ ſenſus eſt, propoſitio ſm ſeipſam ſumpta nota non per medium, quod ex natura ſua ſit medium, ſed ex proprijs tantummodo terminis. loqui autem de propoſitione ſm ſe, eſt loqui de ipſa ſm ſuorum terminorum ſignificata ſm ſe ſumpta, & non vt ſtant ſub hoc vel illo cõceptu, vt in præcedenti declarauimus capitulo. Vnde loquendo de propoſitione ſm ſe nulla eſt dria inter iſtam, homo eſt albus, et iſtam, animal rationale eſt diſgregatiuũ viſus, quia nulla eſt inter ſignificata ſm ſe ſumpta diuerſitas, licet quo ad nos differant, quia differunt ſicut diffinitio & diffinitum, quorum nos diſtinctionem facimus: propterea & diximus q̃ omnis propoſitio, cuius prædicatum eſt de ratione ſubiecti, eſt p̃ ſe nota ſm ſe, & ſimiliter ea, cuius prædicatum eſt prima & primo paſsio. Tales ſiquidem propoſitiones habent ſuorum terminorum ſignificata talia q̃ ſm ſe ſumpta nullum penitus medium ſimpliciter compatiuntur, vt de ſe patet. Ex quibus ſequit̃ q̃ qñ de p̃põne per ſe nota ſm ſe tractat̃ idem terminus ſunt diffinitio & diffinitum, quia ſignificatũ ſm ſe ſumptum idem eſt, licet quo ad nos diſtinguant̃ ſm confuſionem, & diſtinctionem, quia vt dicitur Primo Phyſicorum. tex.cõ.5. nomen diffiniti ſignificat naturam confuſe, diffinitio vero diſtincte. Et quia hoc eſt noſtrę poſitionis fundamentũ, ideo probo illud dupliciter. primo ſic. Diffinitio & diffinitum differunt tm̃ ſm confuſe & diſtincte concipi. ergo nullam differentiam ſm ſe habent. Antecedens eſt ex ſe euidens. Non.n.facile eſſet fingere aliquã dr̃iam, quæ illam p̃ueniret, aut maior illa eſſet. Conſequentia probatur, vt ſic. Cõcipi nihil reale ponit ſupra rem conceptam. ergo dr̃ia ſm concipi nõ eſt dr̃ia quidditatis ſignificatę ſm ſe. ergo diſtincte vel confuſe concipi non ponit diſtinctionem in re concepta ſm ſe. Quæcunq; ergo differunt tm̃ ſm confuſe & diſtincte cõcipi, nullam habent ſm ſe dr̃iam, quod erat probandũ. Secundo ſic. In proceſſu, quo probatur aliquod prędicatum ineſſe ſubiecto, quia ineſt eius diffinitioni ex parte rei ſiue ſm ſe, committitur fallacia petitionis principij̃. ergo diffõ & diffinitum ſm ſe ſunt idem terminus. conſequentia tenet, & antecedens probatur. primo auctoritate. S. Tho. in fallacijs. capitulo de fallacia petitiõis prĩcipij̃. Et alberti magni in primo Elenchorũ. capitulo eodem. Vbi expreſſe dicunt, q̃ procedere a diffinitiõe ad diffinitũ, eſt petitio principij̃: quia ſi negatur q̃ hõ currat, non minus negatur q̃ aĩal rõnale currat. ſecundo auctoritate Ariſt. dicẽtis in primo Elẽchorũ, q̃ fallacia petitionis principij̃, fit totidem modis quoties contingit q̃ erat in principio petere. Vbi Albertus magnus ait q̃ Ariſto. remittit ſed ad octauum Topicorũ. vbi determinatũ eſt. quot modis contingit petere quod eſt in principio. patet autẽ in. 8. Topicorũ. cap̃. vndecimo. q̃ quinq; modorũ ibi poſitorum primus eſt, qñ diffinitum petit̃ in ſua diffinitiõe, vt Albertus magnus gloſat vtrobiq;. Nec hoc videatur alicui mirabile: qm̃ (vt inquit S. Tho. vbi ſupra) proceſſus a diffinitione ad diffinitum conſideratur dupliciter. vno mõ ſm ſe, & ſic accidit in eo peccatum prædictum, quia idem accipitur vt diuerſum. alio modo ratione noſtri, apud quos differt diffinitio a diffinito, & diffinitio eſt notior, quia explicat id quod implicite dicit diffinitũ, & ſic nullũ vitiũ accidit in tali proceſſu, immo vnus locorũ Topicorũ eſt, & quod plus eſt demonſtratiuus, proceſſus illo vti t̃ applicato ad materiã neceſſariã. Contra hãc aũt determinationẽ multi diuerſi mode arguunt. Et qdẽ cõtra primũ membrũ diuiſionis. q̃. ſ. aliqua ſit propoſitio p̃ ſe nota ſm ſe tm̃, & ſuã declarationẽ qua dr̃. q̃ ea eſt p̃ ſe nota ſm ſe, q̃ ex rõnibus ſeu diffõnib⁹ terminorũ ſuorũ ẽ euidẽs. Scotus ĩ primo ſniarũ. di. 2. q. 2. arguit quadrupl̃r intẽdẽs probare, q̃ quo ad ppõnẽ per ſe notam, alius terminus eſt diffinitũ, & alius diffinitio. Et cõſequenter ſi propõ aliqua eſt euidẽs nõ niſi ex diffõnibus ſuorũ terminorũ, nõ eſt p̃ ſe nota: quia non ex ſuis, ſed alĩs terminis euidẽtiam habet. Eſſet.n. euidens ex diffõnibus ſuorũ terminorũ qui ſunt alĩ terminis a terminis quorum ſunt diffinitiones. Arguit ergo primo ſic. Quod quid eſt alterius termini eſt mediũ in demonſtratione. ex ſecũdo poſte. ergo altera præmiſſarum non differt a concluſione niſi ſicut diffinitio a diffinito. Tunc vltra præmiſſa talis demonſtrationis eſt propoſitio per ſe nota, concluſio autẽ eſt demonſtrata. ergo quo ad propoſitionem per ſe notam, alius terminus eſt diffinitio: & alius diffinitum. Cuius oppoſitum pro fundamento tu aſſumis. Et confirmatur hoc dupliciter. primo quia ſi in propoſito diffinitio et diffinitum eſſent idem terminus in demonſtratione potiſſima eſſet petitio principij̃. Secundo qa eſſent ibi tm̃ duo termini: q̃d falſum eſt. Secundo arguit ſic. Impoſſibile eſt eundẽ conceptum eſſe priorem & poſteriorem & haberi: & non haberi de eadem re: ſed idem poteſt concipi prius ſm nomen q̃ ſm diffinitionem: ergo conceptus per nomen diffiniti & diffinitionem non eſt idem. Minor patet ex primo phyſicorũ, vbi dicitur q̃ nomina ſuſtinent ad diffinitiones, hoc quod totum ad partes. i. q̃ nomen confuſe importans id quod diffinitio diſtincte: eſt prius notum diffinitione. ergo &c. Tertio ſic: ad idem: quia aliter ſequeretur q̃ omnis propoſitio in primo modo dicendi per ſe eſſet per ſe nota: quod eſt falſum. Et q̃ quælibet propoſitio eſſet per ſe nota in ſcientijs ſpecialibus: quã metaphyſicus poſſet habere per ſe notam ex diffinitionibus terminorum: quod non eſt verum. Quarto ſic. Bene ſtat demonſtratio alicuius prædicati de diffinito: cum hoc q̃ illud prædicatum ſit per ſe notũ de diffinitione. ſicut hr̃e tres eſt demonſtrabile de triangulo, cũ tamen notũ ſit per ſe de eius diffõne, dicẽdo omnis figura plana &c. ergo alius terminus eſt diffinitio: & alius diffinitum quo ad p̃poſitionẽ per ſe notã. Et cõſequẽter male dcm̃ eſt q̃ propõ quæ ex rõnibus ſeu diffõnib⁹ terminorũ eſt euidẽs: eſt per ſe nota ſm ſe. Ex quibus infert Scotus, q̃ qa propõ per ſe nota eſt nata hr̃e euidentiam ex proprijs terminis in quocunq; intellectu poſitis: licet actu nõ cõcipiant̃ nulla eſt diſtinctio inter p̃ppõnẽ per ſe notã ſm ſe & quo ad nos. Et ſi r nulla eſt diſtinctio inter propõnem per ſe notam ſapientibus vel inſipientibus: quia hoc pertinet ad cognitionem terminorum: qui p̃ ſupponũtur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ.

Boethus in li. de hebdomadib⁹ ca. prĩo. infra. c.19. circa. te. cõ.38. in fra. cap. 13. t. circa, c.31.

T. cõ. 5.

Cap. 26.

Cap. 5.

Cap. 11.

In fall. c.26.

Sco. pri di. 2. q. declara ne per ta.

T.c.4

T.c.

T.c.5

T.c.2

in fi. declara

Num

Num omnis propositio secundum se nota, sit etiã per se nobis nota.

Aure. primo. di. 2. q. 1. in quinto ar. 4.

CONtra eandem diuisionẽ, & primũ eius membrũ arguit Petrus Aureoli ordinis minorũ, intendens, ꝓbare ꝙ oĩs propositio per se nota ſm se, sit per se nota nobis sic. Omnis propositio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos, est per se nota: sed omnis propositio per se nota ſm se, est ex ꝓprijs cõceptibus nota. ergo omnis propositio per se nota ſm se cuilibet habenti eius ꝓprios cõceptus est per se nota, sed quilibet formans eã habet eius proprios cõceptus. ergo cuilibet formanti eã est per se nota: sed nos formamus eam, aliter nec a posteriori illa esset nobis nota. ergo nobis est per se nota. probõ ꝙ quilibet formans eã habeat eius ꝓprios cõceptus, quia nisi habeat eius proprios cõceptus iam nõ format eã, sed aliam, quia identitas propositionis ex identitate conceptuum, non vocum sumenda est. Confirmatur hoc sic. Sortes formans propositionem quã vocas ꝑ se notã ſm se tm̃, puta deus est, aut fert intuitum suum sup illos cõceptus, ex quibus cõsurgit per se notitia illius ꝓpositionis, aut super alios: si super illos, ergo illos habet & est sibi per se nota: si super alios, ergo non fert intuitũ suũ super illa propositione, sed super alia, quia illa propõ ita integratur ex proprijs cõceptibus ꝙ nõ ex alijs. Alietas siquidem partium: alietatem totius inducit. Constat aũt conceptus incõplexos, partes eẽ cõceptus cõplexi, qui est propositio. Omnis ergo propositio per se nota ſm se, omni formanti eã est per se nota, & consequenter nobis, qui formamus eam, aliter nec a posteriori eẽt nobis nota, vt dictum est.

Ad soluendas has obiectiones nõ oportet alia iacere fundamenta: sed ex præmissis rñdetur, vt eo pulchrior & efficacior ostendatur doctrina, quo ex ea omnes difficultates accidentes soluuntur. Talis enim est natura rectæ diffinitionis (vt dicitur in Quarto Physicorũ.) Argumenta ergo Scoti soluuntur ex supraposita distinctione ꝙ de propositione & diffinitione & diffinito cõtingit loqui dupliciter: vno mõ ſm se, alio mõ rõne nostri, si ſm se loquamur, sic nulla est inter diffinitionẽ & diffinitum dria. Et sic cõclusio demonstrata rõne nostri est ſm se per se nota, quia nihil aliud est ꝙ̃ ea quã nos alterã ꝓmissarum facimus, & similiter ſm se incidit ibi petitio principij, licet nõ ratione nostri. Et similiter sunt in tali processu ſm se duo tantum termini, licet ratione nostri sint tres. Similiter ad secundũ gratis conceditur ꝙ alius est conceptus diffinitionis a conceptu diffiniti, sed non ſm se, sed ratione nostri. Tertij quoꝙ tã prima cõsequẽtia ꝙ̃ eius consequens conceditur. Secũda aũt consequẽtia nihil valet, & eius cõsequẽs ĩplicat in adiecto. Implicat. n. ꝙ ꝓpõ, cuius termini quidditatiui cognoscuntur a Metaphysico, & tm̃ ex quidditatibus terminorũ est ꝑ se nota ſm se, sit per se nota in sciẽtia spãli. sufficit. n. ꝙ sit ꝑ se nota Metaphysico. Ad quartũ dr̃ sicut ad primũ. s. ꝙ illud assum ptũ (stat ꝙ aliquod prædicatũ sit per se notũa diffinitiõe alicuius, & de diffinito demõstret) est verũ rõne nostri, sed nõ ſm se, iam. n. dictũ est, ꝙ ſm se incidit ibi petitio principij. Vñ ad clariorem horũ intelligentiã aduerte ꝙ demonstratio ẽt potissima instrumentum intellectus humani cõiũcti est & nõ rerũ ꝓprietas. res. n. ipse indifferentes sunt vt discursiue, aut absq; discursu cognoscanť, ab intellectu siqdẽ seperato, simplici intellectu intelliguntť, a nobis autem syllogistico discursu attinguntť, vnde in Quinto Meta. dr̃. ꝙ scibile nõ referť ad sciam, quia eius expers est. Quia aũt demonstratio intellectus nostri est instrumentũ, ad discursiue concludendum in materia necessaria, & instrumentũ oportet esse cõforme vtenti illo, & proportionatũ materiæ, circa quã versať, oportet demõstrationẽ cõformem esse intellectui nr̃o, & cõclusioni scibili vt sic. Sed qm̃ instrumẽti vtilitas nulla est nisi in vsu agentis, ideo in ipsa instrumẽti confectione ꝓmittendæ sunt aliquæ condõnes

A eius, requisite ex parte materiæ, quæ impedirent vsum agentis, & attendendum est, vt sit proportionatũ vtenti. Inepte enim imbecilli artifici daretur instrumentum non facile mobile, propterea, quia materia exigeret instrumentum adeo graue, melius. n. proportionatum sibi instrumentum traderetur, vt posse ſm vires operari. Demonstratio ergo etsi ſm se seu rõne materiæ, quod idem est, exigat ꝙ conclusio eius non sit ex rationibus terminorum nota, attamen ex imbecillitate intellectus, quæ communiter inuenitur in hominibus. qua fit vt aliquid ignoret de diffinito quod nouit de diffinitione, oritur ꝙ demonstratio cõformis nostro vsui sit illa, in qua medium est quidditas alterius terminis, & consequenter ꝙ in ea prætermittatur id quod ex se exigeret. propterea Aristot. & cæteri confecturi demonstrationem, talem nobis edidere, qualem vtilem esse cognoscebant, nec tamen siluerunt ꝙ alię essent eius conditiones, si nostra non obstaret infirmitas.

B Ad ea autem, quæ addit Scotus contra diuisiones illas, dicitur ꝙ illa diuisio. S. Tho. artificiose facta est per differentias propositionis per se note, quia enim propositio per se nota, idem sonat ꝙ propositio non per aliam propositionem nota. hoc autem quod dico non ꝑ aliud notum. recte diuidatúr in ſm se, & in quo ad nos, vt patet per Aristo. diuidentem eius oppositum. s. per aliud notum. in hæc eadem membra. s. in per aliud notum ſm se, & per aliud notum quo ad nos. per hoc. n. distinguitur demonstratio quia a propter quid, cõsequens est ꝙ prima diuisio necessaria & non solum recta fuit. Et simi liter secunda diuisio per easdem differentias magis contractas facta est, vt patet in ipsa diuisione. Quòd autem terminorum cognitionis in huiusmodi diuisione memi nerimus, ad insinuandam seu circum loquendam verã (quã diximus) dr̃iã factũ est, vt philosophorũ mos est.

Ad argumenta vero dr̃ ꝙ cũ identitas propositionis ſm se attendatur penes identitatem sui significati cõplexi, & totalis significati, quod põt concipi confuse, & distincte: eadem ſm se propositio est, quæ constat ex diffinitis, cum illis quæ constat ex rationibus eorum. & non differt nisi sicut distincte & confuse cognita, quod ex differre quo ad nos. Vñ ad argumẽtum dr̃ ꝙ maior est sic modificanda, omnis propositio ex proprijs conceptibus nota, cuilibet habenti illos distincte, est per se nota: aliter non est vera vniuersaliter. habenti. n. illos confuse licet qñq; sit per se nota, non tamẽ semper, quia qñq; ad euidentiam complexi significati sufficiũt conceptus confusi terminorum, vt in ista. Omne totum est maius sua parte, quandoq; non, vt in ista deus est. Est etiam distinguenda illa propositio, ꝙ quilibet formans eam, habeat eius proprios conceptus, distincte vel confuse. Et per hoc oportet respõsio ad confirmationem. quia sortem formantem istam propositionem, Deus est, ferre intuitum suum super illos conceptus ex quibus consurgit per se notitia illius propositionis, potest intelligi dupliciter. vno modo distincte, & sic est falsum. esset. n. sibi per se nota. alio modo confuse, & sic est verũ. Et hoc sufficit. Identitas enim propositionis ſm se variatur ex alietate conceptuum obiectalium ſm se, & non ex varietate conceptuum formalium, et ideo non variatur ex distincte vel confuse concipi, vt dictum est, quia prius nõ oportet ꝙ varietur ex varietate posterioris.

Aureo. argumẽta soluuntur.

Notato.

Ad confirmationem.

CIRCA secũdã cõclonẽ dubitari posset an demõstrõ circularis sit aliquo mõ posibilis. s. a priori vel posteriori. Sed qm̃ de hoc ĩferius ĩ ca. 13. habebiť sermo, & multa oportet ꝑcognoscere añ hãc qõnẽ, ideo illucusq; qõ hæc differať. Illud tñ aduerte, ꝙ nec prĩa nec tertia rõ improbat demõstrõnẽ circularẽ eẽ ĩpoſem, extendẽdo demõstrõnẽ ad, quia & ꝑꝑ qd. secũda aũt rõ quãtũ militet cõtra demõstrõnẽ circularẽ, cuius altera sit ꝑꝑ qd et altera quia, tunc dicetur. Sufficit enim nunc, ꝙ contra demonstrationem circularem simpliciter acceptetur.

circa. te. cõ. 30. dubio. 1.

De omni & per se. *Cap.* 4.

Cõclu. prĩa

QVoniam autem impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter, necessarium vtiq; erit id esse scibile qđ est ſm demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaq; syllogismus demonstratiuus est. Accipiendum est igitur ex qbus et qualibus demonstrationes sunt. Primum autem determinabimus quid sit de omni, & quid per se, et quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod vtiq; est non in quodam quidem sic, in quodam autem nõ. nec aliquando quidem sic, aliquando vero nõ. vt de omni homine animal, si verum est dicere hominem verum est dicere animal: & si tunc alterum & alterum, & si in omni linea punctum similiter est. Signum autem est quoniam instãtias sic proferimus, sicut de omni interrogati, aut si in quodam non, aut aliquando non. Per se autem sunt quæcunq; sunt in eo quod quid est, vt triangulo ineſt linea & punctum lineæ. substantia enim ipsorum ex his est, & quæcũq; insunt ratione dicente quid est. Et quibuscũque eorum, quę insunt ipsis, ipsa quidem sunt in ratione quid est demonstranti. vt rectũ ineſt lineæ & circulare: & par & impar numero, & primum & compositum, & isoscheli, quod est æquilaterum, & scalenõ. i. altera parte longius, quę omnibus his insunt in ratione dicenti qd est: hinc quidẽ linea, inde vero numerus. similiter & in alijs huiusmodi vnicuiq; per se esse dico, quæcunq; vero neutraliter insunt accidentia sunt, vt musicum, aut album animali. Amplius quod nõ dicitur de subiecto alio quodã, vt ambulãs & album cum quoddam alterũ ambulans sit & album. Substantia autem & quæcunq; hoc aliquid significant non alterum aliquod sunt, quod vere sunt. Quæ quidem igit̃ non de subiecto sunt per se dico, quæ vero de subiecto accidẽtia sunt. Item alio modo quod qdẽ propter ipsum ineſt vnicuiq; per se, quod vero non propter ipsum accidens est. vt si ambulante Coriſco coruscat accidens est. nõ enim propter id quod ambulat coruscat, sed q̃ accidens dicimus hoc esse. Si vero propter ipsum per se, vt si aliquod interfectum interijt ſm interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est interijt. Sed non quod accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut ineẽ prædicantibus, aut ineſſe propter ipsa quę sunt ex necessitate. Non enim contingunt non ineſſe, aut simpliciter aut oppoſita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium aut priuatio aut contradictio in eodem genere, vt par & impar in numeris ſm quod sequitur. Quare si necesse est aut affirmare, aut negare necesse est & quæ per se sunt ineſſe. de omni igitur & per se determinatum sit hoc modo.

Cor. T.c.8.

Prim⁹ modus per se. T.c.8.

Tertius.

Quartus.

T.c.10.

Summa huius capituli hæc est.

Prima cluſio.

SYllogismus demonstratiuus est ex necessarijs: probatur a priori, quia quod scitur per eum est necessariũ, quia impossibile est aliter se habere.

Cor.

Accipiendum est ergo ex quibus & qualibus demõstrationes fiunt.

Diffi.

De omni dico, quod est non in quodam quidem sic, & in quodam non, neq; aliquando sic, & aliquando nõ. Probatur a signo, quia altero istorum modorum proferuntur instantiæ contra de omni.

Diffi.

Primo modo per se insunt quæcunq; insunt in ratione dicente quid est, vt linea ineſt triangulo, & punctum lineæ.

Secundo modo per se insunt quæcũq; insunt alijs, q̃ in ratione eorum insunt quid est demonstranti.

Cor.

Quæcunq; neutraliter insunt accidentia sunt.

Tertio modo per se sunt, quæ non de subiecto dicuntur aliquo quodam. Quæ vero de subiecto accidentia sunt.

Quarto modo per se ineſt quod propter ipsum ineſt. Quod vero non propter ipsum accidens est, vt si ambulante aliquo coruscauit.

Secũda cluſio.

Quæ ergo dicimus in simpliciter scibilibus, per se sic sunt, sicut in esse prædicantibus, aut ineſſe propter ipsa.

Tertia cluſio.

Et hæc insunt necessario, vel simpliciter, vel sub diſiũctione. Probatur hoc vltimum a priori, quia talia diſiũcta aut opponuntur contrarie immediate, aut priuatiue, aut contradictorie in eodem genere quæ necesse est affirmare vel negare.

Series autem hæc est.

DIFFINITA demonstratione, intendens ostendere in sequentibus ex quibus & qualibus necessarijs est demonstratio. in hoc capitulo tria facit. Primo rõnem talis processus prima cluſione asignat. Secũdo p̃mittendorum trium. s. de omni, per se, & vniuersali qd sint. Duo prima diffinit sigillatim. Tertio qũo demõstrator vtatur (per se) insinuat secunda cluſione, & addit q̃ talia sunt necessaria, in tertia cluſione.

Quę ſubie & tẽ vniuer tas a requir

CIRCA diffõnem de oĩ, aduerte q̃ vl̃itas subiectorũ & tẽporũ diffiniẽs de oĩ nõ oportet q̃ sit vl̃itas positiua & actualis. ista. n. deus est actus purus, est de oĩ, cum sit p̃ se, & nõ singularis, & tñ nec actu nec aptitudine eius subiectũ habet partes subiectiuas, & similiter eius significatũ nec mẽsuraẽ, nec est mẽsurabile tẽporũ dr̃ijs. Sed sufficit q̃ sit vl̃itas vtraq; negatiua & virtualis, negatiua inquam ita q̃ nulla pars subiectiua sit, cui tale p̃dicatum non conueniat, & similiter nulla sit dr̃ia tpis in qua non conueniat. Virtualis vero quia si subiectũ haberet sub se partes subiectiuas & mensuraret tpe, cuilibet, & semper adesset tale p̃dicatũ. vnde notanter (vt Albertus dicit) Aristo. diffiniens de oĩ, vtranq; vl̃itatem negatiue posuit, dicens nõ in quodã sic, & in quodam nõ, neq; aliq̃n sic, & aliq̃n nõ. Aduerte secundo, q̃ vl̃itas tẽporis siue positiue, siue negatiue intelligaẽ nõ oportet q̃ intelligaẽ pro omni tpe simpliciter, sed pro oĩ tpe quo tale p̃dicatũ natũ est ineſſe tali subiecto. non. n. illud tñ dr̃ eẽ semper quod nunc̃ abest, sed illud quoq; sempiternum dicimus, q̃ infallibiliter suo tempore inuenit. vt ortus & occasus solis, & coniunctiones planetarũ & similia, q̃ppetuo pseuerant. Hæc. n. oĩa in demonstrationibus, vt cõcluſiones necessariæ cadũt, vt patet in astrologia, & cõsequenter de oĩ sunt. Quod aũt ista expõ sit ſm mẽtẽ Arist, pbatur sic. De oĩ posterioristicũ exigit vl̃itatẽ suppositorũ, pp formã syllogismi, vl̃itatem tpis autem

(vt Albertus

(vt Albertus ait) pp materiam necessariam, circa quam versatur demonstrator. necessariū. n. immutabile & perpetuum est. Talis ergo exigit tēporis vniuersalitas, qualem necessaria materia requirit. Cōstat aūt q̄ p̄dicata oīa necessaria sunt, aliter de eis nō eēt scientia, & tñ ppetua nō sunt nisi mō dicto, quia. s. infallibiliter qñ nata sunt inesse insunt. ergo talis tpis vl'itas sufficit ad de omni.

Et confirmatur, quia in primo huius Aristot. exp̄sse dicit, talē perpetuitatem conclusioni demonstrabili sat esse. Si dicatur q̄ de coniunctionibus & aspectibus planetarum, & similibus in actu non est scīa, sed in aptitudine tm̄, & cōsequēter q̄ hmōi nō sunt nec perpetua, nec necessaria, sed aptitudines ad ipsa. Contra. primo quia hoc vr̄ contra intentionē explicitā loquentiū de hmōi. nō. n. dicūt q̄ Luna est eclipsabilis, nec q̄ mars est saturno coniungibilis, sed q̄ Lunæ inest eclipsis, & marti cōiunctio, licet nō dicant hoc esse nunc. Secūdo quia fm hoc ita erit scīa de coniunctionibus, & aspectibus & retrogradationibus, & stationibus, & hmōi, quæ inueniūtur in cęlestibus corporibus, sicut est scīa de istis, homo est albus, hō currit, hō nauigat, hō disputat & his similibus. hæc. n. oīa demōstrabilia sunt in potentia. Asserere aūt hoc, alienum ab humano sensu est. oēs. n. dicimus de istis non haberi scīam & de illis haberi. loquētes, p culdubio de vtrisq̄ in actu, in vniuersali tñ, nō in particulari.

Aduerte tertio nō esse extra latitudinē p̄ponū de omni posterioristico, propositiones naturales, in quibus p̄dicatum inest necessario subiecto, vt in pluribus tā suppositis, q̄ tēporum differentijs, qñ natum est ei inesse, licet in aliquo, vel aliqñ fallat p accidens. Tales siquidem propōnes sunt, & præmissæ & cōclusiōes sępe in demō strationibus naturalibus, cū scibiles sint, & cōsequenter sunt p se & necessarię, quia (vt infra oñdet) neq̄ de his, q̄ sunt p accidens, neq̄ de possibilibus aliter se habere, demonstrationes fiunt, p se aūt & necessariū de oī supponunt, sunt igit & istæ de oī & habēt vniuersalitatē tēporum et suppositorū, nō simpliciter neq̄ qñ natū est esse, sed vt in pluribus necessariam. Vnde de oī posterioristi cū analogum quoddā est diuidēdū p hos tres modos. s. simpliciter, & qñ natum est inesse, & vt in pluribus necessario, qñ natū est inesse. Et cōstituit tres supradictos ordines, ppositionū. s. earū, in qbus est vl'itas subiectorū & tēporū simpliciter, et earū, in quibus est vl'itas vtraq̄ nō cōtinua, sed regularis, & earū, i quibus vl'itas vtraq̄ est necessaria quidem, sed cum per accidēs defectu. Nec. oportet vt si quælibet cuiusq̄ istorū ordinum est de omni, q̄ diffinitio assignata de omni ab Aristotele conueniat simpliciter cuilibet. Sed sufficit q̄ i primo tota simpliciter saluetur, & in alijs fm quandam proportionalē imitationem: aliter vniuoce, non analogice ly de omni diceretur de omnibus supradictis.

Ad euidentiam modorū dicendi per se notādum est, q̄ p se pōt accipi dupliciter. vno mō positiue. alio mō negatiue. Si sumatur positiue, vel est conditio incōplexorū, & sic distinguitur cōtra hoc quod dico, in alio, & constituit tertium modum fm quem substantia & quæcunq̄ significāt hoc aliquid, entia per se sunt. album vero & ambulans, entia in alio. Vel est conditio complexorum, & sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat quod accidentaliter seu contingenter, & cōstituit reliquos tres modos perfectatis. Primum quidē si sit cōditio cōplexi substātialis. Secūdū vero si sit accidentalis i. extra rei essentiam. Quartum si sit conditio causalitatis in subiecto, respectu prædicati, vt patet in textu. Si autem sumatur per se, negatiue, potest accipi etiam dupliciter. s. vt conditio incomplexi, & sic distinguitur cōtra hoc quod dico cum alio, & nihil aliud nisi solitudinē denotat, & sic dicimus q̄ quantitas per se neq̄ circularis neq̄ recta, & animal p se, neq̄ rōnale neq̄ irrationale, nihil aliud intendentes, nisi q̄ quantitati & animali solitarie sumptis nihil eorum inest & hoc modo per se non cōstituit aliquem perfectatis modum. Si autem per se negatiue sumptum sit cōditio complexi, sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat q̄ per aliud, & sic dicimus q̄ ista, homo est albus, est per se. quia homo est albus, nō quia aliquid aliud sit album. sed quia ipsum informat albedo, ista vero, album est homo, est per accidens, quia albo non inest homo, nisi quia id quod substernitur albedini, est homo, & hoc quoq̄ modo, per se nullum perfectatis modum constituit.

Num definitio, & quæ in definitione ponuntur, per se de definito prędicentur.

CIrca primū modū dicēdi per se, dubitatur, quia non vr̄ verū, q̄ quæcūq̄ ponunt̄ in diffōne prędicentur per se de diffinito. Subiectū enim ponitur ī diffinitione sui proprij accidentis, & tñ nō prædicat̄ per se de eo, sed per accns (vt infra in hoc primo dr̄ cap. 18.) nec pōt dici q̄ hoc intelligitur de partibus diffinitionis in recto, & non in obliquo. expræsse nāq̄ in textu dantur exempla de partibus diffinitionis in obliquo, vt patet de linea respectu trianguli, & puncto respectu lineæ, & Albertus & S. Tho. hic dicunt quod ad hunc modum pertinent non solum ea, quæ in recto, sed etiam in obliquo diffiniunt aliquid. t.c.35.&36.

Ad hoc dubium dr̄ q̄ quælibet pars diffinitionis eo modo, quo ponitur in diffinitione, p̄dicat̄ in primo modo dicendi per se de diffinito, ita q̄ si diffinitur in recto, prædicatur per se in recto, & si in obliquo, in obliquo. Et quia accidens dupliciter diffinitur. s. in cōcreto & in abstracto, & qñ diffinitur in concreto, subiectum ponit̄ ibi in recto, vt patet dicendo, simum est nasus curuus: & qñ diffinitur in abstracto, subiectū ponit̄ in obliquo. vt patet cum dr̄, simitas est curuitas nasi: ideo subiectū prædicatur in primo mō dicēdi per se in obliquo de proprio accidente in abstracto, in recto vero de eodē in concreto. Ad auctoritatem autem Aristo. dicentis q̄ subiectum prædicatur de suo proprio accidente p accidēs, dr̄ q̄ sicut per se sumit̄ dupl'r. vno mō vt distinguit̄ contra per aliud. alio modo vt distīguit̄ cōtra accidētaliter: ita p accidens sumitur dupliciter. vno modo vt idem sonat quod p aliud, alio mō vt idē est quod accidētaliter: & q̄ Aristo. diuersimode vsus est per se & per accidēs: hic & inferius: hic siquidem accepit per se & per accidens. ideſt accidentaliter, ibi vero per se & per accidens i. per aliud. Vnde ista propositio, simum est nasus, est per se in primo modo, & non accidentalis, & est per accidens, ideſt per aliud, quia nasus non inest simo, sed eius substrato copulato per ipsum, vt infra dicetur: quare nulla est cōtrarietas inter rñsionem, & Aristo. dicta. Prima rñsio. T.c.36.

Hæc responsio licet subtilis sit, a proprietate tamen recedere videtur: quia propositiones, quæ proprie sunt per se, de quibus hic loquimur, sunt illę, quibus vtitur demonstrator vel in præmissis vel in conclusione. propositiones autem, in quibus subiectum prædicatur de accidente proprio non sunt illæ, quibus vtitur demonstrator. igitur propositiones tales non sunt per se eo modo, quo hic est sermo de per se. Maior huius rationis est euidens, & infra euidentior apparebit, minor autem est Aristo. inferius loco allegato: vbi ait, quod prædicatio subiecti de accidente non vocatur prædicatio, & si vocatur, debet vocari cum additione diminuente, prædicatio secundum accidens, quia tali non vtuntur demōstratores. Reproba-- tur.

Oportet ergo aliter respondere, præmittēdo q̄ sicut res potest dupliciter considerari. vno modo fm suā naturam absolute, alio modo vt sic vel sic significata, ita natura diffinibilis potest dupliciter diffiniri. vno modo fm exigentiam suæ naturæ simpliciter, alio modo fm q̄ significatur in concreto, vel in abstracto. Differūt aūt plurimū isti duo modi diffiniendi: quia qñ res primo modo diffinitur nihil ponitur in eius diffinitione in recto nisi genus & differētia, licet ī obliquo po- Secūda rñsio vera.

natur quandoq; aliquid vt additum, quod est extra rei essentiam, vt patet in diffinitionibus formarum tā substantialium q̄ accidentalium. Quando vero res diffinitur vt sic significata, contingit q̄ in eius diffinitione ponatur in recto id, quod est extra rei essentiam, quod vt additum ponendum esset, si fm naturæ exigentiam diffineretur, vt patet cum diffinitur accidens in concreto. dicimus enim q̄ simum est nasus curuus, ponentes nasum in recto vt genus, & tamen nasum extra simitatis essentiam esse constat, & q̄ ponendū in obliquo in eius diffinitione, si natura diffinita solum respiceretur. His prælibatis dr̄ ad dubium, q̄ ista regula Aristotelis. Quę cunq; insunt in ratione dicente quid est, per se insunt primo modo, intelligenda est cum duplici glosa. vna supra ly ratiōe dicente quid est, vt intelligatur ratione dicēte quid est res, fm rei exigentiā, & nō fm q̄ sic significat. Altera supra ly per se insunt: vt intelligatur, per se īsunt diffinito eo modo, quo in ipsa diffinitione cadunt, ita q̄ si intrinsece, aut in recto ad diffiniendum sumuntur, intrinsece etiam & in recto de diffinito dicuntur, si autem vt additum, & oblique, simili quoq; modo diffinito inerunt. Et per hæc facile patet responsio ad obiecta. Dicēdum est. n. q̄ subiectū in recto proprie non p̄dicat̄ per se de proprio accidēte, sed in obliquo, quia subiectū est extra essentiam propr̄ accidētis, & consequēter nō ponit̄ intrinsece & in recto in diffinitiōe fm suæ naturę exigētiā data, licet ponat̄ in recto in diffōne eius data fm exigētiā eius, vt significat̄ in cōcreto, quia tunc ex modo significandi diffiniendū est more substātiarū cōpositarū, vt in fine expositionis libelli de ente & essentia diffusę declarauimus. Vñ proprie de prædicatiōe loquēdo fm doctrinam in hoc capitulo traditā, subiectū in obliquo per se in primo modo prædicat̄ de proprio accidente, & fm doctrinam inferius suscipiēdā, subiectū in recto per accidens prædicat̄ de suo proprio accidente. Et merito. quia prædicatio in recto denotat subiectū inesse passioni, quod non nisi per accidens verum est, prædicatio vero in obliquo denotat dependentiam passionis a subiecto, quæ est ad suum principium per se &c. Et aduerte q̄ tam accidentium, q̄ formarum substantialium diffinitio fm eorum exigentiam in abstracto perspicienda est, substantiarum vero compositarum in concreto. cuius causam require si vis, vbi supra.

Nota.

Cap. 7.

T.c. 35.

In de ente & essentia cap. 7. circa medium.

Ad claritatem huius primi modi dicēdi per se aduerte quod in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur: Quædam proprie & principaliter, & hæ sunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re fm exigentiam prædicatur de diffinito, vt animal est substātia animata sensibilis, q̄ illæ, in quibus differentia essentialiter conuertibilis de eo cuius est prædicatur, vt animal est sensibile. Quædam aūt proprie & secundario: & hæ sunt, in quibus reliquę talis diffinitionis partes de diffinito prædicantur: siue in recto, vt animal est substantia: siue in obliquo, vt linea est ex punctis. Quædā vero improprie: & hæ sunt, in quibus diffinitio data de re non fm rei exigētiam, sed fm exigentiam modi significandi prædicatur de diffinito, vt simum est nasus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicatur. pars autem non quælibet, sed illa, quæ extra essentiam est diffiniti fm veritatem, & ratione modi diffiniendi vt intranea sita est: reliqua siquidem pars proprie & secundario per se prędicatur, vt patet dicendo, simum est curuum. Nec solum attendas latitudinem dari in primo modo perfeitatis propter istos tres ordines propositionum, sed in quolibet horum ordinū latitudo est, & semper quæ prior est, dignior est vt in hoc modo reponatur. Causa autem huius latitudinis & distinctionis satis aperta est ex rebus ordinatis, & adeo clara vt explanandam amplius non iudicem. Illud autem superficietenus pertranseundum non censeo, q̄ Aristoteles describens hunc primum perfeitatis modum, duo exempla adduxit: in quo

E

rum neutro, id quod ponitur in diffinitione prædicatur de diffinito in recto, vt suaderet ea etiam quæ in obliquo cadunt in ratione, iuxta hunc modum per se inesse, eō tamen modo quo in ratione sunt scilicet in obliquo proprie loquendo (vt dictum est) in primo quoq; exemplo id quod in obliquo cadit in diffinitione (terminus est alterius prædicamenti à definito. Linea enim est in prædicamento quantitatis & triangulus in quarta specie qualitatis. in secundo autem exēplo, id quod in obliquo cadit eiusdem generis est (per reductionem tamen) vt patet, vt insinuaret q̄ siue res sit eiusdē, siue alterius prædicamenti, dummodo ponatur in diffinitione rei, in primo modo prædicatur de diffinito, suo tamen modo. Est quoq; in eisdem exemplis aduertere q̄ in neutro dedit exemplum de tota diffinitione aut parte, quæ sit genus vel differentia rei diffinitæ, vt patet in vtroq; in primo quidem, quia differētia debet esse eiusdē generis cū definito, in secundo autem, qa differentia diuidit genus,

F

punctū, quantitatis diuisiua dr̄ia non est. docuit aūt ex hoc, q̄ non sit nobis curæ ad intuendum ad id, quod in diffinitione ponitur, num sit genus vel dr̄ia diffiniti, ad hoc q̄ insit per se: quodcunq; enim in ratiōe quid est ponit̄, siue genus vel dr̄ia sit, siue nō, sed aliquod eius principium sit, per se in primo modo ineſt.

Num propositiones, in quibus subiectum cadit in definitione prædicati, sint per se in secundo modo.

CIrca secundū modū dicēdi per se dubitatur, quia in propōnibus, in quibus spēs p̄dicat̄ de genere, subiectum ponitur in diffinitione prædicati, & tñ nō est p̄dicatio per se. ista. n. animal est homo, est per accidens, cū non sit de omni. Et similiter in propositionibus, in qbus differentia prędicat̄ de genere, subiectum ponitur in rōne prædicati, vt additū, quia est eius propria materia: & tñ nec ibi est p̄dicatio per se, quia nō est de omni. ista. n. animal est rōnale, est per accidens, vt de se patet. Ad

G

hæc facile respondent ad pauca respiciētes: & dicunt, q̄ quia prædicatio per se p̄supponit p̄dicationē esse directam, & istæ prędicationes nō sunt directe, ideo nō sunt ad ppositū. cum. n. dixit Arist. q̄ per se secundo modo sunt, quæcunq; insunt alīs &c. intelligitur salua prædicatione directa. Hæc rñsio & si quo ad primam obiectionem repellēda nō videat̄, in se tñ nō plene vera vr̄: quia vt patebit, propositio, in qua diffinitio accidētis in concreto prædicatur de eo est per se in primo modo, licet improprie, & tñ ibi interuenit prædicatio indirecta: non ergo prædicatio indirecta perfeitatē oīno destruit. Sed dato, q̄ sic esset obiectioni secundæ nō satisfit, quia p̄dicatio dr̄ię de genere non est minus directa q̄ prædicatio simi de naso, & crispitudinis de capillo, & paris de numero, & similes, sicut. n. in istis subiectum cadit in rōne prædicati & cōmunius est prædicato, & prędicatum comparatur ad subiectum vt forma ad materiam, ita in

H

illis fit in quibus dr̄ia prædicatur de genere. genus. n. vt dictum est, quia proprie est differentiæ materia, in eius ratione, vt additum cadit, & cōius est ipsa, & differentia se habet ad ipsum vt forma ad materiam. Non est ergo indirecta prædicatio differentiæ de genere, aut omnes istæ sunt indirectę, quod est voluntarium. Oportet igitur aliter rñdere & dicere cum Aristotele in hoc capitulo. q̄ p̄dicatū recipiēs in sua rōne subiectū, quoddā est, quod simpl̄r illi ineſt necessario, vt risibile homini & habere tres triangulo. quoddā vero, q̄ non simpl̄r, sed sub disiunctione necessario ineſt subiecto, vt par vel impar respectu numeri. Et fm hoc dicitur q̄ huiusmodi adductæ propositiones, eo mō quo sunt necessariæ sunt per se, & quia non sunt necessariæ nisi p̄dicato sub disiunctione sui oppositi sumpto, ideo non sunt per se nisi illo modo. vnde ista, animal est rationale, non est per se, sed ista, aīal est rationale vel irrōnale: sicut ista, numerus est par, nō est per se, sed ista, numerus est par vel impar.

Secunda sponsio.

vnde

vnde Auerrois hic ait, ꝙ quia genus diuiditur per oppoſita diuiſione eſſentiali, nō euadit ab vno eorū, & proportio eius ad vtrūq; membrum ſub diſiunctione eſt ſicut proportio hominis ad riſibile. Ariſt. quoq; in textu ait, ꝙ in ſecūdo modo p ſe inſunt triangulo Iſopleuros, & ſcalenon, & altera parte longius, intelligens per hęc, differentias triāguli diuiſiuas, potius q̄ ſpecies. Quādo ergo dicitur in textu, ꝙ per ſe ſecundo modo inſunt quę cūq; &c. intelligitur ſic, quæcūq; inſunt alīs, quæ in eorum ratione ſunt, per ſe inſunt, ſimpliciter, vel ſub diſiūctione ſui proprij oppoſiti. Et per hoc patet reſponſio ad alias inſtantias ſimiles. ſ. naſus eſt ſimus, capillus eſt criſpus &c. hę enim omnes ſub diſiunctione ſunt per ſe ſecundo modo, quia ſubiectum ponitur in rōne p̄dicati.

Conſiderandum eſt rurſus, ꝙ quia ad propoſitionē per ſe in ſecundo mō ſufficit in ſubiecto includi id quod ponitur in diffinitione prędicati, & non oportet ſemper ipſum ſubiectum poni in diffinitione prędicati, vt patet quando paſſio ſuperioris de inferiori prædicatur, ideo cum in textu diffinitur ſecundus modus dicendi per ſe, & dicitur ꝙ ipſa ſubiecta inſunt in diffinitione prædicati, gloſatur, ipſa ſecūdum ſe vel aliquid ſibi intrinſecum.

Ad maiorem claritatem huius ſecundi modi dicendi per ſe aduerte ꝙ ēt in hoc modo tripliciter propoſitiōes reponuntur. nam quædam proprie & principaliter: & hæ ſunt tam illę, in quibus ꝓprium de ſuo primo ſubiecto vel eius diffinitione enūciatur: vt homo eſt riſibilis, & animal rationale mortale eſt riſibile, q̄ ille, in quibus diffinitio proprij de primo ſubiecto vel diffinitione ſui primi ſubiecti dicitur, vt homo eſt naturaliter potens ridere &c. & animal rationale mortale eſt naturaliter potens ridere &c. vel aliquid huiuſmodi. & hoc tam in ꝓprijs ſimpliciter, q̄ in diſiunctis, ſiue diſiuncta ſint differentiæ diuiſiuæ, vt animal eſt rationale vel irrationale: ſiue ſint propria, quæ vocantur paſſiones diſiunctæ, vt numerus eſt par vel impar. Quædam autem proprie & ſecundario: & hæ ſunt illę, in quibus paſſio ſuperioris p̄dicatur de inferiori, vt Iſoſcheles habet tres angulos: & illæ, in quibus paſſio inferioris prædicatur de ſuperiori particulariter ſumpto, vt quædam figura habet tres: & illæ, in quibus paſſio alicuius ſubiecti prædicatur per ſe de ſubiecto illius ſubiecti, vt miſtum eſt viſibile, ſi color miſto per ſe ineſt, & illę, in quibus paſſiones mathematicales prędicant̄ de ſenſibilibus, de quibus ſunt demonſtrabiles vel per medium naturale a priori, vt terra eſt rotūda, vel p̄ medium mathematicū, vt radij reflexi habent tres angulos æquales &c. Quędā vero improprie: & ſunt tam illę, in quibus diffinitū prędicatur de diffinitione data ſm exigētiā rei, ſed modi ſignificandi, vt naſus curuus eſt ſimus, q̄ illę, in quibus diffinitum prædicatur de ſua diffinitione data ſm rei exigentiā, vt curuitas naſi eſt ſimitas, & animal rationale mortale eſt homo. In his ſiquidem, quia ſubiectum eſt ipſa ratio prędicati, & prędicatum nō denominatur ſubiectum, ideo in ſecundo mō improprie reponi oportere duximus. Sunt etiam hic locādæ & illæ, in quibus directe inferiora ſub diſiunctione de ſuperioribus prædicantur, vt quantitas diſcreta eſt numerus vel oratio. Eſt quoq; & hic attenденda latitudo ſecundi modi dicendi per ſe non ſolū ſecundum iſtos tres propoſitionum ordines, ſed in quolibet ordine illa digniorē locum videtur tenere quę prius numerata eſt. Cauſas autem horum ſatis ex rerum ordinatarum conditionibus eluceſcere credimus.

A

B

C

D

Num omnia, quæ non primo, vel ſecundo modo inſunt, per accidens inſint.

CIrca propoſitionē illam correlariā quam poſt duos primos perfeitatis modos addidit. ſ. (Quæcūq; vero neutraliter inſunt accidentia ſunt) dubitatur. Si. n. hoc verum eſt ſequit̄ quod illa, quæ inſunt per ſe iuxta quartum modum per ſe accidentaliter inſunt, quod eſt manifeſte falſum: quia propoſitiones quarti modi ingrediuntur demonſtrationem, vt in textu dicitur. Ad hoc eſt dicendum ꝙ cum quartus modus vt diſtinctus formaliter ab alīs vtatur per ſe vt cōditione cauſalitatis, & effectus, & vt ſic non habeat vt prædicetur de cauſa, quælibet propoſitio quarti modi inquantum includit perfeitatem prædicationis, ingreditur primū vel ſecundū modum, inquantum includit perfeitatem cauſalitatis ingreditur quartum modum, & propterea omnis propoſitio per ſe ratione prædicationis, oportet ꝙ ſit in primo vel in ſecundo modo. Vnde iſta (decollatus interijt) ratione cauſalitatis eſt in quarto modo, ratiōe vero prædicationis eſt in ſecundo: quia interitus eſt vt paſſio decollationis, licet non adęquata ſibi, ſed ſubiecto ſuperiori cōmuni decollationi, ſuſpenſioni, & cæteris huiuſmodi. Subtiliter ergo ac optime dixit Ariſt. quęcūq; nec in primo, nec in ſecundo modo inſunt accidentaliter inſunt, quia omnis inhæſio expers vtriuſq; perfeitatis, eſt ēt expers quarti modi reſpectu illius ſubiecti. Vnde notanter dixit neutraliter inſunt, inſinuans per ly inſunt ꝙ de perfeitate prædicationis loqueretur, ineſſe ſiquidem prædicationem fundat. Signum quoq; huius nō paruum eſt, ꝙ Ariſt. contra quodlibet per ſe ponens ſuum accidens contra per ſe quarti modi non oppoſuit accidentalem prædicationem, ſed cauſalitatem, dicens, ꝙ vero nō propter ipſum, accidens eſt, vt ſi ambulante coruſcauit.

Quòd autem omnis propoſitio extra primum & ſecundum modum ſit pure per accidens, declaratur ſic. termini propoſitiōis poſſunt dupliciter ſumi. ſ. quidditatiue, vel ſm eſſe quod habent in hoc & in illo realiter, vel ſm rationem. Manifeſtum eſt autē quod perfeitas propoſitionis confectę ex eis non ſequitur habitudinem eorum ſm eſſe quod habent hic vel ibi, quia tale eſſe particulare contingens & corruptibile eſt, cum omni eo quod ſequitur ad ipſum: propoſitio aūt per ſe eſt neceſſaria & p̄petuę veritatis: vnde fit, vt propoſitio per ſe non fiat ex terminis, niſi ſm habitudinem, quam quidditatiue ſumpti inter ſe habent. Talis autem habitudo in propoſito nihil aliud eſt, q̄ ꝙ ex diffinitione ſua coniunctio eorum neceſſaria ſit, & quia propoſitio ex duobus reſultat terminis, ſubiecto. ſ. & prædicato, oportet ꝙ quadruplicīter ſe habere poſſint propoſitionis extrema ad perfeitatem. Aut. n. ſubiectum quidditatiue determinat ſibi p̄dicatum, aut econuerſo prædicatum quidditatiue determinat ſibi ſubiectum, aut vtrūq; reliquum, aut neutrū alterum. Si primo modo, fit propoſitio per ſe in primo modo perfeitatis, in quo prædicatum eſt ipſa quidditas ſubiecti, vel de ſubiecti quidditate. Si ſecundo modo, fit propoſitio per ſe in ſecundo perfeitatis modo, in quo p̄dicatum determinat ſibi ex ſua diffinitione tale ſubiectum. Si tertio modo hoc eſt impoſſibile niſi in correlatiuis, quia daretur circulus diffinitionū. Correlatiuorū autem diffinitio alterius non facit alterius prædicatum extra primum modum, quia vnum correlatiuorum nō diffinitur ad reliquum niſi in obliquo. Si autem quarto modo tunc propoſitio eſt pure per accidens, vnde nāq; perfeitas coniunctionis terminorum erit, ſi neutrum ex ſua diffinitione, alterum ſibi neceſſario vendicat? Iam enim dictum eſt, ꝙ ſola ſm diffinitionem habitudo perfeitatem prædicationis conſtituit. Quæcūq; igitur neutraliter inſunt, accidentia ſunt.

CIRCA tertium modū perfeitatis aduerte ex ſupradictis quod cum in textu dicit̄ (ꝙ per ſe ſunt, quæ nō de ſubiecto dicūtur alio quodam) ſufficit ꝙ intelligatur de ſubiecto inhæſiōis, quo ſubſtātia caret, & hoc inſinuaſſe videt̄ Ariſto. per illa verba, alio quodam. ſubiectum. n. inhæſionis eſt vere aliud ab eo quod de eo dicitur, & ſm hoc tam prima q̄ ſecunda ſubſtantia per ſe eſt iuxta hūc tertium modum, vt etiam textus manifeſte proponit. Vnde cum. S. Tho. declarando tertium modum dicit ꝙ per ſe vt ſignificat aliquid ſolitarium, conſtituit tertiū modum perfeitatis, non intelligitur de qualibet ſolitudine,

3. modus ſubſtantijs cōuenit.

dine, sed ea tantum quæ diuiditur contra in alio. hæc. n. solitudo est quæ tertium constituit modum. nec ista solitudo ſm rem intelligenda est negatiue, quia modus importatus (in ly per se) vt constituit subſtãtiam, positiuus est, licet negatiue significetur.

Quart⁹ modus ad causalitatẽ, licet ĩadęquato spectat.

CIRCA quartum modũ perfeitatis diligẽter aduerte subtilisſimam. S. Tho. expoſitionem, ſm quã iſte quartus modus diſtinguitur a ſecundo formaliter (vt dictum est) quia perfeitas ſecundi est perfeitas p̃dicationis, quarti vero cauſalitatis. Et quia contingit quandoq; ꝙ idem ſit per ſe cauſa alicuius, & per ſe ſubiectum eiuſdem, vt patet de ſubiecto reſpectu propriæ paſſionis, ideo quandoq; ſecundus modus & quartus coincidunt in vnã propoſitionem ſm diuerſas eius conditiones. Apparet autẽ hoc manifeſtius q̃ ſupra in hac propoſitione, animal rationale mortale eſt riſibile, in qua ſubiectum, & ponitur in ratione prædicati, & cauſa illius, ppria est. Vnde non intelligunt. S. Tho. qui eius expoſitionem impugnant, & ex rudi ingenio prouenit impugnare hoc: quia quartus modus requirit cauſam, quæ ita ſit cauſa ꝙ non ſubiectũ, & ꝙ dici debet, interfectus interiit ſecũdum interemptionem, hoc. n. falſum est, vt Albertus magnus in hoc loco dicit, & ex Ariſtotelis verbis habetur. ait. n. Item alio modo quod propter ipſum ineſt vnicuiq; p ſe. In quibus verbis ſufficienter quartũ modum per ſe diſtinientibus, reduplicationis, aut cauſæ, de qua non prædicetur effectus, nullo modo meminit, quin potius prædicationem effectus de cauſa in hoc modo concurrere affirmat per ly quod ineſt: ineſſe. n. p̃dicationẽ fundat.

Egidius hic.

Qui modi per ſe ĩgrediantur demonſtrationem.

CIRCA ſecundam concluſionem ſciendũ est ꝙ aliud est loqui de his modis perfeitatis in ordine ad totam demonſtrationẽ ſimpliciter, & aliud in ordine ad eius cõcluſionem tm̃. Similiter aliud est loqui de illis in ordine ad demonſtrationem concludentem talem concluſionem, et aliud in ordine ad demonſtrationem ſimpliciter & in cõmuni. Si enim loquamur de tota demonſtratione, ſimpliciter & in cõmuni, ſic oẽs modi ingredi poſſunt demonſtrationem, maior. n. & minor & concluſio fieri poſſunt & in primo & in ſecundo & quarto modo, vt patet diſcurrendo per demonſtrationes, q̃n demonſtratur vna diffinitio per aliam, vel paſſio prima per diffinitionẽ ſubiecti, vel ſecunda paſſio per primã &c. Tertius autem modus ratione ſubiecti, etiam a demonſtratione vniuerſaliter non excluditur. Si autem loquamur de demonſtratione ſimpliciter concludente talem concluſionem, ſ. vere & ſimpliciter ſm naturã ſuam ſcibilem, & quo ad eius concluſionem tm̃, ſic dicitur ꝙ ſecundus & quartus modus tãtum demonſtrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incõplexus est. Et hoc modo intelligendus est. S. Tho. in hoc loco, qui ſimpliciter ſcibilia, cõcluſiones ſm naturam ſuam ſimpliciter ſcibiles interpretatus est. Themiſtius autem Auerrois & Albertus primo modo intelligendi ſunt, cum dicunt primum modum in ſimpliciter ſcibilibus admitti.

cap. 11. cõ. 10.

Paſſio ſub diſiũctione qũo cõparetur ad ſubiectum.

CIRCA tertiã concluſionem ſciendum est ꝙ paſſio ſub diſiunctione neceſſaria, cuius textus meminit, non est vt quidã putant paſſio vna ſimplex circũlocuta p tale diſiunctum, ſed ſunt (forte) duæ paſſiones inadæquatę ſigillatim tali ſubiecto ſuperiori, adęquate autẽ eius inferioribus, & ideo, cum diſiunctione, neceſſario inſunt ſuperiori, & illud in earum diffinitione vt additum recipiunt. ſicut & duæ differentiæ ex oppoſito euacuantes generis poteſtatem generi neceſſario inſunt ſub diſiunctione, & in vtriuſq; ratione genus vt additũ cadit. Sed quia metaphyſici negociꝫ hoc est ſufficiat dixiſſe, quia ſic est, ibi autem (ſi ſtudioſam vitam conceſſerit nobis deus) propter quid dicetur.

Num omnis propoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe.

DVbitatur an propoſitio per ſe conuertatur in ppoſitionem per ſe. Pro parte ſiquidem affirmatiua est: quia omnis propoſitio, in qua ſubiectum ponitur in ratione prædicati est per ſe ſecundo modo, & in qua prędicatũ ponitur in diffinitione ſubiecti est per ſe primo modo: conſtat aũt ꝙ propoſitio per ſe in ſecundo modo cõuertitur in eam, in qua prædicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo conuertitur in propoſitionẽ per ſe primo modo, vt iſta numerus est par vel impar conuertitur in iſtam, par vel impar est numerus. Pro parte vero negatiua est, quia in ſubiecto cuiuſcũq; ppoſitionis p ſe claditur intrinſece ratio formalis inhęrentiæ prædicati, ſed hoc non poteſt ſaluari in conuertente, ppoſitionem per ſe: quia impoſſibile est ꝙ ſubiectum & prædicatum alicuius propoſitionis ita ſe habeant ꝙ vnum depẽdeat ab altero econuerſo in eodem genere cauſę. ergo &c.

Scotiſtę

In hac dubitatione quidã ſcotiſtę tenent ſimpliciter partem negatiuam, & mouentur ex ratione ſecundo loco adducta, & ex eo ꝙ credunt ſubiectum p̃dicari non poſſe de paſſione in primo modo, quia ponitur in diffinitione eius vt additum, quod nihil aliud est q̃ eſſe extraneũ a ratione formali illius. Confirmant ꝙ opinionem ſuam ex dictis Auerrois in ſecundo de aĩa. cõmen. 66. & 67. vbi dicitur ꝙ color est viſibilis per ſe, quia ſubiectum est cauſa prædicati. Sed hæc opinio peripateticis non conſonat. Tum quia iam oſtẽſum est omnem propoſitionẽ neceſſariam eſſe per ſe, ac per hoc cum iſta ſit neceſſaria, rationale est homo, erit per ſe. Tum quia illę propoſitiones ſunt per ſe, quibus conueniunt modi perfeitatũ ſm diffinitiones datas ab Ariſto. Conſtat autem ꝙ iſtis (rationale est homo) & his ſimilibus, conuenit diffinitio ſecundi modi per ſe, & iſtis (par vel impar est numerus) conuenit diffinitio primi modi, quia in illis ſubiectũ ponitur in ratione prædicati, & in his prędicatum ponitur in ratione ſubiecti. ergo &c. Nec est audiendum dictum eorum, ſ. ꝙ id, quod ponitur vt additum, non prædicat in primo modo, quia est extra rationẽ formalẽ diffiniti. Contrariatur. n. primo Ariſtoteli, qui in hoc loco notãter exempla dedit de his, quæ cadunt in diffinitione vt addita. Contrariatur ſecundo veritati, quia cum ratio formalis rei & diffinitio ſint idem in habentibus diffinitionem, & Apud Ariſt. ſeptimo metaphyſicæ, per longum proceſſum paſſiones & accidentia aut non habẽt diffinitionem, aut habent per additum, nulla est diffinitio quidditatiua accidẽtis in qua nõ claudatur intrinſece ſubiectum. Sed quod decepit eos est: quia aliud est ſubiectum eſſe extra eſſentiam paſſionis & accidentis, & aliud est ſubiectum eſſe extra rationem quidditatiuam eius. & cum primum ſit verum, crediderunt ſecundum quoq; verificari: quod tñ apud peripateticos est error. Est ergo via media approbanda, ꝙ nec vniuerſalis affirmatiua, ſ. omnis propoſitio per ſe conuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, est vera: quia non conuertitur iſta, hõ est animal, nec vniuerſalis negatiua, ſ. nulla propoſitio per ſe conuertitur ſimpliciter in propoſitionem per ſe, est vera: quia iſta, homo est animal rationale, conuertitur in iſtã, animal rationale est homo ſecundo modo (vt ẽt in tractatu de demonſtratione. S. Tho. nomine inſignito dicitur) & ex hoc patet ſufficienter ꝙ ſubiectũ poſitum in ratione prædicati, immo quod plus est, est ipſa ratio prædicati, & eius cauſa. Sed quædam propoſitiones per ſe conuertuntur in per ſe. & hæ ſunt omnes quarum conuertentes ſimpliciter ſunt neceſſariæ ex terminis. Nec obſtat his quod Ariſto. inferius dicet, ꝙ iſta est per accidens, riſibile est homo: ibi enim non accipit accidens vt opponitur ad per ſe, de quo modo loquimur, vt in cap. 18. patebit diffuſe ex textu. Confirmat autem ſic eſſe (vt diximus) frequens philoſophorum exercitium in demonſtrando, dum conuertendo p̃miſſam demonſtrationes faciunt, vt patet dũ vtuntur in demonſtrationibus vtraq; harum, omne intellectiuũ est liberum & ecõuerſo, omne liberum est intellectiuũ. & ſimiliter omne neceſſarium est ęternũ, & econuerſo,

omne

omne liberum est intellectiuum. & similiter omne necessarium est æternum, & econuerso, omne æternum est necessarium, & similiter omne generabile est corruptibile, & econuerso, omne corruptibile est generabile, & infinitis huiusmodi propositionibus philosophi vtũtur in diuersis demonstrationibus: constat autem ꝙ demonstrationes non nisi propositiones per se assumunt. Vnde vel fateamur oẽs errare, quod temerariũ est, vel concedamus multas propositiones per se conuerti simpliciter in per se. Ad rationem autem in oppositum dicitur primo ꝙ loquendo de subiecto, vt distinguitur contra prædicatum maior illa nec est probata, nec apparet vera vniuersaliter: in ista. n. homo est animal rationale, prædicatum magis exprimit causam inhærere in subiecto q̃ econuerso: tamen nõ est dubium quin sit per se in primo modo. Dicitur secundo quod dato ꝙ ista admitteretur. s. ꝙ in omni propositione per se subiectum claudit in se causam, quare prædicatum insit sibi, sophismatum consequentis est ex hoc inferre, ergo claudit in se causam formalem, quoniam diuersis generibus causarũ cõtingere hoc potest, & propterea stat ex eisdem terminis fieri duas propositiones per se, & in vtraꝙ claudere subiectũ causam in se inhærentiæ prædicati in subiecto, diuersimode tamen, in altera. s. materialem & effectiuã, in altera formalem &c. Non est opus tamen hanc descriptionem propositionis per se admittere, sed stãdum est in illis, quas dedit Aristo. ex quibus hæc non habentur. sat enim esse propositioni per se dixit si prædicatum ponitur in ratione subiecti & econuerso, nisi quis diminute eum diffiniisse fingat. Auctoritas vero Auerrois ex secundo de anima non confirmat aduersarios, sed magis deijcit: quoniam ibi Auerrois expresse dicit ꝙ in hoc differt secundus modus per se a primo, ꝙ in secundo subiectum est causa prædicati, in primo vero econuerso prædicatum est causa subiecti. Vnde si ex hac auctoritate arguendum est manifeste concluditur ꝙ non in omni propositione per se subiectum claudit causam inhærentiæ prædicati in subiecto, cuius oppositũ aduersarij inde concludere volebant.

Cõ. 66.

Definitio.

De Vniuersali. Cap. 5.

VNiuersale autẽ dico, ꝙ vtiꝙ de omni sit, & per se, secundum ꝙ ipsum. Manifestũ igitur est quæcunq; sunt vniuersalia ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundum ꝙ est ipsum, idem est. vt per se ineſt lineæ punctum, & rectum: etenim secundum ꝙ linea, & triangulo secundum ꝙ triangulus, duo recti. etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet & primo demonstret: vt duos rectos habere, neq; figuræ cuilibet ineſt vniuersale, quãuis est demonstrare de figura, ꝙ duos rectos habet, sed non de qualibet figura, nec vtitur qualibet figura demõstrans. Quadrangulus enim figura quædam est, non habet autem duobus rectis æquales, sed isoscheles quidem duobus rectis æquales habet, sed non primũ, sed triangulus prius. Quòd igitur quodlibet primum monstratur duos rectos habere, aut quodcũq; aliud huic primo ineſt vniuersale est, & per se demonstratio huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se, neq; de equicrure est vniuersaliter, sed frequentius, ideſt

Correlatiuum.

Propositio prima.

Propositio secunda.

A per aliud. Oportet autẽ non latere, quòd multotiens contigit peccare & non esse quod demonstratur primum vniuersale, secundũ quod videtur vniuersale demonstrari primum. Decipimur deceptione hac cum aut nihil sit accipere a superiori extra singulare, q̃ singularia. Aut sit quidem, sed innominatum est in differentibus specie rebus. Aut si contingat esse sicut in parte totũ in quo monstrat, eis autẽ, quę sunt in parte quidẽ ineſt demonstratio, & erit de omni, sed tamen nõ est huius primi demonstratio vniuersaliter. dico autem huius primi secundum quod est demonstratio cum sit primi vniuersalis. Si igitur aliquis demõstrabit quod rectę quidem non coincidunt, videbitur vtiꝙ esse demonstratio, ppter id quod omnibus rectis ineſt, non autem est, siquidem non quoniã sic æquales sint fiat hoc, sed secundum quod quomodocunq; æquales. Et si triangulus non esset aliud q̃ isoscheles videbitur vtiꝙ esse demonstratio. Et proportionale quidem commutabiliter est secundum quod numeri sunt, & secundum quod lineę, & secundum quod firma, & secundum quod tempora sunt: quemadmodum demonstrabatur aliqñ seorsum, sic contingens est de oĩbus vna demonstratiõe demõstrari: sed sunt pp id, quod innominatum quiddam omnia hæc vnum, vt longitudines, firma, tempora, & specie differunt a se inuicem, seorsum

B

C accipiebatur: Nunc autem vniuersaliter monstratur. non enim secundum quod lineæ sunt, aut secundum quod numeri inerant, sed secundum quod hoc, quod vniuersale ponunt esse. Propter hoc neq; si aliquis monstrauerit vnũquẽq; triangulum demõstratione, aut vna, aut altera quod duos rectos habet vnumquẽq; isoschelem seorsum & scalenon. i. gradatum: nondum cognouit triangulum quod duos rectos habet nisi sophistico modo. neq; vniuersaliter triangulum, neq; si nullus est præter hæc triangulus alter, neq; secũdum quod triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum, sed aut secundum numerum, secũdum speciem non autem omnem, etsi nullus est quem non nouit.

D Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quãdo nouit simpliciter. Manifestum est quod si idem esset triangulo esse & isoscheli, aut vnicuiq;, aut omnibus. si vero non idem, sed alterum, ineſt autem secundum quod triangulus, non nouit. Vtrum autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isoscheles, & quando secundum hoc ineſt primo & vniuersaliter cuius est demonstratio? Manifestum est, ꝙ quando ablatis inerit primo, vt isoscheles ęneo remoto triangulo insunt duo recti. sed ęneum esse remoto & isoscheles, sed non figura aut termino, sed non primis duo ergo primo.

Modi errandi circa p̃dicatũ vniuersale.

Secundus. Tertius.

Correlariũ secundũ.

Correlariũ tertium.

Regula cognoscendi vniuersale.

Regula cognoscendi vniuersale.

si quidẽ

ſiquidem triangulo ſecundum hoc ineſt alijs, & huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.

Summa huius capituli hæc eſt.

Diffinitio. VNiuerſale dico qđ cum de omni ſit & per ſe, eſt ſecundum quod ipſum.

Correlarium. Quæcunq; ſunt vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.

Propoſitio prima. Per ſe & ſecundum quod ipſum eſt idem. vniuerſale autem tũc eſt cum in quolibet & primo demonſtratur, declarantur vtraq; exemplariter.

Propoſitio ſecunda. Demonſtratio per ſe huius vniuerſalis eſt, aliorum autem quodammodo non per ſe.

Modi errandi. Erramus autem circa vniuerſalis acceptionem tripliciter. vel cum nihil ſit accipere a ſuperiori extra ſingulare. vt ſi triangulus non eſſet aliud q̃ iſoſcheles. Vel cum innominatum eſt ſubiectum proprium. ſicut in differentibus ſpecie rebus, vt commutata proportio inuenitur in numeris, lineis firmis, & temporibus. Vel ſi cõtingat eſſe ſicut in parte totum in quo monſtratur: vt ſi de rectis lineis non concurrere monſtretur.

Correlarium. Siquis monſtraret. vnũquẽq; triangulum quòd duos rectos habet, triangulum non cognouit, quoniam duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo, nec vniuerſale trianguli, nec omnem triangulum ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum numerum, ẽt ſi nullus eſt quem non nouit.

Correlarium. Si triangulo & iſoſcheli, aut vnicuiq;, aut omnibus idem erat eſſe cognoſcens, hæc ſimpliciter nouit: ſi vero non idem, ſed alterum, non nouit vniuerſaliter.

Regula. Id cui primo ineſt aliquid ſeu cuius aliquid eſt vniuerſale, non eſt id quo remoto illud remanet. neque omne illud, quo remoto illud non remanet, ſed illud cui ineſt, & per ipſum aliquod quibuſq; ineſt.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tertium præmittendum. ſ. vniuerſaliter in hoc capitulo explanare quatuor facit. Diffinit nanq; primo ipſum vniuerſale & declarat eius diffinitionem ex conuenientia inter per ſe, & ſm quod ipſum prima propoſitione. ſecundo oſtendit quomodo demonſtrator vtatur vniuerſali ſecũda propoſitione. Tres modos errãdi circa vniuerſale tertio declarat, duobus adiũctis correlarijs, quorum primum ſequitur ex ſecũdi erroris deſtructione. ſecundum vero ex radicali ratione, qua omnes eliduntur errores, diſtinctione. ſ. vel indiſtinctione formali, quam errantes non aduertunt. Regulam vltimo valde notabilem ſubdit, adſumendum vniuerſale accommodatis exemplis iſoſchelis figuræ, & trianguli reſpectu ipſius habere tres &c.

Num Definitio Prædicati vniuerſalis ſit competens.

CIrca diffinitionem vniuerſalis dubitatur dupliciter. primo quia videtur in ea cõmitti nugatio. Cum.n. ſecundum quod ipſum ſit idem quod per ſe (vt in textu dicitur) ſuperflue vtrũq; in diffinitione ponitur. ſufficiebat enim ponere ſecundum quod ipſum. Inſuper cum per ſe ſit de omni, non oportebat ibi ponere de omni.

Secundo dubitatur quia non videtur diffinitio illa explanare totam diffiniti naturam, ſed diminuta. iſta ſiquidem propoſitio, iſoſcheles habet tres, ſeu homo habet ſenſum tactus de omni & per ſe ſm quod ipſum eſt, tamen prædicatum non eſt vniuerſale talis ſubiecti, vt de ſe patet: quia habere tres eſt vniuerſale trianguli, & eſſe ſenſitiuum ſm tactum eſt vniuerſale animalis. Aſſumptum declaratur quo ad tertiam particulam, quia quo ad primas duas euidens eſt. probatur ergo ſic, illud conuenit alicui ſm quod ipſum, quod conuenit ſibi cum reduplicatione ſui, quia ſm quod ipſum & inquãtum tale idem ſunt: ſed in qualibet iſtarum hoc inuenitur: iſta.n. eſt ſimpliciter vera, homo inquantum homo habet ſenſum tactus, & ſimiliter iſta, iſoſcheles inquantum iſoſcheles habet tres. ergo &c. Et confirmatur, quia illud E ineſt alicui cum reduplicatiõe & ſm quod ipſum, quod ineſt ratione ſuæ diffinitionis quidditatiuæ: ſed ſupradicta ſunt huiuſmodi: ergo &c. patet minor. quia diffinitio ſubiecti aſſumeretur pro medio ſm viam cõmunem ad demonſtrandum talem concluſionem. Medium aũt eſt ratio quare maior extremitas inſit minori. Ad primam dubitationem dicitur, q̃ quia in diffinitione oportet explicite ponere ſuperiora omnia vſq; ad vltimã differentiam, & tamen poſteriorem implicite quodãmodo claudere priorem (vt patet: cum dicitur, animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis) ideo in diffinitione vniuerſalis explicauit de omni, & per ſe. Nec ob hoc ſequitur nugatio, quia ad nugationem non ſufficit qualiſcũq; incluſio vnius in altero, ſed exigitur q̃ vnum includatur formaliter & intrinſece in cõceptu formali alterius. Vñ dicere animal rationale non eſt nugatio, quia animal vt additum in conceptu rationalis cadit, & ſimiliter dicere naſus ſimus & ſimilia. Et qm̃ per ſe non includit formaliter de omni, nec (ſecundũ quod ipſum) includit formaliter per ſe, licet illa inferant, ſicut etiam rationale infert animal, ideo nulla nugatio in ppoſito accidit. Quod aũt per ſe nõ includat formaliter & intrinſece de omni, patet ex diffinitionibus p ſe in capitulo p̃cedenti. Quod vero (ſm quod ipſum) non includat formaliter & intrinſece vtrũq; patet ex hoc capitulo. vbi Ariſtoteles in prima propoſitione, exponẽs ſm quod ipſum, ait quod idẽ ſonat quod primo. clarum autem eſt ex dicendis, q̃ in ratione (primi) formaliter & intrinſece nõ claudit aliquod horum. Nec te decipiat quod dici conſueuit q̃ iſta ſe habent ſicut ſuperius & inferius, eo.n. ſenſu dictũ eſt, quo dicimus q̃ rationale & animal ſe habent vt inferius & ſuperius, quia omne rationale eſt animal, & non econtra, vnde ex hoc non habetur, q̃ poſterius inter iſta includat formaliter & intrinſece ſuum prius.

Ad ſecundam dubitationem dicitur, q̃ quia ſecundũ quod ipſum duo ſonat. ſ. ly (ſm quod) quod denotat cauſalitatẽ, & ly (ipſum) quod importat ipſam cauſam vel rationem eſſendi: ideo cum duplici diſtinctione intelligi poteſt. prima eſt q̃ ly ipſum põt dupliciter ſumi. Vno modo pro omni eo quod actualiter & formaliter res eſt, alio modo ꝓ eo tm̃ quo formaliter a cæteris res differt. Secunda diſtinctio eſt q̃ ly ſecũdum quod poteſt dupliciter ſumi. Vno modo vt notat reduplicatum eſſe rationem q̃ prædicatum inſit huic. Alio modo vt notat reduplicatum eſſe rationẽ adæquatam q̃ prędicatum inſit ſimpliciter. Si primo modo vtriuſq; diſtinctionis accipiatur ſm quod ipſum, ſic reduplicat rem ratiõe cuiuſq; quod formaliter & intrinſece ſibi ineſt, denotans illud eſſe rationem, quare ipſum ſit tale, & ſic per ſe & ſecundum quod ipſum ſunt termini conuertibiles. Sic enim omnis propoſitio per ſe, eſt ſm quod ipſum & econuerſo, quia tam in primo q̃ in ſecundo modo prædicatum conuenit ſubiecto ratione eius, quod actualiter & formaliter in ſubiecto claditur. Et de primo quidem manifeſtum eſt, de ſecundo autem declaratur: quia paſſio G ineſt ſubiecto ratione alicuius intrinſecę partis ſuæ diffinitionis, partes autem diffinitionis tales conſtat claudi actualiter & formaliter in diffinito: vnde, cum non oĩs propoſitio per ſe ſit ſm quod ipſum, vt hic de eo loquimur, non accipitur in propoſito, ſm quod ipſum primo modo. Si vero intelligatur ſecũdo modo, vtriuſq; diſtinctionis, ſic (ſm quod ipſum) reduplicat rem ratione prĩ ſibi ſoli conceptus, quo formaliter eſt talis, & denotat illud eſſe adæquatam rationem talis prædicati, & ſic per ſe eſt ſuperius ad ſm quod ipſum. ſic.n. nõ omnis propoſitio per ſe eſt ſm quod ipſum, quoniam qñcunq; genus dicitur de ſpecie eſt per ſe in primo modo & non eſt ſm quod ipſum, eo q̃ ſpecifica differentia non eſt ratio adæquata quare genus inſit, cum genus inueniatur extra illam, & multa conueniunt inferiori per ſe ratiõe ſuperiorum, quæ non conueniunt ei ratione eius quo

differt

differt ab illis, vt patet de omnibus passionibus superiorum, & sic sumitur in proposito. Vnde ad obiectiones dicitur q̄ procedunt vtendo ly fm quod ipsum, primo modo & non secundo. homo.n. habet sensum tactus fm id quidē quod formaliter est, quia fm quod est animal, sed non secundum id quo differt ab animali, & cæteris speciebus. Et similiter iuxta primum sensum reduplicatiua admitti pōt. Ad confirmationē dicitur, q̄ inesse alicui ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ, potest intelligi dupliciter. Primo modo accipiendo diffinitionē a suis partibus, & hoc modo indubie verum est, q̄ quicquid vendicat sibi aliquid ratione suę diffinitionis, conuenit ei fm quod ipsum, quia diffinitio soli diffinito conuenit, & ipsum a cęteris distinguit. & hoc modo falsa est minor. Alio modo potest intelligi inesse alicui ratione suę diffinitionis, accipiendo diffinitionem ratione suarū partiū, & sic falsum est in proposito quod assumitur in maiori, & qa probatio minoris procedit hoc modo, qm̄ diffinitio hominis non assumitur vt medium ad concludendum ipsum habere tactū nisi ratione suæ partis, quę est animal. sufficeret.n. animal assumere pro medio, & similiter est de isoscheles & habere tres, ideo non concludit minorem in eo sensu, in quo probanda erat.

A

B

Num per se & secundum quod ipsum sint idem.

CIrca primam partem primæ propositionis. s. per se, & (fm qd̄ ipsum) est idē. Aduerte aliquos. S. Tho. expositionem non penetrare, credunt.n. q̄ fm. S. Tho. per se & secundū quod ipsum idem sint conuertibiliter. occasionem autē sic opinādi sumunt ex duobus. Primo ex eo q̄ introducēdo prędicta Aristotelis verba. S. Tho. ait q̄ ne aliquis crederet aliud esse qd̄ in diffinitione vniuersalis dixerat per se & secundū quod ipsum est, subdit per se et fm quod ipsum est, idē est. secundo ex eo q̄ paulo ante diuidendo textum ait, Circa primum duo facit. primo ostendit q̄ vniuersale continet in se & dici de oī & per se. secūdo ostendit quid addit supra ea, ibi vniuersale autem. Hi autem ideo ad. S. Tho. mentē non peruenium̄t, quia. S. Tho. expresse in secundo contra Gentiles cap̄. 15. multum interesse sentit inter per se, & secundum quod ipsum. potest.n. vt clare patet idem conuenire pluribus per se, sed non potest idem conuenire duobus fm quod ipsum, quia quod cōuenit alicui fm quod ipsum, ipsum non excedit, sicut habere tres non excedit triangulū. Quod si forte dixerint q̄ per se & fm quod ipsum, simpliciter apud. S. Tho. differunt, sed non differūt fm ipsum in hoc textu, refrenent linguam, ppter tria. Primo quia superfluitatem secūdum hoc imposuit Aristo. si.n. synonyma, aut idem formaliter & conuertibiliter sunt, alterum superfluit. Secundo quia diminutus esset. S. T. non declarādo q̄ ęquiuoce accipit̄ hic fm quod ipsum, & in cōmuni vsu philosophorum. & prędictum quia & oēs, & ipse ex hoc capitulo vti cōsueuerunt proprietate vocabulorum, seruando fm quod ipsum, vt differt a per se, & sonat idem quod primo vt in allegato capitulo euidenter apparet. Nec superficietenus consideres hoc prę sertim plurimum siquidem apud me valet. Tertio quia S. Tho. hoc expresse dicit, q̄ principium huius capituli, in quo dicitur (vniuersale aūt dico quod cū de omni sit, & per se est secundū quod ipsum est) est diffinitio ipsius vniuersalis: q̄ si diffinitio est, totam diffiniti naturā explicat, & consequenter ly secundū quod ipsum nō sumptum est vt conuertitur cum ly per se. vnde ideo Arist. dixit q̄ secundum quod ipsum, & per se idem sunt, quia idem essentialiter sunt sicut inferius & superius, propter quod subiunxit quid addit supra per se, q̄. s. addit ly primo. Quando ergo dixit. S. Tho. q̄ ne aliquis crederet aliud esse &c. intellexit aliud essentialiter. Quod vero p̄ miserat diuidendo textum intelligendū est explanatiue, seu declaratiue Aristo. n. primo ostendit. i. explanat q̄ vniuersale includit de omni & per se. & secundo ostendit. i. explanat quid addit supra ea, & hæc indubie vera sunt. sed cum his stat q̄ etiam primo ponat integrā diffinitionem ipsius vniuersalis, in qua nō ita clare planum sit quid addat vniuersale supra ea, sicut q̄ includat illa, propter obscuritatem illius vocabuli, fm quod ipsum declarati post, per ly primo. Et hęc videtur mihi sententia Arist. Si quis tū per se, & secundum quod ipsum idē cōuertibiliter esse contenderit si simpliciter hoc teneat, contra veritatem, Theophrastum Albertum. S. Tho. & viam cōmunem tenet. Si autem hoc in loco tantum idē intelligat, quia Themistiꝰ Auerrois, &. S. Tho. verba hoc sibi fauent, ly secundum quod ipsum non secundo, sed primo modo exponat. vel ly per se, exaltet, & fm eius summum eo vtatur. & onus respondendi assumat.

C

Themi. primo posteriorū ca. 12. Auer. c. 11.

Vide est qd̄ iest primo qūo intelligatur.

CIrca secundā partem propositionis primæ. s. vniuersale autē est, cum primo demonstratur. Notandum est q̄ cum superlatiuum dupliciter exponatur. s. negatiue & positiue, hic ly primo, vtroq; modo expositum veritatem habere oportet: quia quod cōuenit alicui vt vniuersale eius (vt modo loquimur de vniuersali) nulli alteri inest prius, & sibi inest prius omnibus alīs, alias ei nō cōueniret primo, vt in textu habetur. cum autem audis vniuersale oportere inesse ita ei cuius est vniuersale, q̄ nulli alteri prius, esto cautus, et scito q̄ quo ad hoc id tātum censetur alterum quod formaliter differt a subiecto sumpto secundū quod ipsum modo exposito. i. sumpto secūdum id quo formaliter differt a cæteris. propter qd̄ tam genus ipsius subiecti, q̄ quodlibet inferius ipso, alterum in proposito est a subiecto: ita q̄ si aliquid inest subiecto ratione sui generis, vel cuiusuis superioris vel inferioris non inest illi primo. Differentia vero propria subiecti constitutiua cum ipso conuertibilis alterum a subiecto non est in proposito, sicut nec tota diffinitio subiecti alterum ab ipso hic censetur. neq;. n. differentia talis formaliter differt a subiecto sumpto fm quod ipsum est, neq; diffinitio tota vt de se patet. idem nanq; est formalis conceptus omnium trium. differens secundum diuersos modos concipiendi, seu significandi illum. vnde ex hoc q̄ hominis diffinitioni, seu conuertibili differētię prius inesse dicimus risibile q̄ homini, nō sequitur, ergo non conuenit homini primo: quia vt dictum est, alteri conuenire non dicitur nisi alterum habeat conceptum formalem a subiecto secundum quod ipsum. Nec prætereundum est q̄ siue tale prædicatum immediate fluat a differentia conuertibili, siue mediate hoc non obstat. Tam.n. primam passionem q̄ secundā & q̄ tertiā inesse primo subiecto a quo originantur dicimus, eo q̄ omnes a subiecto sumpto secundum quod ipsum effluant, licet quædam prius natura alia. Nec in hoc ergo fallaris, vt quia passio tertia per secundam de subiecto demonstratur a priori, & similiter secunda per primam, q̄, ppterea neges ipsam inesse primo subiecto. Ad demonstrationē enim sufficit medium esse causam proximam prædicati, & non oportet esse id a quo primo fluit prædicatum.

D

Obiectio.

Et si arguat̄. prius secunda passio inest primę, q̄ subiecto. qa prima passio vere mediū est tūc, & prima passio differt formaliter a subiecto. ergo non primo inest subiecto. Dicitur primo q̄ maior est falsa. qm̄ licet insit secunda primæ proximius cū subiecto, non tamen prius. Dicitur secundo q̄ maior vniuersaliter loquendo est impropria, quoniam passio secunda non vniuersaliter inest primæ, sed fluit ab illa, a subiecto autem & fluit & est in illo. dicitur tertio q̄ prima passio vt manet in ea vis qd̄ditatis subiecti non censetur alterum a subiecto. Dicitur quarto ad euellendas omnes huiusmodi ambiguitates, q̄ cum dicitur vniuersale alicuius est quod inest illi primo &c. intelligit vt subiecto, ita q̄ id cuius. a. est vniuersale fm quod ipsum, debet subīci ipsi. a. ita q̄ a nullo formaliter distincto mēdicet subīci illi, licet alteri cōmunicet vt medio. & sic causat illud, quod a nullo sibi mēdicat hoc. licet alteri cōmunicet vt causæ mediæ, & sic omnes obiectiones cessant.

Rndetur. primo. secundo. tertio. quarto.

Nota.

Circa

CIRCA declarationem ſecundę partis primę propoſitionis aduerte ꝙ ex eis quę ibi dicuntur, ſumitur illa regula generalis ꝙ quando aliquid conuenit alicui ſubiecto primo, per illud ſubiectū poteſt de quolibet alio cui conuenit (tam ſuperiori q̄ inferiori) & q̄ coniuncto reali ter eidem demonſtrari a priori. Hæc tamen regula qualiter intelligenda ſit (propter quędam prædeclaranda di cetur in .7. capitulo).

Vniuerſale prædicatum cōuenire ſubiecto oportet ita quod per ipſum formaliter, vel participatiue inuentum reperiatur in alijs.

ſup. t. cō. 18. in ſolutiōe primi dubij circa finē.

CIrca regulam cognoſcēdi vniuerſale. Dubitatur an illud, quod conuenit alicui primo, poſſit inueniri in aliquo, in quo eius primo ſubiectum non inuenitur ſm ſe. Et quia hæc quęſtio eſt incōſueta & valde neceſſaria, ideo exemplariter declaro titulum. Videmus ꝙ habere tres angulos æquales &c. primo conuenit triangulo, & ſecundario conuenit ſuperioribus & inferioribus eo, puta figuræ & iſoſcheli, & ſubiecto & accidentibus eius, puta ęri & albedini, triangularibus. In omnibus autem his nunquam inuenitur actualiter habere tres &c. niſi p̄ inueniatur in eis ipſius trianguli natura ſm ſeipſam, vt patet. Nunquam. n. figura habet tres ęquales &c. niſi ſit triangularis & ſimiliter nunquam æs, aut albedo habet tres &c. niſi triangularitatem ſapiat. Quia igitur ſic videmus in huiuſmodi, dubitamus, an vniuerſaliter verū ſit, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, ita vendicet ſibi illud primo ſubiectum, ꝙ inueniri non poſſit in aliquo, in quo non inueniatur illud primo ſubiectum ſm ſe. Dico autem ſm ſe. i. formaliter, vt diſtinguitur contra virtualiter, ita ꝙ oporteat ad hoc ꝙ vniuerſale alicuius inueniatur in alio, ꝙ eius primo ſubiectum formaliter ſit cōiunctum illi alij, vel vt ſuperius inferiori, aut econuerſo, vel vt actus potentię, aut econuerſo, vel vt pars toti, aut econuerſo, & huiuſmodi, & nunquam ſufficiat coniunctum eſſe illi virtualiter. Oritur autem quæſtio hæc hoc in loco propter examen vltimæ particulæ, quæ regulam complet. ſ. per ipſum alijs quibuſq̄ ineſt, oportet nanq̄ diſcurrere ſubly. alijs, quę referri intelliguntur, & quæ non. Prima autem facie intuentibus textum, & expoſitores illuſtres apparet, ꝙ ipoſſibile ſit inueniri vniuerſale alicuius abſque eius primo ſubiecto formaliter. Ex textu quidem, quia in tota eius ſerie non niſi de his fit ſermo, quibus ſubiectū formaliter cōmunicatur, vt in omnibus exemplis adductis, ibi etiam in ſingulis erroribus manifeſte liquet. Ex expoſitoribus vero quia dicunt ꝙ vniuerſale, de quo loqmur, cōſiſtit in adęquatione ſubiecti ad prædicatum, & econuerſo: ꝙ ſi mutuo adęquantur, ergo vnū non inuenitur vbi alterū non eſt.

Subtilius autem ſi perſcrutati fuerimus, inueniemus, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, inuenitur vbi eius primo ſubiectum, non formaliter, ſed participatiue tātum reperiē. Quod ſic manifeſtatur. quēadmodū in textu habetur, idē ſonant hæc tria. a. ineſt alicui per ſe, ſm quod ipſum eſt, & . a. ineſt alicui primo, & . a. ineſt alicui, & p̄ illud ineſt cæteris, ac per hoc neceſſe eſt, vt vbicūq̄ verificaſ aliq̄d horū triū, ibi verificeſ quodlibet illorū. Et ꝙa multa ſunt, quæ alicui inſunt & per illud cæteris quæ illud participant, ita ꝙ non ſunt illi ſubiecto realiter coniuncta, non multa ſunt, quę conueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet nō extra illud participatiue inueniuntur. Sunt autem huiuſmodi perfectiones communes deo & alijs, vt in metaphyſica oſtenditur, perfectiones ſiquidem tales deo formaliter inſunt, & p̄ ipſius participationem formaliter inſunt alijs, in quibus naturam ipſam diuinam formaliter non inueniri manifeſtū eſt, vnde ex hoc poteſt ſic formari ratio ad propoſitum oſtendendum. Quicquid ineſt alicui, & per ipſum cæteris, ineſt ei primo, ſiue ſm quod ipſum. perfectio cōmunis deo, & alijs, ineſt deo, & p̄ ipſum cæteris: ergo ineſt deo primo, ſiue ſm ꝙ ipſum. Tunc vltra. Sed in illis cæteris non ineſt natura diuina formaliter, ſed participatiue tm̄: ergo aliquid, quod conuenit alicui primo, poteſt inueniri extra eius primo ſubiectum formaliter, licet nō participatiue, quod erat intentū. Maior eſt ipſa Ariſto. regula, minor autem ex metaphyſicæ ſuppoſitis. Et quia multis forte videbitur hoc nouū, & quærent quomodo poterunt gloſare regulam Ariſto. ideo confirmo ſupradicta auctoritate. S. Tho. in ſecundo contra Gentiles. caꝑ. 15. volētis ꝙ eſſe cōuenit deo ſm quod ipſum, & cæteris ipſius participatione. Fundatur aūt doctrina hæc ſupra ipſis rerum naturis, quibus oportet noſtros conceptus conformes eſſe. ita, vt ſm diuerſitatem rerū de q̄bus loquimur diuerſimode oporteat applicare vniuerſales regulas ad ipſas. vnde fit, vt quia res habens aliquod proprium, cōmunicatur alijs ſecundum ſeipſam tm̄ modis ſupradictis, & etiam proprium eius cōmunicetur eiſdem, ratione illius formaliter tm̄ inuenti in eis, vt de triangulo & eius proprietate patet. Quia vero res aliqua non eſt cōmunicabilis ſm ſeipſam, ſed participabilis, oportet ꝙ eius proprium in alijs inuentum participatione quadam illius primi ſubiecti eis inſit, vt ſic cōmunicatio proprietatis, cōmunicationem quandam naturæ ſequatur, vt ſic proprium non fateamur exire ſuū primo ſubiectum. Sunt. n. (vt propoſita exempla ſequamur) omnia alia a deo, quædam diuinæ naturæ participationes, quaſi deitates participatæ, & ideo ſi id, quod primo diuinæ cōuenit naturæ eis conuenit, non exit ſuū primo ſubiectum, immo comitatur illud. Saluatur igit mutua adæquatio ſubiecti, & ſuis vniuerſalis, non ſolū quando ipſum vniuerſale inuenitur tm̄ in eis, in quibus ſubiectum eius formaliter inuenitur, ſed etiam quando inuenitur extra ſuum primo ſubiectum formaliter, quia non inuenitur extra ſuum primo ſubiectum participatiue, & hoc ſufficit. & maxime quando tale vniuerſale etiam participatiue, inuenitur extra ſuum primo ſubiectum, licet formaliter vt in ſimilibus eſt. Regula ergo Ariſto. dicens ꝙ id eſt primo alicuius ſubiectum, cui illud ineſt, & ſm ipſum alijs ineſt, nō eſt reſtringēda quo ad illā particulam, & ſm ipſum alijs, vt intelligatur ſm ipſum formaliter inuentum in alijs, ſed in ſua amplitudine ſuſcipienda, vt qualitercūq̄ hoc fiat, dūmodo ſaluentur iſtæ duæ conditiones. ſ. ꝙ illud tale prædicatum inſit formaliter ſubiecto, & ꝙ non niſi per illud, vel ſecundū illud, vel ratione illius cæteris inſit.

Quod demonſtratio eſt ex ijs quæ ſunt per ſe, & ex neceſſarijs. Cap. 6.

SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs principijs: quod enim ſcitur non poteſt aliter ſe habere: quæ autem per ſe ſunt neceſſario inſunt rebus: hæc enim ſunt ī eo quod quid eſt quibuſdā: alia inſunt in eo quod quid eſt prædicātibus de ipſis, quorum alterum oppoſitorū neceſſe eſt in eſſe: manifeſtū eſt quod ex huiuſmodi quibuſdam vtiq̄ fit demonſtratiuus ſyllogiſmus. Omne enim aut ſic eſt, aut ſecundum accidens: accidentia autem non neceſſaria ſunt. Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponēdum quod demonſtratio neceſſaria eſt. & ſi demonſtratum eſt, illud aliter ſe habere non poteſt, ex neceſſarijs igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem enim eſt & non demonſtrantem ſyllogiçaſſe: ex neceſſarijs autem non eſt, niſi demonſtrantem: hoc autem proprium demonſtrationis eſt. Signum autem, ꝙ demonſtratio ex neceſſarijs, quoniā

& instantias ferimus sic ad opinantes demonstrare, ꝙ non necesse, si opinemur aut omnino contingere aliter, aut sermonis causa. Manifestum aũt ex his qđ stulti sunt qui se existimant recte accipere principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ, ꝙ scire, scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum, principium est, sed primum in genere, circa quod demonstratur, & verum non omne, prium. Quòd autẽ ex necessarijs oportet esse syllogismum manifestũ ex his est. Si enim qui non est habens rationem propter quid existente demonstratione non est sciens. Esse autem posset vt A de C ex necessitate esset: B autẽ medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: nõ sciuit propter quid. Non enim est hoc propter medium. hoc enim contingit non esse, cõclusio aũt necessaria. Amplius si aliquis nesciuit rem nunc, habens rationẽ, & saluatus est salua re, nec oblitus, neq; prius sciuerat. corrumpi autem posset medium si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam, re salua, nescit autem: neq; ergo prius sciuerat. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit, vtiq; esset possibile & contingens. sed est impossibile sic se habentem scire. Cum igitur conclusio ex necessitate quidem sit, nihil prohibet medium non necessarium esse per quod demonstratum est. est enim ex non necessarijs necessarium syllogizare, sicut & verum ex non veris. Cum autem mediũ ex necessitate est, & conclusio ex necessitate: sicut ex veris verũ semper. Sit enim A de B ex necessitate: & hoc de C: necesse est ergo & A C ineſſe. Sed cum non necessaria est conclusio, neq; medium esse necessarium possibile est. sit enim A in C non ex necessitate: ipsi autem B ex necessitate: hoc ĩ C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate inerit, sed nõ cõcessum est. Quoniam igitur quod scitur demonstratiue, oportet ex necessitate ineſſe, manifestum, ꝙ & per medium necessarium oportet habere demonstrationẽ. aut non sciet neq; propter quid, neq; quòd necesse est illud esse. sed aut opinabitur nesciens, si accipiatur tanquam necessariũ non necessarium, aut neq; opinabitur, similiter & si quod sciat per mediata, siue propter quid, & per immediata.

A

B

C

D

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratiua scientia est ex necessarijs. Probatur quadrupliciter. primo a priori, quia quod scitur est necessarium. secundo probatur a posteriori sic. quod est ex his, quæ sunt per se, est ex necessarijs, vt patet inducti ue in primo & secundo modo perfectatis. Demonstratio est ex his, quæ sunt per se. quia omne aut sic ineſt, aut secundum accidens quod necessarium non est. ergo &c. tertio probatur a priori, quia conclusio per eam scita est necessaria. tenet consequẽtia. primo ex differentia inter syllogismum & demonstrationẽ orta ex fine proprio demonstrationis, qui est scire. Quarto probatur a signo. quia contra opinantes demonstrare instamus ꝙ assumptum non sit necessarium.

Stulti sunt opinati accipere bene principia, si probabilis sit propositio & vera, vt sophistæ, quoniam principium demonstrationis non est probabile vel improbabile, aut omne verum, sed primum & propriũ vnicuiq;. Correlariũ

Secundo probatur illa consequẽtia a priori, quia scire est cognoscere propter quid res est, necessarij autem propter quid necessarium esse oportet, aliter conclusionem oportet esse & præmissas non, vt patet in terminis generalibus.

Tertio probatur a posteriori, quia siquis nunc nescit, habens rationem saluatus, salua re non oblitus, neque prius sciuit. Talis est cognoscens conclusionem necessariam per medium non necessarium. quia cõtingit illud corrumpi, si corruptum non est, ergo &c.

Conclusio necessaria non infert medium non necessarium: sicut nec conclusio vera infert præmissas veras. Cõclusio.

Medium necessarium infert conclusionem necessariam esse. sicut ex veris non nisi verum. patet in terminis generalibus. Cõclusio.

Conclusio non necessaria infert medium non necessarium esse, patet in terminis generalibus. Cõclusio.

Medium non necessarium non infert conclusionem non necessariam esse. Reliquum erat hoc. Cõclusio. addita.

Cognoscens necessariam conclusionem per medium non necessarium, aut opinetur se per medium necessarium scire aut non nescit tam quia & per mediata, q̃ propter quid & per immediata. Correlariũ secundum.

Series autem hæc est.

TRactaturus promissa, s. ex qualibus sit demonstratio, intendens ꝙ in hoc capitulo declarare ꝙ demonstratio est ex necessarijs, duo facit. primo ponit conclusionem principalẽ & quadrupliciter eam probat, adiuncto post quartam probationem correlario, sequentibus deinde alijs duabus tertiæ rationis propositionibus. secundo declarat habitudinem inter medium & conclusionem in syllogismo, penes hoc quod est esse necessarium tribus conclusionibus quartam residuam ostendẽtibus, correlario oppositio. Egidius. hęc.

Intentum philosophi in hoc capitulo quod sit.

CIrca principalem conclusionem scito quosdam, quibus non sat est ostendere ingenium suum in adinuẽtione nouæ expositionis, nisi mordeant alienam, quæ a veritate non recedit, hoc in loco. S. Tho. expositionem impugnare. Aiunt enim ꝙ non recta est expositio dicẽs ꝙ in prima huius capituli propositione Aristo. probat demonstratiuã scientiam esse ex necessarijs, quia quod scitur impossibile est aliter se habere, propterea, quia in textu fit sermo cõditionalis sic. (Si igitur est demonstratiua scientia, ex necessarijs principijs, quod enim scitur non potest aliter se habere.) Ex hoc arguit sic. Nota conditionis. s. ly si. non consueuit poni supra cõsequens, sed antecedens. ergo non probatur in ista consequentia demonstratiuam scientiam esse ex necessarijs. sed assumit. Pudet respondere. Manifestatur siquidem eorum cęcitas, dum sibiipsis non intendentes aliena fędare volunt, non enim illud totum est antecedens apud nos, quod fit ab ipsis, neq; totus sermo adductus vnam integrat conditionalem, sed antecedens est. Si demonstratiua sciẽtia est, consequẽs vero ex necessarijs principijs. supple oportet eam esse, residuum vero est probatio consequentiæ, vt clare habes in expositione. S. Tho. Illorum autẽ expositio an recta vel non recta sit, mihi curæ non est, qm̃ circa textus expositionem, cuilibet licentiam non nego dicendi, vt libet, dummodo textum non destruat.

Num omne per se sit necessarium.

CIrca secundam propositionem principalis cõclusionis occurrit dubium non dissimulãdum ex eo quod assumitur

assumitur ibi, ꝙ omne per se est necessarium. Hoc. n. nō videtur verū, quia ista, sortes est homo, est per se in primo modo dicendi per se, cum prędicatū ponatur in diffinitione subiecti, si diffiniretur, vt habet in quinto metaphy. capitulo de per se, & tū ista non est necessaria, qa tēporalis est & corruptibilis. necessarium aūt æternum esse constat, quia impossibile est aliter se habere. patet autem ꝙ eius veritas tēporalis & contingens sit ex corruptione alterius extremi, sortis. s. neꝙ. n. fieri potest vt coniunctio significata per affirmatiuam propositionem remaneat inter aliqua altero eorum corrupto. Ad euidentiā huius dubitationis sciendum est, ꝙ quia enuntiatio affirmatiua de tertio adiacente non significat subiectum, aut prædicatum esse, sed coniūctionem prædicati cum subiecto, ideo ad videndum perpetuitatem & necessitatē veritatis significatæ per talem enunciationē, non oportet attēdere an subiectum, vel prędicatum sit, vel non sit, & consequenter nec an sit corruptibile, vel incorruptibile, sed oportet diligenter inspicere, an coniunctio prædicati cum subiecto sit temporalis & corruptibilis seu contingēs, an ꝑpetua & incorruptibilis, seu necessaria, omne enim necessariū est incorruptibile, & econuerso. & similiter omne cōtingens est corruptibile & econuerso. Ad vidēdum autem an coniunctio prædicati cum subiecto sit incorruptibilis, non oportet attēdere, an p̄dicatum non possit esse, aut intelligi sine tali subiecto, sed econuerso an subiectum nō possit esse, nec intelligi (prima vel secunda operatione intellectus) sine tali prædicato. Tunc enim euidenter apparet coniūctio prædicati & subiecti incorruptibilis, qñ subiectum intelligi non potest absqꝙ cōiunctione ad prædicatū. Quo modo enim corrūpitur coniunctio, quę nec ſm esse, nec ſm intellecti desinere potest, cum autē in prædicatione quidditatiua prædicatum ita claudatur in subiecto, ꝙ subiectū nec esse, nec intelligi sine illo possit, cōsequens est quod veritas per talē propositionem importata sit incessabilis & necessaria. Quia vero omnis propositio, in qua species prædicatur de proprio indiuiduo, est prædicatio quidditatiua (vt patet ex speciei diffinitione) oportet ꝙ quælibet talis sit necessaria & perpetua, & sic ista propositio, sortes est homo. est perpetuæ & incorruptibilis veritatis propter necessariam connexionem subiecti cum prædicato. Ad id vero quod obiiciebatur dicit, ꝙ nihil obest perpetuitati veritatis significatæ per ꝓpositionem corruptio extremorum. Siue enim homo sit, siue non, semper est verum dicere, homo est animal, nec minus siue sortes sit siue non, semper est verum dicere sortes est hō, si vniuoce vtamur sortis nomine. Si nanqꝫ sortis nomine, modo intelligas indiuiduum humanū, & postea indiuiduum cadaueris, iam non vniuoce accipis sortem. Simile enim est ac si sortis nomine canem, aut piscem intelligeres. Vnde vniuocatione terminorū seruata simpliciter & absolute necessaria est ista, sortes est homo, sicut & ista. homo est animal. Et ad maiorē claritatem suadeo hoc ex verbis Aristo. in. 4. caꝑ. Declarans siquidem ipse in diffinitione de omni, quid sit semper dici de aliquo, ait ꝙ est si nunc est homo, nūc est animal. i. quandocūqꝫ de aliquo verificatur subiectum de eodem verificetur prædicatum, ex quo habetur, ꝙ illud prædicatum semper est in subiecto, quod semper sequitur ad suum subiectum, & si necessario sequitur propositio illa non solū est perpetua, sed simpliciter est necessaria. Cū autem ad sortem necessario sequatur homo, oportet ꝙ propositio dicens, sortes est homo, nō solum semper sit vera, sed necessaria. Decipiuntur vero in hac materia dicentes oppositum, quia ea ꝙuiuoce sortis nomine vtūtur, & nō aduertunt, ꝙ nō minus est necessaria ista, sor. est homo, q̄ ista. sortes est sortes, quia necessario prima ad istam sequitur. Non minus enim sequitur. sortes est sortes. ergo sortes est homo, q̄ sequatur A est sorte. ergo A est homo. illam autē. s. sortes est sortes. esse perpetue

T.c. 23.

T.c. 8.

Rō erroris aliorum.

E incorruptibilis. s. & necessariꝫ veritatis simpliciter, est adeo per se notum, vt indisciplinati & indispositi ad philosophandum sit quærere eius probationē. Amplius propter proteruos & debilioris ingenij viros. Omnis enunciatio cuius res significata non potest aliter se habere, q̄ sicut per illam enunciationem significatur, est enūciatio necessaria. patet ista ex Ari. in prædicamentis. Sicut enim ab eo ꝙ res significata est vel non est oratio dicitur vera vel falsa, ita ex eo ꝙ res significata non potest aliter esse, vel potest, oratio dicitur necessaria vel contingens: sed enūciatio quęlibet, in qua species de indiuiduo proprio prædicatur est huiusmodi, ꝙ. s. res significata ꝑ eam non potest aliter se habere, q̄ sicut significatur per illam. ergo &c. patet minor, quia res significata per huiusmodi ꝓpositiones nil aliud est, q̄ coniunctio subiecti cum prædicato vt patet. Talem autem coniunctionem (vt probatum est) impossibile est aliter se habere. Est igitur ista. sortes est homo, perpetuę & simpliciter necessa

F riꝫ veritatis, licet vtrūqꝫ extremum possit non esse, hoc enim nihil obest, vt declaratum est.

Quæcunq; sunt per se eo modo quo eorum naturalis dispositio exigit necessaria sunt.

CIrca eandem secundam probationem principalis cōclusionis. Dubitatur quomodo illud met assumptū, scilicet. Quæcunqꝫ sunt per se sunt necessaria. verificet. Cum. n. omnis conclusio demonstrationis sit per se, & propositiones, in qbus cōiunctiōes, aspectus & eclipses luminarium prædicantur demonstratiue cōcludantur, eas per se oportet esse, & tamen necessariæ non sunt, qa possunt aliter se habere eorū significata. Clarum est. n. ꝙ corpora cœlestia aliter & aliter se habēt ſm huiusmodi accidentia. qm̄ non semper eis insunt. Ad hoc multipliciter rñdetur. primo negatur, ꝙ istæ propositiones sint per se. quia non demonstrantur in actu, sed in aptitudine, sed hoc est superius in quarto capitulo īprobatū. Secūdo dicitur, ꝙ istæ sunt necessariæ in ordine ad causas suas, ita ꝙ eclipsis relata ad lunam non ineſt sibi ne-

G cessario, relata autē ad causam suam, puta interpositionem terræ, ineſt sibi necessario, quia posita interpositione necessario ineſt. Sed nec responsio hæc sic intellecta satisfacit, quia hoc ad necessitatem conclusionis non sufficit. Primo, quia remaneret in rei veritate conclusio non necessaria, qm̄ in ea causa nō ponitur, sed subiectū, puta luna & eclipsis. Secūdo, quia iterum redit quęstio eadem de necessitate alterius præmissæ, in qua subiecto causa coniungitur, puta interpositio terræ ipsi lunæ, nō enim est magis necessaria interpositio terræ q̄ eclipsis, & si hoc iterum dicatur præcise necessarium in ordine ad causam, iterum de illa causa quæretur, & si assignabitur situs luminarium in talibus locis, iterum de necessitate talis situs quæretur. cum & ipse non sit necessarius magis, aut procedetur ergo in infinitum in huiusmodi necessariꝫ in ordine ad causas, aut ad aliquod necessarium in ordine ad subiectum & causam simul venietur.

H Et confirmatur hoc, quia oportet non solum maiorem extremitatem ineſle medio necessario, sed etiam mediū necessario ineſſe minori, & maiorem minori necessario coniungi. aliter demonstratio non est. Secūdum autem hanc rationem tantūmodo colligatio maioris extremitatis cum medio est necessaria, vnde non magis necessaria est ista, luna eclipsat, q̄ ista, homo est disgregatiuus visus, vtriusqꝫ siquidem prædicatum necessarium est in ordine ad causam suam, disgregatiuum nanqꝫ visus necessarium est in ordine ad albedinē, quæ est eius causa. Et cum clarū sit ꝙ necessitas istius nō sufficit ad demonstrationis conclusionem, dicatur ꝙ necessitas in ordine ad causam præcise ad demonstrationis conclusionē non sufficit. Amplius necessariū præcise in ordine ad causam est necessarium non nisi ex suppositione. s. si causa sit, sed ad necessitatem conclusionis demonstrabilis nō sufficit ꝙ reducatur ad necessitatem suppositionis, quia

sic omnis

sic omnis conclusio esset necessaria: cũ ex fine primi peri hermenias habeatur: ꝙ quęlibet ꝓpositio necessaria est ex suppositione. Ex supradictis ergo in quarto capitulo sumenda est rñsio: & dicendum est, ꝙ istæ sunt per se & necessariæ: eo modo quo ꝓpetuæ sunt: sempiternę aũt veritatis sunt, non ſm omne tempus simpliciter, sed ſm omne tempus, quo prædicata nata sunt ineſſe subiectis. nunꝯ siquidem fallit, qñ nata est esse coniunctio, vel oppositio luminariũ. Vnde ad id quod assumit̃, ꝙ possunt eorꝝ significata aliter se habere, eodem modo dicitur ꝙ impossibile est eorꝝ significata aliter se habere tempore quo nata sunt esse, licet aliquo tẽpore non sint, & hoc sufficit: immo (vt in philosophia naturali experientia ostendit) ad necessitatem cõclusionis demonstrabilis sufficit, quod vt in pluribus non possit aliter se habere. Necessitas enim ꝓpositionum, de qua posterioristicus loquitur, ex materia sumenda est: & sicut analogice, & non vniuoce inuenitur in diuersis rebus, ita analogice in premissis & conclusionibus demonstrationum diuersarũ requirenda est. fatuum est siquidem quęrere ꝓpositiones oẽs necessarias vniuoce necessarias, si res ipsæ significatæ nõ sunt vniuoce necessariæ. Vnde (sicut superius distinctũ est) de omni, in tres ordines: ita necessarium distinguendum est. In separatis siquidem â materia est necessarium simpliciter: in mobilibus aũt, sed incorruptibilibus, est necessariũ regulariter: in mobilibus aũt & corruptibilibus est necessarium vt in pluribus. Quouis ergo horum trium modorum propositio necessaria sit: demonstratio nẽ ingredi non prohibetur.

Omnem propositionem necessariam esse per se & econuerso, alias oẽs per accidens esse & non necessarias ostẽdit.

CIrca id quod assumitur in probatiõe eadem. s. omne aut sic ineſt, aut ſm accidens. (Accidentia enim non necessaria sunt.) Aduertendum ꝙ ex processu Aristotelis euidenter apparet: ꝙ propositio per se in primo vel secundo modo, & propositio necessaria cõuertunt̃: & propositio per accidens & propositio non necessaria, similiter cõuertuntur. Si enim oĩs propositio est aut sic. i. per se in primo vel secundo modo, aut ſm accidens: & quælibet taliter per se est necessaria: & omnis ſm accidẽs est nõ necessaria: nulla remanet ꝓpositio necessaria, quæ nõ sit per se modo dicto. & nulla remanet propositio necessaria, quæ nõ sit per accidens. Aliter diuisio sufficiens nõ fuisset, qua dictũ est, omne aut sic ineſt, aut ſm accidẽs. Cum igitur oporteat hanc cõuertibilitatem acceptare, & veram esse, scito propositiones per se in primo & secũdo modo vocari hic oẽs, quas supra diximus esse per se tam proprie ꝙ̃ improprie. & eas vocari per accidẽs, quę nec proprie nec improprie primum vel secundum modum perfeitatis ingrediunt̃. Tu aũt qui scrutator es operis hinc aduertas ꝙ̃ recta & consona Aristoteli fuerint supra à nobis explanata doctrina (in capitulo de per se) & ꝙ̃ optime dictum sit, ꝙ omnis propositio per se, oportet ꝙ sit in primo vel secũdo modo. Reliquas enim Aristoteles expresse hic ponit esse non necessarias. Et quoniam prauæ dispositionis ignorantia multos occupasse ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut cõmunis animi conceptio à multis proferat) ꝙ propositio necessaria cõmunior est propositione per se. Vltra ea, quæ diximus confutandos eos esse duximus auctoritatibus apertis vt vel sic resipiscant, aut erubescant. Themistius in capi. 14. huius expresse dicit, ꝙ sola ea, quæ dicuntur per se, sunt necessaria. & dicit Aristotelem hoc demonstrasse: constat autem ab exclusiua ad vniuersalem termini transpositis tenere argumentum. ergo omnia necessaria sunt per se. Auerrois quoꝙ in cõmen. 15. huius expresse dicit: ꝙ sicut dixit Aristoteles demonstratio non euadit quin sit aut ex propositionibus per se, aut accidẽtalibus: & accipit accidentale vt infert cõuertibiliter nõ necessariũ (vt probabit̃.) ergo apud ipsum & Aristo. propositio per se, & propositio accidentalis. i. non necessaria diuidunt sufficienter propositionem. cum ergo constet propositionem necessariam non claudi sub non necessaria. ergo clauditur sub altero membro. s. propositione quæ est per se. nulla ergo restat foris propositio necessaria: sed omnes clauduntur sub per se. Quòd aũt Auerrois accipiat (ly accidentale) vt distinguitur contra necessarium, patet ibidem: quia immediate post diuisionem factam subdit has consequentias: ꝙ si est ex accidẽtibus non est ex necessariis: quia accidentalia non sunt necessaria: & si est ex necessariꝭ non est ex accidẽtalibus. Arist. & hic (vt diximus) & in capitulo sequenti: vt ibi dicitur: & in capitulo de per se, vbi post diffinitos modos per se dixit quæcunꝯ neutraliter insunt, accidentia sunt, hoc idem sentit.

infra. te. c. 18. t. c. 19.

Num scientia corrumpatur corrupta re scita.

CIrca vnam illarũ quatuor conditionũ quibus amitti scientia dicitur in tertia probatione illius quæstionis. s. salua re, Dubitatur an scientia corrumpatur corrupta re scita. Experientia. n. ostendere videtur ꝙ nõ oportet corrũpi scientiam re scita corrupta. Philosophi nãꝯ habentes scientiam de rosis: non perdunt eam hyemali tẽpore: quo roseꝯ corrupte sunt: & similis est ratio in alĩs.

Ad hoc breuiter dicitur ꝙ cum ab eo ꝙ res est vel nõ est, oratio & vniuersaliter scientia, quæ conclusionũ est habitus, sit vera vel falsa, vt in prædicamentis dicitur, & scientiam falsam fieri sit ipsam non esse, impossibile est scientiam remanere re scita corrupta. & ideo notanter Aristoteles addidit in textu illam particulam, salua re. Sed aduertere oportet, ꝙ res scita, ꝓprie loquendo nõ est subiectum vel prædicatum: sed coniunctio prædicati cũ subiecto: quã quia necessariam esse oportet & per se incorruptibilem esse constat: si tñ corrumperetur: scientia ipsa necessario corrumperetur. Vnde ad id quod in oppositum adducitur dicitur: ꝙ licet tempore hyemali corruptæ sint oẽs rosæ: res tamen scita corrupta non est. Tũ quia res scita non est rosa (sed rosam esse. a.) quod est impossibile aliter se habere: qm̃ necessarium est & incorruptibile. Tum quia rosa suo modo scita. i. vt de quo est scientia: vt sic incorruptibilis est. rosa. n. vniuersalis; de qua est scientia; corruptilis non est, vt infra dicetur, sed hæc rosa & illa corrumpuntur: de quibus nõ est sciẽtia.

subę circa finem.

cap. 9.

Et si arguatur: rosa est corrupta tẽpore hyemali. Rosa est res scita: saltem vt subiectum. ergo res scita est corrupta. Sophisma fit ſm fallaciam accidentis. sed de his infra. Ex hac autem tam facili fundata & breui rñsione apparet quantum vagentur illi, qui scientiam remanere corrupta re ideo saluant: quia remanẽt semper res in cau sis suis. hoc enim est per accidens: nihil enim minus remaneret sciẽtia mea de trianguli passiõibus & rosa &c. si oĩa annihilarentur me solo remanente: ꝙ̃ si remaneret prima causa: aut corpus cęleste &c. extranea enim hæc sunt à scientia iam habita: nulla enim mutatio ex his sequitur in ea.

Arguitur.

Quòd demonstratio est ex his quæ sunt per se, & non ex his, quæ sunt per accidens. Cap. 7.

ACcidentium aũt non per se, qũo determinatum est per se, non est scientia demonstratiua. Non. n. est ex necessitate demonstrare cõclusionẽ: Accidens. n. contingit nõ ineſſe. de tali. n. dico accidẽte. Atqui dubitare fortasse aliquis posset, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si nõ necesse est cõclusionẽ esse. Nihil enim differt si aliquis interrogatus quæcunꝯ, & postea dicat conclusionem. Oportet autem interrogare non tanquam necessarium sit propter interrogata, sed quod dicere necesse est il-

Prima conclusio.

Rñsio.

la dicenti & vere dicere si vere erunt quæ sunt. Quoniam autẽ ex necessitate insunt circa vnũ quodq; genus quæcunq; p̃ se & secundũ quod vnumquodq; est, manifestum est: quòd de his quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ ex talibus sunt: accidentia enim non necessaria sunt.

Tertia conclusio. Quare non necessarium est conclusionem scire propter quid sit, neq; si semper sit, non per se autem. vt sunt per signa syllogismi. quod enim per se non per se sciet, neq; propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire. propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio. SCientia demonstratiua non est accidentium non per se. probatur à priori, quia ex necessitate demonstrat conclusionem, accidens autem contingit non esse.

Oppõ. Quare de accidentibus non per se fiunt interrogationes, si ex eis non potest fieri conclusio necessaria.

Rñsio. Oportet interrogare de his, non vt ex eis fiat cõclusio necessaria, necsitate consequentis, sed necsitate consequentiæ & vera si vere sunt præmissæ.

Secunda cõclusio. Demonstratiuæ scientiæ sunt de his, quæ sunt per se, & fm q̃ vnumquodq; est. Probatur à priori: quia est, de & ex necessarijs circa vnumquodq; genus. Accidentia enim quæ reliqua sunt, non sunt necessaria.

Tertia conclusio. Non est necessarium conclusionem scire propter quid sit si mediũ semper est, & non per se est. Probatur à priori: quia scire propter quid, est scire per causam, tunc autẽ conclusio per se non per se scitur.

Correlariũ Propter ipsum ergo oportet medium tertio, & primum medio inesse.

Series autem hæc est.

DECLARATVRVS in hoc capitulo demonstratiõis propositiones esse per se, prima conclusione determinat conclusiones demonstrationis non esse per accidens, subiungens circa hoc dubitationem quandã & soluens. In secunda deinde conclusione, demonstrationis conclusiones per se, & præmissas per se, & fm quod vnumquodq; est fore determinat. Et quia præmissas, quæ faciũt scire simpliciter, oportet esse per se præmissas, ideo deducit tertiam conclusionem, & eius correlarium ex ea.

Num demonstrationis conclusio possit esse per accidens.

Dubium. CIrca primam conclusionem dubitatur, quia videtur q̃ demonstrationis conclusio possit esse per accidẽs. omnis enim conclusio, in qua propria passio inferioris prædicatur de superiori est per accidens, cum etiã ipsum inferius superiori accidat. multæ autem tales demonstratiuę concludũtur. igitur multæ demonstrationis conclusiones sunt per accidens. minor habetur ab Aristotele

T.c.11. superius in capitulo quinto vbi dixit, q̃ licet vniuersale trianguli non demonstretur primo nisi de triangulo, per ipsum tamen triangulum contingit monstrare de figura, q̃ haber duos rectos.

Rñdetur. Ad hoc dicitur, q̃ aliud est concludere passionem inferioris de superiori, & aliud est concludere eandem passionem de eodem superiori particulariter sumpto. passio siquidem inferioris, quãuis accidat superiori, non accidit tamen ei particulariter sumpto. Vnde ista est per accidens, figura habet tres angulos æquales duobus rectis, ista autem est per se (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et q̃ prima sit per accidẽs probatum sufficienter est. Quòd autem secũda sit per se & necessaria,

Cap. 6. t.c.17. probatur sic. Omnis cõclusio ex veris necessarijs & per se recte syllogizata, est necessaria & per se, vt habetur ex præcedenti capitulo, vbi dictum est ex necessarijs necessarium tantum sequi, & q̃ propositio per se & necessaria conuertuntur: sed conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto recte syllogizatur ex veris necessarijs, & per se: ergo talis conclusio est necessaria & per se. Minor exemplariter ostenditur, faciendo talem demonstrationẽ in primo tertiæ. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. omnis triangulus est figura. ergo quædam figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Quia ergo aliud est concludere de superiori, & aliud de superiori particulariter sumpto, dicitur ad dubium q̃ nulla conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori est demonstrabilis, licet sit demõstrabilis de eo particulariter sumpto. Et ad id quod adducitur ex textu Aristotelis, dicitur q̃ Aristoteles intendit eo modo quo nunc declaratum est. Vnde cum dixisset, & tamen est de figura monstrare, q̃ habet duos rectos, subiunxit. Sed non cuiuslibet figuræ est, nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres. Vbi clare insinuat q̃ non de figura, sed de quadam figura demonstratur habere tres. Quòd si obieceris ex eo q̃ indefinita particulari æquiualet, quòd sicut particularis in tertia figura concluſa est, ita indefinita concluditur, & consequenter ita est necessaria ista, figura habet tres, sicut ista, quædam figura habet tres.

Memento q̃ posterioristica doctrina traditur hic, secundum quam, quia ad materiam descendit subiectum simpliciter et absq; signo, vniuersalis magis vim obtinet quàm particularis, & propterea incompacte loco particularis subiectum simpliciter absq; signo poneretur. Sed quoniam in verbis vis facienda non est, vbi de rebus constat, ideo dicitur q̃ dummodo demonstrans passionem inferioris de superiori vtatur ipso superiori non vt superius est, seu non vniuersaliter, siue hoc faciat particularizatione, siue indefinitione, non est curæ: quouis nanq; modo loquaris oportet si demonstrare vis, quòd superiori particulariter secundum rem vtaris. Vnde & Aristoteli (vbi supra) non sat fuit dicere, non cuiuslibet figuræ est, sed addidit nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres, sophisticas importunitates per hoc excludens. Ex his habes qualiter intelligenda sit regula illa ex quinto capitulo sumpta scilicet. Quando aliquid conuenit alicui primo, per illud subiectum potest de quolibet alio, cui inest à priori demonstrari, intelligenda est enim quando coniunctio illius alterius cum primo subiecto illius proprij est necessaria & per se, aliter altera præmissarum esset per accidens: quod demonstratio non patitur, vt hic patet. Hanc glosam diligenter memoriæ commendato.

Num quæ per se insunt necessario insint.

CIrca probationem eiusdem primæ conclusionis, aduerte quòd ibi expresse Aristoteles ait accidens non per se non ex necessitate inesse: & declarat se loqui de per se eo modo, quo superius determinatum est de per se. & consequenter omnino vult q̃ omne accidẽs, quod necessario inest per se inest, & omne accidens, quod non per se inest, non necessario inest, ita q̃ accidens necessario inesse & per se inesse conuertibiliter se sequi asserit. Et quoniã sententia hæc profunda est, subtilissima eam S. Tho. expositione declarauit, & quia sua quoq; expositio difficultate & dubitatione non caret, eam declarare volo & enucleare secundum vires. Intendens igitur declarare. S. Tho. prædictam Aristo. sententiam, qua dicitur. q̃ si accidens per se non inest, necessario non inest. Cum accidẽs triplex sit. s. separabile, inseparabile, & propria passio: primo reiecto, quia non necessario inest ad duo residua se conuertit, & supponens q̃ vtrũq; eorum necessario insit, declarat q̃ vtrunq; eorum per se inest ei cui necessario inest tali processu, omne accidens, quod necessario inest alicui subiecto, oportet quòd habeat

in illo

in illo ſubiecto cauſam, ex qua ita fluat, ꝙ non poſsit nō ſequi, aliter non eſſet aſsignare cauſam huius neceſſariæ connexionis. Sed vtrunq; horum. i. tam propria paſsio, q̄ accidens inſeparabile neceſſario ineſt. ergo vtrūq; horum habet in illo ſubiecto, cui neceſſario ineſt, cauſam, ex qua ita fluit ꝙ nō poteſt non ſequi. Tunc vltra. omne accidens habens taliter cauſam in ſubiecto, aut cauſatur à principijs ſpeciei, aut ex principijs indiuidui. ſi taliter cauſatur ex principijs ſpeciei eſt propria paſsio, & conſequenter eius ſubiectum, cui neceſſario ineſt, eſt ſpecies. Si vero taliter cauſat̄ ex principijs indiuidui eſt accidens inſeparabile, & conſequenter eius ſubiectum cui neceſſario ineſt eſt indiuiduum. Tunc vltra. omne accidens, quod cauſatur ex principijs ſubiecti, recipit in ſua diffinitione illud ſubiectum, ex cuius principijs cauſat̄, quia vnūquodq; diffinitur ex propriis principijs. ſed accidēs inſeparabile cauſatur ex principijs indiuidui. ergo in diffinitione accidentis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Tunc vltra. ergo accidēs inſeparabile per ſe prædicat̄ de indiuiduo in ſecundo modo dicēdi per ſe. ergo de primo ad vltimum, omne accidēs, quod neceſſario ineſt alicui, ineſt illi per ſe, quod erat declarandum.

Dubiū primum.

CIRCA hunc proceſſum quadrupliciter dubitatur. Primo circa id quod ſupponitur. ſ. ꝙ accidens inſeparabile neceſſario inſit. primo quia hoc eſt contra Porphyrium dicentem ꝙ accidens vt comprehendit ſub ſe ſeparabile & inſeparabile eſt ꝙ contingit eidem ineſſe & nō ineſſe, & quod adeſt & abeſt ſubiecto p̄ter ſubiecti corruptionem. Si enim accidens inſeparabile abeſſe poteſt, non ineſt neceſſario: quia quod neceſſario ineſt impoſsibile eſt non ineſſe (vt dicitur in ſecundo perihermenias.)

cap̄. de accidente.

Secūdo perihermenias.

Secundo quia quod neceſſario ineſt ſemper ineſt, accidens autem inſeparabile non ſemper ineſt, quoniā pulli coruorum albi naſci dicunt̄ & poſtmodum nigreſcunt.

cap̄. de accidente.

Tertio qm̄ Albertus in prędicabilibus ſuis dicit ꝙ corui poſſunt fieri albi. impoſsibile eſt autem fieri oppoſitum eius quod neceſſarium eſt eſſe. ergo &c.

Dubiū ſecundum.

SECVNDO dubitatur circa proceſſum ipſum. videt̄ enim ꝙ cōmittatur æquiuocatio illius termini. ſ. (ineſſe neceſſario) quia nunc vt ſumitur pro ineſſe ſm rem, nūc vero prout ſumitur pro ineſſe ſm intellectum componēte & diuidentem. cum enim ſupponitur accidens inſeparabile ineſſe neceſſario intelligitur ſm rem tantum (vt Porphyrius dixit) quia poteſt coruus intelligi albus. Cū autem Ariſtoteles ait, ꝙ omne accidens, quod neceſſario ineſt, per ſe ineſt, intelligitur de illo accidente quod neceſſario ineſt ſm intellectum componentem & diuidentem. i. ꝙ ita ineſſe intelligitur ꝙ propoſitio negatiua remouens tale accidēs ab illo ſubiecto, ſit non ſolum falſa, ſed impoſsibilis, & implicans contradictionem &c. accidens enim quod ſic neceſſario ineſt, per ſe ineſt, quia abſq; ſubiecto diffiniri non poteſt, non autē omne quod ſm rem à ſubiecto remoueri non poteſt, vt de nigredine corui patet &c.

Dubiū tertium.

TERTIO dubitatur circa id quod in fine aſſumit̄. ſ. ꝙ in diffinitione accidentis inſeparabilis ponitur indiuiduum. Hoc enim videtur omnino impoſsibile, quia inter accidens & ſubiectum proprium, per quod diffinit̄, eſt talis adæquatio ꝙ ſoli illi conuenit primo, etſi alteri conuenit, ratione illius conuenire neceſſe eſt. Inter accidens autem inſeparabile, & indiuiduum, talis adæquatio non videtur. intuemur enim nigredinem, quæ accidens inſeparabile eſt corui, extra ſpeciem coruorum inueniri, & non propter indiuidualem complexionem coruorū, vt patet &c. & ſiſr de albedine reſpectu cigni &c.

T. cōtra. & ſo.

QVARTO dubitatur circa concluſionem principaliter intentam ex hoc proceſſu. ſ. ꝙ accidens inſeparabile ſit accidens per ſe. Eſt enim regula generalis ex quinto capitulo huius ſumpta, ꝙ omne accidens cōueniens pluribus per ſe & vni non ratione alterius, conuenit eis ratione alicuius cōmunis per ſe inuenti in illis, quoniam

A oportet cuiuſq; accidentis per ſe inueniri ſubiectum cui conuenit ſm ꝙ ipſum. Accidens autem inſeparabile, puta nigredo conuenit coruis pluribus, & non ratione alicuius cōmunis per ſe illis conuenientis. ergo non conuenit indiuiduis corui per ſe &c. quod non conſueniat eis ratione alicuius cōmunis, ex eo patet, quia principia indiuidui ſunt cauſa accidētis inſeparabilis, vt dictum eſt. principia enim indiuidui cōmunia non ſunt pluribus, ſed indiuiduo cuius ſunt principia propria ſunt. Quòd autem illud cōmune (ſi fingeretur) non inſit per ſe indiuiduis, ex eo patet quod omne prædicatum per ſe, aut eſt genus, aut eſt ſpecies, aut differentia, aut proprium. Tale autem commune nihil horum eſt, vt clarum eſt.

Præterea, iſtud cōmune aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſi ſubſtantia, ergo datur gradus ſubſtantialis medius inter ſpeciem & indiuidua, quod eſt alienum à philoſophia. Si accidens iterum redit quæſtio, quomodo p ſe inſit illis pluribus indiuiduis, cum non inſit eis per ſe

B in primo modo perſeitatis, & oportebit inuenire vnum cōmune aliquod cōmune per ſe eiſdem, ratione cuius tale accidens illis conueniat, & tunc iterum quæratur de illo, aut eſt ſubſtantia, aut accidēs, & ꝓcedendo vt prius, dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt abſurdum &c.

Poſtremo dicere, ꝙ accidens inſeparabile ſit accidēs per ſe eſt contra cōmunem conceptum philoſophorum, vnanimiter differentiam ponentium inter accidens proprium & inſeparabile, ex eo ꝙ illud eſt accidens per ſe, hoc autem eſt accidens per accidens, inſeparabile tū.

Soło primi dubij.

AD PRIMVM dubium dicitur, ꝙ de accidente inſeparabili contingit dupliciter loqui. Vno modo in ordine ad ſpeciem. Alio modo in ordine ad indiuiduum. ſi primo modo ſumatur, tunc eſt prædicatum accidentale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accidēs inſeparabile, & ſic accipit ipſum Porphyrius ponens illas deſcriptiones &c. Si autem ſumitur ſecundo modo tunc cadit ſub quarto prædicabili proprio. ſ. Nec conue

cap̄. de accidente.

C niunt diffinitiones accidentis aſsignatæ à Porphyrio, quoniam (vt oſtenſum eſt) prædicatur per ſe de indiuiduo, & vocādum eſt proprium, quoniam reſpectu eius (vt dictum eſt) accidens non eſt, ſed proprium. Et quoniam. S. Tho. hoc ſecundo modo loquebatur de accidente inſeparabili (vt verba eius oſtendunt) ideo recte ſupposuit ipſum neceſſario ineſſe. Ad reliqua duo obiecta ſimiliter dicitur, ꝙ quia oportet difformiter applicare regulas poſterioribus rebus, & non vniformiter vti illis in omnibus, inde eſt ꝙ nihil obſtant doctrinæ huic ea, quæ obijciēdo adducuntur. ſicut enim iam diximus, ſempiternitas non eodem modo reperitur in phyſicis & alijs & ſimiliter neceſsitas: propter quæ ſicut ſtat aliquā probationem in materia phyſicali eſſe de omni, & tamē carere vniuerſalitate ſuppoſitorum & temporum ſimpliciter, vt patet de illa, omnis canis habet viſum, & ſimilibus, ita ſtat eam eſſe neceſsariam, & tamen non ſempiternam ſimpliciter, ſed phyſice. Conſtat autem ꝙ ac-

Cap̄. 4.

D cidentia, de quibus loquimur, phyſica ſunt, & ideo ſat eſt in eis inueniri neceſsitatem ſempiternitatem vniuerſalitatem & perfeitatem phyſico more. ſ. vt frequenter ſeu ſemper deductis impedimentis, quando natum eſt eſſe. ꝙ ergo corui naſcantur albi ſempiternitati ſimpliciter obſtat non phyſicę, ſicut carnem carere viſu ante nonum diem. Quòd autem corui poſsint fieri albi, nec neceſsitati ſimpliciter, non phyſicæ obſtat, ſicut & hominem naſci vel fieri cæcum aut mutum. Clarum eſt enim ꝙ huiuſmodi propoſitiones (homo habet viſum) homo habet auditum, & huiuſmodi ſunt neceſsariæ & per ſe, & demonſtrabiles (niſi ad ſenſum eſsent notæ) & tamen impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hominem talibus q̄ coruum nigredine. Cauſa autem quare impediri poteſt accidens inſeparabile videt̄ eſse, non quia illud à quo primo fluit, ſeparabile ſit ab hoc coruo, quoniā illud (vt infra dicetur) in primo modo perfeitas

Soło quarti dubij.

conuenit huic coruo, sed quia impediri potest fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari. sicut et visus impeditur in homine cęco non per subtractionem principij, ex quo originatur oculus tam quo ad potẽtiam visiuam, q̃ quo ad organum, sed per admistionẽ alicuius impedientis, ne à tali causa veniat nunc talis effectus, & in proposito plus est. nõ enim puto coruum ita à nigredine posse abduci quin fuscus remaneat & sic saluaẽ necessitas physica &c.

Solutio secundi dubij.

AD SECVNDVM dubium dicitur ꝙ nulla est in hoc processu æquiuocatio, qm̃ loquimur de accidente inseparabili in ordine ad proprium eius subiectũ quod est in diuiduum, modo declarato. Indiuiduo autem inest accidens inseparabile necessario, non solum ſm rem, sed etiã ſm intellectum componentem & diuidentem, physice tñ, cum in eius diffinitione cadat ſm aliquid sui, quia ꝓprium illius est. Vnde propositio negans accidens inseparabile ab indiuiduo illius speciei cuius est accidens inseparabile non solum est falsa, sed impossibilis. sicut negans, quodcunq; aliud prædicatum necessariũ physice. Quando ergo dicitur à Porphyrio, ꝙ accidens inseparabile non ſm intellectum, sed rem est inseparabile, est intelligendum in ordine ad speciem, respectu cuius denominatur illud prædicatum accidens inseparabile, & non respectu indiuidui, respectu cuius denominaẽ ꝓprium. & sic sermo eius formaliter verificatur & nostræ non obstat sententiæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accidente inseparabili in ordine ad indiuiduum. Nulla igitur æquiuocatio est, sed semper de necessario inesse ſm intellectum componentem & diuidentem est sermo.

Antequam autem tertio satisfiat dubio, quartum soluendum censeo, vt facilior sit disciplina.

Solutio quarti dubij.

AD QVARTVM ergo dubium dicitur, ꝙ accidens inseparabile inest indiuiduis ratione alicuius cõmunis per se inuenti in illis. & cõmune illud ipsa indiuidui principia sunt. Et ad huius improbationẽ dicit ꝙ cum principia rei sint duplicia, formalia. s. & materialia. & principia formalia sint specifica, principia indiuidui materialia principia esse oportet. Principia aũt materialia dupliciter sumi possunt. Vno modo vt constitutiua sunt huius, & sic ꝓpria sunt huic, & cõmunia neq; esse neq; intelligi possunt. Alio modo absolute ſm se & vniuersaliter, qm̃ cum quadã latitudine, plura vel oĩa indiuidua illius speciei vel generis ambiunt. & materialem similitudinem vel dissimilitudinẽ inter illa faciunt, & sic cõmunia sunt pluribus nõ solũ indiuiduis, sed speciebus & generibus: quia forma, quã primo respiciunt, est forma vt de generalis, vt alibi dictũ est. ver. gratia. principia materialia aĩalium, ex quibus oritur masculineitas, & ea, ex quibus oriẽ femineitas, cũ latitudinem habeant, ſm quã hæc sunt oĩbus fęmellis cõmunia, & illa oĩbus masculis, dupliciter possunt accipi. s. vt constituunt hunc masculum vel illam feminã, & vt sunt cõmunia oĩbus vel masculis vel feminis, oẽs. n. masculi cum assimilentur in masculineitate, in principijs quoq; talis sexus necessario assimilantur, & sil'r est de feminis inter se, hic quoq; masculus, sicut ita est hic masculus ꝙ nõ ille, ita hæc habet sui sexus principia, ꝓpria, ꝙ non illa. & sic de alijs &c.

Ad primam vero ꝓbationẽ, ꝙ tale cõmune non insit indiuiduis per se. dicitur ꝙ tale cõmune ineſt indiuiduis per se, non vt genus, aut species, aut differentia, aut proprium, sed vt principiũ materiale eorꝝ, quod in cuiusq; eorum diffinitione si diffinirẽtur apponeretur, vnde cõuenit eis per se in primo modo dicendi per se, sicut punctum inest lineæ, & tñ neq; genus, neq; spẽcies, neq; differentia, neq; proprium eius est.

Ad secundam ꝓbationem eiusdem dicit, ꝙ tale cõmune est substãtia. qa est principiũ materiale indiuidui substãtię. Nec sequit ergo ꝙ detur gradus medius inter speciem & indiuidua, quia tale cõmune pars indiuidui materialis est. Sola aũt forma gradum in prædicamento cõstituit. Vnde non oportet quærere amplius per quod tale cõmune insit pluribus indiuiduis, quia (vt dictũ est) in primo modo ineſt eis, sicut nec per aliquid animal per se ineſt boui leoni & homini &c.

Ad id quod vltimo addit dicitur. ꝙ ſm philosophos illa differentia intelligenda est de proprio & accidente inseparabili in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter non esset locutio formalis: res. n. quæ est accidens inseparabile (vt dictum est) denominatur accidens inseparabile in ordine ad speciem, in ordine nãq; ad indiuidua proprium denominatur.

AD TERTIVM nunc dubium dicitur, ꝙ quia accidens inseparabile non fluit à principijs formalibus speciei, quia eius propria passio esset, nec à principijs materialibus indiuidui vt constituunt hoc: quia sic extra hoc non inueniret, sed à principijs materialibus, quæ extra illam speciem indiuidui absolute inueniunt: ideo nec hic coruus, nec aliquis coruus in diffinitione nigredinis, ꝙ accidens corui est inseparabile, recipitur, sed principia illa materialia, ex quibus necessario oritur nigredo, seu cõmune illud principium materiale, cui conuenit nigredo, puta coruus terminatum minimum lucis sapiens in diffinitione nigredinis ponere debet, siquis eam diffinire vellet. Et quia tale cõmune (vt diximus) per se in primo modo cõuenit indiuiduis corui & carbonis (& siqua sunt huiusmodi) vt principium tñ materiale, cõsequens est, ꝙ nigredo per se in secundo modo insit talibus indiuiduis. Continent enim per se in se ipsis subiectũ ꝓpriũ, per quod diffinienda est nigredo. sicut Sor. & Plato cõtinent in seipsis subiectũ ꝓprium risibilitatis. Vnde ex malo intellectu eorꝝ, quæ dixit. S. Tho. ꝓcedit obiectio. non. n. volumus ꝙ ipsum indiuiduũ, de quo accidens inseparabile prædicatur per se in eius diffinitione ponaẽ, quia hoc non oportet, sed quod per se in seipso cõtineat causam, ex qua necessario fluit, & cõsequenter subiectũ, per quod diffiniri debet &c. Et sic patet q̃ vl'r verificatum sit Aristotelis dictum ꝙ. s. omne accidens, quod nõ ineſt per se, non ineſt necessario &c. Ostendimus. n. ꝙ etiã accidens inseparabile, illi, cui necessario ineſt, per se ineſt nulla æquiuocatione interueniente.

CIRCA eandem probationẽ eiusdem cõclusionis, aduerte. ꝙ. S. Tho. mouet dubium ex eo ꝙ Aristoteles circularẽ demonstrationem fecisse videtur, dum superius demonstrationem necessariorum esse ostendit, quia est de per se, & nunc ostendit ipsam esse eorꝝ quæ sunt per se, quia est de necessarijs &c. Et in responsione quatuor dicit dubitationem inducentia. Primum est, ꝙ ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia quod scitur est necessarium) est vera demonstratio. Secundum est, quòd ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia est eorum quæ sunt per se) non est vera demonstratio, sed ad hominem ostensio. Tertium, ꝙ tamen non expresse confirmat, sed necesse est subintelligi, est ꝙ ostendere demonstrationem esse eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum, est vera demonstratio, qua in hoc capitulo vtitur Aristoteles. Ex his autem conficitur quartum, quod est responsio sua ad dubium motum, ꝙ licet Aristoteles secundo & tertio processu qui circulares sunt, vsus fuerit, secundo tamen non vsus est vt demonstratiõe simpliciter, sed ad hominem, & ideo circulum demonstrationum non facit, propter quod primum processum qui simpliciter demonstratiuus est & circulo caret ad demonstrandam cõclusionẽ secundi processus apposuit. Inducunt autem horum singula dubitationes singulas, sigillatim prosequendas.

CIRCA primum enim videtur, ꝙ falso dictum sit, ꝙ ille processus factus p̃cedẽti capitulo. s. demonstratio est necessariorum, quia quod scitur est necessarium, sit vere demonstratio. Nullus siquidẽ ꝓcessus ab effectu ad causam est vere (vt modo loquimur) demonstratio. scire aũt effectum esse demonstrationis ipsum demonstrationis

nomen

nomen ſuperius oſtendit, quando dictum eſt demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire. igit̃ ꝓcedere à cõditionibus ipſius ſcire ad conditiones demonſtrationis non eſt vere demonſtrare. Ad hoc faciliter dicit̃, ꝙ quia cauſę ſunt ſibiinuicẽ cauſæ (vt dicitur in quinto metaphyſicę) non inconuenit ſcire effectum & cauſam demonſtrationis eſſe. Vnde põt dupliciter accipi. vno modo vt effectus eſt demonſtratiõis in genere cauſæ efficientis, & ſic illo nõ vſi ſumus in propoſito, ꝓceſſu. Alio modo vt finis eſt demonſtrationis, quæ nihil aliud eſt, cuius inſtrumentũ intellectus ordinatũ ad ſcire. & ſic eſt cauſa demonſtrationis in genere cauſæ finalis, & ſic ſumpſimus ſcire in ꝓpoſito, & qm̃ cauſa finalis eſt prima omnium cauſarũ & cauſa cauſarũ, ideo ꝓceſſus Ariſto. aſſumens pro medio ipſum ſcire, vt cauſam finalẽ demonſtratiõis, vere à priori demonſtratiuus fuit, dum ex diffinitione ſcire, demonſtrationẽ eſſe neceſſariorum concluſit dicẽs. Scitum eſt neceſſarium, ergo demonſtratio eſt neceſſariorum.

T.c.2. 2. physicorum. T.c.31. Solo. 2. T. c. 15. sup. t.c.6. super. t. cap.23.

CIRCA ſecundũ vero maior occurrit difficultas. manifeſte ſiquidem apparet falſum illud ſecundo dictum. ſ. ꝙ ꝓceſſus in p̃cedẽti quoꝯ capitulo factus. ſ. demonſtratio eſt neceſſariorꝫ, quia eſt de his quæ ſunt p̃ ſe, nõ vere demonſtratiuus ſit, ſed oſtenſio ad hoíem. proceſſus. n. à priori (cęteris ſaluis cõditionibus) vere demonſtratiuus eſt. ille aũt à priori eſt, qa per ſe prius eſt neceſſario. ideo enim ꝓpoſitio eſt neceſſaria, quia per ſe. cęterarũ autem cõditionũ nullus apparet defectus. ergo demõſtratiuus vere videt̃. Ad hoc dupliciter. primo ꝙ neceſſarium eſt prius ſimpliciter per ſe. & ꝙ ideo eſt ꝓpoſitio per ſe, quia eſt neceſſaria, & nõ econtra. cum. n. neceſſariũ pertineat ad rõnem cauſæ, vt. S. Tho. ait quinto metaphyſicę. cap̃. de neceſſario, quia cauſa eſt, ad quã de neceſſitate ſequit̃ effectus, & per ſe vel modus cauſandi, vel modus prædicandi, põitur in quinto metaphyſicæ: prius aũt ſit cauſæ ratio cuius cauſandi, & prædicandi modus, cõſequens eſt, quod neceſſariũ ſimpliciter ſit prius per ſe.

Et confirmatur hoc ex maiori ambitu ipſius neceſſarij̃, neceſſitas. n. inuenitur in rerum natura inter illa, quę ſi fierent extrema, ꝓpoſitionis, non facerẽt, ꝓpoſitionem per ſe, vt patet in oíbus ꝓpoſitionibus de ſecundo adiacente in ſubſtantijs incorruptibilibus alijs à deo. Vnde ideo iſta eſt p̃ ſe, hõ eſt riſibilis, qa homo neceſſario cauſat in ſe riſibilitatẽ, & ſic de alijs &c. Secundo dicit̃ ꝙ ſcquid ſit de ordine neceſſitatis & perfeitatis, clarũ eſt, ꝙ neceſſarium prius ineſt ſcito, vt ſit, cuius per ſe, eo ꝙ neceſſarium in diffinitione ipſius ſcire ponitur, per ſe autẽ nõ. nihil aũt eſt magis intimũ alicui, cuius ſua diffinitio &c. Clarum quoꝯ eſt, ꝙ ſcire ponit̃ in diffinitione demonſtrationis ex fine ſumpta. & cõſequenter de primo ad vltimum neceſſarium cadit in diffinitione demonſtrationis, & conuenit ei in primo modo dicẽdi per ſe, & ideo dato, ꝙ ꝓ ſe prius ſimpliciter ſit neceſſario, non tñ prius ineſt demonſtrationi, ſicut eſſe corpus eſt prius ſimpliciter cuius eſſe diſgregatiuũ viſus, intimius tñ albo ineſt eſſe diſgregatiuum viſus cuius eſſe corpus &c. Vnde quia concluſio in hoc ꝓceſſu eſt, demonſtratio eſt neceſſariorũ, & medium erat, quia eſt de per ſe, ſatis ſubtiliter intuendo terminos cõcluſionis formaliter, quia maior extremitas inerat ſubiecto intimius & prius cuius mediũ, oſtẽſio ad hoíem dicta eſt, & non vere demonſtratio. & hæc rñſio videt̃ mihi ſm mentẽ. S. T. tenenda. Hoc. n. videt̃ eius verba ſonare cum ait, ſed eſt oſtẽſio ad hoíem, apud quẽ notum eſt ꝙ demonſtratio ſit eorũ, quę ſunt per ſe: quaſi diceret, ꝙ ſm naturam notius eſt ꝙ demonſtratio ſit neceſſariorum. ſm hoíem vero ꝙ ſit per ſe &c. Et qm̃ oppoſitorum eadem eſt ſcientia, vt dicitur nono metaphyſicæ, ideo patet ex his ratio tertij̃ dicti a. S. Tho.

CIRCA quartum vero poteſt dubitari, quia ex rñſione iſta non videt̃ inconueniens dari circulũ diformẽ, ita ꝙ primus ꝓceſſus ſit vere demonſtratio, & ſecundus demonſtratio à poſteriori. Vtrum aũt talis circulatio poſ-

A ſit ſm veritatem fieri, ſed quia vt præmiſimus, oportet ante hoc multa diſcutere. in cap̃. 13. vbi ex intentione de hoc tractabit̃, quæſtio hæc diſputabitur. ſufficit pro nũc Ariſtotelẽ circulum à ſe improbatum non feciſſe.

taphyſicę. T. cõ. 4. Solutio. 4.

CIRCA probationem ſecundę concluſionis dubitatiuncula quædam eſt, qũo probatio ſit efficax. non. n. videtur ſequi, demonſtratio eſt ex neceſſarijs circa vnumquodꝙ genus. ergo eſt ex per ſe, et ſm ꝙ ipſum &c. quia demonſtratio à poſteriori eſt ex neceſſarijs in illo genere, quia nec ipſa egreditur ſubiectum genus, & tñ non eſt ex his, quæ ſunt ſm ꝙ ipſum, cum non ſit ex cauſis: ſm quas inſunt paſsiones &c. Ad hoc facile dicitur, ꝙ quia iam præſupponimus ex declaratis demonſtrationẽ eſſe ex prioribus ſimpliciter, & ſcire de quo loquimur, eſſe rem per cauſam cognoſcere, non oportet amplius ſolicitum eſſe de neceſſarijs à poſteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus eſt demonſtratio, ſufficiẽter probatum eſt, ꝙ eſt ex per ſe, & ſecundum quod ipſum, quia ex neceſſarijs, circa vnũquodꝙ genus eſt &c. Poſſet quoꝯ non inconuenienter dici, ꝙ ly circa, quandam neceſſariorum prioritatem inſinuare videtur.

super. t.cõ. 30. ī dubio circa ſecundam cõcluſionem.

B

Num ſi præmiſſæ eſſent neceſſariæ & non per ſe ſciretur concluſio propter quid.

CIrca tertiam concluſionẽ dubitatur. quia ibi ſm expoſitionem. S. Tho. dicitur ꝙ ſi prę miſſæ eſſent ſem per & neceſſariæ, & non per ſe, neſciretur concluſio propter quid vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. Ex hoc enim videtur ꝙ neceſſarium & per ſe in propoſitionibus non conuertibiliter ſe ſequantur, cuius oppoſitum ſuperius dixit Ariſtoteles. Si enim aliqua præmiſſa eſt neceſſaria, quæ non eſt per ſe (vt hic dicitur) clarum eſt ꝙ non cõuertibiliter ſe comitatur. Sequi quoꝯ videtur ex hoc aliud inconueniens, ꝙ. ſ. in demonſtrationibus à poſteriori p̃miſſæ non ſunt per ſe, & conſequenter nec neceſſariæ, ſm doctrinam traditam. Et tamen in fine ſexti capituli. dictum eſt, ꝙ nec quia, nec propter quid ſciri poteſt niſi ex neceſſarijs &c. Ad hæc ſimul dicitur, ꝙ præmiſſa & eſt præmiſſa, & eſt enuntiatio, inquantum enũtiatio eſt ad hoc ꝙ ſit per ſe, ſufficit ꝙ prædicatum ſit in diffinitione ſubiecti, vel econuerſo. Inquantum aũt eſt p̃miſſa (quia reſpectu concluſionis eſt præmiſſa) non ſolũ exigit quod dictũ eſt, ſed ẽt ꝙ ſit per ſe præmiſſa illius cõcluſionis: & quia hoc habet ex medio, ideo exigit̃, ꝙ medium ſit per ſe medium illius concluſionis. mediũ aũt nullum eſt per ſe mediũ, niſi ſit per ſe cauſa illius cõcluſionis, & ideo oportet de primo ad vltimum, ꝙ ſi præmiſſa debet eſſe per ſe, ꝙ ſit per ſe cauſa cõcluſionis. Quia ergo aliud eſt ꝓpoſitionem eſſe per ſe (inquantũ enuntiatio eſt) & aliud inquãtum præmiſſa eſt, quia ad illud ſufficit perfeitas prædicationis, & ad hoc exigitur perfeitas cauſalitatis in medio reſpectu concluſionis. Et multæ ſunt enuntiationes per ſe, quæ non ſunt p̃miſſæ per ſe. & ſimiliter quia ad neceſſitatem p̃miſſarum (vt ſic) ſufficit ꝙ contineant mediũ, quod neceſſario inferat talem concluſionem, & ad perfeitatem earũ vt ſic exigitur ꝙ mediũ ſit cauſa per ſe concluſionis, & multę ſunt p̃miſſæ neceſſariæ, quæ nõ ſunt per ſe, vt patet, qñ ex tertia paſsione cõcluditur ſecunda, & ex ſecunda prima &c. ideo cõuertibilitas per ſe & neceſsarij̃ in ꝓpoſitionibus poſita, intelligenda eſt de eis ſm ꝙ enuntiationes ſunt, & non ſm ꝙ præmiſsæ ſunt. Et quia Ariſtoteles &. S. Tho. hoc in loco de præmiſsis vt præmiſsæ ſunt, loquebantur, ideo dixerunt ꝙ in ſyllogiſmis à poſteriori, præmiſsæ & ſi ſint neceſcariæ, non tñ ſunt per ſe. Quòd aũt hæc ſit eorum mens, patet ex verbis ſubiũctis, qñ ait, hoc enim per ſe, non per ſe ſcitur: quaſi diceret, tunc enim concluſio per ſe non ſcietur per præmiſsas, quæ ſint per ſe præmiſsæ eius, ſed per accidens, accidit enim eis ex noſtro intellectu, vt ſcire faciant illam concluſionẽ, quia non in eſſendo, ſed in cognoſcendo cauſæ ſunt. vnde hoc magis explicans ſubdit neꝯ propter quid.

C

T.c.18.

D

Quòd demonſtratio non eſt ex extraneis. Cap. 8.

NOn igitur eſt ex alio genere tranſcendẽ
tem demonſtrare, vt geometricũ arithmetica.
Tria enim ſunt, quæ ſunt in demonſtratiõibus,
vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa conclu
ſio, hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per
ſe. vnum autem, dignitates, dignitates autem
ſunt ea, ex quibus. tertium genus ipſum ſubie-
ctum, cuius paſsiones & per ſe accidentia decla
rat demonſtratio. Ex quibus quidem igitur de
monſtratio, contingit eadem eſſe, quorum aũt
genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ
& Geometriæ, non eſt arithmeticam demon-
ſtrationem coaptare ad accidentia magnitudi-
nibus, niſi magnitudines numeri ſint. Hoc aũt
vt contingit in quibuſdam, poſterius dicetur.
Atithmetica vero demonſtratio ſemper habet
genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſi-
militer. quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idẽ eſſe
genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio
tranſcendere, aliter vero, ꝙ impoſsibile, manife
ſtum. ex eodẽ. n. genere neceſſe eſt extrema &
media eſſe. nãq; ſi non per ſe, accidentia erunt,
Propter hoc Geometriæ non licet monſtrare,
ꝙ contrariorum vna eſt ſciẽtia, ſed neq; ꝙ duo
cubi cubus, neq; alij ſcientiæ, quod alterius, niſi
quæcunq; ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum
ſub altero, vt Perſpectiua ad Geometriam, &
Harmonica ad Arithmeticen. Neq; ſi quid in
eſt lineis, non ſecundum ꝙ lineæ, & ſecundum
ꝙ ex principijs ꝓprijs. vt ſi recta pulcherrima
linearum, aut ſi in contrarium ſe habet ipſi cir-
cunferentia. non enim ſecundum ꝙ proprium
genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quòd com-
mune aliquod.

Summa huius capituli hæc eſt.

Concluſio principalis.

NOn eſt ex alio genere demonſtrare deſcendentem. Declaratur ſic. Tria ſunt in demonſtrationibus, ſ. quod demonſtratur, & hoc eſt paſſio cõcluſa: ex quibus demonſtratur, & hæ ſunt dignitates: & de quo demonſtratur, & hoc genus ſubiectũ, cuius paſſiões demonſtrãtur. Et in his quoꝝ genus eſt alterũ, dignitates eaſdẽ eſſe contingit. per ſe aũt accidentia non contingit eſſe eadẽ, vt patet in accidẽtibus numeri & magnitudinis, in arithmetica & geometria. Sed & ſubiectũ non contingit eſſe idem. Arithmetica enim habet proprium genus, circa quod fit demonſtratio, & aliæ ſcientiæ ſimiliter &c.

Secunda cõcluſio.

Neceſſe eſt ſimpliciter idem genus eſſe, aut ſic, ſi debet demonſtratio deſcendere. probatur à priori, quia neceſſe eſt ex eodem genere media & extrema eſſe: aliter non per ſe inſunt, ſed accidentia ſunt.

Cor. primum.

Alterius ſcientiæ non eſt demonſtrare quod alterius eſt, vt patet in geometria quæ non demonſtrat, quia cõtrariorum eadẽ eſt diſciplina, nec ꝙ duo cubi ſunt vnus cubus: niſi quæcunq; ſic ſe habent ꝙ alterum ſit ſub altero, vt perſpectiua ad geometriam.

Scũm cor.

Nullius ſcientiæ eſt demonſtrare id quod ineſt ſubiecto ſuo & non ex proprijs principijs eius vt ſic, vt patet in geometria, quæ non demonſtrat ꝙ linea recta eſt pulcherrima linearum, nec ꝙ ſit contraria circulari.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo declarare demonſtrationem non eſſe ex extraneis duo facit. Primo ex fine p̃cedentis capl̃i concludendo ꝓponit principalẽ cõcluſionem, & enumerãdo requiſita ad ſcientiã declarat eã inductione. ſecũdo ex dictis cõcludẽdo, repetit eandẽ quã tũ ſecundã fecimus concluſionẽ, vt eius ſenſum ſub alijs verbis aperiat & ꝓbet, correlaria duo addẽdo. Dixi aũt eandem eſſe primam & ſecundã concluſionẽ, quia cum in ſecũda dicaẽ, ꝙ oportet eſſe idẽ genus ſimpl̃r, vel (ſic) in demonſtrationibus, & in prima dicaẽ, ꝙ non põt eſſe aliud & aliud genus. nihil aliud in ſecũda fit: niſi qđ declaraẽ, ꝙ ly aliud, in prima poſitũ intelligaẽ aliud oĩno.

Num & quomodo medium & extrema eiuſdem generis eſſe oporteat.

CIrca primam concluſionẽ dubitaẽ, qũo Ariſt. generis noĩe vtaẽ. Si. n. genus accipit vt eſt vnum quinq; vl̃ium, falſum eſſe videtur, ꝙ media & extrema oportet eſſe eiuſdem generis. contingit. n. medium eſſe in genere ſubſtãtię, & alterũ extremoꝝ in genere qualitatis. Si aũt genus aliter accipit, qũo verificabitur quod à. S. Tho. in expoſitione ſecũdę cõcluſionis dicitur, ꝙ tũc ſimpl̃r idẽ eſt genus, cum ad inferius propria differentia ſuperioris conſtitutum deſcenditur, & tunc eſt idem, ſic, qñ ad inferius conſtitutum per extraneam differentiam veniẽ.

In cap. generis

Ad hoc dicitur, ꝙ genus (vt à Porphyrio dicit) poteſt accipi tripliciter. & ſm quãlibet ſignificationẽ eius verificatur, ꝙ nõ licet deſcẽdere de genere in genus. Si. n. (ly genere) denominet ſubiectũ ſciẽtiæ, tũc genus ſumiẽ tertio modo, vt eſt vnũ de quinq; vl̃ibus, extenſo tñ generis noĩe, & ad analogũ & ſpeciẽ ſpecialiſsimã. Et ſic cum dicit ꝙ mediũ & extrema oportet eſſe vnius generis, nõ eſt intelligẽdũ in recto, ſed in obliquo: ſeu non formaliter, ſed cauſaliter. i. oportet media et extrema eiuſdẽ generis eſſe ita ꝙ alterũ extremũ eſt ipſum genus, alterũ eſt eius p̃ ſe accidẽs, et ſic ẽ eiuſdẽ generis cauſaliter, & in obliquo. Mediũ vero eſt alterius illoꝝ, vt ſic p̃ ſe principiũ & cõſequẽter eſt in obliquo eiuſdẽ generis, & ſm hũc intellectum clare patet, ꝙ nõ licet demonſtrãdo deſcendere de vno genere in aliud oĩno genus, qa alia oĩno ſunt principia, & aliæ paſſiões eoꝝ &c. Nec reputo hãc expoſitionẽ eſſe cõtra Albertũ hic dicentem, ꝙ hic nõ accipiẽ genus, vt eſt vnũ p̃dicabile, qm̃ extẽdimus nõ gñis nomen ad id, ad qđ genus primũ p̃dicabiliũ nõ ſe extẽdit &c.

Si aũt ly gñe, denoĩet principia ſubiecti, vel ſubiectũ rõne ſuoꝝ ꝓrioꝝ, principioꝝ, tunc genus ſumiẽ ſecũdo modo, vt ſignificat principiũ generationis, & eſt ſenſus, ꝙ nõ licet deſcendere de principio vnius generatiõis in aliud oĩno principiũ alterius generatiõis. & hoc verum eſt, quia cũ idem ſit, ꝓprium principiũ ſubiecti, & ſuarũ paſſionũ & ſcientię de eis, vbi eſt aliud oĩno principiũ, eſt aliud ſubiectũ & aliæ paſſiones: & cõſequẽter primæ demonſtrationes non poſſunt deſcẽdere ad iſtas, & ſm hoc media & extrema ſunt eiuſdẽ generis ſm originẽ: vt patet, & illud cenſeẽ aliud oĩno genus, quod nec p̃ differentiam extremã, prius ante ſe principiũ contrahit, nec p̃ differentiã ꝓpriam &c. Si aũt (ly genere) denominet oĩa, quæ ſub vnica cadũt ſciẽtia (vt ſic) ſubiectũ. ſ. partes & paſſiones, tunc genus ſumiẽ primo modo vt idẽ ſignificat, quod collectiõem multoꝝ ad ſeinuicem & ad vnũ principiũ quodãmodo ſe habentiũ: & eſt ſenſus, ꝙ nõ licet deſcendere de genere in genus. i. de vna cognatione, vel colligatione per ſe rerũ fluentium ordine quodã ab vno in oĩno aliam cognationẽ &c. Et hoc verũ eſſe cõprobatur ex dictis, quia tales colligationes oĩno diuerſę, oĩno diuerſa neceſſe eſt habere principia propria, & ea, quæ à principijs oriuntur, & cõſequẽter ex vna alia ſciri nõ põt &c. & ſm hoc media & extrema eſſe eiuſdẽ generis: nihil aliud eſt ꝙ eſſe eiuſdẽ cognationis &c. & vnum genus eſſe oĩno aliud ab alio eſt vnam colligationẽ non includere

includere aliam: quod accidit qñ principium vtriusq; ge generis oīno aliud est, modo supra expositō &c. Et licet hæc tertia expositio clarius quodāmodo insinuet veritatem, secundaq; Alberto consona sit. prima tñ secundam participans iudicio meo directe textum cōprehendit: eo q; Aristo. expresse subiectum ipsum genus denominat tam hic, q̄ inferius dicturus scientiam vnā esse vnius generis subiecti partes & passiones considerantem &c. & puto q; Aristo. subiectum genus nominet nō solū ea ratione, quia vt in pluribus est p̄dicabile de pluribus differentibus specie: sed etiā & potius quia est vniuersale id, vnde generant̄ eius passiones per se accidentia: & partes subiectiuæ: sicut & in physicis aliqua esse eiusdem generis & dicunt̄: quia sunt eiusdē subiecti: quod est eorū generationis principium, in quo immediate recipiunt̄ &c. Et ſm hoc addēdo primæ expositioni: q; subiectū ipsum denominat̄ genus: vtroq; modo: clarius est qūo media et extrema sunt eiusdē generis: qa oportet ad eandē generationē oīa in demonstratione posita per se pertinere &c. Licet diuersimode hoc vt prīcipiū: illud vt effectus &c.

T.c. 43.

CIRCA Declarationem primæ conclusionis: dubitatiuncula oriri potest: cur Aristoteles numerans ea, quæ in demonstratione sunt: medij nō meminerit. Ad hoc facile dicitur: q; numerans extrema subiectum. s. & passionem sufficienter p̄ ea insinuauit medium, quod subiūgendo declarauit esse eiusdē generis cum extremis.

Quòd demonstratio est sempiternorum. Cap. 9.

MAnifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, q; necesse & conclusionem perpetuam esse huiuscemodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibiliū, neq; scientia simpliciter, sed ita, sicut secundū accidens: qm̄ non vniuersalis ipsius est, sed aliqñ, & quodammodo. Quando autem sit, necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilē. corruptibilem quidem, quoniam & conclusio, existente: non vniuersalem autem, quoniā hoc quidē erit, illud vero non erit, in quibus. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed q; nunc. Consimiliter autem se habet & circa definitiones. quoniam definitio est, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut cōclusio quædam demonstrationis. Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstratiōes, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, q; secundum q; quidem tales sunt, semper sunt: secūdum q; vero nō semper, secundū partem sunt. quemadmodū autē defectus, consimilter aliīs.

Summa huius capituli hæc est.

NEcesse est conclusionem demonstrationis simpliciter perpetuam esse.

Non est ergo demonstratio, nec sciētia simpliciter corruptibilium. probatur vtraq; conclusio à priori: quia demonstratio simpliciter est ex vīribus. tenet consequētia, qa tēporalitas conclusionis includit nō vīritatē eius: non vīritas aūt eius infert nō vīritatē p̄missæ: & econuerso, nō vīritas præmissæ infert non vīritatem conclusionis &c.

Scientia est corruptibilium ſm accidens.

Diffinitio quoq; est perpetuorum: & non corruptibilium. probatur à posteriori: quia aut est principiū, aut conclusio demōstratiōis: aut demōstratio positiōe differēs.

A

Eorum aūt, quæ sæpe fiunt: demonstrationes: & scientiæ sunt. declaratur à priori: qm̄ ſm q; huiusmodi semper sunt, inquantum autem non semper ſm partem sunt. quarta.

Series autem hæc est.

CVm declarasset demonstrationē perfectatem habere, deduxeritq; inde non esse ex extraneis, in hoc capitulo intendit ex eo q; demonstratio est de omni, sempiternitatem eorū: quorum est demonstratio ostendere. & tria facit. Primo ponit primas duas propositū continentes conclusiones, quarum secunda oritur ex prima posita p̄ modū consequētis, vnius conditionalis, cuius antecedens fecimus mediū, & sequelā manifestauimus &c. Subdiditq; quasi aduersatiuam propositionem ad priorum declarationem perfectam. Tertiam secundo cōclusionem: quia diffinitio est de numero eorū, quæ ingrediū tur demonstrationem satis cōmode inseruit. tertio qūo non sempiternorum simpliciter, quæ tamen sæpe fiunt

B

scientia sit, quarta conclusione declarat, quia hoc contradicere determinationi videbatur.

ADVERTE circa literā duo. primū est q; textus glosatus à. S. Tho. affirmatiue legitur, ibi (Quòd aūt vniuersaliter nō ipsius est.) Dico aūt hoc, quia aliorū textus habet. (Quòd aūt vniuersaliter &c.) secūdū est, q; cū multa antiqua cōmētaria. s. Tho. viderim in nullo inueni glosata ab eo verba textus immediate sequentia (ly quare & conclusionē. vsq; ad ly, similiter se habet &c.) Miror aūt de hoc, quia in antiquis textus exēplaribus verba illa inueniuntur. & sunt hæc, cum sit, nō vniuersalē aūt, q; hoc quidē erit, hoc aūt non erit, ex quibus est. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed qm̄ nunc est. Quę saluo meliori iudicio pñt sic continuari cū expositione. S. Tho. quare & conclusionē necesse est esse sempiternam, cum sit præmissa vniuersalis. non vniuersalē aūt præmissam dico, q; hoc quidem erit, hoc aūt non erit. i. qñ in hoc vel nūc cōtinget. & in hoc alio vel tūc nō continget cōiungi terminos ex q̄bus est, & p̄pea cum tali p̄missa non est

C

syllogyzare. i. cōcludere vniuersaliter, sed qm̄ nunc est.

Num non vniuersalitas conclusionis inferat non vniuersalitatem alterius p̄missę. dubi.

CIrca probationē prime & secūde cōclusionis dubitatur, qa non videt̄ verū quod ibi assumit̄ & exponit̄ à S. Tho. s. q; non vīritas cōclusionis inferat nō vīritatē alterius p̄missę. hoc. n. falsum esse apparet. in primo tertio nō solū syllogizando sed demonstrādo: vt patet dicēdo. oīs homo est risibilis. oīs homo est aīal. ergo quoddā aīal est risibile. vbi euidēter apparet cōclusionē nō vīem esse. et tñ p̄missę sunt vīes prioristicę: et posterioristicę etc. Rñsio.

Ad hoc dicitur dupliciter & bene. primo, q; dictum Aristo. &. S. Tho. intelligendum est de præmisisis assumentibus vere medium: q; in prima tñ figura contingit sumere: in qua mediū primo, subiicitur. & tertio præest: nanque siquidem fallit q; si conclusio non est vniuersalis: & vere mediū assumit: q; oportet alterā præmissarū

D

esse non vniuersalē. & quia instantia adducta assumpsit mediū, quod & primo & tertio subest, ideo non est contra intentionem textus. Secundo dicitur q; illud dictum est verum vniuersaliter in omni figura: stando tamē infra limites demonstrationis. nō enim nunc loquimur de forma syllogistica simpliciter, sed ad demonstratiuā materiam applicata &c. Et dicitur q; illa conclusio scilicet quoddam aīal est risibile & sibi similes, sunt per se & de oī, vt ex dictis patet. & vniuersaliter oīs cōclusio ex necessarijs cōclusa tā in illo, q̄ quocūq; alio modo est necessaria, quia ex necessarijs nō sequit̄ nisi necessariū, vt docuit Arist. oēm aūt p̄positionē necessariam esse per se, & consequēter de oī, supra declaratū & p̄batū est &c. Vñ licet ista. aīal est risibile. sit p̄ accidēs, & ista, quoddā aīal est risibile, sit particularis prioristice p̄p singularū particulare, reductiue tñ apud posterioristicum est de oī, qm̄ nihil ē sumere, sub quodā aīali, qd̄ nō sit risibile, & nullū T,c.17. Cap.6.

tempus est sumere inquo nō sit risibile oē contentū sub quodā aīali &c. (vt de se patet &c.) Sed contra: qm̄ de oī posterioristicū p̄supponit de omni prioristicū: ergo re sponsio nulla. Ad hoc dicitur, cp illa ꝓpositio virtualiter est de omni prioristice: qm̄ omne quoddam animal est risibile &c. & hoc sufficit. Dixi vtrāq; rñsionem esse bonam: qm̄ prima rñsio connexionem prædicati cū subiecto absolute cōsiderans: cp posterioristici negocij primaria intentione est: veritatem dicit, secunda totā propositionem amplectens: cp â posterioristico alienum nō est: veritatem quoq; declarat. vtraq; ergo bona est: sed prima Aristotelis mentem demonstrationi potissimę intentam penetrare magis videtur.

Scīa qūo sit corruptibilium. primo metaphysicę. t.cō.4.&.5.

CIrca propositionem illam. Scientia est corruptibilium fm accidens notanda sunt duo. Primo causa a S.Tho.posita, qua motus est Aristoteles ad eius appositionem. Secundo sensus multiplex eiusdem. Causa propter quam adiecit hic hanc propositionem, fuit diuersitas opinionis suæ ab opinione Platonis. Cum.n. esset cōmunis animi conceptio, cp scientia est impossibilium aliter se habere, & sempiternorum. Plato secutus in hoc Cratilum & Heraclitum, dixit, cp entium corruptibiliū, quæ apud nos sunt scientia nō est: & adinuenit ideas horum entium, separatas ab eis fm esse, incorruptibiles & perpetuas, de quibus dixit dari diffinitiones & demonstrationes: & ad hoc sequebatur, cp sciendo huiusmodi ideas, nescīebamus entia corruptibilia q̄ apud nos sunt, (vt Septimo Metaphysicæ deducitur) & maxime singu

T.cō.53. laria &c. Aristo.autem sensibilia sequens & nihil intelligens esse, ad quod sensibilia non manuducūt: tales ideas figmenta putauit: & scientiā esse corruptibilium, & sempiternorum saluauit: & vltra hoc posuit scientiā esse corruptibiliū fm accidens. Intuitus siquidem est in re corruptibili, puta Socrate, naturā seu essentiam. s. humanitatem: & conditiones eius indiuiduales. s. has carnes, hæc ossa, hunc locum &c. Considerandamq; censuit naturam nō consideratis indiuiduantibus conditionibus. (sicut & vnius pomi videtur color viso odore.) et qm̄ natura cuiusq; rei absq; conditionibus indiuiduantibus cōsiderata, fm rem quidem est coniuncta singulari, fm abstractionem vero intellectus, seu fm se, non includit aliquod singularium, & corruptio omnis & motus ad singularia per se terminatur: ideo naturas rerum: fm se sumptas incorruptibiles & perpetuas dixit, & de eis dari diffinitiones & demonstrationes, & de corruptibilibus (incorruptibiliter sumptis) scientiam esse ponens, ipsa corruptibilia fm accidens sciri posuit, cum dixisset. ergo, incorruptibilium & sempiternorum esse diffinitiones, & demonstratiōes: ne forte crederes talia sempiterna ideas esse: aut quæcunq; separata fm res à corruptibilibus, addit, cp etiam ipsorum corruptibilium fm accidens, scientia est, vt Platonis opinionem simul & cām elideret &c. opinio quidē deīcit in expositiōe istius ꝓpositionis (vt patebit.) Causa autem quia declarat, cp radix illa opinionis platonicæ. s. corruptibilium non potest esse scientia, intelligi debet, per se, & non per accidens. Et consequenter cp deceptus est, non distinguens inter per se: & per ac

1.elench. cidens: nec mirum, quia etiam sapientes (vt Primo Elenchorum dicitur) per accidens falli contingit.

Cap.4. Ad euidentiam autem sensus prædictæ propositionis aduerte, cp ly fm accidens, potest determinare ly corruptibiliū: & pōt determinare ly est. Si primo modo sumatur, tūc ly corruptibilium stat pro vniuersalibus. Et est sensus, cp scientia est eoꝝ vl'ium quæ sunt corruptibilia per accñs: & absq; dubio hoc verū est: quia sciētia est nō de vl'ibus separatis fm rem à singularibus, quæ corrumpuntur (vt plato posuit) sed vl'ibus habentibus esse in particularibus generalibus & corruptibilibus: & consequenter est de his, quæ corruptibilia sunt fm accidens. i. aliud (particulare. s.) vel fm accidens. i. fm particularia quæ accidunt eis vt sic &c. Si autem secundo modo sumatur sic ly corruptibilium stat pro particularibus: & est sensus cp scientia per accidens terminatur ad corruptibilia. i. particularia q̄ p̄ se corruptibilia sunt. Et ideo absolute corruptibilia vocātur. & hic sensus est non minus verus: & magis (vt arbitror) fm mētem Aristotelis.

Verus quidem dupliciter. Primo quia cum scientia per se & primo terminetur ad vniuersalia, quæ incorruptibilia sunt, non separata fm esse à corruptibilibus (vt plato posuit) sed in quibus continentur singularia corruptibilia: oportet cp scientia p accidens terminetur ad singularia. Dictum est enim cp scire rem prout est in alio, est scire rem illam fm accidens. Tali siquidem modo. Sciens omnem dualitatem esse parem, scit hanc dualitatem esse parem &c. & sciens hominis naturā scit omnia hominis singularia &c. secundo quia ex eo cp sciētia per se & primo terminatur ad vniuersalia, extendere se potest adminiculo inferiorum virium ad singularia corruptibilia, quorum naturæ sunt illa vniuersalia. Potest.n. sciens vti vniuersali cognito dupliciter. Vno modo vt obiecto: & hoc facit cum intellectuales limites nō egreditur, diffiniendo demonstrādo passiones &c. Alio modo vt medio respectu singularium & hoc ministerio inferiorum virium applicatus facit: quoties conclusio est propositio singularis: oportet siquidem tunc alteram p̄missarum saltem esse vniuersalem. Quia ergo sciētia nostra est de vniuersalibus sempiternis, non talibus, quæ singularium naturæ nō sunt, vt plato posuit, sed talibus, vt eorū applicatione ad corruptibilia, quorum sunt naturæ, ipsorum corruptibilium notitiam habeamns, corruptibilium dicit scientiam esse per accidens: tum quia terminari ad indiuidua corruptibilia nō conuenit scientiæ in intellectu consistenti & directe, sed dum egredit quodammodo & reflectitur adminiculo sensuum supra corruptibilia in quibus saluatur vniuersale illud &c. Dixit autem hunc sensum esse magis intentum ab Aristotele primo. Quia iuxta hūc tm̄ sensum actualiter scimus & vniuersalia incorruptibilia & singularia eorum corruptibilia, licet diuersimode. Secundū enim priores sensus vniuersale actualiter sciri tantūmodo dicebatur (vt patet.) Et consequēter funditus oppositā opinio destruitur, dum ad omnia scientiam extendimus. secundo quia fm hunc sensum dicta peripateticorum profundius intelligūtur: dum dicitur ab eis: cp diffinitiones & demonstrationes rerum extra animam existentium & particularium sunt. vt habetur à Commentatore primo de anima. commento octauo &c.

Cō.d. Vniuer sens: p tua.

Ad supra dictorum maiorem euidentiam aduerte cp cum dicitur naturas rerum corruptibilium fm se sumptas, de quibus dantur demonstrationes & diffinitiōes, esse incorruptibiles & perpetuas potest intelligi dupliciter. Vno modo positiue: & sic est sensus cp nunquā desinunt esse in rerum natura: quia semper aliquod indiuiduum eorum saluatur: licet hoc & illud corrumpatur. & hoc licet de multarum rerum naturis fm ponentes æternitatem mundi verificari posset, non tamen posset fm eos, de omnibus, quorum est scientia, verificari. Clarum est enim (vt inferiora omittamus) quæ in alīs terræ quartis perpetuari forte dicentur: cp coniunctiones, & situs & aspectus cælestium corporum in rerum natura semper non sunt &c. propterea hoc modo intelligēdum non est: vniuersalia incorruptibilia & perpetua esse. Alio ergo modo intelligitur. s. negatiue: & tunc est sensus: cp abstrahunt a corruptione & temporum differentiīs. i. non habent in se vnde corruptioni, aut tēpori subdant. licet hoc habeant fm quod in particularibus sunt: quorum per se primo tam generatio q̄ corruptio est. & hic sensus est verus in omnibus: qm̄ siue in rerum natura res sint, siue non vniuersaliter conceptæ, variabilitatem aliquā non incurrūt. nihil.n. minus habitudines & connexiones rosę ad ea, quæ per se illi insunt, saluantur (particularibus rosis corruptis: q̄ existentibus) vt patet

inductiue

inductiue in his, quæ per se insunt secundū omnes modos perseitatis, vt nunc probabitur. Cōstat autē ꝙ neq; in diffinitione, nec in scientia cadunt nisi ea quæ per se insunt.

Num positiones, in quibus prædicatur prędicata quidditatiua, vel essentialia, sint perpetuę veritatis.

CIrca supradictas conclusiones simul occurrit dubiū, an propositiones, in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel essentialia sint perpetuæ veritatis. Videtur enim ꝙ non, ex duobus. Primo ex eo quod dicitur in secundo perihermenias. ꝙ non sequitur, est homo mortuus. ergo est homo: quia mortuum opponitur hoī. Ex hoc arguitur sic. nō magis opponitur homini mors: q̄ nō esse: sed mortuo homine propositio quidditatiua: puta Sor. est homo, reddit̄ falsa. ergo vniuersaliter quacunq; re non existente falsa est p̄dicatio quidditatiua de illa: & sic in hyeme ista erit falsa. Rosa est substantia. Secundo ex eo ꝙ in prædicamentis dicitur, ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. Ex hoc enim clare habetur si res non est perpetuo tempore: ꝙ nec etiam veritas orationis perpetua perseuerat. Mutabitur enim oratio de vera in falsam re non existente.

Cap. 2.

In fuba circa finem.

In oppositum autē est textus dicens: ꝙ tam diffinitio q̄ demonstratio sempiternorum est. Ad hoc dicitur: ꝙ omnes ppositiones quidditatiuæ & essentiales sunt ęternę veritatis. & causa huius est: quia non significant rem habere quodcūq; esse: siue in intellectu diuino, aut creato, sed abstrahunt ab omni esse (vt in metaphysica deo fauente declarabitur.) Pro nunc aūt suppositis his, quæ in sexto capitulo diximus de necessitate propositionū, in quibus species de singulari prædicatur. probatur dupliciter intentum rationibus logicalibus. Primo sic, oīs propositio categorica, ad cuius subiectum necessario sequitur prædicatum, est necessaria & perpetua: oēs propositiones quidditatiuæ & essentiales sunt huiusmodi. ergo. minor est clara. Maior autem habetur ab Aristotele in cap̄. 4. vbi declarauit sempiternitatem propositionis attendi penes sequelam prædicati ad subiectum. dixit enim ideo istam esse sempiternam, homo est animal, quia semper tenet consequentia, A est homo. ergo est animal. & probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicentibus: ꝙ omnis conditionalis simpliciter vera: est simpliciter necessaria & perpetua. & ꝙ consequētia bona & formalis equiualet conditionali: & ꝙ vtraq; equialet quo ad necessitatem & perpetuitatem: categorice illas sustentanti. æqualis siquidem necessitatis & perpetuitatis sunt, si sortes est homo, est animal. & sortes est homo. ergo est animal. & homo est animal. cuius virtute illę tenent. Si igitur consequentia & conditionalis necessitatem & sempiternitatem habent: oportet ꝙ etiam categorica huiusmodi perpetua sit. secundo sic, duorum contradictoriorum necesse est alterum esse verum. sed hęc sunt duo contradictoria, homo est animal, homo nō est animal, etiam homine non existente (vt patet ex post prædicamentis.) capitulo de oppositis. ergo necesse est alterum esse verum. Quæritur ergo quod eorum sit verum. Si affirmatiuum, habetur intētum. Si negatiuum, tunc sic, homo non est animal, ergo homo nō est animal rationale. à superiori ad inferius destructiue. homo non est animal rationale. ergo homo non est homo à diffinitione ad diffinitū. hoc est manifeste īpossibile. ergo &c.

Cap. 6. primo dubio fine.

T. cō. 8.

Cō. 8. Vniuersales sunt perpetua.

Ad primum in oppositum dicitur: ꝙ aliud est loqui de ista consequentia. Sor. est homo mortuus, ergo est homo, & aliud de veritate istius, Sor. est homo, posito casu, ꝙ Sortes sit mortuus. Differunt enim hęc adinuicem multum: quoniam in illa consequentia, mortuum ponit̄ pars significati per accidens, in ista autem propositione non significatur, sed supponitur tm̄: vt denotās Sortem non existere (vt enim superius dictum fuit) necessitas in propositionibus & consequentijs attenditur penes connexionem significatorū per terminos. & non penes exi-

Ad obiecta ad oppositum.

A stentiam eorundem. Vnde quia quando dicitur, Sortes est homo mortuus. ly mortuus destruit significatū per ly. homo, quia nihil aliud significatur nisi ꝙ Sor. est cadauer humanū, & ideo non sequitur, ergo Sortes est homo: quia humanum cadauer non est homo. Cum autem absolute dicitur. Sor. est homo: (si non æquiuoce sortes nomine vtaris) quātūcunq; supponas ipsum nō esse, seu mortuum esse: non variatur veritas propositionis: licet ex hac hypothesi varietur res incōplexa: qm̄ res, quam vocamus Sortes: non est: sed in cadauer est mutata. & propter hoc (vt diximus) decipiūtur multi in hac re: qm̄ illi cadaueri Sortis īponit vulgus: de quo patet: nec hominem nec animal dici. Et hinc patet error dicentium: ꝙ mortuum additum homini cum dicitur. Sor. est homo mortuus, non opponitur viuo, quod quidditatiue clauditur in homine, sed actuali viuere: iam enim nosti: quid significat ly homo mortuus: & ꝙ sicut humanum cadauer quidditatiue opponit̄ viuo: sic homo mortuus.

Caſ. ſexto dubio prīo.

vbi ſupra cap̄. 6.

B Clarius autem elucescit quod dicimus: si ęquiualentem consequētiam scrutatus fueris dicentem. Sor. est homo pictus. ergo est homo. Quando ergo dicitur. non magis opponitur mors homini q̄ non esse. i. non existere. dicit̄ ꝙ hoc est simpliciter falsum: qm̄ mortuum additum homini destruit eius significatum. non existens vero illud non destruit. vt de se patet. Dicitur præterea ad minorē, quod falsum est: ꝙ Sorte mortuo: falsa reddatur ista. sortes est homo. licet falsa sit ista. & tunc semper. Sortes mortuus est homo. Ad fm dicitur, ꝙ illa auctoritas Aristotelis male exponitur arguendo: qm̄ intelligit̄ non deesse: vel non esse rei incomplexæ: sed de esse & nō esse significati complexi ipsius orationis: ita ꝙ sensus est: ab eo ꝙ res significata per orationem (non per eius terminos) est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Hic aūt sensus nihil obstat dictis: quoniam significatum p̄ enunciatiōes quidditatiuas & essentiales ita se habet vt significatum sit licet termini nō sint &c.

C ANtequam vltra procedatur: quia hinc sumitur ꝙ scientia est vniuersalium: ideo declarādum est, quot modis intelligitur propositio illa. Sciendum est ergo ꝙ cum vniuersale dicat hæc duo. s. rem vniuersalem: quadrupliciter sumi potest. primo pro re, secundo pro vniuersalitate, tertio pro toto coniuncto ex re & vniuersalitate, quasi ex duabus partibus. quarto pro toto coniuncto: sed non quasi ex partibus, sed sicut ex re & rei conditione, sine qua non &c. Primo modo sensus est. Scientia est rerum. secundo modo scientia est vniuersalitatum. tertio autem scientia est totius compositi. s. rerum vniuersalium. quarto demum modo sensus est, Scientia est rerum: quæ habent vniuersalitatem tanq̄ conditionem, sine qua non sciuntur &c. Quis autem horum sensuū verus & intentus à peripateticis sit manifestari facile potest, præsupponendo significatum similium propositionum: in quac unq; materia fiant &c. s. ꝙ cum dicitur.

Quō ſciētia ſit vñium.

Scientia est, hominis, bouis, celi, dei &c. nihil significatur nisi ꝙ scientia ipsa ad hominem bouem &c. termina tur tanq̄ ad obiectum cognitum &c. hoc siquidem sensu dicimus, mathematicam esse numerorum & magnitudinum: & physicam rerum naturalium: & medicinā corporis humani scientiam &c. Hoc enim stante dicitur ꝙ primus sensus non est intentus à philosophis per illam propositionem sed sit verus: aliquo modo &c. Nō est intentus quidē: quia si solū hoc voluissent dicere, sat fuisset dicere, ꝙ sciētia est rerū & nō oportuisset vīs vocabulo vti. Veritas vero est: quia sciētia nostra ad res ipsas terminatur aliquo aūt modo: quia scientia non terminatur ad res qūolibet sumptas: aut qualitercūq; se habentes &c. quia non ad singulares singulariter &c.

D

Primus nō intēditur à philoſophis.

verꝰ tm̄ eſt.

Scds nō intēdit̄ à philoſophis.

Secundus quoq; sensus extra intentionē philosophorum est, licet verus particulariter sit. Logica enim est scientia de vniuersalitatibus, non autem aliæ scientiæ. proferentes autem dictam propositionem de scientia in cōmuni

Verꝰ particulariter in logica.

Tertius falsus est.

communi loquũtur. Tertius vero sensus omnino falsus est: qm̃ scientia nulla est circa tale compositũ nisi forte per accidens &c. Scientiæ.n. reales sunt de rebus, quæ sunt in rerum natura. tale aũt cõpositum nihil est in rerum natura (vt dicitur in primo de aĩa.) Scientiæ quoq; rationales de intentionibus sunt, & nõ de compositis ex intentionibus & rebus &c. Nunquã siquidem in aliqua diffinitione dicitur, A. vniuersale est. B. &c. sed. A. est &c. & similiter in syllogismis nõ assumitur omne. A. vniuersale est quod &c. & simpliciter omne. A. est. B.

T. cõ. 8. vide. cõ. c. 8.

Quartus est verus & intentus.

Quartus igitur sensus est verus & intentus: verus quidẽ, qa scientiæ obiectum est res ipsa: qm̃ ad ipsam sciendi actus terminatur, aliter scientiæ reales non essent de rebus. Et quia res non potest intellectui obĩci & sciendi actũ terminare, nisi repræsentet absq; conditionibus indiuidualibus, quod est repr̃sentari vniuersaliter, & rem habere vniuersalitatis conditionem, ideo habentium vniuersalitatem vt conditionẽ sine qua non, scientia est.

Verus.

Intentus.

Intentus aũt à peripateticis est, quia volunt dicere per hanc, propositionem q; scientia est de rebus, non singulariter sumptis, quia sic variabilitati subsunt, sed vniuersaliter sumptis: ita q; vniuersalitas, seu vniuersaliter concipi non est res scita, nec ratio q; res sciatur, nec pars rei scitę, nec terminat actum sciendi, sed est conditio sine qua res nõ scitur ab intellectu nr̃o directe. Sicut approximatio ignis ad combustibile, nec est ignis, nec pars eius, nec ratio q; comburat, nec principium comburẽdi, sed conditio sine qua non potest comburere. Diligenter autẽ notato hæc quæ diximus, qm̃ ex his habes quomodo res obiectum sciẽtiæ sit, & qũo vniuersalia sint extra animam, & qũo de eis probentur passiones & assignentur diffinitiones, & qũo prędicentur in propositionibus, & genera sint & species, & in prędicamentis reponant̃, & similia. semper enim intelligitur de vniuersalibus fm quartũ sensum. i. de rebus vniuersalitate fultis tanq; conditione sine qua non: taliter siquidem rebus hæc oĩa conueniunt, præter q̃ esse in rerum natura, q; ipsis vniuersalibus conuenit absq; vniuersalitatis conditione, licet non demonstretur de eis absq; illa &c. Et si cõtra hoc arguatur q; fm hũc sensum scientia & diffinitiones &c. non sint de rebus extra animam, sic, scientia est de vniuersalibus. i. rebus habentibus vniuersalitatis conditionem: res habentes talẽ conditionẽ, vt sic, non sunt extra animam: ergo scientia non est de rebus exist̃tibus extra animam. Rñdetur q; in tali processu qualitercunq; formetur accidentis fallacia, vel figuræ dictionis, vel à fm quid ad simpliciter inuenitur, quia proceditur à modo rei, seu à re cum tali conditione, quod idem est, ad rẽ ipsam &c. vt patet. qa in præmissis sumitur res scita vel diffinita vel prædicabilis &c. sulta tali conditione vniuersalitatis, in conclusione autem, res ipsa, quæ actum sciendi terminat absq; cõditione, sine qua non diffinitur, nec scitur, nec prædicatur &c. concluditur non esse extra animã, quod sophisticum est. deberet. n. sic cõcludi, ergo scientia non est de rebus exist̃tibus extra aĩam, absq; vl'itatis cõditione, quę extra aĩam non inuenitur, & hoc est verissimum.

Quæ propositiones sint sempiternæ veritatis, & demonstrationem ingrediantur.

CIrca quartam conclusionem, & ea, quæ à. S. Tho. in eius expositione dicuntur, notandæ sunt in primis duę distinctiones, ac deinde ad declarationem proceden dũ est. Prima distinctio est ista. Sempiternitas est duplex. quædam simpliciter, & quædam talis. Sempiternum simpliciter est, quod nunquam esse desinit, vt hominem esse, animal, & triangulum habere tres. Sempiternum autem tale est, quod nunquam tali tempore deficit, vel simpliciter, vt solem oriri, & eclipsim esse, & similia, vel vt in pluribus, vt sub cane esse siccitatem, & frigus sub capricorno, & similia &c. Secunda distinctio est, q; ea, quæ sæpe in rerũ natura fiunt, possunt considerari dupliciter. primo in ordine ad subiecta sua absolute, vt eclipsis ad lunam, & siccitas ad dies caniculares. secundo in ordine ad subiecta eadem sic disposita, vt eclipsis ad lunam in tali situ &c. & siccitas ad aerem caniculare, extraneis accidẽtibus sublatis. Et ex his p̃libatis sciendum est, q; ea, quæ sunt sæpe, vtrãq; sempiternitatem habent diuersimode sumpta. si. n. considerent in ordine ad subiecta sua absolute sic sempiternitatem talẽ habent (vt patet) qm̃ semper insunt quãdo nata sunt inesse, vel simpliciter, vt in cęlestibus: vel vt in pluribus, vt in inferioribus &c. Si autem cõsiderẽtur in ordine ad subiecta sic disposita, vel situata &c. sic sunt sempiterna simpliciter, qm̃ est ĩpossibile subiectis sic acceptis abesse talia. non potest siquidem fieri, vt Lunæ in tali situ respectu solis & terræ &c. eclipsis non insit &c. Et qm̃ propositiones sunt signa rerũ, vtroq; modo propositiões formatæ, sempiternę veritatis sunt, & demõstratiões ingrediuntur. propter quod inter propositiones de omni & necessarias, non solum necessarias simpliciter numeraimus, sed etiam necessarias necessitate physica distincta in duos ordines, proportionaliter ad ea quæ nunc dicimus &c. Ne autem videamur hoc voluntarie dicere, ostẽditur propositum ratione: q; enim propositiones, in quibus ea, quæ sæpe fiunt, de suis subiectis absolute enunciantur, sempiternę veritatis, (modo dicto) sint, clarum est ex eo q; signa sunt rerum taliter sempiternarũ. Quòd vero talis sempiternitas sufficiat ad demonstrationem, probatur dupliciter. Primo, quia, cum sempiternitas necessitatem sequatur, & ad hoc q; de rebus naturalibus habeatur scientia sufficiat q; habeãt talem necessitatem, tam in se, q; in propositionibus de eis formatis, quia necessitas in propositionibus ex rerum necessitate oritur & illius est signum: consequẽs est quod talis sempiternitas ad demonstrationes sufficiat. Et confirmatur hoc auctoritate Alberti dicentis quod sempiternitas in propositionibus demonstrationis, est propter necessitatem materiæ, circa quam versatur, ac per hoc nõ est maior sempiternitas in propositionibus, q̃ in rebus necessitas exigenda. Secundo, quia qualis est proportio demonstrationis simpliciter ad necessarium & sempiternũ simpliciter, talis est proportio demonstrationis physicæ ad necessarium physicum (vt patet) huiusmodi autem sempiterna, de quibus loquimur, naturalem necessitatem & sempiternitatem habere constat: demonstrationem ergo non simpliciter, sed physicam ingredi non prohibentur. Quia vero hoc in loco circa demonstrationem simpliciter, expositorum intentio versatur, ideo conati sunt reducere ea quæ sæpe fiunt ad sempiternitatem simpliciter, ita vt de eis formari possent propositiones simpliciter sempiternæ, & dixerunt sumenda esse talia quæ sæpe fiunt in ordine ad sua subiecta sic disposita &c. & sic ex præmissis taliter ordinatis, demonstrationẽ simpl'r fieri docuerunt. Et quia hoc obscuris verbis dixerunt, ideo breuiter declarãda censeo. Dicunt q; ista, quæ sæpe fiunt, sunt sempiterna in ordine ad causas vel simpliciter sumptas, vt in cælestibus: vel non impeditas, vt in inferioribus. &c. Quæ verba possunt dupliciter intelligi. vno modo vt huiusmodi sint sempiterna in ordine ad causas præcise, & fm hunc sensum falsitatem continent, vt efficaciter probauimus in cap. 6. qa tam altera præmissarum q; conclusio, esset non sempiterna. Alio mõ possunt intelligi huiusmodi esse sempiterna in ordine ad causas, sed non præcise. sed propter causas etiam in ordine ad subiecta sempiterna, ita q; licet in ordine ad ipsa subiecta absolute sumpta sempiternitatem simpliciter non habeant, in ordine tamen ad subiecta sumpta fm eam dispositionem, qua causis per se connexa sunt sempiternitatem simpliciter propter ipsas causas habẽt &c. & hic est sensus intentus ab eis. Vnde Albertus dicit, q; licet eclipsis non insit Lunæ semper, inest tamen semper Lunæ sumptæ sub causa eclipsis, puta lune in tali situ, &c. &. s. Tho. in fine huius capituli loquẽs de his

de his ait. In vtriſq; autem ordinandę ſic ſunt demonſtrationes, vt ex vniuerſalibus inferat̃ cõcluſio vniuerſalis, remouendo illa, in quibus põt eſſe defectus vel ex parte tẽporis, vel ex parte cauſæ. vbi aperte vult, quod ſublatis defectibus termini ſumendi ſunt, quod nihil aliud eſt q̃ ſumere eos, vt ſunt ſub talibus diſpoſitionibus, quibus defectus tam temporis, q̃ impedimenti excluduntur.

Ad maiorem autem claritatem dictorum ſcire debes, q̃ inter iſtos tres rerum ordines de quibus habet̃ ſciẽtia, magna differentia eſt quo ad applicationem vniuerſaliũ ad ſingularia &c. In his enim, quæ ſemper ſunt ſimpliciter, ſufficit ſingulare ſubiectum, ſub vniuerſali ſubſumere, vt omnis dualitas eſt par, hæc eſt dualitas. ergo &c. In his autem, quæ ſemper ſunt regulariter, vt in cęleſtibus, oportet ſubſumere tẽpus ſingularizatum, qm̃ non omni tempore ſimpliciter inueniunt̃, & dicere, ſed nunc terra interponitur inter ſolem &c. In his vero quæ ſemper ſunt deductis impedimentis, oportet vltra hæc ſubſumere & ſingularizare cauſas, per excluſionẽ, impedimẽtoꝝ, & dicere, ſed hoc nunc ex talibus principijs non deficientibus nec impeditis generatur. ergo &c.

Quòd demonſtratio eſt ex propriis & non ex communibus. *Cap.* 10.

QVoniam autem manifeſtum, q̃ vnumquodq; demonſtrare nõ eſt, niſi ex vniuſcuiuſq; principijs, ſi quod monſtratur inſit ſecundum q̃ illud, non eſt ſcire hoc. Etſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtratum ſit, & immediatis. Eſt enim ſic monſtrare, quemadmodum Bryſo quadraturam. ſecundũ cõmune enim monſtrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non ſecundũ q̃ illud ſcit, ſecundum accidens. neq; enim coaptari poſſet demonſtratio & in aliud genus. Vnumquodq; autem ſcimus non ſecundum accidens, quando ſecundũ illud cognoſcamus, ſecundum q̃ ineſt ex principijs illius, ſecundũ q̃ illud. vt duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs huius. Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem cognatione eſſe. ſi vero non, ſed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monſtrantur quidem ſimiliter. differũt vero, ipſum enim, quòd, alterius ſcientiæ, ſubiectum nanq; genus alterũ, ipſum vero, propter quid, ſuperioris, cuius per ſe paſſiones ſunt. Quare & ex his manifeſtum, quòd non eſt demonſtrare vnumquodq; ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principijs. Sed horum principia habent commune. Si vero manifeſtum eſt hoc, manifeſtũ & quòd non eſt vniuſcuiuſq; propria principia demonſtrare. erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium. & nanq; magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit, ex prioribus enim ſciuit, cùm ex non cauſatis ſciat cauſis. quare ſi magis ſciuit, & maxime, & ſi ſcientia illa eſſet, & magis, & maxime. Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus, niſi vt A dictum eſt, geometricæ in perſpectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Summa huius capituli hæc eſt.

DEmonſtratio procedit ex principijs vniuſcuiuſque ſm quod illud eſt &c. probatur dupliciter à priori. Primo quia ad ſcire non ſufficit diſcurrere ex veris, inde monſtrabilibus & immediatis. quod probat̃ dupliciter. primo exemplo Briſſonis. ſecundo quia tales rationes, p cedunt ex cõmunibus illi & alijs, quia in alijs non proximis eædem rationes locũ habent. ſecũdo probatur, quia ſcire non ex principijs illius inquantum eſt illud, eſt ſcire illud non ſm q̃ eſt illud, quia demonſtratiue ſcire nõ cõuenit in aliud genus: ſed taliter ſcire eſt ſcire illud ſm accidens, quia vnũ quodq; ſm accidens ſcitur quando non (ſm q̃ tale) ſcitur &c. Prima concło & principalis.

Si per ſe illud. i. paſſio vel medium ineſt cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem proximitate eſſe &c. B Corr.

Si vero nõ, paſſio vel mediũ per ſe ineſt ſubiecto &c. Sed ſicut harmonica per arithmeticã, ſimiliter demonſtratur. Tunc (quia eſt) talium cõcluſionũ, eſt alterius. i. inferioris, quia genus ſubiectum eſt alterum: propter qd vero ſuperioris, cuius ſunt paſſiones per ſe. Secunda cõcło.

Quare non eſt vniuſcuiuſq; principia prima demonſtrare. ſequela probatur dupliciter à priori. primo quia ſunt principia omnium. ſecundo quia ſciẽtia illorum eſt ꝓpria omnibus. i. eſt ex omnibus tanq; ex proprijs &c. quod probatur, quia intelligens ex ſuperioribus cauſis magis ſcit, quia ex prioribus &c. Tertia cõcło.

Scientia illa eſt magis, & maxime ſcientia &c. Corr.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo oſtendere q̃ demonſtratio eſt ex proprijs, & non ex cõmunibus, quod perinde eſt ac oſtẽdere q̃ eſt ex his quæ ſunt ſm q̃ ipſum, tria facit. primo oſtendit hoc vniuerſaliter, prima concluſione, & eius correlario. ſecundo quomodo hoc ſaluetur in ſubalternis ſcientijs, ſecũda concluſione oſtendit. tertio quomodo in cõmuniſsima ſcientia metaphyſica. ſ. inueniatur inſinuat in probatione ſecunda tertiæ concluſionis ex duabus prioribus ſequentibus. C

Num ſi Paſſio, vel medium non per ſe inſit ſubiecto, ex tali proceſſu fiat demonſtratio,

CIrca ſecundam concluſionem dubitatur, quomodo eſt poſsibile, q̃ paſsio vel medium nõ per ſe inſit ſubiecto, & tamen fiat demonſtratio. hæc. n. ſibiinuicem aduerſantur, & deſtruunt ſe mutuo. Si enim paſsio non ineſt per ſe ſubiecto, concluſio erit per accidens & non neceſſaria, & ſi medium non ineſt per ſe ſubiecto altera prẽmiſſarum, in qua medium ſubiecto coniungitur, per accidens & non neceſſaria erit, & conſequenter demonſtratiuus ſyllogiſmus de his, aut ex his non fit. ex oppoſito, ſi demonſtratio fit, oportet, & præmiſſas omnes, & concluſionem neceſſariam & per ſe eſſe. (vt ex dictis patet &c.) Quomodo ergo verificabit̃ quod Ariſtoteles dicit in ſecunda cõcluſione. ſi vero nõ, ſiſt demonſtrant̃. D

Ad euidentiam huius difficultatis ſciẽdum eſt, q̃ paſsio pyramidis vel trianguli ſeu numeri, vel numeralis, portionis, & vniuerſaliter cuiuſq; pertinentis ad ſcientiam ſubalternantem, quam ſcientia ſubalternata nouit ſuo ineſſe ſubiecto, aliquo modo ineſt per ſe ſubiecto ſubalternatæ, & aliquo modo non per ſe, ſed per accidens. Subiectum. n. ſcientiæ ſubalternatæ, cum includat in ſe id quod eſt ſuperioris ſcientiæ, & addat extraneam differentiam vt ſupra dixit. S. Tho. & infra declarabit̃, inquantum includit id quod eſt ſuperioris, eius paſsiones per ſe ſibi vendicat, inquantum vero addit differentiam extraneam, illas non per ſe ſibi coniungit. quia id, ratione cuius aliquid per ſe ineſt, eiuſdem generis eſſe oportet cũ eo quod per ſe ineſt (vt pluries dictum eſt.) circa. t. cõ. 30. Cap. 13.

Rurſus,

Rursus, quia medium proprium, cui talis passio primo E
ineſt, eſt de genere ſuperioris ſcientię, & ſubiectum ſub-
alternatæ alterum eſt à ſubiecto ſubalternantis per diffe
rentiam nõ illius generis, ſed extraneam. oportet ipſum
quoq; medium aliquo modo per ſe, & aliquo modo non
per ſe in ſubiecto ſubalternatæ inueniri, eo modo quo de
paſsione dictum eſt, eo ꝙ medium & paſsio eiuſdẽ ſim-
T.cõ. 20. pliciter generis ponũtur eſſe. Subiectum aũt aliquo mo-
ſuprà. ca. 7. do eiuſdẽ, & aliquo modo extranei &c. Rurſus, quia
ſubiectum ſciẽtiæ ſubalternatæ eſt proprium eius ſubie-
ctũ, ratione extraneæ differentię (qm̃ per illam diſtingui
tur à ſubalternantis ſubiecto) cum loquimur de his, quæ
inſunt ſubiecto ſubalternatę, vt diſtinctæ à ſubalternan-
te magis debemus inſpicere quam habitudinem habeat
ad differẽtiam illam extraneam, q̃ quæ ſit eorum habi-
tudo ad illius differẽtiæ ſubſtratum, quod de proprijs ſu
perioris ſciẽtiæ eſt &c. His prælibatis facile eſt rñſio-
nem deducere: quia in præſenti textu eſt ſermo non de
quibuſcũq; non per ſe, ſed de his quæ per ſe non inſunt, F
ſicut paſsiones ſubalternantis ſubiecti ſubalternato in-
ſunt &c. Vnde Ariſtoteles non dixit, Si vero non ſimili
ter demonſtrãtur, ſed dixit (ſi vero non, ſed ſicut harmo-
nica per arithmeticã, huius ſimiliter demonſtrãtur) qua-
ſi diceret, ſi paſsio vel medium non ineſt ſubiecto ſimpli
citer per ſe, ſed taliter per ſe, ſicut ſubalternãs per ſe ineſt
ſubalternatis, fiunt nihilominus demonſtrationes, per il
lud tñ medium quod ſuperioris eſt: cuius illa paſsio eſt
ſimpliciter per ſe &c. Dicitur ergo ad dubiũ. ꝙ quia
nec medium, nec paſsio ſuperioris ſciẽtiæ ſeu ſubalternã
tis, per ſe ineſt ſubiecto ſubalternatę ratione differentiæ
extraneæ, quam addit, ideo Ariſtoteles ſubalternatum
taliter intuens, ea non per ſe dixit. quia vero & paſsio &
medium huiuſmodi inſunt per ſe (eidem ſubiecto) ratio-
ne ſubſtrati, ideo in ea demonſtratione aſſumi dixit &c.
& medium eſſe ſciẽtiæ ſuperioris, & ſubiectum inferio-
ris docuit. Non repugnãt igitur quæ dixit, ſed ſubtiliter
intellecta, modum demonſtrandi in his quæ non oĩno p G
ſe inſunt, nec propria ſunt inſinuant &c. Nec obſtat
dictis ſi in huiuſmodi demonſtrationibus ſubiectum vi-
deamur ponere aggregatum per accidẽs. ſ. coniunctum
ex ſubſtrato, & differẽtia extranea, puta lineam viſualẽ,
& de toto coniuncto præmiſſas facere per ſe. quia tam
medium q̃ paſsio per ſe ineſt illi ratiõe ſubſtrati &c. hoc
inquam non obſtat præſenti intentioni, qm̃ ſiue ſubie-
ctum ſubalternatæ ſit aggregatum per accidẽs, ſiue non
(neutrum. n. nunc diximus) propoſitiones ſupradictę p
3. di. x. q. j. ar. 2. ſe ſunt, docuit ſiquidem. S. Tho. in tertio ſen. diſt. x. q.
1. ar. 2. ꝙ ad perfeitatem propoſitionis licet exigatur, q̃c-
quid eſt in prædicato per ſe conuenire ſubiecto, & pro-
pterea iſta non eſt per ſe. Sor. eſt homo albus. cũ contin-
gat ipſam eſſe falſam, non tamen exigitur, cuilibet quod
eſt in ſubiecto p ſe ineſſe ipſum prædicatũ, & propterea
iſta eſt per ſe. Sor. albus eſt homo &c. cum ſit neceſſaria
& ſempiternę veritatis &c. nihil ergo officit perfeitati
dictarum propoſitionum ſi ſubiectum earum poſuimus H
circa. t. cõ. 30. coniunctum. de quo (ratione ſubſtrati) medium & paſ-
ſionem, per ſe prædicauimus. Verum autẽ inter ſub-
ſtratum, & illam differẽtiam accidentalem, qua in ſub-
alternata ſciẽtia ſubiectum fit, ſit per ſe cõnexio. Et vtrũ
coniunctum totum ſit per accidens: in cap. 13. vbi de ſub
alternatione ſciẽtiarum agetur, aliquid dicetur &c.

Num Metaphyſica ſit vere ſcientia.

CIrca vltimum correlariũ occurrit dubitatio, an me-
taphyſica ipſa ſit vere ſcientia. Ingerunt enim duo
dubitationem hanc. Primum eſt, quia vere ſcientia pro
Prohemio. cedit ex veris cauſis in eſſendo. Metaphyſica autem nõ
videtur poſſe procedere ex veris cauſis in eſſendo, quia
Cap. 4. paſsiones entis idem ſunt realiter cum ente, & conſequẽ
ter non habent cauſam per quam inſint &c. Secundum
eſt quia metaphyſica ſapientia eſt. vt dicitur in primo
metaphyſicę. ſapientia autem cõtra ſcientiam diſtingui
tur in ſexto ethicorum. Hoc dubium, quia partim lo-
gicale, partim autem metaphyſicale eſt, ideo nunc ſuc-
cincte tractabimus, in metaphyſice, ſi Deus nobis con-
ceſſerit vitam, quæ hic inchoamus terminaturi. Dicen-
dum ergo ꝙ metaphyſica vere eſt ſcientia. vt Ari. loqui T.c.1.
tur in hoc libro de ſcientia demonſtratiua &c. Tum qa
non ſolum paſsiones entis habent cauſam, ſed etiã ipſum
ens. vt in principio ſexti metaphyſicę dicit Ariſt. Tum
quia paſsiones partium entis habẽt cauſas &c. Tum qa Cap. 1.
ad rationem ſcientiæ humano intellectui conformis ſuf-
ficit ſcire ex cauſis in eſſendo virtualiter, & non exigitur
ſcire ex cauſis formaliter, vt ex ſupradictis patet in capi-
tulo ſecũdo. & p hoc patet ſolutio primę obiectionis, qa
illud non obſtat. Alia enim quæ diximus pactum refor-
mauit. Ad ſecundam autem obiectionem dicitur du-
pliciter, Primo ꝙ ſcientia dupliciter ſumitur, vno mo-
do vt ſic. i. vt habitus per demonſtrationem acquiſitus.
Alio modo, vt virtus. i. vt bonum reddit habentem &
eius opus. & ſimiliter ſapiẽtia dupliciter conſideratur. ſ.
vt virtus, & vt per demonſtrationem acquiritur &c. Si
loquimur de ſapientia & ſcientia (vt in genere virtutis
ſunt) ſic vna non eſt alia, ſed contra aliam diſtinguiẽ, qm̃
alio modo perficitur intellectus iudicando de rerum na-
turis, per cauſas altiſsimas, & alio modo per cauſas infe-
riores &c. vnde & circa agibilia, alia virtus eſt, per quã
iudicamus per cauſas inferiores. ſ. ſineſis, & alia, ſm̃ quã
iudicamus per cauſas altiores, ſ. gnome, vt patet ſexto
ethicorum. Si autem loquimur de ſapientia & ſcientia,
vt per demonſtrationem acquiruntur, ſic ſapientia ſciẽ- Cap. 3.
tia eſt &c. Et quia Ariſt. in ſexto ethi. loquebaẽ de eis,
vt virtutes ſunt, vt expreſſe dicit. S. Tho. ſuper Boetiũ Boe. de
de trini. q. 5. articulo primo. ideo ſapientiam contra ſciẽ- trini. q.
tiam diſtinxit, ponens quinq; virtutes intellectuales. Se- 5. ar. 1.
cundo dicitur quod ſapientia non diſtinguiẽ contra ſciẽ-
tiam, ſicut vna ſpecies contra aliam, ſed ſicut proprium
contra commune. ſicut perfectiſsimum animal contra
animal cõmuniter dictum, & perfectiſsimum entium
contra ens &c. Sciẽtia enim nihil aliud nominat niſi ha-
bitum per demonſtrationem acquiſitum, quod cõmune
eſt omnibus ſcientijs. Sapientia vero notat talem habi-
tum ex primis cauſis rerum procedentem, quod eſt vlti
mum in quod poteſt ſcientia, & proprium vni tm̃ &c. T.c.2.
Et quia virtus rei attenditur ſm̃ vltimum ſui poſſe, vt di Cap.1.
citur in primo cęli ideo ſapientia non ſolum eſt ſcientia,
ſed eſt maxime ſcientia, & virtus oĩum ſcientiarum &c.
vt in ſexto ethicorum habetur, vtraq; reſponſio. s. Tho.
conſona eſt, licet ſola ſecũda formaliter habeatur ab ipſo
in. q. ſupradictis &c.

De principijs communibus & proprijs demon- t.c.3.
ſtrationis. *Cap.* 11.

DIfficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut
nõ. difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vni
uſcuiuſq; principijs ſcimus, aut nõ, quod eſt ſci-
re. exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris
quibuſdã ſyllogiſmum, & primis ſcire. hoc au-
tem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe.
Dico autẽ principia in vnoquoq; genere hæc,
quæ ꝙ ſunt, non contingit monſtrare. Quid igi
tur ſignificant & prima, & quæ ex his, accipi-
tur. ꝙ autem ſunt, principia quidem neceſſe eſt
accipere, alia vero monſtrare, vt quid vnitas,
aut quid rectum, aut triangulum. eſſe autẽ vni-
tatem accipere, & magnitudinem, altera vero
monſtrare. Sunt autem, quibus vtuntur in de-
monſtratiuis ſciẽtijs, alia quidẽ propria vniuſ-
cuiuſq;

cuiuſq; ſcientiæ, alia vero cõmunia. communia autem ſecundum proportionem, quoniam vtile vtiq; quantum in eo, quod ſub ſcientiam eſt, genere. propria quidẽ, quemadmodum lineã eſſe talem, & rectum: communia vero, vt ſi ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia ſunt reliqua. ſufficiens autem eſt vnumquodq; horum, quantum eſt in genere. idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur inexiſtentia per ſe, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. horum autem paſſiones per ſe, quid quidem ſignificat vnaquæq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrãgulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut cõcurrere. quòd autem ſunt, monſtrant & per cõmunia, & ex demonſtratis. & Aſtrologia cõſimiliter. Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponuntur. hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonſtrant: & tertiũ, paſsiones, quarum quid ſignificat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtũ, q̃ eſt: non enim ſimiliter planum, q̃ numerus eſt, & q̃ frigidũ & calidum. & paſsiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant, hoc, quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus. Non eſt autem ſuppoſitio, neq; petitio, quod neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe. non enim ad extrinſecam rationẽ demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima, quoniam neq; ſyllogiſmus. ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem nõ ſemper. Quæcunq; igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi vero, aut nulla inexiſtẽte opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt addiſcentis opinioni, aut quod aliquis demõſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur nõ moſtrans. Termini quidẽ igit nõ ſunt ſuppoſitiões, neq; n. eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in ꝓpoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autẽ ſolũ intelligere oportet.

A hoc autem non eſt ſuppoſitio, niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunq; exiſtentibus, eo q̃ illa ſunt, fit concluſio. Neq; Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, q̃ non oportet falſo vti, Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam deſcriptam, non rectam exiſtentem. Geometra vero nihil concludit, eo q̃ hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quæ per hæc oſtenduntur. Præterea petitio & ſuppoſitio omnis, aut vt totũ, aut vt in parte: definitiões vero neutrũ horum. Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit.

B eſſe quidem igitur vnum de multis verum dicere, neceſſe eſt. non enim erit vniuerſale, niſi hoc ſit. ſi autem vniuerſale non ſit, medium non erit, quare neq; demonſtratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe, non æquiuoce.

Summa huius capituli hæc eſt.

DIfficile eſt cognoſcere ſi eſt ſciens aut non. probatur à priori quia difficile eſt diſcernere an ex proprijs cuiuſq; ſciamus, quod eſt vere ſcire, an non. quod probatur à ſigno, quia opinamur quandoq; ſcire, ſi ex veris & primis habeamus ſyllogiſmũ, quod ſm veritatem non eſt ſcire, ſed oportet proxima eſſe primis. **Cõcluſio.**

Principia in vnoquoq; genere ſunt illa, quæ cum ſint vera non contingit demonſtrare. **Diffinitio.**

C Quid ſignificant prima, & quæ ex his ſunt differentia accipiendum. vt quid vnitas & quid rectum. **cõueniẽtia.**

Quòd ſint principia, neceſſe eſt accipere, vt vnitatem eſſe: q̃ vero ſint alia, neceſſe eſt monſtrare **Differẽtia.**

Principiorum, quibus vtuntur demonſtratiuæ ſcientiæ aliqua ſunt cõmunia, vt ſi ab æqualibus æqualia demas: aliqua ꝓpria, vt lineã eſſe huiuſmodi & rectum. **Diuiſio.**

Principia cõmunia ſunt quæ ſm analogiã quãtũ vtile eſt in eo quod eſt ſub ſcientia genera accipiuntur. **Diffinitio.**

Sufficiens eſt acceptio cõmunium principiorũ applicatorum ad genus propriũ. declaratur à ſigno, quia idẽ faciet geometra, ſi non de omnibus accipiat, ſed in magnitudinibus. **Concluſio.**

Propria principia ſunt, quę accipiunt eſſe, & hoc eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur quę ſunt per ſe. i. paſsiones quarum quid ſignificãt accipiũt, & q̃ ſint demonſtrãt per cõmunia & ex his quæ demonſtrantur, declarãt quia. **Diſtõ.**

Omnis demonſtratiua ſciẽtia circa tria eſt. ſ. quæ ſupponuntur eſſe: genus ſ. ſubiectum, cuius per ſe paſsionũ ſpeculatiua eſt: & dignitates, ex quibus demonſtrat primis: & paſsiones, quarum quid ſignificant vnaquæq; ſcientia accipit. **Declaratio.**

D Et ſi quaſdam ſcientias nihil prohibeat quædam horum deſpicere, quia nõ ſimiliter manifeſta ſunt in omnibus ſcientijs, genus ſubiectum & paſsio, ſicut & cõmunia deſpici contingit, quia valde nota ſunt: tria tamen ſupradicta in omni ſunt ſcientia, ſ. circa quod, & quod, & ex quibus demonſtratur. **Fxcluſio.**

Quod propter ſeipſum eſſe neceſſe eſt & videri neceſſe eſt, nõ eſt petitio neq; ſuppoſitio, ſed dignitas. probatur à priori, quia non eſt ad exterius rationẽ, ſed eam, quæ eſt in anima inſtare: quod probatur dupliciter à poſteriori. & qa neq; ſyllogiſmus eſt eius, & qa ad exterius rõnem ſemp eſt inſtare, ad interius non ſemper. **Diſtõ.**

Omne demonſtrabile, quod accipitur eſſe abſq; demonſtratione. **Diſtõ.**

monſtratione. ſi (probabile eſt diſcenti) ſuppoſitio eſt: ſi neutrale petitio, ſi contrarium quæſtio. E

Cõcluſio. Termini ſuppoſitiones non ſunt. Sed in propoſitionibus ſuppoſitiones ſunt. probatur prima pars à priori dupliciter. primo quia nec eſſe, nec nõ eſſe dicunt. ſecundo quia intelligere eos oportet, ꝙ ſupponere non eſt, niſi audire ſupponere dicatur.

Excluſio. Geometra dicens lineam deſcriptam rectam aut pedalem, quæ non eſt recta aut pedalis falſum non ſupponit (vt quidã dicunt) quia geometra nihil concludit de hac, quã poſuit linea, ſed de vl̃, quæ per hanc intelligitur.

Probatio tertia p̃cedẽtis cõcluſionis. Amplius oĩs petitio, aut ſuppoſitio, aut ſicut totũ eſt, aut ſicut in parte: termini aũt neutrum horum. ergo.

Concluſio cõditiõalis. Si demonſtratio erit ſpecies, aut vnum aliquid extra multa eſſe non eſt neceſſe, eſſe tamen vnum de multis verum dicere neceſſe eſt. probatur ſecunda ſequela à deſtructione cõſequentis ad deſtructionem antecedentis, quia aliter non erit vniuerſale, & conſequenter non erit medium, & conſequenter non erit demonſtratio. proba F tur ſimiliter vtraq; conſequentia vltimo illata, quia in demonſtratione oportet vnum & idem non æquiuoce de pluribus eſſe.

Series autem hæc eſt.

CVM docuiſſet non ex cõmunibus, ſed proprĩjs principĩjs oportere procedere intendit in hoc capitulo tractare de principĩjs cõmunibus & proprĩjs diffinitiue & diuiſiue. & quinq; facit. primo neceſsitatem tractandi inſinuat vnica concluſione. ſecundo de ipſis principĩjs determinat diffiniendo principia cuiuſq; generis, & conſequentiam & differentiam inter principia & principiata ponendo, & diuidendo diffiniendoq; membra, vt clare liquet, excludens vltimo inſtantiam ſumptam ex eo, ꝙ non quælibet ſcientia in principio ſui omnium horum meminit. tertio deſcendit ad diffiniendum & diſcernendum ſpecies principior̃, diffiniẽdo quid ſit dignitas, qd ſuppoſitio, quid poſitio, & quid quæſtio. quarto qm̃ inter principia demonſtrationis in capitulo ſecũdo (diffini G tiõe) poſuerat & eius adhuc nõ meminerat hic, ideo vnica cõcluſione ab omnibus nunc ſupradictis eam ſeparat tribus rationibus hoc probans. Sed inter ſecundam & tertiam excludit inſtantiam ortam hic, ex eo ꝙ propoſitiones verum vel falſum dicere aſſerat tam in prima q̃ in ſecunda ratione, per hoc ſeparans ab eis diffinitiones. quinto qm̃ de principio demonſtrationis, quod eſt diffinitio agebat, & diffinitio ſignificat ipſas naturas rerum, quas Plato ſeparatas ponebat, ideo eas à principĩjs demonſtrationis excludit conditionali concluſione in calce poſita.

Num alijs ſcientijs à metaphyſica conueniat primorum, circa quę ſunt, quid eſt accipere.

CIrca conuenientiam primorum cum his quæ ex his ſunt, in hoc, ꝙ vtrorumq; neceſſe eſt accipere quid. aduerte. S. Tho. in expoſitione vult hoc intelligi in ſcientĩjs alĩjs à metaphyſica, quia cõſiderare de quæſtione qd eſt proprie metaphyſici eſt cuius eſt conſiderare de ſub- H ſtantia, cæterę autem ſcientiæ à metaphyſica accipiunt ipſum quid. hæc verba valde ꝓfunda ſunt, & multas habent dubitationes. Quomodo. ſ. metaphyſica non accipiat quid ſubiecti ſui, cum vniuerſaliter dictum ſit ſuperius ꝙ ſemper de ſubiecto præſupponitur quid, & quomodo aliæ ſcientiæ accipiant quid ſubiecti & paſsionis à metaphyſico, & an metaphyſici ſit conſiderare de quidditatibus ſubiector̃ & paſsionum aliarum ſcientiarum, & an metaphyſica ſola conſideret quęſtionem quid eſt, & quantum valeat illa redditio cauſæ, quia metaphyſicę proprie eſt cõſiderare quid eſt, ideo aliæ accipiunt qd & quia, metaphyſica eſt de ſubſtantia. ideo eius eſt proprie conſiderare de quod quid eſt: quia cum aliæ ſcięt̃ię ſint de ſubſtantia, & quidem partes non ſint hæc, qm̃ circa. t.c. 1. metaphyſicalia ſunt & horum Ariſtoteles hic non meminit, ſanctuſq; Tho. incidẽter hoc dixit. & in ſexto metaphyſicę de hoc tractatur, ideo illucuſq; different̃ oĩa: primo excepto, quod præſentis intentionis eſt, & facile ſoluitur. nõ enim dicimus metaphyſicalem doctrinam, aut diſcurſum non præcognoſcere & præſupponere qd & quia ſubiecti &c. & alias ſcientias hic præſupponere, ſed dicimus alias ſcientias hæc accipere, Metaphyſicam autem hęc non accipere: qm̃ caput eſt omnium, & à nulla accipit ſuperiori. & quia multum intereſt inter hoc, et illud (vt de ſe patet) ideo accipere hæc alĩjs ſcientĩjs à metaphyſica conuenire dictũ eſt. Amplius, qm̃ tota ſcięt̃ia inferior. i. aggregatum ex principio ſcientiæ, & ſcientia ipſa accipit quid à metaphyſico, tota autẽ metaphyſica nihil accipit, aut præſupponit quomodolibet, quia nihil ante ſe habet, conuenienter dictum eſt, alĩjs hoc ſcientĩjs conuenire non metaphyſicę. ꝙ ſi ad metaphyſicam hæc extendere vis, & accipere pro præſupponere, gloſare vis, & ꝓ metaphyſicã diſcurſum metaphyſicalem intelligere, ſententiam teneas, ſed linguam cohibeas.

Num Paſsio inter principia annumeretur, vel principiata.

CIrca diuiſionem principiorum ſcientiæ dubitatur, quia Ariſtoteles videtur ſibimet contrarius. In hac ſiquidem diuiſione numerat inter principia ſcientiæ; qd paſsionis, vt patet in exemplo. ſecundo quid dat de principĩjs proprĩjs, cum ait propria principia vt lineam eſſe huiuſmodi & rectum, recti enim nomine paſsio intelligitur, ſicut nomine lineæ ſubiectum. Vnde &. S. Tho. exponendo ait tam diffinitionem ſubiecti q̃ paſsionis inter principia propria ſcientiæ eſſe. In principio autem huius capituli aſsignando conuenientiam & differentiã inter principia, & ea quæ ex principĩjs ſunt, paſsionem non inter principia, ſed inter ea quæ ex principĩjs ſunt. i. principiata numerauit, dans exemplũ de vnitate & magnitudine tanq̃ principĩjs, & de recto & triangulo tanq̃ principiatis. paſsiones ergo & non principia, & principia eſſe dixit. quod eſt impoſsibile. Ad hoc facile reſpondetur dicendo, ꝙ cum principium relatiuum ſit, nõ inconuenit paſsiones reſpectu diuerſorum non eſſe principia & eſſe principia. Si enim paſsiones conſiderentur in ordine ad oĩa, quę continent̃ in aliquo genere ſubiecto de quo eſt ſcientia, ſic paſsio eſt inter principiata, qm̃ ex gñe ſubiecto oritur, & vnũ eſt illorũ principiator̃, quæ in illo genere continentur: ſi vero conſiderentur in ordine ad ſcientiam, quæ acquiritur de illo genere ſubiecto, ſic paſsio quoad ſuum quid ĩter principia numerata eſt, licet quo ad ſuum quia, inter principiata ſit. Et qa Ariſt. in principio capituli principia in vnoquoq; genere (omnium, quæ in illo genere ſunt) aſsignabat, ideo paſsionẽ inter ea q̃ ex principĩjs ſunt numerauit. Quia vero poſtmodum principia ſcientiæ determinauit, ideo inter principia paſsionem, quo ad ſuum quid numerauit. horum aũt ſignum eſt, ꝙ tũc abſolute dixit quid ſignificant prima, & quæ ex his &c. poſtmodum cum additione dixit principia, quibus vtuntur in demonſtratiuis ſcientĩjs ſunt &c. & ſic ex ipſorum vocabulorũ additione diſcretionem ſenſuum percipere poſſumus. Poſſet & ſecundo non inconuenienter dici, ꝙ primo paſsionem inter ea quæ ex principĩjs ſunt numerauit, nõ quid paſsionis, deinde non ipſam paſsionem, ſed eius quid inter principia computauit, & ſic nulla contradictio eſt inter dicta eius, quia diſtinctio rationis inter diffinitionem & diffinitum inuenta ſufficit ad diuerſitatem ſubiectorum in propoſitione faciendam, & ſic etſi ſit affirmatio & negatio eiuſdem non erit de eodem.

CIRCA deſcriptionem principiorũ propriorum aduertenda ſunt duo. primũ eſt ꝙ Ari. dicens ꝙ de linea. i. de ſubiecto accipitur eſſe, & hoc eſſe: inſinuauit de ſubiecto oportere accipi quid rei: ly enim hoc eſſe, quid nominis non ſonat, ſed quid rei, niſi vocabula peruertere velimus. ſecundum eſt ꝙ Ariſt. quid paſsionis inter propria principia vel non enumerat vel latenter ponit. ſi nõ enumerare credimus. qa inter principia minimum eſt,

præteriſſe

præteriſſe credimus principalius intentum. Si latenter
A ideo duobus modis inuenit in nobis intelligere ſic ſumptum. ſ. reſpectu primorum cõplexorum, quæ nunc dixi mus ſolo lumine intellectus clarere, & à tali intelligere habitum principiorũ intellectum vocamus, & reſpectu incõplexorum, quę (vt ſic) nec vera nec falſa ſunt, nec cõpoſitione, nec diuiſione percipiunt, ſed ſolo intellectuali aſpectu. & tale intelligere propter ſui excellentiam proprium nomen ſortitum eſt, & abſolute intelligere vocatur cõmunicato cum ſuperiorum ſpirituum operatione vocabulo. & ſic in propoſito ſumitur, cum dicit, terminos intelligere oportet, qm̃ diffinitiones, neq; diſcurrendo, neq; componendo, & diuidendo cognoſcimus (niſi ſorte per accidens) ſed ſimplici apprehenſione. Suppoſitiones autem, quæ eſſe vel non eſſe dicunt cõponendo & diuidendo intuemur. Appellauit aũt diffinitiones terminos ab ipſo terminãdi actu, qm̃ ſicut terminus rei rem ita cõplet, vt nihil deſit, aliter terminata non eſt, &
B nihil illius extra terminum eſt, aliter nõ concluderet totam rem quam terminaret, & nihil intra terminum eſt, quod illius rei aliquid non ſit, aliter proprius terminus eius non eſſet, ſed excederet terminus terminatum. ita diffinitio rem à prima potentia vſq; ad vltimum actum explicans, per omnia facit (vt de ſe patet.)

Intellectus qũo habit⁹ primorum principiorũ.

Quæ ſuppoſitiones rocentur.

Vide ſ tatores 6. meta

Quid dignitas.

CIRCA eandem deſcriptionem dignitatis aduerte, q̃ cum ratio multis modis ſumatur, in propoſito ſumit pro cauſa proxima euidentiæ propoſitionum. quæ quia qñq; interius, in anima. ſ. quandoq; exterius, ideo rationem diuiſit Ariſt. per interius & exterius. Intendens p (rationem interius) lumen intellectus agentis, & per rationem exterius, medium terminum. Ad cuius manifeſtationem ſciendum eſt q̃ propoſitiones dupliciter euidentes redduntur intellectui noſtro. Vno modo per ſolum lumen intellectus agentis. ſolum dicimus, nõ excludendo terminos eius, ſed extrinſeca, & iſtis cauſa, pxima tam euidẽtiæ quam aſſenſus noſtri, eſt id quod intus eſt. Interius ratio vocata ab Ariſt. eo quia ratio eſt q̃ videãtur illæ propoſitiones, & aſſentiamus eis, & animæ ipſæ intraneum eſt, vt pote connaturalem. Iſtæ autem ſunt
C primæ, ppoſitiões, quas dignitates vocamus, iuxta illud Cõmentatoris primo de aĩa, cõmẽto. 1. Intellectus agẽs eſt cã primarũ, ppõnum quo ad euidentiã. ſ. & aſſenſum.

Cõ. 1.

Quædam vero, ppoſitiones ſunt, quibus, vt fiant euidentes intellectui, nõ ſufficit interius lumen, ſed requirit medius terminus applicatus &c. & in iſtis cauſa, pxima euidentiæ & aſſenſus noſtri eſt ipſum medium exterius ratio vocata ab Ariſt. Ratio quidem quia ratio eſt, q̃ videantur propoſitiones illæ & aſſentiamus eis. Exterius vero, quia non ab ipſa natura animæ medĩ termini lumen emanat, ſed à ſenſibilibus, quæ extra animam ſunt acquiſitum eſt. huiuſmodi autem, ppoſitiones ſunt vere quidem. ſed non primæ, ſed demonſtrabiles, quæ ſuppoſitiones, vel petitiones, vel quęſtiones denominant &c. Contra primas, quia interius. i. ex natura quæ cõmunis oĩbus eſt ratio, non põt inſtari intrinſecus, licet extrinſecus ſm vocem poſsit contradici. Cõtra ſecũdas. Quia ex
D ſenſibilibus extra ratio venit rationibus apparentibus inſtari adeo poteſt, vt decipi etiam poſsimus, vt patet.

Cõ diffinitiones nõ ſuppoſitiones.

CIRCA illam concluſionẽ, qua dicitur terminos ſuppoſitiones non eſſe, nota in ſecunda ratione (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. poteſt nanq; (ly intelligere) ſumi dupliciter. Vno modo vt diſtinguitur contra ſentire, prout ab intelligere animam humanã intellectiuam vocamus, & ſic cõprehendit ſub ſe, omnes operationes intellectus cuiuſq;, & ſic non ſumitur hic dum dicit, q̃ terminos oportet intelligere &c. Alio modo ſumitur vt diſtinguitur contra ratiocinari. prout ab intelligere ſubſtantias ſeparatas intelligentias dicimus. & animam humanam rationalem potius q̃; intellectualem appellamus, & qm̃ apprehẽdere abſq; diſcurſu proprium eſt ſubſtantiarũ ſeparatarum, & animæ humanæ non niſi per quãdam participationẽ cõuenit, eo q̃ ſupremum infimi attingit infimũ ſupremi. vt Dionyſius. ait.

Definitio qũo ſit vniuerſaliũ, ſi nõ eſt vniuerſalis, neque particularis. T. cõ. 22.

T. c. 22.

Primo cap. 2. c. 1. poſt medium.

De vſu principiorum cõmunium & propriorum in ſcientijs demonſtratiuis. Cap. 12.

NOn contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demonſtratio, niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur aũt accipientibus primum de medio, q̃ verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere: conſimiliter autem & tertium. ſi enim datum eſt, de quo hominem verum dicere, ſi & non hominẽ verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non. erit enim verum dicere Callíam, ſi & nõ Callíam, tamen animal, non animal autem nõ. Cauſa autem, quoniam

primum

primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio, eo ꝙ eſt in pluribus. quare neq; ſi medium & idem eſt, & non idem, ad cõcluſionem nihil differt. Omne autẽ aſſerere, aut negare demonſtratio ad impoſſibile accipit: & hæc neq; ſemper vniuerſaliter, ſed quãtum ſufficiens eſt. ſufficiens autem eſt in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes fert, quemadmodum dictum eſt & prius. Communicant autẽ omnes ſcientiæ ſibiinuicem ſecundum cõmunia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquã ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant, neq; quod monſtrant. Et Dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare cõmunia: vt ꝙ omne aſſerere, aut negare: aut ꝙ æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla. Dialectica vero non eſt ita determinatorum quorundam, neq; generis alicuius vnius. non enim interrogaret. demonſtrantem enim non eſt interrogare, eo quòd oppoſitis exiſtentibus non monſtrauit idem. monſtratum eſt autem hoc in iſs, quæ de ſyllogiſmo. Si vero idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis: propoſitiones autem ſecundum vnamquanq; ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecũdum vnamquanq; ſcientiam: erit vtiq; aliqua interrogatio ſcientialis, ex quibus, qui ſecundum vnamquanq;, proprius fit ſyllogiſmus. Planum igitur, ꝙ non omnis interrogatio geometrica fuerit, neq; medicinalis: ſimiliter autẽ & in aliis: ſed ex quibus, aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt: aut ex eiſdem monſtratur Geometriæ, quemadmodũ Perſpectiua. cõſimiliter autem & in aliis. & de his quidem & rationem ſubiiciendum ex geometricis principiis, & concluſionibus. De principiis vero rationem non ſubiiciendum Geometræ, inquantum Geometra. conſimiliter autem & in aliis ſcientiis. Neq; igitur omnem interrogationem vnuſquiſq; ſcientificus interrogare debet: neq; omne interrogatum reſpondere de vnoquoq;: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. Si autem diſputabit cũ Geometra, inquantum Geometra, ſic, manifeſtum ꝙ bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, ꝙ neq; redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens. quare non erit in non Geometricis de Geometria diſputandum: latebit enim praue diſputans. cõ ſimiliter autẽ & in aliis ſcientiis ſe habet. Quoniam autem ſunt Geometricæ interrogatiões, ſunt ne igitur & non Geometricę? & iuxta vnã quanq; ſcientiam, quæ ſecundum ignorantiam qualem? nam Geometricæ ſunt? Et vtrum ſecũdum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus? Secundum Geometriã vero, aut ex alia arte. vt muſica eſt interrogatio nõ Geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere exiſtimare, Geometrica quodãmodo, & nõ Geometrica alio modo. Duplex. n. hoc, quemadmodũ irrhythmicum: & alterum quidẽ non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria. In Mathematicis vero non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper, quod duplex. de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur non dicitur omne. hæc autem ſunt, ac ſi intellectione viderentur. In rationibus vero latet. nunquid omnis circulus figura? ſi vero deſcripſerit, planum. quid autem, carmina circulus? manifeſtum, quod non ſunt. Non oportet aũt inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. quemadmodum. n. neq; propoſitio eſt, quę nõ eſt in pluribus, non. n. erit in omnibus: ex vniuerſalibus aũt ſyllogiſmus: planum ꝙ neq; inſtantia. eædem. n. propoſitiones, & inſtantiæ. quam. n. fert inſtantiã, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica. Contingit aũt quoſdam nõ ſyllogiſtice dicere, eo ꝙ ex vtriſq; conſequentia accipiunt: quemadmodũ & Cæneus facit, ꝙ ignis in multiplicata ꝓportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc eſt proportio. ſic autẽ non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimã, proportio ſequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio. Aliqñ quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, ſed nõ videtur. Si antem impoſsibile eſſet ex falſo verũ monſtrare, facile vtiq; eſſet reſoluere: conuerteretur enim ex neceſsitate. Sit enim A ens: hoc autem exiſtente, hæc ſunt, quæ noui, ꝙ ſunt, vt B: ex his itaq; monſtrabo, ꝙ illud eſt. Conuertũtur autẽ magis quæ ſunt in Mathematicis: qm̃ nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differũt ab iſs, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones. Augentur autem non per media, ſed eo ꝙ aſſumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rurſus hoc de D: & hoc in infinitũ. Et in latus: vt A, & de C, & de E. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: eſt igitur A de C. & eſt par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: eſt igitur A, de E.

Summa huius capituli hæc eſt.

NVlla demonſtratio vtitur hoc principio contingere ſimul affirmare & negare eſt impoſsibile, ſed non conuenit ſimul affirmare & negare. probatur à priori, quia ſi vteretur ex parte maioris extremitatis ſuperflue fieret, quia idem ſignificat dicẽdo homo eſt animal. & dicendo homo eſt animal, & non eſt non animal. ſi ex parte

parte medij aut minoris extremitatis nihil differt, quo ad illationem conclusionis & necessitatem præmissarū. non minus enim præmissæ sunt veræ, & sequitur cōclusio vera, si de medio affirmato tantum verificetur maior extremitas cū; si de eo affirmato & negato verificetur. & similiter est de minori extremitate tam respectu medij cū; maioris extremitatis. probatur, quia primum non solum de medio dicitur, sed de alio, quoniam de pluribus dicitur cū; medium.

2.pclusio. Demonstratio ducens ad impossibile vtitur hoc principio. omne affirmare aut negare verum est, & non semper vniuersaliter, sed contracto ad genus, circa quod demonstrationes sunt.

3.pclusio. Cōmunicant omnes scientiæ fm cōmunia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant.

4.pclusio. Dialectica & si aliqua vniuersaliter tentet demonstrare cōmunia omnibus vtitur.

5.pclusio. Sed dialectica non est sic determinatorum quorundā, neq; generis alicuius vnius. probatur à posteriori: quia si esset, non interrogaret. probatur, quia demonstrator non interrogat. probatur, quia idem oppositorum esse non potest demonstrari.

6.pclusio. In qualibet scientia sunt propriæ interrogationes scientiales. probatur à priori, quia propositio & interrogatio syllogistica idem sunt.

7.pclusio. Propriæ interrogationes in geometria sunt, ex quibus aut demonstratur aliquid de geometricis, aut aliqd demonstratur geometrice, sicut in speculatiua, & similiter est in alijs scientijs.

8.pclusio. De proprijs interrogationibus geometriæ ponenda est ratio ex principijs & cōclusionibus geometricis, principiorum vero ratio non est danda à geometra fm quòd geometra est, & similiter est in alijs.

9.pclusio. In qualibet scientia sunt propriæ responsiones, quę sunt fm illam determinatam scientiam. declaratur ex proprijs interrogationibus, quia non est vnumquēq; scientem quodlibet interrogare, nec fm omne interrogatum respondere.

10.pclusio. In qualibet sciētia sunt propriæ disputatiōes, quæ scilicet sunt vt inter geometras secūdum q; geometræ. probatur à priori, quia aliter non arguit geometra nisi secūdum accidens.

Corr. Quare non erit in non geometricis de geometria disputandum. probatur, quia latebit praue disputantem, & similiter est in alijs scientijs.

Q; prima. Vtrum sint aliquæ interrogationes non geometricę, & similiter in alijs scientijs.

Secunda. Vtrum interrogationes, quæ sunt secundum ignorantiam geometriæ sint geometricæ. & similiter in alijs scientijs.

Tertia. Vtrum syllogismus ignorantiæ in vnaquaq; scientia sit ex oppositis syllogismus, an paralogismus.

Ad primā. Interrogatio ex alia arte, puta musica, non geometrica est.

Secundam. Secundum ignorantiam geometrica quodammodo est, & quodammodo non geometrica. dicitur enim non geometricum dupliciter scilicet in nō habendo & praue habendo. sicut irrhithmicum dupliciter scilicet non sonans & praue sonans.

Tertiam. In doctrinis non similiter est paralogismus. probatur à priori. primo quia medium in eis semper est dupliciter scilicet de ipso omni, & ipsum de alio omni, & quod p̄dicatur non dicitur de omni. probatio maioris, quia hęc sunt videre intellectu. Declaratio huius probationis, licet in orationibus lateat q; omnis circulus sit figura, si tamen scribatur, manifestum est, quòd non sunt carmina circulus.

Propositio Non oportet ferre instantiam in ipsum syllogismum scilicet demonstratoris, si sit propositio inductiua. i. particularis. probatur à priori, quia instantia in demonstratione est propositio demonstratiua, quia quam ferunt

A instantiam propositionem faciunt, propositiō autem dē monstratiua vniuersalis est, quia de omni.

Aliquando non contingit syllogizare ex acceptis, cū accipiunt vtriq; inhęrentia vt Ceneus facit: aliquando contingit, sed non videtur. Secunda.

Si esset impossibile ex falso verū monstrare facile esset resoluere. probatur à priori, quia conuerteretur ex necessitate veritas conclusionis & præmissarum. vt patet in terminis A antecedente vero, & B consequente. Tertia.

Conuertuntur magis quæ sunt in mathematicis. probatur à priori, q̄m nullum accidens recipiunt: quod declaratur, quia in hoc differunt ab his, quæ sunt in disputationibus, sed assumunt diffinitiones. Quarta.

Augentur demonstrationes nō per media, sed in post assumendo: vt A de B: B de C: C de D, & hoc in infinitum. Et iterum in latus, vt A primo modo, de C tertio modo: & E tertio modo per B medium. vt infinitum, aut infinitum de numero pari & impari per numerum quantum. Quinta.

B *Series autem hæc est.*

INTENDENS in hoc capitulo declarare quomodo scientiæ vtātur cōmunibus, & proprijs, tria facit. & primo, quomodo vtantur cōmunibus declarare intendēs, primis duabus conclusionibus insinuat, quomodo vtantur principijs cōmunissimis addens in tertia conclusione, quomodo vtantur principijs cōmunibus vniuersaliter loquendo: apponitq; in quarta & quinta differentiā, quo ad vsum cōmunium inter speciales & cōmunes sciētias, & cōmunes inter se. secundo qūo vtantur proprijs insinuare intendens, qualiter interrogando respondēdo & disputando eis vtantur, quinq; sequentibus cōclusionibus ordinate enucleat. tertio adhuc circa propriorum vsum insistens, & qualiter cū decipiuntur proprijs vtantur declarare volens tres quæstiones circa proprias interrogationes, & syllogismos deceptorios proprios mouet & ordinate soluit vt posuimus. Sed circa tertiæ quæstionis solutionē, quia difficultatem patit, sic procedit: qm̄ in ipso principio responsionis in demonstratiuis nō esse paralogismos in dictione, declarat ex eo quod intellectu videntur adducens exemplum in fallacia æquiuocationis, & de similibus idem sumendum relinquens iudicium. deinde in prima ꝓpositione quales sint propriæ instantię in demonstratiuis interponendo subdit: subdit quidem quia hic determinandum erat qūo demonstrationes proprijs instando vterentur: interserit vero, quia hoc ad declarandam secundam responsionis partē, q. s. nō sunt paralogismi extra dictionem in demonstratiuis præparat: vnde prosequendo responsionem intendens, q; nec paralogismi extra dictionem fiunt in demonstratiuis: vel & in idem redit, intendens declarare, quod demonstrationes habent hoc peculiare, q; vtunt proprijs absq; ea forma syllogistica, cuius negligētia fit sophisma consequētis in alijs, & per hoc habetur, q; in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ex quo non est ille, de quo maxime est dubium, quia inquam hoc intendit & sophisma consequentis à positione consequentis fieri, & ex puris affirmatiuis in secūda figura, æquiualet. eo q; syllogismus in secunda figura ex affirmatiuis vtitur medio vt consequente & antecedente. primum sicut arguens à positione consequentis vtit vno & eodē vt consequēte & antecedente, ideo in secunda ꝓpositione declarat quandoq; licere ex affirmato bis prædicato syllogizare, & q̄nq; non. & ex tertia ꝓpositione conditionali, subintellecta vera categorica. s. q; demonstratio non potest esse ex falsis, quæ ponit particulariter antecedens illius conditiōalis intentū habetur quod diximus, & confirmat quarta ꝓpositione idem alia rōne specialiter in mathematicis. quintam vero, quæ vltima est, ꝓpositionem, vel respondēs tacitę obiectioni, quę ex quarta ꝓpositione oriri pōt adiecit, vel vt rōne ad idem, vt in

S. Tho. habes, vel quia determinatis propriis interrogationibus, responsionibus, disputationibus, deceptionibus, tam dictione quàm extra dictionem, & instantijs supererat de propriis augmentationibus demonstrationum determinare.

Num prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam.

ita arg. cō. 2. physicorū. cō. 12.

CIrca primam conclusionē occurrit dubium. An prima principia ingrediantur formaliter demōstrationē ostensiuam. videtur enim cp sic. primo quia experimur hunc processum esse demonstratiuum (saltem materialiter loquendo) idem simul esse & non esse est impossibile: materiam primam esse sine forma est idem simul esse & non esse: ergo materiam primam esse absq; forma est impossibile. & tamen maior huius demonstrationis est principium primum in sua cōmunitate sumptum. ergo prima principia formaliter demonstrationem ingrediūtur. Secundo, quia Aristoteles in hac prima conclusione ponit expresse primum principium assumi in demonstratione ex parte maioris extremitatis, & experiētia cōuincit hoc posse fieri, vt patet in exemplo ex textu sumpto. s. homo est animal, & nō est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, et non est non animal. ergo idem quod prius. Tertio, quia nisi prima principia formaliter ingrederentur aliquam ostensiuā demonstrationem sequeretur alterum horum. s. vel cp inter cōclusionem demonstrabilem & prima principia esset infinita distātia, vel quod demonstratio ad impossibile esset prior demonstratione ostensiua: quorum vtrunq; est inconueniens. consequentia deducitur sic. sit A conclusio, quæ demonstretur per B principiū: & B per C & C: per D: & sic deinceps ascendendo: aut deuenietur ad id quod immediate concludetur ostensiue ex primis principijs, & habetur intentum, aut non: & si non, deuenietur ad aliquid, quod immediate concluditur ex primis principijs demonstratione ducente ad impossibile, & habetur fm inconueniens: aut nunq; deuenietur ad aliquid immediate conclusum ex primis principijs, & sic est distantia infinita inter conclusionem illam & prima principia. Si enim finita esset pertransiretur tandem, ascendendo ex conclusione ad ipsa principia.

Ad euidentiā huius dubitationis sciendum est cp principia ingredi demonstrationem, dupliciter intelligi potest. s. virtualiter & formaliter. Virtualiter ingredi demonstrationem est virtutem suam ad demonstrationē cooperari, & in proposito fit quando id, in quo saluatur principiorum virtus, illorum virtute conclusionem infert. & hoc modo non est dubium prima principia oēs demonstrationes ingredi, quoniam in omnibus præmissis, quæ demonstrationem integrant, saluatur primorū principiorum vis, qua conclusionem inferunt, roborant & confirmant, sicut in omnibus causis secundis vis primæ causæ operatur. Vnde Aristoteles ad scientiam requisita numerans loco præmissarum dignitates enumerauit causam principalem tangens, à qua omnes præmissæ deriuantur, & in hoc capitulo ait, quod omnes scientiæ cōmunicant fm cōmunia, vt ex qbus demonstrāt. i. vt dignitatibus seu principijs virtualiter (Modum autē declarare quo prima principia cooperantur omnibus p̄missis altioris negocij est, nec pigeret si logicus intellectus tantæ rei capax esset.) Formaliter autem ingredi demonstrationem est secundum seipsum in demonstratione assumi. Quod quia multipliciter in proposito fieri potest, duplici distinctione ad hoc elucidādum est opus.

Infrà T. c. 20. T. c. 27.

Prima est. principia prima dupliciter sumuntur. s. in terminis cōmunissimis, vt non contingit simul esse & non esse, & ad terminos speciales contracta, vt non contingit simul habere tres angulos & non habere, moueri & nō moueri, & huiusmodi. Secunda distinctio est, principia prima sumuntur dupliciter. s. in actu signato, vt non contingit simul esse, & non esse, moueri & non moueri, & similia. & in actu exercito, vt A est ens, & nō est non ens: & B mouetur & non mouetur, & huiusmodi. Cum enim primum principium sit. affirmationem & negationem eiusdem de eodem &c. non se compatiri: hoc quod dico, non contingit simul esse & non esse, vel affirmare & negare, vel moueri & non moueri, significant illud, sed non exercent affirmationem contingentem, & negationem non, vel ecōuerso. Illud vero quod dico A est ens & non est non ens & similia ipsius affirmationis coniunctionem & negationis separationem exercent. Secant autem se mutuo prædictæ distinctiones, quia & principia tam cōmuniter cp; contracte sumpta in actum signatum & exercitum diuiduntur: & ecōuerso, principia tam in actu signato cp; in exrrcito in cōmuniter sumpta & cōtracta secanē. Tangit vero vtraq; distinctio principia formaliter sumpta: quia cum membra vtriusq; coincidant, & membra primæ distinctionis principia sint formaliter sumpta, in omnibus membris principia formaliter sumēda erunt. Quòd autem primæ distinctionis membra principia sint formaliter sumpta, licet ex se euidens sit, tamen ex eo suaderi potest, cp superius formaliter sumitur non solum quādo secundum se sumitur, sed etiam quando applicatum ad suum inferius accipitur, eo cp inferius actu & intellectu includit in se superius. sicut in mathematicalibus non solum formaliter sumitur hoc principium, si ab æqualibus &c. quādo dicitur si ab æqualibus æqualia demas &c. sed etiam qñ dicitur, si ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines, & si ab æqualibus lineis &c. Potest ergo, ad propositum descendendo, principia prima ingredi formaliter demonstrationem ostensiuam, intelligi quadrupliciter. Primo, loquendo de principijs primis in sua cōmunitate sumptis in actu signato, puta cp hoc quod dico, non contingit esse & non esse, assumitur vt præmissa alicuius demonstrationis. & hoc modo non inuenit prima principia demonstrationem ostensiuam formaliter ingredi, vt primum argumentum & similia ostendunt & demonstrationes, in quibus principium ipsum concluditur de inferiori: quod fit, quando conclusio est principium contractum. verbi gratia. idem simul esse & nō esse non contingit: moueri & nō moueri sunt esse & nō esse: ergo idē simul moueri, & nō moueri nō contingit.

Secundo, loquēdo de principijs primis contractis tñ, & in actu signato. puta A non potest simul moueri & nō moueri, & hoc modo etiam demonstrationem ingrediūtur, vt patet in exemplo adducto de materia prima, dicendo, idem esse in actu & non in actu non contingit: materiā esse sine forma est materiam esse in actu & non in actu: ergo materiam esse sine forma non contingit, & sic de alijs. Tertio, potest intelligi de principijs primis in sua cōmunitate in actu exercito. puta A est ens & nō est nō ens. Et similiter quarto & vltimo modo, potest intelligi de principijs primis contractis in actu exercito. puta A est mobile & non est non mobile. Et neutro horum modorum principia prima demōstrationem ingrediuntur ostensiuam, quia superfluitatem demonstratio abhorret, vanum autem est postquā affirmauimus aliquid de aliquo addere negationem contradictorij ab eodem, sufficit enim affirmasse. Si enim intendimus demonstrare mundum non esse infinitum, sed finitum, nō oportet assumere, omne corpus est finitum & non est infinitum, sed sufficit dicere, omne corpus est finitum: mūdus est corpus: ergo &c. nihil enim minus vel magis efficax redditur demonstratio illius subtractione vel additione. Et nota cp quia Aristoteles de vsu primorū principiorum agebat nunc, vsus autem rei attendatur penes exercitium eius, ideo indistincte docens, quomodo demonstrationes accipiunt prima principia dixit, neque vnam demonstrationem ostensiuam illa accipere, intendens de illis in actu exercito (vt patet in exemplo subdito) homo est animal & non est non animal &c.

Ad primū

Ad primū ergo aliter rñdere non oportet qa primum membrum ostendit. Ad secundum dicitur ꝙ textus Aristotelis nō vniformiter videtur haberi apud omnes, &.s. Tho.textus.siquidem qui hodie cōmuniter inueni tur ille non est quem. S. Tho.glosauit, vt diligenter intuenti clare liquet,& longe melior est litera. S.Tho.litera cōmuni in hoc passu,vt patebit. Secundum enim cōmunem literam Aristoteles affirmat(conditionaliter tamen)principium primum assumi in demonstratione.Secundum vero literam.s.Tho.probat oppositum vt sum marie deduximus,& licet cōmuni literæ applicare verbales glo. S.Tho. sit difficile (nisi forte extorquendo) à sensu tamen sua expositio non longe est, quoniam dicimus,ꝙ propter formam syllogisticam illud affirmauit. & ꝙ conditionalis nihil ponit, sed vera est tam antecedente ꝙ consequente existente impossibili,& ꝙ breuitate vtens dicens principium primum contingere exercri in maiori extremitate, subintelligi voluit hoc esse superfluum,vt litera.s. Tho.habet, vel ipse exponendo adiecit,quoniam euidēs ex se est, licet alī antiqui sibi in hac expositione non consentiant. Sed contra hanc responsionem vt magis eluceſcat instatur dupliciter. Primo qa si volo concludere aliud inesse alicui, & eius oppositum non inesse, necessarium & non superfluum est conditionare maiorem extremitatem,affirmatione eius & negatione oppositi. V erbi gratia.si concludendum est mūdum esse & finitum & nō infinitum, oportet assumere, Omne corpus est finitum,& non infinitum:mundus est corpus:ergo mundus est finitus & non infinitus.Secundo quia illa additio non est superflua, quæ posito eo,cui additur,cadit sub dubio:sed posita affirmatione alicuius prædicati de aliquo adhuc cadit sub dubio remotio oppositæ negationis ab illo. ergo &c. minor exemplariter declaratur,quia scito ꝙ corpus sit animal adhuc nescitur & non est nō aīal,quia ista additio falsa est, cum eius cōtradictorium sit verum.s.corpus est non animal, vt patet. Ad primum horum dicitur, ꝙ aliud est loqui de requisitis ad syllogismum, & aliud de requisitis ad demonstrationem.licet enim ad formam syllogisticam integre seruandam stante illa hypothesi oporteret conditionare maiorem extremitatem affirmatione & negatione &c. quantum tamen ad vim demonstrandi non minus efficaciter concluderetur conclusio illa,si assumeretur,omne corpus est finitum ꝙ si cum negatiōe oppositi assumīt.nihil enim importat plus veritas istius,mundus est finitus & non est infinitus, ꝙ istius , mundus est finitus(vt de se patet) & forte antiqui ratione & formæ syllogisticæ sic intellexerunt Aristo.non ratione vis demonstratiuæ,quia hoc valde clarū est cuiꝙ disciplinato.

Secundo dicitur ꝙ conditionalis illa, si concludendū est mundum esse finitum,& non infinitum &c.est vera: sed tam antecedens ꝙ consequens est falsum, quoniam demonstratio non minus vitat superfluitatem in conclusione, ꝙ in præmissis. & ideo nulla demonstratio illam conclusionem concludit formaliter,sed virtualiter,dum concludit affirmatiuam, sed mundus est finitus. & hoc sufficit,ad hoc ꝙ sit scibilis,& merito, quia negatio per affirmationem cognoscitur & priuatio per habitum.

Ad secundum vero horum dicitur. ꝙ argumentum illud ex inaduertentia suppositionum procedit. corpus enim potest sumi dupliciter. V no modo pro corpore in cōmuni,cum abstractione ab inferioribus,& sic,si quæratur,aut est animal,aut est non animal,vere respondetur neutrum,quia illæ contradictoriæ non sunt, sed affirmatiuæ de prædicato finito & infinito, inter quas cū reduplicatione & præcisione &c. datur medium. si vero quæratur,aut est animal,aut nō est animal,negatiua cōceditur. qm̄ vera est denominatiue tm̄,& sic corpus habet simplicem suppositionem. Alio modo sumitur corpus vt supponit personaliter indefinite tm̄ & sic duę,quę cōtradictorię videnť simul verificanť, vt corpus est aīal, A et corpus nō est aīal, qa fm diuersa suppositā(licet vage) vtriꝙ parti substernitur (vt patet)si fiāt particulares, de quibus est idem iudiciū dicendo aliquod corpus est animal,& aliquod corpus non est animal. Sciendum est secundo,ꝙ cum dicitur affirmationi superflue addi negationem oppositi, intelligimus respectu eiusdem ad idē, & similiter,& quæcūꝙ contra sophisticas importunitates,qualia hæc ēt dicere consueuimus. alias de vsu primi principiī sermo non esset, & in æquiuoco laboraretur. & ideo cū dico,corpus est aīal,& nō est non aīal, corpus debet pro eodē,vel eisdē præcise accipi, vt stat sub affirmatione aīalis, & vt stat sub negatione non aīalis,aliter subiectum non esset idem. Constat autem adeo vt euidē tius apparere non patiatur natura humana,ꝙ vniformiter accepto subiecto,si affirmatio est vera,negatio est falsa,& econuerso. & ꝙ mente non contingit dubitare de negatione,posita affirmatione,licet ore instari possit,vt dicitur.4.metaphysi. His prælibatis iam patet ꝙ fal- T.c.9.
B sa est minor argumenti ,& ꝙ eius probatio corpus non vniformiter accipit,quoniam in prima cum dicitur corpus est animal,corpus ibi sumitur pro sensitiuis corporibus,licet confuse, in secunda autem cum dicitur , ꝙ hæc est falsa , corpus non est nō aīal , sumitur corpus pro non sensitiuis , pro quibus sua contradictoria est vera.s.corpus est non animal. Nos autem corpus vniformiter sumimus.& ideo concludimus superflue assumi in maiore extremitate affirmationem eius & negationem oppositi,& nihilominus dicemus hanc.s.corpus est animal.& & non est nō animal,esse veram , & eius oppositam sub cōtrarie.s.corpus non est animal , & est non animal,esse similiter veram, quoniam sunt in materia contingenti, & pro diuersis suppositis sumuntur (vt de se patet.)

Ad tertium principale dicitur,ꝙ loquendo de principijs in actu exercito, manifeste patet argumentum non concludere:quoniam supponitur ipsa sic sumpta esse & alia.ꝙ eis non repugnet assumi,& præmissę,cuius oppo
C situm ex superfluitate incidente iam liquet.Nec videtur concludere etiam loquendo de principijs primis in actu signato:dicam enim ꝙ nunquam deuenietur ad id quod immediate concluditur ex primis principijs, quia forte nulla est eorum immediata conclusio , quæ sit vere conclusio,sed venietur in geometria ad principia p se nota, & similiter in philosophia , & similiter in metaphysica, quæ sunt primę præmissę suarum demonstrationum,& illæ præmissæ reducentur in prima principia non eo modo quo conclusiones reducuntur in præmissas,sed quo principia secundaria reducunť ad priora , sicut in naturalibus aliqua reducuntur ad primas causas,vt effectus ad causas,vt ista inferiora ad superiora , & aliqua,vt causæ secundæ ad priores,vt inferiores sphæræ ad superiores, vel intelligentias.

CIRCA declaratione eiusdem conclusionis dubita- Devsu primorū principiorū ex parte minoris extremi
D tur,eo ꝙ Aristo.æquiuocare videtur de vsu primi principijs in maiore extremitate & minore & medio.ex parte siquidem maioris extremitatis ait,est animal,& non est non animal.ex parte autem medij & tertij,ait homo & non homo , Callias & non Callias. vbi clare patet ꝙ non vniformiter vtitur affirmatione & negatione,& cōsequenter in æquiuocationem lapsus apparet. Augetur ꝙ dubitatio, quia vti medio vel tertio taliter affirmato & negato,non est vti primo principio.nō enim significat primum principium ꝙ de A & non A prædicetur B: aut non prædicetur,sed potius ꝙ de A & non A verificatur B: ergo &c.

Ad euidentiam huius dubitationis , notandæ sunt duę distinctiones. Prima est quòd vti affirmatione & negatione simul,contingit dupliciter. V no modo vti affirmatione alicuius & negatione oppositi cōtradictorie, vt animal & non nō aīal. Alio modo vti affirmatione alicuius & negatione eiusdem,vt animal , & nō animal.

Secunda est propositionū demonstrationis ostensiuę:

aliæ sunt ex terminis conuertibilibus, vt hō est risibilis. Alie ex prædicato maiori, vt homo est animal: patet ista ex eo ꝙ oportet demonstrationis ostensiuæ propositiones esse non solum veras sed de omni, & per se, quod nō contingit nisi equa de equis vel maiora de minoribus prædicemus. His notatis dicitur ꝙ cum tota vis rationis Aristotelis ad declarādū vsum primi principij in demōstrationibus ostēsiuis stet in hoc, ꝙ aut demōstrator eget affirmatione & negatione simul ex parte p̄dicati: aut ex parte subiecti: nec sic, nec sic: ergo &c. & egere vsu affirmationis & negationis duobus modis cōtingat supradictis: uidens prędicatum semper maius, aut æquum subiecto esse, vidit ex parte prædicati non posse vti affirmatione & negatione eiusdem: quoniam falsa fuisset propositio. dicendo. homo est animal, & non animal, aut est rationalis & non rationalis, ac per hoc illum alium modū quo vti posit seruata veritate expresit. s. vtendo affirmatione vnius, & negatione oppositi contradictorie. & dicere, est animal, & non est nō animal. nec opus erat aliter dicere. Ex parte autem subiecti. licet videret vtroque modo posse vti veritate salua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione subiecti & negatione oppositi nunq̄ veritatem destruit, vt si dicatur, homo & non nō homo est aīal. aut risibilis. & vti affirmatione subiecti & negatione eiusdem. quia quando maius de minori prædicatur, nihil adimit veritatis. vt si dicatur, homo & non homo est animal, in terminis enim conuertibilibus hoc non liceret. licet inq̄ vtunq̄ viderit: quia tamē vti affirmatione & negatione oppositi, eadem ratione vanum esse apparet, quod pro manifesto relictum est circa prædicatum: ideo hoc sub silentio præteriuit & ad reliquum se transtulit. declarans ꝙ nihil refert quo ad inferēdā conclusionem, & veritatē præmissarū an de subiecto & eius negatione possit verificari prędicatū, qñ p̄dicatū maius potest esse subiecto, & consequenter neutro modo affirmatione & negatione simul vtitur demonstratio ostensiua. Et per hoc patet responsio ad primum. non. n. vitio æquiuocationis defecit, sed industria breuitatis, modos omnes circūspiciēs à demōstratione separauit.

Ad secundum dicitur, ꝙ cum primum principium (cuius meminit hic) dicat affirmationem & negationem non contingere simul ad excludēdas cauillationes, quod à plenitudine doctrinæ alienum non est, nedum affirmationem & negationem oppositi, quod primi principij veritas est, seperauit. sed etiam affirmationem & negationem eiusdem, quando veritatem compatitur, id est ex parte subiecti, quando prædicatū est maius, vbi quædam similitudo contradictionis est, extra demonstrationem ponere voluit. Et nota ꝙ cū idem iudicium de tertio & medio protulerit, medium ex parte subiecti accepit, & non ex parte prædicati, aliter nec esset eadem de vtroq̄ ratio, nec nihil differret, sed falsa esset minor, qm̄ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus. nec opus erat medij speciali-
H ter meminisse ex parte prædicati, qm̄ eadem de ipso ex parte prædicati & primo ratio est. Nec fallaris hoc in loco, putans, qñq̄ oportere in demōstratione assumi subiectum aut medium affirmatum & negatum, ad concludēdum de subiecto affirmato & negato. verbi gratia ad concludendum Callias & nō Callias est homo oportere dicere, homo, vel homo & non homo est animal, Callias & non Callias est homo, vel Callias & nō Callias est homo. & non homo. ergo Callias & nō Callias est animal, has chimeras procul abijce abs te: qm̄ demonstratio vnū de vno concludit, sicut & propositiones eius enunciant, vt supra dixit Aristote.

Quo nam primo principio vtatur demonstratio ducens ad impossibile, & quomodo.

CIRCA secundam conclusionem dubitatur, an sit intelligenda de omnibus primis principijs, an de hoc tantum, omne affirmare, aut negare verum est: & est
E quærere, an demonstratio ad impossibile vtatur etiam illo alio principio. s. non contingit simul esse & non esse. Videtur enim ꝙ indistincte de primis principijs accipiēdum sit quod dicitur, quia non minus demonstratio ducit ad impossibile oppositum isti primo principio, de Cap.
quolibet est affirmare vel negare q̄ ad impossibile oppositum illi non contingit simul esse, & non esse (vt de se patet) & exemplum clare habet ex fine primi perihermenias. vbi probatur ista propositio. vnūquodq̄ dum est, necesse est esse, ducendo ad impossibile hoc, quia. s. aliter Cap.
contingeret idem simul esse & non esse, vt clare habes ibi à. S. Tho. Et confirmatur ꝙa Auerrois in isto loco cō mento. s. 26. indistincte loquitur de istis duobus principijs dicens demonstrationem non egere enunciatione communi, nisi in duobus locis, quorum secundus est, quando demonstramus ad impossibile.

Ad euidentiam huius, oportet præsupponere eas, quas supra diximus, distinctiones de primis principijs,
F habere locum etiam in hoc principio, omne affirmare, aut negare verum est. quod exemplo facile est declarare. Accipitur siquidem communiter in actu signato, qñ dicitur, omne aut affirmare au negare &c. contracte vero in actu signato, vt hominem currere aut non currere est verum. communiter vero & contracte in actu exercito. vt a, est b: ergo non est dicendum a, non est b, &c.

Hoc stante quatuor dicimus. Primo & ambo hæc principia in actu signato siue communiter siue cōtracte sumpta ingrediuntur formaliter tam demonstrationem ostensiuam q̄ ducentē ad impossibile. & de primo quidem exempla sunt data. de secundo autem facile est cuique exercitato adducere, & habetur ibidem in primo perihermenias. Secundo dicimus, ꝙ illud principium, non contingit simul esse &c. in actu exercito, neque ingreditur demonstrationem ostensiuam (vt probatum est) neque ducētem ad impossibile eadem ratione, quia superfluitatem terminorum omnis demonstratio abhorret. Cap.
G Tertio dicimus, ꝙ hoc principio, omne affirmare aut negare &c. in actu exercito demonstratio ostēsiua vti non potest, patet istud ex terminis, ꝙa demonstrare ostensiue est ostendere sic esse vel sic non esse ex veritate assumptarum præmissarum. vsus autem huius principij consistit in ostendendo sic esse, quia eius oppositū est falsum &c. Quarto dicimus, ꝙ hoc principio demonstratio ducens ad impossibile vtique cogitur, quoniam demonstratio ad impossibile à destructione vnius oppositi ad constructionem alterius directe procedit. quod est proprie & vere exercere hoc principium (vt patet ex dictis.) Signum autem ꝙ hæc sint secundum mentem Aristote. dicta inde sumitur, quia loquens de illo principio, non contingit simul affirmare, dixit, neq̄ vna demonstratio accipit. loquēs autē de hoc principio dixit, oē autē affirmare, aut negare, quę est ad impossē demōstratio accipit ex ipso sermonis stilo insinuans ꝙ aliquid conuenit huic principio. s. assumi in demonstratiōe ducēte ad impossē, quod illi non conuenit. Nec arguas me (quæso) si in p̄cedente conclusione loquens de vsu illius semper locutus fuerim de demonstratione ostensiua, quoniam propter claritatem doctrinæ id factum est, & absq̄ falsitate, nec diutius permissum est stare animum suspensum.

Ad argumentū ergo iam patet responsio, quia de principio illo procedit vt signato, vt non exercito. Ad cō firmationē (ob antiquorum reuerentiā) dicitur ꝙ indefinite, & non vl'r intelligendum est enunciationem vsem ingredi demonstrationē &c. Ita vt de illo principio. s. nō contingit simul esse, verificet primus locus. s. si conclu denda est affirmatio alicuius & negatio oppositi. puta mundus est finitus & non est infinitus, verificetur dico propter formā syllogisticā vt declarauimus, & de isto. s. omne affirmare aut negare, verificetur secundus locus. Sed qñ demonstratio est ducens ad impossibile, nec alicna est glosa ista à verbis Auer. (vt patet diligenter intuenti.)

tuenti.) Si quis vero contendat de eius aut alterius mente, mihi cure non est: qm̃ non quid hic vel ille senserit inquirimus, sed quid veritas rei habeat.

Dialectica & Metha. quomodo omnibus vtantur.

CIRCA quartam conclusionem nota, q̃ Aristoteles dicens dialecticam & metaphysicā oĩbus vti. Intendit p̃ (ly omnibus) omnibus modis dictis. s. ex q̃bus, de q̃bus & quæ, & hoc idem declarare intendit & glorioſe declarat. S. Tho. tam in dialectica q̃ in metaphysica inueniri, licet non vniformiter, vt diligens lector percipere facile potest, distinguendo tam dialecticam q̃ demonstratiuã in docentem & vtentem, & assignando earũ inter se differentiam, & à metaphysica, & in quo conueniant.

Cuilibet scĩæ sunt propriæ interrogationes.

CIRCA sextam conclusionem, in qua dicitur, omnes scientias gaudere propr̃js interrogationibus, dubitatiũcula occurrit vnica, quia Aristoteles statim sibi aduersari videtur. in quinta siquidem conclusionem dixit, demonstratorem non interrogare, nunc autem in demonstratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dicitur, q̃ interrogare non vniformiter accipitur hic & ibi, vt ab omnibus expositoribus conceditur. ibi siquidem interrogare est vtrãq; quæstionis partem proponere, & vtramuis concludere, hic vero alteram tantum, & illam determinate, quoniam duo opposita demonstrari non possunt (sicut nec esse vera) propter quod Arist. cũ dixit demonstratorẽ non interrogare hanc rationem assignauit. Quæ sint autem interrogationes demonstratiuæ in

Cap. primo

principio secundi dicetur.

Non est inconueniẽs scias omnes analogis vti.

CIRCA responsionem datam ad tertiam quæstionẽ diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullum inconueniens esse, & nullam deceptionem sequi, ex eo q̃ in scientijs vtimur nominibus analogis, quæ æquiuoca in prædicabilibus & in prædicamentis vocantur, pro eo q̃ nõ habent rationem simpliciter. Scientiæ enim) inquit Aristoteles) videntur intellectu qua significatione vtantur, sicut sensu videmus circulum descriptum. Ex ignorantia ergo posterioristicæ artis prouenit ponere vniuocationem nominum metaphysicorũ, scilicet entis, actus, & potentiæ &c. vt equiuocationis vitetur fallacia.

Num in demonstratione. sit afferre instantiam per propositionẽ singularem. T. cõ. 8. T. cõ. 22.

CIRCA primam propositionem post supradictã rationem positam, dubitatur. Quia contrarium videt esse hoc quod hic dicitur ei: quod dictum est in quarto capitulo. Nunc siquidem dicitur q̃ in syllogismum demonstratiuum non oportet ferre instantiam ex propositione inductiua. i. particulari. ibi vero dictum est, q̃ contra, p̃positionem de omni, quæ proculdubio demonstratiua est, fertur instantia, ex propositione singulari, quomodo ergo hæc stant simul. Ad hoc facile dicit̃, q̃ quia aliud est ferre instantiam, & aliud est ferre instantiam, ppriam demonstratori: ideo diuersa dicta sunt, quæ tamen sibi non contrariantur. Cum enim demonstratio, vt sic, sit vniuersalium (vt supra dictum est.) Quia incorruptibilium oportet eam esse, & ad singularia non nisi per accidens se extendat, & id quod est per accidens extra propria rei numeretur: consequens est, q̃ instantia singularis inter instãtias proprias demonstratori non computetur. Et quia Arist. hic de propr̃js demonstrationis tractabat, ideo instantias singulares excluſit, assignans pro causa quia demonstratio est vniuersalium. In quarto autem capitulo. vbi adhuc de propr̃js non agebatur, instãtias singulares opus non erat excludere. Quoniam ergo vere instantiæ sunt, ideo ibi numeratæ, qm̃ autem non propriæ demonstratori, ideo hic excluſe.

Vbi s. t. c. 8

Num, si ex falsis non posset monstrari verum, validum fieret argumentum à positione consequentis ad antecedentis positionem.

CIrca tertiam propositionem, illam. s. cõditionalem, si esset impossibile ex falso monstrare verũ &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia non videtur verum, q̃ si esset impossibile ex falso concludere verum, q̃ liceret à positione consequentis arguere. non enim magis tunc sequeretur verum ex vero, q̃ nunc hoc verum sequitur ex hoc alio vero. Sed nunc videmus q̃ postquã verum ex vero deduximus, non licet redire a cõsequente ad antecedens. non enim cum diximus sortes est homo, ergo est animal: dicimus sor. est animal. ergo est homo: ergo nec tunc hoc liceret. Secundo quia dato q̃ esset vera illa conditionalis, & consequẽter q̃ non fieret paralogismus consequentis a positione consequentis, adhuc tamẽ non habetur: q̃ non posset fieri idem paralogismus in secunda figura ex puris affirmatiuis. hic enim paralogismus non peccat (eo q̃ ex falsis inferat.) sed quia medium maius est vtroq; extremo: vt patet dicendo. omnis homo est animal, leo est animal. ergo leo est homo.

Ad hoc dicitur q̃ causa quare a positione consequentis non licet vniuersaliter arguere: est quia ex falso sequitur verum (vt superius dictum est.) potest enim consequente existente vero: antecedens esse falsum (vt patet) propter quod in terminis conuertibilibus a positione cõsequentis arguere licet: fieri enim non potest: ut conuertibilia sint: & vnum sit: & reliquum non: quia inquam hęc est causa, si impossibile esset ex falso verũ syllogistice concludere: oporteret consequente existente vero: antecedens esse verum: sicut econuerso: & conuertibilitas esset inter veritatem consequentis cuiusq; rectę consequentiæ: & sui antecedentis: ita q̃ sicut modo dicimus, q̃ cuiusq; rectę consequentię, uel recti syllogismi: quod idem est: antecedens verum infert conclusionem veram: eo q̃ ex veris nil nisi verum: & propterea vniuersaliter concludere licet a positione antecedentis ad positionem consequentis: ita tunc: quia uerum ex veris tantũ sequeretur in quocunq; recto discursu: verum consequens verum antecedens inferret: & a positione consequentis ad positionẽ antecedentis vniuersaliter arguere liceret. Et quoniam ex puris affirmatiuis in secunda figura vitium propterea est: quia medio termino cõsequente primum vt antecedente vtimur: quod modo non licet: propter dictam causam: quia. s. potest consequens esse absq; aũte, ideo, si ipossibile esset ex falso syllogistice monstrare verum: paralogismus ex puris affirmatiuis nõ inueniretur: sicut nec a positione consequentis, vnde radices syllogistici discursus subtiliter Aristoteles intuitus ex vnica cõditione vtrunq; modum paralogizãdi excluſit a demonstratiuis. propterea quia ex falso non potest mõstrari verum: & consequenter ita se habet demonstratio vt sic ad hos paralogismos: sicut se haberet syll's simpliciter ad eos dem: si non posset ex falso syllogizari verũ. Ad primũ autem in oppositum negatur assumptum: quoniam ex falsitate propositionis de inesse non sequitur falsitas modalis. Aliud est enim dicere, si verum ex falso non syllogizatur: licet arguere a positione consequentis: & aliud est dicere, si verum ex falso non potest syllogizari: licet arguere a positione consequentis, primum est falsum secundum formam syllogisticam: licet ex gratia materiæ, vel ex hypothesi sequatur: vt de exemplo adducto obj̃ciendo. S. Tho. hic ait. Tum quia est in materia necessaria, quo ad subiectum concludens vtrunq; prædicatũ in primo modo per se. tum quia supponitur id quod est animal esse hominem. secundum vero est verisimum: vnde stante illa cõditionali, verum magis inferretur ex vero: q̃ hoc verum nunc ab hoc: quia tunc ita appropriaret sibi inferri ex vero quod impossibile esset inferri ex falso. nunc autem hoc verum: licet inferatur ex vero: põt tamẽ inferri ex falso: & esse verũ aũte existente falso. Ad secũdum dicit̃: q̃ ex hac conditionali sufficienter vterq; modus paralogizandi destructus est (vt ex dictis patet. Ad probationem autem oppositi dicitur: q̃ licet paralogismus ex puris affirmatiuis non ideo sit: quia sit ex falsis, est tamen ideo, quia medium, quod assumitur vt consequens extrema in vtraque præmissa concludit in vi antecedentis respectu maioris extremitatis vt (exemplariter patet.) Cum enim dico, homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo: ideo hominẽ de leone in-

T. c. 17.

Ex puris affirmatiuis in conuertibilibus ualet argumẽtum.

fero, quia est animal, ac si ad animal sequeretur homo. Vnde quia in terminis conuertibilibus quodlibet antecedit, & sequitur ad quodlibet, talis forma seruanda non prohibetur, & per eandem causam in terminis nõ conuertibilibus abĩcitur, non est ergo radix istius paralogismi id, quod in argumento adducitur, sed quod nos diximus, arguere. s. à positione consequentis quod cõmune est huic & supradicto, huic quidem virtualiter, illi vero formaliter, propter quod vterq; paralogismus consequentis vocatur.

Aduerte hic, q̃ deceptiones, quæ accidunt in demonstratiuis ex paralogismis sunt quidem deceptiones & agenerantes ignorantiam prauæ dispositionis in illa scientia, sed sunt deceptiones cõmunes scientĩjs & non scientĩjs, & illi scientiæ & alteri: deceptiones autem proueniẽtes ex falsis oppositis proprĩjs principĩjs vel p̃missis demonstrationũ in illa scientia sunt deceptiones propriæ, & ideo paralogismi & non ex oppositis syllogismi excluſi sunt à demonstratiuis. Et hinc euenit vt paralogismos in demonstratiuis inducere ridiculum sit, & philosophorum non esse sophysticas rationes soluere, vt dicetur primo Physicorum. T.c.10.

CIRCA vltimam propositionem, quæ de augmentatione demonstrationum est. Aduertenda sunt duo. Primum est, q̃ cum augere demonstrationes in longũ multipliciter contingat via compositiua. s. descendendo tantum ex parte subiecti in aliud, & de illo in aliud &c. & descendendo ex parte passionis tantum ex prima in secundam, & ex secunda in tertiam &c. & descendendo ex parte vtriusq; simul, vt à triangulo & eius passionibus ad isochelem & suas proprias passiones: & ex parte medĩj via resolutiua ex medio ad anterius medium ascẽdẽdo in eodem vel diuerso genere causarum &c. omnia concluſit Aristo. sub vno verbo dicens, demonstrationes augeri in post assumendo, & complexus est. S. Tho. exponentes post assumere esse medium sub medio sumere. saluat enim hoc in omnibus supradictis, vt facile patere potest exercitatis &c. De augmẽto demonstrationis ĩ assumendo vel post assumendo.

Secundum est q̃ Aristo. dicens post assumptionem procedere in infinitum non intendit asserere demonstrationis augmentum aliquo modo in infinitum esse, sed intelligendus est, vel conditionaliter, s. si infinita post assumenda essent. & hoc, vel quia nondum declarauerat, quod inferius determinabit. s. finitatem demonstrationum vndiq;. Vel quia species numerorum & figurarum, & consequenter quæstiones eorum infinitæ sunt in potentia. Aut (& melius) intelligendus est per ly in infinitum intendisse in incertum, eo q̃ non est determinatus numerus post assumendorum, sed quandoq; sunt tria, quãdoq; decem, quandoq; octo &c. ac si dixisset, augẽtur demonstrationes in post assumendo, vt A de B, & B de C, & C de D: & sic in infinitum. i. & sic quousq; sint assumenda, quotcũq; fuerint &c. Ca. 18. circa. t. cõ. 35. & 36.

De demonstratione quia. Cap. 13.

QVòd vero differt, & ppter quid scire, primum quidẽ in eadem scientia. & in hac dupliciter. Vno quidẽ modo, si non per immediata efficiatur syllogismus, nõ. n. accipitur prima causa, scientia vero ipsius propter quid secundum primam causam. Alio autem, si per immediata quidem, sed nõ per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quæ conuersim prædicantur, notius aliquando esse, quod est non causa. quare erit per hoc demonstratio. vt quòd planetæ prope, per id, q̃ non scintillant. Sit in quo C, planetæ: in quo B, non scintillare: in quo A, prope esse. verum itaque B de C dicere: planetæ enim non scintillant. sed & A de B: quod enim non scintillat prope est. hoc autem acceptum sit per inductionem, aut per sensum. necesse igitur A inesse ipsi C. quare demonstratum fuit, q̃ planetæ prope sunt. Hic igitur syllogismus nõ ipsius propter quid, sed ipsius quòd, est. non enim ppter non scintillare, prope sunt, sed propterea quia prope sunt, non scintillant. Euenit autem & per alterum monstrari alterum: & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sit C, planetæ: in quo B, prope esse: A, non scintillare. inest itaq; & B ipsi C: quare & ipsi C, A: & A ipsi B, nõ scintillare. & est syllogismus ipsius ppter quid: accepta enim est prima causa. Rursus quemadmodum lunam monstrant, quòd sphærica, per augmenta. si enim quod ita augetur est spericum: augetur autem luna: planum, quòd sphærica. sic igitur ipsius quòd factus fuit syllogismus. Econuerso autem posito medio ipsius propter quid. non enim propter augmenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C: sphærica, in quo B: augmentum, in quo A. In quibus autem media non conuertuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstratur, ipsum autem propter quid non. Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipsius quòd, & non ipsius propter quid est, demonstratio. non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries: quoniam non animal. si enim hoc respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodum si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc, quod est commensurabilia esse, eius, quod est sanum esse. consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In ijs autem, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est. non enim omne respirat animal. Syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt sit A, animal: in quo B, respirare: in quo C, paries. A igitur inest omni B, omne enim respirans est animal: ipsi autem C nulli. quare neq; B C nulli. nõ itaq; respirat paries. Assimilantur autem tales causæ ijs, quæ secundum excessum dicuntur. hoc aũt est plus distans dicere medium. vt illud Anacharsidis, q̃ in Scythis non sunt tibicines: neq; enim vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundũ mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est ipsius, q̃, ad eũ, qui est ipsius propter quid, syllogismum. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso q̃, eo q̃ per aliam scientiã vtrunq; speculatur

culatur. talia autem sunt, quæcunq; sic se habẽt inuicem, vt sit alterum sub altero, vt perspectiua ad Geometriam, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Astrologicam. Fere autem vniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarum, vt Astrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atq; Harmonica, & quæ mathematica, & quæ secũdum auditum. Hic. n. ipsum quidem q, sensitiuorum est scire, ipsum vero propter quid, Mathematicorum. hi nanq; habent causarum demonstrationes, & plerũq; non sciunt ipsum q: quemadmodũ qui vniuersale speculantur, multotiens nõnulla singularium nesciunt, quia nõ aduertunt. Sunt aũt hęc, quęcunq; cũ alterum quid sint secundũ substãtiam, vtuntur formis, disciplinæ nanq; circa formas sunt: nõ enim de subiecto aliquo geometrica sunt. si enim de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquãtum geometrica, de subiecto. Se habet autem & ad Perspectiuam, vt hæc ad Geometriã, alia ad hanc. vt quod est de iride. ipsum enim quòd, Naturalis est scire, ipsum vero propter quid, Perspectiui, aut simpliciter, aut secundũ mathema. Multæ aũt & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, vt Medicina ad Geometriã. q enim vlcera orbicularia tardius sanãtur, Medici est scire: propter quid vero, Geometræ.

Summa huius capituli hæc est.

SCire quia, & scire propter quid, in eadem scientia dupliciter differunt. Vno modo qñ fit syllogismus per remotam causam. Alio modo qñ fit per effectũ conuertibilem quidem sed notiorem. pbatur vtrunq; à priori, quia scire propter quid est scire per causam primam, i. proximam & declaratur fm exemplariter. planetæ sunt prope, quia stellæ non scintillantes sunt & in terminis A primo, C tertio, B medio.

Contingit qñ. s. causa per effectum conuertibilem demonstratur alterum per alterum, econuerso demonstrare, & erit, ppter quid demonstratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorem extremitatem in mediũ, & cũ luna circularis monstrat, quia incremẽta luminis corniculariter accipit, i terminis A primo, C tertio, & B medio.

Quando autem mediũ non conuertitur & est notius, & non causa (quia) demonstratur, sed propter quid nõ.

Quãdo mediũ est extra fit demonstratio quia, & non propter quid. probat à priori, q non assumitur id quod est causa. s. proxima, vt paries non respirat, quia non est animal, negatio siquidem animalitatis non est propria causa negationis respirationis, quia affirmatio animalitatis nõ est propria causa affirmationis respirationis.

Oportet siquidem si affirmatio est causa affirmationis, q negatio sit causa negationis, & econuerso si negatio est causa negationis q affirmatio sit causa affirmationis, vt cum mensura calida & frigida sanandi causa, sine mensura vero non sanandi.

Syllogismus huiusmodi demonstrationis quia, in media fit figura. probatur à priori, quia conclusio est vniuersalis, & oportet maiorem esse affirmatiuam, vt patet in terminis, B primo, C tertio, A medio.

Cõparantur huiusmodi causæ assumptæ dictis fm excellentiam. probatur à priori, quia tale medium est plurimũ distans, sicut illud Anacarsidis, in scythis non sunt sibilatores, quia non sunt vites.

Alio autem modo differũt propter quid syllogismus ab ipso quia, qm̃ ad diuersas scientias pertinent. Septima cõcło.

Huiusmodi sciæ diuersæ, sunt q̃cũq; sic hñt adinuicẽ, q alterũ sub altero est, vt speculatiua ad geometriã &c. Octaua cõclusio.

Fere autem vniuocæ sunt harum quædam scientiarum, vt astrologia, mathematica & quæ naualis est, & harmonica, mathematica, & quæ est fm auditum. Nona conclusio.

Hoc enim ipsum (quia) sensibilium est scire, sed ppter quid mathematicorũ. probatur à priori, quia hi habent causarum demonstratiões, & multoties nesciunt ipsum qa, qm̃ non applicant ad &c. Sicut vniuersale considerãtes multoties quædam singularium nesciũt propter id quod non intendunt. Declaratio septimę & octauę.

Sunt autem hæc, quæcũq; alterum sunt fm subiectũ, & vtuntur speciebus. probatur hoc fm a priori, quia mathematicæ circa species sunt. probatur, quia geometria non est de subiecto aliquo. probatur, quia non fm q de subiecto sunt geometricalia sunt, licet de subiecto sint. Decima cõclo.

Habet autem se alia ad perspectiuam, vt perspectiua ad geometriam, vt id quod est de iride ipsum qa physici est scire, sed propter quid perspectiui. Vndecima conclusio.

Hãbent se & sic multæ, & nõ subinuicẽ scientiarñ, vt medicina ad geometriã, q. n. vulnera circularia tardius sanenẽ medicinæ est scire qa, geometriæ aũt, ppter quid. Duodecia conclusio.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo demonstrationem qa declinare, differẽtias inter ipsam, & demonstrationẽ ppter quid assignare vult, pro eo q in reliquis ei æquat, & duo principaliter facit, qm̃ primo differẽtias quia, & propter quid in eadem scientia ponit in sex primis conclusionibus, in quarũ prima duas differentias ponit, & in secunda differentiæ secundæ conditionem prosequit, & in tertia eiusdem differẽtiæ alterũ mẽbrum declarat. In quarta vero quinta & sexta claro ordine primam differentiam declarat, & ordinat in forma syllogistica. secũdo principaliter inter qa. & propter quid. differentiã in diuersis scientijs insinuat sex alijs cõclusionibus, In septia siquidem illã, pponit. In octaua & nona, quæ & quales sint tales scientiæ insinuat declarationem ipsius intentæ differentiæ subdens. In decima aũt quale sit illud, ppter qd alterius scientię insinuat. & in vndecia & duodecima extendit intentam differẽtiam, declarans inueniri inter alterius ordinis a prædictis scientias.

Quomodo demonstratio quia sit per effectum conuertibilẽ.

CIrca primam conclusionẽ aduertendũ est, q effectũ esse conuertibilem cum causa contingit dupliciter. vno modo fm põdicationem. Alio modo fm causalitatẽ, & licet vtroq; modo oporteat esse effectum conuertibilem cũ causa in ppposito, conuertibilitas tamen fm causalitatem est principaliter intenta, quia de causa & effectu, vt sic sermo est. consistit aũt huiusmodi conuertibilitas fm causalitatem in hoc, q talis effectus necessario põexigat talẽ causam & talẽ causam necessario sequat talis effectus. Tunc. n. ab effectu (quia) cõcludimus de causa, & a causa (propter quid) de effectu qñ cõnexio est necessaria ex vtraq; parte. Conuertibilitas autem fm põdicationem dupliciter intelligi potest, inter causam & effectum. Vno modo vt in quocũq; sit causa, sit effectus, & econuerso, sicut se habẽt humanitas & risibilitas, & hoc modo non põt vniuersaliter intelligi conuertbilitas põdicatiõis inter causam & effectũ conuertibilẽ, qm̃ multi sunt effectus, qui non sunt in suppositis, in quibus sunt rationes causandi illos (vt patet) cum ex generatione & corruptione in inferioribus demonstramus contrarios motus in cęlo, & econuerso. Alio modo põt intelligi, vt de quocunq; supposito prædicatur causa, de eodem põdicetur denominatio causalis ab effectu sumpta, & ecõuerso, & hoc modo vniuersaliter verum est effectum & causam necessitate mutua connexionem habentes con-

uerti ſm prædicationē. oportet ſiquidem omne naturali ter cauſans generationem & corruptionē habere cōtrarios motus ſic &c. & omne ſic habens contrarios motus cauſare generationem & corruptionem. Demonſtratio ergo quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibilitate cauſalitatis, & prædicationis modo declarato.

Num ſit poſſibilis & conueniens demonſtratio circularis.

CIrca ſecundam concluſionē dubitatur an à cauſa demonſtrata, quia eſt. per effectum poſsit effectus demonſtrari, ppter qd. & vniuerſaliter an ſit poſsibilis demonſtratio circularis. videtur. n. cp ſic. Primo quia expreſſe Ariſtoteles hic dicit, cp demonſtata cauſa per effectum conuertibilem ipſum demonſtrare poteſt à priori.

Secundo quia expreſſe Albertus dicit in hoc primo li bro tractatu ſecundo cap. 15. cp demonſtrare vnam cauſam per aliā & econuerſo nonīconuenit, eo cp cauſæ ſunt ſibiinuicem cauſæ & in eſſendo, & in demonſtrando.

Tertio quia ſi demonſtratio circularis eſſet ſm ſe prohibita nunc̄ aliquis poſſet ea abſcp reprehenſione vti. Videmus autem cp Ariſtoteles pluries vſus eſt ea in diuerſis locis, & preſertim in ſecundo cęli, vbi primo oſtēdit dextrum cęli eſſe partem orientalem, quia inde incipit motus cęleſtis, deinde oſtendit inde incipere motum cęli, quia ibi eſt dextrum. In eodem quocp libro oſtendit ſtellas eſſe immobiles ſm ſe quia ſunt ſphęricę, deinde oſtendit eas eſſe ſphęricas, qa ſunt immobiles ſm ſe &c.

T.c.15.

T.c.48. T.c.59. T.cō.6.

In oppoſitū eſt ratio ſecūdo loco facta ab Ariſt. in capitulo tertio ad, pbādum, cp demonſtratio ſimpliciter nō poteſt eſſe circularis, concludit ſiquidem illa ratio, ſi bona eſt de omni demonſtratione, qm̄ ex forma circularis proceſſus emanat, & non variatur ad quod ſuus terminus applicetur. Arguit. n. ſic, demonſtrare circulariter, eſt, pcedere ab eodem ad idem, ſiue per vnum, ſiue per multa media fiat hoc. diſcurſus autem ab eodem ad idē perficitur, concludendo idem ex ſeipſo, vt patet arguendo à primo ad vltimum, ſi. A. eſt, B eſt, ſi B. eſt. C, eſt. ergo ſi. C. eſt. B. eſt, & ſi. B. eſt, A. eſt. ergo de primo ad vltimū, ſi. A. eſt. A. eſt. Talr aūt demōſtrare ridiculū eſt. ergo &c.

Ad euidentiam huius dubitationis diligenter inſpicere oportet vnde habet proceſſus circularis cp ab arte alienus cenſeatur, hoc. n. viſo facile erit oſtendere qn̄ poſsit exerceri, & qn̄ non. Ad habendum aūt hoc cum demonſtratio circularis duo dicat, ex conditionibus demonſtrationis, & circuli, quantum ad ppoſitum ſpectat procedēdum eſt, & vt perfectior ſit doctrina à demonſtratiōe in cōmuni ad ſpeciales demonſtrationes eſt deſcendendū. In demonſtratione igitur cōmuniter ſumpta duo exigūtur. alterum ex parte rerū, circa quas eſt demonſtratio. alterum ex parte demonſtratiui diſcurſus. Ex parte quidem rerum in omni demonſtratione exigitur neceſſaria connexio terminorū, vt expreſſe habitum eſt capitolo. 6.

T. c.15.

Sed vltra hoc demonſtratio ſimpliciter, ſeu (propter qd) exigit cp procedat ſemper à cauſa ad effectum, & conſequenter à notioribus ſm naturam ad minus nota. Demonſtratio vero (quia) exigit oppoſitas conditiones.

Ex parte aūt diſcurſus, exigit demonſtratio omnis, cp procedat ex notioribus nobis, ſiue cum hoc illa ex qbus procedit, fuerint etiam ſm ſe notiora, ſiue non, vt patet ex dictis in capitulis ſecundo & tertio. & ex ipſa diſciplinę generatione, quæ ſemper ex notioribus & credibilioribus nobis procedit & facile probari poſſet vtendo illa maxima, ppter quod vnumquodcp &c. Circulus aūt in propoſito nil aliud exigit niſi cp præmiſſa fiat concluſio, & concluſio fiat præmiſſa, ſeu & in idem redeat, cp. A. inferatur per. B. & B. per. A. hæ ſunt cōditiones demonſtrationis circularis, quas examinando diſcutere oportet, an ſint cōpoſsibiles, an deſtruant ſeinuicem. Si. n. cōpatiuntur ſe demonſtratio circularis refutanda non eſt, ſin aūt, abñcienda merito eſt. A prima igitur demonſtratiōis conditione inchoantes dicimus, cp circuli conditioni nō aduerſatur vniuerſaliter, ſed qn̄cp. Si connexio nanc̄p neceſſaria eſt inter terminos demōſtrationis, ex omni parte vndecunc̄p incipias circulus admittitur, propterea qa cc̄tumcunc̄p procedatur ab. A. in. B. & regreſſus fiat à. B. in. A. ſemper ſaluatur neceſſaria connexio: ſi vero connexio claudicat ex parte maioris extremitatis circulatio impeditur, qm̄ regrediendo non, pcederetur ex neceſſarijs. Conditiones quoc̄p requiſitæ ad demonſtrationem ppter quid qn̄cp circulo contrariantur, qn̄cp non. Tripli

T.c.31.

citer. n. talis proceſſus fieri poteſt. Primo à cauſa ad effectum, qui tamen eſt cauſa ſuæ cauſæ in altero genere cauſæ, cum cauſæ ſint ſibiinuicem cauſæ, vt dicitur in ſecundo phyſi. & in tali proceſſu cum mutuum [illegible] ppter quid, circuli ratio non impeditur [illegible]. n. ab A. in. B, ppter quid demonſtratio fiet [illegible] quocp A. B. in. A. demonſtratio propter quid eſt, licet in alio generæ cauſæ, & ſimiliter ſemper procedetur à notioribus ſm naturam, tot nācp modis dicitur notius natura, quot dicitur cauſa, cum ab eodem dependeant eſſe & cognoſcibilitas rei. Secundo fit à cauſa ad effectum, qui tamen eſt cauſa ſuę cauſæ in eodem genere cauſæ, non ita cp idē numero ſit effectus & cauſa eiuſdem, ſed idem ſpecie (vt patet in his, quæ generationem circularē habent) vt vapor & pluuia &c. de quibus erit ſermo in ſecundo huius c. 9. in huiuſmodi. n. ſicut in naturali generatione inueni tur circulatio, ita in intellectuali diſcurſu, qm̄ ars imitari debet naturam, ſed vera ratio circularis demonſtratiōis in iſtis nō eſt qm̄ nō eſt ab eodem ad idē numero, ſed ſpecie, ppter quod proprie loquendo in tali, pceſſu circulus (de quo loquimur) inueniri non pōt, qm̄ impoſsibile eſt idem numero eſſe cauſam ſuę cauſæ in eodē genere cauſæ. Tertio fit à cauſa ad effectum, qui nullo modo eſt cauſa ſuæ cauſæ, & in tali proceſſu manifeſte patet, cp circulus à priori non admittitur, eo cp regrediēdo, dato cp ſeruaretur neceſſaria connexio, non tamen fieret demonſtratio propter quid, ſed quia. Admitti tamen non prohibetur in tali proceſſu circulus difformis, ſi effectus ſit conuertibilis, ita cp vnus proceſſus erit propter quid, & alter quia. Ex parte ergo rerum nil inuenitur repugnans vniuerſaliter demonſtrationi circulari. Conditio aūt requiſita ad demonſtrationem omnem, ex parte diſcurſus. ſ. cp ſit ex notioribus nobis circulari, pceſſui obſtat, qm̄ circularis diſcurſus, licet inchoet à notioribus nobis, regrediť tamen à non notioribus nobis, quia ex concluſiōe ad eius principium, ex quo cognita eſt redit. Eſt igitur circularis demonſtratio vitanda ex eo cp non procedit ex notioribus nobis, & conſequenter cum nil nobis de nouo manifeſtetur niſi ex notioribus nobis, circularis diſcurſus nihil manifeſtat. vnde, cū dicitur demonſtratio circularis, ly circularis, eſt conditio diminuens rationem demonſtrationis, de cuius ratione eſt, cp ſit ex notioribus nobis, & conſequenter demonſtratio vere circularis non eſt demonſtratio, abſolute loquendo. cū aūt hoc inuariabiliter inueniatur in omni circulari, pceſſu, vt ſic, oportet dicere cp non licet circulariter demonſtrare, nec̄p ſimpliciter, & à priori, nec̄p mutando poſterius in prius, qm̄ ſemper ſaluatur hoc, cp non regredimur à notioribus nobis. Quāuis autem ita ſe veritas habeat (vt diximus.) Duabus tamen cauſis contingit circulari diſcurſu abſcp reprehenſione vti. Primo, quando circulari diſcurſui ante regreſſum admiſceť aliquis alius diſcurſus, vel quodcūcp aliud adminiculū quo augetur cognitio concluſionis à, regrediendum eſt. Tunc. n. à notioribus nobis fit regreſſus, & manifeſtātur tūc nobis duo. ſ. illa propoſitio, quæ fuerat præmiſſa non ſimpliciter (qa nota erat) ſed alio modo, & conuertibilitas concluſionū, & ſic circulo vſus fuit Ariſto. ſm Alexan. & S. Tho. in ſecundo cęli. quando oſtendit ſtellas eſſe ſphæricas, quia immobiles &c. Secundo quādo circularis diſcurſus nō ad hoc fit vt ad principium manifeſtādum, regrediatur, ſed ad hoc vt reducatur id à quo incepimus ad illud ad quod peruenimus, vt effectus in ſuam cauſam. vt ſi oſtē-

derē

quamuis ex rebus nihil repugnet circulari dm̄m, repugnat tñ rōi diſcurſus ppoſa, qz actus in nihil obſtat. explicatur in ppoſitionibus talibus actiam cōnexionem, ex vtroq; termino, ſcilicet in causis q̄ ſibi inuicem ſunt cę, in diuerſo gñe cę, 2o in causis, q̄ ſibi inuicē cę in eodē gñe ſpē, nō numero, et in his eſt circularis diſcurſus uniformis à priori. 3o eſt difformis in rāis et effectibus ueripoeis.

derē primo Sortem esse viuū, quia ex se mouetur, & deinde habitudinem terminorum in se intuendo regrederer dicendo ꝙ moueri ex se nō est causa ꝙ Sortes viuat, sed potius econuerso, quia viuit, ideo mouetur ex se. & sic fm. S. Th. super. 2. cęli lec. 7. Arist. vsus fuit circulo, qñ ex dextero cęli motum incipere dixit &c. Ad argumenta ergo in oppositum dicitur, ꝙ sermo noster est formalis, & ideo non loquimur nisi de demonstratione circulari pura, quam constat non procedere ex notioribus nobis, & consequenter non esse veram demonstrationē. Auctoritates vero in oppositum, & vsus Aris. & cętera huiusmodi, quę ab illustribus viris dicta cōtrariū sonare videnť, intelligēda sunt de demonstratione circulari admista & fulta aliquo alio adminiculo ante regressum, vel reducente effectum in causam, vt diximus. Dicit secundo, ꝙ doctores illustres ideo dixerunt, ꝙ circulus difformis est concessus, siue ibi sit difformitas fm differē tiam, quia, & propter quid, siue fm diuersa genera causarum & cognitionum, siue quouis alio modo, circulum vniformem negauerunt, quia quantum est ex parte rei de demonstratione loquebatur. patet autem ex dictis, ꝙ ex parte rerum non prohibentur huiusmodi circuli difformes, sed vniformes, sed prohibentur ex parte nostri, qui ex notioribus nobis procedere debemus necessario, vnde (sicut iam dictum est) si aliūde nobis prima conclusio notior fieret, quod multis modis euenire pōt, regressum & circulo difformem cōmittere non erit vitiosum.

super. t. cō. 34.

Medium quot modis contingit esse non conuertibile, & quæ ex tali medio demonstrationes fiant.

Adnotationes.

CIrca tertiam conclusionem quatuor notanda sunt. Primū est, ꝙ non cōuertibilitas medij, de qua est hic sermo, cum cōprehendat in se vtrūq; extremorum, inter quæ mediat conuertibilitas, non est intelligēda quocūq; modo, sed ad diuersa relata diuersimode sumēda est. qm̄ nanq; conuertibilitas in quadam æqualitate consistit, & æquale medium est inter maius & minus, medium non conuertibile esse cōtingit dupliciter, vel quia est maius, vel quia est minus. & quia medium inter maiorē & minorem extremitatem medium est, quatuor modi nō cōuertibilitatis ipsius medij fiunt, ꝙ. s. est vel maius maiore extremitate, vel minus, aut quia est maius minore extremitate, vel minus: quos. S. Tho. in expositione pulcherrime tangit, & si quidem medium, de quo loqmur, effectus. s. est ita non conuertibile, ꝙ sit maius primo, nō fit demonstratio. inquit. S. Tho. (& bene) loquendo de demonstratione affirmatiua, qm̄ negatiua fieri potest in secunda figura, vt patet demonstrando lapidem nō esse animal, quia non habet operationes vitales, sic, omne animal habet operationes vitales, lapis non habet operationes vitales, ergo lapis non est animal. Affirmatiuā vero fieri non posse clarum est, quia maior erit falsa prædicans minus de maiori. Si vero medium ideo non conuertatur, quia minus primo est, optime fit demonstratio, vt patet demonstrando de simia ꝙ sit animal, quia respirat, sic, omne respirās est animal, simia respirat: ergo. Negatiua autem fieri non potest, quia oportet in maiori coniungi effectum causæ, ac per hoc esse vniuersalem affirmatiuam, quod nec in prima nec in tertia figura fieri potest, & in secunda falsitas accidere (licet tertia figura in hoc casu subsilentio pertransiri debeat, qm̄ conclusiones de omni ibi non sunt.) Si autē medium ideo non conuertibile, quia maius est tertio demonstratio affirmatiua fit (vt patet in exemplo nunc dato) & negatiua, si dici potest maius aliquo quod negatiue illi & alijs inest (vt patet) dicendo. omne habens tactum est animal, paries non habet tactum: ergo non est animal. Si vero medium ideo non est conuertibile, quia minus tertio, nec affirmatiua, nec negatiua demonstratio fit (vt de se patet.) Vnde cum dicitur. in quibus autem non conuertūtur media &c. intelligendum est, dūmodo effectus maioris extremitatis, qui pro medio sumitur, sit ideo non cōuertibilis, quia exceditur à maiore, vel quia excedit minorem quo ad affirmatiuas, licet quo ad negatiuas medio excedente maiorem fieri possit demonstratio. Secundum notandum in hac conclusione est. ꝙ illa verba Aristotelis quę in prædicato conclusionis sunt (. s. sed nō propter quid) duo insinuant. primum est ꝙ demonstratio procedens ex medio non conuertibili, & non causa, concludit quia est, sed non propter quid est. Secundum est, ꝙ demonstratio talis demonstrat (quia est) sed nō cōuertit in propter quid, mutando maiorem extremitatē in medium, sicut conuertitur demonstratio procedens ex effectu conuertibili, qm̄ tunc contingeret mediū esse maius primo, quod non contingit. Tertium notandū est, ꝙ Aristoteles tertiū mēbrum demonstrationis (qa) ex hac conclusione ostendit, vt demonstratio quia diuidatur in demonstrationem per causam remotam siue cōmunem & per effectū, & hæc per cōuertibilem aut non conuertibilem. Quartum notandum est, ꝙ oportet talem effectum, non conuertibilem assumendū in mediū esse effectum necessarium requirentē talem causam, ad quam concludendam assumitur, licet causa non necessario causet talem effectū, vt patet de respirare & esse aīal. Si enim talis necessitas non esset non posset fieri demonstratio (quia) dictum siquidem est superius, ꝙ non contingit scire, neq; quia, neq; propter quid, neq; per media neq; per immediata si permissæ non sunt necessarię.

T.c.18.

Scire rem per cōmunia cuiusmodi scire sit.

CIrca quartam conclusionem. Aduerte tu Thomista ꝙ scire rem per cōmunia, & non peruenire ad ppria est cognoscere quia, & non propter quid, & consequenter nec quid, quia vt in secūdo dicet idē est qd, & ppter quid &c. Ex hoc comprehenditur ꝙ peripatetica sit doctrina. S. Tho. qua dicimus ꝙ de substantijs immaterialibus, quas p effectus & cōmunia tm̄ cognoscimus &c. & nunq; puenire possumus ad vltimas differentias, nec proprias passiones quia cognoscimus, & non quid. Aduerte & tu (qui non desinis latrare ꝙ peripateticę & doctrinæ & loquelæ expers es) & videns Aristotelem hoc expresse sonare, quiesce & venerare quæ dicimus.

T.c. primo prio prio.

Quo nam medio extra posito fiat demonstratio quia, non autem propter quid.

CIrca eandem quartam conclusionem animaduertēdum est, ꝙ per medium extra siue per causam remotam, duo possumus intelligere. s. omnem causam nō immediate proximam effectui, & hic sensus non est ad mētem Aristo. qm̄ illud vocat hic mediū extra vel causam remotam à cuius affirmatione non causatur necessario affirmatio effectus, vel negatione, negatio, vt patet in textu. Multæ autem sunt causæ non immediatæ proximæ effectibus, quarum affirmationes effectus affirmāt & negationes negant &c. ergo multæ causæ non immediatæ proximæ effectibus non sunt hoc in loco numerāndæ inter medie extra, seu causas remotas &c. Minor patet vniuersaliter de subiecto respectu secundæ vel tertię passionis proprię, cuius immediate proxima causa est passio immediate præcedens, & non subiectum. verbi gratia esse naturæ immaterialis & subsistentis est causa appetitus intellectui, qui vocatur voluntas, sed non immediate proxima, qm̄ mediat habere intellectum, ideo enim habet voluntatem, quia intellectum, & non econuerso. Sicut ideo habetur intellectus quia est naturæ immaterialis subsistentis, & non econuerso &c. & tñ affirmatio immaterialis subsistentiæ, causat habere voluntatem & negatio immaterialis subsistentisq; naturæ non habere voluntatem, vt de se patet &c. Non est igitur intelligendum per medium extra omnis causa non immediate proxima effectui &c. Secūdus autem sensus est ꝙ (per medium extra) intelligamus causam cōmunē cōmunitate tali, ꝙ non sit conuertibilis cum suo effectu cōuertibilitate causalitatis. Talis siquidem causa qm̄ non habet mutuam connexionem necessario cū suo effectu,

est cuius

est cuius negatio & si inferat, vt causa cõmunis, necessario negationem, non tñ affirmatio affirmationem, vt patet in exẽplo Aristotelis de respirare et animalitate. Vbi nota q̃ vnius effectus (etsi multipliciter contingat esse plures causas) in proposito dupliciter cõtingit. Vno modo ita, q̃ vna tm̃ sit conuertibilis, & altera excellens, vt respirare causatur ab habere pulmonẽ & ab habere animam sensitiuam, & in talibus demonstratio per causam immediate proximam est propter quid. Demonstratio vero per causam distãtem (eo modo, quo fieri potest) est demonstratio quia. Alio modo ita, q̃ nõ tm̃ vna, sed plures ordine quodam sint eius causæ conuertibiles conuertibilitate causali &c. vt patet in secũda passione propria eiusdem subiecti, & tunc demonstratio à quacũq; illarũ causarum procedat, est demonstratio propter quid, licet non potissima &c. datur siquidem latitudo inter demonstrationes propter quid. Docuit autem hoc Aristoteles cum (medium extra) interpretatus est causam cuius negatio etsi negationẽ inferret, non tamen affrmatio affirmationem causaret, vt supra deduximus, & nũc alia via deducimus ex eo q̃ oppositorum eadem est disciplina. Si enim medium extra faciens demonstrationẽ quia, est causa talis cuius negatio, etsi negationem inferat, vt causa cõmunis, non tñ affirmatio affirmationem causaret: medium intra faciẽs demonstrationem propter quid est causa talis, cuius et affirmatio affirmationem & negatio negationem causat iuxta illam regulam, sicut propositũ in proposito ita oppositum in opposito, & cum illa causa sit cõmunis & non conuertibilis, ista vero conuertibilis, licet non immediate proxima semper sit, consequens est q̃ per mediũ extra, non oĩs causa non immediate ꝓxima, sed illa quę non cõuertibilis est intelligatur &c.

Quomodo si affirmatio causa est affirmationis, negatio sit causa negationis.

CIrca illam regulam, si affirmatio est causa affrmationis &c. Aduerte q̃ ex insufficienti ruminatione verborum Aristotelis accidunt circa hanc regulam impertinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perspiciũt. Aliud siquidem est dicere, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso: & aliud est dicere, si affirmatio infert affirmationem, negatio infert negationem & ecõuerso. Tantaq; differẽtia inter hęc duo est, quanta est inter causare & inferre &c. Secundum Aristo. non dixit, qm̃ falsum est & destructiuum logicæ. fundat enim paralogismos consequentis à destructione antecedẽtis, & à positione consequentis. obseruando nanq; talem regulã, qa licet dicere currit, ergo mouet, dicemus non currit, ergo non mouetur. primum vero Aristo. dixit, quia verũ est & cõstructiuum posterioristicę artis, dum ex hoc discernere nouimus causas à non causis, & consequenter demonstrationes propter quid, à demonstrationibus quare &c. Et tenet regula ista, (vt cõmuniter dicitur) in causis proprijs in quocunq; genere causæ. Tales siquidem si vere causæ sunt, tanta necessitate connexæ sunt effectibus proprijs, q̃ positę ponũt & peremptę perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hæc. Insinuauit autem Aristoteles in textu distinctionem adductam, cum dixit: negationem animalis nõ esse causam non respirationis, & dixit negationem animalis, inferre non respirationem. Et si diligenter inspiciamus, non forum distinctionem dictam docuit, sed glosam à posterioribus expressam inseruit in eisdem verbis: dicens enim non animal non esse causam non respirandi, de causa, propria loquebatur, quoniam causam cõmunem & remotam esse, ipse proposuit, & clarum est ex se: non respirare enim à priori concluditur ex non esse animal. Cum autem audis negationem esse propriam causam negationis intellige proportionaliter, eo. s. modo quo negationi cõuenit esse propriam causam, aut effectum, quia vna. s. est propria ratio alterius &c.

Quomodo demonstratio per causam remotam fiat solum in secunda figura.

CIrca quintam conclusionem nota, q̃ non ociose Aristoteles adiecit, q̃ per causam remotam fit demonstratio in secunda figura. Insinuauit siquidem ex hoc q̃ in nulla alia figura talis demonstratio fieri potest, quod nisi ipse docuisset, non aduertissemus. Causa autẽ quare in nulla alia figura fieri potest demonstratio per causam remotam est: quia medium & maiorem extremitatem oportet coniungi affirmatiue in maiori propositione, cũ medium sit causa, & maior extremitas effectus. Et oportet medium non particularizatum esse. Si enim particularizaretur, non compararetur maiori extremitati fm eminentiam, quod est cõtra hypothesim. Ex primo horum sequitur in nullo modo primæ aut tertiæ figuræ habent maiorem vniuersalem negatiuam, aut vniuersalẽ affirmatiuam fieri potest, quia esset falsa maior. Ex secũdo vero sequitur q̃ in cæteris modis tertiæ figuræ fieri non potest, in sola ergo secunda figura, non tamen in oĩbus eius modis, sed tm̃ secundo vniuersaliter & quarto particulariter fieri potest talis demonstratio: qm̃ minor eorum subĳcit affirmatiue & vniuersaliter, maiorẽ extremitatem medio termino cõmuniori. Vnde colligere potes. q̃ per causam remotam non potest fieri demonstratio affirmatiua, & ex hoc roborare quæ supra diximus, q̃ per medium extra non omnis causa non immediate proxima intelligẽda est: solam enim causam remotam eam vocare se Aristoteles declarauit nunc, ex qua demonstratio negatiua fieri potest, affirmatiua autẽ nõ. Constat autem ex supradictis, q̃ ex multis causis nõ immediate proximis possunt demonstrationes affirmatiuę & vĩes fieri, vt patet in exemplis adductis quare &c.

Quomodo in diuersis scientijs quia & propter quid abinuicem distinguantur, & num per causam remotam demonstretur tantum in secunda figura.

CIrca particularia verba. S. Tho. in calce huius capituli posita, multiplex est dubium. Verba siquidem eius sunt ista. Sciendum autẽ est q̃ illa differentia quia, & propter quid, quæ est fm diuersas scientias continet sub altero dictorum modorum. s. quando fit demonstratio per causam remotam. Dubitatur enim primo quid intendat per hæc verba. aut intendit q̃ quia, & propter quid, ad diuersas scientias pertinentia, differant per hoc q̃ ipsum quia, dicat causam remotam, & propter quid dicat causam proximam, aut per hoc, q̃ ipsum propter quid dicat causam remotam, & ipsum quia, dicat nullã causam, sed tantum sensu, vel experiẽtia habeatur &c. Tertium sensum ex verbis eius elici posse omnino non video. Si primum sensum intendat: falsum est quod dicitur, tum ex parte ipsius (quia) quoniam scientia inferior nõ oportet, q̃ per causas remotas sciat quia, eorum quorum nescit propter quid, sed vel sensu ipsum percipit qa (vt patet in perspectiua cognoscente q̃ res à remotis minor videtur; mendicãdo propter quid a geometra, qa. s. angulo minori subtenditur linea minor: vel experiẽtia, vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius sanari, cuius propter quid, geometra nouit, vt in litera dicitur &c. Tum ex parte ipsius propter quid, quoniam medium alterius generis non est medium proximum. oportet enim vt dictum est, medium esse eiusdem generis cũ extremis. Constat autem q̃ tale propter quid, scilicet ad alteram scientiam pertinens est alterius generis, vt patet de medicina & geometra &c. non est igitur tale propter quid causa proxima, & consequenter primus sensus vndiq; ruit &c. Si secundum sensum intendat falsius apparet quod dicitur. Primo quoniam est cõtra duo dicta Aristotelis in hoc capitulo. Dixit enim q̃ scire per causam remotam est scire quia, & nõ propter quid, ergo propter quid in proposito non sonat causam remotam. Deinde dixit, q̃ per causam remotam demonstratio fit tantum in secunda figura. Clarum est autem q̃ per tale

propter

Adnotationes, T.c.12

propter quid, scilicet pertinens ad alteram scientiam, po
test demonstrari vniuersalis affirmatiua, & consequen-
ter in primo primæ. concludit enim ex eo q̃ circuli par-
tes non appropinquant sibi, quia est figura sine angulo,
q̃ omne vulnus circulare tardius sanatur, & similiter cō
cluditur, q̃ omne visum a remotis videt minus, qa &c.
non sonat igitur propter quid in ꝓposito causam remo-
tã. Secundo, qm̃ est cōtra ipsa. s. Tho. verba. ait. n. q̃ ista
differentia inter (quia) & (propter quid) secundum diuer
sas scientias continetur sub altero dictorum modorum,
inter modos autem dictos nullus est vbi propter quid
sit causa remota, sed est totum oppositum: qm̃ causa re-
mota distinguitur contra propter quid, & dictum est q̃
facit scire quia. Tertio, qm̃ hoc est cōtra rationem. Si. n.
quando propter quid habetur ab vna scientia & ipsum
quia ab altera: ipsum propter quid est causa remota con
clusionis illius, cum illa conclusio sit demonstrabilis, &
habeat causam proximam necessariã &c. Cuius erit di-
cere illud propter quid proximum non alterius ab illa, B
quæ nouit, quia ſm te dicentem, q̃ propter quid ad alte
ram scientiam pertinens, differt a quia: qm̃ propter quid
dicit causam remotam: ergo dicere proximum propter
quid est scientiæ cognoscẽtis quia, & consequenter sciet
quia, & propter quid, quod est contra hypothesim.

Secundo dubitatur qualitercunq; intelliganť ista, qũo
stat istam differentiam inter quia, & propter quid ſm
diuersas scientias contineri sub altero istorum dictorum
modorum ſm. S. Tho. verba & contineri sub alio modo
ſm Aristotelis textum dicentem. alio autem modo dif-
fert propter quid syllogismus ab ipso quia, secundum q̃
est per aliam scientiam vtrunq; speculari.

Ad primum dubium dicitur, q̃ primus sensus nō est
intentus a. S. Tho. vt rationes adductæ concludunt, &
ipsa. S. Tho. verba ostendunt. paulo enim ante supradi-
cta verba exponens exemplum Aristotelis de vulnere
circulari ait, q̃ vulnera circularia tardius sanantur, medi
ci est scire (quia) qui hoc experitur, vbi expresse insinuat C
q̃ scire (quia) inferioris scientiæ in proposito non est scire
per causam remotam, sed cognoscere sic esse, siue expe-
rimentis & inductione, siue sensu, siue a posteriori &c.
Primus ergo sensus ab eius mente alienus est. ſm igitur
sensum, ſm mentem eius oportet esse, & ita est: ita q̃ in-
tendit, q̃ quando quia, & propter quid pertinent ad di-
uersas scientias, propter quid est causa remota ipsius qa,
& hoc probať tripliciter. Primo ratione adducta con
tra primum sensum ex parte propter quid, qm̃. s. est me-
dium alterius generis, nec est opus repetere. Secundo
probatur ratione Aristotelis hic, sic, id, cuius affirmatio
non est vniuersaliter causa affirmationis non est causa
proxima illius: sed propter quid alterius scientiæ est id,
cuius affirmatio nō est causa vniuersaliter affirmationis
maioris extremitatis, ergo tale propter quid non est cau
sa proxima. minor exemplariter patet, quia ad esse cir-
culare non sequitur vłr tardius sanari, quia nō omne cir
culare tardius sanatur, vt patet in circulis cælestibus, D
qui nec citius nec tardius sanantur. Sicut & Aristote-
les dixit, q̃ ad esse animal non sequitur respirare, quia
non omne animal respirat. Tertio causa proxima de-
monstrat in prima figura affirmatiue, propter quid al-
terius scientiæ non demonstrat in prima figura affirma-
tiue. ergo &c. minor exẽplariter patet, quia falsa est ista
maior, omne circulare tardius sanatur. Ad euidentiã
autem solutionum, & huius materiæ notandæ sunt duæ
distinctiones. Prima est. causa remota, id est nō conuer-
tibilis (de qua loquimur) est duplex. s. ex cuius quod q̃d
est non oritur talis effectus, nisi per diuisiuas eius diffe-
rentias contrahatur ad hoc, vel illud. Quædam vero ex
cuius quod quid est oritur quidem talis effectus, sed nō
nisi posito in tali materia. Exemplum primi: esse animal
est causa remota respirationis, non ita q̃ ex natura aĩa-
lis fluat respirare, sed quia ex natura animalis specificata

A ad tale genus animalium, puta habentium pulmonem
emanat respirare. Exemplum secundi, esse circulare est
causa remota tardæ sanationis ita q̃ ex natura circularis
figuræ non alicuius sui inferioris (positæ tamen in vulne
re) fluit tarde sanari. Vnde haberi potest triplex differen
tia inter istas causas remotas. Prima est, q̃ effectus cau-
sæ remotæ, primo modo vere emanat ab illius causæ in-
feriori, & non ab illa causa remota, nisi eo modo quo pas
siones specierũ oriũtur à generibus radicaliter, effectus
autem causæ remotæ secundo modo vere fluit ab ipsa
(licet non nisi posita in tali materia) propter quod remo
ta causa est. Secunda differentia est, q̃ in causam remotã
primo modo non oportet fieri resolutionem talis effe-
ctus. sistit siquidem intellectus quærens causam respira-
tionis, cum ad habere pulmonem, vel aliquid huiusmo-
di venitur. in causam aũt remotam secundo modo opor
tet resoluere talem effectum: non enim sistitur quæren-
do quare vulnus circulare tardius sanať donec in circu-
li naturam veniatur, quia. s. habet partes distantes &c.
Ex hac sequitur tertia differentia, q̃ causa remota primo
modo in demonstratione non assumitur affirmatiua, &
in negatiua facit scire (quia) vt docuit Aristoteles. causa in hoc cap.
autem remota secũdo modo in demonstratione vniuer-
sali affirmatiua assumiť, & facit scire propter quid. Vbi
vt clarius pateat vtrunq; horum. s. & q̃ in demonstratio
ne affirmatiua assumatur, & q̃ faciat scire propter quid.
Nota secundam & tertiam distinctiones. Secunda est,
causa remota secundo modo id est ex cuius quod quid
est fluit effectus modo dicto põt dupliciter sumi. Vno
modo abstracta. alio modo contracte ad materiam. Exẽ
plum primi, figura circularis. Exemplum secundi, figu-
ra circularis in vulnere &c. Tertia est, scire propter
quid contingit dupliciter. Vno modo solitarie, id est
absq; applicatione ad effectum. Alio modo applicate, i.
cum applicatiõe ad effectum. Exemplum primi, cogno-
scens lunam recedere quotidie a quatuor punctis cęli, &
accedere ad illa, & nesciens, vel non aduertens ad eius
effectũ &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aqua-
rum fiat (solitarie) eo q̃ nõ applicat ad effectum causam,
quam nouit. Exemplum secũdi, quando & nouit talem
accessum & recessum & q̃ talis varietas est causa fluxus
& refluxus. Quibus stantibus, dicimus primo, q̃ causa
remota, ex cuius quod quid est fluit effectus in tali tan-
tum materia posito abstracte sumpta non assumitur in
demonstratione vniuersali affirmatiua, qm̃ maior esset
falsa, medio excedente maiorem extremitatem, vt patet
in exemplo Aristotelis dicendo, omne, cuius partes sibi
non appropinquant, tardius sanatur. hæc enim est falsa,
sicut & ista, omne circulare tardius sanatur. Secundo
dicimus, q̃ eadem causa eodem modo sumpta facit scire
propter quid solitarie & nõ applicate. patet hoc quoniã
geometra, vt sic, cognoscit circulare, & q̃ partes eius si-
bi non appropinquant &c. quod est causa quare vulne-
ra circularia tardius sanant, & tamen non applicat cau-
sam istam ad talem effectum. s. tardam sanationem, qm̃
hoc geometriæ limites exit &c. Tertio dicimus, q̃ ea
dem causa contracte sumpta, assumitur in demonstratio
ne vłi affirmatiua & facit scire (propter quid) applica-
te, vt patet in eodem exemplo dicendo, omne vulnus ha
bens partes non sibi appropinquantes tardius sanatur:
vulnus circulare est huiusmodi. ergo. Quarto & vlti-
mo dicimus, q̃ eadem causa remota, etiam abstracte as-
sumpta, ingreditur demonstrationem vniuersalem affir
matiuam non formaliter, sed virtualiter & resolutiue,
quoniam vis totius demonstrationis (cum demonstrať
tardius sanari de vulnere circulari) robur habet ex ipsa
circuli (in eo, q̃ circulus) natura, & in illam oportet tan-
dem resolutionem fieri. Ad primum autem eorũ, quę
in oppositum obĵciuntur, dicitur, q̃ hoc neutri eorum,
quæ dixit Aristoteles repugnat, qm̃ quãdo dixit, q̃ scire
per causam remotam, est scire quia, intellexit de causa

remota

remota primo modo, vt patet exemplo ſubdito, & ex eo quod addidit, ꝙ. ſ. ſyllogiſmus huiuſmodi ſit in ſecunda figura, vel dicatur ꝙ Ariſtoteles loquitur qñ concluſio & cauſa remota eiuſdem ſunt ſcientiæ, ſecus vero eſt quando ſunt diuerſarum ſcientiarum. Quoniam nanq; diuerſarum ſcientiarum diuerſa ſunt genera ſubiecta ſtatim, vt dicitur quod quia pertinet advnam ſcientiam, & propter quid ad alteram cauſam remotam (per ly. propter quid) intelligere cogeris, eo ꝙ tale propter quid dicitur quale diuerſa ſcientia habet. diuerſam autem ſcientiam medium extranei habere neceſſe eſt generis, & conſequenter cauſam remotam. infert ergo (propter quid) in altera ſcientia, cauſam remotam, in eadem autem ſciẽtia vnum deſtruit reliquum. Si enim eſt propter quid, nõ eſt cauſa remota, & econuerſo, ſi eſt cauſa remota nõ eſt propter quid, qm̃ in eadem ſcientia propter quid non natum eſt dici niſi ſit proximum. vnde ſi in eadem ſcientia accideret concluſionem & medium ita ſe habere, ſicut ſe habent vulnus circulare & tardius ſanari & figura circularis, ex illo medio abſtracte non poſſet demonſtratio propter quid fieri, ſed oporteret cõtrahere ipſum & ideo non diceretur propter quid in eadem ſciẽtia cauſa remota, in diuerſis autem ſcientiis, qm̃ contractionem mediꝫ abſtracte cointelligitur oportere fieri, eo ipſo ꝙ diuerſa ſciẽtia eſt, nihil obſtat dicere, ꝙ cauſa tali modo remota ſit propter quid ad diuerſam ſcientiam pertinens.

Illud vero, quod ſecundo adducitur ex Ariſtotele. ſ. ꝙ cauſa remota non demonſtrat niſi in ſecunda figura, intelligitur ſimiliter, vel de cauſa remota primo modo, vel in eadem ſcientia: qm̃ verum eſt vniuerſaliter de omni cauſa remota, id eſt non conuertibili abſtracte ſumpta, ꝙ non poteſt ex ea demonſtrari niſi negatiue, & in ſecunda figura, & ſi ad eandem ſcientiam pertinere dicitur talis cauſa, & concluſio, cum illa ſcientia non cogatur vti illa cauſa contracte. Clarum eſt, ꝙ ex ea ſic ſumpta demõſtrare affirmatiue non poſsit, ſed in ſecunda figura &c.

Secus autem eſt in diuerſis ſcientiꝭs loquendo, qm̃ ſtatim (vt dicitur) ꝙ medium eſt alterius ſcientiæ contrahẽdum vel proximandum, dicitur ad hoc ꝙ aſſumatur ab vna ſiquidem ſcientia ad aliam, non niſi contractione, vel approximatione venitur. Vnde quando dicitur, ꝙ talis concluſio propter quid eſt alterius ſcientiæ, & eſt cauſa remota, non oportet intelligere hoc, ac ſi illa cauſa ſic abſtracte aſſumatur in demonſtratione ſicut intelligitur, cum loquimur in eadem ſcientia, ſed ꝙ illud propter quid, & talem cauſam abſtracte conſideratam a ſuperiori contrahendo vel ad cognitionem ducendo aſſumere oportet, & conſequenter non eſt opus demonſtrare in huiuſmodi in ſecunda figura, ſed in primo primæ &c.

Ad ſecundum quod ex verbis. S. Tho. ſumitur, dicit ꝙ modi ſupradicti ab Ariſtotele ſunt quatuor (vt patet diligenter intuentibus) ſcilicet demonſtrare per cauſam conuertibilẽ, & per cauſam remotam, id eſt non conuertibilem, & per effectum conuertibilem, & per effectum non conuertibilem, nec eſt poſsibile quintum modum oſtenſiue demonſtrationis inuenire. Modus vero ſecundus ſubdiuiſus eſt ab Ariſtotele quidem, ſed non niſi a S. Tho. ſubdiuiſio patefacta eſt. ſ. per cauſam remotam, ex cuius quod quid eſt &c. vt diximus, vel per cauſam remotam in eadem ſcientia, & in diuerſa. Si in eadem ſit demonſtratio, quia, ſi in altera ſit demonſtratio propter quid, quoniam &c. continetur ergo differentia inter qa, & propter quid, & quando ad diuerſas pertinent ſub altero dictorum modorum, quando. ſ. ſit demõſtratio per cauſam remotam, non ideo ꝙ ſuprapoſitus ſit aliquis modus, quo demonſtratio propter quid ſit per cauſam remotam. Sed ideo, quoniam ſupradictus eſt vnus modus, quo demonſtratio ſit per cauſam remotam & declaratus eſt tunc quidem ſecundum vnum ſui membrũ, modo vero ſecundum reliquum &c. Ad tertium dicitur, ꝙ illa concluſio, cuius propter quid alterius eſt ſciẽtiæ, puta vulnera circularia tardius ſanantur, habet medium proximum, quod nihil aliud eſt q; cauſa remota cõtracta ad talem materiam. & cum quæritur cuius erit illud medium proximum cognoſcere, dicitur ꝙ neq; geometræ ſimpliciter, neque medici ſimpliciter, quoniam vtriuſq; limites exit cognoſcere illud cum applicatione, ſed medici, vt accipit a geometra: quoniam omne robur talis demonſtrationis ex principiis geometricis eſt (vt dictum fuit) & ideo non ſequitur, ergo medicus ſcit quia, & propter quid, contra hypotheſim, medicus enim in eo ꝙ medicus, tantum quia nouit, ſicut geometra, vt ſic tantum propter quid. Ad ſecundum dubium breuiter dicitur, ꝙ vere hic modus inter dictos continetur, & vere alio modo differt quia a propter quid ſecundũ diuerſas ſcientias. Primo quoniam ſecundus modus continet iſtum (vt dictum eſt) eo ꝙ eſt eius membrum, & ab omnibus modis declaratis, ſcilicet primo. ſecundo ſecundũ vnum ſui membrum, & tertio & quarto hic alius eſt. Secundo, quoniam quia, & propter quid in eadem ſcientia differunt, ex modo cognoſcendi, ſeu ſecundum media, quoniam propter quid ſcire, eſt ſcire per cauſam proximam, quia vero per effectum, vel cauſam remotam. In diuerſis vero ſcientiꝭs differunt ſecundum obiecta, eo ꝙ ipſum propter quid, alterius generis ſubiecti eſt, ab ipſo quia: & tamen ipſum propter quid in alia ſcientia conuenit in modo cognoſcendi cum ſcire, quia, in eadem ſcientia per cauſam remotam: quoniam vtrunq; cauſam remotam tantum habet (vt ex dictis patet) Vnde propter differentiam ex parte obiecti Ariſtoteles dixit, alio autẽ modo. Propter conuenientiam autem in modo cognoſcendi ſupradictam. S. Tho. contineri dixit ſub altero dictorum modorum. Tertio, qm̃ Ariſtoteles aliter formauit ſupradictam diſtinctionem. diſtinxit enim ſic: quia & propter quid aut ſunt in eadem ſcientia, aut diuerſis: deinde ſubdiuiſit in eadẽ ſcientia (ipſum quia) ideo quando dixit, alio autem modo retulit diuerſitatem ad illud membrum in eadem ſcientia, euacuauit enim ſic primã a ſe factam diſtinctionem. S. Tho. vero quoniam diſtinctionem eorundem membrorum aliter formauit, modo ſcilicet ſupra declarato, ideo ſub altero dictorum modorum contineri dixit: & vt intelligeres ꝙ aliter formauit diſtinctionem, addidit (. ſ. quando fit demonſtratio per cauſam remotam) inſinuans per hoc tria reliqua membra ſupradicta. nõ ſibi ergo contrariãtur Ariſtoteles & S. T. ſed ad diuerſa alietatem retulerunt.

Num demonſtratio diuidatur ſufficienter in demonſtrationem quia & propter quid.

CIRCA diuiſionem demonſtrationis in quia, & propter quid, dubium ingerunt verba Auerrois in prologo phyſicorum, & in ſecundo commento. 22. & alibi ponentis tria genera demonſtrationis. ſ. quia, & propter quid, & ſimpliciter: aut enim ipſe ſuperfluus, aut Ariſteles diminutus apparet.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ (vt patet ex ſecundo cœli cõmẽto. 35.) diuiſio, quã fecit Auerrois eſt ſubdiuiſio vnius membri Ariſtotelis hoc modo. Demonſtratio primo diuiditur in quia, & propter quid. Deinde demonſtratio propter quid diuiditur in demonſtrationem propter quid tm̃, & ſimpliciter. Apparet enim ibidem, ꝙ demonſtratio quia, ſeu ſigni vocatur illa, quæ a poſteriori procedit, quam tunc oportet fieri cum effectus eſt notior cauſa. vt ſi demonſtremus terram interponi inter ſolem & lunam, quia videmus lunam eclipſari. Demonſtratio vero propter quid vocatur illa, quæ a priori quidem procedit, ſed non ad concludendum effectum eſſe, ſed ad oſtendendum propter quid talis effectus eſt: vt ſi demonſtremus eclipſim de luna propter interpoſitionem terræ inter ſolem & lunam. Hoc enim nõ quæritur vt ſciamus lunam eclipſari, quoniam ſenſu hoc apparet, ſed vt ſciamus quæ eſt cauſa ꝙ luna eclipſetur. Vnde in illo modo demonſtrandi prędicatum eſſe & ineſſe ſubiecto

cto absolute, est prius & magis notum q̄ causa, prędicatum tamen sub ratione certi effectus, seu in relatione ad causam propriam est ignotius & per demonstrationem inuestigatur. Nō quęritur enim, an eclipsis sit, aut insit, lunæ, sed quare est: quod nihil aliud quærere est, q̄ cuius causæ effectus sit. Et his duobus generibus demonstrationum quasi semper vtitur philosophia naturalis.

Demonstratio vero simpliciter vocatur illa, quæ a priori sic procedit, q̄ simul ostendit & prædicatum inesse subiecto, & quare ineſt. & ideo vocatur etiam demonstratio cāæ & esse: vt q̄is audierim, nescia tñ triangulū habere tres &c. & demonstretur quia figura rectilinea habens angulum extrinsecum &c. simul acquiram sciētiam q̄ triangulus habet tres, & causam eius. Et tali modo demonstrandi maxime vtūtur mathematici, propter quod sunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo superfluus aut diminutus est, sed Auerrois explicauit, qđ Aristoteles implicite dixit.

De scientiarum subalternatione.

HIc antequam vltra procedatur de subalternatione scientiarum agendum est, quid sit. s. vnam sciētiam subalternari alteri. Ad cuius euidentiam sciendū est. Opinio Alberti. Albertus hoc in loco recitat tres conditiones requiri ad subalternationem scientiæ, & dicit, q̄ est positio cōmunis, & satis subtilis & bona. Prima conditio est, q̄ subiectum subalternatæ concipiat in se subiectum subalternantis cum additione differentiæ cōtrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, vt linea visibilis contrahit lineam. Secunda est, q̄ illud additum à subalternata oportet esse alterius generis ab eo, cui additur, & propterea scientia de speciebus & differētijs diuisiuis superioris, non subalternatur scientiæ de illo superiori. Tertia est, q̄ illud additū à subalternata nō fluat à natura & subiecto illius, cui additur: aliter scientia de passionibus subalternaretur scientiæ de subiecto, quod est falsum, quia eiusdem scientiæ est passionem & subiectum cōsiderare. A. S. Tho. autem secundam conditionem habemus, quin de prima & tertia nulli dubiū esse debet, & quartam. s. q̄ scientia subalternans dicat, ppter quid de principijs scientiæ subalternatæ, quorum ipsa subalternata accipit quia, & hanc velut magis necessariam pluries reperit in doctrina sua, & semper prę oculis (cum de hac re loquitur) visus est habere. Verum qm̄ magna dubitatio est, qū o subiectum subalternatę scientiæ sit illud quod est superioris scientiæ per differentiam accidentalem contractum, ideo vt hoc eluceſcat aliorū intellectum recitādum censui &c. Quidam intelligūt q̄ differentia illa addita sit ita accidentalis, q̄ cum eo cui additur, facit vnum per accidens. & sic subiectum perspectiuę ponunt aggregatum per accidens, puta lineam visualem, & hi ex obseruatione conditionum suprapositarum moti sunt. Si enim illud additum est res alterius generis, & non passio purum accidens esse videt. Quidam vero intelligunt illam differentiam ita accidentalē, q̄ tñ ponunt eam esse passionem eius cui additur, conuenientem tñ ei non in sua abstractione, sed sic contracto, & hi mouentur ex secunda conditione, propter quam coguntur ponere illud additum esse accidentale aliquo modo, vt patet in subiectis Perspectiuæ & Musicæ, qm̄ Perspectiua est de linea visuali, Geometria autem de linea simpliciter. Ex secundo autem de anima habetur ab Aristotele q̄ visibilitas est passio quantitatis, qm̄ dicit q̄ sensibilia cōmunia sunt sensibilia per se, & similiter est de numero sonoro. Primi in hoc iudicio meo errāt q̄ ponunt subiectū scientiæ esse aggregatum per accidens. Omnes enim demonstrationes vnius scientiæ, cum sint inter se ordinatæ, oportet q̄ habeant passiones colligatas adinuicem, & ad subiectum, à quo ordinate emanāt, ab aggregato autem per accidēs passiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orientur? Præterea qūo subiectum illud habebit vnam diffinitionem,

A cum entis per accidens nulla sit diffinitio, vt dicit septimo metaphysicę. Præterea qua ratione de hoc aggregato linea visuali est scientia, pari ratione de linea tangibili & dulci & calida erit sciētia, & sic infinitæ erunt sciētiæ subalternatæ geometriæ. T.cō.12. & 13. Secundi vero propriam vocem ignorare vidētur, dum dicunt illud additum esse passionem eius, cui additur, & addunt, q̄ non conuenit in sua abstractione. Si enim passio eius est per se, & de omni est, & sic conuenit ei in quodā quidem sic, in quodam vero non passio eius non est. Si dicatur q̄ illi intelligunt non q̄ illud additum sit passio eius, cui additur absolute, sed q̄ eius cui additur cōtracte sumpti passio sit. Si sic inquam intelligunt, ad propositum nō loquuntur, quia quæritur qūo illa differentia sit accidentalis illi superiori cui addita subiectum facit subalternatæ: constat enim, q̄ illa differentia additur in superiori absolute & contrahit ipsum, & non præsupponit contractum: visualitas enim contrahit lineam & non præsupponit lineam esse contractam ad materiam visualem, aliter subiectum Perspectiuæ esset non linea visualis, sed linea. B. visualis, quod falsum est. & nō concederet ab eis. Falsum quoq; assumunt, q̄. s. visibilitas sit passio quantitatis: primo, quia non conuenit ei per se (vt patet) quia non quantiti mathematici sumptę. Secūdo, quia omnis passio fluit ex principijs quidditatiuis subiecti sui. Clarum est autē, q̄ ex quantitate in eo q̄ quantitas non emanat visibilitas, alioquin mathematicum quid esset visibilitas, sicut & cæteræ omnes quantitatis passiones (nec ex secundo de anima) hoc habent, sed q̄ color sit per se visibilis in secundo modo dicendi per se. Ex hoc autem q̄ sensibilia cōmunia dicunt sensibilia p se, non sequit, ergo visibilia p se. Quomodo autem nec sequatur, ergo sensibilitas est passio quanti, non est præsentis intentionis. Incidunt ēt & isti in eandem foueam, in quā & priores: quia ponunt subiectum scientiæ aggregatum ex subiecto & passiōe, quod diffinitionem habere non potest. Sicut enim hominis albi non est diffinitio, ita nec naris simi, qm̄ diffinitio vnam naturam significat, vt dicitur septimo metaphysicæ &c. Mihi videtur q̄ inter illam differentiam additam, & id, cui additur sit connexio per se primo modo dicendi per se, non sicut inter diffinitum & eius genius, vel differentiam, nec sicut inter passionem & subiectum, sed sicut inter diffinitum & eius principium, sicut inter lineam & punctum. In diffinitione siquidem illius differentiæ accidentalis oportet ponere illud, cui addit, licet non econuerso. In ratione enim visualis cadit linea, & in ratione sonori, numerus. Quantitatem autem dico cadere in ratione visualis &c. non solū materialiter sumptā, qūo ponitur in ratione cuiusq; physici, eo q̄ physica non abstrahunt à quantitate, sed etiam formaliter sumptam, qūo non cadit in ratione physicorum, eo q̄ diffinitiones mathematicæ & naturales sunt impermistæ: impossibile est siquidem intelligere visibilia, vt considerātur à perspectiua. i. inquantum sunt proportionalia fm lineas, & similiter sonos, vt proportiōales fm numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero. & simile est de medicina, & agricultura & alachiuia respectu naturalis philosophię. hæc omnia addunt ea, de quorum ratione subalternantia sunt. sanabile siquidem abarte abscq; natura intelligi non potest &c. Est igitur inter differentiam illam accidētalem, & id, cui additur per se vnio in primo modo perfectitatis (& tamen differentia accidentalis) dicitur, quia genus subiectum scientiæ subalternantis non per se diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuisiuę cuiusq; generis faciunt, quæ per se differentiæ illius dicuntur, & sunt. Qūo autem hæc duo ad constitutionem subiecti subalternatæ scientiæ concurrant percipi facilius potest, si supposuerimus vniuscuiusq; sciētiæ, siue subalternata sit, siue non, subiectum vnicum oportere esse, vnicum autem non qualicūq; vnitate, sed vnitate rationis formalis, qm̄ ab illa vnitate sumitur scientia

ipsa, &

Quo differentia accidētalis additur subiecto superioris scientiæ. Prima opinio.

Opinio.

Reprobatio primæ opinionis.

Reproba-- tio secundę opinionis.

T. c. 66.

Opinio propria. T. c. 13. T. c. 15.

ipsa, & per illam ab alijs distinguit. hoc enim stante statim habemus, ꝙ nil obstat res quantūcūq; distantes vni subijci scientiæ, si vnica ratione formali eas considerat, & ꝙ oportet coniunctū illud, quod ponitur subiectū subalternatæ sub vnica ratione formali subiectum esse. Quod qualiter sit, sic accipiendum est. Coniunctum ex rebus diuersorum generum, multipliciter potest intelligi esse subiectū in scientia, seu cadere sub vna scientia, vt subiectum. Primo ita, ꝙ totum aggregatum sub vtriusq; ratione subiectum sit, & hoc est impossibile, qa non esset vna ratio formalis obiectiua in vna scientia, & propterea diximus, ꝙ nec aggregatum ex subiecto & accidēte, nec ex subiecto & proprio subiectū esse potest. Secundo ita, ꝙ totum aggregatū, vt partes eius adunantur in tertio, subiectū sit, & hoc destruit seipsum. si enim vt adunant in tertio, subiectum sunt, neq; ipsum aggregatum, neq; partes eius subiectū sunt, sed illud tertium, siue illud tertium sit magis vniuersale, siue subiectū cōmune vtriq;, siue accidens cōmune, siue causa cōmunis &c. nisi forte quis dicat ꝙ quia illud tertium innominatū est, illud cōiunctum subiectum dicit circūloquendo tertium innominatum. sed hoc in proposito dicere, fingere, & fugere potius videt, q; veritatem sectari. Tertio ita, ꝙ totū aggregatum subijciatur, sed vna pars vt stat sub ratione alterius, ita ꝙ ratio vnius partis per se attingatur, alterius vero non, nisi per accidēs, sicut homo albus videtur, eo ꝙ album per se videtur, cui vt sic accidit esse hominem, & hoc etiā destruit seipsum proprie loquendo, eo ꝙ hoc modo subiectum non est totum aggregatum, sed illa tm̄ eius pars, quæ est ratio obiectiua. Est etiam contra communem assignationem obiectorum potentijs & habitibus. non enim dicimus, ꝙ substātia colorata sit obiectū visus. nec ꝙ substātia quanta sit subiectum mathematicæ, sed coloratum obiectum visui, & quātum mathematicæ subiectum damus. Quarto ita, ꝙ totum aggregatū subijciatur, & vtraq; pars per se attingatur, vt vna tm̄ rationem alterius ingreditur, vel ab alia per se depēdet. & hoc non potest inueniri in omni coniuncto ex rebus diuersorum generum, qm̄ ad hoc exigitur ꝙ inter partes illius coniuncti sit per se connexio ex parte alterius extremi non solum in esse naturæ, sed vt attingitur à tali habitu, aliter per se non attingeretur vtrunq;, & consequēter ꝙ vnum alterum in sui ratiōe suscipiat, vel ab illo per se dependeat. Et hoc modo videtur mihi ꝙ subiectum subalternatæ aggreget res diuersorum generum, & habeat vnicam rationem formalem (quod vt clarius fiat) exemplariter declaratur. Subiectum Musicæ est hoc coniunctum numerus sonorus: constat autem ꝙ musicus nō cōsiderat sonum in eo ꝙ sonū, qm̄ hoc physici est, neq; numerum in eo ꝙ numerum, eo ꝙ arithmetici est, sed considerat numerum in sonis. i. vt facit sonorum differētias, vel magis ꝓprie loquendo sonum vt ꝓportionalem fm̄ numerum. Considerare aūt sonum vt proportionalem clare patet ꝙ est attingere, & sonum & numerū per se, & sonum vt depēdet à numeralibus proportionibus, & ꝙ est vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrūq; per se, eo ꝙ numerales proportiones sunt media musicalia, & sonora sunt conclusiones, ad quas illa media applicantur, & quia (numeralis proportio) est ratio sono ꝙ attingatur à musico, & sonus est ratio numerali proportioni ꝙ ab eodem accipiatur, licet diuersimode, quia primum vt formale, fm̄ vt materiale hoc facit, & simile est in perspectiua respectu geometriæ. Vnicam vero rationē formalem dixi non alterius partis, nec vtriusq;, nec alterius tertij, sed vt vna pars ab altera ꝑ se dependet, seu vt partes sunt sibi inuicē coaptatæ propter hoc ꝙ vna alterius rationem penetrat, & illius differentias facit &c. Et licet ita sit, ꝙ s. subiectum subalternatæ vnicam habet rationem formalem obiectiuam, quia tamen res diuersorum generum cōtinet, ideo diximus superius in capitulo. 10. ꝙ ea, quæ sunt superioris non contracte sumpta, nō per se insunt subalternatis ratione differentiæ accidentalis additæ. Stant siquidem hæc duo simul, eo ꝙ differentia illa, cum extranei generis sit, non habet ex suo genere ꝙ illa, quæ subalternantis per se sibi conueniant, sed hoc habet ex eo ꝙ superiori coniuncta est. Ex dictis ergo patet, ꝙ ab subalternationem scientiarum post tres conditiones ab antiquis positas oportet addere quartam, quę est fundamētum eius, quam addidit. s. Tho. & nō differt ab ea, nisi sicut fundamētum à fundato. dicemus igitur, ꝙ oportet primo subiectum contineri sub subiecto &c. secundo, quòd differentia contrahens sit extra naturam contracti. tertio ꝙ non sit eius passio. quarto ꝙ per se dependeat ab illo &c. Ex hoc enim sequitur, ꝙ principia istius accipiantur ab illo, & ꝙ ille nouit eorum propter quid, qm̄ nouit id, à quo dependent, quod a. s. Tho. erat additum. & ad claritatem quinto loco ponatur ꝙ. s. subalternās dicat propter quid principiorum subalternatæ, quorum ipsa accipit, quia, & sic manifestum est quæ sit connexio inter subalternans & subalternatum, & qūo subalternatæ subiectum sit vnum, & quid sit vnam scientiam subalternari alteri. Et nota ꝙ de subalternatione proprie loquimur, vt Aristoteles locutus est, & non extenso vocabulo ad omnem modum, quo vna scientia ab altera mendicat. qūo dicitur à quibusdam, ꝙ chirurgia subalternatur geometriæ quo ad illam conclusionē, vulnera circularia &c. & distinguitur ab eis subalternatio quo ad modū sciendi, vel quo ad subiectū vel principia.

Caꝑ. 10. circa medium circa. t. cō. 23.

De syllogistica forma demonstrationis. Cap. 14.

FIgurarum autem maxime scientialis est prima. Mathematicæ nanq; scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè vt dixerim, quæcunq; ipsius propter quid considerationē faciunt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hāc figurā ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc erit vtiq; maxime scientialis. maxime nanq; proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile. in media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scientia affirmationis. in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsum autem quid est, vniuersalium est. non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condensantur & augentur, quousq; ad immediata venerint. Manifestum itaq;, ꝙ ad sciendum maxime proprie est prima figura. Quemadmodum vero contingebat A ineſſe B indiuidue, ita & non ineſſe accidit. dico autem indiuidue ineſſe aut non ineſſe, eo ꝙ non est ipsorum medium: sic enim non erit secundum aliud ineſſe aut nō ineſſe. Quādo igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut & ambo, non contingit A ipsi B primo non ineſſe. sit enim A in toto C: si igitur B non est in toto C (contingit enim ipsum quidem A esse in aliquo toto: ipsum vero B non esse in hoc) syllogismus erit, ꝙ A ipsi B non insit: si enim C, A quidem omni: ipsi vero B nulli: A nulli eorum, quæ B. Consimiliter autem & si B

in toto

in toto aliquo est, vt in D, ipsum nanq; D omni B ineſt: ipſi autem A nulli ipsum B: quare ipsum A nulli eorum, quæ B, inerit per ſyllogiſmum, eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint. Quòd autem contingit ipsum B nõ esse in quo toto est A, aut rursus A, in quo est B, manifeſtum ex coordinationibus, quæcunq; non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorũ, quæ ſunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorũ, quę ſunt in B E F: ipsum vero A in toto est H coordinato exiſtenti: planum, q̃ B non erit in H. commutarentur enim coordinationes. conſimiliter autem & ſi B in toto aliquo est. Si vero neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A ipſi B: neceſſe est indiuidue non ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorũ in toto aliquo esse. aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus. ſi quidem igitur in prima, B erit in toto aliquo: affirmatiuam nanq; oportet, quæ ad hoc, propoſitionem fieri. ſin autem in media vtrũq; cõtigerit. ad vtraq; enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus. ambabus vero negatiuis exiſtentibus, non erit. Planum itaq;, q̃ contingit aliud alij non ineſſe indiuidue: & quando contingit, & quomodo diximus.

Summa huius capituli hæc eſt.

FIgurarum magis faciens ſcire, maxime prima est. probatur à poſteriori, quia aut omnino, aut ſicut frequẽtius, & in pluribus per hanc figuram fit propter quid ſyllogiſmus. declaratur hoc inductiue, qa mathematicæ. ſ. arithmetica, geometria, perſpectiua & fere &c. ſecundo quia ipſius quod quid est ſcientia per ſolam primam venari poſsibile est. declaratur ly ſolam, qm̃ ſcientia quod quid est affirmationis est, in ſecunda autem ſit ſyllogiſmus affirmatiuus, et qm̃ quod quid est est vniuerſalium, in tertia autem non concludit vir. tertio quia prima alĩs non indiget, illæ autem per hanc denſantur & augmentantur quouſq; in immediata veniant.

Prima cõcluſio.

Sicut datur vniuerſalis affirmatiua immediata, ita & negatiua &c.

Propoſitio

Quãdo prædicatum aut ſubiectum in quodã toto est, aut ambo non fit propoſitio negatiua immediata. probatur à priori, quia tunc ſemper est mediũ, per quod vnum negatur ab alio. declaratur hoc in omnibus dictis modis, in terminis, ſemper ponẽdo illud totũ pro medio &c. in terminis aũt A prędicato: B ſubiecto: C toto reſpectu p̃dicati & medio D, toto reſpectu ſubiecti & medio.

cõcluſio.

Contingit ſubiectum non eſſe in quo toto est prædicatum, & ecõuerſo. declaratur à poſteriori, quia coordinationes non cõmutantur adinuicem, ita q̃ nihil vnius p̃dicatur de aliquo alterius. patet in terminis A C D E: & B C, ſcilicet coordinationibus duabus: & P, capite primæ coordinationis.

ſup poſita.

Sed negatiuę verę, nec ſubiectum, nec prędicatum est in toto nullo, neceſſe est vniuerſalem negatiuam eſſe immediatam. probatur à deſtructione, ſeu oppoſito cõſequentis ad oppoſitum antecedẽtis: quia. ſ. ſi medium habet aut ſubiectum, aut prędicatum in quodam toto erit. hæc ſequela probatur, qm̃ aut in prima aut in ſecũda figura ſyllogizari vniuerſalem negatiuam oportet, & in prima ſubiectum in quodã toto eſſe oportet: qm̃ minor ibi ſemper affirmatiua est, & in ſecunda indifferenter ſubiectum, vel p̃dicatum in quodã toto eſſe oportet: quia vtriuſq; negatione ſyllogiſmus fit ibi, & vtrãq; ſimul negatiuam eſſe est impoſsibile. Declaratur in terminis A prædicato, B ſubiecto &c. medio.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS de forma ſyllogiſtica maxime congrua demonſtrationi tractare, qm̃ ſyllogiſmus quidam demonſtratio est, duo facit, primo vnica concluſione tribus rationibus primam figurã maxime vtilem demonſtrationi aſſerit. ſecundo, qm̃ in prima figura ex negatiuis proceditur, & oportet demonſtrationẽ ex immediatis fieri, intẽdens, q̃ negatiuæ ſint immediatæ, declarare proponit hoc. & quia oppoſitorũ eadem est diſciplina, tres modos negatiuæ mediatæ in ſecũda concluſione declarat &c. addens quandam concluſionem, quam ſuppo nit. Et ſic tandem quę ſit negatiua immediata, tertia cõcluſione explanat.

B

Num altero extremorum exiſtente in quodam toto fiat negatiua mediata.

CIrca ſecundam cõcluſionem dubitatur quomodo ſit verum q̃ altero extremorum exiſtente in quodam toto reddatur ꝓpoſitio negatiua media. hoc enim videt contra ſuperius determinata in capitulo ſecundo & tertio arguẽdo ſic, nulla propoſitio, cuius rationibus terminorum pro terminis poſitis redditur immediata est mediata: propoſitio negatiua, cuius alterum vel vtrunq; extremorum est in toto, poſitis rationibus extremorũ pro terminis, multoties redditur immediata. ergo huiuſmodi propoſitiones nõ ſunt mediatæ, ſed ímediatæ. Maior ex ſupradictis habetur. Minor declaratur exẽplariter. in iſta linea non est qualitas, ponẽdo loco lineæ quantitas. A B C conſtat enim q̃ cum illa ſit immediata, ſ. quãtitas non est qualitas, vt Ariſto. docet in hoc capitulo. iſtam etiam oportet eſſe immediatam. quantitas A B C, non est qualitas. Ad hoc dubium, quod ideo motũ est vt attenti & conformes ſuperioribus reddamur, dicit quod ratio adducta verum concludit & cogit loquendum de propoſitione ímediata fm̃ ſe, non aũt de immediata fm̃ rationem, ſeu ratione noſtri. regulam ſiquidem illã, quæ in maiori aſſumitur, vniuerſaliter verã eſſe probauimus (ſuperius in locis allegatis) vbi & terminos, quibus vtimur declarauimus. Sic ergo, qm̃ Ariſtoteles de mediatis & immediatis fm̃ rationem loquebat, ideo illas etiã mediatas dixit, quæ fm̃ ſe immediatæ ſunt. quare autem de mediatis & immediatis fm̃ rationem loquatur non fm̃ ſe ſuperius diximus, quia. ſ. conforme nobis inſtrumentum fabricabat.

C

circa. t. cõ. 5. &. 6.

Num res vnius prædicamenti prædicari poſsit de re alterius prędicamenti.

CIrca illius concluſionis ſuppoſitæ declarationem, dubium primo accideret. an capita coordinationũ prædicamentalium habeant aliquid ſuperius. Sed quia hoc metaphyſicale est, illucuſq; differatur. Dubium ſecundo eſſet an fm̃ veritatem prædicamẽta ſint impermiſta, ita q̃ nihil quod in vno est in altero ſit. ſed qm̃ hoc quoq; metaphyſicę perſcrutationis est dimittatur. Dubitatiuncula quoq; oritur quomodo ſit verum q̃ nihil vnius prædicamenti prædicatur de aliquo alterius, cum nõ ſolum per accidens, ſed per ſe, nedũ in ſecundo modo perfeitatis, ſed etiam in primo, vt ſupra dixit Ariſto. in cap. quarto res vnius prædicamẽti prędicetur de re alterius.

D

T. c. 9.

Ad hoc breuiter dicitur, q̃ intelligitur de prædicatione per ſe in primo modo intrinſece: licet enim linea prædicetur de triangulo in primo modo, non tamen intrinſece, ſed vt extra eſſentiam eius. Dicitur ſecundo, q̃ intelligitur de prædicatione quacunq; in recto, tũ & vera & formali, quod addo propter eos, qui tenent prædicamenta eſſe idem realiter. Et intelligitur de his quæ proprie ſunt in prædicamentis non denominationibus ab illis ſumptis. nec albedo nanq;, nec riſibilitas prædicatur

de hoíe:

de homine: sed album & risibile, & similiter linea non p̄ E
dicatur de triangulo, sed rectilineum & huiusmodi. Et hoc magis sonant ipsa Aristotelis verba, vtrunq; tamen verum est.

Quot modis contingat vnam negatiuam propositionem esse immediatam.

CIrca tertiam conclusionem aduerte, q̄ propositionē negatiuam esse immediatam dupliciter contingit. s. cū extra in nullo toto vniuersali sunt, vt substātia non est quātitas, & qñ imediate sunt sub aliquo, vt rationale nō est irrationale. Et si diligentius p̄scrutati fuerimus textū Aristotelis non primū tm̄ modum, sed etiam secundum insinuauit intelligendo per ly esse in toto, non absolute, sed ratione cuius negatur ab illo, vel illud negatur ab eo. & similiter per ly non esse in toto, ratione cuius negetur ab illo, vel id ab eo. hoc autē, quia contigit dupliciter. s. vel quando non in toto non sunt, vel quādo in toto quidem sunt, sed nō tali ratione cuius negatio insit alterius, F
ideo negatiua imediata contingit dupliciter. Est autem hic sensus absq; dubio verus, & Aristoteli idcirco attributus, qm̄ in calce capituli epilogans ait se dixisse, qñ & quomodo fit negatiua imediata. innuens se sufficienter tradidisse, qñ hoc contingat. sufficiētem aūt doctrinam non video, nisi supradicta sententia eius sit, & forte insinuauit hunc sensum, per ly quędam, & ly nullo, cū dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodā) ostendat se accipere esse in toto non simpliciter, sed tali ratiōe, cuius negetur, & apponendo ly nullo, ostendat se loqui de nō esse toto, quod negationis ratio sit. Et ſm hoc per coordinationes, quę non cōmutantur adinuicem nō artamur ad intelligendum prædicamenta tm̄, sed quascūq; et in eodem prædicamento, quæ adinuicem non cōmutant, propter quod Aristoteles categorias in speciali nō nominat, sed cōmuni vocabulo coordinationes.

Quomodo vere medium oporteat esse distinctum ab vtroq; extremo.

CIrca eandem conclusionem aduertendum est quod G
ex hoc loco firmatur quod superius tradidimus. s. q̄ vere medium demonstrationis debet esse formaliter distinctum ab vtroq; extremorum. Deducitur aūt hoc ex hoc loco sic. propositio negatiua vera habens neutrum extremorum in toto est imediata, & cum talis, habet medium indistinctum formaliter ab altero extremorū: ergo tale medium non est vere medium quod reddat ꝓpositionem mediatam cōsequentia est euidens ex terminis. antecedens quo ad primam partem est Aristotelis in litera. quo ad secundam vero exemplariter ostenditur in vtroq; genere imediatarū. Primo, qñ extrema non sunt simpliciter in toto. vt nulla substātia est quantitas. ratio enim substātię seu eius cōceptus formalis distinctus medium esse potest. constat nanq; substantiā concipi posse conceptu proprio, cōfuse & distincte (vt alibi hoc declarauimus) & similiter constat conceptum formalem distinctum alicuius non distingui formaliter ab illo. vocato ergo concepto illo A syllogizabitur sic, nullum A est H
quantitas: omnis substantia est A: ergo nulla substantia est quantitas. est ergo ibi medium indistinctum formaliter. Secundo quando extrema non sunt in toto p̄ quod alterum negetur, vt nulla albedo est nigredo: ratio enim albedinis seu eius propria & constitutiua differentia, medium esse potest indistinctum tamen formaliter, vt diximus. Nec obstat proposito siquis dicat omnē differētiam esse totum vniuersale speciei, quia differentia prædicatur de pluribus &c. Tum quia clarum est q̄ differentia non est totum vniuersale diffiniti. Tum quia fatuum est dicere, q̄ differentia propria speciei athomæ, prædicatur de pluribus differentibus specie: penuria enim differentiarum propriarum verificat forte omnem differētiam esse in pluribus. Dicitur ergo propositio imediata ſm Aristotelem, quæ caret priori medio formaliter distincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat ſm rationem, non tm̄ hoc constituit propositionem imediatam ſm se aut quo ad nos vniuersaliter, sed latitudinem mediatarum quo ad nos ostendit, & diuersam rationem mediationis & immediationis, dum aliquæ propter medium distincte cognitum tm̄, quando. s. mediū est sola diffinitio, & aliquæ etiam propter medium formaliter distinctum, clausum tamen in extremo, quando scilicet mediū est aliquod superius mediatæ nobis fiūt: & sic quæ hac ratione immediatæ nobis sunt, mediatæ illa alia ratione remaneant.

In de ente & essentia ī phemio. q. prima.

De ignorantia demonstratiua. *Cap.* 15.

IGnorantia vero, quæ non secūdum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quę per syllogismū fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut nō inexistentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse: aut quando per syllogismum accipiat suspicionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim A nulli eorū quæ B idiuidue. si igitur syllogizet A inesse ipsi B, medium accipiens C, deceptus erit per syllogismum. Contingit quidem igitur vtrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum. Si enim neq; A nulli eorum quæ C insit; neq; C nulli eorum quæ B: assumpta vero fuerit vtraque è conuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autem ita se habere C ad A & B, vt neq; sub A sit, neq; vniuesaliter in B. impossibile nanq; B esse in toto aliquo. dicebatur enim A primo ipsi non inesse: A vero non necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter: quare ambæ falsæ. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamē vtram volueris, sed A C. C B nanq; propositio semper falsa erit: eo q̄ ipsum B in nullo sit: A C vero euenit. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. quādo enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrū in neutro erit. Differt autem nihil, neq; si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistēdi & per hæc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quæ vero est non existendi & in prima fit, & in media figura. Primū itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisque falsis existentibus. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. Si enim acceptū fuerit A quidem nulli C: C vero omni B: falsæ erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existēte, & hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram esse, C B vero falsam. A C quidem veram: quoniam non omnibus entibus ineſt A. C B vero falsam: quoniam impossibile est C inesse ipsi B, cui nulli ineſt A. non enim amplius vera erit A C propositio. simul autem si & ambæ sunt veræ, &

conclusio

conclusio erit vera. Sed & C B contingit veram esse, altera existente falsa. quẽadmodum si B & in C, & in A est. necesse. n. alterũ sub altero esse. quare si acceperit A nulli eorũ, quæ C ineſſe, falsa erit ꝓpositio. Planum igitur, ꝙ altera falsa existente, & vtriſcꝫ, erit falsus syllogismus. In media aũt figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, nõ contingit. qñ. n. A omni B insit, nihil erit accipere, quod alteri quidẽ omni, alteri vero nulli inerit. Oportet aũt sic accipe ꝓpositiones, vt huic quidẽ insit, illi vero non insit: si quidẽ erit syllogismus. si igit sic acceptæ falsæ, planũ, ꝙ è contrario è cõuerso se habebunt. hoc aũt impossibile. In aliquo vero vtrancꝫ nihil ꝓhibet falsam esse. quẽadmodũ si C & A, & B alicui insit. Si. n. A quidẽ oĩ acceptũ fuerit ineſſe: B vero nulli: falsæ quidẽ ambæ ꝓpositiones, non tñ totę, sed in aliquo. Et è cõuerso quoq; posito priuatiuo, cõsimiliter. Alterã vero falsam esse, & vtrãuis, cõtingit. quod. n. inest A omni, & B inest. Si igitur acceptũ fuerit ipsum C ineſſe quidem toti A, toti vero B nõ ineſſe: C A quidẽ vera erit, B C aũt falsa. Rursus, quod B quidem nulli inest, neq; A oĩ inerit. si. n. ipsi A, & ipsi B: sed nõ inerat. Si igitur acceptũ fuerit C A quidẽ toti ineſſe, B vero nulli: B C quidẽ, ꝓpositio vera, altera aũt falsa. Consimiliter vero & transpositio priuatiuo. quod. n. nulli inest A, neq; B nulli inerit. Si igitur acceptũ fuerit C A qdẽ toti non ineſſe: A C quidem ꝓpositio vera erit, altera autẽ falsa. Et rursus quod oĩ B inest, accipere ineſſe nulli A, falsum. necesse enim, si B omni & A alicui ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, C ineſſe quidem omni B, nulli vero A: C B quidem vera erit, C A autẽ falsa. Planum igitur, ꝙ & ambabus existẽtibus falsis, & altera solũ, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis. In his vero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt, qñ quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, nõ possunt ambæ falsæ esse ꝓpositiones, sed ea solum, quæ est ad maius extremũ. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictiõis syllogismus. Insit enim A ipsi B per medium C: qm̃ igitur necesse est C B affirmatiuã accipi, cũ fit syllogismus: planũ, ꝙ semper hæc erit vera, non. n. conuertitur: A C vero falsa, hac enim cõuersa contrarius fit syllogismus. Consimiliter aũt & si ex alia coordinatiõe acceptũ fuerit medium. vt D licet in toto A sit, & de B oĩ ꝑdicetur: necesse. n. D B quidẽ ꝓpositionẽ manere, alterã vero conuerti. quare hæc quidẽ semper vera, illa aũt semp falsa. & quasi talis deceptio eandẽ est ei, quę est per ꝓprium mediũ. Si vero non ꝑ proprium mediũ efficiatur syllogismus: qñ sub A quidem sit medium: ipsi vero B nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendæ nãq; sunt

A è contrario, cũ se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic aũt acceptis, ambæ efficiuntur falsę. quẽadmodum si A quidẽ toti D ineſt: D vero nulli eorũ, quæ B: his. n. conuersis, syllogismus erit, & ꝓpositiones ambæ falsæ. Qñ vero medium nõ sit sub A, vt D, A D quidẽ vera erit, D B aũt falsa, nam A D quidem vera, qm̃ non erat in A ipsum D: D B autem falsa, qm̃ si esset vera, & cõclusio vera esset. sed erat falsa. Sed cũ per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidẽ non contingit falsas esse ꝓpositiones totas. Cũ enim sit B sub A, nihil contingit, huic quidẽ oĩ, illi vero nulli ineſſe, quẽadmodum dictũ est & prius. Alteram aũt euenit, & vtrãlibet. Si. n. C, & A & B insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem B A ineſſe, ipsi vero B non ineſſe: A C quidẽ vera erit, altera aũt falsa. Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidem B ineſſe, A vero nulli: B C quidem vera erit, altera aũt falsa. Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictũ est, qñ, & ꝑ quæ erit deceptio. Sin aũt affirmatiuus, qñ quidem per ꝓprium mediũ, impossibile ambas esse falsas. necesse est. n, C B manere, si quidẽ erit syllogismus, quẽadmodum dictũ est & prius. quare C A semper erit falsa: hæc. n. est, quæ cõuertitur. Consimiliter aũt & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quẽadmodum dictũ est & in priuatiua deceptione. necesse. n. D B quidẽ manere, A D aũt conuerti, & deceptio eadem est ei quæ prius. Qñ aũt non per ꝓprium: si D quidẽ sit sub A, hæc quidem erit vera, altera aũt falsa: euenit. n. A pluribus ineſſe, quæ nõ sunt sub se inuicẽ. si vero non sit D sub A, planum quidem, ꝙ hæc semper erit falsa, affirmatiua nanq; accipitur, D B vero contingit & verã esse & falsam: nihil. n. prohibet, A quidẽ nulli D ineſſe, D vero ipsi B omni: vt aĩal sciẽtię, scientiam aũt musicę, Neq; rursus si neq; A nulli eorũ, quæ D, neq; D nulli eorũ, quæ B. Manifestũ igitur, ꝙ nõ existẽte medio sub A, & ambas euenit falsas esse, & vtrã volueris. Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ ꝑm syllogismũ, & in imediatis, & in ijs quæ ꝑ demonstrationem, manifestũ. Planũ aũt est, & ꝙ si quis sensus defecerit, necesse & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere: siquidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratiõe. Est aũt demõstratio ex vniuersalibus, inductio vero ex ijs, quæ ꝑm partẽ: impossibile aũt vniuersalia speculari nisi per inductionem, qm̃ & quę ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis voluerit nota facere, ꝙ insunt vnicuiq; generi nonnulla, & si non separabilia sunt, ꝑm ꝙ tale hoc vnumquodq; inducere aũt non habentes sensum, impossibile. singulariũ nanq; sensus est, nõ. n. cõtingit accipere ipsorũ

scientiã: neq; n. ex vniuersalibus sine inductione, neq; per inductionem sine sensu.

Summa huius capituli hæc est.

pria ꝓpõ. IGnorãtia non ſm negationem, sed ſm dispositionem dicta per syllogismum est facta deceptio.

Secunda. Ignorantia ſm dispositionem in his, quę sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. ſ. cum simpliciter: & cum per syllogismũ accipitur opinio falsa.

Tertia. Simplicis opinionis est simplex deceptio, eius autem, quæ est per syllogismum plures sunt.

1. ꝯclusio. Propositione vniuersali vera negatiua & immediata existente affirmatiuam vniuersalem oppositam syllogizans ꝑ aliquod medium deceptus est per syllogismũ. patet ĩ terminis gñalibus A prio: B tertio: & C medio &c.

Declaratio. Contingit in huiusmodi syllogismis vtraſq; propositiones esse falsas, contingit & alteram tantum. primum declaratur dupliciter, contingere. ſ. quando A primũ nulli contento sub medio conuenit, & similiter mediũ nulli F contẽto sub tertio: vtraq; enim tunc accepta C cõtrario sunt. Et quando medium non est sub primo, & est non continens totum tertium. minor enim tũc necessario est falsa, quoniam tertium in nullo toto est ſm veritatem, quoniam iam dictum est primum immediate negari A tertio ſm veritatem. Maior quoq; est falsa, quia non est necesse primum inesse oĩbus &c. patent hæc in terminis generalibus A primo B tertio: & C medio &c. secundum autem ſ. contingit alteram tantum esse falsam, verificat non indifferẽter, sed quo ad minorem tantum. Maior enim potest esse vera, Minor autem est necessario falsa. probatur hoc. quia tertium in nullo toto est. probatur illud, primo ĩmediate existente in medio & tertio.

Regula gñalis. Cum primum prædicet idem de pluribus neutrum in neutro erit. patent hęc in terminis generalibus A primo: B tertio: C medio &c. Differt autem nihil neq; si non indiuidualiter insit &c.

2. cõclusio. Negatiue vniuersalis oppositæ affirmatiue vniuersali G veræ & ĩmediatæ deceptio fit in prima & media figura. in prima quidem tripliciter. primo ex vtraq; falsa declarat hoc, primo ĩmediate existẽte in medio & ĩ tertio &c. secũdo ex maiore vera, & minore falsa. Declaratur. maior vera esse potest, qm̃ primũ non inest oĩbus quæ sunt. Minor autem falsa necessario, maiore existente vera est. Tum qm̃ impossibile est in tertio esse mediũ in quo nullo est primum. Maior. n. esset falsa, si minor esset vera. Tum qm̃ si vtraq; esset vera, conclusio non erit falsa. tertio contingit ex minore vera & maiore falsa. Declarat hoc tertio ſubiecto primo, & medio existẽte ordine quodam, ita q; tertium sub primo & primum sub medio sit. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio.

3. conclusio In media autem figura, totas esse ꝓpositiones vtraſq; falsas non contingit. probatur, qm̃ inter terminos vniuersalis affirmatiuæ veræ & immediate, cuius negatiua contraria concludenda est nullum mediũ potest inueniri quod toti insit primo, & nulli insit tertio, vel ecõuerso. Si aũt in media figura fiat syllogismus, oportet sic assumere medium, consequenter si ambæ erunt totaliter falsæ, earum contrariæ erunt veræ, & consequenter, cũ illa vniuersalis affirmatiua supponatur vera, dabit medium inter eius terminos: quod vere nulli primo inest & omni tertio, vel econuerso, quod est impossibile &c.

4. ꝯclusio. Contingit tm̃ in huiusmodi vtraq; esse falsam in quodam. declaratur, medio existente in primo & tertio particulariter &c.

5. cõclusio. Contingit & in huiusmodi alterã esse falsam, & quãlibet indifferẽter. primo declarat in secundo. ſ. cameſtres, q; maior sit vera & minor falsa, medio in toto primo in existente. probat, qm̃ quod omni inest primo, oĩ tertio inesse supponitur quod vere econuerso. Minor vera, & maior falsa, patet medio in nullo tertio existẽte. probat. Si. n. in nullo est tertio neq; in primo toto erit, qm̃ quod in primo omni est, in tertio est, quod est oppositũ antecedentis &c. Declarat deinde & in primo eiusdẽ. ſ. cesare, q; maior vera, & minor falsa, medio in nullo primo existẽte. probat, qm̃ quod in nullo est primo, in nullo eẽ tertio supponit. Quòd vero minor vera & maior falsa, medio in toto tertio existẽte, pbat, qm̃ qđ oĩ tertio inest, falsũ ẽ ĩ nullo prio esse. oportet. n. saltẽ ĩ quodã prio ĩesse.

epilog. Et vtriſq; ergo falsis & altera tm̃ fit syllogismus deceptiuus in indiuiduis &c.

6. cõ. In his aũt, quæ non indiuidua sunt, negatiuã cõtrariã affirmatiue vere & mediate ꝑ mediũ ꝓprium in prima figura est impossibile concludere ex vtriſquã falsis, sed maiore tm̃ falsa. probat: quia in syllogismo falsitatis minor affirmatiua remanet, maior vero conuertitur in oppositã qualitatẽ respectu syllogismi veritatis &c.

7. cõ. Per medium ex alia coordinatione in quo tm̃ toto est primũ & de tertio toto dicit, simili modo fit deceptiõis syllogismus. Declaratur eadem ratione &c.

8. cõ. Per medium non ꝓpriũ seu extraneum vtrãq; necesse est qñq; esse falsam, qñ. ſ. mediũ est sub primo, & in nullo tertio, pbat, qm̃ cõtrarie seu cõuersæ in oppositã qualitatem assumendæ sunt in syllogismo falsitatis, qñq; vero maiorem contingit esse verã & minorẽ falsam, qñ. ſ. mediũ extraneũ nõ est sub primo, pbatur, qa nisi minor esset falsa, cõclusio esset vera contra hypothesim,

9. cõ. In media aũt figura syllogismus deceptiõis negatiue huiusmodi cõtrarię. ſ. affirmatiuę mediatę, non põt esse ex vtriſq; totaĺr falsis. pbat: qa ĩpoĺe est mediũ inuenire, quod totaĺr insit primo & nulli tertio, vel econuerso, vt dictum est supra. ex altera vero totaliter falsa et quacũq; esse põt. Declarat medio existente in primo toto, & tertio toto. & hoc patet in secundo & in primo secũdæ &c.

10. cõ. Affirmatiuã cõtrariam vl̃i negatiuæ verę & mediate syllogismus deceptiõis ꝑ, ꝓpriũ mediũ ex vtraq; falsa cõcludere nõ põt, pbat: qa minor manet eadẽ, q̃ erat in syllogismo veritatis contrarie: maiorem aũt cõuersam esse oportet in oppositã qualitatẽ, vt dictũ est prius, sicut & cõclusionẽ. in primo. n. primæ hoc tm̃ fieri posse patet.

Per mediũ ex alia coordinatione, simile tm̃ ꝓprio. ſ. in quo nullo est primũ, & quod toti inest tertio, similiter fit deceptio vt & supra dictũ est, in negatiuis eadẽ ratione, quia. ſ. minor manet, & maior conuertitur &c.

11. cõ. Per mediũ non ꝓpriũ seu extraneũ qñq; minorẽ necesse est esse falsam: qñ. ſ. mediũ sub prio continet. põt. n. a in pluribus esse: quæ nõ sunt sub inuicẽ, qñq; aũt maiorem oportet esse falsam, qñ. ſ. mediũ non est sub primo, qm̃ affirmatiua assumit. Minorẽ vero tunc contingit veram esse & falsam: veram quidem medio nõ existẽte sub primo, & inexistente tertio, vt scientia respectu aĩalis vt primi, & musicæ vt tertĩ, falsam vero medio neq; sub primo, neq; in tertio existente. patent hæc oĩa in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio &c.

epilog. Quot modis, & per quæ syllogismus deceptionis in H immediatis & mediatis per demonstrationem fiat manifestum est ex dictis.

12. cõ. Siquis sensus defecerit, necesse est & aliquã scientiam deficere, quam impossibile est acquirere, si vere addiscimus &c. probatur â priori, qm̃ deficiet inductio, & consequenter demonstratio. probatur: qm̃ vl̃ia, ex quibus est demonstratio, ĩpoĺe est absq; inductione speculari. ꝓbatur: qm̃ & quæ ꝑ abstractionẽ dicuntur, inductione nota fiunt. probatur: qm̃ in vnoquoq; genere sunt non separabilia quædam ſm quod vnumquodq; illorũ habet esse. Inducere autẽ non habentes sensum, est impossibile. probatur: qm̃ singularium proprie sensus est &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM oppositorum eadem est disciplina: determinare intendit in hoc capitulo de ignorantia oppositæ demonstrationi scientifice, & quatuor facit. Primo nãq; primis

primis tribus propoſitionibus ignorantiam multiplicē & multis modis contingere declarat. ſecunda quomodo fit ignorantia deceptionis per ſyllogiſmum quo ad ímediatas propoſitiones quatuor principalibus concluſionibus ímediate ſequentibus docet tali ordine. Prima concluſione declarat qūo affirmatiua falſa oppoſita negatiuæ verę & ímediatę ſyllogizet, inſerens ibi regulam diuiſionis generalē. Secunda qūo negatiua falſa oppoſita affirmatiuæ veræ & ímediatæ ſyllogizet in prima figura. tertia vero, quarta, & quinta, in ſecunda &c. tertio qūo deceptio per ſyllogiſmū fit quo ad mediatas ꝓpoſitiones ſeptem ſequētibus cōcluſionibus inſinuat tali ordine: qm̄ primo oſtēdit qūo negatiua falſa oppoſita affirmatiuæ veræ & mediatæ ſyllogizetur in prima figura, tribus ſequentibus concluſionibus. ſ. ſexta per medium ꝓprium illi affirmatiuæ veræ. ſeptima per mediū ſimile ꝓprio. octaua per mediū extraneum, & qūo in ſecunda figura. nona concluſione. deinde, qūo affirmatiua falſa contraria negatiue vere & mediate ſyllogizetur, tribus alīs ſequentibus cōcluſionibus. decima per ꝓprium modum ipſius negatiuæ. vndecima per ſimile ꝓprio. duodecima per extraneū. quarto & vltimo qūo accidat ignorātia negationis vltima concluſione determinat &c.

A vel ineruditionē, quod eſt fieri nō directe ꝑ ſyllogiſmū, diuiſionē fecit ſupradictam. & ſm hoc idem oīno eſt diffinitum & diuiſum, ſed non eodē modo accipit fieri per ſyllogiſmum in diffinitione & diuiſione, & eodē modo gloſanda ſunt ſimilia verba antiquorū doctorum &c.

Num ignorantia ſecundum diſpoſitionem ſit per ſyllogiſmum facta deceptio.

CIrca principiū huius capituli dubitatur, qm̄ Ariſtoteles diffiniens ignorantiam prauæ diſpoſitionis ait, quod eſt per ſyllogiſmum facta deceptio: & deinde diuidens eā, diſtinguit in eā, quæ fit ſimpliciter, & eā quæ fit per ſyllogiſmū: expreſſe ſiquidem alterum mēbrum diuiſionis repugnat diffinitioni & ecōuerſo, vt patet. Ad hoc dicitur tripliciter ſuſtinēdo ꝙ ibi diffiniatur ignorātia ſm prauam diſpoſitionē, quod ſm. s. Tho. expoſitionē ſuſtinere nō oportet. Primo, quia ignorātia ſm diſpoſitionē vt plurimū ex ſyllogiſmo fit, ideo per ſyllogiſmū tanq̄ cauſam diffinita eſt more naturaliū ſcientiarū conſiderantium quod in pluribus inuenit: & qm̄ etiam qñq̄ cauſat abſq̄ ſyllogiſmo &c. ideo diuiſa eſt in eā, quæ per ſyllogiſmū &c. Secundo dicit (& eſt rñſio Alberti) ꝙ diffinitio illa nō eſt data de ignorantia ſm diſpoſitionē vniuerſaliter, ſed ea, de qua intendimus loqui. intendimus aūt de illa, quæ per rationē fit, & nō de illa, quæ propter proteruiā vel ineptitudinē complexionis accidit. Et ſm hæc non eſt idē omnino diffinitum & diuiſum, ſed ratio diffinitioni ſubdita eſt vt ſegregaret aliud membrum ab intento à nobis. Poſſet tertio forte dici, quod quia nullus operatur ſm quācūq̄ potentiā aſpiciens ad malum ſm Ariſto. & Dionyſium, ideo oīs ignorantia ſm diſpoſitionē ex aliqua ratione procedit. Tam proteruus enim q̄ quicunq̄ ineptus nonnulla ratione dicitur ad aſſentiendum magis huic parti q̄ alteri.

B

Sed qm̄ hoc contingit multipliciter, quia qñq̄ ratio cauſans falſam opinionē, nō eſt ratio concludens illā concluſionē, ſed cōcludens aliud extraneū, ad quod tū ſequitur aſſenſus iſtius ad falſum. puta cū proteruus ne ſuperatus videat, etiam ſibiipſi efficatiā rationū verarum auertens, vel peruertens falſe aſſentire ſua libertate vult, vt vere tñ. Qñq̄ ratio illa nil aliud q̄ quoddā virtuale ſeu habituale eſt mediū, ſicut videns ſtellas, & nulla ratione motus loquens de quantitate earū dicit eas eſſe paruiores ſtella magna depicta quaſi ex quantitate iſtius concludat quātitatem illarū, cuius ſimile pati videnť ineruditi & inepti, de quibus dicit in quarto metaphyſice ꝙ non perſuaſi falſo aſſentiunt, quia inquā tot modis ratione falſo aſſentire cōtingit & ſolū primus modus vere & proprie ſyllogiſmo vtitur, vt patet, ideo Ariſtoteles ad vtrūq̄ inſinuandum, duo fecit: qm̄ ad inſinuandū, ꝙ oīs error ex aliqua ratione aliquo modo orit, diffiniuit ignorantiā ſm diſpoſitionē: quæ nihil aliud eſt q̄ error ꝑ ſyllogiſmū. Ad inſinuandū autem ꝙ aliquis error directe fit per ſyllogiſmū, aliquis vero directe fit ꝑ proteruiam

T. c.25.

Quomodo & quando per medium extraneum contingat ſyllogizari minorem falſam.

CIrca duodecimā concluſionē dubitat quid intelligat Ariſtoteles per ly A, cum ad probandū hanc cōcluſionem qñ ſyllogizat affirmatiua falſa contraria negatiuæ veræ & mediatæ per mediū extraneum exiſtens ſub primo, minor neceſſario eſt falſa, aſſumunt ꝙ A poteſt in pluribus eſſe, quæ nō ſunt ſub inuicē. Si. n. per ly A intelgit maiorē extremitatem, vel non eſt ad propoſitū, vel male adducitur: qm̄ quando dicit A, ideſt primū poteſt eſſe in pluribus, quæ nō ſunt ſub inuicē, aut ly pluribus, ſupponit pro his, qbus non eſt opus ad confectionē talis ſyllogiſmi, & ſic dicit verū, ſed non ad ꝓpoſitum: ad ſyllogizādum ſiqdem iſtam, linea eſt numerus, per mediū extraneū exiſtens ſub primo nil refert, an numerus poſſit ineſſe pluribus quæ non ſunt ſub inuicē, an non. Si. n. numerus indualitate tm̄, eſſet nil minus diceretur, oīs dualitas eſt numerus: oīs linea eſt dualitas: ergo oīs linea eſt numerus. Aut ly pluribus, ſupponit pro his, quibus opus eſt ad illum ſyllogiſmum. ſ. medio & tertio. & hoc q̄dem eſt ad ꝓpoſitum: qm̄ ſi primū ineſt pluribus, quæ nō ſunt ſub inuicē, & vnū illorum aſſumat vt medium, & alterum vt tertiū neceſſe eſt maiorem eſſe veram, & minorem falſam, vt patet dicendo. oīs leo eſt aīal, oīs homo eſt leo. ergo &c. Sed tunc nō habeť intentū, qm̄ concluſio eſt neceſſario vera, qm̄ primum enunciabit de ſua parte ſubiectiua, quod eſt cōtra hypotheſim. Si aūt per ly A intelligit aliquod aliud à maiori extremitate, tunc Ariſtoteles ęquiuocationē cōmiſit, cum A loco primi in eadem rōne expreſſe vtat. & ſi æquiuocatio cōcedat, q̄ erit via ad certitudinē ſumēdā de verbis Ariſtotelis, qm̄ in terminis gñalibus loquit. Et ꝓterea hoc ē cōtra expoſitores illuſtres exp̄ſſe exponētes A maiorē extremitatē.

C

Ad hoc breuiter dicit, ꝙ per A intellexit maiorē extremitatem, & per ly plura, intendit medium & tertiū, nō quo ad falſitatem concluſionis, ſed quo ad veritatē maioris & falſitatem minoris. Non. n. Ariſtoteles adduxit directe illa verba ad probandū directe niſi hoc tm̄, ꝙ ſ. cōtingit mediū extraneū ſumere exiſtēs ſub prīo, et ſic fieri maiorem verā, & minorē falſam: & hoc ſufficienter declarat per illa verba, & ſi hoc contingit concluſione exiſtente vera affirmatiua, à fortiori continget concluſione exiſtente affirmatiua falſa, & conſequenter indirecte declarauit intentum. Roboratur autem reſponſio iſta ex ſuo ſimili, quod in hoc capitulo ſupra fecit Ariſtoteles, vt. s. Tho. gloſauit, & habetur ex Alberti verbis diligēter enucleatis.

Num contingat aliqua cognoſcere abſq; inductione ex ſenſibilibus accepta.

CIrca finem capituli aduerte ꝙ ſecunda opinio, quam deducit. s. Tho. in expoſitione ſua eſſe contra doctrinam Ariſtotelis hic traditā, eſt opinio, quā finxit Auerrois in tertio de anima circa felicitatē noſtrā in contēplatione ſubſtantiarū ſeparatarū. poſuit enim, ꝙ in poſtremo cognoſcemus ſubſtantias ſeparatas non per ſciētias ſpeculatiuas & ſenſibilia, ſed per coniunctionem cū intellectu agēte &c. & ſic poſuit aliquid cognoſci à nobis abſq; inductione ex ſenſibilibus manuducente. Nec ſufficit dicere, ꝙ præſupponitur, tunc cognita fuiſſe ſenſibilia, qm̄ eodem modo dicerem contra Ariſtotelem, ꝙ ad acquirēdam metaphyſicam non requiritur ſenſus & inductio metaphyſicalium, ſed ſufficit ꝙ mathematicaliū vel phyſicalium habita ſit. Quomodo autem de ſubſtantijs imaterialibus, & vniuerſaliter non ſenſibilibus ſcientia fit, in tertio de anima tractandum eſt, ideo hec nunc ſufficiant.

D

Vide. c. 36. per totum. Itē. 12. meta. c. 38 contra. Auerr. optime. vide in libro de ente & eēntia. c. 6. q. 14. circa. t. c. 9. 15. 16.

De quæstionibus circa infinitatem demonstrationis. Cap. 16.

EST autem omnis syllogismus per tres termi nos, & qui quidē monstrare pōt, q̄ A ineſt ipſi C, eo q̄ ineſt ipſi B, & hoc ipſi C: priuatiuus aūt alteram quidē propoſitionē habēs, q̄ aliud quid alij ineſt, alteram vero, q̄ non ineſt. Manifeſtum igitur q̄ principia, & quæ dicūtur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientē.n. hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt q̄ A ineſt ipſi C per B. Rurſus vero q̄ A ipſi B per aliud mediū, & q̄ B ipſi C conſimiliter. Secundum opinionē igitur ſyllogizantibus & ſolū dialectice, planum q̄ hoc ſolū conſiderādum, ſi ex quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt aliquid in veritate eorū, quæ ſuut A B, medium: videtur aūt non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialectice. Ad veritatē aūt ex ijs, quæ ſunt, oportet conſiderare, ſe habet aūt ſic. Q̄m eſt q̄ ipſum quidē de alio prædicatur non ſecundū accidēs, dico aūt ſecundū accidens, vt album aliq̄n illud dicimus eſſe hominē, nō ſimiliter dicētes & hoiem album, hic quidem.n. non alterū aliquid exiſtēs album eſt, albū vero, q̄m accidit homini eſſe albo, ſunt itaq; nōnulla talia, vt per ſe p̄dicentur. Sit igitur C tale, quod ipſum quidē non amplius inſit alij, huic autē B primo, & non ſit aliud intermediū, & rurſus E ipſi ipſum F conſimiliter, & hoc ipſi B: an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire? Et rurſus ſi de A quidem nihil p̄dicatur per ſe, A vero ipſi H ineſt primo, intermedio aūt nulli priori, & H ipſi G, & hoc ipſi B: an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitū ire? differt aūt hoc à priori tm̄, q̄m hoc quidem eſt, an contingit incipiēti à tali, quod nulli ineſt alteri: ſed aliud illi: ſurſum in infinitū ire, alterum vero incipiētē à tali, quod ipſum quidē de alio, de illo aūt nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi cōtingit in infinitū ire. Amplius media: an cōtingit infinita eſſe determinatis extremis. dico aūt veluti, ſi A ipſi C ineſt, medium vero ipſorum B, ipſius vero B & A altera: horum aūt altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſsibile? eſt aūt hoc conſiderare idem, & ſi de monſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt de monſtratio cuiuſq;, aut ad ſeinuicē terminātur. Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A ineſt B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi C quid B ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi A, quod C omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus nō ineſt prioribus, aut ſtant. In ijs vero, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo E prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia ſic conſimiliter ſe habēt, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraq; ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam q̄ ſi non ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, vt accidēs, illud vero vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc eſt.

OMnis ſyllogiſmus eſt per tres terminos, ex quibus affirmatiua cū affirmatiuis, & negatiua cū affirmatiua et negatiua, ex quibus monſtrant conſtant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio: & B medio. Prima
Principia & dicte ſuppoſitiones hæc ſunt. Secunda
Accipientes hæc ſic, neceſſe eſt monſtrare, q̄ ſ. primū inſit tertio per mediū: & iterum q̄ primū inſit medio p aliud mediū. & ſimiliter, q̄ medium inſit tertio. patet in terminis generalibus A primo: C tertio B medio. Tertia F
Syllogiſmus dialecticus ad hoc vt ex veriſimilibus fit intendit, & ideo, ppoſitionē vere mediatam, ſed non ſm apparentiam, vlterius non pbat. Syllogiſmū aūt ad veritatem, ex his quæ ſunt, oportet intendere vt ſit. Quarta
Sunt quædam, quæ ſm ſe p̄dicantur, non ſm accidēs. dico autem ſm accidens, vt albū dicentes hominē, non ſimiliter hominem dicentes album. Quinta
Nunquid tertio exiſtēte infimo contingat in infinitū ire, accipiendo eius primo prædicatū, & prædicatū prædicati, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt alicubi ſtare. Prima
Nunquid primo exiſtente ſummo, contingat in infinitum ire ſumendo eius primo ſubiectū, & ſubiectum ſubiecti, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt & hic ſtare. Secunda
Differt ſecunda quæſtio à prima, q̄m prima incipit ab infimo particulari & ſurſum infinitatem quærit, ſecūda econtra incipit à ſummo vlī & deorſum infinitatē q̄rit. Differentia
Nunquid contingit infinita eſſe media determinatis terminis &c. ita q̄ inter primū & tertium & acceptum mediū iterū ſit aliud mediū, et poſt iterū, & ſic deīceps. patent hæc in terminis A primo: C tertio: & B medio &c. Tertia G
Quærere hæc, eſt quærere, an demonſtrationes in infinitum veniant, & an ſit omnis rei demonſtratio, & an adinuicem includantur. Declaratio
Similiter in priuatiuis ſyllogiſmis & propoſitionibus quæritur, an procedatur in infinitū, an ſtetur, quia enim vnū negatur ab alio quæritur, an prius negetur ab alio. & iterū an prius ab alio & ſic deinceps. patet hoc in terminis propoſitionis negatiue, A prædicato, & B ſubiecto, &, i. priori, &. t. adhuc priori &c. Exemplo
In conuertibilibus non ſimiliter mouent quæſtiones iſtæ &c. probatur à priori. q̄m ibi non eſt de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & omnia ad oīa ſimiliter ſe habēt, et ſi ſunt infinita p̄dicata, vndiq; ſunt infinita &c. licet non ſimiliter contingat conuerti, quia vnum ſicut accidens, aliud vero vt prædicatum ineſt &c. Cōclusio H

Series autem hæc eſt.

INTENDENS determinare in demonſtrationibus ſi nitum eſſe proceſſum, inchoat in hoc capitulo diſputationem circa hoc. & tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propoſitiones, ex quibus rationabilitatē, & neceſsitatem huius tractatus & numerū quæſtionum accipere debemus. quatuor ſiquidem primæ numerum & neceſsitatē inſinuant. quinta aūt cū prima parte quartæ rationabiliter in demonſtratiuis moueri has quęſtiones docet, dum nec in dialecticis, nec in prædicatis ſm accidens locum habere has queæſtiones videmus &c. ſecūdo mouet tres quæſtiones circa principale intentum in affirmatiuis: & declarat has includere tres alias, ac extēdit eas ad negatiuas demonſtrationes &c. tertio vnica concluſione excludit à p̄dictis quęſtionibus demonſtrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione

De reductione omnium quæstionum notarum ad duas primas. Cap. 17.

QVòd igitur intermedia nõ contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent p̃dicamẽta, manifestum. dico aũt sursum quod in magis vl'e, deorsum vero quod in id, quod ℓm partem. si enim A p̃dicante de F, infinita sunt intermedia, in quibus est B: planũ q̃ contingere posset, vt & ab A in deorsum alterũ de altero p̃dicaretur in infinitũ: anteq̃. n. in F deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F sursum infinita, anteq̃ ad A deueniatur: quare si hæc impossibilia, & ipsius A & F impossibile infinita esse media. Neq; n. si quis diceret, q̃ alia quidẽ sunt ipsorũ A B C inuicem, vt nõ sit mediũ, alia vero nõ est accipere, nihil differt: quodcũq; n. accepero eorũ, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo aũt sint, primũ infinita, siue statim, siue non statim nihil differt: quæ. n. sunt post hæc, infinita sunt. Planũ aũt & in priuatiua demonstratione, q̃ stabitur, siquidẽ in p̃dicatiua statur ad vtraq̃. sit. n. non contingens, neq; sursum ab vltimo in infinitũ ire. (dico aũt vltimũ, quod ipsum quidẽ alij nulli inest, illi vero aliud, vt F:) neq; à primo in vltimũ. (dico aũt primum, quod ipsum quidẽ de alio, de illo vero nihil aliud) si vtiq; hæc sunt, & in negatiõe stabitur. Tripliciter nãq; monstratur nõ inexistẽs, aut. n. cui quidem ipsum C, B inest oĩ, cui vero ipsum B, ipsum A nulli. Ipsius itaq; B C, & semp alterius distãtię, necesse est, pgredi ad ĩmediata, p̃dicatiua nãq; hæc distantia: alterũ vero manifestũ, q̃ si alij nõ inest priori, vt ipsi D, hoc oportebit ipsi B oĩ inesse: & si rursus alij priori ipso D non inest, illud oportebit ipsi D oĩ inesse: quare q̃m, quæ sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest. Rursus si B quidẽ oĩ A: ipsi vero C nulli ipsum A eorum, quæ C, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum q̃ aut per superiorẽ modũ monstrabitur, aut p hũc, aut tertiũ. Primus igitur dictus fuit: secundus vero monstrabitur. Sic autẽ vtiq; monstraret, vt q̃ D ipsi quidẽ B oĩ inest, si vero C nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C nõ inerit, aliud ipsi D inest, quod ipsi C nõ inest: igitur q̃m inesse semp superiori stat, stabit & non inesse. Tertius vero modus fuerat, si A quidẽ B oĩ inest, ipsum vero C non inest, nõ oĩ inest C, cui A. Rursus vero hoc, aut p superius dicta, aut sili' monstrabitur. Illo quidem itaq; modo statur. sin aũt sic, iterũ accipietur B inesse ipsi E, cui ipsum C, non oĩ inest, & hoc rursus consimiliter. Q̃m aũt suppositũ est stari & deorsum, planũ q̃ stabit, & C non inexistens. Manifestum aũt q̃, & si non vna via monstretur, sed oĩbus, aliq̃n quidem ex prima figura, aliq̃n aũt ex secunda, aut tertia, q̃ & sic stabitur: finitæ. n. sunt viæ: finita aũt finities, necesse est, finita esse oĩa. Quòd igit' in priuatione siquidẽ & in eo qd̃ est inesse, statur, manifestũ.

A

B

C

D

Summa huius capituli hæc est.

NOn contingit infinita esse media, si insursum. i. magis vl'e: & deorsum, i. particulare stent prædicata. probat' à destructione consequentis &c. q̃m inter prædicatum & subiectum infinitis existẽtibus medĩs, contingit à p̃dicato in infinitum descendere prædicationes, q̃m anteq̃ in subiectum eueniat', infinita sunt media, & sil'r continget à subiecto in infinitum ascẽdere p̃dicationes: q̃m anteq̃ veniat' ad p̃dicatũ infinita ponunt' media. patet in terminis A primo: F tertio & B infinitis medĩs &c. 1. ꝓclusio.

Neq; siquis dicat. q̃ primũ medium & tertium habita esse adinuicem supponimus: & ideo finita est necesse esse media &c. nihil. n. differt, q̃m quodcũq; mediorum acceptum, siue statim siue non statim, iunctum alteri extremo, siue per infinita media distet à prædicato & subiecto, siue non, oportet q̃ p infinita media ab altero extremorũ distet, & consequenter q̃ infinitæ intercipiãtur prædicationes, vt prius deducebatur &c. exclusio. 2. cõclusio.

In priuatiua demonstratione statur, si & in p̃dicatiua statur in vtrisq̃. i. sursum in vl'isimũ, & deorsum in particulariſsimum &c. probat' in singulis figuris. & primo in prima, q̃m inter medium & tertiũ sunt finita media, quia ibi est distantia affirmatiua, quæ finita supponitur: inter primũ autem & medium, si infinita sunt media, ita quod primũ prius remoueat' ab altero q̃ à medio, & iterum prius ab altero, q̃ ab illo, & sic deinceps in infinitũ, oportet infinitas esse p̃dicationes affirmatiuas, quod est oppositũ antecedentis &c. ꝓbat' cõsequentia. q̃m oportet quodlibet acceptum mediũ affirmari vl'r de eo, quòd prius sumptum erat &c. patet in terminis A primo C tertio B medio. & D medĩ medio in negatiua &c. In prima figura est status.

In secũda quoq; figura idẽ accidit: q̃m p̃missa negatiua mediata, si infinita habet media, oportet cum medĩ multiplicatione, multiplicari semper affirmatiuam p̃dicationem medĩ de anteriore medio supra sumendo, & sic sursum in infinitum ibitur. patet in terminis A primo: C tertio: B medio, & D medĩ medio &c. In secunda figura ẽ status.

In tertia quoq; figura idem accidit. q̃m si negatiua p̃missa mediata infinita habeat media, oportet & ibi affirmatiuam multiplicare semper prędicationẽ medĩ anterioris de medio post sumpto subsumẽdo, & sic deorsum in infinitum ibitur. patet in terminis C primo: A tertio: B medio: & C medĩ medio. In tertia figura est status.

Si non vna via demonstrat' negatiua, sed oĩbus, modo per primam, & modo per secundã, & modo per tertiam figurã, adhuc oportet esse statum in negatiuis si est status in affirmatiuis. probat' à priori, q̃m oẽs tales viæ sunt finitę, finita aũt finities sumpta finiri necesse est &c. 3. conclusio In negatiua est stat⁹ in omni figura.

Series autem hæc est.

MOTAS quæstiones intẽdens soluere, reducit in hoc capitulo oẽs ad duas: vnde duo facit. Primo reducit quę stionẽ de infinitate mediorũ ad primas, vnica cõclusiõe, & excludẽdo obiectionem quandã, secũdo reducit vna alia cõclusione quęstiones de infinitate negatiuarum ad illasmet manifestans hoc in prima secũda & tertia figura sigillatim: & tandem in oĩbus simul, tertia conclusione.

Quomodo in negando Aristoteles processum in infinitum in secunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiue, processerit ex secundo modo tantum eiusdem & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu. ad insinuandum q̃ in secũda figura nõ potest procedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitent' affirmatiuæ p̃dicationes in sursum &c. Dubitat'. quare Aristoteles declarauit hoc

in secũdo modo secũdę tm̃, et nõ in primo modo. & ideo quęritur, quia non est eadem ratio de primo & secundo. In secundo siquidem modo semper mediũ oportet affirmatiue prædicari de anterioris demonstrationis medio, quoniam semper medium anterioris efficitur maior extremitas, posterioris habẽtis maiorem affirmatiuam, vt patet &c. & ideo ratio Aristotelis stando infra ſm modum optime concludit, quia semper ascendit, sed in primo modo hoc non habet locum, qm̃ mediũ in eo fit maior extremitas in prosyllogismo habente maiorem negatiuam, vt facile exemplo patet, diminutus igitur videt Aristoteles in secunda figura. Ad hoc facile & breuiter dicitur. quod magna arte vsus Aristoteles omisit illũ modum formaliter, & ſm aggressus est: quoniam secundus modus regularis est in omnibus prosyllogismis in infinitum, quo ad hoc, ꝙ medium sequitur semper alterum extremum determinate. primum. s. In primo autẽ medium neutrum extremorum determinate sequitur. Sed in syllogismo tertiũ, & in primo prosyllogismo primum, & in secundo tertium, & in tertio primum, & sic alternatim in infinitum proceditur. Quia igitur secũdus modus semper regularis, pcedit, & per illum facilius infinitationem in sursum cõprehẽdimus, & in tertia figura, vbi etiam regulariter inter mediũ sub priore medio assumere oportet, declaraturus facillime erat, ꝙ sequebatur infinitatio in deorsum primum modum secundæ rationabiliter omisit à facilioribus tradens disciplinam. Nec tñ ita omisit, quin ex dictis sciatur etiam ibi sequi idem inconueniens: qm̃, si infinitabitur primus, oportet infinitare affirmationes tam sequentes minorem extremitatẽ ꝫ maiorem semper insursum, qm̃ alternatim oportet assumere medium sequẽs vtrãq; (vt facile patere potest in terminis.) Nihil ergo necessariorum omissum est, sed facilior assumpta est via ad eũdem perducens terminum, scilicet infinitatem affirmationis in sursum.

CIRCA declarationem, quam in tertia figura adducit, aduertendum est, ꝙ Aristoteles secundum tertiæ, vt syllogismum proponit, & quintum eiusdem prosyllogismum facit, motus forte ea ratione, vt ostendat ꝙ nihil differt quo ad propositum, siue vniuersalem siue particularem contingat esse maiorem, quæ negatiua probanda est. Oportet enim semper ibi minorem esse affirmatiuam, & consequenter medium posterioris syllogismi semper subiici medio anterioris: quoniam minor extremitas posterioris fit, vt patet. & sic deorsum infinitatur affirmationis processus.

Cur secũdũ tertię figure modum de syllogismum cõstituere voluerit Aristo. quintumve prosyllogismum.

De solutione quæstionum motarum logice, & analytice. *Cap.* 18.

QVod aũt in illis, logice quidẽ speculantibus ita manifestũ. In ijs quidẽ igitur quæ in eo, ꝙ quid est p̃dicantur, planum: si enim est definire, aut cognoscibile ipsum ꝙ qd erat esse, infinita vero nõ est pertrãsire, necesse est terminata esse, quę in eo, ꝙ quid est p̃dicant. Vniuersaliter aũt sic dicimus: est. n. dicere vere, albũ ambulare, & magnũ illud lignum esse, & rursus lignũ magnum esse, & hoiem ambulare: sed alterũ est ita dicere, & illo modo. qñ. n. album esse dixero lignũ, tũc dico, ꝙ cui accidit vt sit album, lignũ est, sed non tanꝫ subiectum ligno albũ est: neq; etenim album existẽs, neq; quod est albũ aliquid, factũ fuit lignum: quare nõ est nisi ſm accidens: qñ aũt lignum albũ esse dixero, nõ ꝙ alterum quid est albũ, illi vero cõtigit lignũ esse. veluti qñ musicum album esse dixero: tunc. n. ꝙ hõ albus est, cui contigit esse musicũ, dico: sed lignũ est subiectũ, quod quidẽ & erat non alterũ quid existens, ꝫ quod lignũ, aut lignũ quoddam. si itaq; oportet noĩa ponere, sit quidẽ ita dicere p̃dicare illo vero modo, aut nequaꝫ p̃dicare, aut prædicare quidẽ non simpliciter, ſm accidẽs aũt prædicare: est aũt. vt quidẽ albũ, quod p̃dicatur, vt vero lignũ illud, de quo p̃dicatur. supponatur itaq; prędicatum prædicari semper de quo p̃dicatur simpliciter, sed non ſm accidẽs: sic. n. demonstrationes demonstrãt. quare aut in eo quod quid est, aut qd̃ quale, aut ꝫtum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut qñ, cũ vnum de vno p̃dicatum fuerit. Amplius substantiã quidẽ significãtia, quod illud, aut qd̃ illud aliquid significãt, de quo p̃dicantur. quæcũꝫ vero nõ substantiã significãt, sed de alio subiecto dicũtur, quod non est, neq; quod illud aliquid accidẽtia. quẽadmodum de hoĩe albũ. non. n. est homo, neq; quod album, neꝫ quod album quid, sed aĩal fortasse, quod quidem. n. aĩal est, homo est. Quæcunq; vero nõ substantiã significãt, oportet de aliquo subiecto p̃dicari, & non esse aliquid albũ, quod nõ alterum quid existẽs albũ est. Species. n. valeant, nanq; & teretismata sunt, & si sunt, nihil ad sermonẽ sunt, demõstrationes. n. de talibus sunt. Amplius si nõ est hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est mutuo p̃dicari sic, sed verũ quidẽ dicere cõtingit: mutuo aũt prædicari vere nõ contingit. Aut. n. vt substantia p̃dicabitur, veluti si genus existẽs, aut differẽtia p̃dicati. Hæc aũt monstrata sunt, ꝙ nõ erunt infinita, neq; deorsum, neꝫ sursum, vt hõ bipes, hoc aĩal, hoc autẽ alterum, neq; aĩal de hoĩe, hoc autẽ de Callia in eo ꝙ est quid, substantiã. n. omnem est definire talẽ, infinita vero nõ est pertrãsire intelligentem, quare neq; sursum, neq; deorsum infinita. illã nanq; nõ est definire, de qua infinita p̃dicãtur. sic itaꝫ genera inter se nõ retrouersum prædicabũtur, erit enim ipsum quod ipsum aliquid est. Neq; vtiq; qualis, aut aliorũ nullum, si nõ ſm accidẽs p̃dicatũ fuerit: oĩa. n. hæc accidũt, & de subſtantijs p̃dicãtur: sed certe neq; sursum ifinita erũt, de vnoquoq; nãque p̃dicatur, quod vtiq; significat, aut quale quid, aut ꝫtum quid, aut de talibus, aut quæ in subſtãtia: hæc aũt determinata sunt, & genera p̃dicamẽtorũ determinata sunt: aut. n. quale, aut ꝫtũ, aut ad aliquid, aut faciẽs, aut patiẽs, aut vbi, aut qñ. Suppositum aũt fuit vnum de vno prędicari. ipsa vero de ipsis, quæcunq; nõ quid, sunt, nõ p̃dicari, accidẽtia nanq; sunt oĩa: sed hæc quidẽ per se, illa autẽ secũdum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem

non

non esse ſubiectum aliquid, nihil enim talium ponimus esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum alijs, & alia quædam de alio. Neq; ſurſum itaq; vnum de vno, neq; deorſum ineſſe dicetur. de quibus enim dicuntur accidẽtia, quæcunq; insunt in ſubſtãtia vniuſcuiuſq;, hæc infinita non ſunt, ſurſum aũt & ipſa quoq; accidentia vtraq; non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc ſtare, & esse aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neq; de illo aliud prius p̃dicatur. Vnus igitur modus dicitur demonſtrationis hic. Amplius aũt alius eſt, ſi de quibus priora aliqua prædicãtur, eſt horum demonſtratio, quorum autẽ eſt demonſtratio, neq; melius euenit ſe habere ad ipſa, q̃ ſcire, neq; ſcire ſine demonſtratione: ſi autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neq; melius nos habemus ad ipſa q̃ ſcire, neq; quod per hæc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & nõ ex quibuſdam, neq; ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicationes intermedias: ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit demonſtratio: quare, ſi infinita non euenit pertranſire, quorum eſt demonſtratio, hæc non ſciemus per demonſtrationẽ. ſi igitur neque melius nos habemus ad ipſa, q̃ ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationẽ ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum eſt: reſolutorie vero per hæc manifeſtum breuius, q̃ neq; ſurſum, neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientijs, de quibus conſideratio eſt. demonſtratio nanque eorum eſt, quæcunq; per ſe inſunt rebus. per ſe vero dupliciter ſunt. quæcunque etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo, quod quid eſt inexiſtentibus ipſis. vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius: & rurſus multitudo, aut indiuiſibile in ratione numeri ineſt: horum autem neutra contingit infinita eſſe, neq; vt impar numeri: iterum enim in impari aliud eſſet, cui inerat exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus inerit inexiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno, neque ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, ſed non ſupertendentia. Neq; etiam, quæcunque in eo, quod quid eſt inſunt, neque hæc infinita ſunt: neque enim eſſet vtiq; definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe oia dicuntur: hæc autem non infinita, ſtarent vtiq; quæ ſurſum: quare & deorſum. ſi autem ſic, & A que in medio duobus terminis ſemper inerunt finita: ſi vero hoc, planum iam, q̃ neceſſe eſt demonſtrationum principia esse, & nõ omnium esse demonſtrationem: quod dicebamus quoſdam dicere à principio. ſi enim ſunt principia, neque omnia demonſtrabilia, neque in infinitum iri poteſt: eſſe enim vtrumuis horum, nihil aliud eſt, q̃ eſſe nullam diſtantiam immediatã, & indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles. intro nanq; proijciendo terminum, ſed non aſſumendo demonſtratur, quod demonſtratur: quare ſi hoc in infinitũ contingit ire, contingeret vtiq; duorum terminorũ infinita in intermedio eſſe media: ſed hoc impoſsibile, ſi ſtant prædicamenta ſurſum & deorſum. Quòd autem ſtant, monſtratum fuit logice quidem prius, reſolutorie vero nunc.

Summa huius capituli hæc eſt.

IN his, quæ prædicant̃ in quod quid eſt, non procedit̃ in infinitum, probatur dupliciter. Primo à priori, quia contingit diffiniri. ſecundo à poſteriori notum eſt q̃ aliquid erat eſſe, tenet conſequentia vtraq;, quoniam infinita non eſt tranſire. 1. ꝯcluſio.

Prædicatio affirmatiua & vera multipliciter fit, ſ. vt albũ ambulat, & magnũ eſt lignũ, & lignum eſt magnũ. Diuiſio.

Differt tertius modus à ſecundo: qm̃ id, quod ſubñciẽ in ſecundo, non eſt ipſum prædicatum niſi ſm accidens. Declaratur, qm̃ ratione alterius, cui accidit eſſe album, & non ſui ſubiectũ eſt. probatur aũt à priori, qm̃ neq; album, neq; quod videtur album aliquod eſt, factum eſt lignum. Sicut ẽt in primo modo accidit. id autem, quod in tertio ſubñcitur, eſt illud ſimpliciter. Declaratur & probatur per eadem principia oppoſito modo ſumpta. Differentia prima.

Si oportet nomina ponere, tertius modus p̃dicari vocetur, cęteri non, vel ſm accidens: & conſequenter prædicatum vocetur, quod eſt vt album, & ſubiectũ, quod eſt vt lignum, ſicq; ſubñciatur nobis, quoniã ſic demonſtrationes demonſtrant. Differentia ſecunda.

Prędicatum eſt, aut in eo quod quid eſt, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c. cũ vnum de vno prædicatur. ſubdiuiſio.

Prædicata ſignificãtia ſubſtantiã quod vere illud eſt, aut quod vere illud aliq̃d eſt, ſignificãt de quo prædicaẽ, vt animal de hoĩe. Prædicata non ſubſtãtiam ſignificantia, ſed de alio ſubiecto dicta, neq; quod vere, ideſt neq; q̃ vere illud aliq̃d eſt, accidẽtia ſunt, vt de hoĩe album. Inferior ſubdiuiſio.

Quæcunq; non ſubſtantiã ſignificãt, oportet de ſubiecto quodam prædicari, ita q̃ ſubiectum non quoniam aliud tale eſt, tale ſit.

Species gaudeãt: monſtra enim ſunt, & ſi ſint nihil ad rationem ſunt, qm̃ demonſtrationes ſnnt ex his.

Hoc non eſt huiuſmodi qualitas, & illud huiuſmodi, & vniuerſaliter qualitatis non eſt qualitas.

Impoſsibile eſt omnia æque prædicari adinuicẽ, licet cõtingat vere dicere. probaẽ à priori, qm̃ aut ſicut ſubſtãtia prædicabit, vt genus & differẽtia. & hæc oſtẽſa ſunt, q̃ nõ infinitaṅ: qm̃ contingit diffiniri omnẽ ſubſtantiã inter ſupremũ & infimũ. Et ſi genera adinuicem æqualiter prædicantur, erit ipſum quod vere ipſum aliq̃d eſt, aut ſicut quale, & hoc etiam non, qm̃ de qualitate nullũ aliorum prædicabitur niſi ſm accidens, qm̃ omnia hæc accidunt & de ſubiecto prædicantur.

Neq; in ſurſum, neq; in deorſum cõtingit infinita eſſe prædicata. probatur reſumendo & applicando p̃miſſa. 3. cõcluſio.

Prædicatum aut ſignificat quale aliquid, aut q̃tũ &c. aut quæ ſunt in ſubſtantia. Primũ ſuppoſitum.

Secũdum. Hæc & genera prædicamentorum infinita ſunt.
Tertium. Vnum de vno prædicari conceſſum eſt.
Quartum. De quibuſcũq; non aliqd exiſtẽtibus nihil p̃dicatur: qm̃ accidentia ſunt, & de ſubiecto dicuntur, & ſm accidens, non eſt ſubiectum aliquod qm̃nihil talium pcnit̃ ſubiectum, niſi ratione alterius.

Quintum. Subſtantiæ ſm ſeipſas ſubſtantię ſunt. Tunc ſic, quod deorſum non infinitentur, qm̃ de quibus dicunt̃ accidentia, ſunt quæcunq; in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt. Hæc autem non ſunt infinita ꝙ ſurſum non infinitentur, qm̃ ipſa ſubſtantialia, & accidentia infinita non ſunt.

Eorum, de quibus priora prædicantur, eſt demonſtratio. Quorum demonſtratio eſt non potius poſſunt ſe habere ad ipſa, q̃ ſcire: ſcire non eſt ſine demonſtratione.

ſuppõnes. Si hoc per hæc notum eſt. Hæc autem neſcimus, neq; melius habemus ad ipſa q̃ ſcire: neq; per hoc notum ſcimus. tunc ſic.

4. cõcluſio. Si eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicamẽta media. Probatur conſequentia à deſtructione conſequentis: qm̃, ſi non ſteterint omnium erit demonſtratio, ex prima ſuppoſitione: & qm̃ infinita nõ eſt tranſire, hæc non ſciemus per demonſtrationem, & quoniam neq; melius habemus ad ipſa q̃ ſcire. ex ſecunda ſuppoſitione, oportet ex vltima ſuppoſitione, ꝙ nihil

circa. t.c. 86. erit ſcire per demonſtrationẽ ſimpliciter quod eſt oppoſitum antecedentis. Logice quidem igitur &c.

5. cõcluſio. Neq; in ſurſum neq; in deorſum, cõtingit infinita eſſe prædicantia in demonſtratiuis ſcientijs. Probatur analytice ſic, qm̃ demonſtrationem non niſi ea quæ per ſe inſunt ingrediũtur. Hæc autem dupliciter ſunt, aut primo modo, aut ſecundo. Iuxta ſecundum modum non procedit in infinitũ, qm̃ non infinitantur quę ita ſe habẽt, vt numerus diffiniat in par & impar, aliud, & ſic deinceps. Et ſic ſtatur in ſurſum. Et præterea iuxta hunc modum, omnia conuertibilia & non excedentia ſunt: qm̃ omnia in ſubiecto primo inſunt & in illis ſubiectum. Iuxta primum quoq; modum non proceditur in infinitum, qm̃ periret diffinitio, ſtabitur ergo ſurſum, & conſequenter

6. cõcluſio. deorſum, & conſequenter in medijs.

Si ſtatur in medijs neceſſariũ eſt, demonſtrationum eſſe principia, & non omnium eſſe demonſtrationem. Probatur ex conuertibilitate horum trium, quæ ex oppoſitorum conuertibilitate, ſ. oĩa eſſe demonſtrabilia in infinitũ ire, & oĩa eſſe mediata. Manifeſtatur, qm̃ ĩmittendo terminũ, nõ aſſumendo demonſtratur. & ſic &c.

Series autem hæc eſt.

REDVCTIS omnibus quæſtionibus ad duas, de infinitate affirmatiua in ſurſum. ſ. & in deorſum, intẽdit in hoc capitulo ſoluere eas, & duo principaliter facit. Qm̃ primo ſoluit eas logice tali ordine. In prima cõcluſione oſtendit in affirmatione prædicatorum quidditatiuorũ non procedi in infinitum. Deinde vniuerſaliter oſtenditur, ꝙ in nullius prædicati affirmatione infinitatur proceſſus ſiue per modum circuli, & hoc in ſecunda concluſione, ſiue per modum lineæ rectæ, tam ſurſum q̃ deorſum, & hoc in tertia concluſione. Sed ante vtranq; earũ præmittit diſtinctionem prædicati affirmatiue, & ſubdiuiſionem, & membrorum differentiam & declarationẽ, vt inde, quid tam prædicati q̃ ſubiecti nomine intelligatur, & quot vere prædicatorũ modi, & de quibus prædicentur inſinuans viam ad intelligẽda, quæ in his ſolutionibus dicuntur paret. Momorditq; inter hęc Platonem, ex adinuento per ſe ſubiecto. Deinde alio modo principale intentũ oſtendit in quarta concluſione præmittens quatuor ſuppoſitiones, quarum ſeruitium manifeſte patet. ſecundo principaliter oſtendit principale intentum analytice. In quinta concluſione & in ſexta applicat veritatem declaratam ad illas alias quæſtiones, quas cum iſtis coincidere dictũ eſt, dũ mouerẽtur qõnes in cap. 16.

E. Num ſubiectum per ſe an per accidens prædicetur de ſua paſsione: & num quoduis accidens prædicetur de accidente per accidens.

CIrca diſtinctionem prædicationis affirmatiuæ, quæ in litera fit, occurrunt multæ dubitationes, propter ſui connexionem ſimul mouendę. Primo enim dubitatur, an in id quod dicitur. ſ. ꝙ prædicatio ſubiecti de accidente, eſt per accidens, habeat locum, qñ ſubiectum dicitur de ſua paſsione. Secundo an id quod dicitur. ſ. ꝙ prædicatio accidẽtis de accidente eſt per accidens, ſit ita vniuerſaliter verum, ꝙ quoties res prædicamenti accidentium de re eiuſdem vel alterius generis accidentis dicitur, fit prædicatio per accidens.

Tertio iuxta hanc ſecundam deſcendendo ſpecialiter dubitatur, an hoc dictum habeat locum, quando paſsio vnius ſubiecti de altera eiuſdem paſsione prædicatur.

Ratio primæ dubitationis eſt, qm̃ ſubiectum dicitur de paſsione in primo modo perfeitatis, vt ſuperius declaratum fuit, & conſequẽter non dicit̃ per accidens de eo. Ex oppoſito autẽ ratio qua Ariſtoteles probat hic, prędicationem ſubiecti de accidente eſſe per accidens non minus habet locum inter ſubiectum & paſsionem q̃ inter ſubiectum & accidens. Ratio ſecundæ eſt, qm̃ geometria & arithmetica perirent ſi illud eſſet vniuerſaliter verum: vtraq; enim de quantitate, quæ accidens eſt demonſtrat. Ex oppoſito autem eſt textus ſubdens ꝙ vniuerſaliter qualitatis non eſt qualitas, & ꝙ ſubſtantia ſm ſe ſubſtantiæ ſunt, & huiuſmodi. Ratio tertiæ eſt, qm̃ tam ſecunda paſsio per primam à priori, q̃ prima per ſecundam à poſteriori monſtrat̃ de ſubiecto, & conſequẽter vna alĳ ſubĳcitur in demonſtratione, & per ſe dicit̃ de alia, & non per accidens. Ex oppoſito ratio eſt Ariſtotelis, quæ militat non minus aduerſus hoc, q̃ aduerſus duo accidentia ſeparabilia.

cap. 4. dubio. circa. dos. pr.

Ad horum euidentiam. primo declaranda eſt diſtinctio facta ab Ariſtotele. Secundo examinanda eſt eius ratio, & tertio reſpondendum eſt. Diſtinctio, licet trimẽbris formaliter ponatur, tñ ſm veritatem, & textum diligenter inſpectum bimembris eſt, & nihil aliud intendit̃, niſi ꝙ prædicatum aut ineſt ſubiecto ſm ſe, aut ſm accidens. primi exẽplum ponitur, quando accidens de ſubiecto prædicatur. ſecundi duo exempla ponuntur, ſubdiuiſionem inſinuantia, qñ ſubiectum de accidente, & quando accidens de accidẽte dicitur. Cum autem dicitur hoc in loco prædicari per ſe, & per accidens ſeu ſm ſe, & ſm accidens, meminiſſe oportet eorum, quę ĩ. 4. capitulo cũ de perfeitatibus tractaretur diximus. Non enim ſumuntur hic per ſe & per accidens eo modo quo ſumũtur ibi, qm̃ ibi per ſe ſumptum eſt poſitiue, vt diſtinguitur contra accidentaliter, hic autem per ſe ſumitur (vt ibi etiam tetigimus) negatiue, vt diſtinguitur contra per aliud, & idem ſonat quod non per aliud, aut ratione alterius, vt patet in textũ dicẽte ꝙ iſta, lignum eſt album, eſt per ſe, eo ꝙ lignum ipſum eſt albũ, & nõ dicit̃ albũ, quia aliqd aliud ſit albũ, & ꝓpterea multæ p̃dicationes nũc cenſentur per ſe, quæ ſuperius iudicatæ ſunt per accidẽs, ꝓpter connexionem contingentem ſubiecti cum prædicato.

circa. 41.

CIRCA rationem autem Ariſtotelis, ex qua omnis turbatio oritur, Sciendum, ꝙ dupliciter poteſt intelligi. Ratio ſiquidem eius cõſiſtit in hoc, vere ſubiectum prędicati non intrinſeci, oportet ꝙ fiat prædicatum. i. ſubiectum ſit factionis prædicati, aliter non poteſt dici, ꝓprie eſſe illud, & poteſt formari ſic. Omne quod proprie eſt tale, fit, vel actum eſt tale: accidens aũt non fit alterum accidens, quia accidentis non eſt accidẽs. & ſimiliter accidens non fit ſuum ſubiectum. ergo &c. Primus ergo ſenſus huius rationis eſt, vt maior, in qua ſtat tota vis, intelligatur qñ illud non eſt ſemper tale ſeu non per ſe coniunctum illi tali. Et hic ſenſus ex duobus confirmatur.

Primo ex eo quod Ariſtoteles ait. albũ non fit lignũ, ſed id, cui accidit eſſe album, inſinuans quod tunc habet

locum

locum hæc ratio, quãdo id, quod improprie vt ſubiectũ ſumitur, per accidens eſt coniunctum ei, quod eſt vere ſubiectum talis prædicati. Hoc autẽ non verificatur qñ inter id quod ſubñcitur & prędicatum eſt connexio per ſe, puta riſibile eſt homo. qm̃ non accidit ei quod eſt hõ, ꝙ ſit riſibile. Secundo confirmatur. quia fieri non habet locũ in neceſſariñs, quæ ſemper ſunt, non enim oportet ſi triangulus habet tres angulos æquales, & ꝙ triangulus fiat. i. ſubñciatur factioni talis formæ, quę prædicatur extrinſece de eo, ſed ſufficit ꝙ ex natura ſua ſibi illam vẽdicet coęuam. Iſte ſenſus difficultates ſubterfugit, eo ꝙ ſm ipſum iam ſolutæ ſunt omnes quæſtiones, ex eo ꝙ hic non eſt ſermo niſi de contingentibus, Sed diligenter intuẽti videbitur, iudicio meo ꝙ ſenſus ille volũtarius ſit magis ꝯ rationalis. fundamenta enim, quæ ſumit, & alia, quæ ſumere poteſt. ſ. ꝙ Ariſtoteles ſemper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus, & ꝙ hic logice procedit &c. friuola ſunt vt infra oſtendeẽ.

Ratio ſecũ dũ primã expõnem. Refutatio.

Cap. 4. dubio circa

Erit igitur ſecundus ſenſus, ꝙ vniuerſaliter oportet id quod vere eſt tale, fieri tale, & accipimus tale, vt dicitur à forma extra quidditatem rei, vt riſibile reſpectu hominis, & album & magnum.

Secũd⁹ ſenſus & ſecundarius.

Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ quia prædicata tenent formaliter & ſubiecta materialiter, ideo Ariſtoteles ex conditionibus phyſici ſubiecti, & formę, naturã ſubiecti, & prædicati in ꝓpoſitionibus declarat. In phyſicis autem hæc quatuor inueniuntur. ſ. ꝙ idem ſubſternitur factioni alicuius formæ, & illi formæ, vt patet qñ aqua calefit: ipſa ſiquidem aqua eſt quæ non ſolum fit calida, ſeu moueẽ ad calorem, ſed etiam recipit caloreẽ. Secundo ꝙ forma neꝙ ſubſternitur ſubiecto neꝙ factioni eius. Tertio ꝙ forma non ſubſternitur factioni alterius formæ: niſi forte vna mediante alia ſuſcipiatur. vt color recipitur in ſubſtantia media quantitate. Quarto quod qñ ſubiectum habens aliquam formam, moueẽ ad vnã aliam non oppoſitam, illa ẽt forma diciẽ moueri per accidens ad illam aliam formã, quia. ſ. eſt coniuncta ei, quod mouetur ad illam. ſicut enim ex parte cauſæ efficientis dicimus per accidens muſicus ædificat, ita ex parte cauſæ materialis dicimus ꝙ album fit dulce. Hæc igiẽ quatuor Ariſtoteles ad propoſitionum affirmatiuarum nõ quidditatiuarum ſubiecta & p̃dicata tranſtulit, volens ꝙ id proprie ſeu per ſe ſubiectũ propoſitionis huiuſmodi cenſeatur, quod ſubſternitur ipſi prædicato, & conſequenter factioni eius ſi fieret. Et conſequenter qñ vnum accidens non ſubſternitur alteri ꝙ non ſit ſubiectum in propoſitione reſpectu illius niſi ſm accidens, ideſt ratione veri ſubiecti cui coniunctum eſt. Prædicatum autem id tm̃ eſſe voluit, quod in ſubiecto recipiẽ. & propterea nec ſubiectum de accidente, nec accidens prædicari docuit. & ideo edidit illam vniuerſalem. Omne quod proprie eſt tale, fit tale, hic eſt ſenſus rationis huius. Ex his autem diligenter perſpectis manifeſte patet ꝙ hæc ratio habet locum non ſolum in contingentibus, & abinuicẽ ſeparabilibus, ſed etiam in neceſſariñs, qm̃ non magis riſibile homini ſubſternitur, ꝯ album eidem. ſicut enim album eſt homo. quia hoc cui coniuncta eſt albedo eſt homo, ita & riſibile eſt homo, quia hoc cui coniuncta eſt riſibilitas eſt homo. Et probatur hoc ratione Ariſtotelis. id quod non fit nec factum eſt prædicatũ proprie ſubiectum illius nõ eſt. riſibile reſpectu hominis eſt huiuſmodi. ergo &c. Nec obſtat ſoluta iam obiectio ſupra tacta ſ. quod nec homo fieri poteſt riſibilis, nec riſibile homo. quia coęua ſunt. Dicimus enim ab ipſo Ariſtotele in ſecundo de cęlo, ꝙ ad cognoſcendum principium tam efficiens, ꝯ materiale, & quodcũq; aliud non debemus intueri, an in cęperit illud cauſare, an non, ſed habitudinẽ vnius ad aliud. ſufficit enim ꝙ ſi inciperet illud, hoc eſſet materia illius, ſiue efficiens &c. Vnde, qm̃ ſi riſibile homo fieret riſibile ſibi non niſi per accidens ſubſterneretur, econuerſo autem ſi homo fieret riſibilis. homo ſm ſe ei ſubñceretur. ideo nihil minus illa. ſ. riſibile eſt homo, eſt per accidens in propoſito (quamuis neceſſaria) ꝯ illa. album eſt homo. Prima aũt inſtantia contra hoc ad confirmationem prioris ſenſus adducta, ex dictis etiam recõditur, qm̃ ex textu cõuincimur terminos hic aſſumptos phyſice eſſe intelligendos, qm̃ ratio ipſa phyſica eſt. Secundum aũt phyſica documenta, non refert, quo ad fieri ex aliquo per accidẽs, ſiue illud ſit neceſſario coniunctũ ei, ex quo fit p ſe, ſiue contingenter. Vnde in primo phyſicorum ex priuatione fieri per accidens res dicitur, ſi ly ex, denotet cauſam materialẽ, & tamen conſtat eam eſſe neceſſario coniunctam materiæ, ex qua res fit per ſe. Qñ ergo dicitur ab Ariſtotele hic ꝙ album ſit vel eſt lignũ per accidens, quia hoc, cui accidit eſſe album, fit vel eſt lignum, phyſico more (ly accidit) ſumendum eſt. Quod ne limites egrediar, ſic declaraſſe ſufficiat. Ad primũ ergo dubium dicitur, ꝙ, quando ſubiectum prædicatur in recto de paſsione, eſt prædicatio per accidens, & ꝙ ſicut multæ propoſitiones hoc in loco cẽſentur per ſe, quæ ſuperius ſunt per accidens, vt homo eſt albus, ita multæ ſuperius iudicatæ ſunt p ſe, licet improprie, quæ hic cenſentur per accidens, vt ſimum eſt naſus: Ad ſecũdum rñdetur negatiue. multæ enim ſunt res de genere accidentium, quæ proprie prædicantur de rebus alĩs de genere accidentium, vt patet de paſsionibus numeri & lineæ & coloribus & huiuſmodi. Nec Ariſtoteles dixit oppoſitum. qm̃ per ſubſtantiã, ſubiectum, & ſimilia intelligit prædicata ſubſtantialia, tam rei exiſtentis in prædicamento ſubſtãtiæ, ꝯ accidẽtis. Et per ly accidens, ſeu quod dicitur de ſubiecto & ſimilia, intelligit prædicata denominatiua vt ſic, ipſius rei. prædicata nanq; intrinſeca ſunt illa, quæ ſubſternuntur extrinſecis & denominãtur ab eis. Vnde Ariſto. in probationem tertię concluſionis expreſſe dicit, ꝙ ea, de quibus dicuntur accidẽtia, in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt (quaſi ſuimet interpres) p ſubiecta ſubſtantialia rei. per prædicata vero denominatiua eiuſdem intelligenda diceret. Notanter autẽ dixi (denominatiua vt ſic) qm̃ denominatiua tripliciter ſumi poſſunt, i. denominatiue, ſubiectiue, & qdditatiue. Verbi gratia, coloratum poteſt ſumi inquantum denominatiuum eſt, & ſubſtratum reſpicit vt eius qualitas. & cõſequenter vt ſic nulli ſubſternitur. & hoc modo qualitatis non eſt qualitas. & accidẽtis non eſt accidẽs. Si vero ſumatur ſubiectiue, vt cum dicimus, Coloratũ eſt quantum, tũc ſubſternitur alicui. ſed qm̃ hoc accidit ſibi, ideo dicimus ꝙ huiuſmodi ſunt per accidens. Si aũt ſumatur quidditatiue, vt dicimus coloratum eſt viſibile. ſic etiã aliquid prædicatur de eo, ſed quomodo tũc non ſubſternitur coloratum, inquãtum denominat prius ſubiectũ, ſed inquãtum quidditas quædam eſt. ideo vniuerſaliter verificatur, ꝙ denominatiuo vt ſic, proprie prædicata ſunt, & non ſubiecta. Non ergo docemur hoc loco accidens de accidente non prædicari, ſed ſicut didicimus in ſuperiori dubitatione, ſubiectum vel ſubiecta. i. quidditatiuum non dici de ſuo denominatiuo, ita nunc diſcimus denominatiuum de altero eiuſdem denominatiuo non dici niſi ſm accidens. hoc enim modo ſtatum quærendo inuenit inferius & ſuperius. Ad tertium dubiũ dupliciter dicitur, primo ſequendo dicta, ꝙ ratio Ariſtotelis habet locũ, qñ paſsio de paſsione prædicatur. ſicut & quando ſubiectum de paſsione dicitur. & conſequenter, ꝙ oẽs huiuſmodi prædicationes ſunt per accidens, i. impropriæ. Et ſicut ſtat ſubiectum dici de paſsione per ſe in primo modo perfeitatis, & per accidẽs vt modo loquimur de per accidens, ita pariformiter ſtat paſsionem de paſsione per ſe. iuxta ſuperius dicta. & per accidens ſm nunc dicta prædicari. Secundo dicitur, præmittẽdo duas differentias. Quarum prima eſt inter prædicationem ſubiecti de paſsione & paſsionis poſterioris de paſsione priori. ſ. ſubiectum nõ oritur à paſsione, paſsio autem poſterior naſcitur ex priore. Secũda eſt inter paſ-

Ad ſm dubium.

Ad tertiũ dubium.

ſiones

fiones inter se, s. ꝙ aliqua passio nascitur ex alia, sed non recipitur in illa, vt appetitiuũ ex cognoscitiuo. Aliqua vero nascitur ex alia, & recipit in illa, vt visibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Dicit ergo ꝙ sicut ratio Aristotelis cum quadam latitudine suscipienda est in contingentibus & necessarijs, vt magis. s. censeat per accidẽs illa, Album est homo, q̃ illa, Risibile est homo, ita & in necessarijs ipsis, magis per accidens sit illa, Risibile est homo, q̃ illa, Intellectiuum est appetitiuum. illa vero, in qua passio de anteriore passione, in qua recipit, prædicatur per se simpliciter censeatur, licet aliquo modo per accidens participare videatur. quia est potius medium, quo sequens passio recipitur in subiecto, q̃ sit recipiens illã. Prima responsio logica est, vtpote res vt stant sub intẽtionibus quidditatiui & denominatiui, subiecti & prædicati, considerans. Secunda autẽ res ipsas potius considerat. & licet prima textui magis consona videat, eo ꝙ logice se loqui Aristoteles asserit in hoc capitulo, secunda tñ eñcienda non est: qm̃ descendendo ad hanc partem logicę, demonstratiuam, s. opus est ad materiam necessariam, & res ipsas conuertere mentis aciem. præsertim, quia vsus huius artis rebus magis attendit, q̃ logicalibus proprietatibus. Vnde & Aristoteles hic analytice loquens in probatione quintæ conclusionis, vtitur imparis passione, vt eius prædicato, vt in secũdo modo dicendi per se, & iterum passione illius passionis, & sic deinceps: ex hoc insinuans, ꝙ considerantibus rerũ naturas, per se, quandoq; est, quod logicis per accidens fit.

Sed contra vtrãq; responsionem instatur: qm̃ Aristoteles hic in textu dicit, ꝙ prædicationes per accidens, demonstrationes abñciunt, & vtuntur prædicationibus p̃ se. & ꝓpterea has tm̃ prędicationes vocari absolute vult.

T. c. 10. Superius autem pluries habitum est, ꝙ prædicationes, quibus vtitur demonstrator, sunt in primo vel in secundo modo perseitatis. Ex quibus arguitur sic. Omnis prędicatio ingrediẽs demonstrationem est per se, eo modo, quo nunc loquimur, vt patet ex prima auctoritate. Oĩs prædicatio primi vel secundi modi perseitatis ingredit demonstrationem, vt patet ex secunda auctoritate: ergo omnis prædicatio per se illo modo, est per se hoc modo. Cuius oppositum vtraq; responsio, & omnia hic dicta sustinent. Ad hoc dicitur, quia proprie loquendo prædicatio per se positiue, de qua in perseitatibus locuti sumus, prædicationẽ per se negatiue, de qua modo sermo habetur, supponit, sicut propriũ cõmune, & demonstratio syllogismum: ideo omnis prędicatio per se illo modo est per se, hoc modo. Sed ex hoc non sequitur, ꝙ omnis connexio aliquorũ per se in primo vel secundo vel quarto modo, sit prædicatio per se. quoniam proprietatẽ vocabulorum seruando, quam hic Aristoteles seruandam censet, multæ sunt coniunctiones per se, quæ non faciũt prædicationem per se aliquo modo, nisi improprie, propter hanc enim causam ibi reprehendimus dicentes subiectum prædicari de passione per se, licet coniunctio sit per se, & inter eas quæ improprie per se sunt annumeramus. Ad argumentum ergo dicitur concedendo totum. proprietatẽ prædicationis per se seruando, nec oppositum aliquando sustinuimus, sed coniunctiones per se multorum prædicationes per se fundare non posse diximus. Vbi sciendum est, ꝙ, quando demonstratur secũda passio per primam, tunc maior, si proprietas prædicationis seruabitur, non assumit primam passionem vt subiectum secundæ, sed vt causam proximam secundę, & fiet demonstratio hoc modo, habens intellectũ est appetitiuum: homo est habens intellectum: ergo homo est appetitiuus. & sic de alĩs. Verum quia vsus huius artis, vt diximus, materiã magis q̃ formam considerat, ideo philosophi frequenter in necessaria materia hanc proprietatem prædicationis despiciunt in vsu, non tamen in speculatione, & traditione artis. propter quod mirandum non est, si aliter docemus & aliter facimus (loquimur enim vt multi, intelligentes vt pauci.)

E

Num prædicatio accidentis realis de subiecto sit prędicatio secundum se, seu per se.

CIrca eandem materiam occurrit quædam dubitatiũcula, quia non videtur verum ꝙ prædicatio accidentis realis de subiecto vniuersali sit ſm se, puta albedinis de homine, dicendo homo est albus: qm̃ huiusmodi non insunt vniuersalibus, nisi ratione singularium, quæ alterum quid sunt ab vniuersalibus. non enim homo est albus, nisi quia Sortes est albus &c. Ad hoc dicitur ꝙ oẽs huiusmodi prædicationes sunt per se, eo ꝙ prædicatum non ineſt subiecto ratione alterius. alterum enim hic nõ dicimus proprium indiuiduum, sed alterius vniuersalis indiuiduum, vel alterum vniuersale. & ratio est quia proprium indiuiduum idem ſm essentiam est quod suum vniuersale. Vnde Aristoteles in textu dicens hanc esse per se, lignum est album. dicit hoc ideo esse, qm̃ nõ ideo dicitur lignum album, quia aliquod alterum sit album

F q̃ quod vere est lignum, vel lignum aliquod expresse p̃ disiunctum membrum appositum, insinuans ꝙ aliquod lignum à ligno altero non censetur.

CIRCA id quod in textu dicitur. s. qualitatis nõ esse qualitatem. dubium occurrit. an vnum accidens possit esse subiectiue in alio. Sed quia hoc metaphysici est. & in commentarijs super libellum de ente & essentia memini declaratum esse, vbi & discussimus quo genus sit aliquid speciei, & huiusmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideo hæc nunc omittenda censui.

Num quæ in se cundo per se modo prædicantur, sint conuertibilia.

CIrca quintam conclusionem dubitatiuncula quædã est, quia ibi Aristoteles dicit, ꝙ omnia quæ insunt iuxta secundum modum perseitatis, sunt conuertibilia. Hoc enim superius dictis repugnat. Didicimus siquidẽ non solum hanc esse in secundo modo, triangulus habet tres, sed hanc isocheles habet tres. vbi termini conuertibiles non sunt. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perseitas secundi modi latitudinem habet, & propositiones illæ, quæ primum tenent locum, sunt, in quibus passio de suo proprio subiecto dicitur, vbi conuertibilitas saluat: et ratione ipsarum, cæteræ secundi modi perseitatem ingrediuntur, merito Aristoteles ea, quæ principaliter per se sunt, intuitus, dixit omnia esse conuertibilia: non ea ratione, quia de quibuscũq; per se dicunt, dicunt conuertibiliter, vt obiectio accipit, sed qm̃ eis conuertibiliter insunt, cum quibus primo constituunt secundi modi perseitatẽ. & qm̃ ad huiusmodi conuertibilia, cætera in hoc comprehensa modo reducuntur, ista non est in secundo modo, isocheles habet tres. nisi quia ista est in secũdo modo, triangulus habet tres, vt patet:

G

De reductione mediatorum ad prima immediata. Cap. 19.

H MOnstratis autem his, manifestum, ꝙ si aliquid idem duobus insit, vt A, & ipsi C & ipsi D: cum non prędicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni, ꝙ non semper secundum cõmune aliquid inerit. vt æquicruri & gradato hoc, quod est duobus rectis æquales habere secundum commune aliquod ineſt: secundum ꝙ enim figura quædam ineſt, & non secundum ꝙ alterum. hoc autem non semper ita se habet: sit enim B, secundum quod A ipsi C D ineſt, planum igitur erit, ꝙ & B ipsi C & D, secundum aliud cõmune, & illud secundũ alterũ: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini: sed impossibile. secundum

igitur

igitur cõmune aliquid ineſſe non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus, ſi quidem erunt mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidem ipſum commune erit ex iſs, quæ per ſe inſunt. nõ enim erat ex alio genere in aliud trãſcendere, quæ monſtrantur. Manifeſtum autẽ, & cp quando A inſit B: ſiquidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare cp A ineſt B, & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ nãq; propoſitiões elemẽta ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, nõ amplius eſt demonſtratio: ſed in principia via eſt hæc. Conſimiliter autem & ſi A ipſi B nõ ineſt. ſi quidem eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elemẽta tot ſunt, quot termini. Horum nãq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodum non nulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quòd non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autem non eſſe aliquid, erunt principia. Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B prædicatur primo, ſit C, & de hoc conſimiliter A, & ita ſemper procedenti nunquã extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipitur in demonſtrando, ſed ſemper medium condenſatur: quouſq; indiuiſibilia fiant & vnum: eſt autem vnum, quãdo immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in aliis principiũ ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu vero dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnũ eſt propoſitio immediata: in demonſtratione vero ac ſcientia intellectus. In mõſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtẽtis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit. vt, ſi A ipſi B per C non ineſt, ſi enim omni quidem B C ineſt, A vero ipſum C nulli. rurſus ſi opus fuerit, cp A C nulli ineſt, medium accipiendum eſt ipſius A & C, & ita ſemper progredietur. Si autem oportuerit monſtrare, cp D ipſi E non ineſt, eo cp C D quidem omni ineſt, E vero nulli, aut non omni, nunquã cadet extra E: hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe. In tertio autẽ modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Summa huius capituli hæc eſt.

SI aliquid ineſt pluribus, quæ non prædicantur de inuicem, vel nullo modo, vel non de omni, nõ ſemper ſm cõmune aliquod ineſt. Probatur ducendo ad impoſsibile: qm inter duos terminos eſſent infinita media. patet in terminis A prædicato: C D ſubiectis: B communi illo.

Secundũ tñ cõmune aliquid eſſe non neceſſe eſt ſemper idem in pluribus. probatur ducendo ad impoſsibile, quoniam perirent immediata ſpatia.

In eodem tamen genere, & ex eiſdem atomis, neceſſe eſt terminos eſſe. Probatur à poſteriori: quoniam cõmune illud erit de his, quæ ſunt per ſe, quoniam non demonſtratur de genere in genus. Tertia.

Propoſitio affirmatiua vera, ſi habet medium eſt demonſtrabilis, & elementa huiuſmodi ſunt hæc, & tot, quot ſunt media. probatur ſecunda pars copulatiue, qm immediatę propoſitiones ſunt elementa, aut omnes, aut vniuerſales. Si non habet medium non erit demonſtrabilis, ſed in principia via hæc eſt. Quãrta.

Propoſitio negatiua vera ſi habet medium, aut prius cui prædicatum non inſit, erit demonſtrabilis, ſi autem non, non erit demonſtrabilis. ſed principia & elementa tot ſunt, quot ſunt termini, & horum propoſitiones principia demonſtrationis. Quinta.

Sicut quædam principia demonſtrabilia ſunt, cp hoc ſit illud, & cp hoc ſit in illo, ſic & cp nõ ſit hoc illud, & cp non ſit hoc in illo. Sexta.

In affirmatiuis demonſtrationibus. medium nequaq; extra primum & tertiũ accipiatur, ſed ſemper medium denſet de quo primum. & quod de tertia quouſq; indiuiſibilia fiant, & vnum, patet in terminis à primo: B tertio: & C medio. Septima.

Vnum eſt cum immediatum fiat, & vna propoſitio ſimpliciter, cum immediata eſt. Octaua.

Quemadmodum in aliis eſt principium ſimplex, non tñ idem vbiq;, ſed in graui, vncia, in melodiis tonus, ſic eſt ſyllogiſmo propoſitio immediata, in demõſtratione autem & ſcientia intellectus. Nona.

In priuatiuis demonſtrationibus in prima figura medium non eſt extra affirmatiue minoris terminos aſſumere, ſed ſemper intra proceditur. patet in terminis, A primo: B tertio: C medio. Decima.

In ſecundæ autem figuræ ſecundo & quarto modis, D primo: E tertio: C medio medium nunq; extra E cadit. hoc autem eſt cui non oportet ineſſe. Vndecia.

In tertia autem, neq; à quo oportet priuari, neq; quod oportet priuari nequaquam extra ibit. Et conſequenter in ea non poteſt condenſari.

Series autem hæc eſt.

QVONIAM declarauit ſuperius non dari proceſſum in infinitum in demonſtrationibus, ſed eſſe ſtatum, intẽdit in hoc capitulo principaliter declarare, quo modo poſteriora mediata reſoluuntur demonſtratiue in priora immediata, in quibus eſt ſtatus. Et duo facit. qm primo ex dictis correlarie manifeſtat dari primum vniuerſaliter. ſ. & qñ vnum pluribus per ſe ineſt, tribus primis cõcluſionibus. quarum primum modum ſm per ſe cõcernit, & ſecunda primũ, tertia aũt tacitæ quæſtioni reſpondet, vt habes in. S. Tho. vel homogeneitatẽ illius primi aperit, & qñ vnum vni ineſt, vel nõ ineſt, tribus aliis cõcluſionibus. quarum prima in affirmatiuis, ſecũda in negatiuis declarat, inſerendo hæc prima elementa eſſe demonſtrationis &c. tertia aũt ex his duabus. prima principia cõplexa, affirmatiua & negatiua in ſcientiis explicat. ſecundo ad principale perueniens reducit mediatas oẽs per demonſtrationẽ ad immediatas, quas primas poſuit: docet ſex reſiduis concluſionibus. quarũ prima affirmatiuas. quarta aũt quinta & ſexta negatiuas, ſm ſingulas figuras perluſtrarit. In ſecunda vero & tertia vnitatẽ & ſimplicitatem illius primi declarat, ex hoc à priori inſinuans cp oportet ad ipſum fieri reductionem omniũ, quæ ſunt illius generis.

Quid ſit elementum demonſtrationis, & qũo immediatæ propoſitiones elementa ſint demonſtrationum.

CIrca quartam & quintam concluſiones primo quæritur ſine argumentis qũo Ariſto. elementi nomine hic vtatur. Secũdo dubitatur circa id quod dicit. ſ. cp elementa

elementa demonstrationis sunt propositiones immedia
t.c.4.fi. tæ,eo quia quinto metaphy. cap̃. de elemento, arist. ex-
presse ponit elemẽta demonstrationum primas demon-
strationes, & duo oppositа hic simul asserit, dum dicit
elementa demonstrationis tot esse quot sunt media vel
termini,& addidit,q̃ propositiones immediatæ sunt hu
iusmodi elemẽta. Si enim elementa primis mediis æquã
tur,cum vnico medio fiant duæ propositiones immedia
tæ elementa ipsa non erunt propositiones immediatæ.
Et si elementa sunt propositiones immediatæ,cum nu-
merus eorum excedat numerum primorum mediorũ,
Rãsio. non erunt tot elementa quot sunt media, sed plura me-
T.c.4. diis. Ad hoc dicitur q̃ cum elementi nomine,vt scri-
bitur quinto meta. dupliciter vtamur. s. proprie & trans-
sumptiue,hic sumitur proprie,vt expresse ex ipso textu
allegato percipitur. Declarat siquidem ibi Aristo. pro-
priam significationem elementi, ex demonstrationis ele
mentis(vt patet ibi.) Proprie autem sumptum elemen-
tum significat id ex quo fit aliquid primo inexistente in
diuisibili specie in aliam speciem. vt ibi dicitur.& sic ad
hoc q̃ aliquid sit proprie elementum alicuius, quatuor
conditiones requiruntur. primo q̃ sit id ex quo fit. i. fit
materia illius, ad differentiam aliarum causalitatum se-
cundo q̃ sit id ex quo primo fiat via compositionis ad
differentiam materiarum proximarum. Tertio q̃ sit in-
existens. i. immanens in illo,ad differentiã materiæ tran-
seuntis. quarto q̃ sit indiuisibile fm speciem in aliam spe
ciem, i. habeat talem speciem quæ non sit resolubilis in
aliam speciem priorem,ad differentiam materiæ primę,
quæ speciem nullam habet. Quæ omnia in propositioni
bus immediatis respectu demonstrationum, quarũ ele-
menta ponuntur, saluantur, qm̃ propositiones immedia
tæ materia sunt demonstrationis, vt patet secundo phy-
T.c.31. sicorum. & quinto meta. & ex eis primo fiunt demon-
T.c.3. strationes, vt infra exponetur.& manent ipsæ in demon
stratione,& habent naturam propositionum, ex quibus
fiunt demonstrationes, irresolubile in aliam priorem spe
ciem, qm̃ immediatæ sunt(& superius dictum est) q̃ im-
supra mediata est, qua non est altera prior. & sic patet ad pri-
cap̃. 2. mum. Ad secundũ dicitur, q̃ licet Aristo. diuersimo-
T.c.5. de locutus videatur hic & in quinto metaphy. qm̃ hic
T.c.4. ponitur propositiones immediatas esse elemẽta demon-
strationum, ibi vero primas demonstrationes elementa
demonstrationum esse dixit. Secundum tñ veritatem q̃
ibi dixit ab eo q̃ hic dicit non dissentit, sed doctrinæ hic
traditæ declaratio est. (Consentaneum quidem his est)
qm̃ nihil aliud est demonstrationes primas esse elemẽta
posteriorũ q̃ propositiones conficientes primas demon
strationes esse elementa, in quæ resoluuntur posteriorũ
demonstrationum propositiones. non. n. aliter resoluit
demonstratio, q̃ resoluendo conclusionem & prę̃missas
in anteriores, quæ integrãt priorem demonstrationem,
& illæ in alias priores demonstrationes.& sic deinceps
vsq; ad primæ demonstrationis propositiones, quæ am-
plius non resoluunt, quia immediatæ sunt. Declaratiũ
autem horum illud est, qm̃ ex eo percipimus, quomodo
fm numerum primorum mediorũ est numerus elemen
torum. oportet enim prima media primis demonstratio
nibus æqualia esse fm numerum: & consequenter, si tot
sunt elementa quot primæ demonstrationes, ambæ præ
missæ cuiusq; demonstrationis, vnum elementum sunt.
& non duo. Ac per hoc tot sunt elementa, quot sunt me
dia, ad quæ fit vltimo resolutio.& quot sunt termini re-
solutionis, quod idem est. demonstrationes ergo primæ
materialiter sumptę, quæ nihil aliud sunt q̃ sue propositi-
ones immediatæ, elementa sunt demonstrationum,&
ideo tot sunt, quot sunt media prima, ex quibus fiũt pri-
mæ demonstrationes. Quod autem ista sit mens Ari. p-
cipi primo potest ex eo, q̃ nulla hoc modo fit extensio
sensuum, nec facile arbitror inueniri à quo q̃ posse aliũ
modum, quo hæc dicta concordet. præsertim q̃ hic tra-

E dita, oportet, quia locus proprius huius rei est, diligẽter
considerare. Secundo qa expresse. S. Tho. in quinto me- cir
taphysicę idem dicit, ideo primam demonstrationẽ esse
elementum posteriorum, quia primæ demonstrationis
conclusio, quæ præmissas in se continet, quia habet in se
primum & tertium terminum explicite,& medium im
plicite, fit præmissa sequentis demonstrationis, ac p hoc
secunda demonstratio oẽs terminos prioris demonstra-
tionis includit, & addit vnum terminũ, minorem. s. ex-
tremitatem. & sic est ex quatuor terminis, tribus forma
liter & vno resolubiliter. & siuiliter tertia demonstra-
tio addet vnum terminum alium & erit ex. 5. & sic de
inceps. Ex qua declaratione apparet demonstrationem
primam,& eius propositiones, esse elemẽta demonstra-
tionis, idem esse,& tot esse elemẽta quod prima media.
Quod subtiliter vero declaratio hæc. s. Tho. mẽtẽ Aris.
penetret, scrutanti textũ (si lippus nõ est) facile liquet.

Quomodo negatiua mediata in secunda figura redu-
citur ad immediata.

F CIrca modum condensandi negatiuam in secũda figu
ra, in vndecima cõclusione positum, aduertẽda sunt
verba illa, s. nunq̃ medium extra. e. cadet. qm̃ per ly. e.
possumus duo intelligere, vel minorẽ extremitatẽ, vel
negatiuam præmissam. Si per ly: e. intelligatur minor p
positio est sensus, q̃ ad reducendam mediatã negatiuam
ad ímediatam in secunda figura, oportet assumere semp
medium, quod non est extra terminos illius negatiuæ p̃
missæ: quia in secunda figura non potest nisi negatiua p̃-
missa probari, quæ probatur per superiora subiecto, vel
superiora prædicato ipsius negatiuæ (vt superius dictũ
est) & consequenter nunq̃ medium exit terminos illius
negatiue. Et si obiiciatur contra hanc expositionem,
q̃ fm hoc Aristoteles æquiuoce vtitur in vnamet ratio-
ne ly. e. dum expresse ponit. e. minorem extremitatem,
& postmodũ subdens, nunq̃ extra. e. cadet. demonstrat
fm hanc expositionem per ly. e. negatiuam præmissam.
G Respondetur q̃ non est proprie æquiuocatio, sed p Sy-
nechdochen posuit partẽ pro toto. quia (ly. e.) fuerat ter-
minus in subiecto positus negatiue præmissæ, vt patet
in textu. Et si instet, quia Aristoteles cũ dixisset nũq̃
extra. e. cadet, subdidit. hoc aũt est cui nõ oportet inesse,
insinuans per hoc minorem extremitatem. Respondet,
q̃ per illa verba subdita nõ prohibemur sequi expositi-
nem dictam, qm̃ dicemus q̃ ipsa præmissa negatiua est
cui non oportet inesse, quia est significans cui non opor
tet inesse. Si autem per ly. e. intelligimus ipsam minorẽ
extremitatem, tunc ly extra. e. non tenebit, vt terminus
ad quem, vt prima expositio accepit, sed construetur in
habitudine termini à quo, & erit sensus, q̃ nunq̃ medius
terminus cadet ab extra. e. qa semper medius terminus,
qui assumetur manebit extra. e. i. minorem extremita-
tem, eo q̃ semper oportet medium assumere, quod sit de
genere maioris extremitatis (vt ex superius dictis patet)
quia semper maior propositio in secundo & quarto mo
H do secundæ figurę est affirmatiua.& subiicit primũ me-
dio & consequenter si in infinitum assumatur infra illos Cap.in
modos, oportet medium esse extra minorem extremita-
tem,& intra maiorẽ, vt superius declarauimus. Est autẽ Vbi
sensus iste primo melior quo ad hoc, q̃ equiuocationem
aliquam non incurrit, primus autem melior isto, quo ad
hoc, q̃ ly cadet extra, magis fm consuetum intellectum
accipit. Et si obiiciatur contra istam secundam exposi
tionem, q̃ fm eam Aristoteles nõ tradidit vniuersaliter
regulam accipiendi mediũ ad condensandum in secũda
figura, sed tm̃ stando infra limites quarti & secundi mo-
di,& fm primam expositionem regula est vniuersalis,
respondetur, q̃ eadem ratione motus Aristoteles hic se Cap. 17.
cundi & quarti modi secundæ figuræ meminit, & non dubio
aliorum, qua superius eorundem tantũ meminit cũ de mo. cũ
infinitatione demonstrationum ageretur.& sicut ibi ra- cõ. 34
tionabiliter hoc fecit, vt ibidem declarauimus, ita & hic

vtriusq̃

vtriusq; generis expositionis sensum sequere, & textui quam vis attribue.

CIRCA sextam conclusionē aduerte, q; in hoc loco expresse habetur a. S. Tho. q; propositio immediata seu per se nota fm se, & si sit illa, in qua prædicatum est de ratione subiecti (vt superius dixit) non tamen est sola illa, qm quando passio de suo primo subiecto enunciatur, immediata, & per se nota propositio sit, vt hic dicit. Et consequenter hinc habetur, q; cum. S. Tho. in secundo capitulo (& alibi dicit) q; propositio p se nota, est in qua prędicatū ponit in ratione subiecti, nō diffinit, ppōnem, per se notam, licet principalē eius materiam declaret.

De comparatione demonstrationum vniuersalis & particularis. *Cap.* 20.

CVm vero si demonstratio, hæc quidem vniuersaliter, illa vero secundum partem, & hæc quidem prædicatiua illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducente ad impossibile demonstratiōe. Primum igitur cōsiderabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monstrare dicitur, & ea, quæ ad īpossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, eam fm partem esse meliorē: si enim secundum cq; magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (hęc enim est virtus demonstrationis:) magis aūt scimus vnūquodq;, cùm ipsum sciamus secundu m se, cq; quando secundum aliud, vt musicum Coriscum, quando q; Coriscus musicus est, cq; quando q; homo musicus est: similiter autem & in alijs. Vniuersalis aūt, q; aliud non, q; ipsum cōtingit, monstrat. vt q; æquicrus, non q; æquicrus, sed q; triangulus, quæ vero fm partē, q; ipsum, monstrat. si igitur melior quidem, quæ secundum ipsum, talis aūt quę secundum partem: vniuersali magis, & melior vtiq;, quæ secundum partem est, demonstratio erit. Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc, secundum quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, quæ est de ente, cq; quæ de non ente, & propter quam non decipietur, cq; propter quam decipietur: vniuersalis autem est talis, (procedentes enim monstrant, quemadmodum de proportionato, vt q; vtiq; fit aliquid tale, erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planū, sed præter hæc aliquid. Si igitur vniuersalis quidem magis hęc, de ente autem minus, cq; particularis, & facit opinionem falsam: peior vtiq; esset vniuersalis, cq; particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, cq; in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquantum

A triangulus, noscens, q; æquicrus, minus nouit inquantum ipsum, cq; qui nouit, q; triangulus: & omnino si non quidem secundum q; sit triāgulus postea monstrat, non erit vtiq; demonstratio: sin autem nouit vnumquodq;, inquantum vnumquodq; inest, magis nouit: si itaque triangulus in plus est, & eadem ratio, & non secundum æquiuocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulus inquantum æquicrus, sed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum q; inest, cq; qui secundum partem: melior itaque vniuersalis, quàm particularis. Amplius siquidem esset aliqua ratio, & non æquiuocatio, vni
B uersale vtiq; nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas est suspicari ali quid esse hoc præter hæc, q; vnum significat nihil magis, cq; in alijs, quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus causæ, et ipsius propter quid, vniuersale autē magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est, vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale est. quare & demonstratio melior: magis enim
C causæ & ipsius propter quid, est. Præterea vsq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit aliquid aliud cq; hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremum iam sic est. Vt cuius gratia venit: vt accipiat argētum: hoc autem: vt reddat, cui debet: hoc autem: ne iniustitiam cōmittat. & ita procedentes, quādo non amplius est propter aliud neq; alterius causa, propter hoc, sicut finem dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid venit, si autē similiter se habet in omnibus causis, & ijs, quæ sunt propter quid, in ijs vero, quæcunq; sunt causæ sic, sicut cuius causa, sic nouimus maxi-
D me & in alijs: igitur tunc maxime scimus, quando non Amplius insit hoc, quoniam est aliud. quando igitur cognoscimus, q; quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus: quoniam triangulus: & hoc, quoniam figura rectilinea, si autē hoc, non amplius propter aliud erit, tunc maxime scimus, & vniuersale est tūc, vniuersalis igitur melior est. Amplius quæcunq; magis parti cularia sunt, in infinita incidunt, vniuersalia vero in simplex & terminum: sunt autem inquātum autem infinita quidem non scibilia, inquātum autem finiuntur scibilia: inquantum igitur

vniuersalia

vniuersalia magis scibilia, ꝙ̃ inquantum particularia. demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt. demonstrabilium vero magis, magis est demonstratio, simul enim magis quæ ad aliquid existũt: melior itaq; est vniuersalis, quoniam & magis est demonstratio. Amplius si eligibilior sit illa, secundum quam hoc & aliud, ꝙ̃ illa, secundum quam hoc solum nouit: qui vero vniuersalem habet, nouit & quod secundũ partem, hic autem vniuersale non nouit: quare & sic vtiq; eligibilior erit. Amplius autem sic: vniuersale enim magis scire est eo ꝙ monstratur p medium quod est proximius principio, valde autem proximum est immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quę minus certior est demonstratio, est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtique esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare A de D p̃ media, in quibus B C: superius itaq; B est. quare quę per hoc vniuersalior est. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt: maxime autem manifestum, quòd vniuersalis est potior: quoniam propositionum priorem quidẽ habentes, nouimus quodammodo & posteriorem & habemus potentia, vt si quis nouit, ꝙ oĩs triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quòd duobus rectis est potentia: & si non nouit ęquicrurem, quòd triangulus sit: qui vero hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quòd igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, tot nobis dicta sunt.

Summa huius capituli hæc est.

Diuisio ꝓ positiua.

QVoniam demonstrationũ, alia vniuersalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia offensiua, alia ducens ad impossibile. Dubitatur secundum quãlibet combinationum, quæ sit potior, & primo de prima.

cõclo falsa. prima rõ.

Demonstratio particularis est prior vniuersali. probatur dupliciter. primo sic. Demonstratio, ſm quam maxime scimus, est potior. probat, qm̃ hæc est virtus demonstrationis, sed ſm particulare magis scimus. ergo. probatur minor, quia magis scimus, cũ aliquid cognoscimus ſm ipsum q̃ ſm aliud. Declaratur exẽplo. Magis scimus Coriscum esse musicum scientes ipsum esse musicum, ꝙ̃ scientes hominẽ esse musicũ: sed ſm particularẽ scimus ſm ipsum, & ſm vniuersalem scimus ſm aliud. Declaratur exemplo. ſm enim vniuersalem scimus, ꝙ æquilaterus habet tres, non ſm ꝙ æquilaterus, sed inquãtũ triangulus. ſm vero particularem, quoniam ipse æquilaterus est habens tres. Secundo sic.

Secunda. Tertia.

Demonstratio potior est quæ est de esse, ꝙ̃ quæ de nõ esse, & propter quam non errabit, ꝙ̃ propter quã errabitur. sed vniuersalis est de eo quod est minus, & facit opinionem falsam. ergo &c. probatur minor quo ad primã partem quia vniuersale nõ est aliquid præter singularia. quo ad secundã vero, quia demonstratio vniuersalis facit opinari esse aliquid hoc, & quandã naturã hanc in rerum natura, præter particularia, qm̃ demonstrat de eo quod est analogum. quod neq; hoc, neq; illud est.

Primum quidẽ nihil magis in vniuersali ꝙ̃ in particulari ratio est. Probatur, qm̃ siue passio sit propria triãgulo. & de inferiori monstretur, siue non sit propria triangulo et de eo monstretur, non fit cognitio ſm quod ipsum, neq; demonstratio vera. sed magis semper cognouit, cognoscens vnumquodq; ſm quod vnumquodq; est. Si igitur triangulus in plus est, & vnã rationem habet, & omni triangulo inest habere tres &c. non inquãtũ ęquilaterus, sed inquantum triangulus habet tres. ac per hoc sciens vlr, magis cognouit ſm quod ipsum q̃ sciens particulariter. potior itaq; vniuersalis est particulari.

Amplius si sit quædã ratio vna, & non æquiuocatio, vniuersale erit nihil minus quibusdã ſm partẽ, sed magis. Probat, qm̃ vniuersalia incorruptibilia in illis sunt, particularia corruptibilia magis.

Neq; vna necessitas est opinari, esse hoc præter hæc, qm̃ vnum ostendunt. Probatur, qm̃ nihil magis cogit in substantijs ꝙ̃ in alijs, quæ non aliquid significant, sed quale, aut ad aliquid, vnde demonstratio non est deceptionis causa, sed male audiens.

Demonstratio vniuersalis potior est particulari. Probatur septem medijs à priori. primo, demonstratio dicẽs magis causam & ꝓpter quid est potior. Demonstratio vniuersalis dicit magis causam & propter quid ꝙ̃ particularis. ergo. probatio maioris, qa demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ & propter quid. probatio minoris, qm̃ vniuersale est magis causa. probat qm̃ cui per se passio inest. causa est. vniuersale aũt est primũ, cui passio per se inest. ergo vle magis causa est.

Secundo, tunc maxime scimus, cum non est propter quid aliud. Vniuersale autem est tunc. ergo vlis est potior. probatio maioris, qm̃ vsq; ad hoc quærimus ꝓpter quid, & tunc opinamur scire cũ non sit aliquod aliud ꝓpter quid, aut quod fiat, aut quod sit q̃ hoc. Declaratur exẽplariter in causis finalibus, qbus quo ad hoc similes sunt causæ, reliquorum generũ. Minor declaratur exẽplariter in æqualitate angulorum, qui sunt extra.

Tertio, magis demonstrabiliũ magis est demonstratio: vniuersalia sunt magis demonstrabilia particularibus: ergo demõstratio vniuersalis est magis & dignior. Probatio maioris, qa quæ sunt ad aliq̃d, sĩr magis sunt. Probatio minoris, qa sunt magis scibilia. probatur, qm̃ vniuersalia vt sic finitant, particularia autem infinitant. probatur, qm̃ vniuersale tendit in simplex & finem, ſm particularia vero in infinita proceditur.

Quarto, demonstratio, ſm quam hoc & aliud cognoscimus præponenda est ei, ſm quã hoc solum nouimus, sed cognoscens vniuersale cognouit etiã particulare, & non econuerso. ergo &c.

Quinto, demonstratio ex medio propinquiori immediato principio est certior ea, quæ est per mediũ distans: sed demõstratio vniuersalis magis est huiusmodi. ergo. probatio maioris. Demonstratio ex principio prior est ea, quæ non ex principio. & quæ magis ex principio ea, quæ minus. Declaratio minoris in terminis A primo: D tertio B C medijs subordinatis, ita ꝙ B vniuersalius sit. Scire per B erit magis.

Sexto, qm̃ habens propositionem vniuersalem, scit quodammodo posteriorem, & habet potentiam. habẽs autem particularem, vniuersalem nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu.

Septimo, quoniam vniuersalis intelligibilis est, particularis autem in sensu perficitur.

Series autem hæc est.

INTENDENS de comparatione demonstrationum tractatũ facere, inchoans in hoc capitulo illum, quatuor facit. primo ponit triplicem demonstrationum cõbinationem, mouens tres quæstiones. secundo primam quæstionem prosequens tribus medijs, quorum duo in secũda rõne

da ratione includuntur, ad partem falsam arguit. tertio soluit dictas rationes. quarto partem veram septem rationibus confirmat.

Quæ dicatur demonstratio vniuersalis, & qua ratione.

CIrca terminos huius primæ quæstionis aduerte, q̃ aliquid dicitur vniuersale vel particulare dupliciter. Vno modo vniuersale quidem, quia est vnum in multis & de multis. Particulare vero quia est vnũ numero. & sic de vniuersali & particulari Porphyrius tractauit, & non est ad propositum nostrum: qm̃ demonstratio non dicitur vniuersalis vel particularis, eo q̃ sit de subiecto, quod est cõmune multis, vel de subiecto vno fm numerum. Demonstratio. n. concludens Isochelem habere tres, particularis est, & tñ Isocheles de multis prædicat.

T.c.11. Alio modo aliquid dicitur vniuersale, qa est adequatum illius prædicatum &c. vt superius in cap̃. 5. de vniuersali locutus fuit Aristoteles. & hoc modo accipimus hic vniuersale. ex tali siquidem vniuersali demonstratur demonstratio vniuersalis, illa quæ demonstrat passionẽ B de eius adæquato subiecto, vt habere tres de triangulo. & per oppositum illa dicitur particularis demonstratio, quæ demonstrat passionẽ de eius inadæquato subiecto, vt habere tres &c. de Isochele.

Penes quid attendenda sit dignitas demonstrationis vniuersalis super particulare.

CIrca responsionem ad primam rationem aduerte primo, q̃ illa prima ratio ex malo intellectu tituli quæstionis procedebat. concluſit siquidem vere, q̃ demonstratio particularis est potior vniuersali respectu subiecti particularis, & tñ concludere debebat, q̃ demonstratio particularis esset simpliciter potior vniuersali. nõ. n. quæritur hic, an respectu subiecti particularis vna sit potior alia. clarum siquidem est, q̃ perfectius scire facit subiectum particulare esse tale, puta Isochelẽ habere tres, demonstratio particularis q̃ vniuersalis faciat, quia illa facit illud scire in actu, hæc in potentia: sed quæritur simpliciter quæ sit potior. Aduerte secundo, q̃ quia ratio C illa nunc̃ assumpsit q̃ demonstratio particularis faciat scire fm q̃ ipsum, sed q̃ facit scire qm̃ ipsum. s. particulare est tale: vniuersalis autem facit scire non qm̃ ipsum est tale, sed qm̃ aliud. s. eius superius est tale: Aristoteles vero respondendo transiit (ad secundũ quod ipsum) & mutare videtur terminos argumẽti, ꝓpter hoc inquã posset forte alicui videri minus bene Aristotelem soluisse. Sed ob hoc neminem turbari decet: quia scire qm̃ ipsum non particulare, sed absolute, & scire fm quod ipsum ex additione se habent. & posterius includit primum: & addidit, & propterea declarando q̃ demonstratio vniuersalis facit scire fm quod ipsum, particularis autem nõ, sufficienter insinuauit q̃ demonstratio vniuersalis facit scire qm̃ ipsum, licet non faciat actualiter scire qm̃ ipsum particulare est tale. & per hoc argumento satisfactum est, quia iam habetur, q̃ non attenditur dignitas demonstrationis penes scire, qm̃ ipsum particulare est tale, sed qm̃ fm q̃ ipsum scire facit.

Num vniuersale magis sit quàm particulare, eo quòd incorruptibile sit.

CIrca responsionem ad fm datam, vbi dicitur, q̃ nihil minus vniuersale erit particulari, sed magis. Dubitatur, an verum sit vniuersale magis esse q̃ particulare, & quantũ valeat ratio huiusmodi adducta ab Aristotele. s. q̃ vniuersalia incorruptibilia sunt. videtur enim q̃ particulare magis sit, qm̃ particulare habet esse simpliciter. Vniuersale autem habet esse fm quid. s. intellectuale, seu obiectiuum, fm doctrinam peripateticam non ponentẽ vniuersalia subsistere. Magis autem esse constat habens esse simpliciter quàm habens esse obiectiuum, ergo &c.

Præterea in particulari includitur vniuersale actu, & non econuerso. & cõsequenter quicquid esse est in vniuersali est in particulari & non econuerso. ergo vniuersale nõ est magis particulari, sed potius ecõuerso. Præterea quod aut nihil est, aut posterius particulari, nõ magis est ipso particulari: sed vniuersale aut nihil est, aut posterius est, vt dicit in primo de anima. ergo &c. Similiter videtur q̃ ratio illa Aristotelis non concludat, quia incorruptibilitas arguens magis esse, est incorruptibilitas positiua: vniuersalia aũt, vt supra probatum est, non sunt incorruptibilia positiue, sed negatiue. Ad euidentiam aũt huius dubitationis primo declarandi sunt termini & sensus responsiõis Aristotelis. & deinde respondendum obiectis. Termini sunt, vniuersale, particulare, erit seu est, & magis. Quia ergo terminos in responsionibus oportet esse cõformes terminis in obiectionibus positis, vt euitẽtur æquiuocatio: vniuersale & particulare in hac responsione sumuntur primo modo distinctionis suprapositæ, vniuersale. s. pro eo quod est vnum in multis, & particulare pro eo quod est vnũ numero demonstratum. nec sumitur hic vniuersale pro aggregato ex re & vniuersalitate: (qm̃ de talibus non sunt demonstrationes) sed pro ipsa re, sulta tñ conditione vniuersalitatis, vt cõditione sine qua non, i. pro ipsa quidditate formaliter sumpta: de talibus enim vniuersalibus scientia est, vt supra diximus: Esse autem, quod significatur per ly est, in proposito sumi potest dupliciter. Vno modo pro esse quidditatiuo. Alio modo pro esse actualis existentiæ. Magis tale quoq̃ sumi potest dupliciter. vno modo sim pliciter, alio modo quo ad hoc, puta demonstrabilitatẽ, vel scibilitatem. Ad percipiendum igitur sensum dictorum Aristotelis oportet aduerte, q̃ ꝺ̃clusio sua est vna comparatiua, & q̃ cõparatio nõ fit inter idẽ & seipsum, sed inter distincta. Et quia vniuersale & particulare non diuidunt rem diuersificando eam, quemadmodum differentiæ diuidunt naturam genericam multiplicando eã, sed vt modi vnius & eiusdem rei. eadem siquidem natura humana est, quæ modum vniuersalitatis & particularitatis habet. ideo comparatio vniuersalis ad particulare non est accipienda, vt inter duas res: sicut inter hoiem & bouem, nec vt inter idem & seipsum, quia periret nã comparationis: nec vt inter includens & inclusum, tum quia vana esset comparatio, tum quia vnus modus non includit alium, sed vt inter rẽ sub vno modo & seipsam sub alio modo. Ad percipiendum autem sine errore cõparationem inter A sub C modo, & seipsum A sub D modo, non oportet inspicere quid habeat A C ex A: sed quid habeat ex, vel sub C nec quid habeat A D ex A: sed quid habeat ex vel sub D. Aliter comparatio non haberet fundamenta distincta, vt patet. qm̃ A idẽ est in vtroq̃. Et sic ad videndum, an vniuersale magis sit q̃ particulare intuendum est vniuersale vt vniuersale, modo tamen declarato. & similiter particulare vt particulare. Intueri autem vniuersale, vt sic in proposito, nihil aliud est q̃ loqui de ipsa natura, quæ vniuersalis denominatur formaliter. vt de homine in eo quod homo & non vt hic. hoc enim est conspicere ipsam non conspectis indiuiduantibus conditionibus. Intueri autem particulare (vt sic) est D intueri naturam ipsam vt coniunctam conditionibus indiuiduantibus. Vniuersale ergo magis esse q̃ particulare, i. hominem magis esse q̃ sortem, & bouem q̃ hunc bouem &c. si ly esse, intelligitur esse actualis existentiæ, & ly magis, dicat magis simpliciter, falsum est: qm̃ existere particularium est primo & simpliciter, sicut & generari. Vniuersalium aũt secundario per particularia. s. sicut & generantur & corrũpuntur, genitis & corruptis particularibus. Vnde in prædicamentis loquens de esse actualis existentiæ Aristoteles dixit, Destructis primis substantijs impossibile est remanere secundas, quæ vniuersales substantiæ sunt. Si autem ly magis, dicatur magis quo ad hoc, puta subtilitatem, loquendo etiã de esse actualis existentiæ, verificat q̃ vniuersale sit magis particulari ad hunc sensum, quia vniuersale magis est fm extensionem q̃ singula particularia, & talis existentia vniuersalis magis confert demonstrationi & scientię q̃ exi-

T.c.8.

Cap̃.9. circa medium circa.t. c.22.

Cap̃.9. post mediũ circa.t.c.22

Cap̃. de substãtia.

stentia

ſtentia ſingularium. bos enim diuturnior eſt q̄ſ ſinguli boues, & magis prodeſt ſcientiæ exiſtentia bouis q̄ſ ſingulorum. Hic ſenſus, licet ſit verus, non tamen iudicio meo eſt intentus ab Ariſtotele. Si autem ſumatur ly eſſe, pro eſſe quidditatiuo, qualitercūq; ſumatur (ly magis) verum eſt vniuerſale eſſe magis particulari, & intentum ab Ariſtotele. Verum quidem, q̄m rationem quidditatiuam ipſius vniuerſalis particulare non habet, niſi quia vniuerſale participat. impoſsibile eſt autem q̄ participans habeat magis rationem formalem illius cuius formalis participatione eſt tale. Vnde, quia Sortes hoīs rationem quidditatiuam non habet, niſi quia eſt homo, impoſsibile eſt q̄ magis habeat eſſe quidditatiuum hoīs q̄ſ homo, q̄m non quia eſt hic vel ille, ſed quia eſt homo, eſſe quidditatiuum humanum habet. nihil ergo minus vniuerſale q̄ſ particulare eſt ſm eſſe quidditatiuum, ſed magis eſt, quanto incorruptibilia in illis ſunt. Quoniam enim eſſe quidditatiui cōditiones ſunt fixio, īmobilitas, & certitudo, & particularitati coniunctum incertum & variabile, atq; corruptibile eſt, quia materialia ſunt oīa particularia, quorum habemus ſcientiam. & vt fundat vniuerſalitatem inuariabile & certum eſt, ideo non ſolū nihil minus vniuerſale eſſe, q̄ſ particulare dixit, ſed magis quanto incorruptibiliora ſunt ipſa vniuerſalia, inſinuans ex hoc eſſe quidditatiuum ibi magis inueniri, vbi ſm proprias eius conditiones inuenitur q̄ſ vbi extraneis coniunctum eſt. Quòd autem taliter inueniri quidditatiue magis profit ſcientiæ, non eſt opus declarare. Intentū autem ab Ariſtotele hunc eſſe ſenſum patet, tum qa hoc modo directe & vniuerſaliter vniuerſalia magis magnificantur, tum quia ex tali vniuerſalium dignitate peripatetice demonſtrationes nobilitantur. Ad primū ergo non oportet aliter reſpōdere, quia procedit iuxta primū ſenſum. Ad ſecundum quoq; iam dictum eſt q̄ hic nō loquimur de vniuerſali & particulari, vt vnum includit reliquum, ſed de eis vt diſtinguuntur modo declarato. licet enim natura particularis includat totum id, quod eſt natura eadem formaliter ſumpta, non tū includit modū illum, ſed oppoſitum ponit, nec eſt idem natura vt particularis, et natura vt vlis fundamentaliter, i. vt formaliter ſumpta. Ad tertiū dicitur, q̄ nō militat aduerſus intentū noſtrū, q̄m Ariſtoteles ibi loquitur de toto cōiuncto, ſ. re vniuerſali, hic autem loquitur de ſubſtrato, vt ſic. cuius ſignum eſt q̄ ibi dixit, animal vniuerſale nihil eſt, hic autē vniuerſalis tm̄ nomine vſus eſt. Ad id vero, quod contra rationem obīcitur, dīcitur, q̄ ēt incorruptibilitas negatiua arguit directe perfectiorem modum ipſius eſſe quidditatiui, de quo loquebatur Ariſtoteles, vt ex dictis patet, & indirecte arguit diuturnius eſſe actualis exiſtentię: q̄m, ſi ex ſe non corrumpitur in alīs exiſtens, corrupto vno ſaluatur in alio, quod particularibus non conuenit. Propter quod Ariſtoteles in litera non dixit abſolute quanto incorruptibilia ſunt, ſed addidit in illis: quaſi diceret, quoniam vniuerſalia in particularibus poſita corruptibilibus incorruptibilitatem ſm ſe ſeruant, & illis diuturniora ſunt, magis ſm eſſe quidditatiuum ſunt, & quodammodo ſm eſſe actualis exiſtentiæ.

Num habens particulare habeat ipſum vniuerſale.

CIrca quartam & ſextā rationes dubitatur. Quia falſum videtur eſſe, q̄ habēs particularem non habeat vniuerſalem in actu, neq; in potentia. Quòd enim cognoſcens particulare cognoſcat vniuerſale in actu, probatur ex eo, q̄ vniuerſale actualiter clauditur in ſuo minus vniuerſali, quod particulare dicitur, tam in terminis q̄ſ in propoſitionibus. in Iſochele enim clauditur triangulus, & in hac propoſitione, Iſocheles habet tres clauditur iſta actu, Triangulus habet tres, vt patet ponendo diffinitionem loco nominis &c. Quòd autem ſciens particulare, ſciat vniuerſalem in potentia, probatur ex eo q̄ vniuerſalioris notitia ex minus vniuerſalibus colligitur. ſicut vniuerſalis ex particularibus, impoſsibile autem eſſet ex inferiorum conueniētia ſūperioris notitiam acquirere, niſi in cognitione particularis eſſet in potentia cognitio vniuerſalis. Ad hoc dicitur, q̄ dictum Ariſtotelis eſt ſimpliciter verum, nec huiuſmodi argumēta cogunt ad oppoſitum. Primum ſiquidem deficit, q̄m aliud eſt, id quod eſt vniuerſale claudi actu in particulari, & aliud eſt vniuerſale claudi in particulari. Ad primū enim ſufficit rem ſignificatam per nomen primæ impoſitionis illius vniuerſalis includi particulari, vt res ſignificata per ly animal, in homine clauditur. At ſm autem requirit, q̄ res illa vt habet actū vniuerſalis, ideſt diſtributa claudatur in eo. vt q̄ omne animal ſit in homine, primū quidem eſt verum & non ad propoſitum. ſm eſt falſum & eius contradictorium affirmatum eſt ab Ariſtotele, & eſt ad propoſitū, q̄m ad cognoſcēdam hanc, Triangulus habet tres, vt vniuerſalem, ſiue prioriſtice, ſiue poſteriori ſtice (quos demonſtratio exigit) non ſufficit cognoſcere hanc, Iſocheles habet tres, vt patet. Secundum aūt deficit ex ignorantia metaphyſice dupliciter. primo qa non aduertit de quali potentia loquatur Ariſtoteles. ſecundo quia meminit quid ſit proprie eſſe in potentia, procedit ſiquidem argumentum, ac ſi Ariſtoteles loqueretur de potentia logica, aut de potentia phyſica quacūq;, cum tū Ariſtoteles loquatur de potentia phyſica actiua volens particularem eſſe in actiua potentia vniuerſalis, & non econuerſo: q̄m vniuerſalis eſt ſm naturā præmiſſa ipſius particularis includēs in ſe medium, quo paſsio de particulari concluditur conſtat aūt ex ſecundo phyſicorum, q̄ præmiſſæ in genere cauſæ efficientis concluſionē inferūt, & q̄ nihil eſt efficiens ſuę cauſæ effectiue, ſimiliter eſſe impotentia aliquid non proprie dicit omne illud, quod quotcūq; & quibuſcūq; auxilīs pōt in illud duci, ſed q̄ vnico tm̄ motore eget vt deducatur in actum, vt dicit. 9. metaphyſice. & propterea quia ſciens vniuerſalem propoſitionē vnica tm̄ mutatione pōt particularem ſcire, agnoſcendo. ſ. illud particulare contineri ſub tali vniuerſali. Sciens aūt particularem propoſitionem non vnica, ſed multis eget cognitionibus ad cognoſcendum vniuerſale, vt ſic. tum quia inductiōe opus eſt. tum, quia, vt dictum fuit in cap. 5. etiam ſi oīa particularia eſſent nota adhuc non eſſet notum vniuerſale ſm ſpeciem, ſed ſm numerū tm̄. ideo merito ſciens vniuerſalē dicit ſcire particularem in potentia & non econuerſo.

CIRCA ſeptimam rationē dubitatur, quia Ariſtoteles videt egredi limites ppoſiti, tractat enim de demonſtratione vniuerſali & particulari, quarū vtraq; intellectu conſpicitur, & ab eo fit & deſcendit ad particularia ſenſibilia, quod vitioſum eſſe videtur. At hoc dicit q̄ Ariſtoteles à propoſito non receſsit. ſed vndiq; rationes adunans, ſicut ex modo generationis particularium ex vniuerſali, & proceſſus ad vniuerſale à particularibus tertiam rationem confecit, quia partitio ducit in infinita. collectio aūt adunat & finit: ita nunc ex terminis vniuerſalis proceſſus vt ſic, & particularis vt ſic, vniuerſalē magnificat, termini ſiquidē particularis proceſſus, particularia ſenſibilia ſunt. Ad quæ cum peruentū fuerit non amplius particularizari poteſt demōſtratio, termini aūt vniuerſalis proceſſus, vt ſic vlia oportet eſſe quę intellectu cōſiſtunt, non eſt igit extra ppoſiti terminos vagatus.

De comparatione demonſtrationum affirmatiue et negatiue & ducentis ad impoſsibile. Cap. 21.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alīs eiſdem exiſtentibus) quę eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. ſi. n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has

inerit:

inerit: hoc autem eligibilibus est. Ratio autem propositionis, ꝙ melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, ꝙ A ipsi E ineſt: quæ vero ꝙ F G, ꝙ A ipsi D. Consimiliter itaq; se habet, ꝙ A ipsi D ineſt, & A ipsi E, ꝙ A ineſt ipsi D prius & notius est, q̃ ꝙ A ipsi E, per hoc enim illud demõstratur: credibilius autem est id, quod est per quod. igitur demonstratio, quæ per pauciora, est melior aliis eisdem existentibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est. Præterea quoniam monstratum fuit, ꝙ impossibile est, vt vtriscꝫ existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidẽ oportet talem esse, illam vero, ꝙ ineſt. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas vero impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit enim nulli inexistens ipsum A in quot ipsum B, C vero omni inexistens ipsum B, si vero oporteat rursus augere vtrasq; propositiones, medium inijciendum, ipsius quidem A B sit D, ipsius vero B C, E: E quidem igitur manifestum, ꝙ est prædicatiuum, D vero de B quidem prædicatiuum, ad A vero vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum, quæ D ineſſe: fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem vero modus & in alijs syllogismis. semper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq;, priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna talis fit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monstratur: prior igitur & notior existens & credibilior melior vtiq; erit. Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanq; affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiuæ q̃ priuatiuæ, quæ vero melioribus principijs vtitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua. Quoniam vero prædicatiua priuatiua melior est, planum ꝙ & ad impossibile ducente. oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum. sit itaq; A inexistens nulli B, ipsi vero C omni ipsum B: necesse vtiq; eorum, quæ C, nulli ineſse ipsum A. Sic igitur acceptis, ostensiua vtiq; priuatiua esset demonstratio, ꝙ A ipsi C non ineſt: quæ vero ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare, ꝙ A ipsi B non ineſt, accipiendum est A ineſse ipsi B, & B ipsi C: quare contingit A ipsi C ineſse. Hoc autem sit notum & confessum, ꝙ impossibile: non igitur potest A ipsi B ineſse, si igitur B ipsi C confessum est ineſse, A ipsi B impossibile est ineſse: termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum ꝙ A ipsi B non ineſt, an ꝙ A ipsi C: cum igitur conclusio est notior, ꝙ non est quæ ad impossibile fit demonstratio, cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est. natura autem prior est, ꝙ A ipsi B, q̃ ꝙ A ipsi C ineſt: priora. n. sunt conclusione, ex quibus est conclusio, est autem A ipsi C non ineſse, conclusio, A vero ipsi B, ex quo est cõclusio. Non. n. si cõtingit ablatum esse aliquid, hoc est conclusio, illa vero ex quibus sunt, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est qui vtiq; sic se habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum habeat rationem: sed A C, & A B propositiones non se habẽt ita inter se. si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autem ambæ ex eo, ꝙ non sit aliquid, credibiles, sed hæc quidẽ ex priori, illa vero ex posteriori: melior simpliciter vtiq; erit priuatiua demõstratio ea, quæ est ad impossibile, quare & quę hac melior prædicatiua, est manifestum, ꝙ & ea, quę ad impossibile est melior.

A B C D

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratio affirmatiua dignior est demonstratione negatiua, probat quinq; ratiõibus. Primo sic, demonstratio ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus (alijs eisdem existentibus) est dignior ea, quæ ex pluribus est. Demonstratio affirmatiua est ex minoribus q̃ negatiua. ergo. maior probatur dupliciter. primo quia si sunt vtrobiq; similiter nota, velocius est cognoscere per pauciora. hoc autem appetibilius est &c. secunda probatur supponendo media. s. eiusdem ordinis similiter esse cognita, & priora esse notiora, quoniam demonstratio ex paucioribus est ex prioribus, & consequẽter ex magis cognoscibilibus, quoniam credibilius est per quod demonstratur. Quòd autem demonstratio ex paucioribus sit ex prioribus & notioribus declaratur in terminis duarum demonstrationum primæ. quarum A est primum: E tertium: B C D tria media posita sub A & supra E, ita ꝙ scala sit A B C D E. Secundum autem demonstrationis per pauciora. A primum, D tertium, B C duo media sunt: ita ꝙ scala est A B C D. Manifestum est aũt ꝙ similiter se habent cõclusiones vtriusq; demonstrationis & ꝙ conclusio secundæ est prior conclusione tertiæ cum sit illius principium (vel secundum aliam literam) secunda demonstratio in alijs medijs formetur, ita ꝙ A sit primum: C tertium Z H duo media, & subdatur. Manifestum est quòd similiter se habent conclusio secũdæ. & penultima conclusio totius, pcessus primi, sed hæc prior vltima cõclusione, quia est eius principiũ: ergo cõclusio secũdę, q̃ est ex paucioribus, est prior ea, quę est ex pluribus. Minor aũt principalis, pbatur, ga

prima pcto

affirmatiua accipit aliquid esse, negatiua vero esse & nō esse. licet vtraq; sit per tres terminos & duas propositiones. Secundo quoniam ex puris negatiuis non potest fieri syllogismus, sed altera affirmatiua opus est &c.

Tertio quoniam demonstratio affirmatiua est prior & notior & credibilior negatiua. probatur, quoniam priuatiua per prædicatiuam, prædicatiua autem per illam non demonstratur. probatur, quoniam augmentata negatiua demonstratione necesse est fieri plures affirmatiuas propositiones, negatiuam vero vnam tantum in omni syllogismo. declaratur hoc in secundo primæ in terminis A primo: C tertio: B medio, D medio maioris, & E medio minoris: nulla siquidem negatiua fiet propositio, nisi maior prosyllogismi ad maiorem probandam, reliquæ omnes affirmatiuæ sunt.

Quarto demonstratio vtēs dignioribus principijs est dignior: sed affrmatiua est huiusmodi. ergo probatio minoris, quoniam affirmatiuę principium est vniuersalis immediata affirmatiua, negatiuæ vero negatiua & illa est prior notior. probatur, quoniam negatiua per affirmatiuā nota est, & prius est esse q̄ non esse &c. Quinto quoniam sine demonstratiua non est priuatiua, sed econuerso. ergo &c.

Demonstratio negatiua ostensiua est, quę primum de tertio negatiue concludit per medium, à quo negatur primum, & affirmatur de tertio. declaratur in terminis A primo: C tertio B medio.

Quid Demonstratio autem ducens ad impossibile est, quæ probat veram negatiuam, assumit affirmatiuam oppositam, & subsumit affirmatiuam veram, & infert conclusionem, de qua notum & certum est q̄ sit impossibilis, & sic certificata præmissa vera concludit assumptam affirmatiuam oppositam, probando esse impossibilem, & & per hoc ibi oppositam negatiuam esse veram &c. declaratur in terminis A primo: C tertio: B medio, ita q̄ B non est A sit negatiua probanda.

Termini quidem similiter ordinantur in vtraq;. sed differt quo & qualis sit notior priuatiua oppositio: quoniam quando conclusio est notior, quoniam non est, fit demonstratio ad impossibile. cum autem quæ verę negatiua præmissa est, notior sit, ostensiua demonstratio fit declaratur in terminis eisdem, ita. s. q̄ nullum B est A sit vera & verę præmissa secundum se, & illa, nullum C est A sit vera secundum se, conclusio illius fuit siquidem illa maior negatiuę ostensiua, & ista conclusio eius, & destructio conclusionis impossibilis in demonstratione ad impossibile, vt clare patet, & consequenter ibi assumpta vt præmissa ad illam negatiuam probandam.

scda cōclo. Demonstratio negatiua potior simpliciter est ducente ad impossibile. probatur, demonstratio ex notioribus & credibilioribus dignior est: negatiua est huiusmodi. ergo. probatur minor, quoniam cum vtræq; sint ex non esse credibiles, negatiua est ex priori, ad impossibile vero ex posteriori. probatur, quoniam negatiua est ex quibus est conclusio, ad impossibile vero est ex conclusione. declaratur in terminis eisdem, & propositionibus eisdem scilicet nullum B est A: & nullum C est A: ex quarum prima procedit negatiua, & secunda robur trahit ad impossibile.

Rñdet tacite qōni. Non enim si ex destructione affirmationis verificari negatiuam contingit negatiua ista est conclusio, & ea, ex quibus infertur sunt ex quibus, sed illud est, ex quo fit syllogismus, quod se habet ad cōclusionem vt totum ad partem, & illa ad ipsum vt pars ad totum. hoc autē non conuenit illi, nullum C est A respectu illius, nullum B est A sed econuerso.

tertia ꝓcło. Quare quoniam prædicatiua dignior est negatiua, & ea, quæ est ad impossibile potior erit.

Series autem hæc est.

DEFINITA prima quæstione, reliquas exequitur, & primo secundam vnica conclusione quinq; rationibus firmata, secundo tertiam ostendens quid sit demonstratio negatiua, quid ad impossibile, in quo conueniant & differant & conclusionem responsiuam subdens vnica ratione roboratam, excludendo quandam contra rationem obiectionem. & licet exclusio rationi inferatur ab Aristotele, separauimus tamen eam, vt clarius videatur quod dicitur. vltimo tertiam conclusionem adiecit, affirmatiuam demonstrationem extollentem &c.

CIRCA primam rationem prima conclusione aduerte, q̄ ideo dupliciter formata est, quia difformiter habetur in diuersis translationibus. litera siquidem communis, quam secutus est etiam Albertus. primum sensum ostendit. Litera autem, quam exposuit S. Tho. secundum sensum habet, quem & habet translatio quædam, cui ex diuersis locis perpendi expositionem. S. Thomæ verbaliter confirmiorem esse q̄ communi. Dico autem hoc, quoniam penes me habeo quādam translationem, quæ nisi scriptorum arbitrio quibusdam quibus annexa est commentarijs sociata sit Boetiana est, quoniam eloquentia commentariorum Boetium sonat, compertum tamen hoc mihi non est, eo q̄ in capitulo de vniuersali quædam recitat Albertus ex Boetio, quæ in eo nullo modo sunt, licet ad hoc posset dici, q̄ Boetius duas ędiciones super libros posteriorum fecit, sicut super libros perihermenias & Porphyrij. Vel forte q̄ vitio scriptoris ab Alberto Boetius nominatur. nec tamen translatio ista est illa, quam exposuit. S. Tho. vt ex sequenti capitulo constat, nisi libros defectibus plenos habeamus, vel habuerit. Cuiuscunq; ergo sit translatio illa habet expresse. vt. S. Tho. exponit. Et melior videtur ista traslatio in hoc q̄ communis (si vt ratio hoc introducitur) secus autem si vt declaratio: quoniam iuxta hanc Aristoteles facit eandem conclusionem primæ demonstrationis & secundæ, & dicit similiter se habere illam conclusionem, vt infertur per secundam & penultimam conclusionem primæ, quod indubie verum est, quia vtraq; per duo media processit. & per hoc, cum penultima sit prior vltima & eius principium, sequitur q̄ conclusio ex paucioribus sit prior. Secundum communem vero translationem Aristoteles non verę accipit duos processus, sed primo totum, deinde partem. primam siquidem demonstrationem facit coniungendo supremum infimo per tria media. secundam vero supremum, coniungendo penultimo. & sic minuit vnum medium, & subdit q̄ similiter se habent conclusio primæ & conclusio secundæ, & concludit, q̄ conclusio secundę est prior. vbi non ita apparet, quomodo hoc sequatur, nec quomodo similiter se habeant. Declaratio tamen stat dicendo q̄ similiter se habent, non quo ad numerum mediorum, sed quo ad cætera. puta q̄ sunt ex prioribus & notioribus secundum naturam &c. & q̄ non infertur ex silliter se habere conclusio. ergo conclusio secundæ est prior, sed q̄ per (ly similiter se habere) declaratur q̄ cætera sunt paria, & postmodū quia conclusio secūdæ est principium conclusionis primæ declaratur q̄ est prior.

Quantum valeat processus Arist. probantis demonstrationem ex minoribus absolute procedentem, digniorem esse ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit.

CIrca probationem minoris eiusdem rationis dubitatur, quoniam

Aristoteles videtur incidere in vitium figuræ dictionis, quoniam assumit & probat demonstrationem ex minoribus absolute esse digniorem, & postmodum declinat ad minores qualitatiue, vbi expresse mutasse videtur terminos quantitatis in qualitatem. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd maior assumpta ab Aristotele conditionanda est, sicut probatio minoris conditionatur, ita vt intelligatur sic processisse, demonstratio ex paucioribus qualitatiuę est certior: Affirmatiua est huiusmodi. ergo & secundum

dum hoc nulla deceptio accidit. processus tamen probans maiorem hunc sensum nec tangere videtur, sed simplr probat demonstrationē ex paucioribus esse potiorem. Secūdo dicitur, ꝙ Aristoteles breuitati studens sub terminis quantitatiuis qualitatiuos subsumpsit, non vt qualitatiuę sunt, sed quoniā ex eis quantitas cognoscitur maior vel minor &c. & consequenter nullum fuit in eius processu vitium, sed subtilis breuitas. Quòd autem ita sit, ꝙ scilicet demonstratio ex pluribus in qualitate sit ex pluribus in quantitate, & ex paucioribus secundum qualitatem sit ex paucioribus simpliciter, & consequenter ꝙ affirmatiua demonstratio, quæ constat ex affirmatiuis tantum sit ex paucioribus, & negatiua, quæ constat ex affirmatiua & negatiua sit ex pluribus sic manifestatur. Ad probandum prę̄missas demonstrationes affirmatiuæ non possunt assumi, nisi ea, quæ insunt per se in primo vel in secundo modo, antecedentia scilicet, & consequentia: quoniam omnes præmissæ affirmatiuæ sunt. Ad probandum autem præmissas negatiuę demonstrationis, quoniam vna præmissa est affirmatiua omnia supradicta contingit sumere, quoniam vero altera præmissa est negatiua extraneum ab altero extremorū medium oportet sumere, & sic plura media sunt, si præmissæ plures secundum qualitatem sunt, vtraq; responsio conueniens videtur, sed secunda Alberto placet, & ipsi magis textus consentire videtur.

De certitudine & vnitate & diuersitate scientiarum & demonstrationum. Cap. 22.

SCientia autem est certior & prior scientia, quæ ipsius ꝙ, & propter quid ē eadem, sed non ea, quæ seorsum ipsius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appositione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appositione, vt vnitas est substantia sine positione, punctus vero substantia cum positione, hoc autem ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera vero scientia est ab altera, quarumcunque principia, neque ex ijsdem, neque alteræ ex alteris sunt. huius autem signum, cum ad indemonstrabilia venerit. oportet enim ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A B, C & D & E) sed & ex altera, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum vero B lætari, & rursus E quiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E, & E de B verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, nō tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est & per alias figuras, quot modis cōtingit eiusdem fieri syllogismum.

A B C D

Summa huius capituli hæc est.

SCientia est certior & prior alia tripliciter scilicet, quæ eadem est ipsius quia, & propter quid. sed non est ea, quæ est ipsius quia tantum, extra eam, quæ est propter quid & quæ non est de subiecto illa, quæ est de subiecto, vt arithmetica, harmonica, & quæ ex minoribus ea, quę est ex appositione, vt arithmetica de vnitate, geometria de puncto. prima ꝙcl'o

Scientia est vna quæ est vnius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes aut passiones horum sunt per se. scda ꝙcl'o

Altera scientia ab altera est quorumcunq; principia, neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt. Declaratur à signo, quoniam resoluēdo venitur in demonstrabilia quæ oportet esse eiusdem generis, cum his, quæ demonstrantur. Declaratur & hoc à signo, quoniam demonstrabilia per seipsa in eodem genere sunt & proxima. tertia ꝙcl'o

Plures demonstrationes esse eiusdem possibile est, nō solum ex eodem ordine accipienti non continuum medium, sed ex altero. Declaratur primum in terminis A primo, B tertio, C D E medijs ex eodem ordine subordinatis. Declaratur secūdum in terminis A primo, B tertio, D E in medijs diuersorum ordinum, & applicantur ad speciale exemplum, letans tertium, transmutatur primum, mouetur & quiescit media diuersa. probatur deinde de hoc secundum, quoniam neutrum de neutro dici cōtingit mediorum, & necesse est eidem alicui vtraq; inesse. quarta ꝙcl'o

Series autem hæc est.

COMPARATIS demonstrationibus, scientias earum effectus comparare intendit in hoc capitulo, & tria facit: quia primo in prima conclusione comparat eas secūdum certitudinem. secundo secundum vnitatem & diuersitatem duabus conclusionibus. tertio quotupliciter contingat eiusdem esse diuersas demonstrationes ostendit sic ex hoc insinuans tantam esse vim diuersitatis principiorum ad scientias distinguēdum, vt etiam circa eandem conclusionem diuersas pariant scientias.

Quæ nam ad scientię vnitatem & distinctionem spectent.

CIrca secundam & tertiam conclusiones, & ea quæ a. S. Tho. in earum expositione dicuntur, multa occurrunt notanda & dubitanda. ante cætera autem oportet declarare principales terminos, quid scilicet importet scientia vna, & genus vnum, & quid constituat genus vnum, & deinde ad singula descēdere. Scientia ergo sicut & quælibet res potest tripliciter dici vna, scilicet numero, specie & genere, sicut per oppositum aliquæ scientiæ distinguuntur numero, vt geometria in anima istius, & geometria in anima illius: & aliquæ specie, vt geometria & arithmetica: & aliquæ genere, vt geometria & metaphysica & physica. Quoniam autem vnitas & distinctio numeralis scientiarum ex vnitate & distinctione animarum, in quibus sunt subiectiuæ sumuntur, & inter ea, quæ per accidens sunt ordinantur, eo ꝙ in infinitum procedit talis distinctio, & nunc de formali tam distinctione ꝙ vnitate scientiarum sermo sit: clarum est ꝙ non de vnitate numerali intelligendum est, cum dicitur scientia vna est quæ &c. Quia vero vnitas generica non est vnitas formalis simpliciter, quoniam iuxta genera latent multa, vt dicitur in septimo phy. & vt dictum est, formalem vnitatem scientiæ inquirimus simpliciter, & secundum primariam intentionem loquendo, nec etiam de vnitate generica sermo est quando dicitur, vna autem scientia est &c. Vnde restat ꝙ de vnitate specifica seu formali simpliciter sermo sit, cū dicitur scientia est vna &c. Notanter autem dixi ꝙ pri- Quid scīa vna. Vna tripliciter. T.c.31.

maria intentione & ſimpliciter non eſt hic ſermo de vnitate generica, quoniam ex conſequenti (vt ex dicendis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Ariſt. & non ſolum ſpecifica. Similiter cū dicitur generis vnius nō eſt intelligendum de vnitate numerali, aut generica, ſed ſpecifica ſeu formali: ly nanq; genus (vt in capitulo declarauimus) & ſpeciem atomam, & analogum in ſe comprehendit. Eſt ergo ſenſus concluſionis, q; ſcientia vna formaliter eſt cuius obiectum eſt vnū formaliter. Vnde autem ſumatur vnitas formalis generis ſubiecti ex verbis Ari. &. S. Tho. ſic accipere contingit. Cum enim ab eodem res habeat eſſe & vnum eſſe, oportet idem eſſe principium formale conſtitutiuum generis ſubiecti in tali eſſe, & dans ei talem vnitatem. Conſtat autem q; res plurimæ ab eadem ſcientia conſiderantur, vt in geometria trianguli & quadranguli &c. & q; habent q; ſubiiciātur tali ſcientiæ non vndecūq;, ſed ex aliqua ratione formali aliquo modo in eis inuenta, & conſequenter ab eadem ratione formali neceſſe eſt habere vnitatem formalem ſubiectum talis ſcientiæ, ac per hoc quæ ſit illa ratio formalis, aut vnde ſumatur oportet videre ad intelligendum vnde ſcientiæ ſubiectum vnum formaliter ſit.

Quid cōſequens vnū. Cap. 8. circa. t. cō. 20. Vnde ſuper rō formalis vna. 4. metaphyſicæ. tex. c. 3.

Duas ſūt [Num. ex ſubtili ſūt, ex vno ſubiecto formaliter.]

Sciendum eſt ergo q; res diuerſæ ad aliquam vnā ſcientiā pertinentes poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo ſm earum ſingulas naturas, vt triangulus inquātum triangulus, & quadrangulus vt ſic, & ſic quot ſunt res formaliter differentes, tot ſunt rationes formales. Alio modo conſiderantur, vt adunantur in aliqua cōmuni ratione formali, vt triāgulus & quadrangulus &c. inquantum conueniunt in ratione figuræ, vel quātitatis &c. & ſic quātuncunq; res diſtent, omnium eſt vnica ratio formalis. Et quia experimur res diuerſas ſm ſe formaliter ſub eadem ſcientiæ conſideratione contineri, vt patet in geometria, de tot ſpeciebus figurarū, & arithmetica de ſpeciebus numerorum, & in metaphyſica de omnibus prædicamentis & ſubſtantijs immaterialibus: ideo oportet rationem formalem cōſtitutiuam generis ſubiecti in aliqua ſcientia eſſe rationem cōmunem omnibus in ea conſideratis, aliter non eſſet ſubiectum vnum, ſicut nec ratio formalis eſſet vna, ſed tot ſubiecta quot naturæ formaliter differentes, & conſequenter non caderent ſub vna ſcientia, ſed diuerſis, quod eſt contra hypotheſim. Et confirmatur, quia aliter ſubiectum ſcientiæ non ſolū cōtingeret non habere per ſe partes ſubiectiuas, ſed eſſet impoſsibile etiam tales partes habere, contra Ariſtotelem hic. patet ſequela, quoniam tam partes ſubiectiuæ inter ſe, q; à toto vniuerſali formaliter diſtinguuntur. & conſequēter ſi diſtincta formaliter ſm proprias rationes diſtincta formalia ſubiecta ſunt, & diſtinctas formaliter ſcientias faciunt, alterius ſpeciei erit ſcientia de triangulo, à ſcientia de Iſochele, & vtraq; ſcientia de Scalenone & huiuſmodi, quod ridiculum eſt. Conſtituitur ergo ſubiectum ſcientiæ in tali eſſe per aliquam rationē formalem vnam formaliter cōmunem multis, quantuncūq; diuerſis ad illam ſcientiam pertinētibus. Requirūtur ergo duo ad rationem formalem conſtitutiuā vnius ſubiecti in aliqua vna ſciētia. Primo q; ſit cōmunis pluribus, quātūcūq; ſm ſe formaliter diuerſis in illa ſcientia conſideratur, ſi talia in ea inueniantur (quod dico propter cauillationes, quæ tamen propoſito noſtro non obſtant.) Secundo q; ſit vna formaliter, nō ſm quid, ſed ſimpl'r ſicut ſpēs atoma vna eſt, aliter tale ſubiectum vnum ſubiectū ſimpliciter non eſſet, & conſequenter nec eius ſcientia eſſet vna ſimpliciter. Cum autem ſit impoſsibile inuenire vniuerſaliter in rationibus formalibus ſubiectorum ſcientiarū has duas conditiones ſm idem genus, neceſſe eſt rationem formalem cuiuſcūq; ſubiecti in duobus generibus reponi, in quorum altero vnitatem formalem ſimpliciter obtineat, & in altero cōmunitatem pluribus formaliter diſtinctis. Patent autē hæc quæ dicimus exēplariter in mathematicis. Subiectum nanq; arithmeticę numerus eſt, qui ſm ſe diuiſibilis formaliter eſt in plures numerorum ſpecies, quibus omnibus ratio numeri cōmunis eſt. & conſequenter eſt impoſsibile q; numerus infra limites ſui generis ſtando ſit indiuiſibilis formaliter: eſſet enim ſpecies ſubalterna & ſpecialiſsima in eodē genere, quod eſt impoſsibile. & ideo oportet numerum eſſe vnum formaliter ſeu ſpeciem ſpecialiſsimam ſm aliquod aliud genus, & ſimile eſt de continuo in geometria, & ente in metaphyſica: omnia enim huiuſmodi diuiſibilia ſunt formaliter ſm ſe, & indiuiſibilia formaliter eſſe oportet. vt aliud ingrediunt genus, ad hoc vt quodlibet eorum ſit ſubiectum vnum formaliter vnius ſcientiæ ſm ſpeciem. Eſt autem tale genus hoc quod dico ſcibile. vt. S. Tho. hic expreſſe & alibi docet. Et propterea oportet diſtinguendo dicere, q; ratio formalis ſubiecti poteſt dupliciter accipi. Vno modo (vt res eſt). i. ſm ſe, ſeu ſm genus propriorum. Alio modo (vt obiectum eſt). i. vt ſcibilis eſt: q; ſi conſideret vt res eſt non oportet eam ſimpliciter eſſe vnam formaliter, ſi vero conſideretur vt hoc genus, ſ. ſcibile ingreditur, ſic vna formaliter & ſimpliciter eſt: ita q;, vt exemplariter dicat, ſi numerus conſideretur in eo q; numerus, ſic (vt dictum eſt) numerus nō eſt vnus formaliter ſimpliciter, eo q; diuiſibilis eſt formaliter, & conſequenter (vt ſic) non dat vnitatem ſpecificam arithmeticæ. dictum eſt enim, q; genus ſubiectum debet eſſe vnum ſimpliciter, ſi ſcientia eſt vna ſimpliciter, aliter cum ſcientia ſecet ſicut & res ſubiecta, vt dicit in tertio de anima, ſcientia non eſſet vna ſimpliciter ſubiecto formaliter diuiſo. Si vero conſideret numerus vt genus ſcibilis ingredit, ſic vnius ſpeciei ſpecialiſsimę eſt, & conſequenter vnum formaliter, & cōſequenter vt ſic vnitatem dat ſpecificā arithmeticæ. Sicut ſi diceremus q; animal poteſt accipi dupliciter: vno modo in genere proprio ſubſtātiæ. ſ. & ſic non eſt vnum formaliter ſimpliciter, alio modo vt ingreditur genus potentiæ ſenſitiuæ, & ſic ſuppoſito q; tactus ſit ſpecies ſpecialiſsima, animal eſſet vnum formaliter. Dicimus igitur ſm. S. Tho. doctrinam, q; ſcientiæ ſecant quemadmodum & res, nō vt res, ſed vt ſcibiles, & q; ſm vnitatem genericam rerū vt ſcibiles ſunt ſumit vnitas generica ſcientiarum, & ſm vnitatem ſpecificam ſumit ſpecifica. & ſimiliter ſm diuerſitatem ſpecificam vel genericam ſcibiliū, diſtinctio generica ſcientiarum vel ſpecifica accipienda eſt. Ad quorum ampliorem euidentiam (qm̄ ſecreta ſubtilis vera, atq; peripatetica doctrina hæc eſt) ex ſenſibilibus declarandum cenſui quomodo ſe habeant hæc duo genera inter ſe & ad ſcientiam. In ſenſibilibus ergo & ſenſibus inſpiciendū eſt, q; obiecta ſenſuum duplex genus ingrediunt, ſ. ſenſibile & paſsibilem qualitatem, vt tales res ſunt, puta odor, ſapor, color &c. ſub paſsibili qualitate eſſentialiter continent. Vt ſenſibiles vero denominant, ſic ſub ſenſibili continent. vtrunq; aūt horū generum in diuerſas ſpecies per proprias differentias diuidit, ſed nō eodem modo ſe habent ipſa inter ſe, & eorum ſpecies inter ſe, qm̄ genera ipſa inter ſe conuertunt. omne. n. per ſe primo ſenſibile à ſenſu exteriori (de tali enim loqmur) eſt qualitas paſsibilis, & econuerſo, oīs paſsibilis qualitas eſt ſenſibilis &c. Species autem eorum ſpecialiſsimæ non ita conuertibiliter ſe conuertunt, ſed in vna ſpecie ſenſibilis multæ ſpecies paſsibilis qualitatis claudunt. vnde ſpecies ſenſibilis cum ſpeciebus ſubalternis paſsibilis qualitatis conuertunt. Diuidit enim ſenſibile in viſibile, audibile, odorabile &c. tanq; in ſpecies ſpecialiſsimas, quorum nullum cum ſpecialiſsimis paſsibilis qualitatis, ſed ſubalternis conuertit, odorabile cum odore, audibile cum ſono &c. Cernimus ergo in ſenſuum obiectis propriꝭ vnitatē formalē, inquātum ſenſibilia ſunt, & diuiſibilitatē formalē vt res ſunt. ſupponamus quoq; pro nūc (quod & verū eſt) q; ſenſus, ppriꝭ ſint ſpecies ſpecialiſsimæ, & q; tā diſtinctionē q; vnitatē formalē ſumāt ex obiectis. et videbimus q; cū ſenſus ſenſibile (vt ſic) p ſe reſpicit,

Sm̄ ſcientica, vt res, vt ſcibile, p̄ mo̅ eſſe vnum ſpecie formalē ex ſpē diuerſa. 2o̅ mo̅ eſt vnū formale ex ſpecifico. ſpē tñ diuerſ impoſsibile eodem ſubtili cōſtituta, explicata ex ſenſibili vnā, ex exēplo phyſice.

respicit, & per proprias differentias sensibilis distinguẽt specifice obiecta ipsorum sensuum, non inquantum res, sed inquantum obiecta. i. sensibilia sunt, vnient, & distinguent eos. ita ꝙ odor inquantum est species atoma in genere sensibilis olfactũ specifice distinguit ab auditu, quẽ sonus inquantum alteram speciem sensibilis ingreditur in specie reponit, & sic de alijs. Ascendendo ergo ab istis ad intelligibilia, proportionaliter dicimus, ꝙ scientia inquantum scientia scibile pro subiecto habet, & secundũ proprias differentias scibilis distinguitur. & ꝙ res obiectæ scientiæ duplex quoq; genus ingrediuntur. s. scibile, & genus, pprium ſm ꝙ tales res sunt, & vocamus illud ens. Manifestum quoq; est, ꝙ & ens formaliter per modos, & differẽtias diuersificatur, & ꝙ scibile proprijs differentijs diuiditur. Et de diuersitate quidem entis non oportet aliud dicere, quia clara est, & fit per prædicamẽta, & eorum differentias, & per actum, & potẽtiam &c. Diuisionem autẽ scibilis (licet in sexto metaphysicę facilius persuaderemus) tamen tangamus & nunc, dicentes, ꝙ cum scibile ĩmateriale & ĩmobile sonet, eo ꝙ obiectum immateriale oportet esse, quia substantia in intellectu est, & impossibile aliter se habere, quia scire non contingit nisi huiusmodi, quia ex immaterialitate, ergo propter potentiam intellectiuam, & ex ĩmobilitate propter habitum scientificum constat scibile, vt sic: & proprię differentiæ alicuius sunt, quæ illud genus, vt sic nõ solum diuidunt, sed diuersificant: scibile optime diuidit per diuersimode habere immaterialitatem, & immobilitatem in subalterna, & specialissima, vt facit Aristot. 6. metaphysicæ. vt secetur scibile in vniuersale abstractum à materia & motu ſm esse, & rationem, & abstractum ſm rationem, & non ſm esse. & abstractum non ſm esse, nec ſm rationem tanquam in genera distinguentia tres partes philosophiæ, s. metaphysicam, & mathematicã, & naturalem. Et primum quidem membrum, licet diu di posset in abstractum ſm esse, & rationem totaliter, vt sunt substantiæ separatæ ſm propria sibi, & abstractum ſm esse rationem cum quadam analogia ad materialia. & materialia, vt metaphysicalia, quia tamen ſm veritatem de proprijs substantiarum separatarum non est possibilis scientia homini (vt etiam Auerrois probat) ideo primum membrum & genere, & specie atoma differt à cæteris, sicut & corpora cholerica inter se genere & specie distinguuntur. Secundum autem & tertium membrũ genera sunt subalterna, & in diuersas species distinguuntur, vt. S. Tho. expresse hic dicit. Diuiditur siquidem abstractum à materia ſm rationẽ in abstractum à cõtinuo, quod materia quædam est, & non abstractum ab eo &c. & hęc sunt specialissima, & cõstituũt arithmeticam, & geometram. Scibile autem abstractum nec ſm esse, nec ſm rationem diuiditur ſm plus & minus, materialitatis, & motus infra mobilium latitudinem, quod in libris philosophiæ Aristote. clare relucet. diuisit siquidem in mobile abstractum ab omni specie motus, & materiæ. i. in mobile simpliciter, & mobile ad vbi ad formam &c. quæ specialissima sunt in genere scibilis physici. Videmus ergo clara luce, ꝙ licet scibile conuertat cum illo genere, puta ente, & genera subalterna scibilis cum quibusdã generibus entis, species tũ specialissimæ scibilis non condiuidũtur speciebus entis, sed in vna specie scibilis multę species, multa qñq; genera entis cadũt, vt patet ĩ metaphysica, & arithmetica, & sic manifestatum subiectum scientiæ & in metaphysica, & in geometria, & arithmetica, & physicis habere rationem formalem diuisibilem formaliter ſm se, indiuisibilem autem in genere scibilis, & ꝙ ideo metaphysica, & mathematica, & naturalis distinguuntur genere, quia rationes formales subiectorum earũ in genere scibilis, genere differunt. Apparet quoq; ex his, ꝙ ens scibile potest dupliciter diuidi. Vno modo vt ens, alio modo vt scibile, ꝙ si diuidatur vt ens, sic per entis differentias rerũ diuersificatiuas

A in latitudine entiũ absolute distinguetur in prædicamenta, & eorum species, & in actum, & potentiam, causam, & causatum, necessarium, & possibile, & alia huiusmodi. Si autem distinguatur (vt scibile) sic per scibilis proprias differentias distinctiuas rerum, vt scibiles sunt, & constitutiuas earum in proprijs gradibus latitudinis scibilium diuiditur in ens independens à materia ſm esse & rationem, & dependens ſm rationem tm̃, & dependens vtroq; modo &c. & consequenter, ꝙ diuersitas entium penes entis, vt sic, differentias, materialis diuersitas est scibilium, vt sic, & quia distinctio scientiarum nõ attenditur penes materialem diuersitatẽ scibilium vt sic, sicut nec distinctio sensuũ fit ſm materialem distinctionem sensibiliũ, ideo. S. Tho. (pluries clamat) ꝙ non quęcũq; diuersitas rerum, aut rationum formalium causat diuersitatem scientiarum, sed tantũmodo diuersitas earundem, vt scibiles sunt: est igitur scientia vna simpliciter, quæ est vnius subiecti simpliciter, vt subiectum est, B i. vt scibile: hoc enim subiectum nomẽ sonat, & vna ſm genus, quæ est vnius subiecti ſm genus, vt scibile est.

1. q. 1. in. ar. 3. virtu. q. 2. ar. 4. hoc in 2mẽto. 1. 2. q. 54. ar. 2. Cap. 1. sen. q. 3. & 4. ꝓ logi.

Ex his autem, quæ diximus, intellectus facile haberi potest eorũ, quæ vel ab illustribus viris dicuntur in hac materia, vel eis attribuuntur. s. ꝙ duplex est ratio formalis subiecti cuiuscq; scientię s. quæ & sub qua, vel sub alijs verbis rei, vt res est, & eius vt obiectum est, vel ex parte obiecti, & ex parte potentiæ, & ꝙ scientiæ distinguunt̃ ex ratione formali sub qua, passiones vero subiecti fluũt ex ratione formali, quæ &c. Saluantur siquidem hæc & huiusmodi, quoniã in subiecto scientiæ attendenda sunt duo. s. res ipsa, quæ subijcitur, de qua secundum propriã rationem formalem habetur scientia, vt in arithmetica est numerus in eo, ꝙ numerus, in geometria continuum vt sic, & talis rei ratio formalis appellatur (ratio formalis quæ) quoniã est illa quæ primo attingitur ab illa scientia, & à qua fluunt passiones, & vocatur ratio formalis rei, quia ipsius rei subiectæ ratio quidditatiua est, & ex C parte obiecti eadem ratione, secundum quod est in subiecto scientiæ est modus, quo tale subiectum cadit sub cõsideratione talis scientiæ, vt in arithmetica est abstrahere à materia sensibili, & continuo, & in metaphysica abstrahere à materia secundum esse & rationem &c. & talis modus appellatur (ratio formalis sub qua) quoniam huiusmodi modus est velut quoddam lumen sub quo manifestantur res ad talem scientiam pertinentes, & ꝙ tales modi nihil aliud sunt, q̃ differentiæ proprie scibilis, ideo dicitur, ꝙ ſm eorum distinctionem attenditur distinctio scientiarum, & propter eandem causam vocãtur rationes formales rerum, vt obiecta scientiarũ sunt, & rationes formales ex parte potentiæ, seu habitus scięntifici. Iam enim dictum est, ꝙ scibile, & immaterialitate ex intellectu, & immobilitate ex habitu scientifico constat &c. Nec miretur quisquam, ꝙ differẽtias scibilium modos rerum scibilium dixerimus, quoniam inconueniens non est id quod est species vnius esse modum alterius, vt in sensibilibus clare apparet, species immutationum spiritualium esse modos, quibus res obiectæ immutant sensus. Nemo quoq; arbitretur nostræ intentionis esse, ꝙ scientiæ distinguantur per differentias proprias scibilis, & non per differentias entis (hoc enim neq; somnio concepimus) sed docemus scientias distingui per rationes formales ipsarum rerum, sed non quascũq; rationes formales, nec per quamcũq; rationum formalium earundem distinctionem, sed eam tantum distinctionem rationum formalium ipsarũ rerum quam comitat̃ distinctio formalis scibilium, intendimus enim ꝙ non quæcũq; entis sectio secat scientias, sed ea tantum quæ fit per ens independens à materia secundum esse & rationem &c. vt supra, quoniam hanc distinctionem comitatur distinctio scibilis &c. Comitatur autem simpliciter & absolute, vt posterius comes ẽ prioris, qm̃ enim numerus, vt numerus talis quidditas est, ideo abstrahit

à materia,& continuo ſm rationem,& non econuerſo, & ſimiliter quia ens inquãtum ens tale quid ſonat, ideo abſtrahit ſm eſſe & rationẽ,& ſic de alijs,in ordine vero ad ſciẽtiam diſtinctio ſcibilis talẽ diſtinctionem entis.ſ. in ens quãtum & mobile &c. Comitatur vt prius(in genere cauſæ formalis)ſuum poſterius, qm̃ quia iſta entis membra. ſcibilium genera & ſpecies intrant, ideo ſcientias diuerſificant genere & ſpecie, & non econuerſo, quoniam ſciẽtia, vt ſciẽtia,ſcibile vt ſcibile reſpicit ſicut ſenſus ſenſibile &c.

Quomodo quæ vnius ſunt generis ſcibilis,compoſita ex primis eſſe oporteat.

5.meta. t.c.20.

CIrca illam particulam ſecundæ cõcluſionis.ſ.ex primis componunt̃. Dubitatur quid intelligat Ariſtoteles per ly primis.eſt aũt ratio dubitandi,quia. S.Tho. exponit per prima,principia intrinſeca,&,ppter defectũ huius conditionis vult de ſubſtantijs ſeparatis non eſſe ſcientiam eo modo quo de ſciẽtia loquit̃ Ariſtoteles, & fouetur eius expoſitio ex illo verbo componunt̃.cõpoſitio.n.ex eis, quæ inſunt,fit. ſi ergo per prima intelligit principia intrinſeca, cum principia intrinſeca ſint partes eſſentiales rei,vt quid,additur in textu.& partes horum ſunt:& hoc præſertim militat contra.S.Tho.cui magis placet nomine partiũ accipere partes eſſentiales,cꝫ partes ſubiectiuas. Ad hoc dicit̃ dupliciter. Primo tenendo,cꝫ idem ſm rem intelligatur per ly prima, & ly partes, & ſic dicitur dupliciter. Vno modo cꝫ cũ docuiſſet ea quæ ſub eodem genere ſcibili cadunt oportere cõpoſita eſſe ex primis, ſubdidit qualia debeant eſſe prima.ſ.cꝫ debent eſſe partes per ſe illorum ad differentiam principiorum quæ non ſunt per ſe partes rei,& hoc in ſcientia priori ſm rei naturam. Alio modo dicitur,cꝫ quia principia intrinſeca,& partes, & prima ſunt diuerſis rõnibus, ideo non fuit ſuperfluũ, ſi primis partes addidit. inſinuauit enim,cꝫ ſciẽtia vtitur principijs intrinſecis rerum & vt primis à quibus incipit,& vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſę. Secundo reſpondetur tenendo,cꝫ nõ intelligitur idem conuertibiliter per prima & partes,& dicitur cꝫ per prima intellexit ea ex quibus id de quo habetur ſcientia componitur, non qualitercunqꝫ,ſed vt ex his incipit tam res,cꝫ ſcientiæ proceſſus,ſiue illa ſint partes eſſentiæ rei,vt materia & forma,ſiue partes rationis, vt genus,& differentia,ſiue alio quocũqꝫ modo intrinſeca,vt punctũ reſpectu continui,vel intelligẽtiæ reſpectu entis &c. ꝑ partes aũt intellexit ꝑ ſe partes, vt ſupra,& vltra hæc partes ẽt ſubiectiuas, vñ in expoſitio.s. Tho. extenditur(ly primis)ad prima & quo ad nos,& prima ordine naturæ,& dicitur,cꝫ omne de quo eſt demonſtratiua ſcientia eſt compoſitum ſm ſe ex primis.i.ex prioribus ſm naturam, aut eſt cõpoſitum in cognitione noſtra ex primis quo ad nos,non ergo ſuperfluus fuit Ariſto.iuxta.S.Tho.expoſitionem.

CIRCA eiuſdem particulæ expoſitionem eſſet dubium quomodo verificetur, cꝫ de eſſentijs ſubſtantiarũ immaterialium non poſsit haberi ſcientia demonſtratiua ex earum naturis quicquid ſit de facultate intellectus noſtri,ſed quoniam hoc in nono metaphyſicæ determinandum eſt illucuſcꝫ differatur.

Num quæuis ſcientia vna conſiderans vnum ſubiectum,de neceſſitate oẽs eius ſubiectiuas partes contempletur.

circa. i. cõ. 22.

CIrca illam particulã,partes per ſe ſunt,ſecundo modo expoſitã.ſ.pro partibus ſubiectiuis. Dubitat̃, qa non videtur verum,cꝫ eiuſdem ſcientiæ ſit conſiderare aliquod vnum genus & eius per ſe partes ſubiectiuas. Metaphyſica enim conſiderat de genere ſubſtantiæ.& tamen non conſiderat oẽs per ſe partes ſubiectiuas ſubſtantiæ.omnia.n. genera & ſpecies ſubſtantiæ per ſe partes ſubiectiuę ſubſtantiæ conſtituunt̃,& tamen non oẽs conſiderantur à metaphyſico(quoniam vt dicit̃ primo meta.) Sapientis eſt ſcire oĩa, non ſm proprias ſpecies, ſed vt decet. Nec obſtat ſi dicatur, cꝫ ſubſtantia non ſit ſubiectum in metaphyſica. Tum quia ſi eſſet eius ſubiectum nihil plus conſideraret, cꝫ modo. Tum quia amplior datur arguendi campus, qm̃ omnes differẽtiæ ſunt differẽtiæ entis. Similiter non obſtat ſi dicat,cꝫ metaphyſicus conſiderat oẽs ſpecies ſubſtantiæ,vt ſubſtãtiæ ſunt,non vt tales puta homo,bos,leo &c.hoc.n.puerile eſt,qm̃ quando dicit̃,cꝫ eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare genus,& eius per ſe partes ſubiectiuas,intelligit̃,cꝫ ſciẽtia terminet̃ ad partes in,ppr̃ias naturis,& non tm̃ in ſuo genere.hoc.n.non eſſet conſiderare partes niſi ſm accidens,cꝫ ab arte relinquitur. Ad hoc facilis eſt r̃ſio. præſuppoſitis ſupra determinatis,dicitur nãqꝫ cꝫ nõ oẽs partes ſubiectiuæ alicuius generis cadunt ſub ſcientia illius generis,ſed illæ tm̃ quę ipſum genus extra illam ſcibilis differentiam(qua vnitatẽ formalem habet)non trahunt. verbi gratia in metaphyſica illæ entis & ſubſtãtię differentiæ & partes ſubiectiuę conſiderant̃,quæ ens,& ſubſtãtiã extra abſtractũ à materia ſm rationem & eſſe non ducunt,vt actus & potẽtia,cauſa & cauſatum,vnũ & multa. Ille vero quæ genus ſubiectũ extra,ppriam ſcibilis differentiã trahunt ſub eadẽ ſcientia non cadũt.accidit aũt hoc merito,qm̃ partes illę quæ extrahunt ſubiectum à ,pprio ſciẽdi modo, licet eius abſolute partes per ſe ſint,eius tñ vt ſcibilis partes per ſe non ſunt,ſed extraneæ. Vnde ppter maiorem amplitudinem ſubiecti ſm ſua principia, & tales partes quæ vnitatem ſcibilis non egrediuntur vna ſcientia cõmunior altera dicitur,vt metaphyſica,geometria, licet vtriuſcꝫ ſpecies atoma in genere ſcibilis ſubiectum ſit &c.

Sufficientes conditiones vnam ſcientiam conſtituentes.

CIrca totam ſecundã cõcluſionem dubitat̃ an oẽs poſitæ,& expoſitæ conditiones requirant̃ de neceſſitate ad vnitatẽ ſcientiæ. Videt̃ ſiquidẽ cꝫ non,& primo de illa particula(ex primis)qm̃ ſubiectum metaphyſicæ cũ ſit ens caret prioribus. Secundo de illa particula(partes per ſe) qm̃ & ſubiectum metaphyſicæ caret partibus eſſentialibus, & in qualibet ſcientia vbi ſubiectum eſt accidẽs ibi non inueniunt̃ partes eſſentiales,quia accidẽtia non cõponunt̃ ex talibus partibus. & ſimiliter in ſciẽtia de aĩa. Similiter quo (ad partes ſubiectiuas) qm̃ ſm hoc ſequeret̃,cꝫ nullius ſcientię ſubiectum eſſe poſſet aliqua ſpecies ſpecialiſsima,qđ non bene ſonat,cũ magnus Albertus de hoĩe librum fecerit, & nulla rõ cogens ad hoc appareat,quin potius à diuo Thoma,& alijs theologis deus ponitur ſubiectum theologię,quẽ conſtat indiuiſibilem formaliter eſſe. Ad hoc dicit̃ (ſaluo meliori iudicio)cꝫ Ariſt.hoc in loco genus ſubiectum,principia per ſe partes, & paſsiones enumerauit non requiſita ad ſcientiam,vel ſcientiæ vnitatẽ, ſed vt oſtẽderet hæc vbi inueniunt̃ ſcientiæ vnitatẽ non impedire,ex hoc docens cũ vnitate formali generis ſubiecti & ſcientiæ,ſtare diuerſitatem principiorum,& partium,& paſsionũ,dum modo eius ſint per ſe. Et ſm hoc patet reſponſio ad quæſitum,vt tñ ſingulis ſatisfiat vt præſentẽ intentionẽ decet, & non amplius dicit̃, cꝫ metaphyſicæ ſubiectum ſicut habet principia,vt in.4.& in.6. eiuſdẽ dicit̃,ita habet & prima, & ſimiliter dicit̃ de partibus intrinſecis, T.c. qũo autem hoc ſit ibi deo opitulante notũ fiet. Subiecta T.c. vero ſcientiarũ de accidẽtibus & de aĩa,&c. huiuſmodi habẽt partes rõnum ſuarum,& hoc ſufficit. Partes vero ſubiectiuæ ſubiecti formaliter diſtinctę ego nõ video,cꝫ requirant̃ in ſciẽtia,cuius aliqs forte diceret,cꝫ oĩs ſciẽtia eſt de aliquo genere.i.aliquo diuiſibili formaliter, & cꝫ Ariſtoteles de ſcientijs lumine naturali nobis poſsibilibus locutus eſt.& quo ad hoc bene diceretur.

In prohemio.

Quid magis oſtendat diſtinctionem ſcientiarum,principiorum diſtinctio,an ſubiectorum.

CIrca tertiam concluſionem, & ea quæ a.S. Tho.ibi dicũtur. Aduerte,cꝫ quia diſtinctio propria ſcibiliũ conſiſtit in diuerſitate quorũdam modorum cognoſcibilitatis rei, quos ſupra diximus attendi penes elongationem

nem à motu & materia, & diuersitas modorum, quibus res sunt cognoscibiles, sequitur distinctionem quorundam modorũ, quibus res sunt diffinibiles: diuersitas aũt modorum diffiniendi sequatur diuersitatem quandam rationum formalium ipsarum rerum, distinctio vero rationum attendatur penes distinctionem principiorũ intrinsecorum earundem, sequitur de primo ad vltimum: ꝙ (distinctio rerum, vt scibiles sunt) attendatur penes diuersitatem principiorum propriorũ subiecti scibilis, & consequenter, ꝙ scientiæ distinguantur abinuicem ex distinctione principiorum generis subiecti, vt dicitur in litera. Et licet distinctio subiectorum ſm suas rationes formales & distinctio propriorum principiorum mutuo se consequantur, qm̃ principia in qualibet scientia (si de incõplexis loquamur) sunt ipsa ratio formalis subiecti &c, vel eius termini, si vero de cõplexis sit sermo ex ratione subiecti & eius partibus conficiuntur &c. Aristoteles tamen distinctionem scientiarum declarans, diuersitatis principiorum meminit potius q̃ subiectorum. Tum qa principia priora subiectis sunt, & dignum erat primam radicem tangere. Tum quia distinctionem subiectorum ex antecedẽte conclusione vnitatẽ declarãdo docuerat. Tum quia expressius relucet, ꝙ distinctio principiorum facit distinctionem scientiarum, q̃ ꝙ distinctio subiectorum illud faciat. Creditur nanq; ꝙ quia diuersæ scientiæ sunt de rebus eisdẽ subiecto. i. materialiter & nunq̃ videmus diuersas sciẽtias cõmunicare in proprijs principijs, ꝙ scientiarũ distinctio non sit ex subiectis, sed principijs, & licet hoc (vt dictum est) ſm veritatem non sit, quia impossibile est duas sciẽtias esse de eisdem formaliter, vt tũ ex facilioribus & euidentioribus traderet disciplinã, ex principijs diuersificari scientias optime dixit. Notanter autem nunc diximus, quandam principiorum & rationum formalium distinctionem, & quosdam diffinitiõis & cognoscibilitatis modos scibilia & sciẽtias distinguere, qm̃ vt ex supradictis percipi potest, non quelibet modorum cognoscendi diuersitas (vt puta scientiæ à priori & posteriori &c.) Nec quelibet diffinitionũ disparitas, vt puta diffinire per additamẽtum & sine &c. Nec quelibet principiorũ distinctio, vt puta per principium efficiens, finale, formale, & materiale &c. Nec quælibet rationum formalium distinctio (vt dicet) fuit, scientias diuersificat, qm̃ eiusdem scientię est cognoscere & quia, & propter quid, & subiectum & passiones, & diuersa genera causarum, & diuersorum rationes formales, vt patet in metaphysica & philosophia, non quæcunq; ergo, sed illa tm̃ oĩum istorum distinctio scientias distinguit, quæ conformis vel proportionalis est proprie & per se distinctioni scibilis, ꝙ cum ĩmaterialitate & ĩmobilitate constet, & differentię eius ſm immaterialitatis & immobilitatis diuersitatem sint sumendæ ſm Aristotelis doctrinã (vt dictum est), illa prædictorum distinctio scientias distinguet, quæ ſm accessum & recessum à materia & motu fiet modo superius declarato.

A

B

C

Quam in principijs distinctionẽ exigant distinctæ scientiæ. D

Circa eiusdẽ cõclusionis illas particulas neq; ex eisdẽ, neq; ex alterutris sunt. Aduertendum est, ꝙ proportionaliter sumenda est alteritas scientiarum cum nõ idẽtitate principiorum. Si enim scientiæ alteræ abinuicem sint ſm genus, habẽt principia propria, neq; ex eiusdem generis principijs deriuata, neq; ita ꝙ principia propria vnius deriuantur ex principijs proprijs alterius. Si autẽ sunt alteræ ſm speciẽ & non ſm genus, tunc oportet habere principia altera ſm speciem, quæ aliquo modo ſm genus connexa sunt. Potest enim multipliciter cõtingere. Vno modo vt sint velut species dispatæ, & tunc principia propria vtriusq; sunt ex eisdem, vt patet in geometria & arithmetica. principia. n. propria continui & distincti ex principijs quãti sunt. propter quod dantur cõmunes propositiones vtriq; scientiæ (vt omne totum est maius sua parte, & si ab æqualibus æqualia demas.) Si autem se habeant ſm sub & supra, tunc principia earum sunt ex alterutris. principia nanq; inferioris sunt ex principijs superioris, vt patet in perspectiua & geometria. Possunt ergo verba Aristo. dupliciter glosari. Vno modo, vt intelligant eius termini simpliciter, i. ꝙ cum dicit, altera autem scientia intelligatur altera omnino, & similiter non ex eisdem neq; ex alteris omnino (citra prima principia tamen) & sic quia vidit Arist. huiusmodi principiorum propriorum duplicem connexionem, quæ oĩmodam alietatem scientiarũ impedit, & alteritas in sciẽtijs non vniformiter, sed ſm quandam proportionalitatem requirenda est, tetigit (more suo) primum analogatorum, insinuando in quo consistat diuersitas oĩmoda scientiarum, volens ex hoc scientiarum quæ penitus altere non sunt ex primarum imitatione alietatem insinuam iri. & propter hoc ad distinctionem scientiarũ duas conditiones exigi apposuit. s. ꝙ principia propria nõ sint ex eisdẽ (circa prima principia cõmunia vtriq;) & ꝙ nõ sint ex inuicẽ. hoc. n. simpliciter intellectũ non saluatur nisi in sciẽtijs penitus diuersis, vt physica & mathematica. Sed ex hoc scimus ꝙ etiã ille scientiæ sunt altere, quæ licet habeant principia ex eisdem, non tamen illa ex quibus sunt eisdem generis proximi sunt cum proprio genere subiecto alicuius earũ, vt patet in geometria & arithmetica, & similiter scimus ex hoc, ꝙ licet prĩcipia vnius sint ex alterius principijs, qa tamen aliquo modo extraneantur ab illis, ideo etiã aliquo modo sunt diuersæ sciẽtiæ, vt patet in perspectiua & geometria. Secunda autẽ glosa dicit ꝙ Arist. loquitur de alteritate specifica scientiarum quomodocũq; sit, & ꝙ per ly eisdem, intelligitur eiusdem generis subiecti, & per ly ex alteris, intelligitur alteris. in eodem tamen genere subiecto, & ꝙ primam particulam dixit propter diuersas rerum naturas, quarum principia ex eisdem principijs infra idem genus subiectum proprium descendunt, vt in geometria trianguli & quadranguli & pentagoni &c. principia ex figure principijs sunt. secundam autem particulam apposuit propter multa quæ sub eadem scientia cadunt, & vnius principia ex alterius principijs sunt, vt patet de principijs inferioris dependentiũ à principijs superioris. neutra. n. diuersitatum inter principia scientias distinguit, quoniam infra idem genus subiectum est, & propterea oportet si scientiæ formaliter distingui debent, ꝙ principia propria consideratorum in illis neq; oriantur ex eisdem proprijs & primis in illo genere principijs alterius earum, neq; oriantur ex inuicem infra latitudinẽ generis subiecti alterius earum. Prima expositio, Alberto magno, consona est. Secunda est. S. Tho. quæ & mihi magis placet, quoniam sicut locutus vniuersaliter est de vnitate formali scientiæ, ita nunc de diuersitate formali scientiæ vniuersaliter suscipiendus videt. vtraq; tamen necessaria est, quoniam diuersas insinuant conditiones scientiarum, & multas dubitationes soluunt. Hoc in loco videbitur forte quibusdam modernorum ꝙ de vnitate scientiæ & diuersitate disputans deberem discutere, an sciẽtia vna sit vna simplex qualitas. an non, mihi aũt qui decreui in vnaquaq; scientia extranea abĩcere quãtũcunq; vera & necessaria alias forent, differenda quæstio hæc vsq; ad locum proprium visa est. quare &c.

Quomodo diuersæ scientiæ eandem conclusionẽ considerent, & non cõmunicent in subiecto, neq; in passionibus.

Circa quartam conclusionem dubitatur, qm̃ cum de cõmunibus & proprijs scientiarum tractaret dictũ fuit, ꝙ ea, quæ cõmunia sunt pluribus scientijs, cõmunia sunt eis vt principia, non tamen propria, de quibus modo diximus ꝙ distinguunt scientias, & ꝙ scientiæ nõ cõmunicant secundum subiectum, nec secundum passiones. Modo autem dicitur, ꝙ diuersarum scientiarum potest esse vnica conclusio, vt etiã expresse videmus in philosophia naturali, & astrologia circa istam conclusionem, terra est rotũda: aduersantur siquidem inuicem supra. t. cõ. 20.

hæc duo dicta. Si nanque vnica conclusio diuersarum est scientiarum, oportet diuersas scietias cõmunicare & in subiecto & in passione, & si scientiæ non cõmunicãt fm subiecta nec fm passiones impossibile est vnicam cõclusionem diuersarum esse scientiarum. Ad hoc dicit q hæc duo dicta sane intellecta simul stant, quoniam nõ cõmunicatio scientiarũ in subiecto & passionibus intelligitur, quo ad idem subiectum formaliter, & sil'r quo ad passionem eandem formaliter, & nõ quo ad idẽtitatem materialẽ eorũ. cõmunicatio autẽ scientiarum in vnica conclusione, quæ modo tradit, intelligitur quo ad eandẽ Cap. 8. cõclusionem materialiter & non formaliter. Didicimus (siquidem superius) q scientiæ non cõmunicant fm subiecta formaliter sumpta, nec fm passiones formaliter sumptas. i. q impossibile est idem subiectum sub eadem ratione formali cadere sub diuersis scientijs, & similiter impossibile est eandẽ passionem sub eadem ratione formali demonstrari à diuersis scientijs. Nunc autẽ dicimus q possibile est vnius subiecti (materialiter tamen) & sil'r vnius passionis materialiter. i. sub. diuersis rationibus diuersas esse scientias. Constat autẽ hæc non opposita esse. q autem ita sit vt dicimus, declaratur in exemplo adducto. hæc conclusio, terra est rotunda demonstratur à naturali & ab astrologo, sed à naturali terra in eo q terra consideratur, & rotunditas vt terminus corporis physici, & propterea terræ passione. i. grauitate vt medie ad illam conclusionem vtitur. Ab astrologo vero terra non vt terra, sed vt corpus in tali situ luminaribus oppositũ consideratur & rotunditas vt corporis sic interpositi vel situati figura, vnde per vmbram luminarium rotunditatem terræ demonstrat &c. Vniuersaliter igit dicimus, q quia non in conuenit scietias cõmunicare fm passiões materialiter, & formaliter est impossibile, vt ex hoc capitulo conuinci potest etiam proteruus, & de rotunditate patet in naturalibus & mathematicis, & mediis scientijs, & similiter fm subiecta, vt de quanto patet, ideo qñ dicitur q eadem conclusio demonstratur à diuersis scietijs, intelligendum est de eadem conclusione materialiter, cuius oppositum nunquam fuit superius dictum, & hoc modo multas conclusiones probare contingit in naturalibus, quæ probatur à metaphysico, vt substantias immateriales esse &c.

Quomodo augeantur demonstrationes per media, & non per media, sed in post assumendo, & in latus.

c. 12. fi. T. c. 29. CIrca eandem cõclusionem. Dubitatur iterum, quia superius dictũ est q augentur demonstrationes non per media, sed in post assumendo & in latus &c. Modo autem docemur augere demõstrationes per media, qñ media ad scientias diuersas pertinentia neq post assumũtur, immo in textu contra illa, quæ post assumuntur distinguunt, neq in latus augent, quoniam vt ibi ex textu patet, augmentum in latus ab eodem medio incipit, hic autem diuersa media sunt. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo q quia augmentum vnitatem rei auctæ non destruit, sed via est ad entitatis & vnitatis rei maiorẽ quãtitatem, augeri demonstrationes non sunt dicendæ, quę ex vi ipsius multiplicationis diuersitatem scientiarũ sortiuntur, sed illæ tantum, quæ eandem augent scientiam, & secundũ hoc quoniã Aristoteles superius non de multiplicatione, sed de augmentatione demonstrationũ tractabat, ideo ea quæ dicit in eadem scientia intelligenda sunt. Tunc enim vt dictum est, augmenti nomen consonat. ea vero quæ hic dicit in diuersis accipienda sunt scietijs. Secundo dicit q vniuersaliter impossibile est augeri demonstrationes per media siue in eadem siue in diuersis scientijs, loquẽdo de demonstrationibus propter quid, non qualibuscũq, sed dicentibus causam propriã & immediatam. Quoniam vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica est propria causa sufficiens, & q quando vnica conclusio demonstratur in eadem vel in diuersis scientijs per plura media, quæ non sunt subinuicem, impossibile est esse ambas demonstrationes per causam propriam eiusdem conclusionis, vt patet in exemplo adducto de rotunditate terræ. Prima responsio licet effugiat difficultatem motam, quando media diuersarum scientiarum sunt, non tamen satisfacit simpliciter, quoniam contingit eiusdem cõclusionis media, quæ non sunt subinuicem eiusdem esse scientiæ, vt Albertus hic dicit, & in exemplo textus habetur, quoniam moueri & quiescere eiusdem sunt scientiæ. Secunda autem responsio, licet saluet q demonstrationes simpliciter nunquam augeantur per media, non tamen dicit, quale augmentũ est demonstrationum, quando eadem conclusio per plura media quæ non sunt subinuicẽ demonstratur, & ideo oportet ex vtraq; responsione, vnam conficere sufficientem, dicendo q eandem conclusionem per plura media non subinuicem demonstrari dupliciter contingit: vno modo per media diuersarum scientiarum, & tunc nec augmentum est, nec plura media potissima &c. Alio modo per medium eiusdem generis subiecti, & tunc augmentum quidem demonstrationum est, sed non per media eius proxima. Patent hæc omnia ex dictis in responsionibus primis, præter penultimum. s. q talis multiplicatio sit augmentum, quoniam difficile est videre, quale augmentum sit in latus an in longum. Hoc autem declaratur. Quòd enim sit talis multitudo augmentum patet ex ipsa augmenti ratione quæ consistit in ẽiusdem scientiæ quantitatiua extensione, quæ hic manifeste fit, nec video q tale augmentum possit reduci nisi ad augmentum in post assumendo, quoniam cum contingit vnius conclusionis esse plura media non subinuicem, non magis distant talia media q̃ duo opposita. singulum autem oppositorum esse causam ex qua à priore effectus monstrari possit non nisi ordine quodam contingere posse videtur, vt in exemplo Arist. aliqualiter videmus motũ & quietem transmutationem & delectationem inferre. Dicit enim Albertus hic q in dicto exemplo motus demonstrat in genere causæ formalis & quies in genere causæ finalis. constat autem q forma & finis ordine quodam se habent. Nec obstat huic responsioni q coincidere videtur in primum membrum diuisionis facte in litera. s. eiusdem conclusionis possunt esse plures demonstrationes dupliciter. s. per media eiusdem ordinis, & diuersorum ordinum &c. quoniam non idem est dicere media eiusdem ordinis, & media ordinate respicientia eandem conclusionem. primum enim sonat media formaliter subordinata, vt subiecta & passiones ordinem adinuicem habent. secundum autem hoc non asserit, sed tantum modo ordinem quem respectu conclusionis talia media habẽt insinuat qui absq formali subordinatione mediorum inter se stat.

CIRCA illa verba, quę in declaratione eiusdem conclusionis quartæ dicuntur, quæ in litera. S. Tho. non habentur scilicet neutrum de neutro contingit dici mediorum, necesse est enim eidem alicui inesse.

Dubitatur quia implicatio in adiecto videtur cõmitti cum dicitur, q media diuersorum ordinum non dicuntur de inuicẽ, & q necesse est eidẽ vtraq; inesse. Si enim eidem vtraq; insunt. ergo adinuicem connectuntur fm prædicationem iuxta illam regulam. Quæcunq eidem sunt eadem inter se sunt eadem. Et si vnum non contingit de altero dici. ergo nec de eodem dicũtur. Ad hoc breuiter dicitur dupliciter primo q talia mediã, quia nõ dicuntur de inuicem formaliter, sed subiectiue, ideo vtrunq; diuersimode verificatur. secundo dicitur & est declaratio prioris, q quia talia media, vt media secundũ se connexionem non habent necessariam, aliter diuersorum ordinum non essent, ideo neutrum de neutro fm se contingit dici, quia vere in tertio vniuntur effectu aut subiecto, aliter eandem cõclusionem non inferrent, ideo eidem inesse oportet. Et ex his planiora sunt vltimo dicta in dubitatione præcedenti.

prio pos. t. c. 9.

vbi supra. cap. 12. fi.

De fortuito

De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam. Cap. 23.

EIus vero, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neq; enim vt necessarium, neque tanquam vtplurimum est, quod est à fortuna, sed quod præter hæc fit. Demonstratio autem est alterius horum: omnis enim syllogysmus, aut per necessarias, aut per eas, quæ vtplurimum propositiones conficitur: & si propositiones quidem sunt necessariæ, & cõclusio erit necessaria, si vero vtplurimum, & conclusio talis. Quare si id, quod est à fortuna, neque vtplurimum est, neq; necessarium, non esset vtique ipsius demonstratio. Neq; per sensum est scire. si enim est sensus talis huius, & non huius alicuius, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nunc, neq; enim esset vtique vniuersale: quod enim semper & vbiq; vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, ꝙ neq; scire per sensum est. Sed planum ꝙ & si esset sentire triangulum, ꝙ duobus rectis æquæles habet angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia vero est in cognoscendo vniuersale. Quare & si supra lunam essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc ꝙ deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, ꝙ speculamur hoc plerunq; contingere, vniuersale vtiq; venati demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est. Vniuersale autẽ honoratum est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcunq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est, sentiendo aliquid scire demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus, quædam enim, si videremus, non vtique quæreremus, sed non tanquam scientes, eo quòd vimus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodũ si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique esset, & propter quid comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri seorsum in vnoquoque, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

A

B

C

D

Summa huius capituli hæc est.

FOrtuitorum non est scientia per demonstrationem. probatur à priori. Quoniam omne scibile est necessarium, aut sicut frequenter: fortuitum autem extro hæc fit. probatur maior, quia omnis syllogismus demonstratiuus, aut est per necessarias, aut eas, quæ sunt tanq; frequenter propositiones, & si præmissę sunt necessariæ cõclusio est necessaria, & si præmissæ sunt vt frequenter cõclusio vt frequenter &c. 1. cõclusio.

Cognoscere per sensum non est scire. Probatur à priori, quoniam demonstrationes vniuersalium sunt. Sentire autem vniuersalia non contingit, probatio huius secũdi. Quoniam licet sensus talis huius & non huius alicuius sit sentire, tamen necesse est hoc aliquid & vbi, & nunc, vniuersale autem est vbiq; &c. 2. cõclusio.

Si contingeret sentire triãgulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus tamen demonstrationem, & non sciremus, sicut quidam fatentur, probatur à priori. Quoniam sentire necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscendo vniuersale. Declaratur secunda à signo, quoniam si in luna existentes videremus obiectam terram non vtiq; sciremus vniuersalẽ causam defectus. probatur, quia sentiremus ꝙ nunc deficit, sed non propter quid omnino. probatur, qm̃ sensus nõ erat vniuersalis, sed ex consideratione multorum singulariũ vniuersale venantes, demonstrationem facimus &c. 3. conclusio

Demonstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorũcũq; causa est. probat̃ à priori. Quoniã vniuersale honorabile est, quia causam ostendit &c. 4. conclusio.

Sunt quædam reducta ad sensus defectum in propositis, ita si videremus non inquireremus, non tanq; scientes in videndo, sed tanq; habentes vniuersale in eo ꝙ videmus. Primũ patet. Si videremus lumen p̃ transiens vitrum perforatum &c. Secundum vero patet, quia vidẽtur seorsum ea quæ sunt in vtroq; vitro. Scire autem est simul, quoniam in omnibus sic est &c. Rñsio ta.

Series autem hæc est.

OBIECTI ipsius scientiæ naturam plene declaraturus fortuitũ & sensibile ab eo excludere intendit & duo facit. primo nanq; vnica cõclusione fortuitum expellit. secunda in toto residuo sensibile excludit tali ordine. secunda cõclusione directe illud à scibili separat. tertia aũt Heracliti imitatores arguit eorum motiuum soluens. quarta sensui scientiam prefert, forte quia altius sensu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorum obiectioni tacitæ satisfacit &c.

CIRCA ea, quæ dicuntur in prima conclusione ab Aristotele, & addita a S. Tho. duo aduertenda censeo. Primum est ꝙ doctrina tradita supius in capitulis. quarto sexto & nono. de propositionibus de omni & necessarijs & sempiternis ex hoc textu auctoritatis robur trahit, expresse siquidem distinguit Aristoteles hic propositiones demonstrationis in necessarias simpliciter & necessarias vt frequenter. Secundum notandum est ꝙ S. Tho. in his (quæ vt frequenter fiunt) duplicem modũ demonstrandi tradit. Vnum in quo seruatur necessitas simpliciter, & his à posteriori ordine generationis, priori autem ordine naturæ forma & fine. s. incipit. Alium in quo non inuenit̃ necessariũ simpliciter, sed vt frequenter & hic oppositio modo se habet, quia incipit à prioribus via generationis, & hic est modus de quo intelligẽda sunt quæ in supradictis capitulis dicta sunt. circa. t. c. 8. circa. t. c. 15 circa. t. c. 22 capitulo. 4. 1. no. c. 6. fol. scđi dubij cap̃. 9. circa finẽ.

Quomodo sensus vniuersalis, sentire vero singulariũ sit.

CIrca secundam conclusionem aduertendum est ꝙ ex in expositione rationis adductæ ad illius probationem. S. Tho. multum à cõmuni sensu, & forte litera distat. in principio siquidem illius rationis textus noster dicit. Si enim est sensus talis huius & nõ huius alicuius, tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi, & nunc exponit,

ponit, s. Tho. ꝙ sensus cognoscit quale, et non substãtiã, & quia qualitates quæ sentiuntur afficiunt singulares substantias in determinato loco & tẽpore, ideo sentire necesse est hoc aliquid alicubi, & nunc &c. Albertus aũt & omnes (vt opinor) alĩ, licet forte inter se in modo exponendi differant, in hunc tñ sensum prorumpunt. s. ꝙ licet sensus sit vniuersalis, sentire tñ est singularis. Et forte tanta est diuersitas orta sensuum propter varietatem translationum, cuius signum est quod. s. Tho. legit illud assertiue. nos uutem conditionaliter legimus vel aduersatiue. Videtur autem mihi ꝙ intentioni Aristotelis in hoc loco magis seruiat prima expositio sanioribus verbis prolata, q̃ prima. Quoniam ex vniuersalis & singularis cognitione procedit ad differentiam ostendẽdam inter scientiam & sensum, & non ex substãtię & accidentis cognitione. Vtraq; tñ expositio vera est, & possunt vniri ita ꝙ idem sonent quo ad vim rationis. Si intelligamus per substantiam & quod quid est, ipsam cuiusq; rei naturam, siue sit substantie, siue accidẽtis natura, & per qualitates sensibiles intelligamus eas singularizatas & non quidditatiue. & ſm hoc nulla dissensio processuum cõmissa est sed magna diuersitas expositionum relinquitur. S. Tho. exponente negatiue ꝙ sensus sit ipsius quod q̃d est seu vniuersalis, & alĩs exponẽtibus affirmatiue cõditionaliter tñ, vel aduersatiue. Et licet verba. s. Tho. prima facie supra expositum sensum non ferant, diligenter tamen inspecta illum non respuunt, vt patet ex eo ꝙ copulatiue addidit quod quid est ad substantiã di. Non enim obiectum per se sensus est substantia & quod quid est. Insinuasse enim ex hoc videtur ꝙ de substãtia & vl̃e de quod quid est loquebatur. Hæc aũt ideo dixerim vt ostenderem non alienũ ab expositione. S. Tho. esse textum nostrum, nec alienam à doctrina eius esse expositionem aliorum. Verum enim est quod sensus & sentire. i. potentia sensitiua & eius hæc operatio, differunt in hoc, ꝙ sentire non terminatur nisi ad hoc certum singulare. (Visus enim nunq̃ videt quin hoc certum coloratum videat) ipsa aũt vis sensitiua non est determinata ad hoc vel illud definite sentiendum, sed vniuersaliter põt hoc vel illud sentire. Oculus enim non est determinatus ad hoc magis q̃ ad illud lucidum videndum, sed põt quodcunq; sibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dicitur ꝙ sensus est vniuersalis. sentire autem est singulare.

Sed hic euitationem errorum & proprietatem sermonis est aduertendum, ꝙ magni refert dicere, sensus, puta oculus est coloris vniuersalis, & dicere, oculus est coloris vniuersaliter. Primum enim est falsum, quoniam sonat quôd sensus obiectum, ad quod terminari potest; est color indutus vniuersalitatem, quod est impossibile, hoc nanq; est proprium intellectus. Secundum autẽ est verum, quoniam visus non est determinatus ad hũc vel illum colorem videndum, sed potest quemcunq; sibi oblatum colorem videre. Vnde hæc tria sentire, sensus & intelligere siue scire, ita differunt, quòd nullum sentire in rerum natura inuenitur quin sit huius determinati singularis. Sensus autem inuenitur ad multa singularia indeterminatus, sed in vniuersale non potest. scire autem ad vniuersale terminatur. Et hoc intendit Aristoteles. di. ꝙ si sensus sit talis huius. & non huius, sentire tamen necesse est singulare. Propter quod non tanter non dixit & si sensus vt vniuersalis, sed & si sensus sit talis huius & non huius &c. Intendens (per ly talis) obiectum quod qualitas est, & per ly huius & non huius diuersa illius obiecti singularia vt profunde scrutatus est Albertus &c. ac si diceret. licet sensus sit obiecti non in vno tantum sed in pluribus singularibus, quod idem sonat cum eo quod vnico vocabulo diximus sed obiecti vniuersaliter, & secundum hunc sensum clare tota intentio Aristotelis habetur, nec aliqua ambiguitas oritur quomodo sensus sit vniuersalis & cætera.

E

F

G

H

De diuersitate principiorum in demonstrationibus. Cap. 24.

EAdem vero principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidẽ logice cõsiderantibus: hi quidem enim veri sunt syllogismorum, illi autem falsi: quanquã enim liceat verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. veluti si A de C verum, medium autem B falsum: neq; enim A ipsi B inest, neq; B ipsi C: sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera. Postea neq; falsa ex eisdem sibiipsis: est enim falsa adinuicem & cõtraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiã esse iniustitiam, aut timorem, & hominẽ equũ, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. Ex positis vero sic, neq; enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neq; conuenientia, quẽadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent positionem, hæc autem habent. Necesse autem est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum. Sed neq; cõmuniũ principiorũ possunt esse aliqua, ex quibus oĩa monstrabuntur: (dico autẽ cõmunia, veluti omne affirmare, aut negare) genera enim entium altera sunt, & hæc quidem quãtitatibus, illa vero qualitatibus insunt solis, cũ quibus monstrãtur per cõmunia. Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiões vero aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. Si vero aliter quodãmodo dicat aliquis, vt ꝙ hæc quidem geometriæ, illa vero ratiocinatiorum, illa autem medicinę: quid vtique esset, quod dicitur aliud, præterquam ꝙ sunt principia scientiarum? dicere autem eadem esse, ridiculum est, quoniam hęc sibi ipsis eadem essent: sic enim omnia fiunt eadem. Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idem est quærere omnium esse eadem principia, valde enim fatuum est: neque enim in manifestis doctrinis hoc fit, neque in resolutione possibile est: immediatæ nanq; propositiones principia sunt, altera autẽ conclusio assumpta fit propositione immediata. Si vero quispiam diceret primas immediatas propositiones eadem esse principia, vna in vnoquoq; genere est, si vero neq; ex omnibus, tanquam oporteat monstrari quodcunq;, neq;

ita

ita altero, tanꝯ sit vnaquæq; scientia altera, de-
relinquitur, ꝙ cognata sint principia omnium,
sed ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Mani
festum autem & hoc est, ꝙ non contingit, mon
stratum nanq; fuit, ꝙ alia principia genere sunt
differentium genere. Principia enim duplicia
sunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igi-
tur ex quibus, communia sunt, quæ autẽ circa
quod, propria, vt numerus magnitudine.

Summa huius capituli hæc est.

conclusio principalis.

EAdem esse principia omnium syllogismorum est im
possibile. probatur dupliciter. primo logice multipli
ci cõclusione.

prima conclusio particularis.

Sillogysmorum verorum & falsorum non sunt eadẽ
principia. probatur à priori. Quia verę ex veris, falsę ex
falsis conclusiones sunt, alterę aũt sunt propositiones ve
rę & falsę.

exclusio,

Si contingit ex falsis verũ syllogizare, hoc tantum fe-
mel fit. Declaratur, quoniam in prosyllogismis media il
lorum propositionum assumẽtibus, pro omni falsæ erũt
præmissæ. probatur, quia oĩs conclusio falsa ex falsis est.
declaratur in terminis A primo, C tertio vere adunatis, B
medio vtriq; extremorum falso coniuncto.

secũda con clusio parti cularis.

Syllogismorum falsorum non sunt eadem principia.
probatur à priori, quoniam contingit falsas conclusio-
nes inter se contrarias, & incomposibiles esse, & ex po
sitis sic sunt.

tertia con clusio parti cularis.

Syllogismorum verorum non sunt eadem principia.
probatur. primo, quia diuersorũ genere altera sunt prin
cipia nec conuenirent, vt patet de vnitatibus ex pun-
ctis. Syllogismos autem ex eisdem principijs necesse est
aut in media, aut in sursum, aut in deorsum conuenire.
probatur, qm̃ hi habent terminos medios interius, hi au
tem exterius &c. secundo qm̃ nec aliqua cõmunia princi
pia sunt ex quibus solis oĩa demonstrari possunt. proba-
tur, qm̃ genera entium altera sunt, & principia quãtita-
tis solum, alia sunt à principijs qualitatis solum, cum qui
bus per cõmunia fit demonstratio. tertio qm̃ principia
non multo minora sunt conclusionibus, qm̃ principia, p-
positiones sunt, quæ termini aut assumpti, aut immissi
sunt. cõclusiones autem infinitę sunt, licet termini finiti
sunt. quarto qm̃ quædam principia sunt necessaria, &
quædam contingentia &c. secundo probatur conclusio
principalis multiplicem oppositi sensum destruendo, &
primo qm̃ si tenendo eadem oĩum principia concedatur
alia esse principia geometrię & medicinę conceditur di-
uersa esse scientiarum principia, & consequenter ridicu-
lum est dicere ꝙ eadem sint, qm̃ cum eadem eisdem sint
eadem, omnia essent eadem. secundo qm̃ si teneatur ex
omnibus syllogizare quodcunq;, quod est omnium quę
rere principia eadem, multum insipiẽs est. probatur, qm̃
nec in manifestis doctrinis nec in resolutione hoc est pos
sibile, probatur, qm̃ altera fit conclusio accepta altera, p-
positione immediata. principia. n. propositiones imme-
diatæ sunt. tertio quia si aliquis dicat, primas immedia-
tas propositiões esse principia, sciat vnum in vnoquoq;
genere exigi &c. quarto qm̃ si nõ ex oĩbus quodlibet, se-
quitur ꝙ neq; erit ex alterius principijs hæc probare: sed
erunt vniuscuiusq; altera. quinto qm̃ si id quod relinqui
tur. s. principia omnium esse proxima teneatur & cũ hoc
ex his hęc, ex illis vero illa, manifestum est, ꝙ hoc nõ cõ-
tingit, qm̃ iam monstratũ est, ꝙ differẽtium genere alte-
ra sint principia genere. principia. n. secundaria sunt ex
qbus & circa quod, illa cõmunia, ista propria sunt &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM scĩas principiorum diuersitate distinxe-
rat intendit in hoc capitulo ostendere ꝙ impossibile sit
omnium demonstrationũ esse eadem principia, & dũo
facit, quia primo ostendit hoc logice facta distinctione
syllogismorum in veros & falsos, ex eorum inter se diffe
rentia triplici conclusione subseruiẽte, post quarum pri-
mam excludit obiectionem, quæ contra illam fieri pote-
rat. secundo probat principalem conclusionem quinq;
oppositi sensus opiniones secludendo. Subdens postre-
mo de quibus principijs loquatur.

Qũo principia non multo pauciora sint ipsis cõclusionibus.

CIrca rationes adductas aduertẽdum est, ꝙ licet absq;
textus corruptiõe plurificari possint, qm̃ facile patet
tam primam cꝫ tertiam in duas diuidi posse, visum tamẽ
est mihi ob reuerentiam diui Tho. ad eum reducere nu-
merum, & cꝫuis tertia ratio minus considerantibus vi-
deatur male adunata, subtiliter tamen scrutantibus op-
positum videbitur. Ait nanq; Alpharabius (ꝙ per mul-
to plus) infinitus excessus apud philosophos significat,
& similiter per non multo minus, defectus nõ infinitus
denotat. Et, pterea in eadẽ ratione legi debet vtrũq;. s.
infinitas conclusionum & non multo minora principia,
ac si aperte dixisset, ꝙ principia non sunt infinite excessa
fm numerum ab ipsis conclusionibus, sed conclusiones
sunt infinitę. ergo & principia sunt infinita, & consequẽ
ter non sunt eadem omnium, & fm hæc id quod subdi-
tur. s. termini autem sunt finiti, aduersatiue legẽdum est
vt. S. Tho. exponit. Ad euidentiam autẽ numeri prin
cipiorum. Sciendum est ꝙ quædã ppositiones sunt prin
cipia tm̃, quædam conclusiones tm̃, quædam conclusio-
nes & principia. Primę nanq; propositiones principia
sunt & non conclusiones. aliter priores haberent, vltimę
autem conclusiones, & non principia, aliter posteriores
haberent. medię autem & principia posteriorum & con
clusiones priorum sunt. Et fm hoc ęqualis est numerus
principiorũ & conclusionum in medijs, & tota inęqua-
litas consistit in excessu extremorum. Et ideo nõ multo
minora principia conclusionibus sunt. Si enim omnes
medię propositiones conclusiones essent & non princi-
pia, principia remanerẽt paucissima. Nunc autem quia
(vt dictum est) in medijs non est inęqualitas, principia
ampliantur vsq; ad vltimas conclusiones, quæ quia plu-
res sunt cꝫ primæ propositiones in quocũq; ordine, quæ
principia tm̃ sunt, ideo pauciora quidem sunt principia
conclusionibus, sed non multo, & hoc. S. Tho. dicit, licet
libri incorrecti oppositum ostendant, & hoc Aristoteles
intendere videtur ibi assumens ꝙ principia propositio-
nes sunt, propositiones autem sunt termini aut immissi,
aut assumpti: quasi diceret, ꝙ ideo principia nõ sunt mul
to pauciora, quia principia non solum sunt primę propo
sitiones, sed illę, quæ sunt termini ĩmissi in prima figura
aut assumpti secunda & tertia. i. sed etiam inter princi-
pia annumerãtur oẽs præmissæ, quæ ex terminis ĩmissis
aut assumptis fiunt, est siquidem prædicatio causalis ter
minorum de propositionibus & non identica &c.

Eisdem eadem quomodo eadem inter se sint.

CIrca primam rationem secundi processus, esset quę-
rendum quid veritatis habeat illa maxima. s. eadem
eisdem sunt eadem. sed quoniam præsentis negocij limi-
tes exit sufficiat pro nunc ꝙ intelligitur eo modo identi-
tatis inter se extrema adunari quo in tertio vnum sunt,
vt si in vno sint eadem genere inter se eadem genere
sunt, & sic de alijs, & hoc sufficit Arist. intentioni in hoc
loco, quoniam nihil aliud intendit nisi deducere ad hoc
ꝙ omnes conclusiones essent eędem genere, si principia
eadem haberent. &c.

Omnium quomodo eadem esse principia dicantur.

CIrca totum fm processum, qui analiticus a. S. Tho.
dicitur, ad demonstrationum principia descendit. il-
lo nanq; Aristo. probat non eadem esse principia oĩum
demonstrationum, aduertendum est, ꝙ licet nouo mo
do introductus videatur à nobis textus in eius summa
atq; serie, non tamen falso aut extorte aut incongrue di-

stinctus

stinctus apparet, immo quoniam mens mea multis diebus inquieta & solicita erat circa huius textus ordinem & sensum, adeo, vt de eius claro intuitu desperarem, tandem mutuo acceptis commentarijs Boetij, quæ non nisi in principio, & hinc vidi, excitata est in me expositio, supradicta, & nunc declaranda, non ꝙ ex Boetio illã sumpserim, sed ꝙ ex quibusdam eius verbis commota sunt phantasmata sic &c. Imaginandum ergo ex sex modis aliquos dicere posse omnium demonstrationum eadem esse principia. primo absolute, & hunc sensum antequã hunc ſm processum aggrediatur Aristo. destruxit. secũdo sophistice, vt dicatur alia esse principia medicinę & alia rhetoricę, quia tamen tam hæc ꝙ illa sunt principia, ideo omnium eadem sunt principia, & hunc sensum in principio huius secũdi processus elidit. tertio vt quia ex omnibus conclusionem quãlibet monstrari posse tenetur, ideo eadem omnium dicuntur eadem principia, & hunc sensum tertio loco excludit. quarto vt quia ex primis dignitatibus omnia demonstrantur, ideo omnium principia eadem dicantur, & hunc sensum tertio loco remouet. quinto vt quia ex quolibet omnia demonstrari teneantur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quarto loco destruit. sexto vt quia omniũ principia proxima esse credatur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quinto loco repellit. Si autem alicui hæc non placent, inueniat melius pro se & pro me.

De comparatione scientiæ ad alios habitus intellectus. *Cap.* 25.

SCibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis & per necessaria: (necessarium vero non contingit aliter se habere) sunt autem non nulla vera quidem, quæ contingunt aliter se habere. planum igitur, ꝙ circa hæc quidem scientia non est, essent enim impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere. Verum enimuero necꝫ intellectus (dico enim intellectum principium scientiæ) necꝫ scientia indemonstrabilis: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis. Verus autem est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur opinionem esse circa verum quidem, vt falsum, contingens autem, & aliter se habere: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ. Et confessum autem est sic apparẽtibus, nancꝫ & opinio incertum est, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando existimet impossibile aliter se habere, sed scire, sed quando esse quidem sic, sed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio sit. Necessarij vero scientia est, quomodo igitur est idem opinari & scire? & propter quid non erit opinio scientia, si quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? consequetur enim hic quidem sciens, ille vero opinans per media, quousqꝫ ad immediata venerit. quare, si quidẽ ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & ꝙ opinari est, & propter quid, hoc autem ipsum medium. An siquidem ita suspicabitur non contingentia aliter se habere, quemadmodũ se habent definitiones, per quas sunt demonstrationes, nõ opinabitur, sed sciet. si autem vera quidem esse, nõ tamen hæc vtiqꝫ ipsis inesse secundum substantiam, & secundũ formam, opinabitur, & non sciet vere ipsum quòd, & ipsum propter quid, si quidem per immediata opinabitur, si autem non per immediata, ipsum quòd solum opinabitur. Eiusdem vero opinio, & scientia non omnino est, sed quemadmodum & falsa & vera eiusdem quodammodo sunt, ita & scientia & opinio eiusdem, etenim opinionem veram, & falsam (vt nonnulli quidem dicunt) eiusdem esse, absurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falso. Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, est quidem vt contingit, est autẽ vt non: commensurabilem nanqꝫ esse diametrum vere opinari absurdum est, sed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiusdem est: quòd quid autem erat esse vtique secũdum rationem non est idem, consimiliter autem & sciẽtia & opinio est eiusdem, hæc quidem enim sic animalis, vt non contingat non esse animal, illa vero vt contingat, veluti si hæc quidem ꝙ hominis est, illa vero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim est, quoniam homo, hoc autem sic non idem. Manifestum autẽ est ex his, ꝙ neque opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere posset suspicionẽ ꝙ aliter se habere, & nõ aliter, idem esset, quod non contingit, in alio quidem enim vtrunque esse contingit eiusdem, vt dictum est, in eodem autem non sic possibile est. habebit enim suspicionem simul vt ꝙ homo esset, secũdum ꝙ animal: hoc enim esset non contingere esse non animal, & non secundum ꝙ animal, hoc enim esset sic contingere. Reliqua vero quomodo oporteat distribuere & in discursu, & intellectu, & scientia, & arte, & prudentia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt. Solertia vero est bona quædam coniectatio in nõ perspecto tempore medij, veluti si quispiam videns, ꝙ luna splendorem semper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniã propter id, quod splendescit à sole, aut disputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici sunt? quoniam inimici eiusdem. Omnes enim causas medias videns summas cognouit. splendidum esse ad solem sit in quo A, splendere à sole, in quo B, luna, C: inest itaqꝫ, lunæ quidem ipsi C ipsum, B splendere à sole: ipsi autem B ipsum A ad hoc esse splendidum, à quo splendet: quare & ipsi C inest ipsum A per B.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

pcõ principalis. SCibile & scīa differunt ab opinabili & opinione &c. Probatur tripliciter. Primo à priori, quoniam intellectus, scientia, & opinio, & ꝙ per hæc dicitur vera sunt: sed nec scientia verorum contingentium est, quoniam vniuersaliter & per necessaria est, & consequēter si esset contingentium impossibile se aliter habere esset possibile aliter se habere, nec intellectus principium scientiæ verorum contingentium est, quoniam scientia indemonstrabilis est. probatur, quoniam acceptio est immediatę propositionis. opinio autem circa verum & falsum est, contingens aliter se habere &c. & ipsa est acceptio īmediatæ propositionis & non necesse. Secundo quoniam consentaneum est apparentibus. opinio enim sonat incertum quid, & naturam huiusmodi. Tertio quoniam nullus arbitratur opinari cum existimat impossibile aliter esse, sed potius scire, & per oppositū existimans posse aliter esse arbitratur se opinari &c. tanc̄ scientia sit necessarij & opinio contingentis &c.

Qō secūda. Qualiter est idem opinari & scire &c.

Qō prima. pro prima qōne. Qualiter non erunt idem opinio & scientia.

Siquis posuerit omne opinari, aut saltem nihil esse scitum, qđ non contingit opinari.

pro secūda qōne. Consequēter & sciens & opinans per media quousc̄ īmediata veniāt. probatur, quoniam est opinari & quia & ꝓpter quid. quod mediū sonat. opinās ergo sciuit &c.

ſcō scdæ qōnis. Si arbitrabitur non contingētia aliter se habere sicut se habent diffinitiones, per quas fiunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. si autem vera quidem, non tñ hæc eis inesse fm subſtantiam, vel fm speciem non sciet vere, sed opinabitur, quia & propter quid. Si enim per īmediata, propter quid, & si per non īmediata, quia &c.

ſcō primę qōnis. Sicut opinio vera & falsa non eiusdem penitus, sed eiusdem quodammodo sunt, sic & scientia & opinio nō eiusdem penitus, sed eiusdem quodāmodo sunt, declarātur singula. Et primo prima pars primi, quoniam eiusdem fm subiectum & rationem, opinionem verā & falsam esse, sicut dicunt quidam, multa inconuenientia inducit, & hoc. s. non opinari quod opinatur falso. secūdo secunda pars primi. Quoniam idem multipliciter dicit̄, & fm vnum modum identitatis contingit, & fm alium non. eiusdem enim fm subiectū contingit veram & falsam esse, eiusdē autem fm quod vnicuic̄ causat esse fm rationem non cōtingit. Sicut diametrum cōmensurabilem esse, non contingit vere opinari, sed de diametro circa quod opiniones sunt, contingit vere opinari. tertio principale intentum. secundo propositum. s. ꝙ scientia & opinio non sunt eiusdem omnino, sed quodāmodo, sicut &c. quoniam scientia est alicuius quod sit tale ex necessitate, puta ꝙ homo sit id quod vere hominis est, opinio vero ꝙ sit tale, sed non ex necessitate, sed contingat aliter se habere, puta ꝙ homo sit quod non vere hominis est. & sic sunt eiusdem scientia & opinio, quia hominis, sed non oīno, quia non eadem ratione.

Corr. pcō. Non contingit simul eiusdem idem scire & opinari. probatur quoniam simul idem haberet opinionem eiusdem, aliter habendi, & non aliter habendi, quod est īpossibile, vt quòd homo esset quod vere est animal, & contingat non esse animal &c.

Corr. scđa pcō. Exclusio. In alio & alio contingit esse scientiam & opinionem eiusdem sicut dictum est &c.

Quomodo oporteat distribuere in rōnem & intellectum, & artem & prudentiam & scientiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ, illa vero ethicę speculationis magis sunt &c.

Diffō. Solertia est subtilitas quædam in non prospecto tempore mediī &c. vt videns ꝙ luna semper conuersa ad solem lumen habet, statim intellexit propter quid, quia. s. illustratur à sole. Et videns disputantem cum diuite cognouit, qa accōmodatum est. Et vidēs inimicos, amicos

A cognouit, quia inimici eiusdē. declaratur diffinitio, quoniam solers oēs causas medias videns, cognouit & vltimas. ordinatur autem medium solertis iuxta primum exemplum in syllogismo in terminis A primo: B medio: & C tertio in primo primę &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS distinguere scientiam ab alīs habitibus intellectus, tria facit. Primo distinguit ipsam & eius obiectum ab opinione & suo obiecto. Secundo circa eorum distinctionem quæstiones duas mouet & soluit vt ordinauimus, addens duas annexas conclusiones considerantes scientiam & opinionem in ordine ad opinantes & scientes. Tertio præexcusando se ad declarationē distinctionis scientiæ ab alīs habitibus intellectus de solertia determinat diffinitiue exēplariter declarans in diuersis rerum ordinibus &c.

Vera scientiæ ab opinione distinctio.

B CIrca principium capituli, vbi assignatur differentia inter scientiam & opinionem ex necessitate & contingentia &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia nō apparet verum, ꝙ scientia & opinio differant propter hoc ꝙ scientiæ obiectum sit verum necessarium, opinionis autem verum contingens, vt in litera dicitur. Exquerimur nanc̄ ꝙ multarū opinionum obiecta sunt vera necessaria, vt patet in opinionibus oppositis. De corporū cœlestium materia motibus &c. Cū enim oporteat contraditionis alteram partem esse veram, necesse est alteram veri necessarij esse, qm̄ ibi nihil contingens est &c. Secundo quia. S. Tho. in prima secundę. q. 67. expresse determinat ꝙ scientia & opinio non differunt ex parte obiecti, nec ex parte medij, sed ex parte subiecti. Aristoteles autem hic ex parte obiecti differētiam inter eas ponit &c. prima scđę, q. 67. ar. 3. c. Ad euidentiam huius dubitationis, quoniam facilis non est. Primo dicendum est absolute quid tenendum sit de differentia inter scientiam & opinionē. Dein

C de quid intendat hic Aristoteles, & quomodo. S. Tho. non dissentit ab eo. Vt autem certa cognitione percipiatur quod intendimus à quid nominis est inchoandum. Opinio vt in textu dicitur incertam cognitionē sonat. Incertam autē non ꝙ ita ambigua sit, ꝙ ad neutram partem contradictionis declinet, sed quia ita alteram partē contradictionis cognosci, vt de oppositā veritate formidet. tales siquidem nos esse experimur opinantes. Scientia autem (Extenso vocabulo) ad cognitionē principiorum īmediatorum, certam vnius partis contradictionis cognitionem sonat, adeo vt de oppositi possibilitate nulla etiam suspicio relinquat. Certitudo autē in cognitione, non nisi ex cogniti euidentia est. Infra limites siquidem intellectus & eorum quæ ipsum perficiūt discurrēdo nulla alia causa certitudinis in cognitione inuenitur, nisi prædicta. Nec mihi aliquis obīciat certitudinē fidei non esse ex euidentia obiecti. Quoniam talis certitudo non est intellectus vt sic, sed vt stat sub imperio voluntatis, propter quod fides inter virtutes intellectuales numerari non potest &c. Ex euidentia igitur cogniti certitudo intellectualis est, & consequenter ex ineuidentia incertitudo, & quoniam euidentia alicuius complexi dupliciter contingit. s. vel ex proprīs terminis, vt patet in primis principijs, & ex alicuius necessaria connexione visa, ad prima principia, ideo omnis cognitio certa, vel est circa principia ex terminis nota, vel conclusiones, in illa resolubiles, & resolutas &c. In euidentia autem alicuius complexi, quoniam per priuationem eorum quæ euidentiam faciunt, sic multipliciter etiam contingit, vt patet de suspiciōe, & ęstimatione, & opiniōe, vt. s. Tho. in prohemio huius libri dilucide docet. In opinione fit, ex eo ꝙ vel termini ipsi propositionis, vel connexio cōclusionis, ad propositiones alias, quæ certe sunt, præsefe- In prohemio huius. i. runt alteram contradictionis partem determinatam, alteram deīciendo, sed non necessario &c. Differunt ergo

scientia

scientia & opinio, penes euidentiam & ineuidentiam obiecti, ita ꝙ euidentia scientiam facit. ineuidentia autē (talis) opinionē. Notanter autem dico (ineuidentia talis) propter duo. Primo quia non oīs ineuidentia opinionē facit, sed aliqua suspicionem, aliqua existimationem, vt dictum est. Secundo quia non intelligo ineuidentiā priuatiuæ facere opinionem, sed ineuidentiam contrariæ, cum. n. omne manifestatiuum luminis rationē habeat. propter quod & ipse medius terminus lumen cōclusionis dicit. imaginor ꝙ lumen quo clarent quæcunq; cognoscunt, latitudinem nō paruam habeat. & ꝙ ſm eius diuersam participationem, diuersimode res patefiant intellectui, Ita ꝙ quædā sunt quæ tm̄ in se luminis, seu manifestatiui habent, ꝙ euidentia intellectui sunt per se, vt principia. Quædam per reductionem ad alia vt eorum conclusiones &c. quædam adeo parum habent luminis, vt ad euidentiam non sufficiat. sufficiat tn̄ ad determinationem intellectus ad vnam partem, quod est ipsum relinquere cum formidine alterius. & hæc sunt opinabilia. Quædam adhuc minus habent, ita vt nec ad vnā partem determinent. licet magis inclinent ad hanc q̄ illam, vt suspicabilia. Quædā adhuc minus &c. Talis ergo gradus luminis seu manifestatiui vel ineuidentie seu obscuritatis opinionem facit. Et qm̄ talis ineuidentia oritur q̄nq; ex natura ipsius rei cognite. qn̄. s. ipsum complexū contingens est, nullo. n. modo incōplexo contingēti inuenitur aliquid. vnde sue cōplexionis euidentia ostendi possit, qm̄ nec termini eius tale manifestatiuū esse possunt, nec aliquod medium, qm̄ contingens est. Q̄nq; aūt oritur talis ineuidentia est modica participatione luminis intellectus dum vel proprijs terminorū conceptibus vel medijs necessarijs carere contingit, vel male ordināt media, vel acies intellectus non figitur, propter phantasmatis motum &c. Ideo opinio potest esse de contingentibus, & de necessarijs, licet diuersimode: quia de contingentibus est propter ipsius obiecti naturam. quæ sciri non patit. De necessarijs aūt propter ipsius intellectus defectum. Ad Aristotelis vero intentū descendendo dicit, ꝙ quia opinabile tali ineuidētia constat, & duplex est: quoddam ex sui natura, quod. s. ex natura sua nō pōt esse euidens, vt cōplexum contingens, & quoddā ex parte intellectus, quod. s. licet ex se euidens esse possit, huic tn̄ & illi ineuidens & incertum est &c. vt cōplexum necessarium &c. ita de opinione dupliciter loqui cōtingit. Vno modo ī ordine ad ipsum opinabile ſm se. Alio modo in ordine ēt ad opinabile quo ad nos &c. Et si sustinere volumus Aristotelem locutum fuisse de opinione in ordine ad opinabile ſm se, necessariū & contingens nominaliter sumere oportet ex parte obiecti & dicendū est ſm ipsum, ꝙ opinio differta scientia. quia sciētia est veri necessarij, opinio autem veri contingētis. & cōsequēter ēt falsi, quia verū contingens mutabile est in falsum &c. & similiter cum dixit, ꝙ opinio est acceptio propositionis īmediate, non necessarie, intelligenda est contingentis &c. Si aūt sustinere volumus ꝙ sermo Aristotelis sit de opinione vtroq; modo, tunc profundius dicta Aristotelis intelligere oportet. & diligenter aduertere, ꝙ Aristoteles ineuidentiam quam diximus circumloquitur p ly contingens aliter se habere, & euidentiam per ly necessarium &c. intelligens per necessarium. necessarium in se, & in cognitione nostra (& per contingens vero) cōtingens in se. vel inapparentia &c. ita ꝙ scientia differt ab opinione in hoc ꝙ scientia est veri necessarij, vtroq; modo. i. ꝙ non solum sit necessariū, sed ēt sit visa sua necessitas. Opinio aūt est contingentis. altero modo. i. vel propositionis contingentis, vel necesse contingenter. & merito, quia malū consurgit ex particularibus defectibus, bonum aūt ex causa integra, & hic sensus est magis dignus Aristotele, qm̄ enucleat opinionis naturā. Vnde magnus Albertus dicit. ꝙ aduerbialiter accipiendū est ly. nō necessarie, cū in textu dicit ꝙ opinio est acceptio

E propositionis immediate nō necessarie. Et. S. Tho. dicit in expositione, ꝙ opinio de his est quæ accipiuntur, vt contingentia aliter se habere siue sint talia, siue non &c. Nec prætermittēdum est ꝙ opinabile accipi, seu cognosci vt contingēs potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt (contingētia) concurrat, vt cōditio cognita opinabilis, & hoc modo falsum est oportere opinabile apparere vt contingēs, nec hoc intelleximus cū diximus opinabile oportere esse contingens in apparentia saltem, qm̄ ſm hunc sensum opinio vera de necessarijs esset, non solum diminuta cognitio, sed falsa apprehēsio, qm̄ apprehēderet necessariū posse aliter se habere &c. Alio modo pōt intelligi vt contingētia concurrat vt modus cognitionis seu euidētię. Et hic sensus est verus & intētus. Verus quidem, quia opinās cōplexum sibi obiectū quātūcunq; sit necessarium in se cognoscit contingēter. i. apprehēdit tali claritate, qua videt hoc sic esse, sed nō videtur ꝙ nō possit aliter esse &c. ita ꝙ sicut ipsum cōplexum diuidit

F per necessarium & contingēs, ita ēt cognitio seu claritas eius distinguit in cognitionem per modū necessarij, & p modum contingētis, & illa vocat claritas necessaria quę ostendit sic esse & nō posse aliter esse, illa aūt contingēs quæ licet ostēdat sic esse, nō tn̄ ita quin possit aliter esse.

Intētus aūt. qm̄ per hoc vniuersaliter, & primo differunt sciētia & opinio (vt dictū iam est) quia scientia necessario attingit obiectū suum. opinio vero contingenter &c. Et ſm hoc patet quid rndēdum sit primæ rationi dubitandi. dicēdum est enim ꝙ Aristoteles distinxit opinionē & sciētiam nō ex contingētia, & necessitate obiecti absolute, sed ex cōtingentia & necessitate eorum in cognitione seu apparētia. Posset quoq; & forte nō male dici ꝙ in principio capituli. Aristoteles separauit opinabile ſm se, ab ipso ſm se scibili, & opinionem à sciētia, in ordine ad opinabile & scibile absolute, & postmodū in processu capituli insinuauit vniuersaliorem differentiā quam diximus &c. Ad id vero quod distensionē inter

G Aristotelē & S. Tho. inducit dicit ꝙ nulla est inter eorū dicta cōtradictio, qm̄. S. Tho. de opinione vniuersaliter locutus est, siue ex parte obiecti, siue cognoscentis, siue aliunde cōtingat. & dixit ꝙ nō distinguitur à scientia ex parte obiecti ſm se sumpti, quia sciētia de necessarijs est, & opinio de necessarijs esse pōt. nec ex parte medij ſm se sumpti, quia q̄nq; idem medium si clare videat cōnexū cōclusioni, facit sciētiam, & si nō ita, clare facit opinionem, sed ex parte subiecti, quia sciētia includit euidētiā absq; formidine, opinio claritatem quādam cum formidine alterius partis. quod nihil aliud est dicere, q̄ dicere, ꝙ differūt ex hoc ꝙ obiectum sciētiæ necessarium est nō solum in se. sed in sua apparētia, obiectum vero opinionis est cōtingens vel in se vel in sua apparētia, vt Aristoteles dixit, appellauit aūt. S. Tho. differētiam hāc ex parte subiecti, & nō ex parte obiecti, nec medij, quia nec ex diuersitate obiecti, nec ex diuersitate medij. vniuersaliter prouenit. sed semper est ex diuersitate tali modi cognoscendi, quæ ex parte subiecti se tenet, & quoniā formale in opinione est, ꝙ contingenter, seu cum formidine cognitio habeatur &c.

H

CIRCA illam propositionem assumptā in textu. s. ꝙ verus est intellectus & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, plura notanda sunt. Primum est ꝙ quatuor illa vera quæ ponit, dissimiliter veritatem habent. Alia enim ratione verum est, ꝙ dicitur per scientiam & intellectum & opinionem, & aliter ipsa scientia & opinio & intellectus, illud enim est verum, quia ipsum est tale. hæc vero qm̄ illius sunt cognoscitiua &c. Sed quoniam alterius negocij hoc est, alibi differendum reor. Annot.

Secundum est ꝙ notanter Aristo. dixit, & quod per hæc dicitur, & non dixit, & subiectum eorum vel aliqs huiusmodi, qm̄ res de quibus sunt huiusmodi habitus possunt considerari dupliciter. Vno modo in seipsis, & sic cum complexione careant, eo ꝙ extra animam nulla

cōplexio

cõplexio est, veritatem quoq; necesse est non habeant. Alio modo considerantur, vt stant sub secunda operatione intellectus, & sic cõplexionem quandam sortiunt, & veritatem aut falsitatem adipisci necesse est &c. Et similiter prædicti habitus habẽt duos terminos, vnũ ad quẽ proxime terminantur, & hic est complexum quoddam, quod obiectũ eorum dicit, & alterum quẽ vltimo attingunt. i. mediante illo proximo, & illa est res incõplexa, s. esse subiecti, ſm suas passiones &c. Et propter hoc dicit, q aliud est obiectum, & aliud subiectũ scientiæ &c. Quia ergo talis differẽtia in huiusmodi negligẽda nõ est. ideo Aristoteles notanter dixit q verum est (& quod p hæc dicitur) qm̃ hoc sonat, cõplexum quod obiectũ est, & nõ res ipsas absolute. non. n. dicunt res nisi ad cõplexionem reductę, nisi forte in prima operatione intellectus, quod propositum nõ impedit &c. Tertium est, q cum dicitur opinionem esse veri, vel suspensiue suscipiẽdum est, expectãdo subiectam determinationem, qualis veri sit, qa contingentis. & ideo veri & falsi &c. vel quia omnia appetunt bonum, & bonum intellectus constat esse verum, opinionem esse veri, intelligendum est per se, quoniam falsi est per accidens &c.

Annot. CIRCA solutionem secundæ qõnis. Aduertendum est, q ex ea clare habet differentia opinionis & scientiæ ex parte subiecti, quam supra diximus, qm̃ hinc habet q scientia & opinio differunt p arbitrari & nõ arbitrari. et fuit adeo intentus Aristoteles hoc in loco, vt insinuaret hanc differentiã, vt prætermisisse videatur scientiã req̃rere necessitatẽ in obiecto, dum eam tacuit, qm̃ clarum hoc erat, & (propter hoc) vt dictum est, nõ differt primo ab opinione, sed per euidentiam & ineuidentiam.

CIRCA id quod dicit in solutione primæ qõnis. s. q non de eodem penitus sunt opinio vera & falsa, & illam consequentiam, quæ ibi fit. s. si oĩno eiusdem esset opinio vera & falsa, non opinaret, qui falso opinaret. Dubitatur. quia non solum de eadẽ re, sed de eodem enuntiabili non inconuenit aliquẽ habere veram opinionem, & aliquem alterũ falsam. de hoc. n. enuntiabili epiciclos esse, cum duæ sint opiniones cõtradictoriæ oppositæ, necesse est alteram esse verã & alteram falsam. Et confirmat. quia nisi opinio vera & falsa essent circa oĩno idem sed solũ circa idem subiecto, vt in litera dicit opiniones oppositę nõ essent incõpossibiles, quia ſm diuersa respicerent vnum subiectũ &c. Ad hoc dicit, q quia opinionem esse alicuius nihil aliud est q̃ illud esse opinatũ vel opinabile: et opinionem verã esse alicuius, nihil aliud est q̃ illud opinatũ esse verũ, opinionẽ falsam esse alicuius nihil aliud est q̃ illud opinatum esse falsum, consequens est, q opinionem verã & falsam esse oĩno eiusdem, nihil aliud sonat q̃ q idem oĩno opinabile sit simul verum & falsum. Hoc autẽ cũ manifeste impossibile sit, relinquit q impossibile sit oĩno eiusdem obiecti esse opinionẽ veram & falsam, licet possit esse eiusdẽ subiecti &c. Valet aũt consequẽtia illa, quia si oĩno eiusdem obiecti esset opinio vera & falsa, veritas opinionis nõ attenderet ſm adæquationẽ, vel conformitatem ad sic esse in re, vt opinio dicit, sed consisteret in apparentia, & tunc quodcũq; appareret esset verum, & quia quilibet opinat ſm q sibi apparet, quælibet opinio esset vera. & consequẽter nulla esset opinio falsa. & cõsequenter qui opinat falso, non opinaret, sicut si nullus homo esset albus, quicũq; haberet albedinem, nõ esset homo &c. Ad argumẽtum in oppositum dicit, q cum idẽ sit iudicium de oppositione & veritate & falsitate opinionum & enuntiationum, & enuntiabilium, vt ex fine secundi perihermenias habet. Sicut impossibile est idem oĩno enuntiabile esse sibi ipsi oppositũ, ita impossibile est q de eodẽ oĩno sint oppositę opiniones &c. Sed sicut enũtiabili affirmatiuo vero, vt ibidem dicit, opponit negatiuum de eisdẽ terminis, & affirmatiuũ de oppositio, ita opinioni verę de aliquo affirmatiuo, opponuntur opiniones non de eodem, sed de negatiuo eorundem terminorũ & de affirmatiuo cõtrarij, vnde non sunt opiniones oppositę de hoc enuntiabili, epiciclos esse, sed vna opinio est cuius propriũ obiectũ est epiciclos eẽ, altera quæ dicit epiciclos nõ esse &c. Cõstat aũt q aliud enuntiabile est epiciclos esse, & aliud epiciclos non esse. Falluntur aũt in hac re minus considerantes, ex eo q non solum eiusdẽ subiecti, sed etiam prædicati cõtingit esse diuersa enuntiabilia &c. Et p hoc patet responsio ad confirmationem: quia opiniones oppositas non oportet esse circa idem oĩno obiectũ ad hoc vt sint incõpossibiles, sed sufficit q sint circa idẽ subiectum & prædicatum contradictorie, complexa vel circa idem subiectũ. & prædicata opposita. Et nota q cũ dicit opiniones oppositas seu veram & falsam, nõ esse eiusdẽ oĩno, intelligitur, vt proprij obiecti: nihil enim prohibet opiniones oppositas esse eiusdem oĩno cõsequentię, opinio nanq; arbitrans epiciclos non esse, cõsequenter destruit epiciclos esse: & sic est p se primo negatiui & quodammodo eius oppositi &c. Aduertendum quoq; est, q quia nihil refert in proposito, an circa idem subiectum opinemur contraria prædicata, an idem prædicatũ, affirmatiue & negatiue, qm̃ vtrobiq; est identitas subiecti, & non identitas omnimoda: ideo Aristoteles proposito insistens absq; distinctione dixit, eiusdem omnino non esse opinionem &c. veram & falsam.

Num eiusdem obiecti scientia & opinio esse valeat.

CIrca ipsam solutionem primæ qõnis. Dubitatur, an verum sit, q eiusdẽ oĩno obiecti non possit esse scientia & opinio &c. Videtur enim q hoc nihil prohibeat, qm̃ scientia & opinio nihil ponunt, aut positum connotant in obiecto, per quod differãt. vt ex dictis patet. qm̃ ex modo cognoscendi differunt. & si sic est nihil apparet ex parte scientiæ, aut opinionis, quod vetet eas in vnum conuenire obiectum. Et confirmatur. qm̃ experientia docet q huius enuntiabilis deum esse vnũ, cõtingit vnã rationem aliqualem habere, & demonstrationẽ non penetrare, adeo q cũ formidine alterius partis intellectus restet, alterum aũt penetrare, & tunc manifeste eiusdem oĩno erit opinio, cuius est scientia &c. Ad hoc dicitur multipliciter, ſm q multis modis contingit loqui de opinione & scientia &c. Si. n. sequendo primum sensum supraposĩtum, sermo sit de scibili & opinabili, ſm se, clara est responsio, q. s. impossibile est idem oĩno esse scibile, tam in eodẽ q̃ in diuersis, siue suppositis, siue tẽporibus. qm̃ scibile ex propria natura est enũtiabile necessarium, & opinabile ex se est contingens, & impossibile est transferre contingens in necessarium. & econuerso &c. possibile est tũ eiusdem quodammodo esse scientiam & opinionem simul. qm̃ non incõuenit circa idem subiectum simul diuersa considerare, alterũ opinando, alterũ sciendo &c. vt de se patet. Tenemus. n. de multis subiectis aliqua demonstratiue scientes illis conuenire, aliqua vero opinantes q eis insint &c. Et secundũ hunc sensum saluatur similitudo in textu adducta inter idẽtitatem veri & falsi opinabilis, & identitatem scibilis & opinabilis, qm̃ sicut ibi non erat identitas omnimoda, sed ſm subiectum, ita hic nõ est identitas oĩmoda, quia non est idem enuntiabile scibile & opinabile, sed ſm subiectum, quia cõtingit cõmunicare in subiecto opinabile et scibile &c. Et huic sensui multum fauent oĩa, quæ dicunt in hoc capitulo &c. Si aũt sit sermo de scibili & opinabili non ſm se & absolute, sed in ordine ad vnũ hoiem & simul, sic dicit, q impossibile est idem oĩno esse scitũ & opinatum, qm̃ sequeret q idẽ oĩno enũtiabile esset huic simul euidens & ineuidens, certum & incertum. necessario acceptum, & incontingenter, quod est ĩpossibile &c. possibile tamen est eiusdem quodammodo esse sciẽtiam & opinionem in eodem simul &c. qm̃ non inconuenit de eodem subiecto, puta sole, aliqua opinione puta q moueatur eccentrice, & aliqua scientia, puta q accessu & recessu causet generationẽ & corruptionem &c. teneamus.

mus. & ſm hunc quoq; ſenſum ſaluatur ſimilitudo ſupra dicta, quoniam non contingit idem enuntiabile, ſed idē ſubiectum eſſe opinatum & ſcitum ſimul ab eodē &c. & hic ſenſus a. S. Tho. ex textu ſumitur. Si autem ſit ſermo de opinabili & ſcibili non ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundem, ſed ſimpliciter de opinabili & ſcibili, dupliciter rñderi poteſt quæſtioni motæ. Primo concedēdo q̄ non inconuenit eiuſdem oīno eſſe opinionem & ſcientiā, qm̄ idem enuntiabile poteſt ab vno opinatiue teneri, et vere, & ab altero vera ſcīa haberi &c. vt experimur quotidie, & licet negare hoc ſit indiſciplinati, attamen declaratur ſequendo ſimilitudinem Ariſtotelis. Sciendū eſt nanq; q̄ ideo opinio vera & falſa non poſſunt eſſe oīno eiuſdem, quia veritas & falſitas in opinione ex eſſe rei oritur, qm̄ ab eo q̄ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa &c. Et ſic ſequereť q̄ idem oīno eſſet & non eſſet ſimul, ſi idem oīno eſſet vere & falſe ſimul opinatum &c. Certitudo aūt ſcientię, & incertitudo opinionis non vniuerſaliter oriuntur ex rerū, aut mediorum conditionibus (vt ſuperius declaratum eſt.) & ideo ſi idem oīno eſt ſcitum & opinatum, non ſequitur q̄ idem oīno habeat in ſe conditiones oppoſitas, ſed ſolum q̄ habeat oppoſitas conditiones, puta certitudinē & incertitudinem in aīa, hoc aūt non inconuenit in diuerſis hominibus, licet in eodem (vt diximus) ſit impoſſibile. Quod enim inconueniens ſequitur, ſi vnum enuntiabile mihi certum, tibi dubium eſt. Et confirmatur, quia ſicut nihil prohibet idem oīno enuntiabile eſſe notum tibi & mihi ignotū, ita nihil prohibet mihi eſſe certum & tibi incertū, certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis ſunt. Et licet hæc reſponſio ſit veriſſima, non tñ eſt hic intenta ab Ariſtotele, vt expreſſe patet in litera. Nec putet quiſq; hoc eſſe contra Ariſtotelem. qm̄ verum vero non eſt contrarium. vt dicitur in ſecundo Perihermenias. Et quod ipſe dixit verum eſt, & quod nos &c. diuerſimode, vt ex præcedentibus patet. Nec obſtat q̄ eius ſimilitudinem in diſſimilitudinem verteri mus, qm̄ ſimilitudo eſt & nō idētitas, īmo & hoc ipſum confert diſcretioni eiuſdem, vt ſciatur in quo aſſimilatio fit, & in quo non &c. Poſſet forte aliter dici, loquendo ēt de opinabili & ſcibili vniuerſaliter, & ſimpliciter, q̄ opinio & ſcientia non ſunt eiuſdem oīno, ſed quodāmodo, quia licet ſint eiuſdem enuntiabilis, tñ illud enuntiabile non eodē modo ſe habet vt relatum eſt ad ſcientiā, & vt relatum ad opinionem, qm̄ vt reſpicit opinionem, induit rationem contingentis, vt aūt reſpicit ſcientiam, habet rationem neceſſarij. Sed hæc rñſio licet ſit vera, non tñ videtur textui conformis. Tum quia titulus dubitationis ab Ariſtotele motę eſt. an iſtę denoīationes. ſ. ſciri, & opinari, poſſint idem denoīare, an non, & rñſio eius eſt, q̄ non denominant idem oīno, ſed idem ſm ſubiectum &c. iſta autem rñſio vltimo inducta dicit idem oīno enuntiabile denominari ſcitum & opinatum &c. Tum quia diuerſitas illa, quā ponit dicta reſponſio, non eſt diuerſitas varians obiectum, ſed tm̄ eſt diſtinctio modi attingendi idem obiectum &c. Diſtinctio. n. eiuſdem enuntiabilis, per hoc q̄ induit ratione contingentis, vel habet rationem neceſſarij eſt diſtinctio ſm modos quos in aīa habet qui obiectum non variant. Ariſtoteles autē expreſſe vult varietatem obiecti eſſe inter ſcitum & opinatum &c. Poſſet tñ hæc reſponſio palliari dicendo, q̄ licet non ſit hic diſtinctio obiectorum abſolute, eſt tamen diſtinctio obiectorum in eſſe cognito, & q̄ omnia quæ Ariſtoteles dicit de diuerſitate obiecti, intelligenda ſunt vniuerſaliter loquendo in eſſe cognito. Voluntaria tñ videtur expoſitio magis q̄ textus interpretatio, eo q̄ ſimilitudo adducta in textu non habet locum, & verba Ariſtotelis ibi dicentis, q̄ ſcientia & opinio ſunt eiuſdē, quia hominis, & non oīno eiuſdem, quia ſcientia eſt veri hominis, opinio non veri hominis, ſaluari non niſi ex torte videntur, poſſet nanq; dici, q̄ ſimilitudo tenet quo

E ad non omnimodam identitatem, ſed non quo ad modū non identitatis. & q̄ illa verba intelliguntur de eo, quod non eſt homo in eſſe cognito, ſeu ſm apparentiam, vt dictum eſt, ac ſi dixiſſet q̄ ſcientia eſt neceſſarij, apparentis neceſſarij, & opinio apparētis cōtingentis &c. Quicquid igiť intenderit non eſt inutile cognouiſſe, & hanc rñſionem, qm̄ vera & principali intento proficua, multa expreſſit &c. Ad rationes ergo in oppoſitū non oportet aliter reſpōdere, qm̄ loquendo de opinione & ſciētia ſimpliciter, verū eſt, q̄ eiuſdē oīno obiecti eſſe poſſunt, ſed non eodem modo, vt ex tertia & quarta reſponſione patet. nec hoc negauit Ariſtoteles, & ſi negaſſet falſum dixiſſet, loquēdo autem de opinione & ſcientia, ex meritis obiecti, ſic eſt impoſſibile eſſe eiuſdē, vt prima reſponſio dicit, & ſimiliter loquendo de eiſdem in eodē ſimul, vt ſecunda rñſio dixit &c. quarum alteram, vel vtranq; Ariſtoteles inſinuare voluit &c.

CIRCA concluſiones illas correlarias, Aduertēdum Anna
F eſt primo, q̄ quia Ariſtoteles in eis expreſſe ponit differentiam inter idem opinari & ſciri ab eodem homine, & diuerſas, in eodem tempore, & diuerſis, primam reſponſionem à ſe expellere videtur: quoniam ſi opinabile, non eſt idem omnino quod ſcibile, ideo quia opinabile eſt in ſe contingens, & ſcibile neceſſarium, & ideo eſt quodāmodo idem, quia idem eſt ſubiectum vtriuſq;, ſicut nec reſpectu vnius hominis, ita nec reſpectu plurium contingit, idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, & ſicut reſpectu plurium contingit idem ſm ſubiectum eſſe opinatū & ſcitum, ita reſpectu vnius, poſſum enim ego opinari aliquid de deo, ſcire aliquid de eodem, & ſimiliter eſt reſpectu eiuſdem temporis diuerſi. Sicut enim impoſſibile eſt idem oīno eſſe ſimul neceſſarium & cōtingens, ita & ſucceſſiue, quia non fit mutatio de contingenti in neceſſarium, nec econuerſo. & ſimiliter idem ſubiecto eſſe neceſſarium & contingens ſm diuerſa ſimul, nulla repugnantia eſt &c. Et ſic nullam differentiam facit ad idem
G eſſe opinatum & ſcitum, pluralitas ſuppoſitorum vel tēporum. cuius oppoſitum Ariſtoteles hic dicit, propter quod ſola ſecunda reſponſio textui conformis videtur, quoniam vt ex ea patet, multū refert an ab vno, an pluribus, an ſimul, an diſtinctis temporibus idem omnino ſit opinatū & ſcitum, licet nulla differentia ſit, an ab vno vel pluribus ſimul vel ſucceſſiue idem quodammodo ſit opinatum & ſcitum &c. propterea quando in textu dicitur q̄ alio vnumquodq; eſſe contingit eiuſdem. ſicut dictum eſt. ly (ſicut dictum eſt) non refert ly eiuſdem, qm̄ non eſt ſenſus, q̄ in alio cōtingat idem quodāmodo eſſe opinatum & ſcitum, ſed q̄ in alio contingit idem omnino eſſe opinatum & ſcitum, ſed refert totam concluſionem quæ ex dictis ſequitur &c. Si quis tamen pro reuerentia Ariſtotelis, cui etiam, quæ nunquā actualiter cogitauit, vera tamen à poſterioribus attributa ſunt. quantum congrue poſſet adaptare reſponſionem textui ſaluabitur, iſta nunc dicta differētia, inter vnum & plures opi
H nantes. Dixi autem pro reuerentia Ariſtotelis, qm̄ minus dignum Ariſtotele videtur, q̄ particulariter determinauerit quæſtionem hanc, & iuxta quartam reſponſionem vniuerſaliter fit deciſio &c. Poſſet tamen aliter inducendo has cōcluſiones, perſpicacitas Ariſtotelis ſaluari, tenendo primam reſponſionem in præcedenti dubio poſitam eſſe intentam ab eo. & dicendo, q̄ primo ſoluit quæſtionem intuendo opinabile & ſcibile ſm ſe, ſeu ex parte obiecti, & deinde in his concluſionibus locutus eſt de opinabili & ſcibili in ordine ad vnum vel plures ſimul vel ſucceſſiue. Aduertendum eſt ſecundo q̄ licet prima concluſio correlaria, iuxta ſecundam reſponſionem ſit concluſio principalis, & non fuiſſet ſeparanda à ſuperioribus, vt tamē via detur facilior ad ſupradicta, ſeparauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Ariſtoteles vnitatis & pluralitatis, opinantium, ſimpliciter vel ſm tempus &c.

In fine.

Num

Num idem enuntiabile sciri & opinari simul ab eodem possit.

CIrca hanc partem occurrit dubium. An verum sit vniuersaliter, ꝙ impossibile sit idem omnino enuntiabile opinari & sciri ab eodē simul &c. Videtur enim ꝙ non sit vniuersaliter verum. primo quia nihil prohibet idem enūtiabile ab eodem simul teneri per medium contingens, et per medium necessarium, vt continue experimur in scientificis processibus, vbi probabilia necessarijs annectuntur, opinio autem & scientia in hoc differunt, quia illa per medium contingens, hæc per necessariuim est. ergo &c. Secundo quia contingit eidem enuntiabili necessario ab eodem assentiri simul per duo media, quorum vnum est vere necessarium, & alterum est contingens, existimatum tamen esse necessarium: et tūc cum assensus per vere necessarium sit scientificus, per apparens autem necessarium sit opinatiuus, sequitur in eodem simul esse scientiam & opinionem eiusdem omnino &c. Casus est possibilis, & omnia assumpta manifeste sunt vera præter hoc ꝙ assensus per medium contingens apparens necessarium sit opinatiuus & hoc probatur. Quia si talis assensus non est actus opinionis assigneꝛ cuius habitus actus sit, & nisi quis fingat aliquem alium habitum ab his quos in intellectu posuit Aristoteles non inueniet nisi id quod dictum est. ergo &c.

Tertio, quia si aliquid impediret opinionem & scientiam eiusdem esse in eodem simul, hoc esset oppositio euidentis & ineuidentis, certi & dubij. Quæ est inter opinionem & scientiam. Sed hoc non impedit, quoniā medium necessarium & contingens possunt dupliciter inueniri. Vno modo seorsum causantia suos proprios effectus. Et sic circa idem causant assensus conditionum incompossibilium. Quia vnus est certus, & alius dubius. Et hoc modo clarum est ꝙ scientia & opinio eiusdem in eodem non sunt. Alio modo inueniuntur simul causantia vnicum assensum certum & nullo modo dubium. Qui ratione medij probabilis opinatiuus ratione medij necessarij scientificus est, & sic vnus assensus erit vtriusque habitus simul, opinionis scilicet & scientiæ &c. Quòd autem hæc distinctio non sit fictitia declaratur exemplo, sol & candela accensa, si sumantur vt seorsum causantes lumina, sic causant lumina conditionum incompossibilium, quia ille causat lumen clarum, hæc obscurum. Impossibile est enim idem lumen esse clarum & obscurum. Si autem medium illuminatum illo lumine obscuro recipiat solem, tūc simul sol & candela causant vnum numero lumen, & duo agentia partialia. Clarum est enim ꝙ candela non definit tunc illuminare. Similiter his se habent opinio & scientia. Quare simul possunt esse in eodem &c. Ad hæc dicitur. præmittendo ꝙ non est præsentis intentionis discutere an simul contingat actualiter opinari & scire idem, ita ꝙ non inquirimus an intellectus possit habere simul plures actus circa idem. Sed sufficit nostro proposito an simul possimus habere habitum opinionis & scientiæ circa idem omnino. Et ad hoc dicitur cum Aristotele ꝙ non, & ratio est, quia cum opinio & scientia circa idē opponantur primo secundum certitudinem & incertitudinem ex parte subiecti, non medij, neq; obiecti, & impossibile sit opposita secundum id in quo opponuntur adunari, non potest fieri vt opinio & scientia eiusdem omnino sint in eodem subiecto simul &c. Quòd enim opinio & scientia opponantur secundum certitudinem & incertitudinem ex textu patet: quòd autem talis certitudo & incertitudo vniuersaliter se teneant ex parte subiecti, & non obiecti nec medij declaratur. primo ꝙ non ex parte obiecti, quia de eodem omnino enuntiabili contingit esse opinionem & scientiam in diuersis (vt diximus) & tunc est manifestū ꝙ æqua est certitudo obiectalis vtriusq;. Deinde ꝙ non ex parte medij. Tum quia non omnis opinio est per medium, sed contingit opinionem esse propositionis immediatę, vt in textu dicitur, & consequenter ex parte medij non potest vniuersalis differentia assignari inter opinionem & scientiam. Propter quod Albertus dicit, ꝙ notanter Aristoteles dixit opinionem esse acceptionem immediatę propositionis, vt sciamus à fortiori ꝙ & mediata & immediata sub opinione cadunt. Tum quia contingit per idem medium in altero debilioris ingenij fieri opinionem, & in altero sciētiam. Et tunc certitudo medij æqua est in vtroq;, quia idem est &c. Vltimo ꝙ sit ex parte subiecti. Tum propter sufficiētem diuisionē. Tum ex quid nominis ipsius opinionis. Omnes enim tunc nos opinari arbitramur & dicimus, quando in intellectu nostro formido aliqua remanet alterius partis vndecunq; veniat formido illa, quæ nil aliud est q̄ non plena determinatio intellectus ad hanc partem, & tunc scire arbitramur & dicimus, cum absq; formidine alterius partis alteram certam intellectus (non voluntas) habet &c. Ad argumentum vero primum in oppositum dicitur, ꝙ licet contingat idem enuntiabile cognoscere simul per medium contingens & necessarium, non tamen contingit illud simul opinari & scire. Non enim distinctio ex parte medij sufficit ad distinctionem opinionis & scientię, sed exigitur, vt dictum est, incertitudo ex parte subiecti. Et aduerte, prout dicit. S. Tho. tertia parte. q. 9. articulo tertio, ꝙ sicut in generatione substantiæ formam antecedunt dispositiones, & in aduentu formæ corrumpuntur & firmiores concomitantur, ita in processu scientifico opiniones per probabilia media precedunt demonstrationem secundum quam introducitur scientia, & in aduentu scientiæ desinunt quidem opiniones, sed concomitantur firmiores existimationes per illam & media probabilia. Habentes enim media demonstratiua facilius & firmius probabilia coniectamus & possidemus. Et hoc notandum est non parum, quoniam liberat à laqueo venantium &c. Ad secundum dicitur admittendo casum, sed negando ꝙ assentire per medium contingens existimatum necessarium sit actus opinionis. Et cū quęritur, cuius ergo habitus actus est: dicitur ꝙ est actus ignorantię prauę dispositionis, & non oportet fingere nouum habitum. Ad tertium dicitur ꝙ illud argumentum si aliquid concludit, concludit id quod diximus in responsione ad primum, ꝙ scilicet simul per medium probabile & necessarium assentire contingit. Et exemplum & declaratio adducta nihil aliud indicant, quoniam claritatem & obscuritatem medij cōcernunt. Sed ex hoc non sequitur. ergo opinio & scientia stant simul. Quoniam iam declarauimus ꝙ obscuritas & claritas secundū quas differunt scientia et opinio ex parte subiecti se tenent. Argumentum autem procedit ac si se tenerent ex parte causæ. Quapropter dicta (à Durando) in illo argumento quo ad distinctionem illam & exemplū sint in declarationem & robur eorum quę diximus in responsione ad primum &c.

3.p.q.9. arti.3. ad 2.

CIRCA vltimam partem capituli aduertendum est ꝙ Aristoteles solertię & opinionis & intellectus tantum meminit de scientia tractans, reliquorum habituum differentias alijs relinquens. Fecit autem hoc quoniam intellectus principium est scientiæ quæ conclusionem respicit, opinio autem & principiorum & conclusionum est. Solertia autem medij coniectatrix est, à natura initiū sumens & ab exercitio promptitudinem. Reliqui autē habitus extranei à scientiæ proposito sunt. Annot.

Commentariorum Thomę de Vio Caietani super librum Primum Posteriorum analyticorum. Finis.

ARISTOTELIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS,

Cum Thomæ de Vio Caietani clarissimis Commentarijs.

De quæstionibus, quot & cuius sunt. Cap. I.

QVæ quærũtur sunt æqualia numero ijs, quæcũq; scimus. quærimus autem quatuor, quod, propter quid, si est, qd est. cũ enim vtrum hoc, aut hoc insit, quærimus in numerum ponentes, velut vtrum deficit Sol, aut non, ipsum q̃ quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus q̃ deficit, cessauimus, & si à principio sciremus, q̃ deficit, non quæreremus vtrum. cum autem scimus ipsum q̃, tunc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, q̃ deficit, & q̃ mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus hæc quidem sic. Nonnulla vero alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Si autem est aut nõ, simpliciter dico, sed non, si albus est, aut non. Cum vero cognouerimus q̃ est, quid est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut quid est homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quærimus q̃, aut si est simpliciter, an est medium ipsius aut non est? quando autem cognoscentes, aut q̃, aut si est, aut q̃ in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter qd quærimus, aut quid est, & tunc quærimus quid est medium. Dico autem q̃, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidẽ, an deficit Luna, aut augetur? si enim est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox. Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium, causa enim est medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, anne deficit? anne est aliqua causa, aut non? post hæc, cum cognouerimus, q̃ est aliqua, quid igitur est hæc quærimus. Causa enim est q̃ sit non hoc, aut illud, sed simpliciter substantia, aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ per se, aut secũdum accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triangulum, ipsum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatẽ, si in medio, aut non: in omnibus nanq; his manifestum est, q̃ idẽ est quid est, & propter quid est. Quid est defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obstructionem. propter quid est defectus? aut propter quid deficit Luna? eò q̃ deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid consonat acutum graui? eo q̃ rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid est cõsonare acutum & graue? nunquid est in numeris ratio ipsorum? cum autem acceperimus, q̃ est, quæ igitur est ratio, quærimus. Quòd autem est medij quæstio, significant, quorumcũq; medium est sensibile, quærimus enim cũ non sensimus, velut de eclipsi si est, aut non: si vero essemus supra Lunã, non vtiq; quæreremus neq; si sit, neq; propter quid, sed simul vtiq; manifestum esset: ex eo enim quod sentitur, & vniuersale nobis factum est scire, sensus nanq; est, q̃ nunc obstruitur, manifestum enim est q̃ nunc deficit, ex hoc autem factum vtiq; fuit vniuersale. Quemadmodum igitur dicimus, quid est scire, idem est, & propter quid est, hoc vero simpliciter & non inexistentium alicui, aut inexistentium, vt q̃ duo recti sunt, aut q̃ maius, aut minus est. Quòd igitur omnia, quę quęruntur, est medij quæstio, planum.

Summa huius capituli hæc est.

QVæstiones sunt æquales numero his quæ vere scimus. Declaratur: quoniam quæsita sunt quatuor: Quia, propter quid, si est, quid est. Prīa ꝓba

Ipsum quia tunc quæritur, cum ponentes in numerum quærimus vtrum sit hoc, aut hoc, vt vtrum sol deficiat, aut nõ. Declaratur ex duobus signis. primum est, quoniam inuento quia deficit, pausamus: secundum est, quoniam si à principio notum fuisset, quia deficeret, nõ quæreremus vtrum &c.

Ipsum propter quid quæritur scito quia, vt scito q̃ luna deficit, propter quid quærimus.

Ipsum si est quæritur, cum quęrimus, si est aut non est simpliciter, & non cum quærimus si est albus aut non, vt si est, aut non est centaurus, aut deus &c.

Ipsum quid est scito qm̃ est quærit, vt quid est deus, quid est homo. Quæsita ergo & scita hæc & tot sunt. Scīa ꝓba

Contingit in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium. Declaratur hoc. Primo quoniam cum quæritur quia, aut si est simpliciter, quærimus vtrum sit medium ipsius aut non. Cum autem cognito quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, propter quid est, aut quid est quæritur, Quærimus quid sit medium &c. Probatur deinde hoc idem, quoniam in omnibus istis quæritur causa, causa autem medium est. Declaratur hoc primo in compositis quæstionibus, quoniam quærendo vtrum luna deficiat, an sit aliqua causa defectus quęritur: & hoc scito quid sit causa illa, propter quid inuestigatur quærendo &c. Deinde vniuersaliter quia causa tam essendi substãtiam simpliciter q̃ non simpliciter, sed essendi aliquid eorum quæ sunt per se, aut secundum accidens medium est. Confirmatur hoc idem quoniam in omnibus his quid et propter quid idem est. Probatur. quoniam idem. i. quid passionis respondetur vtriq;, vt patet de defectu lunæ & consonantia. Dicitur hæc secunda pars confirmationis in exemplis consonantię. Et aliter in textu non habetur. Et similiter quia, & si est idem sunt. Quærere nanq;, quia, est quærere an sit, quid illius prædicati, vnde & hoc accepto quid est illud, quæritur.

Omnis

Omnis quæstio est mediꝫ. Probatur signo, qm̃ medio existente sensibili si non sentiē quærimus. Si aūt sentitur non quærimus si est, neq; ꝓpter quid, vt patet de eclipsi lunę. Si enim essemus supra lunam neutrū quęreremus. Sed simul manifestum esset. Ex sensu quidem singulariter et intellectu accipiēte ex singulari sensato vniuersale. Sicut ergo diximus, idem est scire quid est, & propter quid scire, hoc autem aut est simpliciter, aut eorum quæ insunt &c.

Series autem hæc est.

DEMONSTRATIONIS natura declarata, qm̃ ipsam exprimorum principiorum & mediꝫ præexistenti cognitione procedere dictum fuit: intendens in hoc libro de his determinare à medio inchoans intendit in hoc capitulo omnia scibilia & dubitabilia ad mediꝫ scientiam & dubitationem reducere. Et ideo à quæstionibus merito exorsus est. & in prima conclusione tam earū q̃ quæsitorum numerum ponit. In secūdo vero ad duas mediꝫ quæstiones omnes reducit. In tertia autem ad medium absolute omnes tendere declarat.

Num tot sint quęstiones scibiles quot sunt scita.

CIrca primam conclusionem & dicta in ea multiplex dubium occurrit. Dubitaē enim primo circa ipsam conclusionem, quia maior numerus videtur quæstionū numero vere scitorum seu scibilium (nihil enim distat in ꝓposito inter vere scibile & vere scitum.) Quæstiōes siquidem in textu dicitur, sunt quatuor, vere autem scita duo tantum sunt. s. quia, & propter quid. Quod sic probatur, quoniā per ly (vere scitum) aut intelligitur idem quod per demonstrationem notū, aut intelligitur idem quod certitudinaliter cognitum. Non enim potest dici q̃ sumitur hoc secundo modo, quia sic maior esset numerus scitorum q̃ quæsitorum, quia principia prima hoc modo scita sunt, quia certissime cognita, & tamen ipsa non sunt dubitabilia. Relinquitur ergo vt sumatur primo modo, & tunc probatur intentum, quoniam quod quid est non scitur per demonstrationem. Tum quia immediate inest diffinito. Tum quia ad primam operationem intellectus per se pertinet. Tum quia præsupponitur in demonstratione, vt in principio primi dictum est. Quæstio quoq; an est, per demonstrationem sciri non potest, quoniam præcognoscere & prædeterminatam esse ipsam oportet, vt demonstratio fiat. Omnis enim scientia, vt in principio primi dictum fuit, & Commentator infinities replicat, supponit suum subiectum esse.

Secundo dubitatur circa declarationem quæstionum asignatam à. S. Tho. Dicit enim ibi duo ambigua. primum est, q̃ quæstio quid est, est quæstio de enuntiatiōe secundi adiacentis: hoc aūt falsum videtur, quia quæstio quid, aut quærit de complexo, aut de incomplexo. Si de complexo, constat q̃ quærit complexum in quo diffinitio prædicatur de diffinito. Talis autem complexio ad enuntiationes de tertio adiacēte pertinet, vt de se patet. Si vero de incomplexo, neq; ad secundū, neq; ad tertiū adiacens. talis quæstio pertinet, qm̃ incomplexum, nec esse, nec nō esse dicit. Secūdum est q̃ conclusiones ille s. quia, & propter quid. ideo dicuntur ponentes in numerum, quia quęrunt de compositione duorum, scilicet subiecti & prædicati. hæc enim ratio si bona est à pari quęstio an est ponit in numerum, quia quærit de compositione prædicati cum subiecto. Cum enim quærit, an centaurus sit, nihil aliud quæritur, nisi an existentia insit centauro.

Tertio dubitaē circa quæstionē an est. Quod esse quærat, quoniā esse. vt in quinto metaphysicę dicitur est duplex. Quoddam quod est actus entis. i. ipsa existentia rerum, & quoddam quod consistit in ipsa veritate propositionis. Et vt Cōmentator. 5. metaphysicę dicit. Expositores istius quęsiti propter hoc duplex esse diuersimode exponunt. Si enim quæstio an est quærat de ipsa rei existentia, tunc sequitur q̃ quærat de non necessario, quoniam ſm veritatem metaphysicalem ab antiquis prolatam & vere doctis posterioribus approbatam nullius quidditatis cum sua existentia connexio est necessaria simpliciter, excepta ipsa primæ causæ essentia. potest. n. intellectus absq; contradictione intelligere componēdo quamcūq; posteriorem naturam cum nō esse &c. Si aūt quæratur de esse quod significat veritatē ꝓpositionis. i. an iste ꝓpositiones sint vere, centaurus est, decima sphera est &c. Tunc sequitur q̃ scientia non sit de rebus, sed de propositionibus, & q̃ præcognitio quia est, non sit nisi de esse ꝓpositionis, cuius oppositum in primo ostendimus. Et frustratur omnis intentio quærentium. Non enim quærimus vt ad propositionum notitiam veniamus, sed vt res ipsas esse cognoscamus, vt patet cū quæritur. an substantiæ separate sint.

ca. i. in solutiōe secūdi dubij circa tex. c. 2.

Quarto circa eandem quæstionem dubitatur, cuius esse quærat, an subiecti, an passionis, an vtriusque. Si enim dicatur q̃ quærit, an subiectum sit, statim obstat omnē scientiā & consequēter demonstrationē quæ sine scientia nō est, supponere subiectū suū esse, qm̃ de subiecto præsupponitur quid & quia. Si aūt dicatur q̃ quęrit esse passionis, superflue ponit quæstio quia est, qm̃ ipsa quærit de esse passionis, qm̃ esse passionis est inesse, qd illa inquirit. Si dicatur q̃ quęrit esse vtriusq;, & q̃ differt à quæstione, quia est, quoniā quia est quærit de passione tantum, an est vero de vtroq; obiicitur, tum quia eiusdem quæsiti non debent esse plures quæstiones, Tum quia Aristoteles in textu loquens de quæstione an est, subiecti exempla dedit scilicet de deo, de centauro, de terra, de luna.

Quæstio an est cuius eē quęrat, subiecti, an passiōis, vel vtriusq;.

Quinto dubitatur cōmuniter circa qaæstiones quid est, & quia est, an quærere de prædicatis quæ sunt partes diffinitionis, sit quæstionis quid, aut quia. videtur nāq; q̃ quæstio quia est, quærat de singulis prædicatis quidditatiuis, qm̃ quæstio de tertio adiacente est quęstio quia (vt. S. Tho. expresse hic dicit.) Quęrere autē an homo sit aīal, vel an sit substantia, est quæstio de tertio adiacente, vt patet. ergo &c. Ex altera aūt parte videē q̃ sit quæstionis quid, qm̃ illud quod rēdetur conueniēter ad interrogationem factā per quid, quæritur per quæstionem quid. Oportet enim rēsiones quæstionibus ꝓportionales esse. Constat autem ex Aristotele & Porphyrio q̃ genus prædicatur in quid de specie, & reddit quærenti quid de specie. igitur &c.

Quæstio qd est & quia quæ nam p̄ dicata quærat.

prīo topi. capi. 4. in capi. de genere.

Sexto dubitatur circa quęstionem quid est, an quęrat de complexo vel incomplexo. hinc. n. videtur q̃ quærat de complexo, quoniam quærit de scibili. Scibile aūt non est nisi verum quod in enuntiationis cōplexione cōsistit. Et confirmatur ex verbis. S. Tho. dicentis hic, q̃ qa sola enuntiatio est scibilis, consequenter sola ipsa est quæribilis &c. Inde autem apparet q̃ quærat de incomplexo, quoniam id quærit quo inuento cessat. Inuenta aūt diffinitione clarum est q̃ non quærimus quid, diffinitio igitur quæriē. Diffinitio vero vt in primo habitum est, non dicit esse vel non esse, ergo &c.

Quæstio qd est num termineē ad in cōplexū, vl cōplexū.

T. c. 25. Caꝑ. 2.

Septimo circa omnes quæstiones absq; argumentis dubitatur quomodo inter se, & à præcognitionibus differant.

Quęstiones qūo à p̄cognitiōibus distīguant.

Octauo & vltimo. iterum proponitur quæstio omissa in principio primi, an omnis scientia supponat suum subiectum esse ita q̃ nō probet illud esse. Videtur enim q̃ subiectum esse probari possit in scientia cuius est subiectum. primo quia omnis scientia potest vti demonstratione quia. & propter quid. ergo potest demonstrare suum subiectum esse à posteriori. Antecedens patet, qa sicut per causam probatur effectus propter quid, ita eō uerso per effectum demonstratur causa quia. Consequentia ꝓbatur, quoniam subiectum est causa aliquorū

Num q̃is scientia supponat suum subiectū eē circa. t. c. 2. Dubio. 4.

in illa scientia, & consequenter cum ex effectu possit à posteriori concludi causam esse, sequitur subiectum esse formaliter demonstrabile.

Et confirmatur inductione, quoniã in libro Elenchorum, probatur syllogismum sophisticum esse per simile. & Priscianus in libro constructionum ostendit orationem constructam esse &c.

Cap. 1. Ad primũ dubiũ dicit dupliciter. primo ꝙ Aristoteles accepit vere scitũ neutro illorũ modorũ, sed intellexit vere scitum idem quod inuestigatione certum, vt per ly (certum) distinguatur ab opinato, & per ly (inuestigatione) distinguat̃ à principijs à natura inditis. & sic claudit in se omnia dubitabilia quæ possunt per certitudinẽ cognosci, siue per demonstrationem, siue non. & cõsequenter notitia ipsius quod quid est &c. Ad id vero quod additur de quæstione an est, dicitur ꝙ non est verum vlr ꝙ omnis demonstratio supponat eius subiectum esse, vt in primo dictum fuit & infra declarabitur, & ꝓpterea stat

Cap. 1. ꝙ sit prẽcognitio respectu demonstrationis terminantis quæstionem quia est. vel propter quid. & sit conclusio respectu anterioris demonstrationis terminantis q̃stionem an est &c. Dicitur secundo ꝙ per vere scitũ accepit per demonstrationem cognitum. Sed cognitum per demonstrationem non vniformiter sumendum est, qm̃ aliquid cognoscitur proprie per demonstrationẽ, vt conclusio, & aliquid minus ꝓprie, vt mediũ quod est ipsum quod quid est, quod per demonstrationem quodammodo cognoscitur, vt infra dicetur. Vnde Albertus dicit ꝙ vere scita hic dicũtur ea quæ per demonstrationem, vel in demonstratione cognoscimus.

infra. c. 7. 1.

Ad secũdũ dubium. Ad secundum dicitur. ꝙ duplex ista distinctio harum quẽstionum. s. in simplices & compositas non ponentes in numerũ, & ponentes in numerum non est ita accipiẽda, vt eodem modo quælibet simplex sit simplex, nec eodem modo quelibet composita sit composita. Simplices enim quæstiones cum sint, an est, & quid est. si ex parte rei quẽrite simplicitatẽ sumis dissimiliter simplices sunt, quæstio nãꝙ quid est ideo simplex est, quoniam purum & immistum quid est, quærit, quæstio vera an est, ideo simplex est. quoniam esse rei simpliciter. i. absꝙ aliqua additione quærit. Quærendo enim an centaurus sit. non quæritur. an centaurus habeat esse tale vel tantum &c. sed absꝙ additione. an habeat esse. Si autem ex parte modi quærendi simplicitas sumatur, dissimiliter quoꝙ simplices inueniũtur: quoniam quæstio an est. per modum enuntiationis simplicis exercetur. & enũtiationem simplicem proponit. & patet cum quẽritur, si centaurus est: quæstio vero quid per modum enuntiationis simplicis exercetur, sed eam non proponit. Cum enim quæritur quid est homo, non proponit discutienda simplex enuntiatio, sed incomplexum illud, puta homo. formatur tamen talis quæstio per modum simplicis enuntiationis (absꝙ prẽterito. s.) vt patet. Eodem modo est dicendum ex parte compositarum quæstionum. s. quia est, & propter quid est. Si enim ex parte rei compositio spectetur, quæstio quia est, ideo cõposita dicitur, quoniam ad dua rum rerum compositionem quærendam inuenta fuisse videtur, & semper cõpositionem extremorum directe quærit, & realem cõpositionem eorum quærere permittitur. Quæstio vero propter quid non quæstio cõposita dicitur, quia cõpositionem directe quẽrit, sed quia cõpositionis causam postulat. Ex parte quoꝙ modi quærẽdi, quæstio (quia) duorum mediam inquirit cõpositionem, qm̃ exercetur per modũ enuntiationis de tertio adiacente & illam ꝓponit, vt patet, cum quẽrit, vtrum homo sit perfectissimum aĩalium. Quæstio vero (propter quid) qm̃ causam talis cõposite enũtiationis quærẽdo ꝓponit.

Altera quoꝙ distinctio in ponentes in numerũ, & nõ ponentes in numerum, eodem quoꝙ modo distribuit. Simplices. n. propter supradictas causas non ponunt in numerum, & cõposite propter antedictas quoꝙ ratiões

E in numerum ponunt, ponere. n. in numerum in ꝓposito nihil aliud est, cꝫ q̃rere de duorũ adunatione, vt. S. Tho. exponit. vel quærere de esse subiecti non simpliciter, sed tali, vt Alpharabius & Auicenna exponunt vtrũꝙ autẽ horum simplicitati & cõpositioni supradictis proportionabiliter rñdet vt facile deduci potest. Ad primã dubitationem ergo in oppositum dicit, ꝙ. S. Tho. nõ dicit quæstionẽ quid quærere enuntiationẽ de secundo adiacente, sed tm̃ dicit ꝙ simplices quæstiones referuntur ad primum modum enuntiationis. ista autem relatio quo ad quæstionem an est, clara est, quo ad quæstionẽ vero quid est, potest accipi & pro relatiõe similitudinis, quia quæstio quid ad mdoum simplicis enuntiationis exercetur, vt dictum est, & potest accipi pro relatione consequentis ad præcedens, qm̃ sicut quæstio ꝓpter quid sequitur quæstionem, quia est, ac per hoc pertinet ad enuntiationem de tertio adiacente, ita quæstio quid sequit quæstionem an est, ac per hoc respicit enuntiationem de secundo adiacente. Potest quoꝙ accipi pro relatione proprię causæ ad ꝓprium causatum, qm̃ sicut (quæstio propter quid) causam enuntiationis de tertio adiacente quę rit, ita quæstio (quid) causam enuntiationis de secundo, licet hoc non faciat ex modo quærendi, & his duabus relationibus attestatur Auerrois in hoc loco, ex malo ergo intellectu. s. Tho. procedit obiectio prima. Ad secundam vero dicit ꝙ ratio illa est optima ex modo quẽrendi sumpta, nec habet locum in quæstione de secundo adiacente, qm̃ fm formam enuntiationis simplicis nulla media compositio inter duo ponitur. fm vero tertium adiacens duorum compositio quæritur, qm̃ (ly est) compositionem importans, inter duo mediat. Ad tertium dicitur. ꝙ quæstio an est. quærit de vtroꝙ esse diuersimode, qm̃ ipsam existentiam rei quærit, vt terminum vltimo formaliter quæsitum, veritatem autem propositionis quærit, vt terminum fm quid seu medium. Inquirentes nanꝙ, an centaurus sit nuncꝫ desistimus quousꝙ cognoscamus centaurum habere existentiam. Et qm̃ ad hoc non peruenitur nisi media compositiõe intellectus, cuius veritas ex eo ꝙ res est vel non est, resultat. ideo ẽt sub eadem inquisitione cadit, an illa propositio sit vera. centaurus est. Veritatem siquidem huius intueri est cognoscere centaurum esse.

Cap. 1.

prio p. cap. 3. Ad tertiũ dubium.

Sco. 1. q. 1. in cipio.

Ad q. dubium

A primo vero eorum quæ obijciuntur in oppositum dicitur ꝙ essentias rerum existere potest accipi dupliciter. Vno modo absolute. Et sic fm veritatẽ sub demonstratione non cadunt categorica, quoniam res non necessario existunt, & causa existentie earum est liberalitas primæ causæ, quæ necessitari simpliciter nõ põt &c. Alio modo præsuppositio vniuerso, & sic necessariũ est species oẽs esse, & consequenter demonstrari potest eas esse. Cuius signum est ꝙ cum demonstratur intelligentias esse, ex colligatione quam habent cum orbibus &c. ostenditur, & similiter cum demonstratur, spherã ignis esse, ex ipsa vniuersi perfectione & connexione ostenditur &c. Sub silentio autem hoc antiqui retinuerunt, qm̃ vniuersum esse clare liquet, & radice necesitatis manifesta, non fuerunt soliciti circa modum necesitatis talis quæstionis. Ad id vero quod secundo obijcitur patet ex dictis &c. Sed contra datam responsionem obijci põt ꝙ non sit conformis doctrinis. S. Tho. quã profitemur, qm̃. s. Tho. in prima parte. q. 3. arti. 4. ad secundum ait, ꝙ terminata quæstione an est. de deo. non scimus existẽtiam eius, sed ꝙ illa propositio sit vera. Deus est. Non ergo fm ipsum quæstio, an est, quærit de existentia rei, sed esse quod significat ꝓpositionis veritatẽ. Ad hoc dicitur, ꝙ cum ratione conuincatur & ab ipso alibi habeatur exp̃sse ꝙ quæstio an est, quærat de existentia rei, patet in quoli. secũdo ar. tertio verba eius allegata oportet sano intellectu accipere, duo considerando. Primum est ꝙ non dixit quæstionem an est, non quærere de existentia dei, sed dixit ꝙ per demonstrationẽ qua illa quæ-

1. q. 2. Ad quin dubium.

quoꝙ 3. circa dium

stio

stio apud nos terminatur nescitur ipsa existentia dei, sed propositio &c. Secundum est ꝙ non loquitur vniuersaliter, sed de deo. Propter quod dico ꝙ non intendit per illa verba dicere ꝙ quæstio an est, non quærat de ipsa existentia dei, sed ſm ꝙ quæsita tali existentia, cum inuenta fuerit non cognoscitur per demonstrationem simpliciter, sed solum vt fundatur esse verum propositionis responsiuę ad quæstionem an est. Et si instetur ꝙ si propter hoc dixit nos non cognoscere existentiam dei, sequitur ꝙ vniuersali pari ratione dici pōt de quolibet ꝙ non cognoscitur existentia eius, cum terminatur quæstio an est, quia non scitur alio modo, nisi vt fundat veritatem propositionis. hoc aūt constat esse voluntariū. ergo &c. tenet consequentia, quoniam siue cōcludatur, ergo deus est, siue, ergo decima sphęra est, siue aliquid aliud, nihil refert quo ad hoc quod est cognoscere existentiā vt fundat veritatem propositionis. Ad hoc dicitur ꝙ quia vnaquæq; res tunc simpliciter cognosci affirmatur vel negatur. quando ſm proprium sibi modum cognoscit. vel non cognoscitur. & inter existentiam dei & aliorum hæc differentia est, ꝙ propria cognitio existētię aliorum fit per quæstionem an est, quoniam nulla aliarum quæstionum quærit de existentia rei propria autem cognitio existentię dei fit per quæstionem quid, quoniam ipsa existentia dei est ipsius quod quid est. Ideo existentias aliorum terminata quæstione an est cognosci dicimus absolute, existentiam autem dei terminata quęstione an est non cognosci dicitur, non quia omnino ignoretur, sed quia non simpliciter. i. ſm proprium modum suæ cognoscibilitatis cognoscitur. & cognosci dicitur propositio vera. i. ipsa existentia vt fundamentum est veritatis & esse illius propositionis. ſ. deus est. Cōformis est ergo responsio data doctrinæ. S. Tho. & habes hinc defectū Scoti vel scotistarum in primo sententiarum dist. 3. q. 1. in principio. vbi adducuntur prædicta verba. S. Tho.

Sco. 1. di. 3. q. 1. in principio.

Ad quartum dubium dicitur, ꝙ quæstio an est, quærit de subiecto & passione non vt passio est, sed vt res quædam in se est. quoniam dubitare contingit de rebus illis, quæ passiones sunt, an sint, & possunt res illę accipi vt substantia aliarum passionum. & consequēter de eis tunc supponeť an est, vt patet de triangulo de quo quæstio an est, formatur, & tamen passio est vt dixit Aristoteles in principio primi. Ad primum autem obiectorum in oppositū dicitur ꝙ licet vtraq; quæstio. ſ. an est. & quia est. inquirat quandoq; idē esse, non tñ propterea eiusdem quæsiti formaliter sunt duæ quæstiones, quoniam aliud formaliter quæsitum est rem illam quæ est passio, esse quod quęstio an, inquirit. et aliud passionem vt sic esse. i. rem illam ineſſe tali subiecto quod quæstio quia est, quærit, licet materialiter sit idem esse quo res illa sit & insit. Ad secundū vero dicitur dupliciter. primo ſm Albertum ꝙ Aristoteles dedit etiam exemplum de passione, cum dixit si nox est. Secundo ꝙ quia formaliter loquendo quæstio an est, non inquirit de passione, quia non de passione (vt passio est) quoniam eius vt sic esse non est, sed ineſſe, ideo exemplum de passione nō dedit, sed tantūmodo de subiecto, cuius esse adeo inquirit, vt sicut iam dictum est, circa passionem non nisi, vt subiecti seu substantię rationem induit, solicitetur.

T.c.1.

Ad quintū dubium.

Ad quintum dubium dicitur. ꝙ quia ſm omnes illustres expositores quæstio quia est, quærit de tertio adiacente, & nullam vnq; viderim exceptionem fieri de prædicatis primi modi aut secundi, nullaq; ratio mihi occurrat cogens, aut probabiliter ducens ad talem exceptionem, inquirere de singulis prædicatis quidditatiuis quæstionis (quia est) fore censeo. Tum quia hæc infra latitudinem tertij adiacentis sunt. Tum quoniam in textu distinguit duplex esse, quod pōt quęri de re. ſ. esse simpliciter & esse in parte. & primum attribuitur quæstioni, an est, secundum vero quæstioni quia est. per esse aūt simpliciter ſm omnes intelligitur esse sine additione aliqua,

A per esse autem in parte ſm Alpharabium Auicēnam & Albertum intelligitur esse particulatum contractum & determinatum per prædicatum substantiale vel accidentale. Constat autem ꝙ cum quæritur de aliquo prædicato quidditatiuo, puta vtrum cœlum sit corpus animatū absq; dubio quæritur aliquod cœli esse, & cum non quæratur esse pertinens ad q̄stionē an est, relinquit ꝙ q̄ratur esse in parte, ptinens ad qōnē quia est, quærēdo. n. vtrū cœlum sit corpus animatum, manifeste patet ꝙ quærimus non vtrum cœlum habeat esse, sed vtrum habeat esse tale, licet ly tale non notet accidentalem differentiam, hoc autem est esse particulatum & cōtractum per prædicatum. Tum quoniam si istius quæstionis non est quærere prædicata quidditatiua ad quæstionem quid reducentur, & hoc non cōuenienter dici potest, quoniam vnicę quæstioni vel vnica responsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltem debet esse sufficiens, aliter in termino inquisitionis nō esset quiescendum, & sic

B quæstio esset terminata & non terminata, quod implicat contradictionem. Constat autem ꝙ quærenti quid de homine, vel boue non satisfit assignādo singulas partes diffinitionis, sed oportet assignari diffinitionē. vnde & in primo libro dictū est, ꝙ cognoscere per cōmunia, non est cognoscere propter quid, quod idem est quod quid, vt in hoc capitulo dicitur, sed est cognoscere quia.

Ad rationem autē in oppositum dicitur, ꝙ licet apud dialecticū omnia prædicata in quid reducantur ad quæstionē quid, quoniam ipsi non est curę, an per propria, an per cōmunia soluatur quæstio in posterioristicis, tamen vbi quæstiones scibiles traduntur & non parui refert scire per cōmunia & ꝓpria &c. ad quæstionē quid, non nisi ipsum quod quid est pertinet. Negatur ergo assumptum illud. ſ. omne quod prædicatur in quid, pertinet ad quæstionem quid, loquendo de quid posteriori stice &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri quæstionem circa partes diffinitionis & totam diffi

T.c.30.

C nitionē, & quia partes sunt priores toto me ponere quæstionem, quia est ante quęstionem quid est, & siqua sunt huiusmodi. (Nihil enim horum ex dictis sequitur) quoniam de partibus diffinitionis, vt prædicata sunt alicui inexistentia sermo habitus intelligendus est. Nihil enim aliud q̄siuimus nisi an quærere vtrum homo sit animal, vtrum albedo sit color, & huiusmodi pertineat ad quæstionem quia est, aut ad quæstionem quid est. de eis aūt, vt partes diffinitionis sunt nihil dictum est. Sed nunc dicitur ꝙ pertinent (secundaria intentione tamen) ad quæstionem quid: tum quoniam quærens de ipso quod quid est, quærit necessario de eius partibus, tum quoniā eiusdem rationis est, dare primum genus, & vltimam differentiam vt adunantur in vna quidditate. Vnde vt cauillatorum importunitas excludatur, respondeatur cū diffi nitione, ꝙ inquirere prædicata quidditatiua absolute secundum inexistentiam eorum. ſ. insint vel non, pertinet simpliciter ad quæstionem quia est, inquirere autem ea

D quo ad modum inexistētię, ex quo habent ꝙ partes sint diffinitionis pertinet principaliter ad quę stionem quid, quoniam eius est quod quid est, totum inuestigare, secūdaria tñ intentione. quia partes sunt, & pertinet ad quæstionem quia est, pro quanto absq; complexione tertij adiacētis talis inquisitio non est, ministerialiter tñ, quia hoc inquirit in quantum famulatur quæstioni quid &c. Ordo aūt inter quæstiones non variatur ex his quæ cōtingunt per accidens. Licet enim ad scire quod quid est, præcedat scire quia talia prædicata quæ sunt partes diffinitionis insunt illi diffinibili, tamen est hoc per accidens pro quanto primæ operationi intellectus immiscetur secunda, vt alibi declarandum est &c.

Ad sextum dubium.

Ad sextum dubium. dicitur ꝙ quæstio quid, quærit formaliter de incomplexo, quoniam quærere de cōplexo, iuxta secundum adiacens pertinet ad quęstionem an est, & iuxta tertiū ad quæstionē quia est, & ꝓpter quid.

Tum qm̃ quæstio quærens cõplexe de quod quid est, ad quæstionem qa est pertinet, vt ex. S. Tho. verbis in hoc loco haberi potest, cum dicit q̃ omnes quæstiones dialectice reducuntur ad quęstionem, quia: constat siquidem ex primo Topicorum. q̃ vna illarum quatuor quæstionum ibi enumeratarum est quæstio de diffinitione, tum propter rõnem tactam obiẽciendo, qm̃ id est quæsitum quod respondetur. Respondetur autem quęstioni quid, vt ex dictis patet, ipsa diffinitio, quę incõplexum qd est. ergo &c. Ad rõnem in oppositum dicitur dupliciter. primo q̃ diffinitio licet formaliter non sit vera vel falsa, virtualiter tñ est vera, vt ī principio primi dixit. S. Tho. & hoc sufficit. Secundo dicit̃, q̃ licet quæstio quid, quærat formaliter de incomplexo. quærit tamen id quod est ratio veritatis complexi, quoniam ipsum, quid est medium ad concludẽdum an est, & propterea scibile & verum & enuntiabile appellatur. Scibilia siquidem nõ eadem ratione omnia dicuntur, sed alia vt conclusiones & hæc proprie sunt an est, & quia est, aliæ vt causę conclusionum, & hæc sunt quid, & propter quid. Quæ quoniã in enuntiationibus posita veritatẽ formaliter sortiũtur, non immerito solam enuntiationem quæribilem & scibilem esse dictum est. Et per hæc patet duplex etiam responsio ad confirmationem &c.

Cap. 3.

circa. t. c. 5. in medio.

Ad septimũ dubium.

Ad septimum dubium dicitur, q̃ quãuis diuersi diuersimode has quæstiones ordinare videantur, magis tamẽ in verbis q̃s in re inter eos differentia videtur. Oportet enim omnes conuenire in hoc, q̃ quæstio an est, quærit an homo sit, quid est vero quærit quid est homo. qa est autem inquirit qualis est homo, seu an homo sit risibilis, propter quid, eandem causam percunctatur, vt propter quid homo est risibilis. Hoc enim aperte tradit̃ ex textu & expositoribus. Sed differentiam inter quosdam peperit diuersio à sermone formali dum alĩ conuenientiam earum inspicientes, alĩ abstracta quæsitis magis q̃s quęsita considerantes, alĩ ad pauca respicientes in diuersas proruperunt voces. Non enim propterea, quia oẽs quęstiones conueniunt in hoc q̃ quærunt medium, nec ex hoc q̃ ex ista res creditur distingui, aut non distingui à re, aut quia primo debetur singulari nec ex alĩs huiusmodi ordinande sunt quæstiones hę. Sed negocio logico intendendo fatendum simpliciter est quæstiones differre & conuenire. Differre quidem in hoc q̃ simplices quærũt esse simpliciter, compositę vero esse tale. Et simplices inter se in hoc differre q̃ altera quærit de re an sit, altera quid sit. Composite vero in hoc q̃ altera quęrit de re an habeat talem dispositionem, altera propter quid illam habeat, nec potest mens humana plures de re quacunq̃ quæstiones formare. vt patet. Nec est dispositi ad philosophiam dubitationibus mẽtem inuoluere quid sit quærere an centaurus sit. hoc enim quilibet mentis compos intelligens terminos nouit. Solos enim eos latet qui nesciunt discernere inter notum per se & notũ per aliud.

De quibus 2. phy. T. c. 6. &. c. 6.

Conuenire vero in hoc q̃ omnes quærunt medium indistincte à priori vel à posteriori, quia (vt in textu dicitur) nihil aliud est quærere an centaurus sit, q̃s an sit aliqua causa ex qua habeatur cẽtaurum esse. Causam autem intellige in essendo vel in cognoscendo. (Aliter de deo nõ posset quæri an sit.) Et similiter est de quid est & qa est. Et propter hoc inueniunt̃ illustres philosophi quandoq̃ dixisse q̃ quæstio an est, quærit de re in ordine ad suam causam efficientem. hoc enim & similia intelligẽda sunt eo modo quo ītelligitur sermo Aristotelis q̃ quæstio an est, quærit de medio. & non considerasse hoc, fuit causa temeritatis præferentiũ se. A præcognitionibus vero quæstiones differunt in duobus. & primo in hoc q̃ sub præcognitione quid concluditur quid nominis, sub quę stione vero quid minime, eo q̃ quid nominis nõ est pars scientiæ, sed variationi & placito humano subiacet. necessario tamen præsupponi oportet quia à vocibus doctrina & disciplina fit. Secundo in hoc q̃ sub præcognitione quia concluditur veritas principiorum & esse simpliciter subiecti. quorum neutrum clauditur sub quęstione quia, sed veritas principiorum extra quæstiones omnino est, vtpote ex se euidens. & esse simpliciter subiecti clauditur sub quæstione an est.

E

Ad octauum dubium dicitur distinguendo prius sensum quæstionis. Potest siquidem scientiæ nomine accipi ipse habitus scięti ficus, puta metaphysica aut geometria &c. vt sit sensus. vtrũ omnis scientia tam metaphysica q̃s geometria, supponat suum pprium subiectum esse. & non posit pbare illud esse. Et potest scientię nomine accipi demonstratio, vt sit sensus. vtrum oĩs demonstratio supponat illius demonstrationis pprium subiectum esse &c. Si primo modo intelligat̃, respondet (secundum Auerroim) quẽ Thomiste in hoc imitari videnť. q̃ non potest pbari neq̃ à priori neq̃ à posteriori. Tum qa expresse Arist. docuit de subiecto p̃supponi quia est. Tum quia) vt ibi dictũ fuit.) sciẽtię quęrunt passiones de subiecto vel p principia subiecti, vel per effectus, vtroq̃ autẽ modo oportet p̃supponere subiectum esse. qm̃ fatuum est quærere nõ entis passiones. Passio. n. cum quærat vt inhærens alicui fm imaginationem p̃sup̃posito esse, necesse est vt inquiratur & concludatur inhærens. Consentiunq̃ his dicta Porphyrĩ & Alberti. &. S. Tho. in principio primi. Et si obiẽciatur. ergo nulla scientia probabit quæstionem an est. rñdetur dicendo q̃ cõmittitur paralogismus cõsequentis. Nam nõ sequit̃. nulla sciẽtia cõcludit quęstionẽ an est, de suo subiecto. ergo nulla sciẽtia probat eam vl'r. Stat. n. q̃ terminat eam de partibus subiectiuis subiecti. vel aliquo alio, & non de subiecto. Vnde metaphysica non pbat ens. quod est eius subiectũ esse. & tñ ad ipsum maxime pertinet quęstio an est. vt in sexto eiusdẽ dicit̃. Si aũt intelligat̃. secundo modo, tũc dupliciter rñdet̃. Primo q̃ omnis demonstratio supponit suum subiectum esse, qm̃ Arist. indistincte dixit in primo de subiecto p̃supponi quia est. Et si instet̃. ergo quæstio an est. nõ potest demonstrari. qm̃ id cuius quęritur esse nõ p̃supponit̃ esse. Rñdetur q̃ quæstio an est. non concludit̃ in secũdo adiacente, sed in tertio. ita q̃ id cuius (vt subiecti) quærit̃ esse in pponẽdo qõnem in conclusione sumit̃ vt p̃dicatum, & cõcludit̃ de aliquo p̃supposito. & sic demonstrat̃ esse. verbi gratia. quærit̃ vtrũ deus sit in secũdo adiacente. Sed concludit̃. ergo aliquod ens est deus & sic de alĩs. & sic semp supponit subiectũ non qõnis, sed demonstrationis & cõclusionis esse. Et si instet̃. ergo nulla differẽtia est inter conclusionẽ qõnis an est. & conclusionẽ qõnis quia est. qm̃ vtraq̃ est de tertio adiacente. & si conclusiões quęsite non differũt. ergo nec qõnes differrẽt. qm̃ ex scibilibus quæsitis distinguũtur. Rñdetur q̃ differũt in hoc q̃ qõ (quia) eget per se tertio adiacente, qm̃ quęrit de certo subiecto certũ p̃dicatũ vltra verbũ substãtiuum. Non. n. in incertũ quærit̃ vtrũ quodcũq̃ habeat tres angulos aut sit aĩal &c. sed determinate subiectum conclusionis, pponit̃, vtrum homo sit aĩal. vtrum isocheles habeat tres &c. Quæstio aũt an est non, pponit subiectũ cõclusionis sed qõnis tm̃, nec per se ex vi qõnis eget altero termino, sed accidit vt in rñdendo terminet̃ coassumpto tertio non determinato sed vage. Concludit̃. n. ergo aliquid est deus. ergo aliquid est centaurus &c. Hunc modum dicendi oĩno non repello.

F

G

H

Fundamẽtum tñ non habet vnde tantam prouinciam subire cogatur. qm̃ Aristoteles in primo libro expresse loquebatur de demonstratione in qua passio de subiecto concluditur. vt ex textu & expositoribus patet. Sed ad hoc posset dici q̃ tenetur hoc. non auctoritate illa pura. sed adiũcto hoc q̃ omne quod demonstratur se habet vt passio, vt inferius habebitur. Alio autem modo respondetur, & iudicio meo nũc melius (licet ego priorem olim modum excogitauerim) q̃ non omnis demonstratio supponit subiectum suum esse, quoniã aliqua quærit & demonstrat illud. & hoc teneo vl'ter in omnibus demonstrationibus

Ad octauum dubium

Cap. 2.

T. c. 1.

monstrationibus terminantibus quæstionē an est. Moueor autem ad hoc primo qm̄ nulla ratio me incitat ad oppositum. Quod enim tactū est ꝙ omne quod demonstratur se habet vt passio, intelligit quo ad hoc quod est dici de altero, seu alteri inesse, qm̄ omne quod demōstratur se habet vt p̄dicatum siue sit in secundo siue in tertio adiacente, & non intelligit quo ad alias conditiones. s. ꝙ se habeat ita ꝙ supponatur ei subiectum esse & prædicetur tertium adiacens &c. vsus quoq; artis demonstratiue in sciētijs qui posset ad hoc idem adduci, quoniam nō videntur inueniri demonstrationes in secundo adiacente. etiam si terminent quæstionem an est. vt patet. 8. phy sicorum. vbi cōcluditur substantias separatas esse in tertio adiacente. Et in primo Euclidis. vbi concludit triangulum esse &c. Hic inquam vsus non ostendit intentū. quoniam fm veritatem non quærebatur in huiusmodi locis quæstio an est, sed qa est. vt patet ibidem, subiectū enim quæstionis in. 8. physicorū est motor primus. & in primo Euclidis linea recta licet ex hoc eliciatur ēt conclusio an est. Et quoniam si ita quandoq; inueniretur, facilitati vsui grate attribuēdum eēt potius q̄ arti. Vt. n. in primo libro diximus, contingit artem demonstratiuā aliter docere, & aliter exercere. Secūdo quoniā omne verum necessarium habens causam est demonstrabile. Conclusiones quæstionis an est. etiam in secundo adiacente sunt huiusmodi. ergo &c. Et si dicat ꝙ sunt demonstrabiles, sed nō tali modo. s. in secundo adiacente.

T.c.78.

Cap. 1. in solutione. 2di dubij. Ad secūdū.

Contra. ex tribus terminis quorū vnum est vera causa propter quā alter necessario inest alteri sufficienter fit demonstratio omnibus alijs terminis seclusis. Sed retenta conclusione de secundo adiacente inueniuntur huiusmodi tres termini, ergo &c. Inuenitur siquidem cum de ignis est quod quid est ignis vt vere causa & mediū quo esse de igni concluditur. Scotiste tamen sectantes Antonium And. in quæstione prima super metaphysicam decepti sunt in hac quæstione. quoniā non distinxerunt inter sciētiam & demonstrationem probare subiectum proprium esse, vt nos fecimus. Et propterea impugnans ille Auerroim tenet scientiam probare subiectum esse à posteriori præaccipiendo quid nominis & declarādo illud significatum esse, & non posse probare subiectū esse à priori. Quoniam ipsum subiectum est primo cognitū prioritate naturæ. Primum dictum declaratū est superius esse falsum de scientia, & verū de aliquo genere demonstrationum. fm autem dictum ex eius causa assignata deprehenditur male intellectum, qm̄ si indifferēter de cuiusq; demonstrationis & scientifici habitus intelligat subiecto. falsum est. qm̄ ipsum quod quid est subiecti habentis alterā causam cuius esse quæritur. ꝓprium est fm naturam medium ad cognoscendam quæstionē an est, sicut quod quid est passionis mediū est ad concludendū ipsam esse. & consequenter ex eo potest fm naturæ ordinem à priori concludi quæstio an est, quicquid sit de ordine quo ad nos. Si aūt intelligatur de subiecto scientiæ tm̄, tunc nihil concluditur qm̄ quod quid est subiecti est prius notum ordine naturæ & post ipsum esse, qm̄ quæstio quid est, est prima q̄stio fm se, sed non quo ad nos. et cōsequenter ex hoc non sequit ꝙ non possit à priori ꝓbari. Taceant ergo & audiant rñsiones ad argumenta sua.

Scotiste An. an. prio me. q. 1. contra Auerro.

contra An. an. arguit.

Ad primum negatur consequentia. & ad ꝓbationem dicit ꝙ non semper ex effectu necessario potest probari causam esse, sed tunc tm̄ quando causam esse est minus notum nobis. Ois. n. demonstratio ex notioribus nobis (si à nobis fieri debet) ꝓcedere debet, qm̄ propter quod vnumquodq; illud magis est. In scientia aūt nihil magis notum est q̄ subiectum esse, propter quod in oī scientia vel per se notum est subiectum esse vel à superiori scientia sumit. vnde in primo physicorum Aristoteles cōtra negantes subiectū naturalis philosophię esse nō à posteriori neq; à priori disputauit, sed ad metaphysicum confugit. & hoc merito. qm̄ negato vel ignorato subiectū

Incipit T.c.13.

A esse quomodo aliorum dependentium ex eo esse stabilitum assumi poterit. præsertim cum quælibet scientia à subiecto inchoet. Vnde non prouenit ex defectu mediꝝ ꝙ scientia non probet suum subiectum esse. sed ex defectu huius conditionis. quia subiectum esse non ponitur vt minus notum sed vt notissimum. Ad confirmationem dupliciter dicit. Primo ꝙ aliud est demonstrare ex propriꝭ subiectum esse, & aliud est aliquali declaratione patefacere. Neq;. n. hoc negatum est, sed illud vt ex secūdo phy. Ab Auerroi habetur. vbi tentantes demonstrare naturam esse, deridentur, & aliquam innuitionem dari posse non reprehenditur. Tales autem sunt declarationes à simili, quas arguens inducit. Secundo dicitur. ꝙ sicut in primo dictum est. qm̄ in eodem tempore tradit scientia cum principio scientiæ, quemadmodum principium scientiæ ponendo quod quid est subiecti inuestigatur, quod tū præsupponitur in qualibet scientia à priori, ita subiectum esse in illo principio declaratur. Et sic sciē

Cap. 6. cap. 1. in solutione primi dubij. Ad primū.

B tia proprie dicta supponit subiectum suum esse.

Quomodo quæuis quæstio sit ipsius mediꝭ.

CIrca conclusionem & tertiam simul dubitatum. An cum dicitur omnem quæstiōem inquirere medium, intelligatur ꝙ inquirat medium suiipsius quæstiōis siue quæsiti per ipsam, an alterius. Si enim sit sensus, ꝙ quælibet quæstio quærat medium quæsiti per ipsam, statim sequitur ꝙ diffinitio nō immediate inest diffinito. quod est impossibile. patet sequela, qm̄ quando quęritur quid est, quæritur medium quæsiti. Quæsitum autem est ipsa diffinitio. Si autem sit sensus ꝙ quælibet quæstio quęrat medium alterius quæsiti. statim sequitur ꝙ non omnis quæstio quærat mediū, nisi quis infinitas dicat esse quæstiones, aut circulariter se inuicem quærentes, quorum vtrunq; est falsum, patet sequela, quia semper esset alterum dare quæsitum, cuius altera quæstio mediū quærit.

Ad hoc dicit ꝙ ambe ille vniuersales affirmatiuę sunt falsæ. Neq; enim oīs quæstio quærit medium suiipsius,

C neq; omnis quæstio inquirit medium alterius, sed duæ earum. s. si est & quia est. inuestigant suorum quæsitorū media, quoniam quęrendo an homo sit. quærimus an sit aliquod medium ad probandum hominem esse, & similiter, quærendo an triangulus habeat tres &c. quęrimus si est aliquod medium ad concludendum triangulum habere tres &c. Non enim aliquid horum quærentibus satisfacit simplex responsio affirmatiua, sed oportet medium ostēdere quo hoc teneatur. Relique autem due. s. quid, & propter quid. non suorum quæsitorum sed præcedentium media alio modo inquirunt. Interrogantes nanq; quid est homo non medium quidditatis humane quærimus, sed ipsam quidditatem, quæ medium est in quæstione an est, & similiter in, ꝓpter quid respectu quæstionis quia. Et aduerte ꝙ cum dicitur omnis quęstio est quæstio mediꝭ non est sermo formalis. Tum quoniā sola quæstio propter quid inquirit medium sub ratione mediꝭ. Cætere autem inquirunt id quod est medium. Tum

D quoniam etiam id quod est medium, quæstiones an est & quia est, non primo, sed secundario inquirunt, qm̄ secundario iste quærunt de ipso quod est medium. vt patet &c. Ad rationes dubitando adductas non oportet aliter respondere, quia neutra pars sustinetur, sed mediꝭ processimus.

Disputatiue concludens idem non esse diffinibile & demonstrabile diffōne & demonstrationē. Cap. 2.

QVomodo autem ꝙ quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est diffinitio, & quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipsis. Principium vero sit futurorū, quod est cōuenientissimū habitis sermonibus. Dubitare. n. quispiā posset, an ne

est idem & fm idē definitione scire & demōstra
tione? An impoſſe: definitio nāq; ipsius quid est
esse videt, quid est aūt omne, vniuersale & p̄di-
tiuum: syllogismi vero sunt, hi quidem priuatiui, illi aūt non vniuersales: veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui oēs, qui vero in tertia, non vniuersales. Postea neq; prædicatiuorū omnium, qui sunt in prima figura, est definitio, vt q̄ omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius aūt ratio, qm̄ scire, est demonstratiue demonstrationem habere: quare, si in talibus est demonstratio, planum q̄ non esset vtiq; ipsorum & definitio: scire.n. posset aliquis & secundum definitionem non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficiēs aūt est fides & ex inductione, nihil.n. vnq; definiētes nouimus, neq; eorum, quæ per se insunt, neq; accidentiū. Amplius si definitio, substantiæ quędam cognitio est, talia manifestū q̄ non sunt substantiæ. Quòd igitur nō est definitio oīs, cuius & demonstratio, planum. Quid aūt, cuius est definitio, an ne oīs est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadē: vnius.n. inquantū vnum, vna est scientia, quare siquidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionē nanq; habens sine demonstratione sciet. Amplius principia demonstrationū sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratū est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles. Sed an ne non omnis eiusdē, sed alicuius eiusdem est definitio & demonstratio, an impossibile sit? non.n. est demonstratio cuius definitio, definitio nanque ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparent oēs supponētes & accipientes ipsum quid est, vt Mathematicę, quid vnitas et impar, & aliæ cōsimiliter. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt q̄ est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur. quemadmodum, neq; animal de bipede, neq; hoc de animali, neq; vtiq; de plano figura, non enim est planum figura, neq; figura planum. Amplius alterum est quid est, & q̄ est monstrare, definitio nanq; quid est significat, demonstratio autem, q̄ aut est hoc de hoc, aut non est. Alterius vero altera demonstratio, nisi tanq; pars sit aliqua totius (hoc autem dico, qm̄ monstratum est æquicrus duobus rectis æquales habere, si oīs triangulus monstratus fuit) pars.n. hoc, illud vero totum est: hæc autem ad seinuicem non habent sic ipsum q̄ est, & quid est, non enim est alterius alterum pars. Manifestum igitur q̄ neq; cuius definitio, huius omnis E demonstratio: neq; cuius demonstratio, huius omnis definitio. quare omnino eiusdem nullius cōtingit ambo habere. Manifestum igitur est, q̄ neq; definitio & demonstratio, neq; idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtiq; se haberent. Hęc itaq; hucusq; dubitata sint.

Summa huius capituli hæc est.

QVomodo quod quid est demonstratur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorū, dicemus opponentes primum de ipsis. Propō.

Vtrum sit idem & fm idem diffinitione scire & demonstratione scire.

Non omne demonstrabile est diffinibile, probat tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinibile est ipsum quod quid est, quod p̄dicatiuū & vniuersale est. Demonstrabile aūt non est tale, qm̄ in secunda figura oēs syllogismi sunt negatiui, & in tertia nō vniuersales. secūda qm̄ nec omne demonstrabile in prima figura est diffinibile. ver. gratia, omnis triangulus habet tres. &c. qm̄ sequeret q̄ demonstrabile sciretur fm diffinitionē absq; demonstratione. Tenet sequela, qm̄ scire demonstratiue est demonstrationem habere, & nihil prohibet non simul habere diffinitionem & demonstrationem, falsitas cōsequentis ex inductione patet, qm̄ nihil eorū quæ p̄ se, aut per accidens insunt diffinientia vnq; cognoscimus. tertio quia diffinibile substantia est, cū diffinitio cognitione substātiæ sit. Demonstrabilia autem non sunt substantiæ. Qō ad rem reſpon. F

Nunquid omnis cuius est diffinitio sit demonstratio. Qō ad rmām.

Non omne diffinibile est demonstrabile. Probat dupliciter à priori. primo ex radice secundæ rationis suprapositę. s. qm̄ vnius inquantum vnū est vna scientia. Sequeret enim aliter hoc impossibile q̄ demonstrabile sciret p̄ diffinitionem absq; demonstratione, secundo qm̄ diffinitiones sunt demonstrationum principia. Quorum non esse demōstrationes ostensum est in primo libro, qm̄ aut erunt principia principiorum in infinitum. Aut primæ diffinitiones erunt indemonstrabiles. T.c.6. t.c.44. quę.3 G

Vtrum cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio aut impossibile sit.

Nullum idem est diffinibile & demonstrabile. Probatur tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinitio ipsius q̄d quid est & substantiæ est. Demonstrationes aūt omnes supponunt & accipiunt quod quid est, & non demonstrant, vt patet in mathematicis quid vnitas & quid impar. secundo qm̄ oīs demonstratio aliquid de aliquo demonstrat affirmatiue vel negatiue. In diffinitione autē nihil alterum de altero prædicatur, nec genus de differētia, nec econuerso. tertio qm̄ alterius altera demōstratio est, nisi sit tanq; pars illius vt se habent isocheles & triangulus. Diffinitio aūt & demōstratio alterius & alterius sunt, quorum neutrum est pars alterius, quoniam diffinitio ostēdit quid est, demonstratio autem quia est quæ altera sunt. & alterum non est pars alterius. pcto. ſpōſitū T.c.3. H

Diffinitio non est demonstratio neq; pars subiectiua ipsius aut econuerso. Probatur à priori. quoniam earum subiecta. i. diffinibile & demonstrabile similiter se haberent, quod conclusum est esse falsum. Cōcl.

Series autem hæc est.

INTENDENS tractare de ipso demonstrationis medio, quod oīs qō quærit, qm̄ ipsum est quod quid est, per diffinitionem significatū, aggredit tractatum de eisdem proponēs quatuor in exordio huius capituli, quod est principium huius tractatus. & vltimum principaliter exequēs in hęc eodem capitulo tria facit. fm tres qōnes, quas multiplicauit ad idem, disputatiue eas determinando. Quarū ordo satis clarus in summa habetur. Et tādē penultimū vltima conclusione negatiue tetigit.

Circa

Annot. CIRCA titulum quęstionis tractatę in hoc capitulo. Aduertendū est, ꝙ aliquid scitur per demonstrationem dupliciter. vno modo vt passio. Alio modo vt cōclusio. Vtrunq; n. horum vocat quod scit, seu demonstratur. Et quāuis in primo libro neglecta fuerit differentia inter hæc duo scita, ita vt vnū eis locum dederimus, qm̄ tunc non variabat propositum ex hoc, nunc tn̄ nosse expedit ꝙ passio dicit (quod demonstrat) ea rōne, quia est quod de subiecto concludit. Conclusio vero ipsa dicit (quod demonstrat) non propterea quia ipsa de aliquo concludat, sed qa est id quod directe ex p̄misis scitur & quod demonstrationē terminat. Item passio est quod scitur, vt incōplexum, conclusio est quod scitur vt cōplexum. In, ppōsito igitur qn̄ quæritur vtrum idē sit demonstrabile & diffinibile potest accipi dupl'r. Vno modo loquēdo de demonstrabili p̄ modum passionis, & sic est sensus, Vtrum idem ſm idem sit scibile p̄ diffinitionem, & scibile vt passio p̄ demonstrationem. i. an id quod de aliquo, puta de hoīe scitur p̄ diffinitionem, puta ꝙ sit aīal rationale, sit scibile p̄ demonstrationem: ita ꝙ aīal rōnale & sit id quod per diffinitionē de hoīe cognoscamus, & per demonstrationē. Et iste sensus non videt intētus ab Aristotile hic, vt ex, pbātione alterius sensus patebit. Alio modo p̄t accipi loquendo de demonstrabili per modum conclusionis, & sic est sensus. Vtrum idem ſm idem sit cognoscibile per diffinitionem & conclusio demonstrationis. verbi gratia, Vtrum homo ſm id quod scitur de eo p̄ diffinitionem possit sciri, vt conclusio demonstrationis. i. an significatum p̄ diffinitionem possit esse significatum p̄ conclusionē demonstrationis. & hic sensus est ſm mentē Aristotelis. vt ex quatuor patet. primo ex secūda rōne ad primam conclusionē. Assumit siq̄dem ibi ꝙ demonstrabile est totum hoc, (Triangulus habet tres &c. & quia hoc nō est diffinibile. secūdo ex secūda rōne ad tertiam conclusionē, vbi assumit ꝙ demonstratio p̄dicationē alicuius de aliquo scit. Diffinitio aūt omni caret p̄dicatione, quia nec genus de differētia, nec differētia de genere in ea p̄dicatur. tertio qm̄ q̄stio mouenda in sequēti capitulo inquiret, vt ibi patebit, an diffinitio sit demonstrabilis passio. quarto, qm̄ præsens qō est de subiectis, seu de obiectis, ppriȷs diffinitionis & demonstrationis. cōstat aūt ꝙ proprium obiectū scientiæ p̄ demonstrationem est ipsa cōclusio, & per diffinitionē est ipsa substātia rei. Potest ēt aliter neutrum sensum abigendo dici ꝙ quæstio altior est, & quærit an sumpta quacunq; re, siue subiecto, siue passione id quod cognoscitur de illa, pcessu diffinitiuo sit oīno idem quod illud quod cognoscitur de illa, pcessu demonstratiuo. hoc. n. est dicere, vtrū sit idem ſm idem diffinitione & demonstratione scire, siue illud attingat à demonstratione, vt conclusio, siue vt passio, siue quocūq; alio modo. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, qm̄ quæstio ista nō determinatur vsq; ad capitulū septimum. vbi dicet qūo idem ſm idem p̄t attingi à diffinitione & demonstratione, & qūo non. Et in principio illius capituli expresse Aristoteles dicet se examinare velle quid bene & quid male dictū sit ab hoc capitulo illucusq;. vnde rōnes adductæ ad, pbationem illius particularis sensus efficaces nō sunt contra hoc. qm̄ Aristo. disputatiue quærens veritatem sub quęstione vniuersali optime, pcesit arguēdo ad sensus particulares veros, pbando. s. ꝙ significatum diffinitionis nō est ipsa cōclusio, nec est ipsa passio, vt conclusa. i. vt inhærens (ſm. n. inhærentiam per demonstrationem scitur) nec ipsum subiectū ſm aliquid sibi inhærens. hæc. n. oīa ex adductis rōnibus concludunt vt facile est deducere. qm̄ hæc absq; cōplexione & p̄dicatione sciri nō possunt. Res aūt à diffinitiōe absq; p̄dicatiōe & complexiōe attingit. & tangūtur sic excellentiori modo propria obiecta demonstrationis & diffinitionis. s. natura & esse rei. In quo autem differat præsens quæstio à sequente. in capitulo succedente dicetur.

A Quomodo quod quid est sit vniuersale & prædicatiuum.

CIrca primam rōnem pro prima conclusione dubitatiuncula quædam occurrit ex eo quod hic dicitur, ꝙ quod qd est vniuersale est & prædicatiuū. Superius aūt in prīo libro dictū est, ꝙ termini. i. diffōnes neq; vniuersales neq; particulares sunt, neq; affirmatio, neq; negatio in eis est. Ad hoc facile dicit. primo ꝙ quia diffinitio formaliter nihil horū habet, virtualr aūt vtrūq; habet, ideo diuersimode oīa verificant. secūdo ꝙ quia diffō ſm se nihil horum habet, applicata aūt diffinitio vtrūq; habet, ideo diuersis rationibus oīa verificantur &c. T.c.19.

CIRCA primam rōnem pro secūda cōclusione aduertendum est, ꝙ illa, ppositio vnius, inquantum vnum est, vnica est scīa, est vera loquendo de scientia, quā res scibilis ex se exigit, seu genera: qm̄ res sicut se habet ad esse ita se habet ad cognosci quātū est ex se. Et, pterea si res vna est vt sic, vnicū exigit cognitionis suæ modum, ex parte aūt nostri non inconuenit plurificare modos cognoscendi vnicam rem, & ideo loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria. Annot.

B

Disputatiue concludens quod quid est non esse demonstrabile. Cap. 3.

IPsius vero quid est, est ne syllogismus & demonstratio, aut nō est, quemadmodum nunc rō suppositū? syllogismus. n. aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & proprium est, & in eo ꝙ quid est prædicat, hæc aūt necesse est cōuerti. Si enim A ipsi C propriū est, planū, ꝙ & ipsi B, & hoc ipsi C, quare oīa ad inuicem. verumenimuero & si A, in eo ꝙ quid est ineſt omni B, & vniuersaliter B de oī C in eo ꝙ quid est dicitur, necesse & A in eo ꝙ quid est de C dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, non necesse erit A de C prædicari in eo ꝙ quid est: sed si A quidem de B in eo ꝙ quid est, ipsum vero B non de quibuscunq; in eo ꝙ quid est, ipsum aūt quid est ambo eadem habebunt: erit igitur & B de C ꝙ quid est. si itaq; ipsum qd est & ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino, si est monstrare, quid est homo, sic C homo, A vero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid: si itaq; syllogizabitur, necesse est A de B oī prędicari, huius aūt erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet monstrare, nanq; & B est quid est homo. Oportet aūt in duabus propositiōibus, & primis & imediatis considerare, maxime. n. manifestū, quod dicitur, fit: qui igitur monstrāt per id, quod conuertitur, quid est anima, aut qd est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodū, si aliqs existimat & animam esse idem sibi ipsi causam viuendi, hoc aūt numerum ipsum seipsum mouentem, necesse est. n. petere aīam, ꝙ numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit solum, neque si est A quod quid est, &

C

D

de B

de B prædicatur ommi, hoc enim, quod est animali esse, prædicatur de eo, quod est homini esse: verum enim est omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sic vt vnum sit. Si igitur non sic acceperit, nō syllogizabitur, cp A est ipsi C quod quid erat esse, & substantia: si vero ita acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat esse ipsius B, quare non demonstratum fuit, hoc enim in principio accepit.

Summa huius capituli hæc est.

Qō primū suppositū. VTrum ipsius quod quid est sit syllogismus aut demonstratio, aut non.

Secundū. Syllogismus aliquid de aliquo per medium mostrat.

Tertium. Quod quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. & consequenter conuertibiliter.

Syllogismum monstrantē quod quid est ex oībus terminis suis cōuertibilibus constare necesse est & talibus, cp primū insit in eo quod quid est medio & mediū insit in eo quod qd est tertio. Probaī prima pars in terminis A primo C tertio B medio: qm primum, prium est tertij, secūda vero pars in eisdē terminis, qm sic duplicās quod qd est concludit, aliter aūt non: qm licet primū sit quod qd est medij, nō sequit ipsum esse quod quid est tertij.

ꝓcō rñsiua Quod quid est non est demonstrabile. probaī ex præmissis sic. Si quod quid erat esse ambę p̄missę habent, in medio est quod quid erat esse tertij priusquā in cōclusione, & sic accidit assumere, pbandum. Patet sequela in terminis generalibus eisdem applicatis ad speciales. s. homi nem vt tertium & quod quid est eius vt primū, qm erit quod quid est hoīs etiam medium. probatur secundo in duabus, ppositionibus & primis & terminis immediatis & conuertibilibus. verbi gaatia, Anima sit tertium: sibi ipsi causa viuendi, sit primum: & numerus seipsum mouens mediū: oportebit repetere aīam esse quod vere est, petendo numerum seipsum mouētem sic, sicut idem qm nec si primum cōsequaī medium & mediū tertiū. sequit ergo primū est quod quid erat tertij, sed absolute. ergo primum ineſt tertio. nec si primum sit quod quid est. & vīr prædicatum de medio, qm quod quid est aīalis dicit de hoīs quod quid est, sicut aīal de hoīe, non tñ sic, sicut quod vnū est. Quia ergo sic oportet repetere, si hoc non fiat non syllogizabitur primū esse quod quid est tertij. Si aūt fiat demonstratio non est, sed acceptio principij.

Series autem hæc est.

SECVNDVM propositorum exequi intēdens longo tractatu tria in hoc capitulo facit &c.

Primo quæstionem mouet de vno speciali, modo introductionis ipsius quod quid est. secūdo tria præmittit, necessaria ad rñdendū. quorum primum & tertium prædicati quæstionis qualitatem declarant. secundum autē subiecti eiusdem. Vltimo negatiue rñdet quæstioni, dupliciter responsiuam conclusionem manifestans.

Annot. CIRCA quæstionis titulū aduertēdum est, vt sciatur sensus quæstionis, & qūo differat à p̄cedenti, cp ipsum significatum diffinitionis cuiusq; potest dupliciter accipi. Vno modo absolute seu fm se. Alio modo vt est quod quid est huius: puta circuli vel hoīs. Differt aūt nō parū altero modo ipsum accipere. Si. n. absolute id quod importaī per diffinitionē inspiciaī, neq; veritas, neq; falsitas, neq; affirmatio, neq; negatio inueniī, sed sola prima operatio intellectus illuc aditū habet. Si aūt sumatur vt est huius. i. appliceī ad tale diffinibile, iam veritas vel falsitatis & affirmatio fit, & consequēter. secunda & tertia operatio intellectus circa illud negociari possunt. De qđ quid est igitur, quod per diffinitionē constat significari, duplex est quæstio ab Aristotele mota fm eius duplicē acceptionem, & quæstio quidem prima in capitulo præcedēti tractata, de ipso absolute sumpto quæsiuit an posset attingi demonstratiōe, vt ex dictis ibi approbatis patet. Præsens aūt de ipso relato ad id cuius est inquirit an possit demonstratione sciri ipsum esse huius quod quid est, i. an applicatio diffinitionis, vt sic ad diffinitū, possit p demonstrationem sciri &c. Notanter aūt dicit (vt sic) qm præsens quæstio nō est an id quod significaī p diffinitionē possit, pcessu demonstratiuo concludi cp insit rei significate p nomen diffiniti. puta, an possit demonstrari cp homo sit aīal bipes, vt ex textu colligit & ab oībus expositoribus vnanimiter dicit: sed an id, quod significatur p diffinitionē, possit, pcessu demonstratiuo concludi cp insit, vt quod quid est seu per modum quo quod quid est ineſt ipsi rei significate noīe diffiniri. vnde quęstio ista est formaliter de modo inexistētiæ, an possit demonstrari & non de ipsa inexistētia simpliciter, & hoc sonāt verba Arist. pspicaci intellectu formaliter accepta. (dixit. n. ipsius aūt quod quid est, vtrū syllogismus &c.) Sicut. n. quod quid est alicuius nescire qs dicit, si sciat totam eius diffinitionē, & nesciet esse illius cōpletam diffinitionē, qm materialiter habet quod quid est, non formaliter. i. scit illud quod vere est quidditas illius, sed nō scit cp sit illius quidditas, ita non dicit demonstrari quod quid est alicuius de illo nisi demonstret quod sit illius quod quid est: hoc. n. est demonstrare quod quid est inquātū huiusmodi, seu formaliter &c. Et qa sermo Aristotelis formaliter intelligēdus est, idcirco ex verbis ipsis sensum declaratū insinuauit &c. & sic patet quid q̄ratur, & quæ sit inter quæstiones has differentia. Nec propterea dissentimus à S. Tho. qui non istā videtur assignare differentiam, qm ea quā ipse dedit, differentiam nostram nō excludit. imo adiuuat dum docet cp prima quæstio quærens distinctionem diffinibilis à demonstrabili declarauit id quod sub diffinitione cadit esse quod quid est. secunda autē circa proprium modum tradendi illud solicitatur.

Dispositio demonstrationis concludentis quod quid est.

CIrca tertium suppositū ab Arist. dubitatio nō parua est. an intendat Aristoteles dicere cp syllogismus debens concludere quod quid est, oportet cp habeat terminos tales cp primū sit quod quid est medij, & medium sit qud quid est tertij, & hoc sufficiat: An intendat dicere cp talis syllogismus debet habere terminos ordinatos tam in præmissis, cp in conclusione, ita cp primū dicatur de medio cum hac conditione addita. s. in eo quod quid est, & similiter medium dicaī in minori de tertio cū illa additione, s. in eo quod quid est, & sic concludaī primū de tertio, cum eadē conditione addita. verbi gratia, An syllogismus demōstratiuus quod quid est hoīs, puta aīal bipes esse quod quid est hoīs debeat sic fieri. A. est aīal bipes in eo quod quid est: Homo est A in eo quod quid est: Ergo homo est animal bipes in eo quid est. Vel sufficit cp fiat absq; tali additione vtendo ipso A primo quod qd est medio hoc modo A est animal bipes: Homo est a: Ergo homo est animal bipes. Est aūt ratio dubitandi qm Themistius: Auerrois: Boetius, &. S. Tho. nihil dicit de illa conditione apponēda. Albertus aūt magnus: quē sequit Egidius, illam apponit. Textus vero vtriusq; expositionis capax videī, quarum tñ secunda primā non admittit. Ad euidentiam huius dubitationis in qualibentius ipsos disceptantes audirē, cq; me medium pono, tria videnda sunt. Primo quæ sit vis syllogismi cum illa conditione ab Alberto facti. secundo quæ sit vis syllogismi, quē faciunt alij supradicti & an sufficeret ad concludendum quod quid est. tertio an vtraq; expositio saluari simul posit &c. Vis syllogismi cum cōditiōe quod quid est adiecta est differentia inter ipsum & alium sine tali additione cognosci sic potest. Si enim syllogizetur simpliciter A de C per B nihil aliud concluditur nisi cp insit C vt patet ordinādo in primo primæ B est A, C est B ergo C est A. Si autem additur in qualibet præmissa, ly in eo

quod

quod quid, tunc non solum concludetur. ſ. ꝙ A insit c: sed
ēt ꝙ tali modo insit, quēadmodum. ſ. quod quid est ines
ei cuius est, seu diffinitio diffinito. talem siquidē modū
addit. ly in eo quod quid, supra suam p̄iacentem. Vnde
arguendo sic B est A in eo quod quid: C est B in eo quid:
ergo C est A in eo quod quid. manifeste & explicite con-
cludit A esse quod quid est ipsius C. Est igit̄ vis talis syllo
gismi, explicite probare quod quid est de eo cuius est.

Syllogismi aūt ab alīs facti vis ſm quid manifesta. &
ſm quid latens est. Manifesta quidē est, quo ad hoc ꝙ cō
cludit necessario id quod est. quod qd est de eo cuius est.
Si. n. primum est quod quid est medīj, et mediū est quod
quid est tertīj, necessario sequit̄ primum esse quod quid
est tertīj. oppositum nanq; nō est intelligibile. Latet aūt
hic, an ex vitalis ꝓcessus ipsum quod quid est, quod con
cluditur concludat̄, vt quod quid est illius, ita ꝙ ex hoc
cognoscatur, hoc esse quod quid est illius. Est aūt causa
latitationis qm̄ (vt dictum est) syllogismus sine cōditiōe
simpliciter primum inesse. tertio cōcludit & non modū
inexistēdi, ex oppositō aūt intellectus cōuincit̄ assentire
ꝙ primum sit quod quid tertīj, si nouit primū esse quod
quid est medīj, & mediū tertīj. Et hoc mihi rationabilius
apparet, ita ꝙ syllogismū factum ex talibus terminis nō
solū concludere fateor, quod quid est materialiter, sed ēt
formaliter. Quod sic suadeo. ex ꝓpositionibus per se seq;
tur cōclusio per se non solū materialiter, sed ēt formaliter. i.
nō solum quæ sit per se, sed cognoscitur ex vi talis syllo-
gismi ꝙ sit per se absq; eo ꝙ addatur ly per se in p̄misis.
ergo ex ꝓpositionibus quod quid est (vt sic liceat loqui)
sequit̄ conclusio quod quid est formaliter absq; vlla ad-
ditione. antecedens est notū. qm̄ nunq; generat̄ habitus
scientificus nisi cognoscat̄ p̄dicatum conclusionis per se
inesse subiecto ex p̄misis, & tn̄ nulla scientia assumit p̄-
missas cum illa conditione per se. non. n. dicit geometra,
oīs figura rectilinea, habet p se tres angulos ęquales &c.
Sed simpliciter, oīs figura habet tres, & similiter in alīs.

Cap. 18. Consequentiam aut nescio quare possit aliquis inficiari,
T. c. 6. cum ly per se notet modum inexistēdi nō minus q̄ ly in
eo quod quid. Amplius (in primo dictū est) ꝙ ad scire
nō sufficit conclusionē esse necessariam, sed oportet scire
ipsam esse necessariā. Et ex necessarīs p̄misis syllogizā-
do absq; ly necessario insit subiecto necessario, ꝙ in p̄mis
Vbi supra. sis ponatur ly necessario. patet antecedēs pro prima par
te ex primo libro, & pro secūda parte ex exercitio scien-
tiarum. nulla. n. scientia assumit p̄missas cū ly necessario
(nisi forte qñq; gratia materiæ &c.) & tn̄ oēs demonstra
tiones earum scientiam generant. tunc vltra, necessariū
dicit modū quo p̄dicatum subiecto inest. Et ad hoc ꝙ p̄-
dicatum sciatur necessario inesse non exigitur ly neces-
sario. ergo quod quid est quantūcūq; importet modum
inexistendi nō exigit, ꝙ ex p̄misis cum tali conditione
cōcludatur, sed sufficit ꝙ in vtraq; p̄missa quod quid est
assumatur. sicut ibi ꝙ vtraq; p̄missa sit necessaria, conse-
quentia non aliter ꝓbatur q̄ superius. Et cōfirmatur.
quia si syllogismus aliquis ex vi p̄missarū infert ſm rem
ipsum quod qd est, si ex eo nō cognoscat̄ illud esse quod
quid est eius de quo concluditur, hoc nō, puenit ex defe-
ctu talis processus syllogistici, sed ex eo ꝙ p̄missæ minus
penetrantur q̄ oporteat. Si. n. cognoscerentur ſm ꝙ co-
gnoscibiles in se sunt, sicut ex natura sua inferunt quod
quid est illius, ita in cognitione nostra illud generarent.
Patent manifeste hæc oīa in similibus. puta qñ cōclusio
necessaria infertur ex præmisis necessarīs, & nō cogno
scitur illius necessitas &c. Constat aūt ex dictis ꝙ syllo-
gismus cuius primum est quod quid est medīj, & mediū
est quod quid est tertīj, necessario concludit primū esse
quod quid est tertīj. Ex tali. n. ordinatione terminorū ne
cessario hoc sequitur ergo ꝙ nō cognoscatur ex hoc syl-
logismo, primum esse quod quid est tertīj, hoc nō est ex
defectu syllogismi, sed quia nō penetrant̄ p̄missæ. Syllo-
gismus ergo talis ex ꝓpria vi quod quid est formaliter

A concludit. Signum autē huius est, ꝙ siquis formans talē
syllogismū B est A: C est B: ergo C est A intellectualiter vi-
deret esse quod quid est ipsius B & B quod quid est ipsius
C non posset subterfugere quin videret A esse quod quid
est ipsius C. Et forte, ꝓpter hoc aliqui declināt ab hac via.
quia. ſ. non aduertunt ꝙ demonstratio fit ex notis ſm in-
tellectum, & nō ex vocibus, ita ꝙ oportet demonstratō
rem intellectualiter intueri, non solū quod vocibus in p̄-
misis positis significat̄ absolute, sed conditiones & mo-
dos significatæ rei, aliter demonstratio nō fit. nō. n. opor
tet demonstrātem triangulū habere tres solū intelligere
significatū p̄missarum absolute, puta ꝙ habeat angulos
extrinsecos equalentes &c. sed ēt ꝙ hoc habeat necessa-
rio & p̄ se, aliter nō vere demonstraret, quas tn̄ cōditio-
nes nō oportet vocibus, ꝓprijs in præmisis notare. & sic
patet vis syllogismi à. s. Tho. & alīs facti, & ꝙ sufficiēs
est ad concludendum quod quid est formaliter &c. Nec
obstat illud quod in oppositū adductum est, ſ. ꝙ syllogis-
B mus sine tali cōditione in hoc differt à syllogismo cū con
ditione adiecta quod ille concludit inesse, hic vero inesse
& modū. Hoc. n. intelligēdū est loquendo de syllogismo
simpliciter & nō contracto ad tales terminos, quales su-
pra diximus. ſ. quod quid est &c. Quo ad tertium, ꝓposi
torum, quod minus libēter exequor. qm̄ odiosa est cōpa
ratio. videt̄ mihi ꝙ textui cōformior expositio sit The-
mistīj & aliorū doctorum q̄ altera. & ꝙ vix saluare simul
possunt. principiū horum ostendit̄ duobus. Primo ex
consueto modo loquēdi Arist. nunq; p̄. n. cum dicit aliqd
p̄dicari in eo quod qd est. glosatur idest cū illa explicita
cōditione in eo quod qd, sed intelligitur ꝙ illud p̄dicatū
sit tale ꝙ habeat se ad subiectū: vt quod qd est, etsi vbili-
bet sic intelligitur. & hic sic intelligēdo falsitas nō inue-
nitur. quare aliter hic exponendū est. Secūdo ex eo ꝙ
verbū illud textus, quod forte occasio fuit alterius expo-
sitionis. ſ. si vero aliqs nō accipit sic duplicans &c. conue
nienter à. s. Tho. & Boetio exponitur. īmo Arist. ipse sic
C exponendū ex his, quæ subdit insinuauit. subdit. n. īme-
diate, ꝙ si primū sit quod qd est medīj, nō, ꝓpter hoc seq;
tur ipsum primū esse quod qd est tertīj. & ideo oportet
vtranq; p̄missarum assumere quod qd est. Et postmodū
cōplens ceptā doctrinā expressius nostro fauēs, ꝓposito
subdit ꝙ si primum sit quod quid est in se & insit essen-
tialiter medio, quod est quod quid ē tertīj, nō tn̄ vt oīno
idem illi nō sequitur primū esse quod quid est tertīj &c.
& dat exēplum de quod quid est alalis. & quod quid est
hoīs, & hoīe. & statim subdit. Siquidem igitur nō sic ac-
cipiatur nō syllogizatur primū esse quod quid est tertīj.
si aūt sic petitur, ex hoc suadetur, ꝓpositum sic. Si intēde
bat ꝙ ex vi reduplicatiōis fieret syllogismus quod quid
est, & ꝙ oportet assumere semp̄ cum illa reduplicatione,
vel cōditione, in eo quod quid est, vt quid solicitus fuit,
primo ꝙ ēt medium oportet esse quod quid est tertīj. &
deinde ꝙ primū debet esse quod quid est medīj sic sicut
vnū, ipsa nāq; reduplicatio hæc explicite ostēdebat. alias
D falsitas fuisset in maiori & in minori &c. Et præsertim ꝙ
penitus nō meminit talis cōditionis in toto hoc capitu-
lo. ꝙ sit sic apponēda. & tn̄ est principale quod erat dicē
dum. Qūo aūt hę duæ expositiones simul saluari possint
fateor me nō videre, qm̄ si cōcedat̄ syllogismū à. s. Tho.
formatū sufficere, supfluum erit addere illā cōditionem.
Si aūt dicatur illā conditionē esse necessariā falsum esset
syllogismū illū sufficere. Possent tn̄ sic adunari vt neutra
alterā elideret, ꝙ ille syllogismus sufficiēs acceptaretur,
& ꝙ iste ad maiorē exp̄sionē inuentus diceretur, & hoc
Alberti verbis, in fine capituli consonum videtur in pe-
nultimo notato.

Num per terminum non conuertibilem syllogizari possit proprium de eo cuius est proprium.

CIrca probationem primæ partis eiusdem suppositi
dubitatiuncula quędam occurrit. vnde sequatur, pri
mum est proprium vltimi, seu tertīj: ergo etiam mediū,

&

& conſequẽter ergo oẽs termini talis ſyllogiſmi ſunt cõ
uertibiles, nunquid nõ poteſt ſyllogizari ꝓprium de eo
cuius eſt ꝓprium per terminũ non conuertibilem. Ad
hoc breuiter dicit ꝙ conſequentia clara eſt (loquendo de
concluſione vñ) de qua eſt ſermo, quia aliter non conclu
deretur ꝓprium de ſuo ſubiecto. patet aũt claritas ſeque-
le, ex eo ꝙ vñis ãffirmatiua non niſi in primo primæ ſyl-
logizatur, in quo oportet mediũ ſub primo & ſupra ter-
tium eſſe, & ideo ſi extrema ſunt conuertibilia, medium
non poteſt excedi â primo, aliter non vñr prædicaret de
tertio, & ſimul non debet excedere tertiũ, alias non vni-
uerſaliter ſubiũceretur primo &c. optime ergo dixit. ꝙ
quia primum eſt proprium tertij, oportet ſyllogiſmum
eſſe ex omnibus conuertibilibus.

Num proceſſus, quo vna diffinitio per aliam probatur ſit petitio principij.

CIrca rõnem quam adducit Ariſtoteles ad probandũ
ꝙ quod quid eſt, non ſit demonſtrabile, Dubitatur
an ſyllogiſmus quẽ concludit peccare ſm petitionẽ prin
cipij ſit ille qui demonſtrat vnam diffinitionem de diffi-
nito per aliam. an non? hinc. n. & inde ratio eſt dubitan
di, qm̃ ſi talis proceſſus petit principium, ruit non parua
pars demonſtrationũ, qm̃ pluries vna diffinitio demon-
ſtratur per aliã. & ſi talis ꝓceſſus nõ petit principium, qs
eſt ille ꝓceſſus quem hic re probat Ariſtoteles? In hac
dubitatione quatuor (ſi Deus illuminare dignabit) vi-
denda ſunt. Primo, ꝙ ꝓceſſus formatus ab Ariſtotele, ſi
ꝓcecatum petendo non incurreret, eſſet demonſtratiuus
ipſius ꝓuod quid eſt formaliter. ſecundo ꝙ talis ꝓceſſus
aſſumit duas diffinitiones eiuſdẽ. tertio qũo in tali ꝓceſſu
accidat petitio principij. quarto quid dicendũ ſit ad quę
ſitum &c. Primum horum ex quatuor apparet vltra ea,
quæ ſupra diximus. primo ex eo, quod Ariſto. expreſſe
dicit in textu, ꝙ ſi ſic ſyllogizabitur, concludetur vere
primum eſſe quod quid eſt tertij. Et ſubdit expreſſe, ꝙ ſi
aliquid horũ dimittat ſyllogizabitur quidem ꝙ primũ
inſit tertio, ſed. non in eo quod quid eſt. ſecũdo patet ex
eo ꝙ ſi p̃dictus proceſſus peccaret in hoc, ꝙ non conclu-
deret quod quid eſt formaliter, cũ hoc tm̃ ab Ariſto. in-
quiratur, nulla erat melior via impugnandi ipſum, cꝫ di-
cere, ꝙ non eſt efficax, quia non concludit primum eſſe
quod quid eſt tertij formaliter, quod tm̃ nunc̃ dixit, ſed
potius oppoſitum, vt clare patet in textu. tertio apparet
ex verbis. S. Tho. diuidẽdo textum dicẽtis. primo dicit
qualẽ oportet eſſe ſyllogiſmũ concludentem quod quid
eſt, ſi hoc ſit poſſibile: quaſi diceret docere vult qualis
deberet eſſe ſyllogiſmus, qui nõ põt inueniri. quare &c.
quarto patet idem ex illa regula antepræd icamẽtali (qm̃
alterũ de altero p̃dicatur. Si. n. medium in eo quod quid
eſt p̃dicatur de altero vltimo, & alterũ. ſ. primum p̃dicat
de medio in eo quod quid eſt, neceſſe eſt primũ p̃dicari
de vltimo in eo quod quid eſt, & eſt cõſequentia forma-
lis & optima, aliter fundamenta ſyllogiſmorum aliunde
ſumat, qui ſcit. Eſt ergo ꝓceſſus impugnatus ab Ariſto.
ſufficiens ad concludendũ quod quid eſt cum petitione
tm̃ principij vt dicet, & ſic patet primum. Secundum
aũt. ſ. ꝙ talis ꝓceſſus aſſumat duas eiuſdẽ diffinitiones.
Ex tota textus ſerie clare habet, qm̃ nihil aliud intelligit
per ly in eo quod quid eſt, niſi ꝙ ſit diffinitio illius &c.
quod quid eſt nanc̃ & diffinitio conuertibilia ſunt &c.
expreſſe quoc̃ dicit in textu ponendo talem ꝓceſſum in
terminis, quod ꝙ quid eſt hois de homini monſtrãdũ ſic
eſt, puta aial bipes de hoie, erit alia rõ media, cui prima
vñr ineſt. Et poſtmodum addunt in exẽplum, aia et duę
eius diffinitiones, ſm viam platonicã. Nec põt obſtari
dicendo, & ꝙ Ariſtoteles ponit duas quidem diffinitio-
nes aſſumi, ſed non eiuſdẽ, ſed alteram alterius. Hoc. n.
puerile eſt, qm̃ ratio media eſt neceſſaria diffinitio tertij
cum p̃dicetur de ipſo in minori. & ratio prima eſt etiam
rõ tertij, cum concludat eſſe quod quid eſt eius in cõclu-
ſione &c. & ſic patet ſecundum. Tertium aũt qũo. ſ.
in tali ꝓceſſu aecidat petitio principij &c. tripliciter in-
telligi poteſt. Vno modo ꝙ petatur principium quantũ
eſt ex natura rei, licet non quo ad nos, vt enim (in primo
libro diximus.) Si res ipſas abſc̃ diſtinctione quæ ex in-
tellectu noſtro ꝓuenit intuemur, vnius rei vnica tm̃ eſt
diffinitio, & nõ eſt ibi ex rei meritis aliquis diſcurſus, ſed
ab eodẽ ad idem ſm rẽ tendit, licet ſm eos quos nos for-
mamus conceptus â notioribus nobis ꝓcedendo, nõ pec
cemus. & hoc modo eſt ibi petitio principij ſm ſe, ſed nõ
quo ad nos &c. Alio modo poteſt intelligi, vt ſit ibi peti
tio principij non ſm ipſas propoſitiones, ſed ſm id quod
principaliter & formaliter quærit. Cum. n. demonſtrat
A eẽ quod quid eſt ipſius C quia eſt quod quid eſt ipſius
B quod eſt ipſius C quod qꝫ eſt, non petit ipſa cõcluſio. ſ.
A eſſe quod quid eſt ipſius C qm̃ nunc̃ hoc aſſumit, ſed
aſſumitur aliud quod quid eſt ipſius C & ꝓpter hoc dixi
ꝙ non eſt petitio principij ſm ipſas ꝓpoſitiones, quia tũ
in tali ꝓceſſu aſſumitur quod quid eſt ipſius tertij & eius
quod quid eſt principaliter quærit, ideo dixi ꝙ petitur
id quod principaliter & formaliter quærit, petitur ſiqui
dem ſm veritatem in tali proceſſu, quod quid eſt ipſius
minoris extremi, non tm̃ illudmet quod concluditur, &
qm̃ nunc agitur de demonſtratione quod quid eſt de eo
cuius eſt ſimpliciter, & nõ de demonſtratione huius vel
illius quod quid eſt, ideo peti dicit quod principaliter &
formaliter quærit &c. Tertio modo põt intelligi, vt
quia ſm veritatem quod quid eſt. nõ eſt quod quid eſt,
ſicut nec diffinitionis eſt diffinitio, aliter ꝓcederet in infi
nitũ. Si ſyllogiſmus ita ordinet, ꝙ primũ ſit quod quid
eſt medij, & medium vltimi, quod quid eſt, erit quod qd
eſt, & qm̃ hoc ſm veritatem non inuenit, ſequit ꝙ inter
illa duo quod quid eſt nõ erit niſi vocalis differentia &
ſic erit manifeſta petitio principij &c. dum nõ ſolũ idem
ſm rem, ſed ẽt formaliter ſolis vocibus differẽs petet &
forte cõcluſio inſinuauit p̃ illa verba, ſic ſicut idẽ. hæc de
tertio. Quartum aũt quod principaliter quærit fateor
me nõ plene videre. Vnde ſm ꝙ mihi nunc occurrit ꝓ
ſequar, dicturus alias aliter ſi veritas aliter apparebit. Di
co igitur ꝙ ꝓceſſus ille, de quo nunc eſt ſermo, nõ eſt diſ-
curſus conſuetus quo cõſueuimus diffinitionẽ vnã per
aliã probare, vt in ſecundo de aĩa fit, & in primo huius
factũ eſt. Talis ſiquidem ꝓceſſus, vt expreſſe habetur â
S. Tho. inferius in illo capitulo (iterũ aũt ſpeculãdũ &c.)
non ſufficienter demonſtrat, ꝙ id quod concludit ſit qđ
quid eſt illius de quo cõcludit, licet aliquod ipſius quod
qd eſt ſyllogizet &c. ꝓceſſus aũt formatus hic ab Ariſt.
vt rõnibus & ex textu deductum eſt, ipſum quod quid
eſt demonſtraret, niſi peccatũ petitiõis accideret. Quare
aũt conſuetus ꝓceſſus ex vna diffinitione ad aliã non ſuf
ficienter demonſtret, in ſupra dicto tangetur capitulo.

Ad id autẽ quod obij̃ciendo quærebat. ſ. quis igit ille
ꝓceſſus eſt quẽ hic reprobat Ariſt. dicitur ꝙ eſt ꝓceſſus
ille de quo directe loquit tertia expoſitio ſupra data. ad
declarandũ quo modo interueniat petitio principij. ſ. qm̃
primum aſſumit vt vere quod quid eſt medij, & mediũ
tertij. Talis ſiqdem ꝓceſſus impoſſibilis eſt ſm veritatẽ,
qm̃ non ſunt ibi tres termini niſi ſm vocem, & ideo peti
tio principij. Horum oĩum quæ in hoc capl'o diximus,
conuictus ex rationibus adductis, & auctoritate vltima
S. Tho. nõ abſc̃ dubitatione, vltimã determinationem
teneo, & cætera illi conformia, rogans vt nullus temera
rius iudex accedat, ſed vt poſtc̃ vtriuſc̃ partis rationes
aſpexerit liber cenſor aduenìat, gr̃aſc̃ illi ex tũc ago &c.

Relinquitur autẽ propterea adhuc in intellectu meo
dubitatio, eo ꝙ nõ clare video Ariſtotelem illũ, ꝓceſſum
impugnare quẽ diximus. Albertus tm̃ magnus me pluri
mum conſolatus eſt nunc, cũ in ipſo aduerti eũ hoc idẽ
ſentire, & quã excogitaui & poſui tertiam expoſitionẽ
ſuã quoc̃ fuiſſe percepi. Dubito quoc̃ ꝓpterea quia nõ
habeo adhuc rõnem mihi ſatisfacientẽ, quare ꝓceſſus ex
vno qꝫ quid eſt concludẽs aliud, nõ ſit demonſtratiuus

ipſius

ipsius quod quid est. vt. S. Tho. expresse dicit, & ex Aristo. sumi potest, qm̃ ipse demonstrationem inutilem ad concludendũ quod quid est determinabit, quo modo. n. hoc potest stare cum oĩbus rõnibus supradictis concludentibus q̃ ex duobus quod quid est necessario sequitur quod quid est: in illo tm̃ vt dictũ est capitulo de hoc secũdo aliquid dicetur. Cap. 7. Siquis tm̃ quia Aristo. disputatiue loquit̃ in hoc capitulo intelligere vult p̃dicta disputatiue prolata, & propterea forte ab antiquis expositoribus non discussa, & dicit q̃ Aristoteles loquit̃ hic de ꝓcessu cõsueto quo vna diffinitio demonstrat̃ per aliam, debet talis tria facere. primum est, declarare, quo modo in tali ꝓcessu appareat petitio principij̃. & hoc facile facere poterit, sequendo secundã expositionẽ adductã vel primã. ſm est reddere causam, quare si talis processus ſm veritatem non est repellendus, ꝓpter hunc defectum. s. petitionis principij̃, sed ꝓpter alium. s. quia non sufficienter probat, q̃ id quod cõcluditur sit quod quid est illius de quo cõcluditur, quare inquã ab Aristotele sit repulsus absq; B aliaratione, nunquam. n. in tota huius libri serie alia ratione reprehendisse inuenitur, ꝓcessu demonstratiuo cõcludi quod quid est, nisi quia petitio interuenit. & hoc non facile quisquã faciet, præsertim quia vt in primo de aĩa cõmento. 5. dicitur, opinio q̃ demonstratio concluderet quod q̃d est, est prima inter solẽnes opiniones, et quã tenuit Hippocrates. nec est consuetudinis Aristotelis repellere opinionem contrariam, absq; aliqua vera rõne. Cap. 5.

Tertium est q̃ oportet talem respondere & satisfacere rationibus inductis quibus probatum est, q̃ ꝓcessus, cuius hic meminit Aristo. scilicet qm̃ primum est quod quid est medij̃, & medium est quod quid est vltimi, necessario concludit & demonstrat, quod quid est de eo cuius est, cum petitione tamẽ principij̃ &c. & hoc difficile adeo mihi videtur q̃ nullam ad hoc video viam &c.

Disputat, quòd per syllogismum diuisiuum non potest concludi quod quid est. *Cap.* 4. C

VErumenimuero neq; ꝓ diuisiones via syllogizat, quemadmodũ in resolutione circa figuras dictum est: nusq̃. n. necessarium fit rem illam esse, cum hæc sint, sed quemadmodũ neq; inducens demonstrat, non. n. oportet conclusionem interrogare, neq; in eo q̃ datur esse, sed necesse est esse illis existentibus: etenim si dixerit respondens, an ne homo aĩal, aut inanimatum? postea accipiat aĩal, non syllogizatum fuit, rursus omne aĩal, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominem esse totum aĩal pedestre, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt aũt nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus & ad ea, quæ cõtingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verũ quidẽ esse omne de hoie, non tm̃ quid est, neq; q̃ quid erat esse significans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantias? hæc igitur præmittantur quidem. Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quæ sunt in ipso quid est, oĩa, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc aũt necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse. Sed A syllogismus tm̃ non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neq; enim inducens forte demonstrat, sed tm̃ ostendit aliquid. Syllogismum vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine medijs, si quis dicat, q̃ his existentibus necesse est hoc esse, cõtingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitiõibus, quid est homo aĩal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquãq; appositionem? dicet enim, & monstrabit diuisione, sicut opinatur, q̃ omne, aut mortale aut immortale est: talis autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficitur.

Summa huius capituli hæc est.

QVod q̃d est non est demostrabile ꝓ syllogismũ diuisiuum. probatur tripliciter. Primo qm̃ oĩs cõclusio syllogizata est necessaria ex p̃misis, ẽt si rñdens nihil cõcedat, qm̃ non oportet conclusionem interrogare neq; in cõcedendo esse. syllogismus aũt diuisiuus non habet cõclusionẽ taliter necessariam sicut nec inductio, qm̃ diuidens accipit alterũ mẽbrum diuisionis, & nõ ꝓbat ex dictis sic necesse esse &c. ergo processus diuisiuus nõ est syllogisticus &c. secunda qm̃ dato q̃ syllogismus diuisiuus ostendat omne. puta animal gressibile de hoie verificari. non tm̃ ostendet quod quid erat esse &c. tertio quoniam nihil prohibet ſm syllogismum diuisiuum apponere aliquid aut auferre, aut excellere substantiã. ꝓclusio.

Contingit soluere supradicta, dicendo q̃ oĩa sumenda sunt in eo quod quid est, & q̃ à prioribus consequenter diuisio fiat vsq; ad quæsitũ & nihil relinquatur, qm̃ tale indiuiduũ spẽ oportet esse, et necessario erit quod q̃d est. Solutio.

Prædictus ꝓcessus non syllogismo sed alio modo cognoscere facit quod quid est, nec hoc inconuenit, qm̃ & inductio aliquid ostendit & non demonstrat. declaratur prima pars. s. q̃ dicens diffinitionẽ ex diuisione, syllogistice hoc nõ faciat, primo qm̃ sicut in cõclusionibus sine medijs contingit quærere ꝓpter quid sequat̃ cõclusio & ita ẽt indiuisis terminis ſm vnãquãq; appositionẽ cõtingit quærere ꝓpter quid. ꝓbatur qm̃ diuidens monstrabit diuisionẽ ex quo diffinitio non habetur saltẽ syllogismo. Exclusio solonis.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo excludere syllogismũ diuisiuum à vĩs sufficientibus, ad quod q̃d est. tria facit. primo conclusionẽ vnicã directe contra hoc tribus rõnibus ponit firmatã. secũdo quandã solutionẽ, quæ posset dari recitat. tertio excludit illã, vt clare patet ĩ sũma &c.

CIRCA similitudinẽ assignatam ab Arist. inter diuisionem & inductionem. Sciendũ est q̃ quia multis modis potest intelligi sicut multipliciter accipit̃ ꝓcessus diuisiuus, ideo primo quotupliciter sumat̃ videndum est. secundo penes quid attendat̃ similitudo. tertio qũo saluetur in eis talis similitudo. Diuisionis noie tria possumus intelligere. s. purũ syllogismũ diuisiuum cuius meminit Aristo. in primo priorũ. cap. 28. qui sic fit, assumit̃ pro medio cõmune diuisum, & cõcluditur de aliquo illius diuisi inferiori, oĩs diuisi differentia disiunctim hoc modo. omne aĩal est rõnale aut irratiõale. homo est aĩal. ergo est rõnalis vel irrationalis, & siquidem diuisionis noie hoc in loco syllogismus huiusmodi intelligat̃, planũ est q̃ diuisio est inutilis ad diffinitionẽ cõcludendam. & caret necessitate cõsequentię & petit quod quæritur. & intentum non demonstrat, qm̃ diffinitio non assumit vtrãq; differentiam diuisi, sed alteram determinate, quã primo. Cap. 28.

per

per talem ſyllogiſmum impoſſibile eſt concludere. qm̃ medium cõmunius eſt qualibet differẽtia ſua, & conſequenter nulla neceſsitate ex tali ſyllogiſmo ſequit̃ intentum. ſ. alteram differẽtia determinate, & cõſequenter ſi accipiat̃ poſt talem ꝓceſſum, petit̃. & intentum non demonſtrat̃.

Secundo.

Poteſt quoq; diuiſio accipi pro toto ſupradicto diſcurſu addito diſcurſu illatiuo vnius partis ex deſtructione reliquę vel reliquarum. hoc modo. omne aĩal eſt rõnale vel irrationale. leo eſt aĩal. ergo eſt rõnalis vel irrõnalis, ſed nõ eſt rõnis. ergo eſt irrationalis &c. & ſic deinde, omne irrõnale eſt mugibile vel rudibile vel rugibile &c. Leo eſt irrationalis. ergo eſt rudibilis vel mugibilis vel rugibilis &c. ſed non eſt mugibilis nec rudibilis &c. ergo eſt rugibilis. & ſic deinceps quouſq; oẽs particule diffinitionis adunate fuerint &c. & ſi hic ꝓceſſus diuiſionis noĩe hic ſumat̃, clarum eſt, ꝙ diffinitionem nõ demonſtrat. qm̃ & ſi neceſsitatem conſequentię habeat iuxta regulas logicales à diſiunctiua ad alteram partem cum deſtructione alterius &c. vim tm̃ probatiuã non habet, qm̃ duplex petitio interuenit vna ineuitabiliter. qm̃ ſ. ex deſtructiõe vnius oppoſiti reliquum inferẽ. idem. n. eſt ſub aĩali deſtruere irrationale & conſtruere rõnale, & ęque dubium aut ignotũ eſt poſt concluſionẽ diſiunctam. puta ergo leo eſt rõnalis vel irrationalis, an ſit rõnalis, & an non ſit irrõnalis, vt de ſe patet. Alia petitio interuẽit in maiori ꝓpoſitione qm̃ aſſumit̃. omne aĩal eſt A vel B &c. hæc enim tali proceſſu nec ꝓbat̃ nec probari poteſt. & ꝓpterea ſufficiens nõ eſt niſi adiuuet̃. Contingit tm̃ hanc petitionem vitare ſi ſufficientia diuiſionis ſit per ſe nota. Deficit quoq; in hoc ꝓceſſu vis ꝓbatiua. qm̃ nõ infert alterã partẽ à priori, ſed ex negatione oppoſiti, quæ eſt effectus concluſionis, non. n. ideo leo eſt irrõnalis, quia nõ eſt rõnalis, ſed ecõuerſo. Poſſumus & diuiſionis noĩe intelligere diſcurſum quẽdã formaliter diuiſiuũ qui fit hoc modo, aĩalium aliud volatile, aliud natatile, aliud greſsibile &c. Leo eſt aĩal, & non volatile, neq; natatile. ergo eſt aĩal greſsibile &c. Et ſi hunc ꝓceſſum diuiſio hic ſonet, clarũ quoq; eſt, ꝙ diffinitio per eũ ſyllogiſtice concludi non põt, qm̃ neceſsitatem conſequẽtie nõ habet niſi ex ſuppoſitione. non. n. eſt neceſſariũ ex toto hoc diſcurſu ſequi, ergo leo eſt rugibilis, niſi ſupponatur ꝙ diuiſio fuerit ſufficiens, quod ex tali ꝓceſſu non habet̃ cum poſsit rũdens dicere. ꝙ datur aliud genus aĩalium. Accidit quoq; in hoc ꝓceſſu petitio in deſtructione reliquarũ partium, & defectus medij̃ à priori. ſicut & in p̃cedenti. hæc de primo.

Tertio.

Dixit Ariſtoteles ſimilem eſſe diuiſionẽ inductioni in hoc ꝙ diuiſio nõ habet neceſsitatem cõſequentię, & inductio non demonſtrat, quæ aſſimilatio poteſt tripliciter intelligi. Vno modo accipiẽdo ly demonſtrat, large, put idem eſt quod ſyllogizat. & ſic aſsimilatio conſiſtit in hoc, ꝙ neutra habet neceſsitatem cõſequẽtię. Alio modo accipiẽdo ly demonſtrat ꝓprie, & ſic aſsimilatio, ꝓportionalis eſt & cõſiſtit in hoc. ꝙ ſicut in inductione deficit vis demonſtratiua, ita in diuiſione deficit vis illatiua. Tertio modo accipiendo ly demonſtrat, ꝓprie. ſed ꝙ nõ tm̃ vnicam ſed duas ſimilitudines inſinuauerit ſingulas in ſingulis extremis tangẽs, & ſic aſsimilatio conſiſtit in duobus. & in hoc ꝙ vtraq; caret neceſsitate conſequentię. & in hoc ꝙ vtraq; caret vi demonſtratiua &c. Ad vltimum aũt intentũ deſcendendo dicit̃, ꝙ cum exp̃ſſe Ariſtoteles in textu dicat diuiſionem carere neceſsitate cõſequẽtię primo modo, & tertio diuiſionẽ accepiſſe videt̃. in vtroq;. n. modo (vt ex dictis patet) neceſsitas cõſequẽtię deficit. in ſecundo aũt non neceſsitas cõſequentie nõ ſimpliciter deficit, ſed deficit hoc modo, qa non eſt ibi niſi cũ petitione principij̃, inter primũ ergo ꝓceſſum & inductionem ſimilitudo in hoc eſt, quia vtrobiq; nõ ſequitur intẽtum neceſſario ex p̃miſsis & hoc verificat̃ de inductione in cõpleta. quę. ſ. nõ aſſumit oĩa, ſed multa ſingulariũ. inter ſm aũt & inductionem eſt maior ſimilitudo, qm̃ vtrobiq; non eſt neceſsitas cõſequentię niſi cum petitione principij̃. & hoc verificatur de inductione cõpleta quam cõſtat petere principium, eo ꝙ accipit oẽs ſingulares ad vſum concludendam. Tertius aũt ꝓceſſus ſimillimus eſt inductioni, qm̃ vtrobiq; neceſsitas cõſequentie incerta eſt ex eadẽ cauſa. ſ. quia à diuiſis partibus incipit vtraq; via. diuiſio aũt vt ſic certitudinem non habet, qm̃ ab vno & ente declinando in incertum pergit̃. & cõſequenter niſi vtrobiq; ſupponat̃ oẽs partes acceptas eſſe non ſequit̃ neceſſario intentum. & hoc modo expoſuit. s. Tho. accipi diuiſionem in hoc loco, & ſimilitudinẽ inter diuiſionẽ & inductionem, poſtremo inter oẽs & quẽlibet horũ proceſſuũ & inductionẽ. hæc eſt ſimilitudo ꝙ nunq; à priori ꝓceditur, & ſemper petit̃. Verum quia aſsignatam ſimilitudinem à. S. Tho. (diſcipulus eius) non penetrans labefactare conatus eſt, eius rõni nunc ſatisfaciendũ eſt. ait. n. ꝙ male aſsignatur ſimilitudo inter diuiſionẽ & inductionem in hoc, ꝙ vtraq; ſupponat oẽs partes acceptas eſſe. qm̃ inductio qdem hoc facit per ſe, eo ꝙ particularia infinita ſunt & ignota. diuiſio aũt hoc non facit niſi forte per accidens, qm̃ oĩs diuiſio per oppoſita debet fieri, & bimembris eſſe ſaltem reductiue. & ideo obſeruato ritu diuiſionis patet ꝙ aſſumuntur oĩa membra, qm̃ duo tm̃ ſunt, & ſi nõ hoc ideo eſt quia non fit diuiſio per oppoſita, & ideo hoc eſt per accidẽs. Ad hoc dicit̃ ꝓmittẽdo, ꝙ licet Ariſt. in textu non exp̃ſſe noĩare videatur alium ꝓceſſum q̃ primum qm̃ iſte tm̃ habetur in primo priorũ ad quẽ ſe remittit, & formaliter ſyllogiſticus eſt, & titulo quæſtionis formaliter deſeruit, acceptatũ tm̃ à multis antiquorũ expoſitorũ eſt, vt & vis ꝓceſſus diuiſiui, hic tangatur & reprobet̃. relucet aũt diſcurſus diuiſiuus, maxime in tertio ꝓceſſu qm̃ ille ſolus formaliter diuiſiuus eſt. & ex diuiſione robur trahit. cæteros aũt magis diſiũctiuos q̃ diuiſiuos dixerim, qm̃ licet diuiſionis membra pertractent, tm̃ vel per diſiunctionem adunant, vt fit in primo, vel ex diſiunctionis vi neceſsitatem cõſequentię habent vt fit in ſecundo. ꝓpter quod ſm ſuum diuinum S. Tho. ingenium diuiſionis vocabulum formaliter intuitus. tertium appoſuit ꝓceſſum in quo ipſa diuiſio & eius vis operatur. His prælibatis dicit̃ ꝙ ratio adducta ſupponit vnum falſum. ſ. ex eo ꝙ diuiſio fit per oppoſita. patet numerus partium, & cauſa rõnis eſt vnũ aliud falſum aſſumptum. ſ, ꝙ partes cuiuſq; totius vſis ſint tm̃ duę. cauſę aũt huius eſt, vnum aliud aſſumptũ, verũ qdẽ ſed male intellectum. ſ. oĩs diuiſio eſt bimẽbris vel reducibilis ad bimẽbrem, & ideo rõ nihil concludit. vnde ab hoc vltimo inhoando, ſciendũ eſt ꝙ aliquod genus põt dupliciter diuidi. Vno modo per veras differẽtias. Alio modo per non veras. & ſiquidẽ diuiſio fiat per veras differentias oportet ꝙ diuiſio fiat per differentias nõ oppoſitas cõtradictorie aut priuatiue, ſed per oppoſitas contrarię, vt patet. 10. metaphyſicę. hæc enim ſola inter dictas eſt oppoſitio realis quæ exigit̃ in vera generis diuiſione. Diuiſio aũt facta per tales diſſerentias bimẽbris ſimpliciter nõ eſt, ſed quodãmodo, ſunt ſiquidẽ ibi duę differentiæ extremę & multę medię, vt patet in. 10. metaphyſicæ & inquantũ media ad extrema reducunt̃, bimembris eſt diuiſio, inquantum vero ab eis ſpecifice ſm veritatẽ diſtinguuntur multimẽbris eſt. & qm̃ via diuiſionis ſupradicta venãdo aliquã partem generis, nõ ſufficit excludere alterũ extremũ. ſed oportet excludere oĩa intermedia, ſi ad alterũ extremũ neceſsitas conſequentię pertingere debet. ideo quãtumcũq; fiat vera diuiſio & p oppoſita non eſt clarus numerus partium, & conſequenter oportet ſupponere acceptas eſſe oẽs, ſi cõcluſio ſequi debet. Nec obſtat ꝙ non in oĩbus ſimilitudo ſit inter diuiſionem & inductionẽ, quia. ſ. inductio, ſupponit hoc ꝓpter infinitatẽ particulariũ. diuiſio aũt non ꝓpter hoc. Non. n. oportet ꝙ ſimilitudo teneat in oĩbus, ſed ſufficit ꝙ teneat in eo quo fit aſsimilatio quod hic ſaluatur. & vlterius ſaluatur hic ſimilitudo, quo ad cauſam, ꝓximam

vtriuſq;

vtriusq; .s. ignorantiam partium vndecũq; veniat. Si aũt diuisio fiat per differentias non veras, tũc fiet per opposita cõtradictorie vel priuatiue, & tũc verificatur q; mẽbra diuisionis sunt tm̃ duo. vt patet cũ diuidit substãtia per corporeũ & incorporeum, & aĩal per rõnale & irrationale. sed talis diuisio qm̃ res logice potius diuidit, q; ſm naturas rerũ non est inserẽdo huic negocio quod de arte demonstratiua est cuius vsus ex ꝓprijs rerũ necessario fit. Peccatum ergo tam in inductione q; in diuisione accidit, ꝙa vtrobiq; numerũ partium ignoramus, ita q; dato q; oẽs partes assumeremus, si ex diuisionis vi nõ cõstaret eas esse omnes, peccatum etiam idem accideret sicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus assumptis ineuitabilis est in vtraq; &c.

Disputat, quòd quod quid est neq; est demonstrabile per diffinitionem: neq; per contrarium: neq; alio quouis modo. Cap. 5.

SEd an ne est demõstrare ipsum quid est ſm substantiam? ex suppositione aũt accipientem ipsum quidem q; quid erat esse, hoc, quod est ex proprijs in eo quòd quid est, hæc autem in eo q; quid est sola, & proprium omne: hoc enim est esse illi. An rursus accepit q; quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per mediũ monstrare. Amplius quemadmodum neq; in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, sem per enim tota aut pars est ꝓpositio, ex quibus syllogismus, ita neq; ipsum q; qd erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est q;, hoc enim erat syllogismus, & ad illum, q;, nõ ipsum quid erat esse syllogizatum est, q; certe: hoc enim positũ fuit nobis ipsum q; quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quòd quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione monstret, veluti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunq; est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse. Hinc etenim accipiens ipsum quid erat esse monstrat, accipit autem ad monstrandum ipsum q; quid erat esse, alterum tamẽ sit: in demonstrationibus nanq; q; est hoc de hoc, sed non ipsum, neq; cuius eadem est ratio, & conuertitur. Ad vtrosq; vero, & ad monstrãtem ſm diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est aĩal, bipes, pedestre, sed non aĩal & pedestre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla necessitas est vnũ fieri quod prędicatur, sed quemadmodũ homo idem esset & musicus & grãmaticus. Quomodo igitur definiens monstrabit substãtiam, aut ipsum quid est? neq; enim sicut demonstrans ex confessis esse manifestum faciet, q; necesse est illis existentibus alterum quid esse, demonstratio enim hoc est, neq; sicut inducens per singularia cum manifesta sint, q; omne sic est, eo q; nihil aliter est: non enim quid est monstrat, sed q; aut est, aut non est. quis igitur alius modus reliquus? nõ. n. monstrabit vtiq; sensu aut digito.

Summa huius capituli hæc est.

QVod quid est non est demonstrabile per diffinitionem ipsius quod quid est seu diffinitionis, probatur dupliciter. primo à priori, qm̃ & hic contingit acceptio principij in medio per quod oportet monstrare. secũdo à simili, qm̃ sicut syllogizando non accipitur quid est syllogizare, quia semper tota, aut pars est ꝑmissa. ita in syllogizando quod quid est, nõ oportet esse qd fit quod quid erat esse. & sicut seorsum posito quid est syllogismus ad hoẽm dubitantem, vtrũ sit syllogizatũ an non, ex ipsa syllogismi rõne fit ostensio, qm̃ hic erat syllogismus, ita seorsum habitis, quod quid est conditionibus, et adhũc dubitantem an quod quid, est sit syllogizatum, ex ipsius quod quid est diffinitione, ostensio fit, q; illud est quod quid erat esse. prĩa ꝓcẽo.

Quod quid est non est demonstrabile, per contrarij quod quid est suppositionẽ. verbi gratia contrariorum contraria sunt quod quid erat esse, bonũ & malum sunt contraria, & similiter diuisibile & indiuisibile & mali, quod quid est, est diuisibile eẽ. ergo boni quod quid est, est indiuisibile esse. probatur tripliciter à priori. primo qm̃ & hic contingit accipere demonstrandũ. secũdo qm̃ in demonstrationibus licet sit hic de hoc, non tñ ipsum, neq; cuius est ipsa rõ, & conuertit, mediũ est, sed alterũ oportet esse. tertio tam contra hunc ꝓcessum q; contra illũ, qui ſm diuisionẽ demonstrat quod qd est: qm̃ ſm ꝓdictos modos inquirẽdũ restat, ꝓpter quid est homo aĩal gressibile bipes, sed non aĩal & bipes. probatur. qm̃ ex acceptis non est necesse vnum fieri quod prædicatur. scđa ꝓcẽo.

Quod quid est ergo nullo modo à diffiniente monstratur. probatur inductiue: qm̃ neq; sicut ex certis & per se notis, qm̃ talis processus est vera demonstratio. & cũ præmissæ sint, necessarium est conclusionem esse: neq; sicut ex singularibus manifestis, q; omnia similiter se habeãt: qm̃ sic non demonstratur quid est, sed q; omne est aut non est, neq; sẽnsu aut digito &c. conclusio corporalis.

Series autem hæc est.

PROSEQVENS disputatiuam inquisitionẽ an quod qd est demonstrabile sit tria in hoc capitulo facit. primo vnica declarat conclusione ipsum non esse demonstrabile per diffinitionem diffinitionis. Secundo secunda conclusione declarat ipsum non esse demonstrabile per contrarij diffinitionẽ. Tertio vltima conclusione ratione generali declarat q; nullo modo est demonstrabile &c.

CIRCA secundam rationem pro secunda conclusiõe dubitatiuncula quædam est, qm̃ ibi Aristoteles dicit q; medium in demonstrationibus non debet esse id quod conuertitur cum passione seu conclusione, cum tamen constet q; in primo primæ, vbi fiunt demonstrationes potissimę, si passio concluditur de proprio subiecto, q; oportet medium & extrema cõuertibiliter se consequi. Mediũ quõ nõ conuertibile sit cũ sua passiõe.

Ad hoc breuiter dicitur, q; argumentum laborat in ęquiuoco, quoniam aliqua conuerti contingit dupliciter. Vno modo per adæquationem prædicationis, ꝙa. s. de quibuscunq; prædicatur vnum & reliquum. & de hac cõuertibilitate superius habitus est sermo. Alio modo per adæquationẽ probationis, ita q; non magis vnũ est efficax ad alterum probandum q; econuerso, quia neutrum est causa alterius. & hoc modo loquimur hic de conuertibilitate. Tali enim modo se habent opposita quod quid est, q; non magis vnius quod quid est demonstrat alterius quod quid est q; econuerso. & tale genus mediorum demonstrãtibus processus abijcit, quoniam procedit ex causis.

Quod

Quod quid est neq; est demonstrabile primo, neq; cum ipso an est, neq; cum quid nominis. Cap. 6.

AMplius quomodo monstrabit ꝙ quid est homo? necesse est enim scientem ꝙ quid est homo, aut aliud quodcũq;, scire, & ꝙ est. nõ ens enim nullus nouit ꝙ est, sed quid quidẽ significat oratio, aut nomen, cum dixero hirco ceruus, quid aũt est hircoceruus impossibile est scire. Verũenimuero, si monstrabit quid est, & ꝙ est, & quomodo, eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, qd aũt est homo, & esse hoiem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessariũ esse monstrari omne, ꝙ est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens, demonstratio igitur erit ꝙ est, quod & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulũ, accepit Geometra, ꝙ aũt est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulũ? sciens igitur aliqs definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile est. Manifestum aũt & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, ꝙ non monstrant definientes, ꝙ est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitũ, & propter quid hoc est circulus quæritꝫ. esset enim & definitionẽ orichalci dicere esse ipsum. neq;. n. ꝙ possibile est esse quod dicitur, assignant definitiones, neq; ꝙ illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. Si igitur definiẽs monstrat aut quid est, aut qd significat nomen (si non est vllo modo ipsius quid est) esset vtiq; definitio oratio, idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum qui dem enim & non substantiarum esset vtiq; & non entium: significare enim licet & nõ entia. Amplius oẽs orationes definitiones vtiq; essent: esset. n. nomen ponere cuicunq; orationi: quare definitiones vtiq; disputaremus oẽs, & Ilias definitio vtiq; esset. Amplius nulla scientia demonstraret vtiq;, ꝙ hoc nomen quid significat, neq; definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neque definitio & syllogismus videtur idem ens, neque eiusdem syllogismus & definitio. Ad hæc autem, ꝙ definitio nihil demõstrat, neq; monstrat, neq; ipsum quid est, neq; definitione, neq; demonstratione est cognoscere.

Summa huius capituli hæc est.

pria pcõ. QVod quid est non est demonstrabile. primo probatur à priori: qm̃ non est primum scibile: qm̃ impossibile est scire quid est homo, aut quodcũq; aliud, nisi sciatur quia est, licet possit sciri quid significat nomen antequam sciatur an sit.

scda pcõ. Quod quid est non est demonstrabile eadem demonstratione cum ipso an est, seu quia est. probaꝫ tripliciter. primo à priori: qm̃ tam diffinibile q̃ demonstrabile vnũ aliquid est: quod quid est aũt hominis, & hominẽ esse, altera sunt, secundo ẽt à priori: qm̃ cum necessarium sit totum quod demonstratur esse ly quia est. probaꝫ hoc dupliciter. primo, qm̃ aliter oportet dicere ꝙ esse sit substãtia rei, quod est falsum: qm̃ quod est, seu ens non est genus. secundo qm̃ scientiæ hoc obseruant: quid. n. significat triangulus accipit geometra, ꝙ aũt triangulus sit demonstrat. Tunc sic, aut diffiniẽs monstrabit, quia est aut quid, non quia, vt patet, qm̃ hoc est totũ quod concludit demonstratio: neq; quid, qm̃ sic sciret aliquis quid est, & nesciet si est, quod est impossibile. tertio exemplariter: qm̃ fm nunc modos terminorum nõ sit manifestũ, quia est diffinitum. qm̃ adhuc restat inquirẽdum, ppter quid est id quod diffinitꝫ, vt patet ex assignata ratione circuli, quæritur, ppter quid circulus est. & probatur hoc dupliciter. primo, qm̃ conuenit etiam montis æi talem rationem habere. secundo quoniam cum diffinitio assignaꝫ, neq; dicitur illud esse, neq; ꝙ possibile sit illud esse.

Quod quid est non demonstrabile aut scibile demon- tertiũ p
strando quid est, aut quid significat nomen. probaꝫ: qm̃ sequereꝫ ex oppositõ cõclusionis ꝙ diffinitio nihil aliud esset q̃ ratio interpretatiua nominis, quod est inconueniens, consequentia patet, qm̃ si illius significatũ non est vllo modo quod quid est non differt diffinitio à rõne nominis. falsitas aũt consequẽtis probaꝫ tripliciter. primo, qm̃ & nõ substantiarũ & non entium esset diffinitio, qm̃ ista significabilia sunt. secundo, qm̃ oẽs orationes diffinitiones essent, qm̃ potest cuilibet vnũ nomen imponi, & sic Ilias diffinitio esset. tertio, qm̃ nulla scientia demonstrat ꝙ hoc nomen, tale quod quid est significat.

Series autem hæc est.

INTENDENS disputatiuę inquisiti oni iam terminũ imponere tria in hoc capitulo facit, fm tres conclusiões quas probat: quarum distinctio adeo clare patet in summa, vt addere non sit opus. primam tamen conclusionẽ non aliter q̃ velut quoddam clarius suppositum secundæ separauimus.

Esse quomodo distinguatur ab essentia, & qũo ex eo quod ens non est genus, ens distinguatur ab essentia.

CIrca secundam rationẽ pro secunda conclusione notanda occurrunt duo. primum est, ꝙ hoc in loco expresse Aristoteles dicit, ꝙ esse nõ est ipsa essentia rei, qd est maximum fundamentũ doctrinæ. S. Tho. Secundum est, ꝙ Aristoteles facit hanc consequentiam, ens nõ est genus ergo esse non est substantia rei. illud enim assumit pro medio ad hoc concludendũ. Hæc aũt cõsequentia non aliter tenet, nisi esse distinctum à substantia significetur per ly ens, & valeat ista alia consequentia. ens est prædicatum quidditatiuum. ergo est genus. quodcunq; enim istorum negetur, consequentia non tenet, & ratio Aristotelis non est sufficiens.

Ad euidentiam primi sciendũ est, ꝙ radix istarũ cõsequẽtiarum, quæ ex hoc loco ab Aristotele habenꝫ. esse est substãtia rei, ergo ens est genus: & ens non est genus, ergo esse non est substantia rei, est locus à significato formali ad nomen cuius est significatũ. & simile est ac si diceretur, sensibilitas est de substantia hominis, ergo aĩal est hoĩs genus: & negatiue, aĩal non est genus hoĩs, ergo sensibilitas non est de essentia hoĩs. Si qs ergo negat, ens importat ipsum esse, nõ habet vnde deducat cõsequentiam Aristotelis. hoc siquidem negato tm̃ valet illa consequentia, quantitas non est genus hoĩs, ergo esse nõ est substãtia hoĩs. sicut ista, ens non est genus hoĩs, ergo esse non est substãtia hoĩs. parem enim esse de vtraq; rõnem ex eo conuincitur, quia nec quãtitas, nec ens ipsum esse significat fm istam opinionẽ. Constat aũt ꝙ prima nihil valet. ergo nec sufficit ad hoc euadendum dicere & ideo non est par rõ, quia entis nomen sumitꝫ ab ipso esse, non autẽ quantitatis nomen. nihil enim refert à quo nomen sumptum sit, aut impositionis initium sumpsit, ad hoc ꝙ sit vel non sit genus alicuius, si illud, à quo sumptum est, non importetur. non. n. lapis extra species corporis annumeraꝫ.

annumeratur. propterea ꝙ ab accidente (læsione pedis) nominis impositionem habet &c. significatum ergo intueri oportet & sufficit in huiusmodi.

Ad euidentiam aũt secundi aduertẽdum est, ꝙ siquis diceret ens esse prædicatum quidditatiuum cõmunius oĩbus generibus, sicut Scotus tenet. ista cõsequẽtia nihil valeret. esse est de substantia rei, ergo ens est genus. & similiter ista, ens non est genus, ergo esse non est de substãtia rei. Dicetur. n. ad vtranꝙ, ꝙ stat ens esse prædicatum quidditatiuum & non esse genus. & propterea non esse opus, ꝙ significatum eius quodcunꝙ sit illud, est de substantia rei, ꝙ ipsum ens sit genus, vt inferebat prima consequentia vtens esse pro eius significato. & sil'r si ipsum non est genus, non est opus, significatum eius non esse de substantia rei, vt inferebat secunda cõsequẽtia. Quia igitur ſm hanc opinionẽ nulla remanet via ꝓbandi consequentias istas, quæ Aristotelis sunt, licet non ꝓbatę ab eo hic, oportet alterum duorũ eligere, aut ꝙ consequẽtię istę nõ tenent ſm veritatẽ, aut ꝙ opinio illa est chimerica: primũ dicere est contradicere principi philosophoꝝ, quia licet hic disputatiue loquaꝫ, tñ cum inferius examinare se fateaꝫ quid bene & quid male dictum sit, & nusq̃ inueniatur inferius hoc reprobasse, ĩmo hoc fauet dicendis, & consonum est alĳs locis doctrinę suæ, auctoritatis suæ robur retinet. Est præterea hoc asserere, cõtradicere antiqs expositoribus: qm̃ nullus eas inficiatus est. fatendum ergo potius imaginationẽ illã Scoti causa ociosam fuisse, & contrariam viæ peripateticę, siue acceptet ens significare esse, siue non, vt ex dictis patet, qm̃ esse p̃dicatum quidditatiuũ, & ens esse genus cõuertibiliter se seq̃, oportet Aristoteli attribuere. si rõ sua cõcludit &c. Nec turberis si cum his oĩbus, adhuc cõsequentia non sit formalis. qm̃ non valet, A est de substãtia B, ergo nomen formaliter significans A est genus B, stat. n. ꝙ illud sit differẽtia essentialis ipsius B. ꝓpter hoc inquã nõ turberis, neq̃ declines à supradictis, qm̃ gratia materiæ optima fuit cõsequentia Aristotelis. ens nãq̃ esse differẽtiam rerum ad mentes hoĩum non ascẽdit, ꝓpter eius maximam cõmunitatem. esse vero genus dubitabile est: & ideo non fuit opus vt solicitaret circa vim suæ rõnis. fatuum nanq̃ est solicitũ esse de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi longior habẽdus est sermo, nũc aũt hæc ad declarationẽ textus ne ieiuni oĩno trãsiremus dicta sint. Est igitur ſm veritatem rõ Aristotelis, qua ꝓbat esse nõ esse de substãtia rei, quia ens significat ipsum esse, & nõ est genus, & cõsequẽter non est p̃dicatum quidditatiuum. Ex his enim immediate sequitur, ꝙ esse est extra essentiam rei per locum à nomine ad eius significatum &c.

Num diffinitio distinguatur à medio, & num dicat diffinitum esse, vel possibile esse.

CIrca tertiam rõnem, ꝓ eadem cõclusione occurrunt duo dubia. primũ est, qm̃ Aristoteles dicit ꝙ habita diffinitione circuli adhuc restat inquirendũ, ꝓpter quid circulus est, & tñ superius dictũ est, ꝙ mediũ ad concludendũ si est diffinitio est. Secundũ est, qm̃ dicit ꝙ diffinitio neq̃ dicit diffinitũ esse, neq̃ possibile esse: & tñ cõstat ꝙ diffinitio cum dicat essentiã rei nõ chimericã non dicit ĩpossibile esse, sed possibile esse, licet nõ dicat illud esse &c. Ad hæc breuiter dicit. Et ad primũ quidẽ tripliciter. Primo ꝙ illud nunc dictũ verificatur de diffinitione dicẽte quid tm̃, id vero, quod superius diximus, verificatur de diffinitione dicente quid, & ꝓpter qd. & hoc denotauit p ly ſm nunc modos terminorũ. Secũdo dicitur, ꝙ hoc verificaꝫ de diffinitione dicẽte quid p modũ quid nominis, illud vero de diffinitione dicẽte quid, sub rõne quid rei. et hoc insinuauit p ly esset vtiq̃ & mon tis gnei dicere ipsam &c. Tertio põt hoc verificari, vt suprà diximus de diffinitione dicente quod quid est absolute sumpta, illud vero de eadẽ accepta cũ suppositione ordinis vniuersi. Ad secũdum vero dubiũ dicit primo, ꝙ nulla diffinitio dicit esse aut posse esse formaliter, & hoc intẽdebat Aristoteles, licet aliqua dicat posse esse fundamentaliter, vt obiectio probat. Dicitur secundo conformiter ad expositiones inductas, ꝙ sermo modo est de diffinitionibus dicẽtibus quod quid valde remote, & ideo non est mirum si nec formaliter, nec fundamentaliter dicunt esse, vel posse esse sufficienter.

Diffinitio quid nominis & quid rei quid significet, & quomodo distinguatur.

CIrca tertiam conclusionẽ aduerte primo ꝙ diffinitio quid nominis ita differt à diffinitiõe quid rei sicut ipsum quid nominis differt à quid rei. hæc aũt duo quid, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differunt, ꝙ alterum est rei significatæ quidditas, alterum est quidditas ipsius nominis. cuius ratio in significatione consistit. Et ꝓpterea diffinitio quid nominis nihil aliud est q̃ꝫ nominis interpretatio. diffinitio aũt quid rei est essentialiũ ipsius rei explicatiua oratio. vnde & si vtraq̃ diffinitio explicet quid per nomen importatur, illa tñ nominis significationẽ declarando, ista aũt rem significatam distincte dilucidando à prima potentia vsq̃ ad vltimum actũ. & ideo inquit Aristoteles, ꝙ si nomine non significetur essentia aliqua, vel declaratio noĩs non explicet essentiã aliquam, diffinitio. i. diffinitio quid rei, quæ simpliciter vocatur diffinitio, non differt à ratione nominis. Aduertendum secundo, ꝙ ex hoc loco habeꝫ ꝙ quid nominis non debeꝫ cõplexis (vt sic) sed vt cõplexa ad incõplexionis formam ducunꝫ, dum aliquod nomẽ toti cõplexo imponitur, vt historiæ troianę Ilias, inquit enim Aristo. hic volens probare oẽs orationes esse diffinitiones ꝙ eis nomen aliquod imponi posset, vt Ilias, et sic oratio interpretans illud nomen esset diffinitio, sicut & esset ratione nominis. Et ex hoc confirmantur ea quæ in primo capitulo primi diximus.

CIRCA totam habitam disputationem à secundo capitulo hucusq̃. Notandum est ꝙ Aristoteles proposita quatuor, fideliter executus est. licet primum & secũdum simul disputauerit, et subtili discursu cunctos pertransiit modos, quibus quod quid est demonstrari aut introduci possit. Septem nanq̃ modos adduxit, quibus quod quid est imaginatur induci. s. per veram demonstrationem, per diuisionem, per artem diffinitiuam, per oppositum, per inductionem, per admistionem cum si est, seu quia est, & per quid nominis, vt patet ex dictis, præter hos enim modos non facile est octauum inuenire. ad veritatis ergo decisionem properandum est &c.

Annot.

Quomodo tam quod quid est, quàm diffinitio se habeat ad demonstrationem. Cap. 7.

ITerum autem considerandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nunquid quodãmodo est demonstratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est (vt diximus) idem scire qd est, & scire causam ipsius si est. Ratio aũt huius, ꝙ est aliqua causa, & hæc aut eadẽ, aut alia, & si sit alia, aut demõstrabilis, aut indemonstrabilis: si igiſ est alia & contingit demonstrare, necesse est mediũ esse causam, & in prima figura monstrari: vniuersale nanque est & prædicatiuum quod monstratur. Vnus igiſ modus esset vtiq̃, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanq̃ quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud vero nõ monstrabit ipsorũ quid erat esse eidẽ rei.

Hic igitur modus, ꝙ non ſit vticꝫ demonſtratio, dictum eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt. Quo aũt modo contingit, dicamus aggredientes rurſus à principio. Quemad modum enim propter quid quærimus habentes, ꝙ nonnunc̃ꝫ vero & ſimul manifeſta fiunt, ſed nõ prius vticꝫ propter quid poſſibile eſt cognoſcere, c̃ꝫ ꝙ, manifeſtum eſt, ꝙ cõſimiliter & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo ꝙ eſt. impoſſibile eſt. n. ſcire quid eſt ignorãtes ſi eſt: ipſum vero ſi eſt, aliquando quidem ſm accidens habemus, aliquando autẽ habentes aliquid ipſius rei, vt tonitrum, ꝙ ſonus eſt quidam nubium, & defectum, ꝙ eſt priuatio quędam luminis, & hominem, ꝙ animal quoddã eſt, & animam, ꝙ eſt ipſum ſeipſum mouens. quęcunqꝫ igitur ſecundum accidẽs nouimus ꝙ ſunt, neceſſarium eſt, nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt, neqꝫ enim ꝙ eſt ſcimus: quærere autem quid eſt, non habẽtes ꝙ eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcũqꝫ autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, ꝙ eſt, ita nos habemus & ad ipſum qd eſt. Quorum habemus aliquid ipſius quid eſt, ſit primum quidem ſic. defectus in quo A, Luna in quo C, obſtructio terrę in quo B: vtrum igitur deficit, aut non? quærere eſt, an B ſit, aut non? hoc autem nihil differt quærere, c̃ꝫ ſi eſt ratio ipſius, & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius contradictionis eſt ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus ſimul ipſum ꝙ, & ipſum propter quid nouimus, ſi per media ſit: ſi autem non, ipſum ꝙ nouimus, propter quid vero non. ſit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbrã non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſto, in quo B. ſi igitur ipſi C ineſt B: quod eſt, non poſſe vmbram facere cum nullus noſtrum in medio ſit, huic autem ipſum A quod eſt deficere, ꝙ quidem deficit, planum, propter quid autem, nondum, & ꝙ quidem defectus eſt, nouimus, quid vero eſt, non nouimus: cum autem planum fuerit, ꝙ A ipſi C ineſt, ſed propter quid ineſt, quærere ipſum B quidem eſt, vtrum obſtructio, aut conuerſio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, vt in his ipſius A, eſt enim defectus obiectio terræ, quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò ꝙ extinguitur ignis in nube. ſit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: ipſi vtique C nubi ineſt B, extinguitur enim in ipſa ignis, huic autem A ſonus, & eſt B vticꝫ ratio ipſius A primi extremi, ſi vero rurſus huius aliud medium ſit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipſum quid eſt, & fit notum, dictum eſt. Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non fit, neqꝫ demonſtratio, planum eſt tamen per ſyllogiſmum & per demonſtrationem: quare neqꝫ ſine demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia, neqꝫ eſt demonſtratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus diximus. Eſt autem horum quidem altera quædam cauſa, illorum vero non eſt: quare planum, ꝙ & ipſorum quid eſt alia quidem immediata & principia ſunt, quæ & eſſe & quid eſt ſupponi oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & ꝙ eſt. Habentium autem medium, & quorum eſt aliqua altera cauſa ſubſtantię, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtendere non ipſum quid eſt demonſtrantes. Definitio autem, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtum eſt, ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis. vt quid ſignificat quid eſt ſecundum ꝙ triangulus, cuius habentes quòd eſt, quęrimus propter quid eſt, difficile eſt autem ita accipere, quæ nõ nouimus ꝙ ſunt, cauſa vero dicta eſt prius difficultatis, quoniam neqꝫ ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidẽs. Oratio autem vna dupliciter eſt, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem eſt definitio oratio ſignificans propter quid eſt: quare prior quidem ſignificat quidem, monſtrat autẽ non poſterior vero, manifeſtum eſt ꝙ erit tanquam demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens à demonſtratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid eſt tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidẽ demonſtratio continua, ſic autem definitio. Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc autem eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemonſtrabilis. Eſt igitur definitio, vna quidem oratio ipſius quid eſt indemõſtrabilis, vna vero ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens à demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorum eſt, & quorum non eſt. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt monſtrat̃, & quomodo nõ, & quorum eſt, & quorum non. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdem eſſe, & quomodo non contingit.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

ITerum speculandum est quid supradictorum bene, & quid non bene, & quid diffinitio, & nunquid ipsius quod quid est sit demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo &c.

Quod quid est ostendi potest per aliud quod quid est eiusdem rei, syllogismo tñ logico, non demonstratiuo. Probat primo sic sententialiter. causa essendi pōt sciri p aliam eiusdem rei causam: ergo quod quid est pōt ostendi per aliud. probatio cōsequētiæ, scire causam quæstionis si est, est scire quid est. probatur, qm causa essendi aut est eadem ipsi quod quid est, et habet intentum: aut alia, & tunc aut per eam res est monstrabilis, aut non: si non, abñcitur: si aūt est alia & potens demonstrare, tūc oportet ꝙ ipsa fiat medium in primo primæ, qm vle & prædicatiuum est, quod demonstratur. hoc aūt facto, cōstat ex causa illa extrinseca cōfectum esse vnum quid mediū ad aliud quid &c. & sic patet vtrunq; s. assumptum, ꝙ idem est scire quid, & causam essendi, & cōsequentia. s. ꝙ ex hoc vnum quid demonstratur per aliud quid. secūdo, qm medium ipsius quod quid est, necessariū est esse quod quid est, sicut & proprij proprium.

Eiusdem rei plurium quod quid est, hoc demonstrabit, illud autem non.

Quod quid est nō est demonstrabile, sicut & opponēdo diximus. Quod qd est tñ cuius est causa alia, manifestum est per demonstrationē. declarat & probatur hæc cōclusio quo ad secūdam partem quinq; ppositionibus.

Sicut qñq; qa ante propter qd habet, & qñq; vtrunq; simul & nunc; ppter qd ante qa, sic fit quid nunc; ante quia habet: qm ipossē est scire quid est, ignorando si est.

Quemadmodū habemus ad quia, sic habemus & ad quod quid est. Declarat: qm si est dupliciter scitur, vno modo fm accidens, alio modo p quid ipsius rei, vt tonitrui, qm sonus qdam nebularum est &c. Quorū primo modo scitur qa sunt nullo modo habemus quid, qm nec quia sunt scitur, & quærere qd, non habēdo quia, est quærere nihil, quorū autem habetur, quia facile est quid.

Cum quia p proprium mediū quæritur, seu demonstratur, nihil differt quærere. Vtrū passio insit, & nunqd medium sit. & si rō ipsius passionis qm si est tale medium passionē esse dicimus, & inueniēdo simul scimus quia & propter quid. Declarat in terminis generalibus A primo C tertio & B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & oppositionem terræ &c.

Cum quia nō per proprium medium scitur, quia est cognoscimus, sed nescimus propter quid & nescimus quid. Declaratur in terminis A primo C tertio B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & lunam plenam nō posse vmbram facere &c.

Cum solū quia manifestū est, quærere ppter quid, est q̄rere quid primi termini. declarat primo in lunę eclipsi, an ppter obiectionē, aut conuersionē, aut extinctionem: & in nubis tonitruo an ppter extinctionem ignis. & ordinatur in terminis A primo C tertio & B medio applicatis ad tonitruum, seu sonū, nubē, & extinctionē ignis.

Si quod quid est primi termini aliud medium est, ex reliquis erit rationibus.

Ex his deducit facile cōclusio principalis. s. quod quid est passionis, est p demonstrationem manifestū. qm tale quid est propter quid, vt patet ex quinta propositione. & in tali processu simul scimus quia & propter quid, vt patet ex tertia, p positione cum quarta & antecedētibus.

Ipsorum qd quid est, alia sine medio et principia sunt, vt quod quid est subiectorum. Alia habent medium, illa autem supponuntur, aut alio modo q̄ per demonstrationem manifestatur, vt patet in arithmetica. ista p demonstrationem vt dictum est ostenduntur. probatio diuisionis & omnium: quoniam quorundam est altera causa, quorundam autem non &c.

A Diffinitionum vna est ratio ipsius quod quid est inde monstrabilis. vt dicens quid subiecti alia non est syllogismus ipsius quid, casu differens à demonstratione, vt passionis dicens quid & propter quid. Tertia aūt est ipsius quid est conclusio, vt dicens quid passionis. Declaratur processu diuisiuo & probatiuo sic. tertia ꝓcłio rñsiua.

Diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Alia ergo ratio est, tam ratio eius quod significat nomen, q̄ ratio nomina altera ponens. probatur consequētia, qm has habemus quia est inquirentes quid & ppter quid, cū difficultate, qm neq; si est, neq; si non est scimus per eas nisi fm accidens. Cor^m Diuisio differētia iter diffinitiōnē & alias rōnes.

Ratio est vna dupliciter: vno modo coniunctione, vt Ilias, alio modo vt vnū de vno oñdens nō fm accidens.

Diffinitio est ratio demonstrans propter quid est. differentia inter membra diuisionis.

Prima diffinitio, quod quid est significat, sed non demonstrat. secunda vero est demonstratio quod quid est, positione differens à demonstratione. Declaratur vtraq; pars huius vltimi: quoniam sic differt quærere propter quid tonat, & quid est tonitruum. probatur, qm illi respondetur propter extinctionem ignis in nubibus, isti autem sonus extincti ignis in nubibus. vbi manifeste eadem ratio alio modo dicitur, illi quidem vt continua demonstratio, hic vero vt diffinitio. B

Diffinitio quædā est significans quid est passionis, vt sonus tonitrui. & hæc est demonstrationis conclusio. Sub diuisio primi mēbri.

Diffinitio quędam est immediatorū significans quid, vt diffinitio subiecti. & hæc est indemonstrabilis &c.

Ex his clare patet conclusio responsiua trimēbris &c.

Series autem hæc est.

DISPVTATIONE completa veritatem determinaturus tria facit in hoc capitulo postq̄ dicēda proposuit. primo determinat qūo quod quid est possit concludi syllogistice, vnica conclusione cū correlario. secundo determinat qūo quod quid est possit haberi per demonstrationem, licet non possit demonstrari. & hoc in secunda conclusione declarata ex quinq; ppositionibus adiūctis. Quadam rñsione ad tacitam dubitationem subiūcta, et appposita post diuisionem determinatiua principalis responsionis &c. tertio determinat qūo diffinitio ad demonstrationem se habeat, & hoc in tertia cōclusione declarata per subditas diuisiones, vt patet in summa. C

Quidam facilis modus concludendi quod quid est.

CIrca primam conclusionem aduertendum est, ꝙ modus hic traditus ab Aristotele cōcludēdi quod quid est, ille est, quem exercuit in principio primi, quando qd quid est demonstrationis inuestigauit. ibi siquidem accepit primo causam extrinsecam essendi ipsius demonstrationis: accepit enim causam eius finalem, s. scire propter quod necesse est demonstrationem esse, & illam causam medium fecit, conficiendo penes ipsam quandā diffinitionem demonstrationis. assumpsit enim ꝙ demonstratio est syllogismus faciēs scire, & ex tali medio quid sit demonstratio concluſit. vnde dixit. Si scire est vt posuimus, necesse est demonstrationem esse ex primis veris &c. non. n. faciet scientiam &c. simili modo, pcedit in exēplo assignato à. s. Tho. in litera. ad cōcludendū quod quid est virtutis, & est satis facilis inuestigatiōis modus, qm si finis assumatur in mediū nihil aliud est cōcludere, quod quid est, q̄ ex ipso fine deducere cōditiones necessarias eius quod est ppter illum finē &c. Si aūt efficiens assumatur in medium concludere quod quid est, nihil aliud erit q̄ deducere ex agēte cōditiōes effectus. vtrūq; aūt horum non multo labore eget: quia ex ipsa finis ratione, quale sit medium necessarium ad illum assequendum habet, & ex ipsa forma agentis similis illi effectus cognoscitur. ꝙ si causa formalis pro medio assumeretur, facillimum esset quod quid est materiale cōcludere. qm forma materiæ ratio est &c. Hic est ergo vnus facilis modus concludendi quod quid est de eo cuius est. T.c.s. D

Quomodo & qua de causa syllogismo non demonstratiuo, sed logico vnum quod quid est demonstretur per aliud.

CIrca eiusdem conclusionis secundam partem, qua dicitur syllogismo tñ logico, non demonstratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de causa eiusdē. De veritate qdem illius dubitaī, qm̄ supradictus processus demonstratiuus videī & non logicus, qm̄ pcedit ex necessarijs & per se & ſm quod ipsum &c. in minori. n. p̄dicatur diffinitio de diffinito, & in maiori pprius effectus de ppria causa cōuertibili &c. De causa aūt maior insurgit dubitatio qm̄ in textu diciī ꝙ talem pcessum demonstratiuum nō esse, dictū est prius, nusquā aūt inueniTc.3. tur in oībus p̄cedentibus hoc dictū esse, nisi in tertio capitulo huius secūdi: vbi dictū est, ꝙ discursus cōcludens quod quid est, p quod quid est, non est demonstratiuus, quia petit pbandum. Causa ergo ſm Aristotelem quare iste pcessus de quo nūc agiī non est demonstratiuus, est quia petit. hoc autē est falsum, qm̄ in isto pcessu non est idē quod quid est cōclusum & assumptum. sed sunt duo quod qd est distincta ſm diuersa genera causarū. & vnū accipiī & alterum concludiī. nō ergo interuenit petitio.

Amplius si ppter vitium petitionis talis syllogismus demonstratio nō est, cū tale vitium ēt syllogismo topico
Cap. 11. opponaī, vt patet in 8. topicorum, sequeī ꝙ nec erit logicus, nec demōstratiuus talis syllogismus &c. Cā quoq; quā assignat. S. Tho. non minus habet dubitationis. ait enim, ꝙ ideo tali discursu logice & non demonstratiue ipsum quod quid est concludiī, qm̄ non sufficiēter p hoc pbatur, ꝙ id, quod concludiī, sit quod quid est illius rei, de qua cōcludiī, sed solum ꝙ insit ei &c. Dubium. n. remanet iuxta hoc: quare tali pcessu non sufficiēter cōcluditur quod quid est: pbatū est siquidem in capō tertio, ꝙ si primū sit quod quid est medij, & medium tertij necessario sequitur primum esse quod quid est tertij &c.

Ad hoc dubiū quo ad primam partē facile dicitur, ꝙ Aristoteles nō negat hunc, pcessum esse demonstratiuū, sed esse demonstratiuū quod quid est. Vnde idem, pcessus erit demonstratiuus, & logicus, diuersis rōnibus. Topicus quidem quātum ad vim pbandi ipsum quod quid est (vt sic) seu formaliter, vt superius declaratum fuit. Demonstratiuus autē quantum ad vim pbandi ꝙ primum insit tertio. habetur. n. ex tali discursus vi, ꝙ maior extremitas ineſt necessario minori, sed ꝙ sit eius quod qd est.
Cap. 3. Ad ea vero, quæ obijciuntur in secunda parte dubij, difficile est sufficiēter dicere. diciī. n. primo ꝙ illa verba Aristotelis. hic quidem igitur modus ꝙ non sit demonstratio, dictū est prius. possunt dupliciter intelligi. Vno modo vt (ly hic) demonstret, nunc dictum processum in specie. Alio modo vt demōstret, dictum processum quo ad genus seu in genere. Primo modo sensus ē iste, discursus, pbans quod quid est sumptum ab vno genere causę, per aliud quod quid est sumptū ab alio genere causæ dictum est, ꝙ non est demonstratio. Secundo modo sensus est discursus, pbans, quod quid est, per quod quid est, dictum est ꝙ non est demonstratio. Si primo modo intelligatur, sic potest textus dupliciter exponi. primo sic, hic discursus probans quid ſm vnum genus causæ, per quid ſm alteram causam. Dictum est ꝙ non est demnstratio, qm̄ dictum est in cap̄. 3. ꝙ quęrens quid. si assumat quid, petit. licet enim alterum quid assumat & alterū concludat, quia tñ non quæritur hoc vel illud quid huius, sed quæritur simpliciter quod quid est huius, ideo petitur, vt ibidem in secunda rñsione declaratū est. Et in hoc loco. Boetium confirmantē inueniri. Erit ergo ſm illā expositionem syllogismus nō demonstratiuus quod quid est simpliciter, quia assumit quod quid est, erit autem logicus, quia aliquod aliquo modo quod quid est habetur ex hoc &c. Secundo pōt exponi sic, hic discursus &c. dictum est ꝙ nō est demonstratio ipsius quod quid est. qm̄ dictum est id cap̄. 3. ꝙ discursus demōstratiuus quod quid est oportet ꝙ sit ex terminis talibus ꝙ primum sit quod quid est medij, & medium vltimi: & ꝙ altero p̄dictorum deficiente non concluditur quod quid est. In hoc autem nunc dicto discursu, primum non est quod quid est medij, licet sit quod quid est vltimi. & ideo, pcessus ille non demonstratiuus quod quid est, ſm illam expositionem, ideo discursus iste non demonstratiuus dicitur, quia cōditio supradicta necessaria ad demonstrationem quod quid est, deficit. & non ideo, quia petat. logicus autem dicitur, quia ex hoc probabiliter quod quid est cōiectamus, & est hæc expositio non solum. S. Tho. valde conformis, sed Aristotelis menti multum consentanea.

Si autem secundo modo intelligatur, vt. s. ly hic, demonstret hunc modum in genere. Tunc textus sic exponitur, discursus iste. s. quod quid est, per quod quid est, pbans, dictum est ꝙ non est demonstratio, qm̄ in cap̄. 3. ostensum est, ꝙ processus à quod quid est in quod quid est simpliciter loquendo, & non de tali quod quid est ad tale, processus demonstratiuus non est, quia petit, ppter ea, quia quod quid est non est quod quid est, nisi ſm nominum interpretationem (vt ibi declarauimus in tertia expositione) & consequenter discursus iste, de quo nunc agitur: qm̄ ex tali quod quid est, tale quod quid est concludit, demonstratiuus nō est ipsius quod quid est. & sic ſm hanc expositionem ideo discursus iste nō est demonstratiuus, quia non est ille, qui in tertio capitulo cōpositus fuit, quem ēt demonstratiuum non esse, dictum est, quia petit qm̄ ab eodem ad idem procedit. Et ex hoc sequitur principale intentum. s. ꝙ hic modus. s. syllogizandi quod quid est, per quod quid est, nunq̄ est demonstratiuus ipsius quod quid est. qm̄ hoc non fit si distinguantur quod quid est ſm vocem. nec si distinguantur ſm diuersa genera causarum &c. seu modorū diffiniendi quod in idem redit. puta ꝙ vna diffinitio dicat qnid, & alia, ppter quid. Talis enim diuersitas ad diuersitatem causarū reduciī. qm̄ vna. s. dicens quid sumitur ſm causam formalem, & altera ſm effectiuam, vel &c. logicus aūt dicitur vt supra. & hæc expositio non multum differt à secūda vt patet, sed perficit eam. Ad illud aūt quod postmodum obijcitur. ꝙ. s. vitium petitionis opponiī & demonstratiuo & topico &c. dicitur ꝙ licet petitio sit vitium oppositū vtriq; syllogismo, & topico. s. & demonstratiuo. non tñ omnis petitio in demonstratiuis est petitio in topicis. qm̄ vnus inter locos topicos ē, à nominis interpretatione procedere, quod si demonstrans faceret peteret. & similiter si demonstrans quærat quod quid ē, & assumat quod quid est petit, dialecticus aūt non, quia tot subtilitatibus non vacat ſm primam expositionem modo adductam &c. Ad id vero, quod obijcitur contra. S. Tho. expositionem diciī, ꝙ causa illa optima est: vt ex secūda expositione & tertia patet. ideo. n. discursus iste nō demonstratiuus quod quid est, quia nō sufficienter probat id quod concluditur esse quod quid est, eius de quo concluditur. i. quia nō sufficienter probat primū esse quod quid est vltimi. Hoc aūt prouenit ex eo, ꝙ in isto processu primum non est quod quid est medij. Si. n. esset quod quid est medij. cęteris remanentibus vt stant necessario demonstrē primū esse quod quid est tertij, vt ex capitulo terrio apparet. Sed qm̄ impossibile est hæc duo simul saluare. s. talem connexionē terminorum. i. ꝙ primū sit vere quod quid est medij, & medium vltimi, & sufficientē distinctionem eorundem, qm̄ si hoc saluaī illud interimitur (vt in hoc processu de quo nunc agitur liquet) & si illud saluatur, hoc interimitur, vt in processu declarato in cap̄. 3. Alberti auctoritate confirmato manifeste videtur &c. ideo est impossibile processum demonstratiuum inuenire, quo quod quid est, pbetur sufficienter, oportet. n. (vt in textu dicit) ꝙ quod quid est per quod quid est cōcludaī &c. Quòd aūt in isto de quo nūc est sermo discursu, primū non sit quod quid est medij, ex eo declaratur, ꝙ maior propositio non est in primo modo dicēdi per se, sed in quarto, p̄dicatur enim ibi effectus

cōuertibilis

conuertibilis de sua propria causa oportet nanq; mediū esse causam primi, aliter nō esset processus à priori, & cōuertibilē, aliter nō essent medium & primū diffinitiones vltimi. Habent ergo se p̄dicte diffinitiones ſm q̄ distinguunt, vt causa & effectus cōuertibilis, & quodāmodo vt subiectum & passio, qm̄ ex anteriori emanat naturaliter posterior, & p illam fit necessitatis & cognoscit. Logicus aūt iste discursus ideo dicit ſm. s. Tho. eo q̄ ex tali processu licet necessario sciat primum inesse vltimo, tn̄ nō nisi, pbabiliter cognoscit primū inesse quod qd est tertij, licet. n. ex fine cōditiones eius quod est ad finem cōcludi possint, non tn̄ ex hoc scit, q̄ ille intelligāt quod quid est illius. vt patet in processu facto in principio primi, ex rōne enim ipsius scire deductū est quas cōditiones habere debet demonstratio. s. q̄ cōstat ex primis veris &c. ex hoc tn̄ non sufficiēter cognouimus, an ille cōditiōes integrēt quod quid est demonstratiōis, an aliquid aliud requirat, an sint eius ꝓprietates ille cōditiones &c. Et sic cum dei gratia, soluta iā sunt q̄ dubię in cap. 3. relicta sunt. hoc. n. est firmiter tenēdū quod modo ſm. s. Tho. determinatū est, & causa ab eo assignata suscipienda est, vt à nobis est exposita, & sic oia consona remanēt &c. Cōsulto aūt nolo veritate inuenta supradicta mutare aut aliter texere, sed sic determinata sit disputatio in cap. 3. habita.

T.c.5.

Num processus, quo quod quid est per aliud ostenditur, sit processus demonstratiuus.

circa medium.

CIrca eandē conclusionem dubiū in primo libro. ca. 2. tactum, sed indiscussum occurrit, an. s. demonstratio cōsueta, cōcludens vnū quod quid est p aliud, sumptum penes aliud genus causæ rōne eor̄ à quibus sumunt diffinitiones, sit vere & ſm se demonstratio, an tn̄ quo ad nos &c. hinc. n. videt q̄ eius conclusio sit ſm se demonstrabilis, eo q̄ habet medium, quod est vere causa quare subiecto insit. forma. n. est vere causa quare huiusmodi sit materia, & efficiēs quare forma, & finis q̄re efficiēs &c.

Inde aūt apparet oppositū, qm̄ talis demonstrationis cōclusio est ſm se per se nota, & cōsequenter ſm se indemonstrabilis, esse aūt eam p se notā ex eo patet, q̄ p̄dicatum est de rōne subiecti &c. Ad hoc dubiū breuiter dicitur, q̄ huiusmodi demonstrationes si veras diffinitiones quidditatiuas concludāt (licet potius mereantur dici demonstrationes quo ad nos), ꝓpter rōnem secūdo loco adductam, possunt tn̄ medie poni ille, quæ ex causa extranea, procedunt. sapiunt. n. naturā demonstrationis ſm se, ꝓ quāto causa aliqua est, quare altera causa quæ primū fit, insit vltimo. et illa cā nō est de quidditate subiecti, ꝓprie, eo q̄ extranea est. sapiūt aūt naturā demonstratiōis quo ad nos, pro quanto cōclusio est, ꝓpositio p se nota ſm se. causa. n. intrinseca à, qua sumit quod quid est, quod fit p̄dicatum conclusionis, ēt in obliquo est de rōne subiecti. non solū. n. per se nota est ista, ꝓpositio. homo est substantia corporea aīata &c. sed ēt illa, homo est ex corpore. & anima &c. Nihil. n. refert quo ad per se notitiā an in recto an in obliquo causæ sumanť. licet referat multū quo ad causalitatē, qm̄ si causa materialis vel formalis in obliquo fiat p̄dicatum, cōceditur, ꝓpositionē illā habere causam ſm rem. si aūt in recto non ita cōcedet. Medię ergo sint hæ demonstrationes, & quodāmodo per se notę, & quodāmodo non, dicantur earum conclusiones &c.

Num possibile sit scire de aliquo quid est, ignorando an sit.

CIrca primam, ꝓpositionē pro prima conclusione dubitatur, an possibile sit scire de aliquo quid est, ignorando an sit. videtur. n. q̄ sic, quia sicut res se habet ad veritatē, ita se habet ad cognoscibilitatē. Sed quod quid est verificatur de re cuius est absq; eo q̄ res sit, qm̄ necessario ei inest, vt ex dictis in primo capło. 7. patet. ergo possibile est cognoscere quod quid est, & an non est.

Præterea acquisita iam scientia naturali, & corruptis rebus naturalibus puta rosis, scimus quod quid est rosæ, et nescimus rosam esse. ergo cōtingit scire quod quid est & non rei esse. Ad hoc dicit cum Aristotele pluries in hoc libro repetēte, q̄ impossibile est scire quod quid est alicuius, & nescire illud esse. Ad cuius euidentiā sciēdū est, q̄ sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognosci, vt habetur in secūdo metaphysicæ. nulla autē natura entis rationē habet nisi sit vel semper, vel frequēter, vel raro, perfecte vel imperfecte, & breuiter tēpore suo modo suo, ens enim (vt iam dictū est) esse significat, & per hoc nullius rei quod quid est, quid rei rationē habet, nisi sit ens. In hoc enim differt quid rei à quid nominis, quia illud est tn̄ entium, hoc etiam est non entium. Vnde rosę quod quid est, quid rei non esset, nisi rosa temporibus suis esset &c. Si ergo ita est ſm essendi ordinē oportet sic quoq; esse ſm cognoscendi rationem, vt. s. quod quid est quod proprie quid rei sonat, in cognitione nō sit nisi entis rationem habeat. entis autē rationem non cognoscit habere, nisi accipiatur esse id cuius est. & ideo oportet q̄ cognitio quod quid est non sit sine cognitione an est. & hæc est ratio. S. Tho. dicentis q̄ hoc ideo est, quia non entium non est quod quid est. Et Aristotelis dicentis q̄ quęrere quid est nō habēdo qa est, est quęrere nihil. i. nō ens. i. non entis quidditatem. Ad vtranq; ergo rationem in oppositum simul dicitur q̄ de facto falsum est tā verificari q̄ cognosci. quod quid est proprie loquēdo. i. qd rei. de aliquo illo non existente tēpore suo. non. n. volumus qn̄cunq; cognoscimus quid est rosa, sciamus rosam actualiter esse tunc, sed dicimus q̄ oportet scire eam esse actu temporibus suis, quod nunq; deficit ſm mundi cursum. Sed qm̄ multiplicantur casus à dicentibus faciat deus, destruat deus &c. ideo etiā sigillatim aliter respondetur, & ad primæ minorem dicitur. q̄ quocūq; casu posito tota rei diffinitio. licet verificetur de re nullum esse habente, non tn̄ verificatur de ea vt quid rei. q̄ ꝓpterea quia sicut res se habet ad veritatem, ita ad cognoscibilitatem cōsequens est, q̄ possit forte cognosci id quod est quid rei, absq; hoc q̄ est cognoscatur rem esse, & q̄ non cognoscatur formaliter ipsum quid rei, seu quod quid ē, absq; cognitione quia est &c. Ad secundam dicitur, q̄ in vsu scientiæ acquisite non est ita necessarium cognoscere an est, sicut in acquisitione, in acquisitione enim necessarium est, tum ꝓpter generationē scientiæ, quia scientia nostra generatur à rebus quæ sunt, & non ab his quę non sunt. Tum propter ipsius quod quid est rationem, quia. s. non est nisi entium, vt diximus. In vsu autem necessarium est propter ipsius quod quid est rationem tantum &c. & ideo post acquisitam scientiam nil officit si corrumpantur & annihilētur, & nunquam redituræ ponantur res. quoniam & si in tali casu nō possit accipi res illas esse tēporibus suis, accipietur tn̄ q̄ res ille essent tēporibus suis. si talis casus non poneretur & hoc sufficit.

Si minaris quare non dicam q̄ sufficit & oportet cognoscere an est. i. an sit ens cui non repugnat existere. Memor esto eorum quę in principio primi & principio secundi dicta sunt. & cum contemplatus ea fueris, desinet admiratio. oportet enim formaliter loqui, & ęquiuocationem vitare, quantum possibile est &c.

prīo cap. 1. ī solutiōe secūdi dubij. scd̄o. c. 1. in solutiōe tertij dubij.

Num possibile sit sciri, propter quid est ignorato quia est.

CIrca eandem propositionem dubitatiuncula quædā est, an. s. possit sciri propter quid alicuius & nesciri, quia est. videtur enim q̄ sic, quoniam contingit cognoscere causam & non cognoscere effectum, vt apparet in geometria vbi cognoscitur causa quare vulnus circulare tardius sanatur, & tamen purus geometra nesciet an ita sit q̄ vulnus circulare tardius sanatur, quoniam scire hoc est medici. Ad hoc breuiter dicit ex dictis in primo cap. 13. q̄ cognoscere propter quid, contingit, dupliciter. vno modo formaliter. i. causam cum applicatione ad effectum. hoc enim sonat, ly propter quid, & sic impossibile est cognoscere propter quid, absque cognitione quia, quoniam hoc est cognoscere causam, & quoniam illius est causa. Alio modo materialiter id est rem, quæ est causa absque applicatione ad effectum,

circa. t. c. 30

& sic non incouenit cognoscere propter quid, & nescire qa, vt in exēplo adducto patet. Quia ergo nunc loqmur de ꝓpter quid formaliter & non materialiter, ideo optime dicit̄ ꝙ non pōt cognosci propter qd absq; qa &c.

Num illius quod quid est haberi possit, cuius quia per accidens scitur. & num sic scire, sit scire rem esse secundum accidens, & num facile cognoscatur quid est, cum quia est cognoscimus vere.

CIrca secūdam ꝓpositionem multipliciter dubitatur. primo an sit verum ꝙ quorum habeē quia fm accidens, nullo modo habeatur quod quid est. videtur. n. ꝙ non, quoniam si sciatur rem esse fm accidens, ꝓprium & adequatum, iam ex hoc facile sciri poterit quod quid est illius rei, qm̄ adequatus effectus totam causæ virtutem ostendit (vt in primo de aīa dicitur) accidentia ꝓpria magnam partem conferunt ad cognoscendū quod quid est.

T.c.11. Secundo dubitatur an verū sit ꝙ cognoscere rem esse fm accidens non est cognoscere rē ipsam esse &c. Videē enim ꝙ hoc quoq; sit falsum, qm̄ siue cognoscatur rem esse fm accidens separabile, siue inseparabile & propriū, semper optime sequitur obiectum esse, & consequenter cognoscendo accidens esse, cognoscitur subiectum esse, impossibile est enim accidens quodcunq; sine subiecto esse &c. Tertio dubitatur an verum sit, ꝙ quorum habemus quia est, facile habemus quid &c. Videtur. n. & hoc à veritate alienum, qm̄ euidenter scimus substantias immateriales esse, & tamen vel difficillimum vel impossibile est nos scire quid sunt, & similiter argui potest de corporibus cœlestibus &c.

Ad euidentiam horum primo declarandi sunt termini, deinde satisfaciendum obiectis. Secundum accidens nihil aliud sonat in ꝓposito q̄ fm aliud. aliud aūt hic dicitur, non solū extraneum accidens sed passio propria. & non solum vtrūq; horum sed ēt prędicatum substantiale cōmune &c. vnde ita sumitur accidens, sicut & sumitur in elenchis accidens, à quo dicit̄ fallacia accidentis &c.

c.3.&.4. Scire ergo quia est fm accidens, est scire rem esse, nō nisi quia induit aliquod aliud à se modo exposito. verbi gratia. Scire intelligentias esse, quia motores orbium sunt, est scire quia fm accidens, qm̄ ex hoc non aliter sciunt̄ q̄; vt habent rōnem mouēdi. & similiter scire eas esse quia substantiæ imateriales sunt, est scire eas esse fm accidēs, quoniam ex hoc nescimus tales res in specie esse, sed in cōmuni in eo ꝙ imateriales sunt &c. Scire autem vere, quia est, est cognoscere ꝙ ipsum fm proprium & essentialem cōceptum sit &c. non suffodiēdo & arguitiue cognoscendo, vt dicitur, sed ita ꝙ acies intellectus feratur supra ipsum esse vt ipsum est vt distinguit̄ ab extraneis & cōmunibus modo dicto &c. & hoc est scire, quia est p medium, ꝓprium vt in exēplis textus patet. His prælibatis, Ad primum dubium dicit̄ ꝙ quia impossibile est recte incedere ad quærendum quod quid est alicuius nisi vere sciatur illud esse, qm̄ (vt in textu dicit̄) quærere qd

T.c.8. est non habito quia est, est quærere nihil, quia non entis quod quid est quæreretur, & ex hoc ꝙ rem esse scit̄ fm accidens, ꝓprium, nō vere scitur rem esse. non. n. vere sciret hoīem esse, qui tm̄ modo sciret risibile esse, consequēs est (ꝙ quādiu) pure (scit̄ rem esse) fm accidens quodcūq;. nunq; habeatur via ad quod quid est. Dico aūt quādiu pure scit̄, qm̄ si ex tali notitia proprij effectus deueniret̄ in cognitionem ipsius quia est, iam posset facile haberi quod quid est. vnde Aristo. in litera reddit rōnem quare sciendo rem esse fm accidēs non habetur via ad quod quid est, qm̄ tunc nec habetur ipsum quia est. Vnde quā tumcūq; effectus totam causæ virtutem adequet nisi ex hoc cognoscatur vere illam esse, nunq; via ad quod quid est habere, & hoc hic intēdit Aristo. quod ex rīsione ad sequens dubium erit magis clarum.

Ad fm ergo dicitur ꝙ cognoscēdo aliquid esse fm accidens dupliciter possumus ex hac notitia habere notiam ꝙ illa res sit. Vno modo discurrendo ab illo accidē te ad id cuius est, ita ꝙ ex hoc eluceſcat esse propria essentialia illius, seu rem illam fm se esse, sicut ex cognitione ꝙ in nobis intellectus sit deuenimus in cognitionem ꝙ intellectualis substātia in nobis est, & ex hoc quod quid est inuestigatur. Et hoc modo licet à principio nō cognoscatur quia est, sed solum fm accidēs, postmodum tm̄ cognoscitur quia est ex effectu, nec hoc intendit negare Aristoteles, vnde in quarta, ꝓpositione pro hac secunda conclusione exp̄sse dicit ꝙ ꝑ discursum ab effectu scit̄ qa est rei, quæ est causa. & dat exēplum de eclipsi & nō posse vmbram facere, qm̄ ex hoc non solū innotescit esse aliquid nō potens vmbrā facere, quod esset scire defectum luminis fm accidēs, sed ēt esse defectū luminis. Alio modo discurrēdo ab illo accidēte, ita ꝙ ꝑ modum suffusiōis cognoscat̄ aliqd subesse, sed quid vel quale sit illud ignotum relinquat̄, sicut ex cognitiōe primi motoris cognoscimus aliquā substātiam imaterialē & intellectualē &c.

F esse, sed quod quid est illius cognoscere nō valemus, qm̄ ꝓpria essentialia remanēt ignota, & sic cognoscere quia est, nō est cognoscere qa est, nisi fm accidēs & arguitiue, arguimus siquidem ex hoc illud esse, sed qd demonstret (ly illud) nescimus, & consequenter nescimus ipsum (fm qd ipsum) eē, sed scimus ipsum fm ꝙ induit illud accidēs eē &c. & ꝓpea tūc nō habeē via ad q̄rendū qd quid est.

Ad tertium dubiū dicit̄, ꝙ quia vere nō scitur quia est nisi fm essentialia, ꝓpria sciatur rē esse, ꝓpter quod Aristoteles exēpla multiplicauit ad ostēdēdum qm̄ vere habeē quia est, & dixit hoc esse qm̄ quod quid est, illius aliquo modo esse scimus, vt puta, si scimus tonitruum esse sciēdo esse sonū in nebulis quendam &c. ideo simplr determinauit, ꝙ quorum habemus vere, quia est facile est quærere ꝓpter quid, qm̄ iam ꝓpriorum essentialiū cōiecturā habemus. Id vero qd obj̄cit̄ de intelligētijs & corporibus cœlestibus, & his sil'ibus nihil obstat, qm̄ nō vere cognoscunt̄, quia sunt fm se & absolute, & qm̄ fm illa

G p̄dicata siue extranea, siue intrinseca, fm q̄ res vere cognoscit̄ esse, fm illa facile est cognosci quid est, vt facile esset exēplis ostēdere metaphysicalibus. & hęc est absq; dubio mēs Aristotelis, vnde & cōcludit sicut nos habemus ad qa est, sic & ad qd qd ē &c. fm. n. eos conceptus quibus induta res scitur eē fm eos facile scitur quid est, & fm eos cōceptus fm quos latet, latet ēt quid sit &c.

Anno. CIRCA hanc secundam cōclusionē & residuū capli. Aduertendum est ꝙ Aristoteles in hac secūda conclusione determinationem tractat quæstionis mote in cap. 6. Vtrum. s. eadē demonstratione contingat scire quid est & quia est, & determinat ꝙ sic distinguendo sciri ꝑ demonstrationem vt conclusionē, & vt medium, ꝓprium, & distinguendo demonstrationes in terminantes, ꝓpter quid tm̄, & quia tm̄ & vtrūq;, & distinguēdo qd quid est, & diffinitionē, vt patet in textu &c. Habetur siquidem ex his, ꝙ licet quod quid est, & nō sit id qd̄ per demonstrationē cōcluditur, tn̄ est id, quod ꝑ demonstra-

H tionē habetur, ꝓpter quid, quod est ipsum qd̄ quid est, & huic seruit prima distinctio. Quia vero nō q̄libet demōstratio dicit vere, ꝓpter quid, & cōtingit qñq; simul qa, & propter quid, qñq; quia ante ipsum, ꝓpter quid. ideo oportuit addere secundā distinctionē, ex qua scimus, ꝙ qñ est demonstratio ꝑ, ꝓprium pp quid, siue simul ēt scia mus quia, siue ante, tūc ꝑ demonstrationē habemus qd quid est, aliter aūt non. Qm̄ aūt non oē quid alicuius est verū pp quid. ideo tertia distinctio addita est, ex qua scimus, quale quid innotescit per demonstrationem vt ꝓpter quid, & quale non &c. & qm̄ talis determinatio nō obstat rationibus in illo capitulo adductis, ideo nō oportuit illas soluere. Concludebant siquidem illa, ꝙ per demonstrationem non scitur quod quid est, vt conclusio, quoniam sic scitur, quia est, quod nunc conceditur. non autem erant sufficientes ad concludendum quin per demonstrationē ipsum quod quid est, aliter haberetur &c.

Num

Num & quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, non autem quod quid est subiecti.

CIrca responsionem principalem huius capituli. Dubitatio non dissimulãda occurrit. Quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, & sciri nõ potest quod quid est subiecti, & mouet hæc dubitatio supponendo, ꝙ ēt quod quid est subiecti possit esse medium in demonstratiõe, quod postmodũ ꝓbabiliter à. S. Tho. expresse habet pluries &c. Est aũt ratio dubitandi, qm̃ par ratio parē debet habere effectũ. ideo aũt qd̄ quid est passionis, per demonstrationem haberi dicit, qm̃ ipsum est ꝑprium medium, & ꝑprium ꝓpter quid. hoc aũt conuenit ēt quod quid est subiecti, alicuius. n. demonstrationis, quæcunq; fit illa, ꝑprium medium & ꝑpter quid est quod quid est subiecti. ergo illud per demonstrationem scitur, & hoc scit, & si hoc non scitur per demonstrationem, sed supponit, & aliter scitur, & illud eiusmodi censendũ est &c. Mouendi aũt hanc quæstionē occasionem ꝓbet Aristotelis doctrina in textu. ait. n. in rñsiõe principali distinguendo quod quid est, ꝙ quædam quod quid est sunt sine medio, & quędam cũ medio, & ꝙ illa supponuntur, & aliter q̄; demonstrationem habentis, ista aũt habentis demonstrationē (vt dictum est.) non dixit autē aliter haberi quod quid est per demonstrationem q̄; modo declarato. s. vt propter quid. ℔m intentionē ergo suã, talis est differẽtia inter quod qd est passionis & subiecti.

Ad huius dubitationis euidentiam oportet diligenter considerare in textu rationem talis differentiæ, & ex illa causa deducere quare magis quod quid est passionis, q̄; subiecti per demonstrationem habeatur. in textu autem non assignatur ad ꝓpositum alia differẽtia inter subiecti & passionis quod quid est, nisi ꝙ quorundam est altera causa, quorundam aũt non, & ꝙ quædam quod quid est sunt sine medio, & quædam habent medium &c. Et hęc quidem applicata ad subiectum & passionem & eorum quod quid est, veritatem absq; dubio inueniuntur habere, qm̃ subiecti vt sic non est altera causa, passionis autē sic, & similiter suorum quod quid est. Sed qũo ex his sequatur ꝙ passionis quod quid est, ex demonstratione noscatur, subiecti autem nõ, difficile est accipere, qm̃ quod quid est passionis nõ eluceſcit per demonstrationem vt conclusum per illam, sed potius vt ꝑpter quid, quod vt dictum est. conuenit ēt ipsi quod quid est subiecti. Esset siquidē facile ex supradicta differẽtia, deducere ꝙ ipsum quod quid est passionis potest concludi per demonstrationē, quod qd est vero subiecti non, qm̃ oportet conclusum per demonstrationem habere causam, & hoc directe ex ratione assignata sequitur. Sed qm̃ hoc non intendit Aristo. dicens expresse, ꝙ ipsum quod quid est, habens medium, habet quidem per demonstrationē, non tñ demonstratur. illud vero quod caret medio supponitur, & aliter q̄; per demonstrationē habetur, ideo nõ sic deducere oportet, sed vacandum est vt intentum ex hoc eluceſcat. Notanda sunt igitur verba textus, & sciẽdum est ꝙ prima distinctio. s. quorundã est altera causa. quorundam aũt non, nõ est distinctio ipsorũ quod quid est, sed ipsarum rerum quarum sunt quod quid est, ita ꝙ exponendum est quarundam rerũ est altera causa. quarundam autem nõ. Nec ocioſe appoſuit (ly altera) qm̃ ex illa particula vt apparebit ſolutio quæstiõis habet. refert. n. (ly altera) vt Boetius hic dicit diuersitatē ab ipsa substantia rei, ita ꝙ sensus distinctiõis est, quarundã rerũ est altera causa ab essentia cuiusq;, quarundã autē non. i. rerum quædam sunt quarum esse causat à causa extra essentias earum. quædam aũt nõ habẽt causam nisi ꝑprias essentias &c. Secunda aũt distinctio. s. eorũ quæ sunt quod quid est, alia sine medio, alia habent mediũ, est distinctio ipsorũ quod quid est, & sequit ex prima, qm̃ si res habet esse causarum à causa extra essentiã suã, oportet ꝙ essentia sua sit causata. idem. n. est causa essentiæ & esse rei, & consequenter oportet ꝙ eius quod quid est habeat me-

A dium & per oppositum si caret causa altera ab essentia eius quod quid est carebit medio. Considerandum est vlterius, ꝙ ipsum subiectũ causa extranea caret, vel simpliciter, vel in tali scientia, causa, inquã extranea ꝑ quam demonstrari possit ipsum esse, qm̃ (vt supra dictum est) quælibet scientia à priori supponit quod quid est, & esse subiecti &c. Et ꝑ hoc tam quod quid est subiecti, q̄; eius esse caret dicit altera causa, & medio, & principiũ esse & supponi vel poni, vt in primo dictum fuit &c. ipsa vero passio necessario habet causam alteram ab essentia sua, & taliter alteram & extraneam, ꝙ tñ cadit in eius cõplẽta diffinitione quæ per additamentum fit necessario, vt dicit in. 7. metaphysicę. Et per hoc tam essentia passiõis q̄; quod quid est eius habet alterã causam ab essentia & mediũ. patet aũt hoc manifeste in exẽplo eclipsis. ipsa. n. essentia eclipsis causatur ex oppositione terræ, quę extra essentiam eius est, & in diffinitione eius cadit &c.

scdo huius capto prio

prio huius capto prio in solutione dubij primi ca. 11. t. c. 34 T. c. 13.

Considerandũ est vlterius ꝙ aliter se habet ad demon
B strationem subiectum, & aliter passio. subiectum. n. non est id quod demonstratur, sed de quo demonstratur, passio vero est id quod demonstratur, & cõsequenter cum causa passionis, et eius quidditatis sit eadē, si vere debeat demonstrari passio, oportet ipsius passionis essentie seu quidditatis ꝑpriam causam pro medio assumere, & sic cum per propriam causam rei cognitio sufficienter habeatur ipsa quidditas passionis ex tali processu eluceſcit, & non solum ipsa quidditas, sed & tota diffinitio eiusdē ex tali demonstratione innoteſcit, qm̃ causa illa cum sit propria, est illud additum quod diffinitionem passionis complet. Ex vi ergo demonstrationis propter quid habetur quod quid est passionis, qm̃ passio, est id quod demonstratur, & eius essentia causat à medio, quod diffinitionem eius cõplet &c. horũ aũt nihil subiecto cõuenit.

supra prio huiº. t. c. 20

Et ideo ad dubium dicitur, ꝙ non est ęqualis ratio de quod quid est subiecti & passionis. Tum qm̃ quod quid
C est passionis non innoteſcit præciſe ex hoc ꝙ fit mediũ seu ꝑpter quid, vt ex dictis patet. tum qm̃ licet vtrunq; possit assumi in ꝑpter quid diuersis demonstrationibus tñ, nunq; tamen quod quid est subiecti assumetur, vt ꝑpter quid subiecti, sed vt ꝑpter quid alterius, puta passionis, vel cuiuscũq; alterius se habentis per modũ passionis, quod quid est aũt passionis assumit vt propter quid eiusdē, qm̃ includit alterã causam, vt patet ex dictis. Et cõsequẽter ex vi ipsius demonstrationis nunq; habet ꝙ mediũ fit quod qd est subiecti, sed supponit potius, sufficiẽter aũt habet ex vi demonstrationis quod qd est passionis, qm̃ mediũ causa essentialis passiõis est, & applicatur in ipsa demonstratione ad ipsam passionem dũ assumit vt eius ꝑpter qd, & eius qd̄ quid est cõplete cognoscitur. dũ vt eius ꝑpria cã assumit. Et ideo dixit Aristoteles ꝙ per demonstrationē habet quod qd est rei habẽtis alteram causam, nõ aũt rei carẽtis illa. Et sic patet. quale quod quid est demonstratiõis ritu elicit, & qũo, & qũo non potest per demonstrationem monstrari, licet syllogiſmo topico aliquod concludi possit quod quid est &c.

D

Qd̄ nã sit mediũ demonstratiõis, an diffõ subiecti, an passiõis.

HOc in loco occurrit tractanda quæstio de medio demonstrationis, quæ, qm̃ agitata est, diligẽter cõsideranda est, fideliter recitatis opinionibus, quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis. secundo recitabitur opinio Egidij cum sundamẽtis. tertio examinabit dicta opinio. quarto ponet opinio. S. Tho. Sciendum est ergo ꝙ non dubitatur de medio cuiusq; demonstrationis, sed potissime qd. s. sit in illa mediũ ꝑpriũ, diffinitio subiecti an passionis, an vtriusq;, an neutrius, sed alterum quid. Demonstrationis autem potissime nomine (vt ęquiuocatio tollatur) intelligo demonstrationem primam ordine naturæ, in scientia simpliciter. primam aũt dico sine respectu omnium demonstrationum illius scientiæ, siue respectu omnium demonstrationum de aliquo certo subiecto: puta triangulo, vel hoīe. nihil

enim refert vtromodo accipitur prima demonstratio in ꝓpoſito. vtraq; n. merito potiſſima vocatur, qm̃ cæteris paribus eſt prima ordine cõpoſitionis. & elementum & fundamentum & cauſa cæterarũ & eſt vltima ordine reſolutionis. & ad eam reſoluunt̃ reliquę demonſtratiões.

prio huius ca. 2. &. 3.

Verum qm̃ ex dictis in capl'is. ſecundo & tertio primi libri demonſtratio ſimpl'r eſt duplex. ſ. rõne ipſius cõcluſionis ſcibilis in ſe, & rõne noſtri. vt oĩs ambiguitas tollatur, ſermo noſter quęrit de medio demonſtrationis potiſſime abſolute, & nõ de medio demonſtrationis primę ex meritis concluſionis ſcibilis. facile. n. ex dictis haberi põt q; medium ꝓprium in demonſtratiõe tali, eſt prima paſſio. qm̃ talis demonſtratio non concludit primã paſſionem de ſubiecto. qm̃ illa taliter demonſtrari non põt, eo q; ineſt ſm̃ ſe ĩmediate, ſed concludit ſecundã paſſionem de ſubiecto. propria. n. cauſa ſecundæ paſſionis eſt prima. qm̃ omnes paſſiones ordine quodam ab eodem fluunt ſubiecto, vt alibi declarandum eſt &c. Vertitur ergo in dubium hic qd ſit mediũ in prima ſimpl'r demonſtratione cuiuslibet ſcientiæ ſimpl'r &c.

Egidius in hoc loco.

Egidij opinio in tribus cõſiſtit cõcluſionibus. prima eſt. Subiecti diffinitio nõ eſt mediũ in demonſtratiõe potiſſima. Secũda eſt. paſſio ſeu paſſionis diffinitio eſt mediũ in demonſtratiõe potiſſima. Tertia eſt diffinitio ſubiecti ingreditur potiſſimã demonſtrationẽ vt annexũ medio &c. Primam cõcluſionẽ, ꝓbat tripliciter. primo ſic. Si diffinitio ſubiecti eſſet medium in potiſſima demonſtratione, ſcientia nõ reſolueret ſuas cõcluſiones in principia ꝓpria per ſe nota & certa, hoc eſt incõueniens. ergo. Declarat̃ cõſequentia ſic, inter paſſiones alicuius particularis ſubiecti in aliqua ſcientia, puta trianguli eſt ordo talis, q; vltima demonſtratur per penultimam, & illa per anteriorem. & ſic aſcendẽdo vſq; ad primã. Si prima paſſio ſiue eius diffinitio, demonſtrabit̃ de triangulo per diffinitionem trianguli, fiat vltima reſolutio oĩum dictarum demonſtrationum qũ peruenietur ad quod quid eſt ſubiecti, quod non amplius demonſtrat̃. facta aũt vltima reſolutione, ſtatim, ergo tunc ſtabit̃. conſtat aũt q; nõdum q; uentũ eſt reſoluẽdo vſq; ad prima principia, ꝓpria in illa ſcientia, qm̃ illa vniuerſaliora ſunt q; huius ſpãlis ſubiecti, ergo ſi diffinitio ſubiecti ponit̃ medium ſequitur q; ſcientia demonſtrationis reſoluendo non perducat ad p; ſe notas, ꝓpoſitiones. Secundo ſic. Si medium in potiſſima demonſtratione, eſt diffinitio ſubiecti, ſequeret̃ q; ſcientia vnius generis ſubiecti, puta geometria, nõ eſſet vna. Sed hoc eſt incõueniens. ergo. Declarat̃ cõſequẽtia addendo ſupradictis, q; cũ par ſit rõ de triangulo & quadrangulo, ſeu hoĩe & leone. Sicut facta reſolutione paſſionum triãguli ad quod quid eſt trianguli ſtabit̃ demonſtrando, ita facta reſolutione paſſionum quadranguli ad eius quod qd eſt ſtabit̃ &c. & ſimiliter de alĩs, & ſic tot erunt geometriæ quot ſpecies figurarũ, Tertio ſic. Si diffinitio ſubiecti eſſet medium, ſequeret̃ q; multarũ concluſionum eſſet vnũ mediũ. hoc aũt eſt inconueniens in ꝓpoſito, qm̃ loquimur de potiſſima demonſtratione, in qua vnius vnicum eſt mediũ, ꝓprium. cõſequẽtia patet, quia eadẽ diffinitio ſubiecti eſſet medium ad ꝓbandum oẽs paſſiones eiuſdem ſubiecti &c. Secundam aũt cõcluſionem primo, ꝓbat auctoritate Ariſtotelis dicentis, q; ratio primi termini, id eſt paſſionis eſt medium &c.

Secundo fabricat eã ſibi ſic, paſſionum tres ſunt ordines. In primo ſunt paſſiones tranſcendẽtes genera, ꝓpria ſcientiarũ, & hæc cum ſubiectis ſuis cõſtituunt dignitates, vt omne totũ eſt maius ſua parte &c. In ſecũdo ſunt paſſiones primæ in aliquo genere ſubiecto, & cõſtituũt cum ſuis ſubiectis poſitiones vel ſuppoſitiões indemonſtrabiles, vt lineæ paralellę nõ cõcurrũtí geometria &c. In tertio ſunt paſſiões demonſtrabiles de ſuis ſubiectis. Rurſus paſſionum demonſtrabilũ, quædam ſunt priores, quędam poſteriores, quędam ſunt abſtractiores, ſeu vniuerſaliores, quædam minus vl'es, paſſiones ergo poſteriores alicuius ſubiecti puta trianguli, demonſtrãtur per priores paſſiones eiuſdem ſubiecti, vſquequo puentum fuerit ad primam. prima aũt ſi non conſtituit cũ ſuo ſubiecto, ꝓpoſitionem per ſe notam, demonſtrabit̃ p paſſionem abſtractiorem ſeu ſuperiorem, quę eſt, ꝓpria paſſio ſuperioris ſubiecti: & cũ hoc eſt ẽt, ꝓpria cauſa paſſionis, ꝓprie & primæ inferioris ſubiecti, & ſic aſcendendo. Tandem deuenie t̃ demonſtrando per paſſiones ad paſſiones vniuerſaliſſimas in illo genere, quæ ſunt de ſubiectis ſuis per ſe note, & principia ſcientię conſtituunt, nec vltra aſcendet̃ demonſtrãdo, robur tñ & firmitatem habent hæ, ꝓpoſitiones per ſe note ex dignitatibus primis, quę ex primis paſſionibus fiunt, hęc eſt ſcala Egidij, quã aſcendẽdo connectit̃, & reſoluit vſq; ad per ſe nota ſemp paſſiones media ponendo. Tertiam vero concluſionẽ probat ſic, quia ſi medium eſt paſſio ſuperior ſeu abſtractior, oportet q; coaſſumatur ſibi diffinitio ſubiecti tanq; determinatiuum illius paſſiõis vniuerſaliores ad hoc q; cauſet propriam paſſionem in inferiori ſubiecto, de quo demonſtrat̃. ſi aũt medium eſt, ꝓpria paſſio eiuſdẽ ſubiecti, annectet ur ẽt tunc diffinitio ſubiecti, eo q; paſſio nõ põt plene intelligi ſine ſubiecto, & ſic diffinitio ſubiecti ſe habens ad paſſiones ſuas, ſicut cauſa generalis adiuncta vni paſſioni demonſtrabit aliam &c. hæc eſt poſitio Egidij, cum fundamẽtis &c. Vt aũt veritas eluceſcat ſigillatim oĩa diſcutienda ſunt &c. Prima concluſio dicens, diffinitionem ſubiecti nõ poſſe eſſe mediũ in potiſſima demonſtratione, falſa abſq; dubio eſt, vt patebit p; bando ſuã oppoſitam, cũ adducetur opinio. S. Tho. Rationes aũt quibus ꝓbat Egidius illam cõcludere, ex dicẽdis nunc manifeſtum eſt &c. Prima ergo & ſecũda ratio ex eodẽ procedentes fundamento, eodem peccato deficiũt. Cum. n. ordo reſolutiuus, cõtrario modo ſe habeat ad ordinem cõpoſitiuum, & eandem viam, & eadẽ media, & eandem connexionem oporteat ſaluari in vtroq; ordine: ſicut cõponendo deſcenditur in ſcientia abſq; tali paſſionum deſcenſu, ita aſcendendo regredie t̃ abſq; talium paſſionum connexione &c. Manifeſte aũt patet in ſcientijs talẽ eſſe cõpoſitiuum ordinẽ, q; ab vniuerſaliori bus inchoatur & demonſtrãtur paſſiones primi ſubiecti ordinate, deinde ad partes ſubiectiuas ſubiecti veni t̃, nõ per demonſtrationem mediã, ſed per inchoationem noui tractatus vel capituli, & ab earum quod quid eſt exordium ſumitur & paſſiones demonſtrãtur &c. & ſic proceditur vſq; ad fĩnem ſcientiæ &c. Reſoluendo ergo cũ reſolutio facta fuerit, vſq; ad quod qd eſt alicuius partis ſubiectiue, nõ ſtabitur in illa ſcientia, ſed reſoluentur principia, ꝓpria illius ſubiecti partialis in principia ſuperioris ſubiecti, & ſic reſoluendo ingredie t̃ in ſuperiorem ordinẽ & fiet reſolutio ad illamet principia oĩum paſſionum illius ſuperioris ordinis, & ſic deinceps aſcenſus fit vſq; ad quod quid eſt primi ſubiecti, in quo erit finis totius reſolutionis, & tunc erit facta reſolutio vſq; ad p; ſe nota ſm̃ ſe & per ſe nota nobis in ſcientia &c. & ideo nõ erunt tot ſcientiæ quot ſubiecta partialia, quia oĩa talia reſoluunt̃ ad vnam rõnem formalẽ quæ eſt indiuiſibilis formaliter in genere ſcibili, vt ex dictis in prĩo libro. ca. 22. patet, neq; certitudo. ergo neq; vnitas ſcientiæ tollit̃ ponendo diffinitionem ſubiecti eſſe mediũ in potiſſima demonſtratione. Ad quod magiſtri ſcientiarũ (Ariſt. ſ.) libros teſtes adduco. perpendimus. n. in eis tractatus diſtinctos inchoantes ẽt à quæſtione an eſt, de illis partialibus rebus de q; bus tractat. vt patet in philoſophia naturali, & logica, & in moralibus &c. Quòd ſi credimus cõnexionem iſtã demonſtratiõe oportere fieri dici põt, q; quia, ꝓportio differentiarũ diuidentiũ aliquod ſupius (ſi ſub diſiunctione ſumant̃) eſt, ꝓportio paſsionis ad ſubiectum, vt Auerrois in primo dixit. ideo & à ſuperiori deſcendere demonſtrando poſſumus concludẽdo ſub diſiunctione ſuas p; ſe partes ſubiectiuas, & deinde de qualibet ſigillatim, ꝓprietates oſtendẽdo. & aſcendere econuerſo

Cap. 22. ca. 1. C. 2.

Cap. 22.

uerso possumus, determinatas singulas partes sub disiunctione in superius resoluēdo. Nec obstat scientiæ nō inueniuntur vti explicite tali connectente demonstratiōe, qm̄ manifeste patētibus alicuius partibus subiectiuis sufficit implicite connexionem hanc inspicere, sicut & supponere principia sua explicite à q̄busdam despicit dixit
T.c.25. in primo libro Arist. ꝓpter eorum claritatem. Tertia aūt ratio facile soluit dicendo, q̄ diffinitio subiecti nō est ꝓprium medium nisi respectu primæ passionis seu eius diffinitionis. sequētium.n. passionum, semper p̄cedens passio, sicut causa ꝓxima est ita medium erit &c. Fabrica vero ꝓpter secundam cōclusionem facta solidum nō videt fundamētum habere, qm̄ impossibile est passionē superiorē esse ꝓpriam causam passiōis inferioris dato q̄ posit demonstrare aliquo modo illam. Et hoc pro nunc probatur dupliciter. Primo sic, omnis proprius effectus alicuius proprię passionis est etiam effectus proprij subiecti illius passionis, ita q̄ mediate fluit ex principijs illius subiecti &c. nulla propria passio inferioris subiecti
B vt distincti à superiori est ꝓprius effectus superioris subiecti. ergo nulla ꝓpria passio inferioris subiecti est ꝓprius effectus passionis superioris subiecti, & cōsequēter passio superioris non est, ꝓpria causa passionis inferioris. discursus est in secundo secundæ. Maior aūt ꝓbatur ex eo. quidquid est causa causæ est causa causati. & ex doctrina
T.c.33. Aristotelis in.8. physicorum. &.2. metaphy. vbi politis
T.c.6. tribus vel pluribus causis ordinatis eiusdē effectus, dicit effectum ita dependere à prima q̄ si illa non causet, nec ęterę causabunt. Constat aūt q̄ subiectū est ꝓpria causa passionis suę & in genere causæ materialis & efficientis & finalis (ſm cōmunem viam & veritatē.) & ideo si alicuius, ꝓpria causa est ipsa passio, eiusdem ꝓpria ēt (priortū) causa erit ꝓprium subiectum illius. Maior vero ex terminis est nota. Dico.n. ibi notāter inferioris vt distincti à superiori, qm̄ passiones alicuius, puta hoīs sunt duplices. quædam fluētes à principijs hoīs in eo q̄ aīal. & hæc sunt cōmunes oībus aīalibus, vt habere tactū &c. & de his nō est sermo. qm̄ hæc non sunt inferioris vt distincti à superiori, sed cōueniunt inferiori rōne supioris. Quędā vero fluunt à principijs hoīs in eo q̄ homo, puta ab aīa intellectiua vt sic, & materia humana vt sic &c. & tales sunt passiones hoīs cōuenientes sibi vt distinctus forma liter est ab aīali, vt de se patet, qm̄ fluunt ab humanitatis gradu, & nō à gradu aīalitatis. passiones ergo taliter proprias inferiori, impossibile est esse ꝓprios effectus superioris subiecti, nisi qs vsq̄ adeo deliraret vt diceret q̄ superius & inferius essent idē formaliter, & hæc rō conuincit intellectum meū &c. Secundo ꝓbatur idem sic, tu dicis duo. s. q̄ passio superioris est ꝓpria causa passionis inferioris, & q̄ nō causat illam nisi determinet per quod quid est subiecti inferioris. Quæro ista passionis superioris determinatio per quod quid est subiecti. aut diuersificat ipsam passionē superiorem formaliter aut nō. Si sic. ergo medium demonstrationis distinguit formaliter ab
D illa passione superiori, & cōsequenter nō est illa passio, nisi sicut inferius est suū superius idētice vel participatiue. si non, quæritur qūo passio determinatur per tale q̄d quid est subiecti ad causandam eius passionē, aut determinatur sicut forma, p̄ applicationem ad talē materiā, aut sicut agens determinatur per approximationem ad passum, aut sicut virtus causę superioris determinat per virtutem & operationē causę inferioris. Alium modum determinationis ad ꝓpositū non reducibilē ad hos quatuor nō video &c. Si determinatur sicut forma per materiam, sicut circularitas in vulnere posita, determinat ad causandum tardiorē sanitatem, & similiter si determinatur, sicut causa superior, sicut sol determinat per semē ad p̄ductionem oliuę, & ars per instrumēta, ꝓpria ad artificium, et similiter si determinatur sicut agens, sicut sol determinatur ad generationē causandā per motū, quia fit ꝓpinquus, & breuiter quouis alio modo determinet

A passio superioris per subiectum inferius, si remanet eadē formaliter, oportet horū alterum dicere, aut q̄ passio inferioris nō est ꝓpria passio inferioris, vt sic, aut q̄ passio superior non est ꝓpria causa illius, quorum vtrūq̄ est cōtra positionem istam. Declaratur sequela, qm̄ si passio superior remanet eadem formaliter & ex se habet q̄ sit ꝓpria causa illius inferioris, & non ex determinatione, qm̄ determinatio illa concurret vt conditio sine qua nō, vel per quā, vel in qua. Tunc passio causata nō est ꝓpria inferioris, vt distinguit à superiori, sed potius includit in se superius, sicut quia tardius sanari fluit ex natura circuli applicati ad vulnus, nō est ꝓpria passio vulneris absote, sed vulneris circularis. Si vero superior remanens eadem formaliter nō ex se habet q̄ sit ꝓpria causa illius, sed ex determinatiōe, iam nō ipsa est ꝓpria inferioris causa, sed potius illud determinans. semper.n. ꝓpter quod vnū quodq̄, illud magis est, sed talis passio superior eēt ꝓpria causa ꝓpter subiectū determinans. ergo subiectum deter
B minans esset magis ꝓpria causa, & hęc sufficiant ēt cōtra tertiam cōclusionem. Minus.n. libenter impugnationibus insisto. Sententia aūt. S. Tho. ab ipso duabus est opinio. ſ. ꝓpositionibus ꝓbata. Prima posita in hoc secundo est q̄ T. Lec. 7. passio demonstrat per ꝓpriam diffinitionē. diffinitio aūt circa. t.c. 8. passionis per diffinitionē subiecti. secūda habita in prin- circa. t.c.2. cipio primi est q̄ medium in demonstratione constat ex diffinitione subiecti & passionis. Sed ex his verbis pōt duplex sensus accipi, ſm q̄ duplex est diffinitio passiōis. ſ. dicens quid tm̄, & dicens quid & ꝓpter quid. Primus sensus est, q̄ passio prima demonstret de subiecto, p̄ diffinitionem passionis dicentem quid. illa aūt diffinitio demonstret tandē per diffinitionē subiecti, & sic mediū respectu eiusdem passionis multiplicatū constat ex rationibus vtriusq̄ &c. Alius sensus est q̄ passio posterior demonstret per suam diffinitionem dicentē quid & ꝓpter quid. ac per hoc demonstret per priorem passionē quæ in eius diffinitione cadit vt causa, sicut eclipsis demon-
C stratur p̄ interpositionem terræ. cum aūt deuentū fuerit ad primam passionē, illa demonstret per diffinitionē subiecti & passionis simul. ex eis.n. integratur diffinitio di- T.c. 23.c.12 cens quid & ꝓpter quid primæ passionis, qm̄ vt infra, p̄- post mediū. babit quod quid est subiecti est proprium propter quid respectu primę passionis, sic aūt demonstrando primam passionē principalem locū tenet quod quid est subiecti, qm̄ ipsius rōne medium illud continet ꝓpter quid, quod est altera causa passiōis &c. Et hic sensus mihi magis placet, & conformior est Aristoteli &. s. Tho. & dignior vt tanto ingenio attribuat. Conformior q̄dem Aristoteli, qm̄ expresse medium ponit diffinitionē dicentem ꝓpter quid. s. Tho. vero tum quia ipse idē asserit quod Aristo- supra. t.c.2. teles & in eodē loco. Tum quia expresse in principio primi libri vt adductū est, hoc dixit. Tum quia ex hoc nullum sequitur in doctrina sua inconueniens, qm̄ quod q̄d est subiecti primū medium ponitur hoc modo. Iuxta primum aūt sensum vniformitas expositionis saluari nō videtur, dum prima passio nō demonstrari dicit sicut posteriores, sed impfectiori modo quod nō bene sonat &c. Dignior aūt est tanto viro. Tum qm̄ medium potissimę demonstrationis ꝓprias causas passionis in se sic continet, & formalē q̄dem rōne diffinitionis dicētis quid, materialem aūt & efficientem rōne quod quid est subiecti, à quo in seipso emanat passio &c. Tum qm̄ hæc sentētia illustribus dicitur viris conformis, Themistio. ſ. Ioanni grāmatico, Auerroi, & Alberto magno, quorum sentētiam nunc̄ in hac materia. s. Tho. impugnauit. Nec dico, ꝓpterea q̄ ſm. s. Tho. diffinitio subiecti sola nō possit esse medium. huius.n. oppositum fatemur absolute, qm̄ hoc posse fieri ꝓbabitur, & consequenter primus sensus verborū. s. Tho. etiam acceptabitur. Quod.n. diffinitio subiecti sola sit medium ad primam passionē probādam deducitur sic. oīs causa propria & necessaria, ꝓpter quā sufficienter & immediate res est, potest esse verum & p̄-

prium

prium medium ad demonſtratiue ſciendum rem illam, patet illa ex diffinitione ipſius ſcire, qđ quid eſt ſubiecti, eſt talis cauſa primæ paſſionis. ſue ergo minor licet non niſi ab inepto ad philoſophiã negari poſſit, probatur tñ ſic, id cui conuenit aliqua paſſio ſm ꝙ ipſum ſeu primo T.c.24. eſt ꝓpria ſufficiens, & ĩmediata cauſa illius ,, ꝓbatur, qm̃ (vt in. 5. caꝑ. primi dicitur) eſt id cui illa paſſio ineſt, & ꝙ illud ineſt cęteris qbuſcꝫ, ſubiectum aũt proprium, eſt id cui prima paſſio conuenit ſm qđ ipſum ſeu primo. ergo ſubiectum eſt propria cauſa & medium ſufficiens ad demonſtrãdam, ꝓpriam paſſionem, & hoc eſt indubie ſentiendum propter iſtam rõnem. Quòd ſi aliquis contenderit talem demonſtrationẽ nõ eſſe potiſſimam, memor ſit quid ſonet demonſtratio potiſſima & ceſſabit contentio. Si dicatur ergo eadem paſſio poterit demonſtrari duabus demonſtrationibus potiſſimis. ſ. per quod quid eſt ſubiecti ſolũ, & per quod quid eſt ſubiecti & paſſionis, ſeu diffinitionẽ formalem & cauſalem paſſionis. Dicitur hoc non eſſe inconueniens diuerſis reſpectibus ſeruata idẽtitate proprĩ medĩ &c. diuerſis quidem reſpectibus, qm̃ illa in qua ſolum quod quid eſt ſubiecti aſſumitur, dicitur potiſſima, quia eſt prima ſimplr ordine cõpoſitionis, & vltima ordine reſolutionis, & habet ꝓpoſitiones ſimplicisſimas. Iſta aũt potiſſima dicitur, qa aggregat in ſe genera cauſarum ex quibus eſſe paſſionis dependet vt Albertus in hoc ſecundo tractatu. capitulo docet diffuſe. Seruari aũt identitatem medĩ oportet, qm̃ demonſtrationes nõ augent ꝓ media, & mediũ in vtraꝫ eſt ipſum quod quid eſt ſubiecti eſt quo obtinẽt reliqua ꝙ medĩ vim habeãt, vt Albertus dicit in. 7. metaphyſice. tractatu. 1. caꝑ. 12. qm̃ primum in vnoquoꝫ genere eſt cauſa omnium eorum quæ ſunt poſt. Poſſunt autem hæc quæ diximus Ariſtotelis auctoritatibus muniri, ſed qm̃ vnuſquiſcꝫ gloſat eas vt vult, ideo ſat ſit hæc dixiſſe, quibus & rõnem primi termini, & rationem vltimi in mediorum numero collocari defendimus. Sicꝫ nihil nobis aduerſari in Ariſt. libris inuenimus &c.

Quomodo cauſæ omnes habeantur per demonſtrationem. *Cap.* 8.

QVoniam autẽ ſcire putamus, qñ ſciamus cauſam, cauſę vero quatuor ſunt, vna quidẽ, ꝙ quid erat eſſe, vna autẽ qbus exiſtẽtibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera vero quæ aliquid primũ mouit, quarta autẽ, cuius cauſa, oẽs iſtæ per medium monſtrantur, & hoc. n. ꝙ cum ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidẽ accepta ,, poſitione, non eſt, duabus aũt ad minimũ, hoc vero eſt, qñ vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe. Manifeſtum aũt & ſic, propter quid eſt rectus in ſemicirculo: aut quo exiſtente, rectus eſt: ſit vtiꝫ rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, qui eſt in ſemicirculo, in quo C: ꝙ igitur A rectus inſit ipſi C ei, qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B, hoc enim ipſi A æquale eſt, hoc aũt C ipſi B, duorum nanꝫ rectorum dimidiũ eſt: cum igitur B ſit dimidium duorum rectorũ, A, ipſi C ineſt, hoc autem erat, in ſemicirculo rectum eſſe, hoc vero idem eſt ipſi quid erat eſſe, eo, ꝙ hoc ſignificat oratio, verumenimuero & ipſius quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media. Propter quid aũt Medorum bellum factum eſt Athenienſibus: quę cauſa bellũ inferẽdi Athenienſibus, qm̃ in Sardes cum Eretrienſibus ſtruerunt, hoc. n. primo mouit. ſit bellum, in quo A, priores irruiſſe B, Athenienſes C. ineſt itaqꝫ B ipſi C, quod eſt prius irruiſſe Athenienſibus: A vero ipſi B. bellum inferunt enim ĩjs, qui prius iniuria affecere: ineſt igitur ipſi quidem B, A, quod eſt bellum inferre ĩjs, qui prius incępere, hoc autẽ ipſi C Athenienſibus, prius enim cœpere, medium igitur & hic cauſa eſt, quæ primo mouit. Quorumcunꝫ autẽ cauſa ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat: vt ſanus fiat, ꝓpter quid domus eſt: vt conſeruetur ſuppellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc aũt gratia conſeruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. deambulatio à prandio C, non ſupernatare cibaria, in quo B, ſanari in quo A: inſit igitur à prandio deambulare ei, quod eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videt enim ineſſe ipſi deambulare, quod eſt C, ipſum B, quod eſt non ſupernatare cibaria: huic autem ineſt ipſum A ſalubre, quę igitur eſt cauſa ipſi C, ꝙ ipſum A inſit quod eſt gratia cuius: B quod eſt non ſupernatare, hoc aũt eſt veluti illius ratio: A enim ita aſſignabitur: propter quid aũt B ipſi C ineſt, quoniã hoc eſt ſanari ita ſe habere. Oportet aũt tranſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt. Generationes vero è conuerſo hic, & in cauſis ſecundum motũ: ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipſum C extremum, vltimum vero ipſum cuius gratia. Cõtingit aũt idem & cuius gratia eſſe & ex neceſsitate, vt per lucernam egredi lumen, ex neceſſitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, ſi quidem lumen fit eo, ꝙ pertranſit, & gratia cuius, vt nõ offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit & fieri contingit: quemadmodum ſi tonat, cum extinguitur ignis, neceſſe eſt ſtridere & ſtrepere, vt Pythagorei dicunt. minarum gratia ĩjs, qui ſunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia ſunt, & maxime in ĩjs, quæ ſm naturam conſtituuntur & conſiſtũt, hæc. n. alicuius gratia facit ipſa natura, illa vero ex neceſsitate, neceſsitas aũt duplex, hęc quidẽ. n. ſm naturã & appetitũ, illa aũt vi, quę ꝑter appetitũ eſt, quemadmodũ lapis ex neceſsitate, & ſurſum & deorſum ferĩ, ſed non propter eãdem neceſsitatẽ. In ĩjs vero, quæ à diſcurſu, nonnulla quidem nunꝫ à caſu ſunt, vt domus, aut ſtatua, neqꝫ ex neceſsitate, ſed alicuius gratia, quædam vero & à fortuna, vt ſanitas & ſalus: maxime autẽ in quibuſcunꝫ contingit & ſic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit. quare finis, quod eſt bonum gratia alicuius fit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

Omnes quatuor causæ per medium monstrantur. probatur à priori, qm̃ scire est causam scire &c.

Causa materialis. i. quæ cum sit necesse est hoc esse, vt medium monstratur cũ duabus ad minus propositionibus vnũ habentibus mediũ. declarat in terminis genera libus A primo C tertio. & B medio, applicatis ad rectum angulum, angulum in semicirculo, & medietatem duorum rectorum &c.

Causa formalis qũo habeatur vt medium dictum est.

Causa efficiẽs, monstrat media, assumpta causa prius mouẽte pro medio. declaratur in terminis A primo C tertio. & B medio, applicatis ad bellari Athenienses, & priorem offensam.

Causa finalis monstratur media, assumpto ipso fine vltimo pro primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio &c. declaratur in terminis A primo B medio, & C tertio applicatis ad sanari, non eminere cibos in ore stomachi, & ambulationem &c. Et oportet cõmutare rationes, & sic magis vnaquęq; apparebit &c.

Generationes effectiui & finalis processus econtrario fiunt declaratur, qm̃ medium illius est primum quod fit, istius autem vltimum seu tertium est primum quod fit, & ipsum propter quid est vltimum quod fit.

Contingit vnum & idẽ & propter quid & ex necessitate esse. declaratur exemplariter in diffusione luminis per pellem & in tonitruo &c.

Plurima sunt huiusmodi, & maxime in naturalibus. declaratur duplici distinctione, prima est eorũ, quę sunt à natura, alia sunt propter hoc, alia ex necessitate. & horum alia ex necessitate materię, vt lapis descẽsus: alia ex necessitate agentis, vt lapis ascensus. Secunda est. Eorũ quæ fiunt ab intelligentia, alia sunt propter finem & nõ à fortuna, nec ex necessitate vt domus & effigies, alia sunt à fortuna, vt sanitas & salus &c.

Finis bonus est propter quẽ aliquid fit à natura, aut ab arte, & non à fortuna. declaratur quoniam maxime apparet finis in quibuscũq;, sic & aliter contingit fieri, & non à fortuna fiunt &c.

Series autem hæc est.

CVM declarauerit qũo quod quid est ad demonstrationem se habeat & per illã noscatur, intendit declarare qũo, ppter quid, p illam habeatur, & qm̃ propter qd fm causarũ genera distribuitur, docere vult qũo quodlibet genus causæ per demonstrationem habeat, & duo facit. primo intentum vlr proponit & probat in principali cõclusione & subiungit declarationẽ fm quãlibet causam, addens differentiam inter effectiuũ processum & finalẽ. Secundo docet q; etiam respectu vnius, possunt haberi per demonstrationem diuersæ causæ. in secũda conclusione & declarat qualiter hoc inueniatur in naturalibus & intellectualibus, in tertia cõclusione: subiuncto correlario excludente fortuita ab habẽtibus causam finalem.

CIRCA principalem conclusionẽ. Aduerte, q; ex illa habetur intentio Aristotelis in hoc capl'o. quam nõ aduertere occasio videt fuisse tãti laboris assumpti ab alijs circa ꝓcessum causæ finalis, vt ibi dicet. Habet si quidẽ ex hoc ipso exordio capituli, q; intentio sua est declarare qualiter quodlibet genus causæ per demonstrationẽ innotescat, & nõ qualiter demonstratio fiat per quodlibet genus causę, licet hoc fm ex his quæ hic dicunt facillime sumat. non. n. proposuit Aristo. q; oẽs hæ quatuor causę demonstrant, sed q; per mediũ monstrant. i. per demonstrationẽ vt media cognoscunt, vnde & volens hoc declarare in causa formali dicit. At vero ipsius quod quid erat esse causa monstrata est media. constat aũt ex præcedenti capl'o. q; de causa formali seu quod qd est, ostẽsum est non qũo demonstret, sed qũo p̃ demonstrationẽ habeatur. hæc est ergo intentio textus, non posterganda.

CIRCA ostensionem causæ materialis, Molestia Egidij mihi occurrit cuius impatiens propterea sum, quia p̃ceptorem suum absq; causa mordet, ppter quod vellem ipsum ordinate vidisset, quod hucusq; nõ feci, nec dispositus sum ad faciendum vt nihil quod contra. s. Tho dixerit absq; rñsione transiret. Duo ergo. s. Tho. dicta in hac re ipugnat, primum est ipsa deductio exẽpli Aristotelis. Ait. n. q; deductio illa deficit dupliciter. Primo qa ex ea non habet q; angulus semicirculi sit rectus, nisi fiat recte in medio semicirculi, & consequẽter fm hãc deductionem non quilibet angulus in semicirculo est rectus, quod innuit philosophus & est verum. Secũdo, quia nõ arguit angulũ semicirculi esse rectũ, qa est medietas duorum rectorũ, sed qa sunt due medietates vnius recti &c. Secundum dictũ est expositio illorum verborũ Aristotelis (huic aũt idem est quod quicquid erat esse cum hoc significat rõne &c.) Exponit enim. s. Tho. q; modus demonstrandi per causam materialẽ potest causam formalem reduci, qm̃ esse mediũ duorum rectorũ potest accipi, vt rõ significans quod qd est recti anguli. Obstat contra hoc, quia pars quãtitatiua, qualis est medietas nõ ingreditur diffinitionẽ, vt patet in. 7. metaphysicę. non. n. debet diffiniri angulus rectus, quia est medietas duorũ rectorum, sed qm̃ est constitutus ex linea recta &c.

Egidius in hoc loco.

T.c.34.

Ad primum eorũ quę obijciunt contra primum dicit q;. s. Tho. non intendebat hic docere geometriam, qm̃ præsentis nõ est negocij, & ideo non assumpsit ꝓuincia ꝓbãdi q; quilibet angulus in semicirculo sit rectus. sat. n. fuit q; ostẽderet q; angulus in semicirculo sit rectus. Aristoteles enim quem exponebat non adducit in exẽplum nisi q; angulus in semicirculo est rectus &c.

Ad aliud dicit, q; ꝓbatio illa procedit ex hoc q; angulus semicirculi est medietas duorum rectorũ non fm sensum arguentis, quia. s. totus ille angulus exceditur in duplo à duobus rectis, sed fm subtiliorem sensum, quia. s. angulus ille constat ex medietatibus duorum rectorum, qm̃ constat ex angulis acutis duorum triangulorũ. angulus. n. acutus vnius triãguli est medietas vnius recti, cui ęquiualet, cum reliquo angulo acuto eiusdem trianguli, & similiter angulus acutus alterius trianguli est medietas alterius recti, cui ęquiualet cum reliquo acuto eiusdẽ trianguli. Et hæc est vera demonstratio ex causa materiali, qm̃ demõstratur angulus semicirculi rectus ex hoc q; constat ex medietatibus duorũ rectorum tanq; ex partibus, & hoc fit manifestũ, protracta linea p̃ pendiculari in medio angulo ipsius semicirculi, vt patet in figura formata à. s. Tho. Vnde arguens non recte deducit rationem. s. Tho. & ideo non est mirum si errauit.

Ad id vero quod obijcitur contra fm dictum, dicitur primo q; exẽpla ponimus nõ q; ita sit, sed vt addiscentes itelligant. docere volebat Aristoteles q; causa materialis potest reduci ad quod quid est, eo q; potest dari de re diffinitio sumpta ex causa materiali. Talis. n. diffinitio ad quod quid est pertinet. & ex causa materiali vim habet Et ideo. s. Tho. exẽplariter locutus sic exposuit. Dicitur secundo q; licet huiusmodi materialia non admittantur ad quod quid est simpl'r, admittunt tñ ad quod quid est sic, i. fm materiam, seu materialiter consideratũ, saltem reductiue, & hoc sufficit intentioni. s. Tho. qui dixit, q; esse medium duorum rectorũ potest accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, q; hoc sit ratio recti anguli.

CIRCA ostensionem causæ finalis. Notãdum est, q; à dicentibus Aristotelem ostendere qũd fit demonstratio fm causam finalẽ, extorqueri quodãmodo textum oportet, & superfluitatẽ in eo confiteri, qm̃ demonstratio ordinata ab Aristotele non assumit mediũ quod sit causa finalis, quare p̃dicatum conclusionis insit subiecto, sed causam efficientem, & qm̃ ab illo verbo (quæ igitur causa &c. vsq; ad ly generationes &c.) non facile exponi potest series textus, iuxta illum sensum nisi inculcando, vel &c. Amplius quis nõ arguet Aristotelem in sufficiẽtiæ, si intẽdit tradere qũo fiat demonstratio per causam finalem,

Anno.

finalem,ab ipso nanq; in secundo physicorum. traditur modus demonstrandi per illam,qui hoc in loco,reticet, & tũ ſm illam viam,hic est,pprius locus,vbi determinari debebat modus demonstrandi per causam finalẽ. Dicendum ergo est iuxta superius dicta,ꝙ intentio Aristo
T.c.74. telis est declarare qũo per demonstrationem innotescit causa finalis,& ꝙ docet eam haberi,qñ termini sic ordinantur,ꝙ id quod habet pro fine,fit primum,& effectus cuius quærimus causam finalẽ, fit vltimũ, & assumitur pro medio quod est vere mediũ, causa.ſ.& rõ,ꝙ primũ insit vltimo.apparet.n.tunc, ꝙ illud mediũ est causa finalis,non ꝙ primum insit vltimo, sed ipsius vltimi & ꝙ primum sit causa finalis medij &c. Et hoc manifeste patet in exemplo & verbis textus,qm̃ in textu,pponitur ꝙ quæratur,ppter quid ambulationis post cœnam,& finis reputatur sanitas, & medium assumit nõ eminere cibos in ore stomachi.hoc.n.est vere mediũ inter ambulationem & sanitatem,& est causa & ratio ꝙ ambulatio sit sana. Ex tali aũt demonstratione habet,ꝙ non eminentia cibi,ex hoc,ꝙ est causa.ꝙ sanitas insit ambulationi est finis,pximus ambulationis, & ꝙ sanitas est finis nõ eminentie cibi,& consequenter ambulationis,& huic intento deseruiunt illa verba Aristotelis supradicta, qñ ait. (Quæ igitur causa est in C ꝙ A sit propter quid est).i.causa finalis est ipsius ambulationis, & hæc sit B quod est nõ supereminere cibos, hoc aũt est,sicut illius.ſ.ambulationis ratio, sicut finis est ratio eius quod est ad finẽ,vel illius.ſ.sanitatis,ratio, sicut efficiẽs &c. A enim.i.sanitas de ambulatione sic monstrabit,qm̃ tam medius finis,q̃ efficiens monstrat vltimum finem &c.,ppter quid aũt B est in C id est causa finalis,ppter quam non supereminere inest ambulationi,est,qm̃ hoc est sanari sic se habere, idest qm̃ non supereminere ad sanitatẽ ducit &c. & subdit.oportet aũt cõmutare rõnes &c.,quasi dicat,non mireris si sic ostenditur causa finalis.ſ.faciendo ipsam primum terminum & finem intermediũ,medium, & effectum vltimum,qm̃ facta cõmutatione rõnum modo dicto.ſ.vt medium aspiciatur vt,ppter quid vltimi, & primum vt,ppter quid medij,magis vnaquæq; causa distincte apparebit &c. Et nota ꝙ textus cõmuniter videntur incorrecti in illis vltimis elementis,ppter quid aũt B est in C &c.habent enim,ppter quid autẽ A est in C quod ex eo vitiosum deprehendit,quia iam in superiori linea dixerat,causam quare A in C est, legendum est ergo. propter quid autem B est in C.& sic habet alia translatio,& sic exponit Boetius &c.

Annot. CIRCA tertiam conclusionem & contenta in ea. Aduertendum est ꝙ si fateri volumus vt & textus series insinuare videt.ꝙ.ſ.illæ distinctiones, quæ in litera fiunt seruiant tertiæ conclusioni, oportet intelligere ꝙ prima distinctio ex extremis det intelligere mediũ. ex quo.n. natura alia facit,ppter finem & alia ex necessitate. Multa intermedia faciet,ppter vtrũq; &c. secunda aũt distinctio posita sit magis ad separandum ea quæ non habent vtrãq; necessitatem magis q̃ ad ostendẽdum, Siquis aũt vellet separare hæc, forte nõ male faceret, dicendo ꝙ ly. plurima aũt &c. coniungitur cũ conclusione p̃cedẽte,& distinctiones seorsum sequunt vt pateat ex eis in quibus habeat locũ ostẽsio causę finalis solius, & in qbus materialis solius,& in quibus vtriusq;, & in qbus nullius. Et huic,pposito oẽs distinctiões cõstructiue deseruiũt &c.

De differentia ipsius propter quid,in his,quæ fiunt: simul vel non simul: circulariter vel non circulariter semper vel frequenter. Cap. II.

EAdem aũt causa est ijs,quæ fiũt, & factis,& futuris,quæ est & ijs quæ sunt:mediũ.n.est causa,præterq; ꝙ ijs quidem quæ sunt,quæ est, ijs vero,quæ fiunt,quæ fit,factis aũt facta,& futuris futura,vt ppter quid factus fuit defectus, qm̃ facta fuit terra in medio,fit autẽ,qm̃ fit,erit vero,qm̃ erit in medio,est autem,qm̃ est. Quid est crystallus:accipiatur vtiq;, ꝙ est aqua congelata,aqua in quo C,congelatum in quo A,causa media in quo B,defectus calidi oĩno: inest itaq; B ipsi C,huic autẽ congelatum esse, quod est in quo A, fit aũt crystallus, cum fit B, factũ est aũt, facto erit autẽ futuro:sic igitur est causa,& cuius causa simul fiunt, qñ fiunt,& sunt,qñ sunt, & in eo quod factum fuit,& in futuro consimiliter.In ijs vero,quæ non simul sunt,an ne sunt in continuo tẽpore? quemadmodum videtur nobis alias aliorũ causas esse, ipsius quidẽ facti factã alteram,& futuri alterã futuram,& ipsius fieri,si quid prius factum fuit. Est vtiq; à posterius facto syllogismus, principium aũt & horũ ipsa facta,quare & in ijs,quę fiunt consimiliter: à priori vero non est,vt qm̃ hoc factum fuit,qa hoc posterius factum fuit,& in futurũ consimiliter:neq; enim indefiniti,neq; definiti erit temporis.quare qm̃ hoc verũ est dicere factũ fuisse, hoc aũt est verũ dicere factum fuisse posterius, in intermedio nanq; falsum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem aũt ratio & in futuro:neq; qm̃ hoc factum fuit, hoc erit:mediũ enim congenitum oportet esse,factorum factum,& futurorum futurum,eorũ quæ fiunt quod fit.entiũ ens:id vero,quod fuit,& id quod erit non cõtingit esse congenitum. Amplius neq; indefinitũ contingit esse tẽpus intermedium,neq; definitum falsum.n.erit dicere in intermedio. Considerãdum aũt quid est ipsum continuũ, vt post ipsum factũ esse,ipsum fieri sit in rebus,an manifestum est,ꝙ non est contiguum facto quod fit,neq;.n.factũ facto:termini nanq; sunt & indiuiduí.quemadmodũ igitur neq; puncta sunt sibiinuicem contigua,neq; facta,ambo enim indiuidua sunt, neq; vtiq; quod fit facto propter idem,nam quod fit, diuisibile est,factum autẽ indiuisibile:quẽadmodum igitur linea ad punctum se habet,ita quod fit ad factum: insunt.n. infinita facta in eo quod fit: magis aũt manifeste i vniuersalibus de Motu oportet dici de his. De eo igitur quod est,qũo,cum generatio consequenter sit,se habeat medium,quod est causa,in tm̃ acceptum sit:necesse est enim & in his medium & primum imediata esse,vt A factum fuit,qm̃ C factũ fuit, posterius aũt B factũ fuit: prius aũt A, principium aũt C, eo ꝙ proximius ipsius nunc est, quod est principium tẽporis, C vero factũ est,si D factum est:cũ igitur D fit, necesse est A factum esse:causa aũt est C,cũ enim D factum est,necesse est C factum esse: C aũt facto necesse est prius A factum fusse. Ita vero accipiẽti mediũ,stabitur alicubi in imediatum,an semper

per extra cadet propter infinitum? nō enim est contiguum factum facto, quēadmodum dictū fuit, sed incipe tn̄ necesse est à medio & ab ipso nunc primo. Similiter aūt & in ipso erit. si enim verum est dicere, ꝙ erit D necesse prius verum dicere, ꝙ A erit: huius aūt causa ipsum C. si enim D erit, prius ipsum C erit, si vero C erit, prius ipsum A erit: similiter autem infinita est sectio & in his: non enim sunt futura contigua inter se, principium vero & in his immediatum accipiendum est. Se habet aūt sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc propter quid: qm̄ necesse est fundamentum factū fuisse, si quidem & domus facta fuit: si vero fundamentū est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, consimiliter prius erunt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius. Quoniam autē videmus in ijs, quæ fiunt, circulo generationē quandā esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum cō uertere est: monstratum vero est hoc in primis, ꝙ conuertuntur conclusiones, quod aūt circulo hoc est, in operibus aūt apparet sic, madefacta terra, necesse est vaporē fieri, hoc aūt facto nubē, hoc aūt facto aquā, hoc aūt facto necesse est madefactā esse terram. hoc aūt erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno.n. ipsorū quocunq; existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primum. Sunt aūt nonnulla quidem, quæ fiunt vniuersaliter, nanq; & semper & in oī, aut sic se habent, aut fiunt, alia vero semper quidē, non vtplurimum aūt, vt non oīs homo masculus barbā emittit, sed vtplurimū. Talium itaq; necesse est & medium vtplurimū esse, si enim A de B vniuersaliter prædicatur, & hoc de C vniuersaliter, necesse est A de C semper & in omni prædicari, hoc enim est vniuersale & in omni & semper, sed supponebatur vtplurimū: necesse est igitur & mediū vtplurimū esse quod est, in quo B: erunt igitur & eorū, quæ vtplurimū, principia immediata, quæcunq; vtplurimū ita sunt, aut fiunt. Quō igitur ipsum quid est in definitiones assignatur, & quo modo demonstratio aut definitio est ipsius, aut non est, dictum est prius.

Summa huius capituli hæc est.

CAusa in his, quę fiunt, & factis, & futuris, est eadem fm̄ subst antiam, quæ vere est in his quæ sunt. pbaī, qm̄ causa assumpta in medium in his, quæ sunt est, & in his quæ fiunt fit, & in factis facta, & futuris futura est, declaratur primo in eclipsi, & interpositione terræ. secūdo in crystallo. i. aqua densata ex defectu caloris, & ordinaī in terminis A primo C tertio & B medio ad densatū, aquā, & defectū caloris applicatis. pbaī deinde, qm̄ cām & cuius est causa, simul fiunt cum fiant, sunt cū sint &c.

Vtrum cum causa & effectus non simul sunt, sint in continuo tempore. A

Syllogismus in huiusmodi quæ non sunt simul, est à posterius facto vel fieri, ad prius, & non à priori ad posterius, tam in præterito, ꝙ in futuro. probaī primo secūda pars. s. ꝙ non à priori, qm̄ siue ponātur comitari se extrema per determinatum tēpus, siue per indeterminatum, nec ex factū esse priori potest inferri, factū esse posterius, qm̄ in medio tēpore inter duo facta esse, falsum erit, posterius factum esse asserere, nec ex factum esse potest inferri fore. probatur dupliciter. Primo qm̄ medium simul genitum oportet esse cū eo, cuius est medium. esse aūt & futurum esse nō sunt simul genita. Secundo qm̄ nec finitum nec infinitum cōtingit esse tēpus mediū inter factū, & id quod futurum infertur, mensurans ly erit, quoniā in medio falsum erit assilere. scda ꝓcō.

Speculandum est igitur quid est cōtingens, vt post id quod factum est sit fieri in rebus. ꝓpō vel qō.

Factum esse non est continuū cum fieri, nec alio facto esse, pbaī primo secūda pars, qm̄ sunt termini, & atomi, B declaraī, qm̄ sunt indiuidualia sicut puncta, quę cōtinua non sunt. secūdo, pbaī prima pars, ꝓpter idem, qm̄ ipsum fieri de diuisibile, & non pōt continuum esse cū indiuisibili, sed infinita taliū indiuisibilium in eo sunt, declaratur ex similitudine lineæ ad punctum. tertia ꝓcō.

Causa media se habet cum eo quod cōsequenter fit vt de factum esse dictum est. Declaratur, qm̄ necesse est in his, quæ cōsequenter fiunt, medium & primum sine medio esse, quod saluaī à posteriori arguendo sic, in terminis præteritis à priori facto C medio & D postremo in essendo, primo aūt in syllogizādo. Tunc. n. principium & causa media per quam ex D inferē A est C qm̄ proximum est ipsi nunc quod est principium tēporis. sine medio aūt seu ímediatione, licet obstet ꝙ factum facto continuum non est, quia infinitantur, & propter hoc videatur accipiendo facta pro medijs nunc̄ꝫ peruenīri ad immediatū quod tamen non obstat, sed necesse est incipere à medio & nunc primo, & similiter per omnia habet in terminis C eisdem futuris, & declaraī exēplo in artificio domus. quarta ꝓcō rñsiue.

In his, quæ fiunt fm̄ circularē generationē, contingit hoc esse, vt. s. circulariter in eis sumaī mediū, si vere medium & termini adinuicem cōsequantur. probatur, qm̄ circulo demonstrare est conuersim demonstrare, in huiusmodi aūt & terminos necesse est cōuerti, & cōclusiones ex talibus terminis in prioribus ostensum est cōuerti. declaratur deinde in operibus naturę, terra. s. depluta, vapore nube, & iterum terra depluta, declaratur demū incipiendo à quouis eorū, qm̄ vndecunq; incipias, ad illud necessitas generationis & illationis redit &c. qnta ꝓcō.

Quædam sunt quæ fiunt vniuersaliter, vt ea quę semper & in omni. aut sic se habent aut fiunt. Diuisio.

Quædam vero fiunt sicut frequenter. vt ꝙ homo masculus habeat barbam.

In his, quæ vt frequenter fiunt, necesse est mediū & immediatum principium vt frequēter, non vt vlr esse, pbatur, qm̄ si medium vniuersaliter esset, conclusio vlr & D non vt feequenter esset, quod est contra hypothesim, declaratur in terminis A primo C tertio & B medio. sexta ꝓcō.

Series autem hæc est.

OSTENSA diuersitate causæ seu ꝓpter quid, attenta penes diuersum genus causalitatis, intendit in hoc capitulo diuersitatē ipsius ꝓpter quid declarare, fm̄ reliquas distinctiones facientes differentiā quo ad assumēda media in demonstrationibus. s. simul & non simul, circulariter & non circulariter, semp & frequenter, & quatuor facit. Primo vnica conclusione declarat qūo assumendū sit ꝓpter quid. qū causa & effectus simul sunt. secundo determinat qūo assumendū sit, qn̄ non sunt simul, mouēdo vnā quæstionem, & eam soluēdo tribus conclusionibus, quarum prima modū arguendi tangit. secunda continuitatem. tertia rñsiua est principali intento per quæstionem.

ſtionem. tertio quomodo in his quæ circulariter generã tur ꝓpter quid ſumẽdum ſit inſinuat concluſione quinta quarto in his quæ fiunt frequẽter quomodo propter ꝙd ſumatur oſtendit concluſione ſexta præmittens eorum quæ fiunt diuiſionem.

Quid cauſę nomine.

CIRCA primam concluſionẽ & totum capl'm primo declarandũ occurrit quid cauſæ noïe intelligatur. Cauſa ſiquidẽ tria importat, rem illã, quæ eſt cauſa, & cauſalitatem, qua res illa cauſat, & relationem ad cauſatum. Nec parui refert quid horũ accipiaẽ in ꝓpoſito. Siquis aũt diligenter intueaẽ ꝓceſſum textus, videbit, ꝙ cauſę noïe hic non intelligiẽ res illa, quæ eſt cauſa, qm̃ vl'r verum non eſt, vere cauſam hoc modo, id eſt rem, quæ vere eſt res cauſans, eſſe ſimul cũ eo cuius eſt cauſa, & fieri cum fit &c. vt patet de arte & artificiato, & vl'r in agentibus phyſicis, nec diuiſiones cauſæ hic facte locũ haberẽt, vt in ꝓgreſſu apparebit. Nec minus ꝓſpicue videbit, ꝙ cauſæ noïe relatio hic non intelligaẽ, qm̃ de cauſa loquimur, vt cauſat effectũ. relatio aũt cauſæ nec effectum, nec effectus relationem cauſat, vt in poſt ꝓdicamẽtis dicit. vnde reliquum eſt, ꝙ cauſæ noïe, cauſalitas ſeu operatio ipſius intelligaẽ, ſeu res ſub cauſalitate, & merito, quia nomina formal'r ſumẽda ſunt, ꝓlata ꝑſertim à tanto philoſopho. cauſæ aũt nomen nec rẽ nec relationem formaliter ꝑportat, ſed cauſalitatẽ, quod ex duobus liquet. Primo ex hoc ꝙ eius abſtractum cauſalitas eſt, & cõſequẽter ſicut albũ puram albedinem, ita cauſa purã cauſalitatẽ ſignificat. Secundo ex hoc ꝙ ea, quæ cauſis ſermone formali attribuunt̃ à philoſophis, de cauſalitatibus oportet & ſufficit verificari. vtpote ꝙ cauſa diſtinguiẽ in cauſam in actu, & cauſam in potẽtia, & ꝙ finis eſt cauſa cauſarũ &c. Cũ igiẽ cauſam audiens noïari formaliter nomen cõtẽplare, & cauſalitatẽ ipſam cõſiderans clariorẽ habebis aditum ad dicta penetranda, & quod dictũ eſt de cauſa, intelligẽdum eſt, ꝓportionaliter de effectus, ſeu cauſati nomine.

In his, quę fiunt, & factis, & futuris, quomodo eadem ſit cauſa ſecundum ſubſtantiam.

CIrca eandẽ primam concluſionem in particulari aduertenda ſunt duo. Primum eſt (ly eadem ſ'm ſubſtãtiam) poteſt. n. dupliciter accipi cauſam eſſe eandem ſ'm ſubſtantiã. Vno modo accipiẽdo ſubſtãtiã, vt diſtinguiẽ cõtra accidẽs, & hoc modo cauſa dicit eadẽ ſ'm ſubſtantiam, quæ eſt eadẽ quo ad rẽ quæ cauſat, licet nõ ſit eadẽ quo ad accidẽtia. i. operationẽ. ſicut dicimus ꝙ multorũ filiorum ex eodẽ patre eſt eadẽ cauſa ſ'm ſubſtantiã, licet non eadem generatio, & hic ſenſus iam excluſus eſt, qm̃ de cauſa formaliter & nõ materialiter ſermo eſt, & vltra hoc oporteret chimerizare ad ſaluandã hãc cõcluſionẽ, eclipſis nãq; future & præterite, qũo eadẽ cauſa erit hoc modo. Secundo ergo modo põt intelligi accipiẽdo ſubſtantiam, vt diſtinguiẽ cõtra accidẽtale, vt ſic illorũ cauſa dicaẽ eadẽ, quæ eſt eadẽ quo ad ſubſtãtialia ſeu formalia, licet nõ ſit eadẽ quod ad accidẽtalia, & hic ſenſus eſt intentus ab Ariſt. oportet. n. eorũdẽ effectuũ ſ'm ſpeciẽ, differẽtiũ tm̃ penes eſſe fieri fuiſſe & fore, eſſe cauſas eaſdem ſ'm ſpeciem, differẽtes ꝓportionaliter penes eſſe & fieri &c. (vt patet in exẽplis in litera poſitis) eclipſis. n. ꝑterite cauſa eſt interpoſitio terræ ꝑterita, & future futura. conſtat aũt ꝙ oẽs interpoſitiones eędem ſunt quo ad ſubſtantialia, qm̃ oĩum eadem eſt diffinitio, licet nõ ſint eędẽ ſ'm numerũ, et accidẽtia tẽporalia. ſ. ꝑteriſſe & fore.

Secundum eſt (ly quæ vere eſt in his quæ ſunt.) Notãter. n. Ariſtoteles addidit ly vere, non. n. vult ꝙ quęcũq; cauſa eſt cauſa eſſe rei, ꝙ illa eadẽ ſ'm ſubſtantiã ſit cauſa fieri eiuſdẽ &c. qm̃ hoc aperte falſum eſt, vt patet in cauſis remotis & partialibus, ſed vult ꝙ illa, q̃ vere eſt cauſa eſſe rei, ſit illa quæ eadẽ ſ'm ſubſtantiam eſt cauſa fieri, & fore &c. quę aũt ſit vere cã eſſe rei, metaphyſici negocĩ eſt diſcutere, ꝓ nunc ſufficiat ꝙ eſt ſufficiẽs &, ꝓpria cã.

Annot. CIRCA primam quæſtionẽ notanda ſunt quatuor. ſ. diuiſio, qualitas diuiſionis, titulus, & cauſa. Inſinuat in primis Ariſtoteles mouendo hanc quæſtionẽ diuiſionẽ talem, cauſarum quædã ſunt ſimul cum ſuis effectibus: quædam nõ ſunt ſimul, primæ ſunt, quas in ꝓcedẽti concluſione tractauimus, ſecũdæ ſunt, de qbus modo tractare intendimus. huius aũt diuiſionis ſenſus ex dictis facile ꝓcipi poteſt, qm̃ ex parte ly ſimul, nulla obſcuritas inuenitur, conſtat nanq; ꝙ de ſimultate tẽporis ſermo eſt, & ꝙ ſimul tẽpore dicunt̃ illa, quæ ſunt coęqueua. Talia. n. ſunt quæ eodẽ tẽpore menſuranẽ. Ex parte aũt (ly cauſarum) ambiguitas, quæ oriri poterat iam locũ non habet, poterat. n. dubitari an ꝑ iſtam diuiſionem intendatur, ꝙ res cauſans qñq; eſt ſimul cum effectu, & qñq; nõ, nunc aũt ex dictis liquet, ꝙ nõ de re cauſante, ſed de cauſa formaliter loquimur, & ſimiliter de effectu, & ꝓpterea ſenſus diuiſiõis vndiq; clarus eſt. Qualitas vero huius diuiſionis, quo ad hoc tm̃ nunc inſpicienda eſt, ꝙ. ſ. mẽbra diuiſiõis diuiſi rõnem nõ æqualiter ſapiunt. Cauſa nãq; quæ ſimul eſt cum effectu, vere cauſa eſt, vt ſupra dixit Ariſt. & neceſſario infert effectũ vt dicet hic, cauſa aũt, quæ non ſimul eſt cum effectu, nec vere cauſa eſt, nec neceſſario infert effectũ, ſed occaſionis vel mediĩ vel partialis vel cauſæ remote, ſeu alicuius huiuſmodi rõnẽ habet, & ideo non eſt mirũ ſi non eſt ſimul cũ eo cuius eſt cã, & ſic patẽt duo prima. Ad tituli aũt euidentiã ſcire oportet, ꝙ aliqua eſſe in cõtinuo tẽpore nihil aliud eſt ꝙ durationes eorũ cõmunicare in termino cõi, ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco eis, ita ꝙ vnũmet inſtans ſit finis durationis vnius, & principium durationis alterius. Dixi ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco, qm̃ duobus modis contingit aliqua eſſe in tẽpore continuo: quædam enim ſucceſſiuã continuationem habẽt in ſeipſis, i. quia aliquid ſui continuat ea vt pars prior & poſterior eiuſdem motus continuãtur, & ſil'r partes tẽporis, & iſta habent terminũ cõmunem intrinſecũ. ſ. mutatũ eſſe vel inſtans. Quædam vero in ſeipſis quidẽ diſcontinua ſunt, & nõ cõpulantur ad aliquod ſui, cõmune vtriq; habent tñ ſe, ſic cõſequenter ꝙ idẽ inſtans eſt finis durationis prioris, & principiũ durationis poſterioris vt motus localis, & febris qñq; vel quicũq; alĩ duo motus vt dicit. 8. phyſicorum. & iſta habent vnum terminũ cõmunem extrinſecũ: qm̃ vtuntur extrinſeco inſtanti, vt vno termino continuante vtrũq;. Quia ergo ea, quæ nõ ſimul ſeu eodẽ tẽpore ſunt contingit continuari ſ'm tẽpus, & contingit non ſibi ſuccedere in tẽpore continuo, ſed mora interiecta, & cõtinuari ſ'm tẽpus pluribus modis contingit, ideo Ariſtoteles vocabulo cõi ad vtrũq; modũ vſus, quæſiuit an cauſa & effectus, quæ non ſimul ſunt, ſint in continuo tẽpore, & non ſimpl'r, an habeant continuitatẽ. Cauſa aũt quæſtiõis mote non eſt vt ipſa diſcutiaẽ abſolute, qm̃ logicæ facultatis hoc nõ eſt, ſed vt eouſq; ventiletur, quo innoteſcat, qũo ꝓpter quid demonſtrator accipere poſſit in huiuſmodi (qm̃ in his ſpãlis difficultas eſt in accipiẽdo ꝓpter ꝙd, vt ex rõne. s. Tho. declarabiẽ) ꝓpter quod Ariſtoteles intextu nunq; formaliter rñdet huic qõni, ſed ſtatim ad modum ſyllogizãdi in hmõi ſe transfert, & ea de hac qõne dicit, quæ ſupradictæ intẽtioni neceſſaria credidit. Annot.

CIRCA ſecundam concluſionẽ aduertẽda ſunt duo. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles volens determinare quęſtionem motã in ordine ad demonſtrationẽ, qm̃ huiuſmodi cauſa & effectus non ſimul exiſtẽtes, vt inferius patebit, ſe hñt ſicut duo facta eſſe, vel ſicut factũ eſſe, & fieri &c. ideo inchoauit à modo demonſtrandi, qui inuenitur inter fieri & facta eſſe &c. Ex his. n. deſcendẽdo ſeu applicando dicta ad ꝓpoſitum, facile patebit qũo ꝓpter quid ſumendum ſit in huiuſmodi cauſis. Secundum eſt, ꝙ in concluſione iſta, loquamur de fieri & factũ eſſe formaliter & nõ materialiter, i. de fieri, vt fieri eſt in cõmuni, non vt tale fieri, & ſimiliter de factũ eſſe, vt ſic in cõmuni, & nõ de tali factum eſſe, ſicut & in phyſicis ſermo eſt de motu formaliter, vt motus eſt, & non vt in tali vel in tali ſubiecto, vel à tali cauſa &c. Notandum aũt eſt hoc

diligẽter

diligenter & ſemper hic pr̃ oculis habendum, qm̃ apparebit qñq falſa eſſe, quę dicẽtur recurrentibus ad exẽpla particularia, ꝓpter hoc, quia accipiunt̃ fieri, & factũ eſſe vt ſunt ab agente infallibiliter & regulariter vel neceſſario &c. vt puta ſi ſol ortus eſt hora. 12. occidet. 24. & huiuſmodi. hæc. n. oĩa ſermo formalis de fieri & factũ eſſe diſſoluit, & oñdit non eſſe cõtra concluſionẽ poſitam.

Annot. CIRCA rõnes adductas ad ꝓbandam ſecũdam concluſionem aduertendũ eſt primo, q Ariſtoteles reducit tacite oẽs modos arguendi à priori, in huiuſmodi fieri & factum eſſe ad duos, dũ illos tm̃ excludit. Cum. n. multis modis arguere cõtingat, ſiue bene ſiue male, in huiuſmodi à priori ad poſterius, ſ. à priori fieri ad poſterius fieri, & à priori fieri ad poſterius factũ eſſe, & à priori factum eſſe ad poſterius factũ eſſe, & à priori factũ eſſe ad poſterius fieri, & à nunc factum eſſe ad fore &c. duos tangens Ariſtoteles oẽs excluſit. Tetigit aũt argumentũ à priori factũ eſſe ad poſterius factũ eſſe, & a nunc factũ eſſe ad fore & merito, qm̃ ſi licet arguere in huiuſmodi à priori, aut cõcludet ſuũ ſimile poſterius, aut diſſimile, ſimilia ſunt duo facta eſſe, diſſimilia ſunt factu eẽ & fore. Si neutro iſtorum modorum argumentũ tenet palã eſt, q non oportet amplius ſolicitari, & ſic patet ꝓceſſus. Vis autẽ rõnis ꝓbantis primũ mẽbrum ſ. q nõ poteſt ex priori factum eſſe cõcludi poſterius factũ eſſe conſiſtit in hoc, q prius inferẽs neceſſario ſuũ poſterius, infert illud ſimplr̃, & ꝓpterea ſi prius factũ eſſe concludet poſterius, oportet q ſemper ad prius factũ eſſe ſequat̃ poſterius factum eſſe, ita q affirmatio prioris, nullo tẽpore ſtet cũ negatione poſterioris. Aliter illatio nõ eſſet neceſſaria. hoc autẽ ſaluari non põt, inferendo poſterius factũ eſſe ex priori factũ eſſe, qm̃ inter quęlibet duo facta eſſe eſt tẽpus medium, in quo vera eſt affirmatio prioris, & falſa affirmatio poſterioris, nec refert ſi inter iſta duo facta eſſe, ponatur tẽpus determinatũ, ſiue indeterminatũ eſſe, qualitercũq. n. ponat̃, ſemꝑ oportet eſſe aliquod tẽpus medium inter duo facta eſſe. Vis aũt rõnis primæ ad ꝓbandũ fm mẽbrum. ſ. q argumentũ à facto eſſe priori ad fore nõ tenet, cõſiſtit in eo quod dictũ eſt in prima cõcluſione huius capituli. ſ. q cauſa inferens neceſſario ſuũ effectũ cũ ſit vere cauſa, oportet q ſimul ſit genita cum effectu, vel & in idẽ redit, q ſit congenita effectui. i. ꝓportionaliter aſſimilet̃ effectui, vt eſſe effectus eſſe cauſæ, & fieri, effectus, fieri cauſę rñdeat. cõſtat aũt, q factũ eſſe, & fore nõ ſunt ſimul genita nec congenita. Vis autẽ ſecũdæ rõnis occultior eſt, ꝓpter ambiguitatẽ terminoꝝ. cũ. n. ibi dicitur q non contingit tẽpus medium eſſe finitũ nec infinitum. Tẽpus mediũ non põt intelligi inter factũ eſſe, & erit, qm̃ nec inter ꝑteritũ & futurũ, nec inter ꝑſens nunc & futurũ eſt tẽpus mediũ, ſed oportet q intelligat̃ tẽpus mediũ inter factũ eſſe, & terminũ ipſius fore, quod tps̃ menſurat ly erit, vt in ſumma ad facilitatẽ doctrinæ inſertum eſt, ſic aũt intellecto tẽpore medio, qũo nec finitum, nec infinitũ contingit eſſe, non palã eſt, niſi ſic intelligat̃. Si tale argumentũ à priori. ſ. A factũ eſt, ergo B erit tenet, aut hoc tenet, fm aliquod determinatũ tps̃ mediũ inter A & B puta A factũ eſt nunc. ergo B erit cras, aut fm tẽpus indeterminatũ, puta A factũ eſt. ergo B erit, ſed nec finitum, nec infinitũ cõtingit eſſe tps̃ medium. i. ſed nec fm tps̃ medium determinatũ, nec fm tẽpus medium indeterminatum cõtingit inferre ex priori facto poſterius fore. ergo &c. Et tunc nõ parua dubitatio cõſurgit circa ꝓbationem minoris. ſ. falſum, n. erit dicere in medio. põt ſiquidem hoc intelligi dupliciter. Vno modo vt dicatur in illo tẽpore medio vt expoſuimus, falſum eſſe dicere. i. falſa eſt affirmatio dicens illud poſterius eſſe, vel factum eſt. Alio modo. vt dicat̃ in illo met tẽpore medio falſum eſſe dicere. i. affirmare, ly erit. i. illud poſterius fore, & ſi primo modo intelligat̃, vis probationis ſtat in hoc, q de quo magis videt̃ ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus, ſed magis videt̃, q ad prius neceſſario inferens poſterius, ipſum poſterius ſtatim ſequat̃, q̃ tẽpe interpoſito, qm̃ hæc eſt natura talis prioris, vt dictũ eſt, qm̃ ſequela neceſſaria effectus eſt, ex natura cauſæ, & non ex tẽpe, & ideo ſi tali cauſæ ex ſe ineſt q neceſſario ſequat̃, effectus ſimplr̃ ſequit̃ effectus, in ꝓpoſito aũt videmus, q ſtatim non ſequit̃ poſterius eſſe, qm̃ falſum eſt dicere, in tẽpore medio illud eſſe. ergo non eſt neceſſariũ ex priori ipſum fore, & ſic nec determinatum, nec indeterminatũ contingit ponere tps̃ mediũ, in cuius termino neceſſario illud poſterius ſit ex priori. Si aũt ſecundo modo intelligat̃. i. quia falſum eſt in tẽpe medio dicere illud erit, vis ꝓbationis ſtat in hoc, q ex priori neceſſario inferẽte poſterius, ſequit̃ cõcluſio non qualitercũq vera, ſed neceſſario vera, ſtãte antecedentis veritate. in ꝓpoſito aũt, licet cõtingat ipſum cõſequens eſſe verũ, non tm̃ neceſſario inferẽte verũ, qm̃ contingit ipſum eſſe falſum, ſtante. n. q A factũ ſit, euenire põt, q B poſt tps̃ ſit, & euenire põt q non ſit, & ꝓpterea nõ eſt neceſſaria illatio A factũ eſt, ergo B erit fm quodcũq tps̃, ſiue certũ, ſiue incertũ. contingit. n. falſum eſſe dicere q erit, & cõſequenter falſum eſt ſimplr̃, in medio tẽpe dicere, erit ſub rõne cõſequẽtis. qm̃ dicere ipſum, ſic eſt dicere erit neceſſario, & hęc vr̃ mẽs Ariſto.

CIRCA verba illa. Speculandũ igitur. Aduertẽdum eſt ꝓpter obſcuritatem magnã huius capituli q diuerſimode ab illuſtribus expoſitoribus exponunt̃. Auerrois nãq & Boetius, tanq̃ quæſtionẽ circa dicta exortã induCõ. 13. & cunt, quia. n. dictum eſt, q ex priori in his, quæ nõ ſimul 14. ſunt poſterius neceſſario non ſequit̃, inquirẽdũ eſt, quare in rebus cernit̃, q ſine intermiſſione poſt factũ vnius ſequit̃ fieri alterius, & Boetius qdem vult hanc inquiſitionem tactam eſſe ab Ariſt. Sed ſtatim derelictam tanq̃ impertinentẽ. Auerrois aũt aliqualiter rñſum eſſe ſuſtinere videt̃. Scũs Tho. autẽ & Alber. magnus, & ipſemet Boetius. iuxta primam expoſitionẽ volunt Ariſtoteles ita texiſſe, vt poſt declaratũ modũ arguẽdi in huiuſmodi quæ nõ ſimul ſunt, q. ſ. nõ licet à priori arguere, tanq̃ ad id quod reliquum erat, trãſtulerit ſe ad cõtẽplandũ. ſ. continuitatem iſtorum, qm̃ quæſtio de cõtinuitate eorũ erat mota. vnde & cũ nota illationis, ſubdidit, ſpeculandum igit̃, & ſic ꝓponit ſpeculãdum quid ſit continuans iſta, aut non eſſe, aliquod cõtinuans, & hoc determinat vel primã partem tm̃, ꝓponit & determinat deſtructiue, qm̃ ly (aut) apud grẽcos affirmantis eſt (vt ex ꝓblematibus Ariſt. patet.) Qualitercũq aũt introducant̃ ꝓdicta verba, manifeſtũ eſt tertiã cõcluſionẽ appoſitã eſſe & ꝓbatam propter quæſtionẽ motam. qm̃ vt dicetur cauſa quæ nõ ſimul eſt cum effectu & effectus ſe habent, ſicut factum eſſe, & factum eſſe vel fieri.

CIRCA quartam cõcluſionẽ, qm̃ multa videnda ſunt, Annot. omiſſis pluribus modis quibus exponi poſſunt termini eiuſdẽ, qm̃ in ſentẽtia nõ diſcrepamus, breuiter ſciẽdum eſt, q ly (cauſa media) ſtat ꝓ medio termino, q merito vocatur cauſa media, non ſolũ q cauſa ſit in ſyllogiſmo, ſed qm̃ vere media cauſa eſt inter vltimũ effectũ & primã cauſam, vt in litera patet, ly aũt cõſequenter fit, ſtat pro genere eoꝝ, quę cõſequenter & nõ ſimul fiunt, ita q ſenſus eſt, cauſa media ſe habet cũ eo quod cõſequẽter fit. i. medius terminus ſe habet in his q̃ cõſeq̃nter fiũt vt &c. Nec miret̃ aliquis me ſic gloſare, qm̃ minus ſcrupuloſa & magis manifeſtãs intentũ Ariſt. oĩbus forte alĩs expoſitionibus eſt, & in eãdem incidit ſentẽtiam. Mihi. n. nõ eſt cure, in huiuſmodi tã verboꝝ ſeries q̃ rerũ claritas. Conſequẽter aũt ſe habere, vt in. 5. phyſi. dicit̃. eſt vnum T. c. 25. eẽ poſt aliud abſq̃ medio, eiuſdẽ gñis, vt domus poſt domũ abſq̃ media domo, licet mediaret bos vel aliq̃d aliud.

CIRCA eandem cõcluſionem penſanda ſimilitudo, Annot. inter cauſam & effectũ conſequenter ſe habẽtes & facta eſſe, vel factũ eſſe & fieri, ab Ariſt. aſſignata occurrit. diligenter ſiqdem textum intuẽtibus apparet, q duo principaliter, circa facta eſſe docuit. ſ. modũ arguẽdi, & continuitatem: & iuxta primum dixit duo. ſ. q à priori non

infertur

infertur posterius, & ꝙ ex posteriori necessario inferē prius, iuxta ſm quoꝙ dixit duo. ſ. ꝙ facta eē & similiter fieri & factū esse nō sunt continua, & ꝙ in vno fieri sunt infinita facta eē. Quia ergo intulit, ꝙ intantū est de istis dictum inquantum sic se habet media causa in eo quod consequenter fit. An similitudo in oībus teneat supradictis scrutandum non īmerito duximus. Quo ad modum arguēdi, expresse in textu dicit, ꝙ assimilantur, qm̄ vtro biꝙ à posteriori & nō à priori arguēdum est. Assumendo pro medio causæ vere mediꝫ in essendo factū esse, & cōcludendo, ex vltimi effectus factū esse anterioris causę factū esse. Quo ad continuitatem aūt ſm aliquid facile, & ſm aliquid difficile est similitudinē saluare, aut manifestare. Continuitatem dico ſm tp̄s non in se. Clarum qdem est, ꝙ sicut duo facta esse, nec ſm se, nec ſm tempus continua sunt, ita nec continua sunt factū esse causæ, & factum esse effectus posterioris. Si. n. continua essent ſm se, fieri ex (factis esse) cōponerent, quod est īpossibile, vt demonstrat. 6. physicorū. Si aūt essent continua ſm tp̄s tm̄, hoc non aliter imaginat, nisi quia idem instans est cōmune vtriꝙ, & sic cum facta esse sint instantanea, essent simul. eodem. n. instāti adęquate mensurarent, & sic nō consequenter se haberēt, vt supponimus. Clarum quoꝙ est, ꝙ sicut factum esse & fieri non sunt continua, ita etiā factum esse causæ, & fieri effectus cōsequētis nō sunt cōtinua in se, qm̄ illud est indiuisibile, & hoc diuisibile, quę cōtinua dici nō p̄nt, eo ꝙ cōtinua oportet hr̄e vltima, q̄ sint vnū, & indiuisibile caret vltimo. Non tñ liquet, an sicut ad factum esse absꝙ tpe medio sequit fieri, sicut ad punctum linea, & ab instans tp̄s, ita ad factum esse causę sequat fieri effectus posterioris, seu causæ mediæ. verbi gratia. an sumptā medicinā immediate sequat fieri alterationem humoris contrarij, & alteratū humorē expelli, & expulsum confortari, & confortatum sanari &c. in hoc aūt pendet quæstio mota à principio, an. ſ. ea, quæ nō simul sunt, sint in continuo tpe. puto aūt hoc nō esse ab Aristotele exp̄ssum, qm̄ quo ad vim demonstrādi nihil refert, an mediet tp̄s, an nō, vt patet in artificialibus, quorū causæ non continuant: & tñ eadem vis est argumenti in eis, & in his, quæ continuo tpe sibi succedūt, vt exēpla literæ ostendunt, & ex dicendis patet. Quid autē sit de hac difficultate tenendū, cōpertum mihi nō est rōne conuincente: qm̄ nec motū augmentationis nec alterationis simp̄r concauitatem habere didici, & interpositā quiete crescūt aīata, nec dispositiones medias, seu motus dispositiuos, ita sese consequi video, vt quies aliqua dari non possit. Opinor tñ pro nūc non esse mediū tp̄s inter prioris causæ factum esse, & posterioris fieri in naturalibus, qm̄ nulla necessitas, quietem mediā ponendi inter alterationes dispositiuas video, & causam talis quietis nescio cōsiderare, & agens naturale cū ex necessitate & nō libere agat, indefinēter agat si pōt, & nō potius tunc ꝙ nunc, licet nō semper idem faciat, sed potius disponat &c. Accedit ad hæc rō. s. Tho. quam pro causa mouendę quæstionis dixit. ſ. ꝙ nisi continuatio ſm tp̄s inter huiusmodi causas concedat, erit aliquod inter eas tp̄s medium, & sic erit aliqua causa media: & iterū cum illa, ꝓpter eandem rōnem non succedat continuo tēpore erit media alia causa, & sic in infinitum, ꝓcedet, & nunꝙ ad īmediatū veniet, sic nec demonstratio erit. Quòd si aliquis dixerit hāc rōnem non esse adductam à. s. Tho. ad concludendum, sed dubitandū, & rñderit, ꝙ dabitur tp̄s medium inter duas causas, sed nō causa media, sicut inter decisos lapides, & postmodum ad parietis cōstructionem, ꝓcedere, inquirat à sic dicente in naturalibus (de quibus loquimur) vbi actiones non sunt liberę, quare interponitur quies: & si quies interponit quō fit connexio effectus cum sua anteriori causa. teneat ergo simili tudo quo ad oīa supradicta, qm̄ & sic Aristotelem quæstioni motæ rñdisse fatebitur affirmatiue, ꝙ ſ. fieri causæ cōtinuum est in tpe cum fieri effectus suæ causæ posterioris, & non necessario continuum est ſm se: & ꝙ factū esse cāę et fieri effectus seu causę posterioris, modo dicto continuantur. Quo ad vltimum vero, ſ. ꝙ in fieri sunt infinita facta esse in potentia, similitudo nō tenet, loquēdo de factum esse causę, & factum esse effectus. hæc. n. finita sunt vt dicetur, & ideo pōt in eis formari ꝓpositio īmediata, vnde nec Aristoteles dixit illud tanꝙ principaliter intētū, sed īseruit inter dicēdū, forte vt pararet locū obiectioni, quā postmodū exclusit, vbi hęc clarius patebūt.

CIRCA eiusdem conclusionis declarationē dubitat, qm̄ non videtur solui sufficiēter obiectio facta in litera. Cum enim intendat saluare, ꝓpositum. ſ. ꝙ in huiusmodi primum & medium sint īmediata, & obiectio sit, ꝙ impossibile est duo facta esse, quorū alterum dicit esse primum & alterum mediū esse īmediata, qm̄ inter quęlibet duo facta esse, quæ nō sunt simul, cadit fieri mediū, & in quolibet fieri sunt infinita facta esse. Rñsio Aristotelis est, ꝙ oportet à medio incipere, et nūc primo: cōstat aūt, ꝙ nisi ęquiuocemus per mediū intellexit causam mediā, seu ꝙ idē est effectū medium & ꝓximum vltimo, & per nunc primum intellexit effectum vltimum. ab his. n. incohandum est tanꝙ à medio & primo &c. vel vt exponit. s. Tho. intellexit effectū vltimum ꝓ vtrūꝙ, qa oportet initium arguēdi sumere ab vltimo effectu, qui est mediū inferens oēs causas anteriores, & primū ita ꝙ à nulla earum inferat, eo ꝙ est in vltimo nūc, quod primū dicit, vel in ordine syllogistico, vel respectu tēporis futuri, vel respectu mensuratiōis seu notificationis p̄teriti, quod ꝓ approximationē ad ipsum certificat. qualitercūꝙ aūt intelligat licet sufficiēter dixerit ꝙ est dare primum, à quo syllogismus exordiū sumat, non ex hoc liquet ꝙ sit dare īmediationē inter primū & mediū & alterū extremum. Dicam. n. ꝙ licet sit dare sanatū eē tanꝙ vltimū & principium arguēdi, non tñ potest sumi vnū aliud factū esse pro īmediato medio, quo sanatum eē infert medicinam sumptā esse. qm̄ inter sanatū esse & medicinā sumptam esse, sunt infinita facta esse &c. Ad hoc dicit, ꝙ respōsio Aristotelis intellecta, vt dicet, sufficiēter, difficultatem soluit. Ad cuius euidentiam sciendum est ꝙ vt tangit Boetius (cuius quæ vidi fragmenta) hoc in loco desinūt in generationibus horū, quæ cōsequēter fiunt duo considerāda sunt, id. ſ. quod se tenet ex parte tēporis mēsurātis, & id quod se tenet ex parte ipsarū causarum & effectuum cōsequēter se habentiū: si. n. consideret in eis tp̄s, cū illud sit continuū, vt dictū est, nō inuenit aliquod factum esse cōsequenter se habens, qm̄ oīa, quæ sunt ibi facta esse, seu instantia sunt in potētia & sunt infinita, & inter quælibet duo sunt infinita in medio & cōsequēter stando infra tēporis limites, impossibile est accipere primum & medium īmediata &c. & ex hoc & ſm hoc (vt Boetio placet) ꝓcedit obiectio in litera facta. Si vero cōsideret in eis quæ cōsequēter fiunt id quod causæ & effectus connexio habet, sic duo inueniuntur. ſ. fieri ipsarum causarū vel effectuum, & facta esse eorundē quæ in actu sunt, qm̄ termini actualiter sunt factionū, & sic inueniūtur in huiusmodi duo genera ipsius factū esse, vnū eorū, quæ actualiter termināt generationes, aliū cōsequenter se habentium. & ista sunt in actu, alterum eorū, quæ in potentia sunt in ipsis fieri & generari earundem causarum &c. Si considerentur ista facta eē, quæ sunt in potētia syllogismus non habet terminos immediatos in huiusmodi: qm̄ huiusmodi infinita sunt &c. vnde ex hoc quoꝙ & ſm hoc, ꝓcedit obiectio literæ, vt ex. s. Tho. colligitur. Si vero considerentur illa facta esse quæ sunt in actu, talia īmediata sunt, qm̄ ita cōsequenter se habēt ꝙ nihil est medium eiusdem generis, licet enim inter expulsam esse choleram & sanatū esse medient multa facta eē in potentia, quæ continuant ipsum fieri sanum, nullum tñ mediat factum eē in actu suppositō, ꝙ nulla alia causa sit media inter illa duo &c. & ideo consequenter se habent & īmediata sunt. Nec turberis audiens me dicere, ꝙ facta

Quo ad ꝓpositum diuisa in immediata duo fa

ꝙ facta eſse in actu & in potẽtia ſint alterius generis, & ꝙ propterea dentur facta eẽ immediata perinde ac ſextũ phyſicorum deſtruere velim: oportet ſiquidem ſcire ꝙ non loquimur modo vt ſuperius. ſ. de factum eſſe & fieri formaliter, ſed loquimur contracte de factum eſſe & fieri cauſæ, & effectus poſterioris, vt ſic &c. & ideo ſicut formaliꝫ & in cõmuni loquendo ad hoc ꝙ duo facta eſſe ſint ĩmediata exigitur, ꝙ nullo omnino factum eſſe mediet, ita ad hoc ꝙ cauſa facta & effectus factus, ſeu ꝙ duę factę cauſę ſint immediate exigitur ꝙ aliqua cauſa facta mediet, & nõ ſufficit ꝙ aliquod factum eſſe mediet &c. quoniam inter cauſam & cauſam oportet alteram cauſam mediare, ſi immediatæ non ſunt. Iam enim dictum eſt, ꝙ conſequenter ſe habere eſt vnum ſequi aliud abſq; medio ſui generis &c. Quòd ſi dixeris, ꝙ etiam cauſam aliquam ſemper oportet mediare inter huiuſmodi duas facias cauſas, quoniam ſemper mediat fieri, quod eſt media cauſa, & per hoc mediant ipſius fieri facta eſſe, vt cauſæ mediæ. Reſpondetur, ꝙ cauſam factã non accipimus hoc in loco, niſi actu factam & terminatam, qm̃ ordinẽ & immediationem in ſyllogiſmo inuenire volumus, & ſufficienter ſciẽtia illationis iſtorum habetur, vtendo tm̃ cauſis in actu, & eas immediatas aſſumendo: vnde quo ad vim arguendi non refert quot ſint media facta eſſe in potentia, qm̃ non numerantur media ſyllogiſtica ſm̃ eorum numerũ, ſed ſm̃ numerum factũ eſſe in actu: vnius enim medĳ & cauſæ vim habet ſanarũ eſſe cum ipſo ſanari ad concludendum expulſam eſſe choleram vel ſaltẽ ſanatum eſſe eſt vnum medium, & ſanari ſeu fieri ſanum alterum, quoniã ipſum fieri magis actu eſſe non poteſt q̃ in fieri. eius enim eſſe in actu ſic eſt. ſed plura media his multiplicari nec oportet, nec poteſt, qm̃ infinitas ſtatim ſequeẽ. Eſt igitur & in huiuſmodi cauſis & effectibus inuenire terminos ĩmediatos contẽplando cauſas in actu, ſiue fieri & factum terminans vnam cauſam in actu, ſiue duas dicamus & ſm̃ poſitionem ſyllogiſmi, qui certam ſcientiam facit à poſteriori arguendo, tali immediatione vtens, & à deceptione ĩmunis remanet &c. Et qm̃ hoc ex rñſione Ariſtotelis ſumitur ſupradicta, qm̃ intelligẽda eſt ſm̃ ea, quæ ante dixerat. ſ. ꝙ pro medio ſumẽdum eſt id quod eſt proximum nunc primo, i. effectui vltimo vel à medio, & nunc primo. i. à factum eſſe medio inter primam cauſam & vltimum effectum, vel medio principali in inferendo non qalicũq;, ſed quod eſt ipſum nunc primum. i. quod eſt correſpondens nunc primo terminanti factionem illam. i. ſed à factum eſſe in actu, quod nũc primo. i. vltimo quo ad nos actualiꝫ terminat ipſum fieri. & dederat exemplum de duobus factis. ſ. C & D inſi nuans hæc facta, qm̃ actu inueniũtur in tali connexione cauſarũ ſe accipere vt ĩmediata &c. incipiendo à poſtremo effectu, tanq; à primo & indemonſtrabili principio: ideo ſufficienter reſponſio eius difficultatem euacuauit & primum & immediatos terminos manifeſtauit &c.

Quomodo in cauſis, & in demonſtrationibus per cauſas circulus contingat, & cur in his, quę cõſequenter fiunt circulariter tantum, tenet argumentum a priori & a poſteriori, in his vero, quę conſequenter fiunt non circulariter, tenet tantum argumentum a poſteriori.

CIrca qꝫ tam concluſionem aduertendum eſt ꝙ ſalua quacunq; alia expoſitione, ſenſus literalis & intẽtus ab Ariſtotele in illis verbis, illẽ mihi videtur, quẽ in ſumma poſuimus, nec diſcordat a. s. Tho. ſi diligenter videatur, licet nõ oĩno ſm̃ verba conformis ſit &c. s. Tho. nanq; modum demonſtrandi ſimpliciter in iſtis docere volens, à poſteriori dixit tm̃ proceſſum fieri, & hoc circulariter, vndecũq; incipias, qm̃ quodlibet quolibet eſt prius & poſterius, non tñ negauit quin à priori procedi in his poſſit ſyllogiſmo phyſico, i. vt frequenter. Habet aũt multa annexa dubia. Primum eſt, quia circulũ ponit cauſarum, Sed hoc ſolutũ eſt a. s. Tho. dicente, ꝙ hoc nõ inconuenit in cauſis per accidens. Secundũ eſt, quia circulum in demonſtrationibus ponit in primo libro reprobatum, & hoc ẽt ſoluit. s. Tho. dicens, ꝙ non reditur ad idem numero, & ideo non eſt vere circulus demonſtratiuus. Et licet vere ſint ſolutiones iſtæ, circa tñ primum horum aliquid addendum eſt. Ad primum ſiquidẽ rñſio nouam dubitationẽ generauit, qm̃ ſi huiuſmodi cauſæ, in quibus fit circularis demonſtratio, ſunt cauſæ per accidẽs, demonſtratio ꝓcedet ex his, quæ ſunt per accidẽs, cuius oppoſitum determinatũ eſt &c. Ad hoc breuiter dicitur ſuppoſitis phyſicis principĳs, qm̃ non eſt p̃ſentis negocĳ tractare de perfeitate cauſarum, ſed metaphyſici potius &c. ꝙ ſtat aliqd eſſe cauſam per accidens alterius, & tñ illa duo habere ordinem per ſe, ſicut patet de vino & aceto: vinum enim eſt per accidens materialis cauſa, ex qua fit acetũ, fit tñ acetum ex vino per ſe, ſi ly (ex) dicit ordinem formarum. & ſimiliter de forma cadaueris & aĩalis &c. Et ideo cum huiuſmodi demonſtrationes, de quibus eſt ſermo, nõ ſint potiſſimæ, ſed ex imperfectis cauſis, quæ p̃cedunt ſuos effectus non incõuenit ꝙ ꝓcedant ex cauſis per accidens, habentibus tñ aliquid perfeitatis quo ad ordinem ad ſucceſſionem, qualis manifeſte apparet, ex motu cœli in exemplo Ariſtotelis &c. Tertium dubium eſt, ꝓpter quid, in his, quæ conſequenter fiunt circulariter, tenet argumentũ à priori & à poſteriori, & in his, quæ cõſequẽter fiunt nõ circulariter, nõ tenet argumentũ à priori, ſed à poſteriori tm̃: vnde hæc oriẽ differentia. Ad hoc dicitur, ꝙ diuerſitas iſta oritur ex differẽti neceſſitate inuenta in circulari & recta generatione. In circulari ſiquidẽ neceſſaria vndiq; connexio eſt, qm̃ de primo ad vltimum & vltimo ad primum fit reditus, in recta aũt poſteriora quidẽ neceſſario priora inferunt, ſed priora, vnde poſteriora neceſſitent non habent: qm̃ nec ex natura cauſalitatis hoc habent, quia veræ cauſæ non ſunt, vt dictũ eſt, ſed principia potius appellanda eſſent: nec ex connexione neceſſaria. qm̃ vl'iter hoc falſum eſt, licet in aliqbus gratia materiæ hoc contingat, vt patet in ſyderum aſpectibus & in compoſitione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione ſęmus & productione lactis & huiuſmodi &c.

CIRCA diuiſionem p̃poſitam ſextæ concluſioni dubitatur, qm̃ primi membri ſubdiuiſio contradicere ſibi ipſi videẽ. primum ſiquidẽ mẽbrum diuiſionis eſt, quædam fiunt vl'iter, & ſubdiuidiẽ ſic, hæc aut ſunt ſemper, aut fiunt ſemper: ſi enim mẽbra iſtius ſubdiuiſionis ſunt oppoſita, alia ſunt, quæ ſunt ſemp̃, & alia, quæ fiunt ſemper: & ſi ita eſt, impoſſe eſt ſub fieri ſemper contineri eſſe ſemper, ſed vnũ excludit reliquum, & cõſequenter, cum diuiſum in ſubdiuiſione ſit fieri vl'iter, i. ſemper & in oĩ, ſubdiuiſum, & alterũ ſubdiuiſionis mẽbrum oppoſita erunt quod eſt maximũ vitium. Ad hoc facile dicit ꝙ (fieri) diuerſimode ſumitur in ſubdiuiſo, & eius mẽbro, & propter hoc deceptio accidit. fieri enim in ſubdiuiſo ſumitur, vt idem eſt quod cauſari, & diſtinguit contra independens eſſe. in eius aũt diuiſionis mẽbro ſumitur fieri vt diſtinguit contra eſſe, ita ꝙ ſenſus totius diuiſionis eſt eorũ quę cauſant, quædam ſemper & in oĩ cauſantur, q̃dà frequẽter tam ſm̃ tp̃s q̃ ſm̃ ſuppoſita. Eorũ aũt q̃ ſemp̃ & in oĩ cauſant, quædã ita cauſant ꝙ ſemp̃ ſunt, vt triangulũ habere tres, & huiuſmodi. Quædã autẽ ita ſemp̃ cauſant ꝙ nõ ſemp̃ ſunt, ſed habẽt hoc ſolũ ꝙ ſemp̃ fiunt, qm̃ nata ſunt fieri. & nunq̃ fallit &c. vt eclipſis lunæ & aſpectus ſyderũ qui nõ ſemper ſunt &c. vnde nullũ eſt cõmiſſum vitiũ in hac diuiſione, ſed ſubtiliꝫ concluſionis ſcibilis quas neceſſe eſt habere cauſas diuiſe ſunt, vt qualiter, ꝓpter quid in huiuſmodi ſumendũ ſit inſinuaretur, Nec prætereundũ eſt ꝙ ex hoc loco expreſſe habetur ab Ariſtotele cõfirmatio eorum, quæ in primo libro diximus de vniuerſalitate, neceſſitate, ac ſempiternitate enuntiationum, quę demonſtrationem conficiũt, quæ vtilia admodum ſunt claro intellectu eorum, quæ hic traduntur, de his quæ fiunt vt frequenter.

T.c.6.

Quũ diuidantur ea q̃ vl'r fiunt.

De venatione, quod quid est. Cap. 10.

QVomodo autẽ oportet venari, q̃ in eo q̃ qd est p̃dicanť, nũc dicamus. Eorũ igitur, quę insunt semp vnicuiq; nõ nulla extendũtur in plus, nõ tm extra genus. dico aũt in plus ineſſe, q̃cũq; insunt qdem vnicuiq; vłr, at vero & alij. veluti est qddam, quod oĩ ineſt trinitati, sed & nõ trinitati, quẽadmodũ ens ineſt trinitati, sed & nõ numero: sed & impar ineſt oĩ trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, sed nõ extra genus: quinarius.n. est numerus, nihil aũt extra numerũ, & impar. Talia itaq; accipienda sunt vsq; ad hoc, quousq; tot accepta fuerint primũ, quorũ vnũquodq; qdem in plus inerit, oĩa vero nõ in plus sunt: hanc.n. necesse est esse substantiã rei. vt trinitati ineſt oĩ numerus, impar, primus vtroq; modo, & vt nõ mẽsuretur numero, & vt nõ cõponatur ex numeris: hoc igiť iã est trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horũ.n. vnũquodq;, alia quidem imparibus oĩbus insunt, vltimũ vero & dualitati, oĩa aũt nulli. Q̃m vero declaratũ est nobis in superioribus, q̃ necessaria qdem sunt, q̃ in eo q̃ qd est p̃dicãtur, vłia vero necessaria sunt, trinitati aũt, & cuilibet alij sic accipiũtur in eo q̃ quid est, q̃ accipiũtur sic, ex necessitate quidẽ essent vtiq; trinitas hæc. q̃ aũt substãtia sit, ex his planũ est: necesse.n. est, si nõ hoc esset trinitatis eẽ, vt genus aliqd esse, hoc aut noĩatum, aut innominatũ: erit igitur in plus q̃ trinitati inexistens. supponatur.n. tale esse genus, vt insit fm potentiã in plus. si igitur nulli ineſt alij q̃ indiuiduis trinitatibus, hoc vtiq; esset trinitati esse. supponať.n. & hoc substãtia vniuscuiusq; esse, q̃ est in indiuiduis vltima talis p̃dicatio: quare consimiliter & alij cuicunq; ita monstratorũ eidem esse erit. Oportet aũt, q̃n totum aliqd negotietur q̃spiam, diuidere genus in ĩdiuidua specie prima, vt numerũ in trinitatẽ & dualitatẽ: postea sic illorũ definitiones tẽtare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. post hæc aũt accipientem quid est genus, veluti vtrũ quantorũ, aut qualiũ proprias passiones speculari p cõmunia prima: accidẽtia nãq; ijs, quæ cõponuntur ex indiuiduis ex definitiõibus erũt plana, eo q̃ principium est oĩum definitionũ ipsum simplex, & simplicibus solis p se insunt accidẽtia, alijs vero fm illa. Diuisiões aũt, quæ sunt fm differentias, vtiles sunt ad ita pertrãseundũ, vt tm monstrãt, dictũ est in p̃cedẽtibus: vtiles vero essent ita solum ad syllogizandũ ipsum quid est. Atqui videretur vtiq;, nihil, sed statim accipere oĩa, ac si quispiam à principio acciperet absq; diuisione. Differt aũt aliqd primũ & posterius eorũ q̃ p̃dicanť p̃dicari, vt dicere, aĩal mansuetũ bipes, aut bipes aĩal mansuetũ: si.n. omne ex duobus est, & vnũ quiddam est aĩal masuetũ, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunq; est, q̃ vnum sit, necessariũ est diuidentẽ petere. Amplius vt nihil derelinquatur in eo q̃ quid est, ita solũ cõtingit, q̃n.n. primum acceptũ sit genus, si inferiorũ quidẽ aliquã diuisionũ accipiat, nõ incidet omne in hoc: vt non omne aĩal aut integris aut scisſis pẽnis est, sed pennatũ aĩal omne, huius.n. differentia hæc, prima vero differentia est aĩalis, in quã oẽ aĩal incidit: silr autẽ & aliorũ vniuscuiusq; & extrinsecorũ generũ, & eorũ, q̃ sub ipso, vt auis, in quã oĩs auis, & piscis, in quã oĩs piscis: ita igitur, pcedẽti est scire, q̃m nihil derelictum fuit, aliter aũt & derelinquere necessarium est, & nõ scire. Nihil aũt oportet definientẽ & diuidentẽ oĩa scire entia, quãuis impossibile dicunt esse aliq, differentias scire, q̃ sunt ad vnũquodq; nõ scientẽ vnũquodq;, sine aũt differentijs nõ esse vnũquodq; scire: à quo.n. non differt, idem esse huic, à quo aũt differt, alterũ ab hoc. Primũ qdem igitur hoc falsum est: non.n. fm omnem differẽtiam alterũ est: multæ.n. differentiæ insunt eisdẽ specie, sed nõ fm substantiã, neq; per se. Postea, q̃n acceperit opposita & differentiã, & q̃ oẽ incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod q̃ritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut nõ scire, in qbuscũq; p̃dicãtur alijs differentię: manifestũ.n. est, q̃m si ita procedẽs venerit in hæc, quorũ nõ amplius est differẽtia, habebit rõnem substantiæ, omne aũt incidere in diuisionẽ, si sint oppositа, quorũ nõ est mediũ, nõ est petitio: necesse est.n. omne in altero ipsorũ esse, siquidẽ illius differẽtia erit. Ad construendã vero definitionẽ per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiãtur, q̃ prædicantur in eo q̃ quid est, & hæc ordinare quid primũ, aut quid fm est, & q̃ hęc oĩa sint. Est aũt horũ vnũ primũ per id, quod possumus, quẽadmodum ad accidẽs, syllogizare, q̃ ineſt, & p genus construere: ordinare aũt, vt oportet, erit, si primũ acceperit, hoc aũt erit, cũ acceptũ fuerit, quod oĩbus sequitur, illi aũt non oĩa, necesse est enim esse aliquid tale: hoc aũt accepto, iam in inferioribus idẽ modus est, fm nanq; aliorum primum erit, & tertiũ consequentiũ, ablato.n. superiori, quod consequitur aliorũ primũ erit, cõsimiliter vero & in alijs. Quòd autem omnia hæc sint, manifestum est ex eo q̃ accepit, & primum fm diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal est: ineſt aũt hoc, & rursus huius totius differentiam, vltimi vero non amplius esse differentiam, aut & statim cum vltima differentia à toto non differre specie hoc: manifestum enim q̃ neq; plus adiacet, oĩa enim in eo q̃ quid est accepta sunt horũ, neq; deficit vllũ: aut.n. genus, aut differentia vtiq; esset, genus

quidem

quidē igit & primū, & hoc quod cū differentijs assumitur: differētiæ vero oēs habētur, non.n. amplius sunt posteriora specie: nancꝫ differret vtiꝫ ipsum vltimū, hoc ät dictū est nō differre. Quærere vero oportet inspicientē ad similia & indifferētia: primū quid oē idem habēt, postea rursus in alteris, q̄ in eodē q̄dem genere sunt cū illis: sunt aūt ipsis q̄dem eadē specie, ab illis aūt altera: qñ aūt in his acceptū fuerit aliquid oīno idē, & in alijs consimiliter in acceptis oīno considerare, si idē, quousqꝫ ad vnā deuenerit rationē, hęc.n. erit rei definitio: si vero non, pcesserit in vnā, sed in duas, aut plures, planū ꝙ nō esset vtiꝫ vnū aliquid quod quærit, sed plura. Vt dico, si q̄d est magnanimitas q̄reremus, considerā dum in q̄busdā magnanimis, quos scimus, q̄d habent vnū oēs inquantū tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnū oēs habēt: nō tolerare iniuria affecti, ille.n. bellauit, iste aūt iratus ē, hic vero iteremit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiꝫ indifferētes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idē habent, & nō impossibilitas circa fortunas, & nō tolerantia cū iniuriātur, si vero nihil, duæ vtiꝫ species essent magnanimitatis. Semper aūt est oīs definitio vniuersalis: non.n. alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut oī, aut specie determinans: facilius aūt est singulare definire, q̄ vniuersale. quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, q̄ in indifferētibus. Quemadmodū aūt in demōstrationibus oportet esse ipsum syllogizatū fuisse, ita & in definitionibus manifestū est: hoc autē erit, si per ea, q̄ singulariter dicūtur, sit in vnoquoꝫ genere definire seorsum, vt simile non oē, sed quod in coloribus & figuris, & acutū, quod ī voce, & ita in cōmune, pgredi obseruantē, ne æquocatio incidat. Si vero neꝫ disputare oportet trāslationibus, planū ꝙ neꝫ definire, neꝫ trāslationibus, neꝫ quæcūꝫ dicūtur translationibus: disputare.n. necesse erit in translationibus.

Summa huius capituli hæc est.

DIffinitio substantialis rei constat ex his, quæ insunt semper quorū quodlibet est in plus, non tū extra genus & tot quousqꝫ oīa nō sint in plus. Declaratur primo tam secūda q̄ tertia particula tali diuisione, eorum, quæ insunt semper, quædam extenduntꝫ in plus, & quædam non: eorum autem, quæ extenduntꝫ in plus, quædā extra genus, vt ens, q̄dā infra, vt impar respectu trinitatis &c. declaratur deinde exēplariter ipsa conclusio. In numero trinitatis numero impare vtrobiꝫ primo &c. probatur tertio prima particula, qm̄ p̄dicata in eo quod quid sunt necessaria, & hæc sunt vña, seu de omni &c. pbaꝫ demū ipsa cōclusio. Qm̄ si talis collectio vel oratio nō est diffinitio trinitatis, & silr in alijs, sequereꝫ ꝙ esset genus eius nouiinatum, aut innominatum, qm̄ p̄dicatur in quid: & si sic, ergo erit in plus, qm̄ genus ſm potentiā in plus est:

A sed non est in plus, ergo est diffinitio.

Cum aliquod totū diffiniendū est, congruum est hæc obseruare. s. departiri genus in atoma spē prima, vt numerum in trinitatē & dualitatē: postea sic illorū diffinitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli: post hæc aūt accipientē quod genus sit, vtrū quā titatum, aut qualitatum: pprias passiones speculari per cōmunia prima &c. pbaꝫ, qm̄ cōpositis ex atomis cōuenientia ex diffinitionibus erūt manifesta. probatur, qm̄ principiū oīum diffinitionū est quod simplex est, & simplicibus insunt cōuenientia p se solū, alijs aūt ſm illa &c. 2da ꝙclo.

Diuisiones ſm differentias vtiles sunt ad colligēdum quod quid est, non ad demonstrandū ipsum &c. quoniā omnia accipiuntur ac si sine diuisione fieret &c. rñsio tacit qōni.

Differt quid prius & quid posterius in diffinitione p̄dicetur. pbatur, qm̄ si omne ex duobus est, & vnū aliqd aīal mansuetū, & iterum ex hoc & differentia est homo, necesse est diuidentē ordinate petendo incedere. 3tia ꝙclo.

B Vt nihil relinquaꝫ necessariorū ad quod quid est necesse est primū acceptū genus diuidere per primas differentias, & sic deinceps & non p differentias alicuius inferiorum. Declaratur, qm̄ in primam diuisionē totū diuisum incidit, & in alias nō, & cōsequēter semper inceden do per primas diuisiones, nihil esse derelictum sciēs, aliter aūt non. declaratur in exēplo animalis &c. 4ta conclusio

Nō oportet diffiniētē & diuidentē oīa scire quę sunt. Quidam tū dicūt oppositum huius: & pbaꝫ sic, impossibile est aliquid scire sine differentijs illius à cæteris oībus: qm̄ à quo aliquid non differt, est idem, à quo aūt differt est alterū. cognoscere aūt differētias, q̄ sunt ad vnū quodꝫ, impossibile est non cognoscentē vnūquodꝫ. 4ta ꝙclo Error.

Dupliciter errant isti. Primo qm̄ falsum est, ꝙ omne à quo aliquid differt est alterū, qm̄ multæ sunt differentiæ non ſm substantiam neꝫ p se, quæ inueniuntꝫ in eisdem specie. Secundo qm̄ nihil differt scire aut nō scire illa, de quibus differentię p̄dicantur obseruatis istis. s. ꝙ diuisio fiat per opposita, & taliter ꝙ omne diuisum incidat hinc C aut inde, & accipiaꝫ in altero mēbro esse quod quæritꝫ, & hoc cognoscatur. probatur, qm̄ si sic vadens veniat in atoma, habebit rationem substantiæ &c. Reph̄sio.

Totum diuisum incidere in diuisionē in opposita immediata non oportet petere. probatur à priori, qm̄ necesse est omne in altero ipsorum esse. probatur, qm̄ per propias illius differentias diuisio facta est &c. rñsio taci.

Ad construēdam diffinitionē p diuisionē tria sunt obseruanda. primo vt sumanꝫ p̄dicata in eo quod quid est. secūdo vt ordineꝫ quid eorū primū, aut ſm, tertio vt sumanꝫ oīa. Declaraꝫ primo modus obseruādi hæc. primū horū per methodū accidentis, & methodū generis fieri pōt, per illā ꝙ insit, per hāc ꝙ in eo quod quid. secūdum aūt obseruaꝫ p̄ponendo semper id, à quo nō conuertitꝫ in existēdo consequētia: hoc.n. semper prius est &c. tertiū vero manifestū fit ex eo, ꝙ pcediꝫ diuidēdo primum genus per primas differētias euacuātes totū, & accipiꝫ id, D quod quæritꝫ esse sub altero mēbro, & iterū illud mēbrū eodē modo diuidiꝫ, & eius alterū sumiꝫ, & sic, pcedēdo donec veniaꝫ ad differentiā vltimā, quæ tūc habeꝫ, cum diffinitū nulla specifica differētia differt à tota collectione. Declaraꝫ deinde, ꝙ hæc tria obseruata sufficiant ad construēdam diffinitionē, qm̄ sic nihil supfluꝰ admittitꝫ, vt patet ex primo. omnia.n. accepta in eo quod quid est sunt, & nihil necessariꝝ deficit, qm̄ neꝫ genus deficit, vt patet ex secundo. qm̄ genus primum cū, pprijs differētijs acceptum est, neꝫ differentia aliqua deficit, vt patet ex tertio. qm̄ post vltimā nulla restat. probatur, qm̄ sequeretur ꝙ vltimum specie differret, cuius oppositum dictum est &c. sexte ꝙclo.

Quæritꝫ quod q̄d est intuēdo silia, & dria hoc modo. s. ꝙ primo aspiciaꝫ id in quo cōicant habētia illud inquantum huiusmodi: postea silr aspiciaꝫ in quo cōicant cętera eiusdem generis cū prioribus, & species inter se non cū

prioribus: poſtea ſimiliter intuendū eſt in quo cōmunicant vtraq; hinc inde accepta, inquantum huiuſmodi, ſi idem ſit vtriſq; quouſq; veniatur in vnam rōnem, & illa erit diffinitio, & ſi non in vnā, ſed duas aut plures rōnes peruenitur, non eſt vnū quod quæriť, ſed plura &c. Declarať primo exēplariter inquirendo quid ſit magnanimitas: primo reſpiciēdo quoſdam eadem rōne dictos magnanimos, quid cōmune habeant, deinde alios alia rōne magnanimos, qd cōmune habeāt: & deinde quid cōmune habeāt vtriq;, & ſic ſi illud eſt vnū, magnanimitas eſt vnum, & illud eſt eius diffinitio. Sin aūt magnanimitas vna natura nō eſt &c. pbatur ſecūdo q talis inueſtigatio ſit bona, & primo quo ad terminum, quia oīs diffinitio eſt vl'is. declaratur, qm̄ medicus nō diffinit ſanabile particulariter in quodā oculo, ſed aut in oī, aut in ſpecie denominans. ſecundo quo ad, pceſſum ipſum. ſ. à ſingularibus ad vl'ia dupliciter. Tum qa facilius eſt ſingulare diffinire q̄ vl'e, pbatur, qm̄ æquiuocationes magis latent in vl'ibus, q̄ in carentibus differentiſ, ſeu atomis. Tum qa diffinitio, ſicut & demonſtratio, pcedit ex certiori: hoc autē fit in propoſito ſeparatim, p̄diffiniendo ſingula, & ſic in cōmune aſcendendo, qm̄ ſic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in ſimilis & acuti venatione.

octaua concluſio.

Diffinitio neq; metaphoras, neq; quęcūq; dicuntur in metaphoris aſſumere, aut inſpicere debet. probatur, qm̄ non eſt diſputandum metaphoris. & ſi diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis diſputare &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS oſtēdere qūo oporteat venari ipſum quod quid eſt, tria facit. Primo qualia debēt eſſe ea, quæ diffinitionem integrant, inſinuat: vnica concluſione. Secundo ponit modum vnū venandi, quod quid eſt. ſ. per diuiſionem ſex ſequentibus cōcluſionibus tali ordine, pcedens. primo ſecunda cōcluſione, ipſum modum venādi ponit, & ſtatim rñdet tacitæ cuidam quæſtioni, quare. ſ. vtatur diuiſiuo, pceſſu, cū ſupra improbatus fuerit. ſecundo in tertia concluſione ordinem particularis diffinitionis tradit. tertio in quarta concluſione cōplementū earundem docet. quarto in quinta concluſione, errorem ſequentem excludit, & eo excluſo ſtatim reſpondet quęſtioni tacitæ, quæ ex quarta cōcluſione oriri poteſt, an. ſ. oporteat petere omne contentum ſub diuiſo, includi in mēbris primæ diuiſionis &c. quinto & vltimo adunat totam traditam regulam, ordinans, declarans, ac probās eam. tertio principaliter ponit alium modum inueſtigādi quod qd eſt, duabus cōcluſionibus, ſeptima. ſ. & octaua, in quarum prima ipſa via venandi poniť, in ſecunda autem quid cauendum ſit in illa declaratur &c.

Quis modus venandi definitiones à varijs expoſitoribus ex Ariſto. accipiatur.

CIrca ſecundam concluſionem aduertendū eſt, q̄ methodus ibi tradita ad inueniendū quod quid eſt, non vniformiter ab illuſtribus expoſitoribus intelligitur: ꝓpter quod decreui ſingulorum intellectus ponere, vt via ad inueſtigandum quod quid eſt facilius ex diuerſis adiunctis viſs habeatur. Auerrois ergo & Albertus moti ex illo verbo, totum, & diuiſione ſtatim facienda in atoma, vnanimiter ſentiunt q̄ Ariſtoteles intendit hic tradere viam venandi quod quid eſt ſpecie ſubalterne, Diuerſimode tū illam interpretanť. Auerrois ſiquidē quatuor obſeruanda accipit. Duiidendū primo dicit ipſum ſubalternum in ſpecies diffiniendas, deinde ſingulas ſpecies accipiendum, deinde id, quod cōmune eſt in oībus diffinitionibus, & anteponendum demum genus illius ſubalterni, & ſic habebiť diffinitio ſubalterni. Vt ſi verbi gratia lineæ quod quid eſt quæritur, diuidať linea in ſuas ſpecies, puta rectam & circularē: & deinde diffiniātur illæ ſpecies, dicendo linea recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius mediū nō diſcrepat ab extremis: linea circularis eſt longitudo ſine latitudine, à cuius cētro ad circūferentiam oēs lineæ ductæ ſunt æquales: accipiať deinde totum id, in quo cōmunicant hæ diffinitiones, puta longitudo ſine latitudine, & p̄ponatur huic eius genus, puta quātitas, hoc erit diffinitio lineæ. ſ. quantitas longa ſine latitudine. Et addit Auerrois q̄ hæc via etſi facilior ſit q̄ via diuiſionis, & ſit iter ſm ordinem naturæ, qm̄ genera ſunt cōpoſita & ſpecies ſimplices, Ariſtoteles tū eam ſufficientem nō reputauit, ſed dialecticos locos ad demonſtratiuam artem trahere oportet. Albertus aūt magnus aliqualiter diſſentit, qm̄ ſex faciēda cēſet. primo diuidi vult ipſum ſubalternum diffinibile. ſecūdo diffiniri ſpecies ſingulas ſm artem datā in p̄cedenti concluſione. tertio ſumi genus primū. quarto paſſiones, id eſt differentias, pprias. quinto q̄ in acceptione talium differentiarum à cōmunioribus procedatur cōponendo vſq; ad atomas ſub illo ſubalterno. ſexto q̄ aſſumať totum id, in quo conueniunt oēs illarū ſpecierum diffinitiones, & ſic ex illis diffinitiōibus erit manifeſta diffinitio ſubalterni. Exēplum aliud adducere nō oportet, ſed vtere ſupradicto. Sanctus Thomas aūt non motus ex illo verbo, cū totum aliquod &c. qm̄ non eſt opus intelligere, per ly totū vniuerſale tale, q̄ habeat differentias formales, ſed ſufficit intelligere totū vl'e & totum diffinibile, vt ſic & infima & ſuprema excludanť, & ſimiliter non mutatus ex diuiſione ſtatim in atoma facienda, qm̄ hoc, vt patebit, alienum ab intento non eſt: Opinatus eſt q̄ Ariſtoteles abſolute loquatur & nō magis de ſubalterni quod quid eſt, q̄ ſpecialiſſimi. Et ſex ſecundum ipſum obſeruanda accipi poſſunt. primo q̄ fiat diuiſio ſubalterni generis. ſecundo q̄ tententur diffinitiones ſpecierum, in quas facta eſt diuiſio. tertio q̄ accipiatur genus primū. quarto q̄ proprię paſſiones illius quod diffiniendum eſt aſpiciantur ſecundum ſe & earum cauſas. quinto q̄ aſpiciendo tales paſſiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire cauſam paſſionis, & ſic ſexto deſcendere obſeruatis conditionibus inferius declarandis. Eſt autem ſingulorum ſeruitium id quod nūc dicetur. Diuiſio ſubalterni in atoma extremorum ex inferiori parte cognitionem parit. tentatio autem ad diffinienda ipſa extrema accepta acceptionis generis primi, quæ tertio loco facienda eſt, deſeruit. Tentare enim diffinire non eſt diffinire, ſed conditiones potius deſcriptiuas conſiderare, ex quibus primum genus elicitur. & ſic ex vtraq; parte terminis ſtabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem paſſionum differentiarum notitiam facit, quoniam cauſæ paſſionum ſunt ipſæ formæ, à quibus differentiæ ſumuntur. Recurrere vero in conſideratione paſſionum ad cōmune genus oportet, quoniam vt in quinto capitulo primi libri dictum fuit, ſic oportet inuenire ſubiectum proprium ipſius vniuerſalis. Deſcendere autem poſtmodum oportet, quoniam vt infra dicetur, niſi ſic fieret, ſaltus in diffinitione accideret, qui vitandus eſt. Quòd conformis quoq; ſit expoſitio illa textui, ex ipſo textu liquet & p̄ſertim ex quarto & quinto obſeruandis. Expreſſe ſiquidem in litera dicitur, q̄ oportet paſſiones conſiderare per cōmunia prima: & aſſignatur huius cauſa, quoniam ea, quæ conueniunt compoſitis propter ſimplicia ſeu atoma ex diffinitionibus compoſitorum fiunt manifeſta, quoniam ſimplicia illa, quibus per ſe inſunt paſſiones, principia ſunt diffinitionum compoſitorum. Ex hoc enim clare habetur, q̄ quia ipſæ paſſiones ex diffinitionibus manifeſtantur à priori, ab eis à poſteriori venandæ ſunt diffinitiones, & q̄ primo ab atomis inchoandum eſt, quia principia aliorum ſunt &c.

Auer. c. 18.

CIRCA tertiam concluſionem aduerte q̄ (vt ex alia translatione habeť) litera noſtra defectiua videť, non tñ variať ſententia, propter quod poſuimus, pbationem cōcluſionis, vt ex alia translatione habeť. Et cōſiſtit in hoc q̄ qa diffinitio ex duobus conſtat, genere. ſ. proximo, & vltima differentia: & ipſum genus proximū vnū per ſe eſt, ex

est,ex superiori genere & eius differentia constitutū,& iterū ex illo genere,pximo & differentia vltima vnū per se fit,species.s.oportet colligentem diffinitionē per diuisiones,ordinate incedere à cōmunioribus ad minus cōmunia. Si enim præpostero ordine incedat, non fiet vnū per se ex priori & posteriori, sicut ex propria potētia & proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

Num transponere nomina in diffinitionibus liceat.

CIrca eandem conclusionē occurrit dubiū, qm̄ (in secundo perihermenias) dicit, ꝙ transposita nomina idem significāt. Si aūt idem significat cum dicit,animal mansuetū,& cū dicitur mansuetū aīal: quō verum est,ꝙ differt dicere aīal mansuetū & mansuetum aīal,oppositā ergo videt docuisse hic & ibi &c. Ad hoc dicit, ꝙ ꝗa sermones accipiēdi sunt ſm subiectam materiam, & ibi de enuntiationis vnitate, hic vero de diffinitione sermo est,oportet diuersimode intelligere ea,quę in his locis dicuntur, Enuntiationem non variari ex transpositione nominū ibi docuit, eo ꝙ aliter sequeretur ꝙ vnius affirmationis essent duæ negationes, & econuerso,vt clare deductū est illic, diffinitiones vero & viam & vnitatem impediri ex transpositione nominum docet modo. Et in via diuisiua qdem quantam differentiam faciat transpositio,manifestum est. Multum.n.refert,si animal prępono,& diuido ipsum per domesticū & syluestre,& si ecōuerso,domesticum præpono,& diuido ipsum per animatum & inanimatum &c. Transmutatur siqdem ex tali transpositione genus in differentiam & econuerso &c. Vnitas aūt diffinitionis,ꝙ impediat ex tali transpositione,liquet ex eo ꝙ diffinitio debet explanare rem ordine naturæ à prima potentia vsq; ad vltimum actum, ita ꝙ semper ex priori & posteriori fiat vnū, sicut ex potentia propria & actu proprio: hoc aūt si postponenda præponuntur,fieri non potest, qm̄ tali transpositione facta,posterius non erit actus & perfectio prioris,sed econuerso. Quia igit enuntiatio non tot exigit quot diffinitio, ideo transpositio enuntiationi non nocet,sed diffinitioni &c.

Ad rationem in oppositū dicitur, ꝙ licet idem significent est animal māsuetum,& est mansuetū aīal,sicut est homo albus & est albus homo, vt ibi dicitur,& per hoc non varietur enuntiatio transposito nomine, ex hoc tñ non sequitur,ergo non differt in diffinitione,qd prius & quid post ponatur,qm̄ diffinitio non solum exigit significata nominum & eorum vnitatem, sed modum vnitatis.s.ꝙ ex eis ſm naturæ ordinem fiat vnum per se,quod transpositio nominum violat, & similiter ex identitate significati non sequitur,ꝙ via diuisiua indifferenter possit transponere:quoniam oportet diuisum præponere & diuidentia sequi,& non indifferenter, hoc aut illud diuisiuum,& econuerso &c.

CIRCA responsionem datam in textu cuidam tacitæ quæstioni ante sextam conclusionem īmediatę aduertēdum est,ꝙ opposita esse īmediata, seu quibus nihil interest,est intelligendum non solum de īmediatione inter se, sed etiam de īmediatione inter ipsa & diuisum: oportet siquidem opposita, in quę fit diuisio,& esse īmediata inter se,ita ꝙ nihil inter ea cadat mediū,aliter diuisum non necessario euacuaretur per talia opposita, vt patet in diuisione coloris per album & nigrum: in tali nanq; diuisione non est necesse totum diuisum euacuari &c. oportet quoq; talia opposita immediate contineri sub diuiso, aliter idem accideret inconueniens, vt patet si diuideret quantitas in parem & imparem. est ergo sensus,ꝙ quando fit diuisio alicuius in opposita, quibus nihil interest, tam inter se,q̄ inter se & diuisum non est opus petere ꝙ totum diuisum euacuetur,qm̄ hoc est necessariū,& hoc ostendit probatio sequens,cum dicit, qm̄ talis diuisio fit per illius diuisi differentias, & non per differentias alicuius inferioris &c. Nec obstat si ex hoc sequatur ꝙ nullius generis habentis species plures duabus diuisio per veras differentias & proprias est sufficiens si fiat himē-

bris. Fatēdum est enim,ꝙ talis diuisio bimembris est insufficiens simpliciter & formaliter,potest tñ esse aliqñ sufficiens si fiat diuisio per veras differentias extremas, qm̄ habēdo extremas quodāmodo habentur mediæ:qm̄ mediæ differentiæ ex extremis constant, vt dicit in.10. metaphysice, & vniuersaliter principijs habitis principiata quodammodo habentur. T.c.23.

CIRCA sextam conclusionem nihil notandum occurrit nisi ꝙ Aristoteles vocat genus & differentiam prædicata in eo quod quid est,non ꝙ opinetur differentiā prædicari in quid, sed qm̄ ingreditur, & est pars intrinseca ipsius quod quid est,& subdit ꝙ per problema de genere vtrunq; manifestum fiet, qm̄ problema de differentia non ponit in numerum cū problemate de genere, vt in topicis manifestandum est &c. Annot.

Num facilius sit definire singulare quàm vniuersale.

CIrca septimam cōclusionem occurrit vnum dubiū, qm̄ ibi dicitur ꝙ facilius est singulare diffinire q̄ vniuersale, & ideo oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. videtur enim hoc esse contrarium & veritati,& ipsi Aristoteli,&.s.Tho. Veritati quidem,quoniā īpossibile est diffinire singulare.i. minus vniuersale,non p̄diffinito magis vniuersali, qm̄ minus vniuersale actu & intellectu includit vniuersalius:si autē hoc est impossibile, quō potest verificari ꝙ sit facilius? Ipsi Aristoteli vero,qm̄ in ꝓœmio physicorū expresse dicit,ꝙ ex vniuersalioribus tanq̄ ex notioribus nobis,in minus vīa,pcedendum est.S. Tho.autem qm̄ in,pœmio metaphysicæ dicit,ꝙ magis vniuersalis sunt magis nota & faciliora ſm simplicem apprehensionem:constat.n.ꝙ simplex apprehensio diffinitiuam cognitionem importat &c. prīo topicorum. Cap.3. T.c.4. Lec.2.in medio.

Ad hoc dicitur ꝙ ſm duplicem ordinem intellectualis cognitiōis.s.ſm se,& quo ad nos,dupliciter loqui possumus de ordine procedendi. si loquamur ſm ordinem naturæ & doctrinæ ſm se,sic oportet ab vniuersalioribus inchoare,vt prima obiectio concludit,& Aristoteles in auctoritate adducta dicit:si autem sermo sit ſm ordinem nostræ inuestigationis, sic oportet à minus vniuersalibus ascēdere ad magis vniuersalia,qm̄ vnitas minus vniuersalium(vt in litera dicitur) facilius inuenitur, dum non oportet per tot vagari, & vnius ęquiuocationis interuenit &c. vnde primus ordo ex difficilioribus procedit,propter quod liber physicorū, qui primus est in philosophia naturali,valde difficile intelligitur,& longe difficilius inuentus fuit &c. Ordo autem secundus ex facilioribus procedit,& eum hic tradit Aristo. primi tñ nō oblitus. Duos enim modos venādi quod quid est docuit:primus quorum secundum ordinem naturę procedit à superioribus diuidens, & nihil vsq; ad atoma prætermittens, secūdus autem à nobis incipit,& à posterioribus in priora procedit ex minus cōmunibus magis cōmunia quærens. vnde fit vt ille doctrinali processui magis seruiat,hic inuestigatiuo. Ad id ergo,quod obijcitur de impossibilitate dicitur, ꝙ(sicut in primo dictum fuit) comparatio inter vl'e & minus vl'e non est accipienda inter ea, vt vnum clauditur in reliquo, qm̄ esset fatua talis comparatio, sed distincta sunt formaliter inter se. Vnde cum hic fiat comparatio inter ea secundū facilitatem diffiniendi,non dicitur facilius est diffinire minus cōmune,q̄ magis cōmune, accipiendo minus cōmune vt includit in se cōmunius & aliquid plus, sed dicitur ꝙ facilius est diffinire minus commune formaliter sumptum &c.& hoc est verum,vt probatum fuit. Et si instetur contra hoc,quia in minus cōmuni etiam formaliter sumpto includitur cōmunius, quoniam inferius nō abstrahit à superiori:homo enim non potest intelligi sine animali. Respondetur ꝙ quia minus cōmune formaliter sumptum hoc in loco nihil aliud vocatur nisi ipsum inferius secundum suum differentialem conceptum, secundum quem constat quòd non includit formaliter superius, ideo falsum est in proposito quod assumitur Caſ.21 circa me.

in ſtando. Poteſt quoq; diſtinguẽdo dici, q̃ inferius põt dupliciter ſumi formaliter: vno modo ſm̃ totũ id, quod formaliter eſt, & ſic includit ſupius formaliter, q̃m̃ quod quid eſt ſuperioris eſt quod quid eſt inferioris, licet non conuertibiliter, vt in cap̃. 3. huius ſecundi dictũ eſt, & ſic modo non accipit̃ inferius formaliter. Alio modo ſm̃ id
Cap̃. 3. quo formaliter cõſtituitur, & diſtinguitur ẽt à ſuperiori, & ſic nõ includit ſuperius, q̃m̃ ſic accipit̃ ſm̃ differentialem conceptum, qui expers eſt generis formaliter, vt in quarto topicorũ dicit̃, & hoc modo loquimur hic de
Cap̃. 3. minus cõmuni, vt ex textu conuincit̃. Tum q̃m̃ cõparationem Ariſtoteles facit inter vł̃e, & minus vniuerſale: cõparatio aũt ſm̃ ea in quibus diſtinguunt̃ intelligenda eſt. Tum q̃m̃ id vnũ, in quo cõmunicant ſingularia, diffinitionem dicit eſſe. conſtat aũt q̃ ex pceſſu ex ſingularibus, ſeu minus cõmunibus, puta huiuſmodi & illiuſmodi magnanimis, ſi veniat̃ in vnũ in oĩbus magnanimis, illud vnum nihil aliud eſt q̃ ꝑ ꝓpria differentia magnanimitatis, ſiue aliquid circũloquens illam differentiam. & tunc ſiſtit ꝓceſſus, q̃m̃ tunc dicit Ariſto. haberi rationẽ. Clarum eſt aũt q̃ genera magnanimitatis adhuc inueſtiganda remanent. & magna eſt difficultas ad venanda illa, q̃m̃ vniuerſaliora ſunt, vt in textu dicit̃ &c. Ad id quod inducit̃ ex primo phyſi. dicit̃ q̃ Ariſtoteles loquit̃ ibi de ꝓceſſu doctrinali ſm̃ ſe, hic aũt quo ad nos. Ad
T.c.4. vltimum quod ex. 8. Tho. adducit̃ dicitur, q̃ per ſimplicem apprehenſionẽ intelligitur apprehenſio terminorũ. & nõ apprehenſio quidditatiua pfecte, vt ibidẽ declarabitur. Q̃m̃ verba illa non facile oĩbus patent &c.

CIRCA determinattonẽ factam in hoc capitulo occurrit dubium, q̃m̃ in prooemio de anima ab Auerroi
auer. c. 5. 9. Tho. Lec. 1 Alberto & 8. Tho. attribuit̃ Ariſt. q̃ via venandi quod quid eſt, ſit via cõpoſitiua. Platoni autem via diuiſiua, Hippocrati vero via demonſtratiua. In hoc aũt capitulo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Ariſtotelem ponere viã cõpoſitiuã venantẽ quod quid eſt, nec apparet q̃ reprehẽdat viã diuiſiuam, ſed potius q̃ ipſam magnificet & amplectet̃. Qũo ergo hæc ſimul ſtant &c.

Cõ. 18. Ad hoc dicit̃ ſm̃ Auerroim q̃ via poſita in ſecunda cõcluſione & ab ipſo expoſita eſt via compoſitiua. Acciuint̃ ſiquidẽ quatuor viæ ex hoc capitulo ducentes ad quod quid eſt. prima ponit̃ in prima cõcluſione. ſecunda in ſecũda. tertia à tertia vſq; ad ſextam incluſiue. quarta in ſeptima. & prima quidẽ ſubiecti quod quid eſt venat̃. ſecunda aũt ſpeciei ſubalterne. tertia ſimpl̃r ipſum quod quid eſt, quarta paſſionis. Sed ſi hæc vera ſunt, qũo ſecũda via eſt via cõpoſitiua, per quã Ariſt. differt à cæteris? illa nanq; methodus non ducit ſm̃ eos niſi ad ſpeciẽ ſubalternam, & ſufficiens eſt ſm̃ Auerroim &c. Aliter ergo dicitur q̃ vltima via eſt, quam Ariſto. docuit. & hæc cõpoſitiua & adunatiua eſt, q̃m̃ à multitudine ĩchoat & adunando aſcendit. Sed contra hoc eſt q̃m̃ vltima methodus non eſt methodus ſimpl̃r, ſed quo ad nos. Quæſtio autẽ de modo venandi quod quid eſt quæſtio eſt de proceſſu ſimpliciter. Ideo dicendum mihi videtur q̃ via poſita in ſecũda conclnſione cum cõditionibus ſuis vſq; ad ſextam incluſiue, eſt via cõpoſitiua, quam ponit Ariſtoteles. Ad cuius euidentiam reducenda ſunt ad memo
T.c.3. riã ſuperius dicta. examinauit ſuperius Ariſtoteles quãta ſit vis demonſtratiui proceſſus ad habendũ quod qd
T.c.4. eſt, & vt patuit nec totaliter reprobauit, nec totaliter approbauit. & ſic opinionem Hippocratis pertrãſiuimus. Examinauit quoq; quantæ efficaciæ ſit proceſſus diuiſiuus, & determinauit q̃ ad ſyllogizandũ inutilis eſt. & per hoc arbitror eum diſcuſſiſſe Platonis opinionẽ, ſaltẽ
ſcdm. ſ. th. ſm̃ ſonum verborum, vt alibi conſueuit. Concludit tandem in hoc capitulo q̃ congrua via ad venandum quod
3. metaphy ſicę. quid eſt, proceſſus eſt diuiſiuus, non ſyllogizando, quia hoc reprehendimus, ſed colligẽdo incipiendo à ſupremo
T.c.15. genere cum cæteris conditionibus dictis. additis regulis ex problematibus topicis. & hæc eſt via compoſitiua.

E Licet enim diuiſiua dicatur, q̃m̃ à diuiſione incipit & diuidendo incedat, efficaciam tñ ex compoſitione ſortiť, & non ex vi diuiſionis &c. Vnde notanter Ariſt. ſtatim poſt ſecundam concluſionem ſubiũxit, q̃ diuiſiones vtiles ſunt ad colligendum quod quid eſt, non ad demonſtrandum. Et ſic poſuit opinionem ſuam non extraneã omnino ab alĩs, ſed vtentem aliquo modo vtraq; illarũ, dum huic viæ & diuiſiones, & ſyllogiſmi ſm̃ problemata diuerſimode ſeruiunt &c.

De venatione propter quid &c. *Cap.* II.

AD hoc autem q̃ habeamus problemata, eligere oportet & deciſiones & diuiſiones, ita vero eligere ſupponentem genus commune omnium, vt ſi animalia eſſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia omni animali inſunt: his autem acceptis rurſus reliquorũ primo, qualia omne
F ſequantur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequãtur auem, & ita ſemper proxima: planum enim, q̃ habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſequentia iĩs, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut equo inſunt. ſit autem animal, in quo A : B vero conſequentia omne animal: in quibus autem C D E aliqua animalia: planum igitur propter quid B ineſt ipſi D. nanq; per A: conſimiliter autẽ & alĩs. Et ſemper in alĩs eadem eſt ratio, nunc quidem igitur ſecũdum tradita communia nomina dicimus. Oportet autem non ſolum in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens cõmune, excipientem, poſtea quæ hoc ſequitur,
G & qualia hoc ſequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinq; dentata eſſe: rurſus cornua habere, quæ ſequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum eſt, propter enim cornua habere inerit. Amplius autem alius modus eſt ſecundum proportionale eligere: vnum enim accipere non eſt idem, quod oportet vocare ſepeum, & ſpinam, & os, erunt autem cõſequentia & his, tanquam vna quadam natura tali exiſtente. Eadem vero problemata ſunt, hæc quidem eo, q̃ idem medium habent, vt quoniam omnia contra reſiſtentia. horum autẽ quædam genere eadem ſunt, quæcunq; habent differentias eo q̃ aliorum, aut aliter ſunt. vt propter quid reſonat? aut propter
H quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problema ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua vero eo, q̃ medium ſub altero medio eſt, differunt problemata, vt propter qd Nilus decreſcẽte menſe magis fluit? quoniam hibernior decreſcens eſt, & propter quid hibernior decreſcens eſt? q̃m̃ Luna deficit, hæc enim ita ſe habent inter ſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

AD habendum propter quid, oportet deciſiones, diuiſione ſq; eligere, & genus ſubiectũ cõmune oĩum, & qualia inſunt omni generi &c. deinde reliquorum primo qualia inhæreãt, & ſic ſemper proximo &c. declarat̃ q̃m̃ ſic manifeſtum ſit propter quid talia inhæreant his,

quæ

quæ ſunt ſub illo cõmuni, vt patet in terminis B primo, CDE vltimis. & A medio applicatis ad propria animalis, quædam animalia & animal &c.

Regula. Oportet non ſolum in his conſiderare ꝓpter quid, ſed & ſi aliud aliquod accipiat̃ eſſe cõmune, & accipere quibus illud inhęreat, & qualia hæc ſequant̃. declaratur exẽplariter ad cornutum eſſe ſequit̃ habere duos ventres & carere dentibus ſuperioribus. inuenitur autẽ in boue, & hirco, declaratur, qm̃ ſic manifeſtum fit propter quid illis hæc inſunt, puta propter cornua &c.

Regula. Oportet aliquando analogum propter quid eligere. probatur à priori, quoniam quædam ſunt quæ ſequunt̃ analoga, tanc̃ꝫ ſi eorum natura vna, vt ſepion, ſpinam & & os, vnum non ſunt, & ea quædam ſequuntur.

ꝓpoſitio. Eadem problemata ſunt, quæ idem habent medium, vt puta antipariſteſim.

Diuiſio. Horum quædam habẽt idem medium genere, & differunt ſpecie, vt propter quid echon. idolum in ſpeculo, & iris &c. propter repercuſſionẽ diuerſarũ ſpecierum. Qnædam habent medium ſubalternum. vt propter qd nilus magis fluit in fine lunæ, quia vernior eſt finis. propter quid aũt vernior, quia luna deficit &c.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tradere modum inueſtigandi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima, ꝓpter quid vniuocum genus nominatum inueſtigatur. ſecunda vero vniuocum non tñ eſſentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia aũt non ſemper ad vniuocum propter quid recurrendum fore dicet. ſecũdo non eſſe ſemper in diuerſis diuerſum propter quid in quirẽdum, ſed qñc̃ꝫ idem, diuerſimode tñ in diuerſis docet vnica propoſitione & diuerſione &c.

Scotiſta. Ex tertia regula habes ſcotiſta vnde errorem tuũ deprehendas, dum putas ideo oportere ens & alios terminos metaphiſicales eſſe vniuocos, vt poſſint de eis & ex eis demonſtrationes fieri, aliter oĩa in ęquiuoco cõſtitui. Ecce textus Ariſt. expreſſe dicens, ꝓ analoga media ſumenda qñc̃ꝫ ſunt, quæ licet vniuoca non ſint, ſequunt̃ tñ ea, quædam ac ſi eſſent vniuoca, vt patet in ſpina &c.

De tribus quæſtionibus circa propter quid. Cap. 12.

DE cauſa vero & cuius cã dubitaret vtic̃ꝫ aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodũ ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere, ipſius vero deficere, eſt terrã in medio eſſe, ſi enim non eſt, alia quædam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul & cauſatum, vt ſi in medio terra eſt, deficit, aut ſi latifolium eſt, fluũt folia. Si vero ſic, ſimul vtic̃ꝫ eſſent, & monſtrarẽtur per ſeinuicem. ſit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. ſi itac̃ꝫ ipſi B ineſt A, omne enim latifolium fluit folio, ipſi vero C ineſt B, omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C ineſt A, & omnis vitis fluit folio, cauſa vero B medium. ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D quidem latifolium, E vero folio fluere, vitis autem in quo F: ipſi itaque F ineſt E, folio fluit enim omnis vitis, ipſi autem ED, omne enim folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolium: cauſa autẽ eſt folio fluere. Si vero non contingit cauſas eſſe ſibiinuicem, cauſa enim prior eſt

A eo, cuius eſt cauſa, & deficiẽdi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: ꝓ autẽ in medio terra ſit, nõ eſt cauſa ipſum deficere: ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero nõ per cauſam ipſius ꝓ, ꝓ quidem terra quidem in medio eſt, nouit, propter quid autẽ nõ: qm̃ ipſum deficere nõ eſt cauſa, ꝓ ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere, manifeſtum eſt: in ratione nãc̃ꝫ ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum ꝓ per hoc, illud cognoſcitur, ſed nõ hoc per illud. An cõtingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idẽ de pluribus primum prædicari: ſit A ipſi B primo inexiſtẽs, & ipſi C alij primo, & hæc ipſis DE, inerit igitur A ipſis DE, cauſa vero eſt ipſi quidem DB, ipſi vero EC: quare
B cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe, re aũt exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcũc̃ꝫ ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tñ omnis. Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totũ quiddam, & cuius cã vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpẽs ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plãris: quare & mediũ æquale oportet eẽ in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, ſi itac̃ꝫ propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicũc̃ꝫ, ſed arbori, eſt folio fluere. Vtrum aũt contingit non eãdem cauſam eſſe eiuſdem omnibus, ſed
C alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur, & non per ſignum, aut accidens? non poteſt fieri: nanc̃ꝫ ratio extremi medium eſt, ſi vero non ita, contingit. Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſm accidens, non tñ viden tur problemata eſſe. ſi vero non, ſimiliter habebunt medium, ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocum medium eſt: ſi vero vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris, & eadem vtic̃ꝫ, inquantum quidem lineæ, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autẽ ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figu-
D ræ, aliam alij, ęquiuocum enim eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ vero ſm analogiam. eadem & medium habebunt ſm analogiam. Se habet autem ſic, conſequi, cauſa ſibiinuicem, & cuius cauſa, & cui cauſa: ſingulum quidem accipienti, cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor in plus eſt, c̃ꝫ triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunc̃ꝫ enim quatuor rectis ęquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter: eſt autem medium ratio primi extre-

mi: quo circa omnes scientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere simul sequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, sed non oēs, sed æquale est: si igitur acceperis primum mediū, ratio folio fluendi est: erit enim primum quidem in altera mediū, qm̄ talia oīa sunt postea huius medium, qm̄ succus congelatur, aut aliud aliquid tale. qd aūt est folio fluere, cōgelari succū in cōtractu seminis. In figuris vero ita assignabit, q̄rentibus assecutionem causæ & cuius causa. sit A inexistens B omni: B vero vnicuiq; eorū, quæ D, in plus autem: B vtiq; vniuersale esset ijs, quę sunt D, hoc. n. dico vniuersale, quod non cōuertitur: primum vero vniuersale, cum quo vnum quodq; quidem non conuertitur, oīa autem cō uertuntur & non excedunt: ipsis itaq; D causa est ipsius A ipsum B. oportet igitur A in plus q̄ B extēdi: si vero non, quid magis causa erit hoc illius? si itaq; oībus E inest ipsum A, erunt aliqd illa vnum omnia aliud à B: si enim non, qūo erit dicere, q̄ cui inest E, ipsum A omni inest: cui vero A, non omni ipsum E? propter quid enim nō erit aliqua causa, vt insit oībus D? sed nunquid & quæ sunt E, erunt aliquid vnum? Considerare oportet hoc, & sit C: contingit itaq; eiusdem plures causas esse, sed non ijsdem specie. vt q̄ longæua sint, quadrupeda quidem, eo quia nō habent bilem, volatilia vero eo q̄ sicca sunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non statim veniunt, non solum vnum est medium, sed & plura, & causæ plures: vtrum vero causa mediorum, quod ad vniuersale primum, aut quod ad singulare, singularibus? planum itaq; ea esse quæ proxima sunt vnicuiq;, cui sunt causa, primum enim sub vniuersali esse, hæc est causa. vt ipsi D inesse ipsum C: ipsum A inesse, est causa: ipsi igitur D ipsum C, causa ipsius est A, ipsi vero C ipsum B, huic autem idem. De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid vtrunq; est, & quomodo fit, manifestum est: simul vero & de scientia demonstratiua, idem enim est.

Summa huius capituli hæc est.

prima qō. NVnquid cum est causatum, & causa est, vt si folia fluant sit habere lata folia? & si luna deficit, sit interpositio terræ.

conclusio ꝑ parte Causa & causatū simul sunt. probat dupliciter. primo quia si causa assumpta non sequit ad effectū, oportet illius causati esse aliquā aliā causam, siue causa & causatū sint simul, vt eclipsis, & interpositio, siue non, vt lata folia & fluere. Si aūt sic est, simul vtiq; erunt. Secundo, qa demonstrant se inuicem, vt patet in terminis A primo C tertio: & B medio applicatis ad fluxum foliorū vitem, & latum foliū. q̄ causa demonstrat effectū. & in terminis D primo Z tertio: & E medio applicatis, ad latum foliū. vitem, & fluxum folij, q̄ effectus demonstret causam.

Differētia. Demonstrationum dictarum altera est per causam et ꝓpter qd, altera aūt per non causam, & quia. probatur à priori, qm̄ non contingit illa duo media esse ad inuicem causas, qm̄ causa prior est eo cuius est causa, & alterū eorum est alterius causa, qm̄ in diffinitione illius cadit. Declarat exēplariter in eclipsi lunę & interpositione terræ.

Si contingit vnius plures causas esse, ad causam necessario sequit effectus, ex effectu aūt nō concluditur causa certa, sed causa hæc, vel illa &c. Declarat antecedens. Si contingat idē de pluribus primus p̄dicari, vt A de B & C primis subiectis. & D sub B & E sub C liquet liquidē tūc, q̄ B & C sunt duæ causæ quare A insit vltimis, s. D & E.

Si autē semper vniuersale ꝓpositum est, & causa totū quoddam est. & effectus vniuersaliter sumitur. necesse est medium effectum æqualia esse & conuerti. declarat exēplariter in fluxu folij vt effectu, & densitate in arbore. vt causa vniuersali, & tali planta, vt subiecto &c.

Vtrum autem contingat eiusdem effectus non eandem causam in omnibus, sed diuersis esse, aut non.

Quando demonstratur, per se, non contingit eiusdem esse diuersas causas in omnibus. probatur à priori, quoniam ratio vltimi est medium.

Quando demonstratur ſm signum, aut accidens, contingit eiusdem esse diuersas causas &c.

Contingit causam & effectum, in quo ſm accidens cōsiderare, non tamen videntur proposita esse, vel immo videntur problemata esse &c.

Si nihil interuenit per accidēs, similiter se habebit medium cum eo cuius est mediū, ita q̄ æquiuoci æquiuocū, et generici genericum, & analogi analogum medium erit. Declarat exēplariter, et primo quo ad generica, ī cōmutata ꝓportiōe & lineis & numeris &c. secūdo quo ad æquoca in similitudine inter figuras iter se, & colores inter se.

Causa, & effectus, & subiectū ita se habēt ſm cōsequētiam, q̄ particulariter acceptis subiecto & causa in plus est effectus q̄ subiectum & causa &c. vl'r autē sumptis, oīa æqualia sunt. Declarat primo in habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis, vt effectu: & triangulo & quadrangulo, vt particularibus subiectis & oībus talibus vl'i subiecto & medio seu causa vniuersali: & quo ad causam, ꝓbatur, qm̄ medium est ratio primi termini, ex quo oēs scientiæ sunt per diffinitiones &c. declaratur iterum in naturalibus in fluxu folij, vt effectu: ficu. & vitę, vt particularibus subiectis oībus talibus, vt vl'i subiecto & ratione primi termini, vt vniuersali medio, per quod inest oībus, puta seminis succi densatione in cōtactu &c. tertio declaratur primum ordinando formā syllogisticam assumpto effectu cōmuni, & causis specialibus, & subiectis particularibus illum effectum particularibus diuersis inter se, ꝓpter illas speciales causas, in terminis generalibus A effectu: B causa speciali, & D subiecto particulari, et ex alia parte C altera causa speciali. & E subiecto altero particulari applicatis ac natnralia. s. longam vitam respectu modicę choleræ & quadrupedum. ex alia parte respectu siccitatis, & volatilium.

Contingit igitur plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie.

Si non statim in atomum venitur, sed plura media & causæ occurrunt eiusdem, qualis est causa mediorū proxima vniuersali, aut proxima singulari.

Magis proxima vnicuiq; causa sumenda est. probat à priori, qm̄ hæc est primo causa, q̄ illud sit sub vl'i &c. declaratur in terminis A primo B secundo C tertio D quarto. inchoando enim ab vltimo &c. & gradatim ascendēdo, semper causa proxima præinuenitur vsq; ad atomū, seu immediatum &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS terminare tractatum de ipso propter quid, Tria facit ſm tres quæstiones, quas mouet & determinat. sed qm̄ prima & secunda se intersecant, attendendum est, q̄ sic procedit, mota prima quæstione, duas rationes adducit ad partem affirmatiuam, & differentiā subdit inter assumptos processus in secunda. ratione, vel in idem redit, inter consequētias determinatas. Deinde sub disiunctione duabus conclusionibus rñdendo qōni motæ eius categoricam solutionem ex alia qōne dependere

dere ex ipsis conclusionibus ostendit. Sicq; ad secūdam quæstionem ꝓperat, & motæ statim duabus conclusionibus respondet, subdens declarationes earum p̄posteroordine. & sic reuertitur ad primam quæstionem. & vnica illi conclusione, plures partes habente satisfacit, multipliciter declarando eam &c. Et tandem tertiam cōclusionem correlarie deductam rñsioni ad secundā qōnem addit &c. postremo tertiam mouet qōnem, & illi statim satisfacit vnica conclusione &c. & epilogat &c.

CIRCA primam rationem aduerte, ꝙ textus sententiam, quā in summa posuimus, expresse habet & valde conformis est titulo quæstionis: ꝓpter quod alietas forte translationis causa fuit ꝙ expositoribus conformis nō sit. Differt siquidem ratio posita ab interpretatione aliorum in hoc, ꝙ nos assumpsimus consequētiam primam absq; ꝓbatione, eo ꝙ verba illa, s. causa & causatum sint simul vt ad explanandum cōsequentiam ꝙ vl'r sermo sit inducunt, ab alijs aūt ad ꝓbandum consequentiam inducuntur. Consentaneam aūt nostram interpretationem B q̄stioni esse duximus. Tum quia textus noster & Boetij expresse ita habet, siue causa sit simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, folia fluunt. ex q̄bus verbis patet, ꝙ dicit, siue causa & causatum simul sint, vt interpositio & defectus, siue nō, vt latum folium, & fluxus. Tum qm̄ sic intellecta vt exposuimus nos, titulus quæstionis ab ipsomet Aristotele explanatus inuenitur. & dubiū quod posteriores inuasit: an. s. cum hic quærit, si est causatum, sit causa. intelligatur de simultate tēporis, an de simultate consecutionis ab ipso Aristotele solutū accipitur in illis verbis. Perspicuum siquidem fit, ꝙ de simultate cōsecutionis quęstio est ex eo quod dicit, ꝙ siue causa & causatum simul sint vt interpositio &c. siue non, vt latum folium &c. consistit igitur vis primæ rōnis in hoc ꝙ si ad B effectum nō sequitur A causa, siue simul tēpore siue prius, oportet ipsius B alterā esse causam q̄ A. & hæc cōsequentia est manifesta ex eo ꝙ nullus effectus est, ad quē non sequat causa aliqua &c. C & si sic est. s. ꝙ sit altera causa, erunt vtiq; simul effectus & causa, licet non recte sequat, erunt vtiq; simul effectus & causa hæc. nec inconuenit nihil plus concludi ꝑ hanc rationem, qm̄ inuestigando ꝓceditur paulatim ad veritatem à cōmunioribus &c. ad specialia. quo sequens rō ducit &c. vel. Si autem sic est. s. ꝙ illa assumpta est vera, seu sola causa simul vtiq; erūt effectus, & causa hæc. Nec putet aliquis hæc dicta esse vt non imitetur. s. Tho. expositionem. sed qm̄ textum eius non habeo, & nostrum in hac parte forte meliorem saluare volumus, ab ipsius sententia non discrepantes, qm̄ talem esse quæstionis titulum, ipse expresse dicit, explicans quod Aristoteles tacuit. s. ꝙ de mutua consecutione quæstio agitur, an. s. ad effectum causa, & econuerso sequatur &c.

CIRCA rñsiuas conclusiones aduertenda sunt tria. Primum est ꝙ Aristoteles ſm veritatem disiunctiue eas format vt patet per p̄positam cuilibet earum notam disiunctionis aut: sed qm̄ veritas illius disiunctiuę vsq; ad D sequentē qōnem pendet, & ab Aristotele prima pars exquadam cōditionali declaratur, & ſm veritatem conditionalibus quas nos formauimus ęquiualet: ideo ad faciliorem perceptionem cōditionales fecimus. nec propter hoc. s. Tho. aduersamur dicenti Aristotelē determinare qōnem his conclusionibus. Ipse. n. ideo hoc dixit, qm̄ vt ex dicendis patebit, vtraq; disiunctiuę pars vera est, & ipsa decisio est qōnis. nos aūt decisam qōnem non esse dicimus, qm̄ veritas disiunctiuæ ex sequēti dependet quæstione &c. Secundum est, ꝙ conditionalis illa. s. si contingit idem de pluribus primis p̄dicari, assumpta ad declarationem primæ cōclusionis pōt dupliciter intelligi. Vno modo de p̄dicatione per se in secundo modo ꝓseitatis, & sic illius categorica est impossibilis, qm̄ quælibet passio habet vnum tm̄ primo subiectum quod ponitur in eius diffinitiōe, cōditionalis tñ ipsa est vera, vt patet.

A Alio modo intelligi pōt de p̄dicatiōe essentiali in primo modo, & sic non solum conditionalis, sed categorica illa vera est, aīal. n. & similiter omne genus, de pluribus p̄dicatur ímediate &c. Multū aūt interest quo istorū modorum accpiātur verba Arist. qm̄, vt ex sequētibus appareret, ipse intendit per primam conclusionem ꝑuenire ad hanc decisionem, ꝙ quia cōtingit vnius effectus esse plures causas partiales, seu speciales, ideo cum de illis sermo est, dicit ꝙ ad causam sequit effectus & ad effectum non sequit causa determinata &c. huic aūt intentioni prima expositio exemplariter deseruit, & nō assertiue, qm̄ falsum assumit &c. secunda vero expositio assertiue opitulatur, qm̄ inter media genera seu differentiæ sunt causæ seu rationes, ꝙ superius inferioribus insit, & quodlibet eorū infert ipsum genus, ad ipsum aūt nullum eorū determinate sequitur, sed interminate hoc vel illud &c.

Tertium aduertendum est, ꝙ vt mēbra istius disiunctiuę seu conditionalis rñsionis, ex opposito distincta, & euacuantia quæsitum accipiamus ly vl'e, ꝓpositum in secunda conclusione positū pro conclusione seu ꝓblemate quæsito exponi pōt, & non de quacunq; vl'itate, sed ea, ſm quam demonstratio vniuersalis differt à particulari (vt in primo libro dictum est) ita ꝙ mēbra diuisiōis sunt c. 31. circa ꝙ quæsita aut sunt particularia, aut vniuersalia, & sub t. c. 29. alijs verbis, aut habēt plures causas, aut vnam. & sic exponendo totum residuū conclusionis declaratio & dearticulatio est antedicti. Potest quoq; exponi pro subiecto ipsius quæsiti & vniuersalitate eadē, & sic non expositiue reliqua addita sunt, sed vt oīa enumerarentur, subiectum. s. causa, & effectus, quę ad demonstrationem concurrunt, & vniuersalia, ꝓponerētur, habēturq; nihilominus mēbra diffinitionis opposita, vt prius &c.

Quando demonstratur accidens, eiusdem plures esse causas contingit.

CIrca secundæ quæstionis titulum dubitat. quid intelligat Aristoteles nomine causæ: an. s. causam in essendo, an cōmuniter causam siue in essendo, siue in inferendo. Est aūt ratio dubitandi hincinde ex multis. Considerantibus. n. diuisionē factam in textu rñdendo huic quæstioni, apparet causam cōmuniter sumi, quia distinguit in causa in per se, & ſm signum seu accidens. constat aūt ꝙ signum causa non est nisi illatiua. Amplius dum in textu ordinatur in figuris consecutio causæ & effectus expresse dicit, ꝙ si mediū & primum essent conuertibilia, nō esset maior ratio quare medium esset causa primi magis q̄ econuerso: ex quo euidēter apparet, ꝙ de causa illatiua sermo est, de tali nanq; verificat, ꝙ duorū cōuertibilium, neutrum magis altero causa est, & de causa in essendo falsum est, qm̄ subiectum est causa suæ passionis, & non econuerso &c. Amplius de causa in essendo (in primo li) dictum est, ꝙ augentur demonstrationes non per media: vt quid ergo iterum de hoc dubitandum est? Intuentibus autē tractatus rōnem, ꝙ de causa in essendo sermo tm̄ sit videtur: tum qm̄ intentio prę sentis negociꝫ est de ipso, ꝓpter quid, & in litera expresse excluditur ab ordine demonstrationum propter quid demonstratio ab effectu ēt conuertibili, vt patet. Tum qm̄ hæc quæstio ad perfectionē primæ quæstiōis introducta est, vt expresse ex textus serie liquet, adeo vt negare hoc sit proteruire. cōstat aūt ꝙ prima quæstio de causa in essendo loquebatur, & non cōmuniter. Tum qm̄ in toto processu huius capituli & dubitando, & rñdendo, & exempla ponēdo, de cā in essendo sermo est. Tum qm̄ quęstio de causa illatiua nō est posterioristica, sed prioristica vbi & determinata est quæstio illa determinando conuersionem conclusionis ad præmissas. & Aristoteles expresse superius confessus est se circularem syllogismum determinasse in anterioribus. i. libro priorum, vt dicit idem Albertus &c. Ad hoc dubium dicitur ꝙ quæstio est de causa in essendo, nec oportet aliter probare, q̄ per rationes vltimo adductas. sunt. n. efficaces & rationibus

alterius

alterius partis facile est respondere. Ad primam nāq; dicitur q; per ly signum aut accidens, non intellexit effectum, sed causam specialem, vt nunc dicetur. Ad secū dam dicitur, q; verum est illa verba oportere intelligi de causa in inferendo, sed non tm̄. arguit. n. ibi à posteriori, vt ibi declarabit. Ad tertiam dicit q; in primo libro determinatū est q; vnius vna est causa potissima, & non simplr q; vnius vna sit causa in essendo. agebat. n. tūc de demonstratione fm eius summū &c. Nunc, ppter qd declarat cōiter & in demonstratiōe vli, & particulari &c.

CIRCA eiusdem quæstionis titulū, aduertēdum est, q; adhuc pōt accipi fm duos sensus. Primus sensus est, vt inquirat hoc in loco, de causæ vnitate & pluralitate simplr respectu eiusdem effectus, ppter demonstrationē tamen &c. ita q; quæstio sit an contingat eiusdē effectus esse causas plures, an vnam tm̄. & hic sensus est alienus à pīenti intentione, licet à cursim studentibus approbet, ppter abbreuiata verba Aristotelis in rnsione, & exposi torum vnitatem & pluralitatem causarum hic sonantia. Alius sensus est, vt inquirat de vnius & eiusdē effectus causæ vnitate & pluralitate non simplr, sed in oībus, in qbus inuenit ille effectus, ita q; non est quæstio, an vnius effectus sint plures causæ, vel vna tm̄, sed an vnus & idē effectus in oībus, in quibus inuenitur causetur ab eadem causa, siue vna, siue plures causæ ad eundem effectū concurrant, an non ab eadem, sed diuersis. & est sermo non de identitate & diuersitate numerali, sed formali &c. Quanta vero sit inter hos sensus differētia, exemplariter manifestatur. Iuxta primum esset quæstio, an vnius effectus, puta domus, sint causę plures, an vna tm̄ &c. & tali quæstioni diceret q; eiusdem effectus sunt plures causæ per se in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta fm vero sensum est q̄stio, an talis effectus vnus, puta domus, vbicūq; inuenitur, proueniat ab eisdem causis, an à diuersis. puta an domus vbiq; habeat, p causa materiali lapides cementum &c. pro formali quadraturam, pro efficiente artem, pro finali habitationem, an non, sed alicubi domus habeat aliud efficiens, puta naturam, vel aliam materiā, puta ferrum &c. Et similiter in simplicibus, an habere tres angulos æquales &c. cōueniat oībus per vnammet causam, an diuersis per diuersas &c. Et hic sensus est intentus ab Aristotele, qui breuiter ex multis declarat, ne alicui videatur nouus, & insipienter veritatē refutet. primo hoc patet ex verbis Aristotelis in titulo quæstionis. ait. n. vtrum autem contingat non eandē causam eiusdem in oībus, sed alteram, aut non: vbi ex ly in oībus, & ly eandem, & ly alterā, liquet quod dicimus, vt cuilibet exercitato facile est deducere.

Secundo ex eo q; fm hunc sensum intenta veritas de consecutione causæ & effectus inter se habet, & totus, p cessus Aristotelis clarus valde est. Iuxta primum autē, processus insufficiens & scrupulosus inuenitur, & extor quenda veritas magis q; elicienda ex eo esset. Tertio qm̄ expresse Aristoteles in tertia cōclusione determinat concludēdo ex antedictis ad hanc q̄stionē, q; licet vnius effectus contingat esse plures causas, non tm̄ hoc contingit si effectus ille est vnus fm speciem. quæ cōclusio esset manifeste falsa, si de vnitate & pluralitate causarū absolute loqueret, qm̄ specierum naturaliū sunt multæ causæ per se, & est manifeste vera loquendo de vnitate & pluralitate in oībus: qm̄ sicut effectus est indiuisibilis fm speciem, ita & causæ atomę sunt, & cōsequēter in omnibus eędem &c. Est aūt valde notādus sensus iste, & prę oculis semper habendus in hoc capitulo, qm̄ oportet omnia intelligere conformiter ad quę situm. Et apparebunt impertinentes quæstiones de vnitate & pluralitate causæ hic agitatæ &c.

De varijs demonstrationū generibus per causas, pcedētibus

CIrca conclusiones rnuas huic quæstioni, notanda sunt quatuor. Primum est q; Aristoteles non distinxit causam in per se, & per accidēs &c. sed diuisit demonstrationem, in demōstrationem per se, & demonstrationem fm signum, aut accidens. vt patet in litera. quid aūt intelligat per talis diuisionis mēbra ipsemet declarat in sequentibus duabus ppositionibus. Demonstratio nem per se vocat, qñ, pprium de suo adęquato subiecto, per propriam causam demonstratur & merito, qm̄ tunc saluantur in demonstratione oēs modi prædicationis p se perfectę. Demonstrationē vero fm accidens vocat qñ aliquid prædictorū triū deficit, vt si causa inadęquata, vel subiectum inadæquatum, vel passio inadęquata sumatur. hoc. n. intēdit in illis verbis. contingit causam, & cuius est causa, & in quo fm accidens cōsiderare. Vocatur aūt merito demonstratio fm accidens talis demonstratio, eo q; est fm aliud & non per se in primo gradu p seitatum, quotiescunq;. n. subiectum inadęquatum sumitur perfectas secundi modi non nisi per aliud saluatur. & similiter de passiōe & causa inadęquatis dicendū est, vt ex dictis in primo libro & exēplis hic positis ab Aristo- T.c.4.
tele &c. s. Tho. patet. vocatur quoq; prædicta demonstratio fm signum, non, ppterea q; per effectum demonstret causam, qm̄ vt dictum est, præsens sermo est de causa in essendo, sed quia inadęquatiōe supradicta interueniēte, non cōplete cognoscit passio in, pprio subiecto, quod demonstratio quærit, sed signum eius habet. sciendo. n. vo latilia longę vitæ esse signum ducens ad notitiā ampliorem diuturnæ vitæ accipimus: siue, ppria causa assumat pro medio, qm̄, pprium subiectū ex tali processu non scitur, sed signum eius, inferius. s. &c. siue per specialē causam sciatur, qm̄ tunc non per causam, ppriam, sed per signum causæ, ppriæ scit passio &c. Eadem ergo demonstratio vocat fm signum, aut accidens diuersis rōnibus. & sic diuisio Aristotelis bimēbris fm rem est. trimēbris aūt attētis diuersis rōnibus vnius mēbri &c. nec demonstrationem ex his quæ sunt per accidens posuit, nec nouam diuisionē demonstrationis induxit, ac si insufficien- prīo libri
ter in primo libro demonstratio diuisa fuisset. patet. n. T.c.38.
ex dictis q; diuisio ista reducit ad illam qua distincta est demonstratio in vlem & particularē. Secundum notandū est, q; licet quæstio sit de causa & causato, demonstrationem tm̄ distinguere placuit Aristoteli, eo quia nō agitur de causa nisi in ordine ad demonstrationē, ita nihilominus demonstrationē diuisit, vt causæ diuisionem īmisceret. Accipitur siquidē hinc, q; causa in essendo est duplex, quædam adęquata effectui, & quædam excessa ab effectu, quæ vocat causa specialis, & partialis, non eo modo quo quilibet trahentiū nauem est causa partialis, per modū partis integralis, qm̄ talis causa partialis non infert effectum, quia non est causa sufficiens: sed potius per modum partis subiectiuæ, quæ sufficiens est ad illationem sui totius &c. tales. n. de quibus loquimur, causę speciales sufficienter singulę causant & inferunt effectū, sed nulla earum est vlis seu adæquata causa illius, vt in exemplis textus, in mathematicis & naturalibus patet. Sunt aūt hæ causæ signa non effectuū, sed, ppriarum causarum. & causæ fm accidens, quia causæ sunt fm aliud, fm, ppriam. s. & adęquatam causam, ad quam reducunt.

Tertium notandū ad claritatem doctrinæ, est sensus ipsarū conclusionum. potest. n. sensus earum distingui sicut & quæstionis sensus distinctus est. vt iuxta primū sit sensus q; qñ aliquid demonstrat per se. i. per adęquatā causam &c. vnicum est mediū, et q; vnius effectus vnica est causa per se. i. adęquata &c. inadęquatę vero plures. & hic sensus licet in se aliquo modo verificari possit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrendo ad īmediationem & perfectionem seu complementum causarū, alienus tm̄ est ab Aristotelis intentione, vt ex titulo patet, qm̄ nihil refert in hac quæstione, an vnius effectus sint plures causæ vel vna tm̄. Iuxta fm aūt sit sensus q; qñ aliquid demonstratur per se, modo exposito eiusdem effectus in oībus eadem est causa, & nō est in istis causa illius effectus altera à causa illius effectus in alijs. Quādo vero demonstratur

ſtratur ſm accidens modo expoſito eiuſdem effectus in oĩbus plures ſunt cauſæ & non vna & eadem. & hic ſenſus directe quæſtioni & eius fini ſatisfacit, qm̃ ex hoc habemus ꝙ duplex eſt cauſa (vt diximus). ſ. per ſe. i. adęquata, & ſm accidẽs. i. ſpecialis. & ſi de illa loquamur, vnius effectus in oĩbus eadẽ eſt cauſa, ſiue vna, ſiue plures ſint illæ cauſę. ſi aũt de cauſa ſpeciali ſermo ſit, non eſt eadem in omnibus, ſed plures in diuerſis vt exẽpla dicta manifeſtant &c. Quartum aũt notandum eſt, ꝓbatio primæ cõcluſionis. ſ. ratio enim vltimi eſt mediũ, nomine ſiquidem vltimi accipi põt ipſa paſſio, quæ ſuperius & inferius vocaĩ primum diuerſis rationibus, vltimũ quidem dici põt, quia in eſſendo vltimũ eſt, qm̃ effectus eſt ſubiecti et medij. Primum aũt dicitur, qm̃ primũ locum tenet in demonſtratione, qm̃ maior extremitas eſt, & ſm hoc, qm̃ ratio vltimi. i. paſſionis dicens ipſius, ꝓpter quid eſt, medium propriũ includitur ꝙ eiuſdem eadem eſt in oĩbus cauſa, qm̃ talis paſſionis ratio vnica eſt. i. non diuerſificatur in diuerſis, qm̃ diffinitio cuiuſꝙ vnius rei, ſiue genericam, ſiue ſpecificam, ſiue analogam habeat vnitatem, illam retinet in quibuſcũꝙ inueniaĩ. Poteſt quoꝙ vltimi nomine ſubiectũ ipſum accipi quod quia minor extremitas eſt, vltimũ vocatur in demonſtrationis ordine, reſpectu primi & medij. & ſm hoc ꝙa ratio vltimi i. ſubiecti eſt proprium mediũ ad quod oportet tandem reſoluendo venire, & à quo oportet cõponendo inchoare, ideo vnius effectus in oĩbus vna cauſa concludiĩ, qm̃ rationem eiuſdẽ ſubiecti primi & proprij, in oĩbus eius paſſio inueniĩ. Vtrũꝙ aũt horum intelligi abſꝙ diſſonãtia poteſt, qm̃ propoſitio declaratiua huius primæ concluſionis, vtrũꝙ cõprehendit, dicens idẽtitatem effectus & cauſæ per ſe ſemper, ꝓportionaliter ſe comitari &c. ita ꝙ ſi effectus in oĩbus eſt vnus ſpecie, cauſa per ſe nõ quę ratur eadem genere, ſed ſpecie: ſi effectus eſt vnus genere, cauſa per ſe erit vna in oĩbus generice: & ſi effectus eſt vnus analogia, cauſa inquiraĩ vna in omnibus analogice &c. hæc ſiqdem, & de diffinitione, ꝓpter qd paſſionis, & de diffinitione ſubiecti veritatem habent &c.

Vera ſubiecti & cauſæ formalis conſecutio.

CIRCA concluſionem rũſiuam primæ quæſtioni, aduertenda ſunt duo. Primũ eſt, ꝙ cõcluſio illa tam ex verbis textus q̃ ex ſenſu habeĩ, oportet ſiqdem vt verbaliter ex textu habeaĩ ſic gloſare (accipienti vnũquodꝙ). i. ſubiectũ particulariter (& cauſa) ſupple, ꝓpria particulari ſubiecto accepta cuius eſt cauſa. i. effectus in plus eſt. ſ. illis: vel ſic, cã & cuius eſt cã. i. ſubiecto ſm vnũquodꝙ. i. particulariter acceptis in plus eſt ſupple effectus &c. Poteſt aũt dici ſubiectũ cuius eſt cauſa, eo ꝙ eius etiam eſt cauſa vt in quo ſuſtentaĩ, vel ſaltem vt in quo cauſat ſuũ effectũ. & forte vitio ſcriptorum, aut translationis hoc accidit &c. ſenſum. n. concluſionis exempla ſubdita clare oſtendũt, &. s. Tho. accepit. Poſſet aliter formari concluſio, vt Albertus dicit. & nihilominus eadem ſentẽtia rediret, & textus integer ſaluareĩ. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ qñ aliquis effectus, puta diuturna vita, habet vnam cauſam adęquatã, puta tardã paſſibilitatem, & diuerſas in diuerſis inadæquatas, puta in quadrupedibus cholerã, & volatilibus ſiccitatem, dupliciter poteſt fieri demonſtratio talis effectus de ſubiecto particulari. Vno modo per cauſam adęquatam. Alio modo per cauſam ſpecialem tenentem ex ſe partem illius particularis ſubiecti. Et ſecundum hunc duplicem modum demonſtrandi dupliciter formari poteſt præſens concluſio. Vno quidem modo, ſicut formata eſt, & tunc accipitur tam ſubiectũ, q̃ cauſa particulariter, & vt dictũ eſt verba textus noſtri aliqualiter diſſona ſunt. Alio modo formaĩ ſic. Cauſa effectus & ſubiectũ ita ſe habent ſm conſequentiã, ꝙ vnumquodꝙ accipienti. i. ſubiecto particulariter accepto, tam effectus q̃ cauſa in plus eſt &c. & tũc accipitur cauſa adæquata, & hoc magis cõſonat verbis textus, nec exempla ab hoc aliena ſunt ſenſu, ſed vt

A clare liquet primũ exemplum fauet huic. Secundum vero cũ ordinatione in figuris fauet primo ſenſui. Amplectere igiĩ vtrũꝙ, & faciliorem habebis ad alia progreſſum, & ſiue iſte, ſiue ille, ſiue vterꝙ accipiaĩ ſenſus, conſecutionem inuentam, inter cauſam effectũ & ſubiectũ habemus, ꝙ ꝙa ex eo quod eſt in plus non ſeq̃tur quod eſt in minus, ſed econuerſo cõſecutio conuertibilis erit ſi tria illa vĩr ſumanĩ, & ex illa parte deficiet, ex qua aliq̃d vniuerſalius ſumeĩ, ſiue illud ſit cauſa cũ paſſione ſiue paſſio ſola, qm̃ tunc particulare ſequetur vniuerſalius & non econuerſo. Et ſic patet quid dictũ ſit ad primã quæſtionem. ſ. ꝙ cũ cauſatũ eſt, cauſa eſt, & econuerſo. ſi ſermo ſit de cauſa per ſe (modo expoſito) qm̃ hanc in oĩbus in ꝙbus inueniĩ effectus ille eſſe oportet, qm̃ eadem eſt in oĩbus. & hoc eſt ſumere cauſam & effectũ vniuerſaliter &c. Si aũt ſit ſermo de cauſa ſm accidens, cum cauſa eſt, cauſatũ eſt. ſed non econuerſo, cũ cauſatum eſt, talis cauſa eſt, ſed hęc vel illa. qm̃ cauſa ſm accidens non eadẽ
B ſed altera in diuerſis eſt, & hoc eſt ſumere effectũ vniuerſalem, & cauſam particularem &c. Secũdum notandum eſt, ꝙ ꝙa Ariſtoteles probãs A ideſt effectũ in plus extendi q̃ B cauſam ſpecialem illius ex eo probat, ꝙa ſi non eſt in plus non magis B erit cauſa ipſius A q̃ ecõuerſo, & exponitur de cauſa in inferendo, qm̃ ſi conuertibi- in hoc ca-
lia eſſent, neutrũ alterum magis infert. ex hoc ſupius ar- pitulo.
guebatur, ꝙ de cauſa in iferendo ſermo eſſet. Sed hoc nõ moueat, qm̃ tripliciter reſponderi poteſt. Primo ꝙ ſubtiliter Ariſtoteles à poſteriori declarauit cauſam ſpecialẽ in eſſendo in minus extendi q̃ ſuus effectus extendatur, ita ꝙ ſermo eſt ſemper de cauſa in eſſendo &c. proceſſit enim ſic, B eſt cauſa propria ꝙ A effectus cõmunis, ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus q̃ B. probatur a deſtructione conſequentis, qm̃ ſi A non eſſet in plus q̃ B ſed cõuerteretur, non magis B eſſet cauſa propria ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto q̃ econuerſo A eſſet cauſa ꝙ B ſit in D particulari ſubiecto, quod eſt cõtra hypotheſim. te-
C net conſequentia iſta vltima, qm̃ duorũ conuertibiliũ neutrũ eſt magis propinquũ particulari ſubiecto &c. & conſequenter neutrũ eſt magis altero cauſa propria, ꝙ alterũ particulari ſubiecto inſit, & ſic ex hoc concluditur cauſam propriam ſubiecto particulari ꝙ inſit ſibi effectus vniuerſalis, eſſe in minus in ipſo effectu, & cõſequẽter ex hoc non habetur, ꝙ ſermo ſit de cauſa in inferẽdo.

Secũdo dici poteſt, ꝙ non incõuenit, ꝙ ſermo vltimus ſit de cauſa in inferendo, qm̃ cauſis ſpecialibus de ꝙbus eſt ſermo iſta duo conuertibiliter inſunt. ſ. ꝙ ſint cauſæ inconuertibiles in eſſendo. & ſimiliter ꝙ ſint inconuertibiles in inferendo. & propterea à poſteriori declaratum eſt prius tali ſenſu, B eſt cauſa, ꝓpria in eſſendo ꝙ A ſit in D particulari ſubiecto. ergo A eſt in plus q̃ B. tenet conſequentia, ꝙa niſi eſſet in plus, non magis B eſſet cauſa inferens A q̃ econuerſo. ex hoc aũt interius ſpeculãdo cauſæ
D proprię illius effectus in particulari ſubiecto proprietates cognoſcuntur. & non excluduntur. Tertio poteſt dici ꝙ non inconuenit ꝙ tota iſta ratio loquatur de cauſa in inferendo, & ſit à poſteriori, qm̃ de ordine ſyllogiſtico cauſarũ ſpecialiũ & effectus cõmunis agitur hic. Et propterea alienũ non eſt ſi ex proprietatibus logicis eorũ hic arguatur, phyſicas proprietates præ ſe ferẽtibus. Ex hoc aũt non habetur ꝙ de cauſa in inferendo qę̃ſtio ſit, ſed ꝙ ex natura illationis cauſas in eſſendo declarauerit ſpeciales &c. Vltimę reſponſiones antiquis expoſitoribus conformiores ſunt, prima autem Ariſtotelis profunditati atteſtatur.

CIRCA vltimam quæſtionem breuiter notandũ eſt Annot.
ꝙ vt dictũ nunc fuit, qñ cõmunis paſſionis propter qd quæritur & illud non habetur adhuc, quod in omnibus cauſa illius eſt, quod atomũ dicitur, Tum quia vnum & idem eſt in omnibus vt dictũ eſt, Tum quia irreſolubile eſt in ſuperius propter qd. Sed habentur plura & particularia ſubiecta, & ſunt plures partiales cauſæ illius, tũc

dubitatio

dubitatio est, qualis est causa mediorum. Quod potest dupliciter intelligi. Vno modo ſm ordinem inueſtigandi, vt ſit ſenſus qualis causa de numero mediorū (quælibet enim huiuſmodi eſt medium ſufficiens) præinquirēda eſt, proxima vniuerſali, aut proxima ſingulari. Alio modo ſm ordinē cauſalitatis ipſarum (vt ſit ſenſus) qualis cauſa eſt vere cauſa, ꝙ illa paſſio ſit in intermedijs. i. ſubiectis particularibus quæ media ſunt inter ſingularia infima & vniuerſale ſummum. Et rñſio eſt vtriꝙ ſenſui deſeruiens, ꝙ cauſa proxima vnicuiꝙ. i. particulari, & p̄ accipienda eſt & magis propria cauſa eſt, ꝙ illa paſſio ſit in particulari ſubiecto licet non abſolute. Cauſa ſiquidē magis remota à particularibus. quæ, pxima eſt vniuerſali effectui, vere propria & prima cauſa eſt abſolute illius paſſionis &c. huius aūt rñſionis iuxta primum ſenſum ratio ſuperius habita eſt. qm̄. ſ. ex particularibus facilior eſt via &c. & in textu dat alia quæ ēt deſeruit huic rñſioni iuxta ſenſum ſm. qm̄. ſ. proximum particulari eſt propria cauſa pariculari ꝙ participet vl'em effectū; &c. vt ſatis patet in terminis &c.

De cognitione principiorū demonſtrabiliū. Cap. 13.

DE principijs vero & qūo fiunt nota, & qs cognoſcens habitus, hinc eſt planum addubitantibus primū: ꝙ quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationē non cognoſcēti prima principia immediata, dictum eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadē ſit, aut non eadē, dubitare poſſet aliquis: & vtrum ſcientia vtriuſꝙ, aut non, aut huius quidē ſcientia, illius vero alterum quid genus, & vtrū non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut inexiſtentes latuere. Si itaq; habemus ipſos, abſurdū eſt: contingit. n. certiores habētes cognitiones demonſtratione latere: ſi vero accipimus, non habentes prius, qūo vtiq; cognoſceremus, & diſceremus ex non præexiſtente cognitione: impoſſibile nanq;, quemadmodum & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igit̄, qm̄ neꝙ habere poſſibile eſt, neꝙ ignorantibus, & nullum habentibus habitum innaſci. Neceſſe igitur habere quidem aliquā potentiā, non talem aūt habere, quæ eſt his honorabilior ſm certitudinem. Apparet aūt hoc vtiq; oībus inexiſtens aīalibus: habent enim congenitā potentiā iudicatiuam, quā vocant ſenſum: inexiſtēte autem ſenſu, in alijs quidē aīalium fit permanſio ſenſati, in alijs vero non fit, in quotcūꝙ igitur nō fit, aut oīno, aut circa quæ non fit, nō eſt his cognitio extra ipſum ſentire, in quibus vero ineſt ſentientibus, habere vnū quiddam in aīa, cū multa talia fiant, iam differētia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero non. Ex ſenſu quidē igitur fit memoria, quēadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerunqꝙ eiuſdem fit, experientia. multæ nāq; memoriæ numero experientia vna eſt, experiētia aūt aut ex omni quieſcēte vniuerſali in aīa, aut vno præter multa, quod vtiq; in oībus vnū ſit illis idem, eſt artis principium & ſcientiæ: ſi circa generationem quidem, artis, ſi vero circa ens, ſcientiæ. Neque itaq; inſunt determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, quouſq; ad principiū venit, aīa vero eſt talis, vt poſſit pati hoc. Quod aūt dictum quidē fuit pridem, non manifeſte vero dictum fuit, rurſus dicamus. Cum enim ſteterit indifferentium vnū, primum quidem in aīa vniuerſale eſt, ſentitur etenim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hois, ſed nō Callię hois. Rurſus in his ſtatur, quouſq; ad impartibilia ſteterint & vniuerſalia, vt tale hoc aīal, quouſq; aīal, & in hoc conſimiliter: planum itaq;, ꝙ nobis prima inductione cognoſcere neceſſariū eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit. Qm̄ vero habituū, qui circa diſcurſum ſunt, qbus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt, alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio & ratiocinatio, vera aūt ſemper ſunt, ſcientia et intellectus, & nullum ſcientia genus aliud certius eſt, quā intellectus, principia vero demonſtrationū notiora ſunt, ſcientia aūt omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſciētia vtiq; non erit: qm̄ vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, ꝙ̄ intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum, & ex his conſiderantibus, & qm̄ demonſtrationis principium non eſt demonſtratio: quare neq; ſcientiæ eſt ſcientia: ſi igitur nullum aliud præter ſcientiam genus habemus verū, intellectus vtiq; erit ſcientiæ principium, & principium q̄dem principij vtiq; erit: ſi autem omnis, conſimiliter ſe habet ad omnem rem.

Summa huius capituli hæc eſt.

PRincipia qūo cognoſcantur & quo habitu dicēdum eſt. probatur à priori. qm̄ non contingit ſcire per demonſtrationē non cognoſcentē īmediata principia &c. Prin. ab.

Vtrum immediatorum principiorum eadem ſit cognitio, aut non eadem. Qū prin.

Vtrum vtriuſꝙ ſcientia ſit, aut non, aut huius quidē ſcientia, illius autem alterum cognitionis genus. Qū ſcia.

Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi ſint & lateant &c. Qū habi.

Habitus principiorum non eſt inditus. probatur, quoniam inconueniens eſt certiſſimas cognitiones latere demonſtrantem. ptra ſtim dam pte. ptra dam pte. clu. ptra pte parti. concl. rñſio ad tiq; pte.

Habitus principiorum non eſt de nouo acquiſitus. probatur, quia impoſſibile eſt diſcere niſi ex præexiſtenti cognitione &c.

Habitus principiorum neq; determinati, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed quadam potētia ignobiliore ſm certitudinem, id eſt à ſenſu &c. Declaratur, qm̄ principium artis & ſcientiæ, fit ex omni vniuerſali quieſcente in anima vno præter multa, & vno in oībus, & experimento, experimentū aūt fit ex multis memorijs, qm̄ multæ memoriæ experimētum eſt vnum numero. Memoriæ aūt ex ſenſu. Declaratur proceſſus iſte quadrupliciter præmiſſis duabus diuiſionibus. Prima diuiſio eſt, animalium quædam habent memoriā, ſeu retinent ſpeciem ſenſibilem, quædam non. Secunda eſt, animalium habentium memoriam quædam habent rationem, quædam non. Secundo ſubiuncto exemplo reparationis pugnæ.

gnæ. Tertio, quoniam ſtante vno indifferenti vniuerſale primum eſt in anima, ſenſus autem vniuerſalis eſt, licet ſentire particularis ſit. Quarto, qm̃ prima neceſſe eſt cognoſcere inductione, ſenſus aũt ſic facit vniuerſale.

Habitus principiorum nõ eſt ſcientia, ſed intellectus. probatur tripliciter prẽmiſſa diuiſione habituum intellectualium. ꝙ. ſ. alĩ ſunt quibus verũ & falſum dicimus, vt opinio &c. Alĩ ſemper veri, vt ſcientia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuam, quia ſcientia oĩs cum ratione eſt, principia aũt ſunt notiora, ſeu certiora ratione. Secunda quo ad ſecundam partem, quia principia ſunt veriora concluſionibus, nihil autẽ eſt verius ſciẽtia, ꝙ intellectus. Tertio quo ad vtranq; ſimul, qm̃ habitus principiorum cauſat ſcientiam, ſcientia aũt non eſt principiũ ſcientiæ, ſicut nec demonſtratio demonſtrationis. Et quia nullus verus habitus reſtat niſi intellectus, intellectus ergo erit habitus principiorum & principiũ ſcientiæ & principium principĩ &c.

Series autem hæc eſt.

TERMINATVRVS doctrinam de demonſtratiuo ſyllogiſmo, declaratis demonſtrationis natura, conditionibus, membris, & medio, principiorum eiuſdem notiam, vt res exigit, tradere intendit, vt ſic complete docuerit propoſita in principio primi. Facit autẽ quatuor in capitulo hoc. primo oſtendit neceſſitatẽ tractatus huius. ſecundo quæſtiones tractandas proponit. tertio vltimam quæſtionem diſputat & determinat, tali ordine, qm̃ primo determinat præexiſtentem potentiam & cognitionẽ, ex qua fit habitus principiorum, pertinere ad ſenſum. & hoc ex duabus diuiſionibus, cum membrorũ differentijs deducit. Deinde concluſionẽ inductam exẽplo declarat, ex quo vis multorũ ſingularium, vt ex eis fiat principium ſcientiæ in proportionato paſſibili aperitur. vnde habeat ſenſus tantã efficaciam, deĩde ſubdit. & vltimo modũ quo generatio iſta perficitur ponit &c. Quarto principaliter ſatisfacit ſimul primis qõnibus &c.

A

B

C

D

Num ad notitiam primorũ principiorum exigatur experimentum, vel ſola ſufficiat ſenſitiua interior cognitio, & qua ratione.

CIrca concluſionem reſponſiuã primæ quæſtioni occurrunt duo dubia ſimul pertractanda propter eorũ connexionem. Primum eſt, an ad generationem habitus principiorum præexigatur neceſſario experimentũ, vel non, ſed ſufficiat cognitio ſenſitiua interior. Secũdum eſt, an habitus principiorum præexigat experimẽtum ratione cognitionis terminorum, an ratione cõplexionis eorundem. Ad hanc vltimam dubitationem, à qua ordiendũ arbitror, qm̃ ex fine ſumit ratio eorũ quæ ſunt ad finem, Antonius andreas in quæſtione quinta primi metaphyſicæ dicit, ꝙ experimentum non requiritur neceſſario ad hoc vt fiat in nobis cognitio cõplexa principiorum ſed ſolum ad hoc ꝙ fiat in nobis cognitio incõplexa terminorum. Secundum horum non aliter probat ꝙ ex eo ꝙ cognitio intellectus dependet ex ſenſu, ita ꝙ phantaſma factum intelligibile in actu eſt id quod mouet intellectum ad cognitionem incomplexam &c. Primum aũt probat, quia intellectus ex ſe ipſo poteſt cõceptos terminos cõponere & diuidere, & cõſequenter cognoſcere principia, qm̃ cognitio cõplexa principiorum ex ſolis terminis cum lumine intellectus agẽtis reſultat. Vnde (& in primo huius) dicitur, ꝙ principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus. Sed (vt mihi videtur) opinans prędictus à veritate declinauit, dum dixit, ꝙ ad cõplexam cognitionem principiorum non eſt neceſſaria experimentalis cognitio. Hoc. n. contra Ariſtotelem & rationem videt. Contra Ariſtotelem quidẽ, qm̃ experimentum eſt cognitio complexa, cum ſit collatio multorum particularium (vt dicitur in primo metaphyſicæ.) Habetur. n. ibi explicite ꝙ experimentalis cognitio eſt cognoſcere ꝙ hæc herba cõtulit huic morbo, & ſiſis illi &c. ergo experimẽtalis cognitio cõplexa eſt, & cõplexæ conſequẽter deſeruit cognitioni intellectus. Vnde et ibi ſubdit ꝙ ex experimentali cognitione huius & illius herbæ ſit vſe cõplexum, oĩs talis herba eſt curatiua talis morbi. Secundo, qm̃ Ariſtoteles hic dicit cognitionem principiorum fieri ex ſenſu via inductionis, inductio autem (clarum eſt) ꝙ ex particularibus complexis ad complexum tendit. Contra rationem autem, qm̃ oportet ponere aliquod motiuum & determinatiuũ intellectus ad talem cõplexionem faciendam. Termini aũt accepti, licet ſi cõponerentur haberent ex ſe euidẽtiam, non ſufficiunt tñ ad mouendũ & determinandũ intellectũ ad hãc cõpoſitionẽ potius ꝙ illam. Experimur nãq; continue in nobis ipſis, ꝙ habemus diu multorum terminorum conceptus abſq; notitia principiorum cõplexorum, quę ex illorum terminorum coniunctione conſtat. Fateor. n. me cognouiſſe, quid ęquale, quid demere, & quid remanet, neſciuiſſe tñ hoc principium, Si ab ęqualibus ęqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia, & ſimilis ratio eſt in alĩs. oportet ergo vltra cõceptus terminorum incomplexorum ponere aliquod determinatiuum ſeu motiuum intellectus ad talem cõpoſitionem faciendam. tale autem motiuum oportet eſſe ſenſum, qm̃ ante cognitionẽ principiorũ Ariſtoteles nullũ motiuũ intellectus nouit niſi ſenſum. ergo neceſſario cognitio cõplexa principiorum prẽexigit ſenſitiuam experimentalem.

Et confirmatur, qm̃ cum ex eiſdẽ terminis varie poſſint fieri compoſitiones vt manifeſtum eſt, niſi cognitio experimentalis determinet intellectum ad hanc cõpoſitionem, non erit maior ratio quare intellectus acquirat hanc cognitionem complexam (quam vocamus principium) ex illis terminis magis, ꝙ aliam &c. Præterea cum particularia extra animam ſint in vno extremo & vniuerſalis cõplexio intellectus ſit in altero extremo, & in huiuſmodi ſm Auerroim in libro de ſenſu & ſenſato, & non fiat tranſitus de extremo ad extremũ niſi per media, oportet pertranſiri media antequ ad cognitionẽ vniuerſalem perueniatur. Conſtat aũt ꝙ vnum immo vltimum & ſupremum mediorum ad cognitionem complexam principiorum eſt cognitio experimentalis eorũdẽ. ergo experimentũ præcedere oportet. Fatendum eſt igitur ꝙ ad generationem habitus principiorum præexigitur experimentum (ratione complexæ cognitionis) qm̃ eſt prium motiuũ ſeu determinatiuum intellectus ad hoc, & qm̃ eſt medium eſſentialiter ordinatum ad hoc.

In de ſenſu ſenſato.

Sed vt clarior pateat ſupradictorũ, & materiæ huius intellectus, notandus eſt modus, quo Ariſtoteles hoc in loco putat ex ſenſus cognitione generari cognitionem principiorum. hoc. n. plurimũ proderit. Cum vidiſſet Ariſtoteles ꝙ intellectus non mouetur niſi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout ſunt in particularibus ſenſibilibus) eſſe intelligibiles (in potentia valde remota) eo ꝙ plurimũ materialitatis habeant, poſuit ipſas res intelligibiles deferri primo ad ſenſus, vt in eis poſitę ſine materia magis appropinquent ad hoc ꝙ fiant intelligibiles actu. deinde qm̃ in ſenſibus exterioribus & cõmuni poſitę multas habent conditiones materiales poſuit eas poni in cogitatiua, vt ſpiritualiores ſint & magis proximę intelligibilitati, & qm̃ ſimplex cogitatiuæ operatio non ſufficit vniuerſaliter ad hoc vt res per eam cognita ſit tantæ ſpiritualitatis, vt poſſit actione intellectus agentis fieri actu intelligibilis, poſuit frequentem conuerſionem & operationem cogitatiuæ circa eãdem rem, diſponere rem illam vt cogitatam, ad hoc vt proxima ſit intelligibilitati in actu, & habilis ſit vt eam tranſferat intellectus agens in ordinem intelligibiliũ in actu. Habent aũt vim taliter diſponendi huiuſmodi actus frequentati pro quanto habent vim collectiuam, & aduna tiuam particularium in vnũ quaſi vniuerſale, quod eſt obiectum experimentalis habitus, qui ex frequentia talium actuum generatur. cum. n. terminus vltimus iſtius

Nota modũ hũc ſingularẽ, quo i nobis principiorũ notitia gignitur.

pceſſus

processus sit cognitio vere vniuersalis, cõsentaneum est, E
vt id, quod vltimum medium & simillimum termino
est sit quasi vniuersale (quod vniuersale confusum possu
mus appellare.) Sic autem re disposita & reducta ad tan
tam spiritualitatẽ, operatione intellectus agentis fit vere
vniuersalis & intelligibilis in actu, & mouet consequen-
ter intellectum possibilem ad sui cognitionẽ &c. hic est
modus ab Aristotele hic positus &c. vt patet. Tum ex
eo quod dicit ꝙ ex experimentali cognitione fit cogni-
tio vniuersalis. constat.n. experimentũ ex frequentibus
memorijs fieri, vt in textu dicitur. Tum ex eo ꝙ vniuer-
salem cognitionem quiescentem in anima fieri addit. nõ
enim est dubium, ꝙ de quiete à varietate inuenta in par
ticularibus loquatur, ad quam omnimodã quietem rei
cognitæ, non potest ex particularibus tumultibus veni-
ri immediate, sed mediante experimentali cognitione in
qua res à varietate plurimum recedit, & iam quasi quie
ta est per priuationem exteriorum mutationũ. Tum ex
eo ꝙ comparat rem semel phantasiatã vni pugili, q̃ prin F
cipium pugnę esse non potest, rem autem frequenter co
gitatam in diuersis &c. multitudini, quæ principium pu
gnæ est. Tum ex eo, ꝙ ad declarandum qũo ex sensitiua
cognitione fit cognitio vniuersalis principiorum expli-
cite assumit ꝙ sensus cognoscit quodãmodo vłe &c. Tũ
quoniam per modum inductionis cognitionem vniuer
salem ex sensu fieri asserit. Dicendum est ergo ad pri-
mum dubium, ꝙ ad generationem habitus principiorũ
nõ sufficit quæcũq; cognitio sensitiua interior ẽt cogita-
tiuæ, sed requiritẽ frequens actus cogitatiuæ circa idẽ for
maliter &c. vt probatũ fuit, & signis pluribus apparet.
Primo in pueris, in quibus (non quia careant actu cogi-
tatiuę, sed quia propter multitudinem humidi fluentis,
non figitur cogitatio) impeditẽ vsus intellectus. Secun
do in nobis experimur & multa cogitantes aciem intel-
lectus figere non possumus, vt vniuersale limpidum ha-
beamus. Tertio q̃a ab oĩbus philosophis vnanimiter cõ-
ceditur ꝙ ob meliorem vel peiorẽ dispositionẽ phantas- G
matum, in hoc & in illo, et in eodem (diuersis tẽporibus)
melius vel peius intelligere fit, sunt.n. hæc oĩa signa ꝙ
oportet phantasmata disponi et spiritualiora reddere, vt
possint intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, qđ
frequentia actuum facit adunando, vt dictum est &c.

Ad 5m vero dubium dicitur ꝙ ad cognitionẽ incom-
plexam terminorum primorum principiorum, experi-
mentum non proprie dictum exigitur, sed multiplicata
apprehensio illius termini in parte sensitiua sufficere vi-
detur, qm̃ cognitio incomplexa terminorum, requisita
ad cognitiõnem primorum principiorum non est noti-
tia completa quid rei terminorum. Sed est notitia cõfu-
sa & parum vel nihil excedens cognitionem quid nomi
nis. Ad talem autem cognitionem habendam, quia vni-
uersalis est & quiescens, oportet frequentem cognitio-
nem sensitiuam adunantem præcedere. quia vero cõfu-
sa cognitio est, experimentum proprie dictum quod col
lationem & complexionem sonat exigi non video &c. H
Ad cognitionem vero complexam principiorum, quæ
proprie cognitio principiorũ actualis vel habitualis dici
tur, præexigitur, vt dictum est, experimentalis cognitio
illius complexionis. oportet.n. non solum conceptus ter
minorum vniuersales generari, sed etiam compositionẽ
eorum, quæ ita se habet ad complexionem experimenta
lem, sicut cognitio terminorum ad frequentem apprehẽ
sionem sensitiuam illorum. Ad rationẽ autẽ Antonij
Andreæ in oppositum dicitur, ꝙ principia sunt euiden-
tia ex proprijs terminis, sic iam compositis. vel (& idem
est) si taliter componãtur eorũ termini ab intellectu, sed
taliter componi nequeunt, absq; experimento determi-
natiuo intellectus ad hoc &c. Vnde quando dicitur ꝙ
principia ex solis terminis lumine intellectus cognoscun
tur, non excluditur adminiculũ sensus, sed tm̃modo ter-
mini medij, sic.n. principia cognoscimus inquantum ter
minos cognoscimus, quia absq; alio medio termino cõ-
plexum illud quod principium est, euidẽs est, & non q̃a
absq; experimẽtali complexione compositio intellectus
fiat &c. Ex his autem quæ diximus, nullus arbitretʳ, meę
opinionis esse, ꝙ omnem cõpositionem intellectus opor
teat præcedere compositionem experimentalem similẽ
illi &c. hoc enim nõ teneo, neq; sequitur ex dictis: sermo
enim noster versatus est circa generationem illius com-
positionis intellectus, quæ non fit ex præexistenti habi-
tu, & non circa omnem, quare.

CIRCA eandem conclusionem notandum est, ꝙ ha- Qũo ha
bitus primorum principiorum, neq; est pure naturalis, tus pri
neq; pure acqsitus, sed partim ab intra & partim ab ex- rum pr
tra. vt.n. dicitur in secundo ethicorũ. Virtutum semina piorũ
à natura sunt in anima nostra: ipsæ autẽ virtutes in actu natura
ex actibus nostris sunt, sed inter virtutem qua bene in- Cap.
tellectus noster se habet circa principia, & alias tantum
interest, ꝙ cum omnes virtutũ habitus ideo aliqualiter
à natura sint, quia in nobis à natura congenitum est tã
principium passiuum cũ; actiuum earum, cęterę virtutes
à principijs naturalibus non oriuntur immediate & pro
xime, sed mediȳs virtutibus superioribus, principiorum
autem habitus, ipsa naturalia principia tanc̃; proximas
causas sibi vendicat. Quia igitur cognitio principiorum
à lumine intellectus agentis proxime emanat, & sensuũ
cognitio non nisi vt determinatiua passiui principij. i.
intellectus ad talem cognitionem concurrit. ideo Aristo
teles dixit, ꝙ habitus principiorum neq; ab alijs habiti-
bus fiunt sicut cæterę virtutes, neq; ita à natura ꝙ deter-
minati oĩno sint, sed in potentia proxima tam passiua q̃
actiua sunt inditi ad perfectionis terminum reducendi
seruitio sensuum experientiam determinatiuam mini-
strantium. vt sic non solũ inchoatiue, sed radicaliter sint
à natura, completiue autem ab extra &c. Nec mireris
si pluraliter Aristoteles habitus principiorum nominat,
quoniam speculabilium & agibilium non sunt eadem
prima principia &c.

CIRCA eandem conclusionem notandũ est qũo sen- Nota.
sus sit vniuersalis, sentire vero particularis. vt perfecte
intelligas propositiones has, diligenter inspicias glosam
s. Tho. in hoc loco, & addito ea quæ in. 23. capitulo pri- prio h
mi libri diximus de hac re. Ex his enim illucescit quomo cap. 23.
do operatio partis sensitiuæ attingere potest vniuersa-
le &c. & quomodo non &c.

Num sensus sit minoris certitudinis, quàm intellectus.

CIrca eandem cõclusionem dubitatur, qm̃ ibi dicitur
ꝙ sensus est ĩcertior intellectu, hoc.n. nõ videtʳ verę,
qm̃ cognitio illa, quæ est principiũ omnis nostræ cogni-
tionis, & in quã resoluitur est certior cæteris. Cognitio
autem sensitiua est, & à qua omnis nostra intellectualis
notitia ortum habet (vt in textu dicitur) & ad quam oĩs
nostra cognitio resoluitur. Tum quoniã primum in cõ-
positione est vltimũ in resolutione. Tum quia (vt in ter-
tio cœli dicitur) notitia tam practica cũ; speculatiua, cu-
ius iudicium non peruenit vsq; ad singularia, vnde incœ
pit, perfecta nõ est &c. Ad hoc breuiter dicit ꝙ absq;
dubio intellectualis euidentia est certior sensitiua. Tum
quia intellectus operationes sunt immateriales, & per
hoc à varietate, q̃ causa est incertitudinis, remotæ sunt.
Tum quia lumen intellectus agentis efficacius & in se
est, & operatur in intellectu principiorum cũ; quodcũq;
medium in sensu. Nec est verum ꝙ cognitio sensitiua
sit prima in componendo notitiam intellectuam, licet
sit prima ordine originis. Ad hoc enim ꝙ aliquid sit pri
mum in componendo (nisi æquiuoce loquamur) exigit
ꝙ illud ingrediatur compositum. constat aũt ꝙ cognitio
intellectiua non integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in
genere causæ efficientis ministratiue &c. Similiter au
ctoritas Aristotelis nihil obstat, qm̃ aliud est notitiam
sensitiuam esse principium in quod resoluitur intellecti-
ua, & aliud est eam esse principium, ad quod oportet ter

minari

minari cognitionē intellectiuam. Primum.n. negamus, quoniam nimis vilificat intellectum, & magnificat ſenſum. Sequeretur enim ſenſum eſſe cauſam principalem intellectiuę certitudinis & euidentię, quod intellectus agentis opus eſt. Secundum autem (ſm ſententiam peripateticam quam ſequimur) verum eſſe oportet, quoniã ſine phantaſmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem poteſt anima. Et vt in loco allegato dicitur, ſicut iudicium artis, quod non extendit ſe vſq; ad ſingularia, imperfectum eſt (eo q; finis practici intellectus opus eſt) ita iudicium ſpeculatiuum niſi vſq; ad naturas rerum in ſingularibus exiſtentes, per ſenſus repreſentatas pertingat perfectum non eſt, eo q; philoſophia non quæritur vt loquamur in aere, ſed vt de rebus realibus quas vniuerſum integrare cernimus cognitionem habeamus, propter quod ligatis ſenſibus ſomno vel infirmitate, aut paſſiõe iudiciũ intellectus impeditur &c.

A Quare autem ab hoc anima humana liberari in hac vita nõ poteſt alterius negocij eſt. Et ſic ſit præſentis operis finis, in quo ſi qua falſa ſint omnes cuiuſq; ordinis viros rogo (vt paſſionibus reiectis) dum ſuperſtes ſum, aut verbis, aut ſcriptis arguant, gratiſſimum.n. mihi erit ab errore reuocatum eſſe, & opiniones meliores amplecti. Si autem veritati conſona deprehẽdent, ob diui Thomę gloriã pro qua hoc onus ſuſcepimus dilatent. Gratiaſq; mecum agant Saluatori noſtro Ieſu Chriſto, Qui opus hoc in conuentu Brixienſi, Anno chriſtianę ſalutis Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſexto, In die ſacratiſſimę natiuitatis ſuę conſummari conceſſit &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani ſuper Prædicabilia Porphyrij, Ariſtotelis Prædicamenta, & libros Poſteriorum Analyticorum Finis.

LECTORI

Quæ hactenus opuſcula eiuſdem Thomæ de Vio Caietani ſuper libellum de ente et eſſentia S. Thomæ, & de Analogia nominum, & de Cambijs, cum acutiſſima de Naturalis Philoſophiæ ſubiecto Quæſtione cum his ædita legebantur, iure omiſimus, proprijs locis inſerenda, naturalis. ſ. Philoſophiæ, & Metaphyſicis libris. s. ſancti Thomæ.

REGISTRVM

A B C D E F G H I K L M N O

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.

CA IF TANO IN RE ICA LI RO PPPRI